ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 1
SAMEDI
1er JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.487 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.487

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ «ԱՄՐԱՆ ԱՆՁՐԵՒԸ» ՓՈԹՈՐԻԿԻ ՎԵՐԱԾԵՑ

Մինչ Իսրայէլ, զինուոր մը ազատելու պատրուակով տակնուվրայ ընել Պաղեստինեան իշխանութիւնը, Այսրյորդանանի պաղեստինցի պատասխանատուներն ալ շուքի մէջ կ'ապրին այլեւս: Արդարեւ, Յունիս 30ին, Իսրայէլ միշտ ձերբակալուած կը պահէր ինը նախարար, 21 երեսփոխան եւ 34 Թաղապետական ընտրեալներ: Այս իրողութիւնը պատճառ էր, որ անոնք որոնք դեռ ազատ են, Թաքստոց թաքստոց ապաստանին, առձեռն հեռաձայնները փակ պահեն, Հրապարակէն անհետանան: Լիպէրասիոն իրաւացի կերպով կը խորագրէր որ Իսրայէլ իր «ամրան անձրեւը» բուռն փոթորիկի մը վերածած է քանի յարձակումը կը շարունակուի նոյն բրտութեամբ, ելեկտրական կեդրոն մը եւս քանդուած է, բայց ինչ որ տեղի կ'ունենայ պատճառ է որ բոլոր Պաղեստինցիները Համասի կողքին ըլլան: Իսրայէլի ուզածն էր վերջ տալ Համասի իշխանութեան, բայց առ այժմ գոնէ, հաշիւը սխալը ելաւ, ամրապնդեց պաղեստինեան ոգին եւ մանաւանդ ժողովրդական դիմագիծ տուաւ Համասին, զոր կ'ուզէր վարկաբեկել, քանի Իսրայէլի համար Համասը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ահաբեկչական կազմակերպութիւն մը: Ինչ որ Ցահալը (իսրայէլեան բանակ) կ'ըսէ շատ հաւաստի չի թուիր, երբ նկատի առնուի յարձակման ծաւալը: Արդարեւ, իսրայէլեան բանակին համար՝ «Ամրան անձրեւը սահմանափակ եւ աստիճանական միջամտութիւն մըն է: Մեր գլխաւոր նպատակն է ողջ առողջ ետ բերել զինուոր Շալիթը»: Այս բացատրութիւնն է որ շատ համոզիչ չի թուիր եւ բացայայտ է որ Իսրայէլի նպատակը այլ է՝ վերջ տալ Համասի գործունէութեան: Պաղեստինեան կառավարութեան Ներքին Նախարարութեան բանբերին համար, պարզուած պատկերը յստակ է.– «Այսօր ազգային եւ իսլամապաշտ շարժումին մէջ երկու ճամբաներ կը գոյակցին: Առաջինը կ'ուզէ բանակցիլ Իսրայէլի հետ, երբ երկրորդը միայն ուժի լեզուն կը հասկնայ: Բայց, քաղաքական լուծումի մը կողմնակիցները չեն կրնար իրենք զիրենք պարտադրել, ցորչափ Իսրայէլացիք չդադրեցնեն իրենց յարձակումը, որովհետեւ դիմադրութեան ճակատը, այն ատեն օրինաւոր կը նկատէ հակազդեցութեան իր ռազմավարութիւնը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐՏՈՂԱՆ Սթրասպուրկի ճամբուն վրայ հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի, որու մէջ կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի «500 հազար» Թուրքերուն, որ աւելի լաւ կազմակերպուին եւ համարկուին, մօտեցնելու համար երկու երկիրները: Էրտողան գիտակից է որ Թուրքիա խոչընդոտներու կը բախի իր անդամակցութեան համար, որոնցմէ ոմանք արդար չի գտներ, ինչպէս օդակայաններու եւ նաւահանգիստներու մուտքը բանալու կիպրական օդանաւերու եւ նաւերու: Վերջին հարցումը կը վերաբերի Հայոց Ցեղասպանութեան ժխտումի պատժելիութեան օրինագիծին ու Էրտողան կը պատասխանէ.– «Նման նախաձեռնութիւն մը մեզ կը տխրեցնէ: Ոչ մէկ երկրի մէջ, Հայոց ենթադրեալ ցեղասպանութիւնը այնքան առօրեայի նիւթ է, որքան Ֆրանսայի: Մենք կ'ըսենք այդ հարցը պատմաբաններուն ձգենք: Մեր արխիւները կը բանանք, թող Հայաստան եւ այլ երկիրներ որոնք փաստաթուղթեր ունին նոյնը ընեն թոյլ տալու համար որ վիճարկումը բացուի: Նամակ մը գրկեցի Հայաստանի նախագահին այս ուղղութեամբ: Ցարդ ակնկալուած պատասխանը չստացանք: Կը վախնամ որ Հայկական Սփիւռքը ձախորդ քայլ մը կ'առնէ»:

«ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ»ի Յունիս 30ի թիւը տխուր առաջին էջ մը ունէր, որ հրաժեշտի էջ մըն էր Սերժ Ժիւլիի: Ան, 33 տարի առաջ, Ժան-Փոլ Սարթրի հետ հիմնած էր թերթը, որու ներկայի գլխաւոր բաժնետէրերէն մէկը՝ Էտուար տը Ռոչիլտ իր դժգոհութիւնը յայտնած էր թերթին պէշ մատակարարման համար: Բ. եւ Գ. էջերուն վրայ, Ժիւլի կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ կը քաշուի թերթէն, որու փրկութեան միջոցներէն մէկը կը նկատէ իր մեկնումը: «Կը մեկնիմ, կ'ըսէ, որպէսզի Լիպէրասիոնը ապրի»: Տարեկան կորուստը 7 միլիոն Եւրօ եղած է, փոխանակ նախատեսուած 2,5 միլիոնին: Ժիւլի հակիրճ պատմականը կ'ընէ կացութեան, ներկայացնելով նաեւ իր տարակարծութիւնները Ռոչիլտի հետ, տեսլքի հիմնական տարբերութիւնը և մտավախութիւնը, որ թերթը կրնայ դիմագիծ փոխել: Յաջորդական էջերուն մէջ ալ, նկարներով ճոխացած, պատմականը կայ թերթին, որ ծնած էր 1973ին: Կարեւոր էջ մըն է որ կը դառնայ ֆրանսական մամուլի պատմութեան մէջ: Թերթին միւս էջերն ալ լեցուած են վկայութիւններով թերթին բարձր որակին նկատմամբ –երբեմն չափազանցուած, որովհետեւ Լիպէ չէր այլեւս ինչ որ էր– որոնք քիչ մըն ալ դամբանականի երեւոյթ ունին: Սերժ Ժիւլիի աթոռը կը գրաւէ, փոխանցման շրջանի մը համար, Վիթթորիօ տը Ֆիլիփիս:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը փոխադարձելով նախագահ Պութինի 2004ին Անգարա կատարած այցին, Յունիս 28ին Մոսկուա մեկնած է: Քաղաքական, տնտեսական, գործակցութեան նիւթերով հարուստ օրակարգին վրայ տեղ կ'ունենային Կիպրոսն ու Ցեղասպանութիւնն ալ: Անգարա Ռուսաստանէն աւելի շօշափելի նեցուկ կ'ակնկալէ Կիպրոսի Թրքական գօտիին կիրարկուած միջազգային շրջափակումին դէմ: Ինչ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան, նկատի առած որ աւելի քան երկու միլիոն Հայ կ'ապրի Ռուսաստանի մէջ, Թուրքիա զօրաւոր կը նկատէ հոն գործող հայկական լոպին: Անոր կը վերագրէ հակաթուրք որոշումներ, հայկական յուշակոթողներ: Անհանգիստ է յատկապէս վերջին Ապրիլ 24ի հակաթուրք ցոյցերուն Պոնտոսցիներու եւս մասնակցութեան երեւոյթէն որուն արգելք չեն կրցած ըլլալ ռուսական իշխանութիւնները: Արտաքին գործերու նախարար Լաւրովի Անգարա այցին կատարած յայտարարութիւնը թէ այդ հարցը պէտք է պատմաբաններու ձգուի ու նման նիւթեր գործիք չդարձուին քաղաքականութեան, չի գոհացներ Անգարան: Կրեմլինէն այդ հարցին մէջ աւելի յստակ քայլեր կ'ակնկալուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, գործազրկութիւնը նոր եւ զգալի նուազում մը արձանագրած է Մայիսին 2,16% համեմատութեամբ, ինչ որ 9,1%ի կ'իջեցնէ ընդհանուր համեմատութիւնը գործօն տարրին համեմատ: Պորլօ շատ գոհ է եւ Ֆրանս-Էնֆոյէն (Յունիս 30) կը վստահեցնէր որ այլ աթոռի աչք չունի, քանի լաւ կը տանի իր գործը:

Ժ. ՇԻՐԱՔ, Յունիս 29ին, ներկայ եղած է հպատակութեան արարողութեան մը, ինչ որ նախընթաց չունէր: 138 «Նոր» Ֆրանսացիներու առջեւ Հանրապետութեան նախագահը շեշտած է այն պատիւը, որուն արժանացած են անոնք եւ յիշած նաեւ անոնց պարտաւորութիւնները, որոնց կարգին սահուն ֆրանսախօսութիւնը: Արարողութիւնը տեղի ունեցած է Թուլի մէջ:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ դէմ դատական հետապնդումները կը բազմանան Թուրքիոյ մէջ, մանաւանդ Յունիս 25ի Մանաւկաթի ռմբափորձէն ետք: Սկիզբը արկածի բնոյթ տրուած էր, բայց երկու օր յետոյ Քիւրտիստանի Ազատութեան Բազէները տէր եղած են արարքին: Այս խումբը (ԹԱՔ) երեւան ելած է 2004ին եւ բազմաթիւ ռմբափորձերու ձեռնարկած զբօսաշրջական վայրերու մէջ: Կացութիւնը լարուած է երկրին արեւելեան շրջանը: Մոնտի Թըլթակեցը արձագանգելով այս լուրերուն, կ'ըսէ թէ 56 քաղաքապետեր դատական հետապնդումի մէջ են: Անոնց դէմ 15 տարուան բանտարկութիւն պահանջուած է, այն պատճառաւ որ 2005 Դեկտ. 21ին նամակ մը ստորագրած էին, ուղղուած Դանիոյ վարչապետին, ուր կը պահանջէին որ Անտէրս Ֆոկ Ռասմիւսէն տեղի չտայ Թրքական ճնշումներուն՝ հեռատեսիլի քրտական կայանին փակման համար: Անգարա, որու զօրաւոր է Ուաշինկթըն, կ'ամբաստանէ այդ կայանը որ ՓՔՔ-ի բեմն է եւ արգիլումը կը պահանջէ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը հրաժարեցաւ իբրեւ հետեւանք այն տագնապին, որ ծնած էր, երբ ծագումով սոմալիացի երեսփոխանուհիին (Այան Հիրսի) հպատակութիւնը ջնջուած էր եւ առջի օր այդ որոշումը չեղեալ համարելն ալ օգուտ չէր ունեցած: Գաղթի նախարարուհիին յետքայլը յապաղած էր: Հետեւանքը այն էր որ կառավարական համախմբման Տէ.66 փոքրիկ կուսակցութիւնը կը քաշուէր եւ վարչապետը կը ստիպուէր հրաժարիլ: Գաղթի նախարարուհին մեղադրած էր սոմալիացի գաղթողը որ հպատակութեան ատեն սուտ խօսած էր իր անունին մասին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Յունիս 24ին «Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը վերականգնողների միաւորումը» կազմակերպած է համաժողով մը որուն մասնակցած են ԱՄՆ-էն, Ֆրանսայէն, Գանատայէն, Լիբանանէն, Աւստրիայէն մտաւորականներ, գործարարներ: Մասնակիցները շեշտած են թէ սովետական ուղղագրութիւնը մեծ վնաս հասցուց թէ՛ լեզուին, թէ՛ ազգային գրականութեան: Վիէննայի Մխիթարեաններէն Հ. Պօղոս Գոճայեան անհրաժեշտութիւն նկատած է Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձը, աւելցնելով որ ժամանակն է որ իշխանութիւնները այդ ուղղութեամբ միջոցներու ձեռնարկեն: «Սփիւռք» կեդրոնի տնօրէն Ս. Դանիէլեան տեղեկացուցած է որ քանի մը տարիէ ի վեր կեդրոնը արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ ուսուցիչներու վերապատրաստման դասընթացքներ կը վարէ, 2002էն ի վեր ալ շուրջ քսան դպրոցի մէջ դասական ուղղագրութեան ուսուցման ծրագիր կը կիրարկէ:

«Նոյեան Տապան»էն Տ. Յարութիւնեան շեշտած է թէ հարկ է վերջ տալ լատինատառ հայերէնի համակարգչային գործածութեան: Իսկ Հայաստանի Ամերիկեանի համալսարանի իրաւաբանական բաժնի տեսուչ Թոմ Սամուէլեան տեղեկացուցած է թէ պատրաստած է սովետականը դասականի, դասականը սովետականի վերածող ուղղագրական ծրագիր մը:

Կազմակերպիչ միաւորին նախագահ ընտրուած է Պարոյր Հայրիկեան:

***

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Յունիս 28-30 Ծաղկաձորի գրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է երիտասարդ գրողներու Համահայկական Բ. խորհրդաժողովը, Երեւանէն, Հայաստանի մարզերէն զատ, Արցախէն, Վրաստանէն, Սուրիայէն եւ Իրանէն մասնակիցներով: Ղեկավարութիւնը ստանձնած են ութ աւագ գրողներ: Բացման հետ տեղի ունեցած է գրական երիտասարդական նոր թերթին «Գրեթերթ»ի առաջին թիւին ներկայացումը. խմբագիրն է աւագներէն Գ. Խանջեան:

Լիագումար նիստերուն «Վերջին մէկ տարուայ երիտասարդ գրականութիւնը» եւ «Վերջին մէկ տարուայ գրական մուտքերի համայնապատկերը» թեմաներով զեկուցումներ ներկայացուած, քննարկումներ կատարուած, գրական մամուլի խմբագիրներուն հետ հանդիպումներ տեղի ունեցած են:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԹՐՔՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱԽԱՏԵԼՈՎ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ

Թրքական հեռատեսիլի մը կայանը Յունիս 29ի առաւօտուն տեղեկացուցած է թէ Թուրք քաղաքացի մը եւ Թուրքիոյ իրաւագէտներու միութիւնը միասնական դիմում մը ըրած են դատախազութեան, Գարեգին Բ.ի դէմ. ըսած են թէ ան Թրքութիւնը նախատած է, Պոլսի մամուլի ասուլիսին յայտնելով թէ Ցեղասպանութիւնը իրականութիւն մըն է եւ վիճելի կողմ չունի:

Գանգատողները պահանջած են որ Կաթողիկոսը հարցաքննուի այդ արտայայտութեան համար եւ դատախազութիւնը հարցաքննութիւն բացած է. քայց երկու երկիրներուն միջեւ իրաւական հետապնդումի համաձայնութիւն չգտնուելով, կարելի չէ ուղղակի հարցաքննել Գարեգին Բ.ը: Սակայն դատախազութիւնը կրնայ հրահանգել որ անոր դէմ միջոցներ ձեռք առնուին եթէ կրկին Թուրքիա երթալ փորձէ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (326) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

Plumes d'exil — *SATENIG GOSTANIAN*

Un Arménien chez les Simpsons — *CH. MATOSSIAN*

Հայ գրականութեան միջազգայնացման խնդիրը — ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Ո՞ՎՔԵՐ ԵՆ ՄՈՒՍԱԼԵՌՑԻՆԵՐԸ, ԿԱՄ ՄՈՒՍԱԼԵՌՑԻՆԵՐՈՒՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Բարդ հարց է մուսալեռցիներու ծագման խնդիրը: Ե՞րբ, ուրկէ՞ եւ ի՞նչպէս Հայերը հաստատուած են այս շրջանին մէջ. դժուար լուծելի հարց է: Եթէ նկատի առնենք նաեւ, որ մուսալեռցիները ունին իրենց մասնայատուկ ապրելակերպը, վարքն ու բարքը, իւրայատուկ բարբառը եւ ապրած են չարքաշ կեանք մը՝ կղզիացած վիճակի մէջ, հարցը աւելի հետաքրքրական կը դառնայ եւ առեղծուածային:

Մուսալեռցիներու ծագման հարցին անդրադարձած են Մարտիրոս Գուշակճեանը ("Մուսա Լերան գաղթօճախը", 1988), վեր. Տիգրան Անդրէասեանը ("Սուէտայի բարբառը", 1967), պատմաբան Աշոտ Աբրահամեանը, տոքթ. Ա. Սվաճեանը, գնդապետ Փօլ ժաղոն, Ինդնատիոս Մարտիրեանը, Գրիգոր Կիւզալեանը եւ բազմաթիւ ուրիշ մուսալեռցիներ եւ պատմաբաններ:

Հակառակ այս բոլորին, սակայն, ինծի այնպէս կը թուի, թէ յստակ եւ վերջնական եզրակացութիւն մը գոյութիւն չունի տակաւին: Ահաւասիկ՝ հայ պատմաբաններուն համար ուսումնասիրութեան նիւթ մը, որ հետաքրքրական է, իրայատուկ է եւ ուշադրութեան արժանի:

Յօդուածի այս նեղ սահմաններուն մէջ պիտի փորձենք ամփոփել ցարդ կատարուած ուսումնասիրութեանց արդիւնքները: (Բնականաբար անոնց, որոնց իրազեկ եմ):

Վերապատուելի Տիգրան Անդրէասեան սուէտիահայոց (յառաջ եկած սելեւկեան քաղաքի անունէն) ծագման հարցին մասին կ'ըսէ հետեւեալը.

«Գլխաւորաբար երեք տեսութիւններ կան սուէտիահայոց ծագման շուրջ:

1.– Թէ անոնք կիլիկիահայոց մէկ մասնիկն են, որ գաղթած եկած են Սուէտիա, երբ կիլիկեան Թագաւորութիւնը ջնջուելով՝ հայ ժողովուրդը ծանր հալածանքներու ենթարկուեցաւ եւ, հետեւաբար, ասոր համար անկարելի դարձաւ ապրիլ, մանաւանդ Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ. ուստի ան ապաստանեցաւ լեռնային վայրեր՝ Հաճըն, Զէյթուն, ու նաեւ՝ Սուէտիա եւ Քեսապ:

2.– Թէ հայութեան Սուէտիա-Քեսապի խումբը Հայաստան երբեք տեսած չէ, այլ, երբ Հայերը Ն.Ք. 7րդ դարերուն Փռիւգիայէն գալով՝ Փոքր Ասիոյ վրայէն դէպի Հայաստան կը յառաջանային, անոնք իրենց ազգակիցներէն բաժնուելով՝ եկած եւ հաստատուած են Սուէտիա, Քեսապ, ինչպէս որ ուրիշներ հաստատուած են Փոքր Ասիոյ զանազան վայրերուն մէջ:

3.– Թէ անոնք Հայաստանէն գաղթած եկած են:

Վերապատուելի Տիգրան Անդրէասեան քննութեան կ'ենթարկէ այս երեք տեսութիւնները, յատկապէս՝ ծանրանալով բարբառի քննութեան վրայ:

Մանրամասն քննական բաղդատականը կատարելէ ետք, Մուսա Լերան բարբառին (քիսթինըդ), Կիլիկիոյ բարբառներուն (Մարաշ, Հաճըն, Զէյթուն, Պէյլան), Կիլիկիոյ ռամկօրէնին, կը հաստատէ, թէ՝ «իր ներկայ վիճակին մէջ, քիսթը խառնուրդ մըն է գրաբարի եւ կիլիկեան ռամկօրէնի: Բայց քիսթի մէջ գրաբար տարրը այնքան հիմնական եւ հաստատ է, որ հարկադրաբար, զայն պէտք է նկատել գրաբարի վրայ հիմնուած, որ սակայն յետագային ստացած է զօրաւոր պատւաստ մը կիլիկեան ռամկօրէնէն»:

Քիսթինըգի քերականական օրէնքները մեծ մասով գրաբարի ոճով կառուցուած են, ինչ որ փաստեր կը ներկայացնէ մերժելու առաջին տեսութիւնը:

Կարելի է ըսել նաեւ, որ հաւանական է «Կիլիկիոյ Թագաւորութեան անկումէն ետք մաս մը կիլիկեցի Հայեր եկած հաստատուած ըլլան Սուէտիոյ Հայերուն միջեւ, իրենց հետ բերելով կիլիկեան ռամկօրէն բառամթերքը եւ քերականութիւնը, ընդելուզելու համար զանոնք տեղական բարբառին հետ»: Մուսալեռցիներուն մականուններէն ոմանք բառացուցական են այս գծով՝ Զէյթունեան (Զէյթունէն եկած), Այնթապեան, Սթամպուլեան, Վանայեան, Իզմիրեան...

Ըստ Հ. Աճառեանի «Քիսթինըգը պահած էր իր զուտ գրաբարի հանգամանքը մեզի: Աւելի ուշ քան ԺԲ. դար, որմէ ետքը իր հիմակուան ձեւը ստացաւ»:

Անհրաժեշտ փաստեր չըլլալով (թէ Քրիստոսէ դարեր առաջ (7րդ դար) Հայեր կային հիւսիսային Սուրիոյ մէջ), կը մերժուի նաեւ երկրորդ տեսութիւնը:

Լեզուական եւ պատմական փաստերը ամէնէն հաւանականը կը դարձնեն երրորդ տեսութիւնը՝ Հայաստանէն գաղթած ըլլալու հաւանականութիւնը:

Այս տեսութեան հիմնաւորումին համար կը ներկայացուին հետեւեալ փաստերը.–

Ա.– Քիսթինըգի մէջ կան 131 բառեր (օր.՝ դմակ, ճակատ, միշապ (փշվուղ), սարեակ (Թեսարագ – Թուխ սարեակ), ոխ, վարդ, ապրիշում (պրիսեմ), վարդապետ, աւազ, թոնիր, խան, չաքար...) որոնք իրանական լեզուներէ (մինչեւ ԺԱ. դար) անցած են հայերէնին:

Եթէ նախապէս Հայաստան ապրած չըլլային՝ չէին կրնար ունենալ այդ բառերը:

Բ.– «Նի» վրացերէն յոգնակերտ մասնիկը որ աղաւաղումով նա ձեւին վերածուած է, կ'օգտագործուի քիսթինըգի մէջ:

Գ.– Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի բարբառներուն հետ եղող նմանութիւնները: Օր.՝ Ղարաբաղի բարբառը չունի սուր, այլ միայն թուր ձեւը, որ նոյնն է քիսթինըգի մէջ կամ՝ լաւանալ – լաւնել, ալեւոր – հալվիտ, չառափ – չարուփ, քթեթ – քթիթ...

Դ.– Պարսկերէն եւ քրտերէն բառերու ներկայութիւնը քիսթ.–ի մէջ, ենթադրել կու տայ ուղղակի շփում Պարսիկներու եւ Քիւրտերու հետ: Ասիկա կրնայ պատահած ըլլալ Պարսկաստանի սահմանակից հարաւային Հայաստանի, Զանգեզուր – Ղարաբաղի շրջանին մէջ:

Ե.– Նուսայրիները (ալաուի) Թաթ անունով կը կոչուէին մազեցիներուն կողմէ, ճիշդ այնպէս ինչպէս կը կոչուին Զանգեզուրի սահմանակից նուսայրիները (Պարսկաստանի սահմանին վրան բնակութիւն հաստատած):

Հիմք ունենալով այս եւ այլ փաստեր, կարելի է եզրակացնել, որ մուսալեռցիներու ծագման մասին եղած քննութիւնները ամէնէն ընդունելին կը գտնեն Հայաստանէն գաղթած ըլլալու փրականութիւնը, աւելի հաստատօրէն հարաւային Հայաստանէն, Ղարաբաղէն կամ Զանգեզուրէն: (Ըստ տոքթոր Ա. Սվաճեանի մարդաչափական ուսումնասիրութեանց, հիւսիս-արեւելեան Հայաստանէն՝ Երզնկա, Կարին, Մուշ, Վան):

Մուսալեռցիները ե՞րբ գաղթած են Հայաստանէն, քննելի հարց է անշուշտ: Վեր. Անդրէասեան այս հարցը քննելէ ետք (հիմնուելով բազմաթիւ փաստերու վրայ) կ'եզրակացնէ, թէ այդ մէկը տեղի ունեցած է Մեծն Տիգրանի օրով:

Ցնոր յայտնաբերում կարելի է ըսել, որ մուսալեռցիները, զանգեզուրցիներ, ղարաբաղցիներ են ծագումով:

Ե. ՀԱՒԱԹԵԱՆ

«Ազդակ»

ՎԱՐԴԱՊԵ՞ՏԸ ՍԽԱԼ ԷՐ, ԹԷ...

Կարդալով «Յառաջ»ի (Յունիս 23) մէջ Ժ. Միրիճեանի գրութիւնը(*), յիշեցի Հ. Ներսէս Ակինեանն ու իր մէկ խօսքը:

1950–52 տարիներուն երբ Վիէննա կը գտնուէի, առաջին առթիւ Մխիթարեան վարդապետներուն հետ յարաբերութիւն հաստատեցի. հոն ճանչցայ Հ. Ներսէս Ակինեանը որուն հետ քանիցս զրոյցներ ունեցած եմ, նստած իր գրասեղանին քով:

Երբ օր մը իրմէ իմացայ թէ 1927ին Մատենադարանի ձեռագիրները դասաւորելու համար Հայաստան հրաւիրուած ու հոն քանի մը տարի մնացած է, կարգ մը բաներ ուզեցի հարցնել. որովհետեւ եղած էր ներգաղթ ու զանազան շշուկներ կը շրջէին:

Այդ առթիւ իր գլուխէն անցած բան մը պատմեց վարդապետը. օր մը նամակ մը կը ստանայ մօտիկ բարեկամէ մը. երբ այդ նամակին կը պատասխանէ, կը սկսի սապէս. «Որքա՜ն ուրախացայ անցեալ օր երբ քեզ գտայ իմ մօտ, սենեակիս մէջ...» անշուշտ ակնարկելով բարեկամին նամակին: Այդ տողերը պատճառ կ'ըլլան որ գինք քանի մը օր նեղեն, միշտ հարցնելով. «Ո՞վ եկաւ քեզի այցելութեան. ո՞վ էր մօտդ եկողը», եւլն., մինչեւ որ կը հասկցուի թէ բանն ինչում էր:

Այս միջադէպը պատմելէ ետք վարդապետը ըսաւ. «Տղա՛ս, մարդիկ կու գան ու կ'երթան. կառավարութիւններ եւ վարչաձեւեր կու գան ու կ'երթան. բայց երբ հայրենիքիդ մէջ քար մը կը դնես քարի մը վրայ, ան կը մնայ»:

Այս խօսքը մտքիս մէջ անջնջելի մնաց. հաստատ՝ այդ քարին նման. եւ ամէն առիթով –խօսակցութիւն, դաղափարներու փոխանակութիւն կամ վէճ–, միշտ յիշեցի ու կրկնեցի վարդապետին խօսքը:

Բայց այսօր երբ կը կարդամ կրկին «Յառաջ»ի մէջ գրուածները(**) թէ ի՛նչպէս հին դամբարան, գերեզմանատուն, կամ եկեղեցի ու շէնքեր կը թալանուին, կը քանդուին, մղումը կ'ունենամ հարց տալու. «Ի՞նչ եղաւ վարդապետ, դո՞ւն սխալեցար, թէ մենք քու գիտցած Հայերդ չենք ալ»:

ԳԼԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Կարօ Փօլատեան:

(**) «Հին աշխարհը չկրցանք, հին քաղաքը կը քանդենք» (Յունիս 20):

ՁԵՌՆԱԿԱՊՈՎ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ

Գահ չունէր, ոչ ալ խակական հայրենիք. չունէր ժողովուրդ, չունէր պատմութիւն, այսօր ալ ձեռքերուն անցուած ձեռնակապով դերդաստանին պատիւն ալ արատաւորած է Սավուայի գահաժառանգը՝ Վիկտոր–Էմմանիւէլ: Լրատուները հաղորդեցին թէ ծանրակշիռ ամբաստանութիւններով հետաքննութեան ենթարկուած, հսկողութեան տակ առնուած է ան: Ամբաստանութիւններուն շարքին են մաքսանենգութիւնը, կասկածելի բարեկամութիւնները, խաղատնային խարդախութիւններ, մարմնավաճառութեան աջակցութիւն, կաշառք, ապօրինի գումարներու օրինականացում, եւլն.:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ նման դերդաստանի անդամ մը, այնքան ցած: Հաւանօրէն ինքզինքը թագաւոր զգալու կեցուածքը երկիրի մը մէջ որուն ոչ մէկ կարեւորութիւն տուած է, ու վստահութիւնը թէ ամէն բան ներելի կ'ըլլայ իրեն: Թէեւ ճիշդ է որ թագաւորները, գահաժառանգները ամէն բանի ականատես ըրած են իրենց երկիրները, սա վերջին քանի մը տարիներուն: Առանց Կրիմալտիներուն, Ուէնտսըրներուն, ի՞նչով պիտի ապրէր մամուլի որոշ հատուած մը: Այսուհանդերձ, երբեք ոճրային արարքներ, մաֆիա կամ ձեռնարկներ տեղ գտած էին անոնց պատմութիւններուն մէջ:

Սավուայի դերդաստանը երկար ատեն ի վեր արդէն քոյր–եղբայրներու, զարմիկներու ոխերուն, ատելութիւններուն դատնութեամբ շրջապատուած էր: Այդ է պատճառը թերեւս որ Վիկտոր–Էմանիւէլի մասին բացուած հետաքննութիւնը, ձեռնակապը մեծ ազդեցութիւն չունեցաւ հանրային կարծիքին վրայ:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 3ին, ՀՕՄ-ի տեղւոյն Ռուբինա մասնաճիւղը, ըստ իր աւանդութեան, կազմակերպած էր տարեկան իր տոհմիկ օրը, որ այս անգամ 13րդն էր եւ նուիրուած էր Կարին – Էրզրում նահանգին: Ներկաները դիմաւորուած են ազգային տարազներ հագուած ընկերուհիներու կողմէ եւ ստացած են օրուան համար պատրաստուած գրքոյկները: Բեմը զարդարուած եղած է Էրզրումի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ եւ Սանասարեան վարժարանի Բիւրակնեայ լեռներու եւ Խաչեփայտի աղբիւրի մանրակերտ շինուածներով: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Հուրի Նաճարեան շեշտելով Տոհմիկ օրերու կարեւորութիւնը: Էրզրումի նահանգապետ նշանակուած է օրուան նախագահը Տիրան Թերզեան, որուն նուիրուած է Մեծն Տիգրանի դիմանկարը կրող փողկապ մը: Իւրաքանչիւր սեղան ալ նշանակած է իր գիւղապետը: Առաջնորդ Խաժակ Արք. Յակոբեան խօսք առնելով բարձր գնահատած է "Տոհմիկ օր" գաղափարը, շեշտելով թէ սփիւռքեան մեր կեանքին մէջ, այս ձեռնարկը մեզ կը կապէ մեր պատմական հայրենիքին, մշակոյթին, սովորութիւններուն հետ: Ճաշի աւարտին, արտայայտուած է օրուան բանախօսը՝ Վազգէն Թերզեան: Ան անդրադարձած է պատմական Հայաստանի ամէնէն մեծ նահանգը եղող Կարին – Էրզրում շրջանի աշխարհաքաղաքական, պատմական, մշակութային կարեւորութեան: Ներկայ եղած են Էրզրում ծնած երեք վերապրողներ, որոնք պատուըրուած են իրենց լամբակներուն ոսկեզօծ զարդասեղներու տեղադրումով: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Տեղի ունեցած է նաեւ լաւագոյն հայկական տարազի մրցոյթ մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի ՀՄԸՄ – կամք մարզամրահին մէջ, Մայիս 27ին, տօնուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 88րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Մոնրէալի ՀՅԴ Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէներու միացեալ յանձնախումբին: Փողերախումբի զոյգ փառերգներու ունկնդրութենէն, գեղարուեստական բաժնէ մը ետք, հանդիսավարը՝ Թամար Փօլատեան ողջունելէ ետք ներկաները, բեմ հրաւիրած է օրուան բանախօսը՝ Արա Գաթարոյեան, որ փոխանցած է զոյգ կոմիտէներու խօսքը: Ատիս Հարմանտեանի երգերէն ետք, եղած է ճաշի սպասարկութիւն մը. եղած են ինքնաբուխ նուէրներ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 18, Կիրակի, ժամը 11ին դըպրոցի դահլիճը լեցուն էր սաներու ծնողներով, հարազատներով, նախկին աշակերտներով, հիւրերով: Դպրոցի ամավերջի աւարտական հանդէսը մի իւրատեսակ քննութիւն է դառնում ուսուցչական կազմի ձեռքբերումների: [illegible] Մխիթարեան միաբանութեան եւ դպրոցի մանկավարժների անունից հանդիսութիւնը վարում էր Հայր Գաբրիէլը:

[illegible]

ծաւործական աշխատանք տարած, Երեւանից յատուկ հրաւիրուած երիտասարդ տաղանդաւոր յօրինող Մարինէ Գուլամեանի «Ես քո զաւակն եմ Հայաստան» երգը:

Բեմը տրամադրւում է պարմաններին եւ պարմանուհիներին: Օրիորդ Լենայի ղեկավարութեամբ պատրաստուած ծրագիրը նուիրուած էր Պարոյր Սեւակի մահուան 35ամեակին: Աոնօն, Լիզան, Գայեանէն, Վաչիկն ու Գեղամը յուզական չեշտով, անբռնազբօս Սեւակի բանաստեղծութիւններն են ներկայացնում:

Ծրագրի յաջորդ ելոյթը ներկայացնում է «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութիւնից «Սասունցի Դաւիթ եւ Մսրայ Մելիքի կռիւը» հատուածը, արեւմտահայերէնի վերածուած Սփիւռքի ճանաչուած մանկավարժ, հրապարակագիր Գրիգոր Շահինեանի կողմից: Բեմադրութեան հեղինակն էր Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի շրջանաւարտ Արթօ Աքաէրէն: Յատուկ բեմադրել էր իւրաքանչիւր դերակատարի ստեղծագործական ուժերը հաշուի առնելով: Բեմական փորձերը համակարգել էր Տիկին Նուէր Մութաֆեանը:

Բեմական հնարամիտ լուծումով, մանկական երեւակայութեան, յանպատրաստից յայտնութիւնների հիման վրայ ստեղծուած այս ներկայացումը ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ: Կերպարները մարմնաւորել էին Մելինէն, Բալիկը, Ալինը, Լէան, Լիլիթը, Ալիսը, Սայեաթը, Անայիսը, Այտան եւ Անն-Լիզը: Երաժշտական ձեւաւորման հեղինակ էին Ալիսը, Անայիսը եւ Ալինը:

Պարախումբը, պարուսոյց Փրթրիսիա Իգնատիոսեանի ղեկավարութեամբ ելոյթ ունեցաւ բացօթեայ: «Կժերով», «Կինտոների», «Հեծեալների», «Իլիկներով» պարերը խանդավառեցին ներկաներին: Ծափահարողների մէջ էին Սեւրի, Մէօտոնի, Գլամարի եւ Իսիի քաղաքապետները: Անոնք ելոյթ ունեցան և դրուատանքի խօսքեր ասացին Մխիթարեան միաբանութեան, դպրոցի եւ ընդհանրապէս հայութեան մասին:

Ուշ երեկոյեան աւարտուեց դաշտահանդէսը:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

Հ.Յ.Դ.Ի ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 2, 3, 4ին Մարսէյլի մէջ գումարուեցաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի 69րդ Շրջանային Ժողովը, որուն կը մասնակցէին պատգամաւորներ՝ Ֆրանսայէն, Պելժիքայէն եւ Հոլանտայէն:

Ժողովի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Գլէօպ Փերնօյի մէջ: Ներկայ էին Հրանդ Մարգարեան՝ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ, Մուրատ Փափազեան՝ Հ.Յ.Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչ, երեսփոխան Քրիստոֆ Մաս՝ խորհրդարանէն ներս Հայոց Ցեղասպանութեան ուրացման պատժելիութեան օրինագիծի զեկուցաբեր, որ միաժամանակ կը ներկայացնէր ծերակուտական եւ Պուշ Տիւ Ռոնի Ընդհանուր Խորհուրդի Նախագահ՝ Ժան Նօէլ Կէրինին, Թաղամասային քաղաքապետ եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Նախագահ՝ Կարօ Յովսէփեան, որ կը ներկայացնէր Փրովանս-Ալփ-Քոթ տ'Ազիւրի Շրջանային Խորհուրդի Նախագահ՝ Միշէլ Վօզէլը, Եւրոխորհրդարանի անդամներ՝ Մարի-Արլէթ Քարլոթի եւ Կի Պոնօ, Ընկերվարական կուսակցութեան տեղական ղեկավար՝ Խօժէն Քազէլլի, Մարսէյլի հրէական կազմակերպութիւններու խորհուրդի նախագահ՝ Իզոտոր Արակոնէս, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ՝ Զաւէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ՝ Հայր Եղիա Դերձակեան, ինչպէս նաեւ միութենական պատասխանատուներ:

Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ խօսք առին իրենց զօրակցութիւնը յայտնելու Հայ Դատին ու Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան, ընկերային արդարութեան ու հայ ժողովուրդի շահերու պաշտպանութեան իր պայքարին մէջ:

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի դեսպան՝ պարոն Նալպանտեան, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հասցէագրած իր նամակին մէջ յաջողութիւն մաղթեց ժողովի աշխատանքներուն: Ան յատկապէս անդրադարձաւ Հայաստանի թէ Սփիւռքի հայութեան հանրային կեանքին մէջ մեր կուսակցութեան ցուցաբերած հիմնական դերին:

Իր աշխատանքներուն ընթացքին, Շրջանային Ժողովը հիւրընկալեց Պարոն Ժան-Նօէլ Կէրինին, որ արտայայտուեց եւս իր բարեկամութիւնն ու զօրակցութիւնը, յայտնեց որ հետեւելով իր նախաձեռնութեան, բազմաթիւ ծերակուտականներ պատրաստակամութիւն յայտնեցին քուէարկելու ի նպաստ Հայոց Ցեղասպանութեան ուրացումը պատժող օրինագիծի մը: Երեսփոխան Քրիստոֆ Մաս վերահաստատեց Ընկերվարական կուսակցութեան վճռակամութիւնը յաջորդ «niche parlementaire»-ը օգտագործելու այդ օրինագիծը կրկին դնելու Խորհրդարանի օրակարգին վրայ:

Հ.Յ.Դ. Շրջանային Ժողովը առիթ ունեցաւ խորհրդածելու քաղաքական ընդհանուր ուղղութիւններու շուրջ: Բազմաթիւ բանաձեւեր որդեգրուեցան Հայ Դատի աշխատանքներու ընդլայնման առումով: Ֆրանսայի, Պելժիքայի եւ Հոլանտայի մէջ Հայոց Ցեղասպանութեան ուրացման դէմ քաղաքական եւ իրաւական պայքարի հզօրացման կողքին, Հ.Յ.Դ.-ն որոշում կայացուց ինքզինք օժտել հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան համար համապատասխան կառոյցներով: Ան յատկապէս շեշտը դրաւ ի շահ Ջաւախքի հայութեան ինչպէս նաեւ արցախահայութեան քաղաքական եւ տնտեսական զօրակցութեան վրայ:

Նկատի ունենալով որ Թուրք պետութիւնը կը շարունակէ պատասխանատու ըլլալ հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը պիտի շարունակէ իր պայքարը ընդդէմ Թուրքիոյ դէպի Եւրոպա առանց պայմանի մուտքին, բանակցութեանց մէջ մտցնելով Թուրքիոյ կողմէ Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը:

Հ.Յ.Դ. Շրջանային Ժողովը իր աշխատանքները աւարտեց 2006 Յունիս 4ին, ընտրելով Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանին համար նոր Կեդրոնական Կոմիտէ մը:

Հ.Յ.Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
69ՐԴ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Շատ անգամ ալ ծնողքս կը ստիպուէին մեզ թողուլ, գիշերել մեծ մօրս տունը. կը վախնայինք դուրս ելլալու, որովհետեւ ճիշդ դէմը ընդարձակ մեռելատան մը կար տաճիկներու, համակ ծածկուած խիտ առ խիտ հնամենի նոճիներով, որոնք մութ գիշերուան խորին լռութեան մէջ հովերէն իրարու հետ շփշփուելով այնպիսի տըխրագդեցիկ սօսափիւն մը շըրս կողմ կը տարածէին, որ մեր պառաւները կ'ըսէին թէ այդ նոճիներուն ներքեւը թաղուածներուն ձայներն էին, թէ տաճկի մեռելները գիշերները կ'ոռնան. մենք ալ կը հաւատայինք այս հնարածոյ աւանդութեան, ո՜վ միամտութիւն...

***

Կ'ըսէին նաեւ, թէ մեր մեռելներուն վըրայ, եթէ քահանաները թաղումէն յետոյ «Փառք ի Բարձունս» չերգեն անոնք ալ կ'ոռնան: «Փառք ի Բարձունս» երգելնուն պատճառը այս է եղեր. որպէս զի ննջեցեալը հանդարտ քնանայ: Այսպիսի պատմութիւններ մեր մամիկներէն շատ կը լըսէինք, բայց չէինք հաւատար, որովհետեւ անառակ կը համարուէինք եւ մեր անառակութեանը դէմ միջոցներ ձեռք կ'առնուէին: Կաղանդի գիշերը եկող խըպըլիկի զրոյցն ալ այս կարգէն էր:

***

Այս միջոցներուն գլխաւորագոյններն էին ուխտագնացութիւնները, որոնք այս կամ այն այազման երթալով տեղի կ'ունենային. մայրս իր հօրաքոյրներուն խորհուրդովը կը շարժէր այս մասին. մերթ Պոլսոյ կողմը՝ Հիսար – տիպի (ընդ պարսպաւ) կոչուած թաղին նշանաւոր այազման կը տարուէինք եւ հոն տեղի հորին ջուրովը ձեռքերնիս ու գլուխնիս կ'ողողուէր, յոյն քահանային ալ աղօթք մը բռել կը տրուէր մեր վրայ. «Խուլերնիդ, խուսերնիդ հոս կը մնայ ինչալլահ» կ'արտասանէր հօրաքոյրը եւ դուրս կ'ելլայինք, գի շնորհօք եւ իմաստութեամբ, բայց առանց փոփոխութիւն մը մտցնելու մեր սովորական զբօսանք – անառակութիւններուն մէջ: Մերթ ալ կ'առաջնորդուէինք Վոսփորի եւրոպական եզերքը Քուրու-Չէշմէ (չոր աղբիւր), գիւղին այազման, որ բլուրի մը ներքեւը նեղ ու երկար փապուղի մ'էր, մութ, խաւար, ուր կը քալէինք, կ'երթայինք մինչեւ խորը, ջուրին վազած տեղը, ձեռքերնիս վառած մոմեր բռնելով, ապա թէ ոչ կարելի չէր այդ խաւարակուռ (գողերու բնակարան գո՛ւցէ) ընդերկրեայ վայրին մէջ ուղիղ քայլել:

***

Տարուած ենք նաեւ Ոսկեղջիւրի մէկ թաղը գտնուած՝ Այվանսէրայի հռչակաւոր այազման, ուր տեղի կ'ունենար միեւնոյն արարողութիւնը, եւ վերադարձին կը նստէինք նաւակ ու կ'անցնէինք Խասգիւղ, հոն հիւր կը մնայինք Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյն լուսարարապետ Տէր Մկրտիչ փառաւորադէմ քահանային տունը: Այս քահանային երիցուհին, հօրս հօրաքրոջ աղջիկն էր. ունեցած էր զաւակներ որոնց մէկ հատը՝ Շնորհիկ, վաղամեռիկ, թողած է մանչ որդ մը Միքայէլ Երէցեան, զոր Խասգիւղի Հայազգարդի միջոցին գերմանացի վարժուհի մը, ինչպէս կ'ըլլայ ձեռք կ'անցընէ, կը տանի Գերմանիա, զայն կը դնէ Թիւպինկընի կրթարանը, կը դաստիարակէ, մեծ մեծցնէ:

Միքայէլ Երէցեան կ'ապրի այժմ Շթութկարթի մօտ. ամուսնացած է. հայր եղած է տասը զաւակներու, բոլորն ալ սակայն գերմանացած, հայութեան նշոյլն իսկ չունենալով իրենց վրայ: Պատերազմի միջոցին Երէցեանի մէկ զաւակը սպաննուեցաւ 1941ի Սեպտեմբեր ամսըւան մէջ: 23 տարեկան էր այդ տղան:

***

Տէր Մկրտիչ Խասգիւղի երեւելի հայերուն տաներէցն էր եւ շատ մտերիմը՝ Օրացոյց չինող Համբաւաւոր ծանրախօս կամ ղանղաղախօս Տէր Երեմիա քահանային: Տարւոյն մէջ շատ անգամներ հիւր կ'ըլլար մեզի այս Տէր Մկրտիչը. օրերով կը մնար. շա՜տ կը սիրէինք զինքը, գի զուարթ բնաւորութեան տէր, բարի ու զըւարճախօս քահանայ մ'էր իր փառայեղ մօրուքովը, որ իր կուրծքը ամբողջապէս կը ծածկէր իբրեւ կրծկալ: Ունէր Նշան անուն տղայ մը քաղցրաձայն, որ Սուրբ Ստեփաննոսի լուսարարներէն էր եւ զոր Տէր Հայրը քահանայ ձեռնադրել պիտի տար. բայց դժբախտ ամուսնութիւն մը վաղաժամ խզեց այն կեանքին թելը: Տէր Մկրտիչ Հայրը ունէր Պետրոս անունով, լուրջ, ուսեալ տղայ մ'ալ, որ կուսակրօն քահանայ ըլլալու կը պատրաստուէր, սակայն Տէր հօրը 1877ի վախճանումէն յետոյ ծաղկահասակ մեռաւ ան ալ:

Տէր Մկրտիչին սերունդէն կ'ապրի միայն իր թոռը վերոյիշեալ Միքայէլ Երէցեանը իր անհայ զաւակներով:

***

Դառնալով մեր անառակութիւններուն բուժարար ուխտագնացութիւններուն, հարկ անհրաժեշտ կը համարիմ խոստովանիլ հոս, թէ անոնց մէկ հատը եղած է խիստ նշանաւոր, եթէ ոչ հրաշալի...:

Գիշեր մը մօրս կրտսեր մօրաքոյրը, Տիկին Մարգարիտ, զոր Մարգրիտ տուտու կը կոչէինք, այցելութեան եկաւ մեզի իր աղջկան՝ Օր. Մաքրուհիի հետ. սկսան ներսէն դուրսէն խօսակցիլ հօրս եւ մօրս հետ, մինչ մենք երկու եղբայր կը զբօսնուինք, երգեր երգելով, եւ պահւըտուք խաղալով. մեր զբօսանքէն Մարգրիտ տուտուն ձանձրոյթ զգալով, յա՛նկարծ, «խելօք պիտի նստի՞ք, տղաք, գլուխս ցաւիլ կը սկսի կոր» ըսաւ. մտիկ չըրինք, եւ մեր ընթացքը շարունակելով շարունակեցինք, որուն վրայ Տիկին Մարգարիտ աւելի նեղանալով դարձաւ մօրս ու կրկնաբանեց, թէ «չքաշուելիք անառակներ ենք եղեր» եւ թէ «պէտք էր որ պզտի Արմաշ ուխտի մեզ տանէին, մեզ խելօքցնելու համար»: Եւ միաձայնութեամբ տրուեցաւ նոյն հետ այն որոշում, որուն համամիտ չգտնուեցաւ հայրս, որովհետեւ Րամազան ամսու մէջ էինք, այսինքն՝ Թուրքերու ծոմապահութեան եւ կատաղի մոլեռանդութեան օրերը:

Որոշումը որոշում էր անդառնալի: Մարգրիտ տուտուն ուզեց չուշացնել. խմբովին գնալ Պզտի Արմաշ, Գարակէօմրիւկի եկեղեցին եւ Աստուածամօր պատկերին առաջ մոմեր վառել տալ մեզի, որպէս զի մեր անառակութենէն խելօքանայինք:

***

Պզտի Արմաշ ուխտի երթալու օրը Չորեքշաբթի էր, Խաչահանգիստի օրը: Որոշուեցաւ գնալ վաղայաջորդ առտուն. Հայրս համաձայնեցաւ դարձեալ, իսկ մայրս պնդեց եւ մենք ուրախ էինք, քանզի՝ ծովով տեղ պիտի երթայինք, բօ՜օ՜ֆ, բօ՜օ՜ֆ շոգենաւ պիտի նստէինք:

Ուստի ես ու եղբայրս կանուխ արթընցանք, պատրաստուեցանք, մայրս առինք ճամբայ ելանք, մեր քոյրերը տարինք մեծ մօրս տունը, յետոյ միացանք Մարգրիտ տուտուին եւ աղջկանը. եղանք հինգ հոգի. քալելով իջանք Սկիւտարի իսկելէն (Նաւամատոյց)ը. Նստանք շոգենաւ, հասանք կամուրջ, որուն միւս կողմը կը կենային Ոսկեղջիւրի գիւղերը բանող շոգենաւակները, իրենց ողորմելի կեղտոտութեամբ, մանաւանդ կրիայի նման իրենց սրընթաց դանդաղագնացութեամբը համբաւաւոր: Նստանք մէջը մէկ հատին, որ ժամու մը չափ ետեւ առաջ, կամ առաջ ետեւ թրթռալէ յետոյ մեզ հանեց Պալաթի նաւամատոյցը:

(Շար. 28)

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956
recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

Հ·Մ·Ը·Մ·–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր»՝

Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19

Ժամավճարի բանակավայրէն ներս :

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ :
Խարուկահանդէս

Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ .–
Centre de Formation
des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայաստանցի ուսանող մը որեւէ աշխատանք կը փնտռէ :
Հեռաձայնել՝ Գէորգ Գույումճեանի՝
06·64·51·53·77

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յուլիս 6
Ժամերգութեամբ (սկիզբ ժամը 9ին) եւ պատարագով
Եկայք տօնեսցուք
Յիշատակն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ

ՇԱԲԱԹ, Յուլիս 8
Առաւօտեան ժամերգութեամբ ժամը 9·30ին
Եկայք տօնեսցուք
Յիշատակն Սրբոցն
Տրդատայ Թագաւորին Մերոյ,
Աշխէնի Տիկնոջն եւ Խոսրովիդխտոյն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ :

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21 : Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան ատեն :

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ : Կ'արժէ 10 Եւրօ :

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France avec le concours de l'**Association Culturelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN** Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Culturelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY
Journée du 9 juillet

avec
LA CROIX BLEUE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
Programme :
Musée Rodin de Paris
déjeuner au restaurant
Maison de Retraite de Gonesse
suivi
d'un goûter musical.
Départ 9h30 MCA :
rue de la Défense
Réservations :

— **Alice** : 01. 46. 42. 90. 68;
— **Jacqueline** : 01. 40. 95. 81. 33

RECHERCHE
POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006
- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 — **Lyon** 04 78 60 13 66 — **Marseille** 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr — sevan@selectour.com — marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

COLONIE DE VACANCES «LA SOURCE»
à THOLLON-LES-MEMISES (près d'Evian)
— Altitude: 1000 m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne. Organisée par l'Eglise Evangélique Arménienne.

POUR LES ENFANTS, garçons et filles de 6 à 12 ans.

DATES : du 7 au 27 juillet

PRIX : 515 Euros (Réductions familles nombreuses)
(Voyage organisé en sus)

CONTACT :
Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. : 01. 47. 36. 02. 50.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 1998.

— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 2

DIMANCHE
2 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 326

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70

COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Անձեռնմխելի առաքում)

270 Եւրօ (Տարաթափ առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ

C.C.P. PARIS 15069-82 E

81րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21.488

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.488

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Գրեց՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Հայ գրականութեան միջազգայնացման հարցը արծարծելու համար կ'առաջադրեմ անոր գրուածքը ճշգրտել հետեւեալ սահմաններով.— Հայ գրականութիւնը եւ համաշխարհային գրական միջավայրի ոլորտային հրամայականները:

Արդարեւ, գրականութեան մը համաշխարհային հրապարակ ներկայացման ռազմավարութիւնը, համապատասխան վարչական-քարոզչական աշխատանքները, կը կազմեն առարկայական անջատ ոլորտ: Առընչուելով հանդերձ գրականութեան որակի, որակային յատկանիշներու հարցին, անոնք նախընտրաբար կը կազմեն անջատ քննարկման նիւթ:

Գրականութեան որակը, այս պարագային՝ համաշխարհային հրապարակին մատուցուելիք գրականութեան որակը, իր կարգին արժանի է ուրոյն, անկախ քննարկումի մը:

Ազգային գրականութեան մը միջազգայնացման հարցը բնականօրէն կը ներկայանայ իբրեւ մարտահրաւէր մը, որ սակայն, գրական մարզէն անդին, դարձած է ազգային ինքնութեան եւ ինքնարժեւորման հասարակ-տեղիք վիճարկումի առարկայ: Աւիթ՝ դրժեւորելու գրկանք ու անբաւարարութիւն, կարօտը «դուրսէն» եկող ճանաչումի մը, չարդարացող ինքնափառաբանանքի, յաճախ վերածուող՝ անբովանդակ մտասեւեռումի:

Ուրեմն լաւ կ'ըլլայ, որ հայ գրականութեան միջազգայնացման խնդիրը բոլորընական քաթարսիսով մը մաքրուի ազգային-մշակութային ինքնասիրութեան մակարոյծ միջամտութիւններէն, անամէջ ինքնահաստատման ճիգէն մինչեւ «փոքր ածու»ի ինքնանուաստացման բարդոյթը:

ՄԵԿՆԱԿԷՏԻ ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ

Սկզբնական այս կարգապահական ինքնապարտադրանքէն ետք, կը դրուի կեդրոնական հարցը.— ի՞նչն է, ո՞ր ներյատուկ, էնթրէնսէք արժեչափն է, որ գործ մը, գրագէտ մը կը տանի վեր ու անդին՝ իր ազգային-լեզուական սահմաններէն: Ու կանխապէս՝ ո՞ր պայմաններն են որ գրական հոսանք մը, սերունդ մը կը դարձնեն այդպիսի գործի մը նախապատրաստող ենթահողը կամ ոստնակը:

Այս գրուածքը ուրեմն չընդգրկեր «միջազգայնացման» վերաբերող առարկայական խնդիրները: Կ'արժէ միայն յիշատակել որոշ առարկայական «արտաքին» հարցեր, որոնք աւելի սերտօրէն կ'առընչուին անոր, ինչպէս մեր ազգային կրկնակ գոյավիճակը՝ տարբեր պայմաններով —Հայրենի Պետութիւն եւ Սփիւռք: Ու տեսնել, թէ ստեղծագործական որակի ու ձեւերու ի՛նչ տարբերութիւններ, ի՛նչ երանգներ կ'ենթադրէ միջազգայնացման յայտագիր մը՝ ազգային-պետական ենթակառոյցներու վրայ աճող գրականութեան մը համար եւ սփիւռքեան նուազագոյն ենթակառոյցներու վրայ վերապրող գրականութեան մը համար: Կամ՝ կ'արժէ հարցադրել դերը թարգմանութեան, որ կ'ապահովէ լեզուէ լեզու պատնէշի անցումը: Ինչպէ՞ս կը բանի անիկա, ինչպէ՞ս կը պայմանաւորէ ճանաչում - արժեւորումի ընթացքը...

Կ'արժէ նաեւ հարցադրել ժամանակի գործօնը.— Յաճախ չի՞ դրուիր նաեւ հարցը գործ մը թարգմանել - ծանօթացնելու՝ տուեալ ժամանակին եւ տուեալ զգայնութեան մէջ, այսինքն իր պահուն: Վերցնելով նորագոյն օրինակ մը՝ այսօր Զօհրապ թարգմանելը՝ բոլորովին տարբեր վերաբերում չենթադրե՞ր հարիւրամեակով մը մեզմէ բաժնուած գրագէտի մը, գրական հոսանքի մը հանդէպ. եւ գրական հրապարակի ընկալումն ալ չըլլա՞ր բոլորովին տարբեր, քան ինչ որ պիտի ըլլար, եթէ թարգմանուէր իր օրին...: Հեղինակի մը՝ իր ժամանակէն դուրս ճանաչումի հանելը փորձը չի՞ փոխադրեր, աւելի կամ նուազ, բանասիրական կրթանքէն ներս. գայն չի՞ զեղչեր դէպի գրականագիտական չահեկանութիւն մը միայն, միւս կողմէ տանելով թիւր արժեւորման փորձութեան մը՝ տուեալ հեղինակին հաշուին: Զօհրապի մը պարագային -քանի իր օրինակը վերցուցինք-, կասկածէ վեր է, որ այդ ներյատուկ արժէքը գոյութիւն ունեցած է, եւ կրնար գինք ճանաչումի տանիլ իր օրին, ԺԹ. դարու աւարտի եւրոպական զգայնութիւններու եւ գրական պայմաններուն մէջ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, «ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ» ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՅՂԱՑՔՆԵՐ ԵՒ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգային գրականութեան եւ համաշխարհային գրականութեան սահմանումները մեթոտաբանական բարդ, թնճուկ կացութիւններ կը ստեղծեն, ուր կու գան խառնուիլ դեռ այլ հարցեր, ինչպէս համեմատական գրականութեան կարգավիճակը: Գրականութեան տեսութիւններ զանազան սահմանաճշդումներ կ'ընեն՝ աւելի կամ նուազ եռանդով, սակայն յաճախ ի վերջոյ յանգելու համար իրենց իսկ ճշդած սահմաններու ջնջումին: Այսպէս օրինակ, Ուէլէք էնտ Ուարէնի «Գրականութեան Տեսութիւն» դասական ծանօթ գործը, իր սկզբնական գլուխներուն մէջ կը սահմանէ ազգային գրականութիւն, համաշխարհային գրականութիւն, համեմատական գրականութիւն եւլն., ապա զանոնք քակել - հերքել - լուծելու համար՝ բեղմնաւոր ենթադրուած անորոշութեան մը մէջ...

Ակադեմական-տեսական այսպիսի փոյթէ մը հեռու ըլլալով, հոս բաւարարուիմ մեր գրականութեան վերջին մէկ դարու հոլովոյթէն արտահանել քանի մը հետեւութիւններ:

Վերջին դարու համաշխարհային քաղաքակրթութեան հոլովոյթին առջեւ, նախ կ'ուզեմ նկատել, որ համաշխարհայնացման ներկայ փուլը, որքան ալ նոր կը թուի՝ հիմնովին նոր չէ...: Գիտենք, որ քաղաքակրթական հոլովոյթը, ընկերա-տնտեսական իր հիմունքէն մինչեւ գրական ու գեղարուեստական հոսանքները, հինէն յատկանշուած է ոստումներով, ետ-առաջներով: Ճանչնալով նոյնիսկ աւելի անսանձ «միջազգայնապաշտութեան» փուլեր, ինչպէս Ա. Աշխարհամարտի անմիջապէս վաղորդայնին -ազգերու վերահաս ձուլումի տպաւորութիւն, համաշխարհային նոր, Եւրոպայէն տարբե՛ր ծանրութեան կեդրոններու ստեղծում, իրենք զիրենք ուղղակի՝ միջազգային հռչակող գրական-գեղարուեստական հոսանքներ, մինչեւ՝ էսփէրանթօ լեզու ու գրականութիւն...:

Բայց ազգային մշակոյթները, անտեսելով այդպէս ըմբռնուած համաշխարհայնութեան մը ուտոպիան, չարունակած են, միշտ աստիճանական ընդլայնումով եւ համարկումներով, պահել իրենց ուրոյն դրոշմը եւ արտայայտել ուրոյն խորք մը: Ազգայինի այդ արտայայտութիւնն է որ, որոշ որակի հասած ու որոշ պայմաններու տակ, կը բացուի համաշխարհային գրական հրապարակին:

Այսօր ի հարկէ աւելի քան երբեք կը թանի գրականութիւններու փոխ-յարաբերութեան ծանօթ մեքենականութիւնը.— Մեծ մշակոյթներ կ'ընդհանրացնեն, «կը միջազգայնացնեն» իրենց սեփականին որոշ մէկ որակը: Պզտիկներ՝ կը ստեղծեն ու կ'ապրեցնեն իրենցը, իրենց լեզուամտածողութեամբ, լեզուա - զգայնութեամբ- միանգամայն իւրացումներ ընելով մեծերու ընդհանրացուցածէն: Ու, ներքին որոշ ուժականութեան առկայութեան պարագային՝ իրենց կարգին կը յաջողին համաշխարհային հրապարակ հասցնել, «միջազգայնացնել» որոշ որակ մը...:

Այս որակը թերեւս արժէ քննարկել -եթէ կ'ուզենք զանցել՝ «տաղանդ», «հանճար», «արտակարգ խառնուածք» եւ նմանօրինակ բացատրութիւններ, որոնք ոչինչ կը բացատրեն:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ «ԹԵԿՆԱԾՈՒ» ԵՐԿԵՐ - ԻՐԵՆՑ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Համաշխարհային հրապարակի մատչող ազգային գրականութիւններու գործեր, ցոլացնելով հանդերձ որոշ ուրոյնութիւն, որոշ հաւաքական տեսիլք, - անմիջապէս կը զանցեն զայն: Դէպի համաշխարհայինը ընդլայնում մը, անկէ ճանաչում մը՝ ուրեմն՝ կը հիմնուի «բացումի», զանցումի ստակութեան վրայ: Ստակութիւն, որ նախ կը դիտուի կենդանի մշակութային շարժումներու եւ գրականութիւններու մէջ՝ երբ անոնք կ'առնեն իրենց մեկնարկային թափը, կը բեղմնաւորուին: Ապա՝ անիկա կը գործէ ինքնանորոգման բոլոր կարեւոր փուլերուն: Երեւոյթը շատ ծանօթ է՝ օրինակներու կարիք ունենալու համար:

Այս «բացութիւն»ը ուրեմն որոշ գործեր կարողականօրէն կ'օժտէ համաշխարհային «ընթեռնլիութեամբ» մը: Ցատկութիւն՝ որ շարք մը մտածողներ մղած է խօսելու «ձեւի միջազգայնացում»ի մը մասին [1]: Այս սահմանումը կրնայ ժամանակաւորապէս ողղեգրուիլ՝ յետագայ յստակացման պայմանով:

Ապա, համաշխարհային հրապարակին մատչումը պայմանաւոր է նոր խօսք, նոր պատկեր բերելու կարողութեամբ մը: «Նորութեան» այս նշումը անվիճելի դարձնելու համար՝ հարկ կա՞յ յիշեցնելու, որ այսօր իբր դասական գնահատուող, փառօս եւ օրինակելի բնորդ դարձած մեծեր իրենց ժամանակին մէջ եղած են նոր, յեղափոխած են իրենց ժամանակը՝ իրենց բերած նոր տեսիլքով ու խօսքով:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐԱԿՆԵՐ... ԳՐԱԳԷՏԻ ՈՐԱԿ...

Վերի նշումներէն կը բխի նախ՝ գրականութեան տեսակներու, «մակարդակներու» զանազանում մը: Հասարակ տեսիք է ըսել, որ կայ ժողովրդական գրականութիւնը եւ միւսը՝ յառաջապահ գրականութիւնը, ոչ-մատչելի բոլորին: Այս երկրորդը յաճախ անտեսուած է, մերժուած՝ ժողովրդական, «հանրամատչելի» գրականութեան մը մունետիկներուն կողմէ: Մինչ՝ «մեր ազգային գրականութիւնը, այն ձեւով ու չափով, որ կը կիրարկենք գայն, չի կրնար դառնալ միջազգային արժէք մը, բարձրացնել մեր իմացականութեան կատարը» [2]: Աւելի քան կէս դար առաջ կատարուած այս ախտանշումը մեր գրականութեան մէջ այսօր հաւանօրէն մասամբ միայն խախտած է: Եւ անկէ՝ տուժած է ու կը տուժէ ձգտումը դէպի համաշխարհային որակ, որուն համար միայուն նախապայման է՝ գոյութիւնն ու անարգել աճումը «սանձարձակ անհատներ»ու, հայրենական տունէն «անվախ դուրս նետուող անառակ որդիներու»: Դաւանանքները, հաւաքական ապահովութիւնները զանցող տաղանդներու [3]:

Նախորդէն հետեւելի երկրորդ զանազանում մը՝ տաղանդաւոր գրագէտը ան-

հատ է՝ վեհափառօրէն (վ. Չարէնց)**: *Եթէ ան կը ցոլացնէ հաւաքական-սեփականը, տուեալ ազգա-մշակութային դիմագիծը, ատիկա կ'ըլլայ անձնական ձեւաւորումով ու գեղարուեստական ինքնաբեր պատկերումով, առանց արտաքին թելադրանքի, առանց պատուէրի: Գրական կարեւոր երկ մը կրնայ նշանակութիւններու մակարդակին չունենալ որեւէ պատանելիութեան նշան, ազգային որեւէ գունաւորում. եւ՝ «պատկանիլ» տուեալ ազգի գրականութեան...:*

Որովհետեւ՝ «գրականութիւն կոչուածը անհատական ստեղծում մըն է մենակէտին, որ ոչինչ կը պահպանէ, կը պահէ կամ կը փրկէ: Եթէ մենք կրնանք ստեղծել, այն ատեն պահպանելին պահպանելի չըլլար, քանի որ ենթակայ չըլլար կորուստի... Ասիկա չի թելադրեր, որ գրողը կը հրաժարի "ազգէն"... Ոչ մէկ սահմանափակում այս իմաստներով...» [4]:

Ժամանակակից գրագէտի մը այս հաստատումները չեն յաւակնիր ըլլալ բացառապէս «յեղափոխական». արդէն՝ այլապէս շատ դասական գրապատմաբան մը, կէս դար աւելի կանուխ ու տարբեր շեշտումով, նոյնպիսի դերակատարութիւն մը կը վերապահէր անհատական գրական ստեղծագործութեան. «Ենթակայական բնոյթի այսպիսի գործեր յաճախ կազմում են զօրաւոր ազդակներից մէկը հանրային եւ գրական յառաջդիմութեան... Շատ անգամ նրանք առաջին նշանն են մի մտայնութեան եւ յուզաշխարհի, որ մըշակւում է հանրութեան ընդերքի մէջ աննկատ եւ ժայթքում ու տարածւում է այդ անձնական երկի երեւումով...» [5]:

Գործ մը ուրեմն կը մասնակցի տուեալ ազգի գրականութեան ֆոնտին՝ ո՛չ իր «բովանդակութեան» այս կամ այն հաւաքական յատկանիշով, այլ լեզուով՝ որմով գրուած է: Համաշխարհային արժեւորման հասած գրական երկեր, չհաշուած՝ թերեւս հնագոյններ, իրենց լեզուով է որ «կը պատկանին». լեզուով ու անոր ներյայտ լիցքով՝ նորին մտածումի շեշտ, զգայնութեան երանգ – միշտ անհատականի տիրող կնիքով...:

Այդպիսի լայն բացուածք՝ պերճա՞նք է «փոքր ածու»ներու, փոքր գրականութիւններու համար ...: Բայց ատիկա լրիւ կախեալ է տուեալ ազգի մշակոյթին ներքին ուժականութենէն: Իսկ գրական ստեղծագործութիւնը ենթարկել սահմանափակումներու, տուրք տալ ուժերու խնայողութեան հիւանդագին տնտեսութեան մը հակումին, –, այդ ալ ներքին վատուժութեան տեսակաբար նշանն է, միանգամայն ծնուցիչ՝ նոր, յաւելեալ վատուժութեան, յաւելեալ լճացումի եւ հիւծումի:

Անշուշտ համաշխարհային տրամաչափի գրագէտներ, արուեստագէտներ չեն բուսնիր ինքնածին սերումով, երբ իրենց շրջապատի ազգային գրականութիւնը խեղդուկ գաւառականութեան մէջ կ'ապրի: Անոնց գոյառումը բարդ երեւոյթ է, պայմանաւոր՝ նախահերթ գոյութեամբը գրականութեան մը, գոնէ հոսանքի մը, որ իր կարգին տէր է եղած «բաց», ճոխ ու առողջ մշակութա – գեղարուեստական եւեւմուտքի մը:

Այդպիսի ենթահող մը կազմող գործեր հաշուած է, կը հաշուէ՛ մեր գրականութիւնը: Երէկի մասին խօսելով՝ «Ներաշխարհ» մը, «Նոր Տաղեր» մը, «Հեթանոս Երգեր» մը, «Անցորդը եւ իր ճամբան» մը, «Մակ Պտուկ» մը, «Գիրք Ծննապարհի» մը, «Մթնաձոր» մը, «Հեղնար Աղբիւր» մը, «Տեղատուութիւն – Մակընթացութիւն» մը: Ցարմարագոյն պայմաններու մէջ, ոմանք կրնային նաեւ համաշխարհային ճանաչումի արժանանալ: Ու մեր այսօրը եւս, խօսելով վերջին կիսադարու մասին, զուրկ չէ այդպիսի գործերէ, որոնք աւելի բաց են եղած եւ ե՛ն՝ համաշխարհային գրական պատկերումի չափանիշներու: Եթէ անոնք աւելի ճոխ տեսականի մը կազմէին, կամ կազմեն վաղը՝ աւելի նպաստաւոր իրադրութեան մը մէջ, հաւանօրէն դառնային, կամ դառնան, բերրի ենթահող-խաւ, կամ արդէն՝ ուղղակի ճանաչուած գործեր:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՁՈՅԳ ՃԱԿԱՏՆԵՐԸ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ – ԱՐԱԳ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ ՄԸ

Հայրենի գրականութիւնը սկիզբը ապրեցաւ յարաբերաբար «փակ» վիճակ, ապա մեղմացած՝ 1960*ական տարիներէն, երբ կը թօթափէր հասկնալի «գաւառականութիւն» մը. կը քաջալերուէին փոխանակումները, թէեւ միշտ կաշկանդուած՝ խորհրդային սահմաններով եւ սահմանափակումներով՝ ե՛ւ գրական որակի, ե՛ւ գաղափարախօսական կողմի ուղղուածութեան բերմամբ: Բայց եւ այնպէս, «եղբայրական ժողովուրդներու» միջեւ, այս փոխանակումները ունեցած էին եւ կ'ունենային որոշ բարիք (թարգմանութիւններ՝ երկու ուղղութեամբ, շփումներ...):*

Առանց նիւթս ընդլայնելու դէպի հայրենի գրականութեան ներկան ու իր մասնայատուկ հարցերը, բաւարարուիմ մատնանշելով փաստը՝ որ անոր նորագոյն հոլովոյթը այդ գրականութիւնը աւելի կը բանայ համաշխարհային իրականութեան՝ գերշեշելով պետական ճնշումներ եւ անշուշտ անոնց փոխհատուցումը կազմող յենարաններ (եւ՝ ի դէպ՝ ուրուագծելով պայմաններու ու կացութեան որոշ մերձեցում... Սփիւռքի գրականութեան հետ):

Համաշխարհային մակարդակի մատչելու համար, հայրենի գրականութիւնը կը դիմագրաւէ մարտահրաւէրը՝ որ յատուկ է ազգային – պետական փոքր գրականութիւններու. – Դրսեւորել ինքնատիպ ազգային (ոչ ազգագրական) նուազագոյն գունաւորում մը՝ գործերու մէջ՝ որոնք ունենան պատկերումի անհատական ուժեղ կնիք, եւ «ընթեռնլիութիւն» դուրսի աշխարհին համար: Որակներ՝ որոնք կը ստեղծուին միջազգային հոսանքներու հետ մնայուն բայց ինքնագիտակից հաղորդակցութեամբ:

Մեր գրականութեան երկրորդ թեւին՝ բո՛ւն սփիւռքեան ճակատին վրայ, ազգայինի եւ միջազգայինի փոխազդեցութիւններու հարցը աւելի եւս բարդ է: Արեւմտահայ գրականութիւնը իր զգայնութեամբ, եւ իր լաւագոյն արտադրութիւններուն մէջէն, կանուխէն բաւական բաց էր եղած միջազգային հրապարակին: Ատով մէկտեղ, Եղիաներ, Ինտրաներ, նոյնիսկ Մեծարենցներ եւ Յ. Օշականներ մեկուսացուեցան կամ պէտք ունեցան բանավիճային ինքնապաշտպանութեան զէնք վերցնելու..:

Ցեղասպանական Ոճիրը եւ հետեւող ցիրուցանը պահ մը գրեթէ լրիւ կղպեցին մեզ: Ու կը հասկցուի որ բուն Սփիւռքի առաջին մէկ-երկու սերունդներու արտադրութիւնը, բացառելով ֆրանսահայ թեւը՝ իր առաջապահ դէմքերով, կրած ըլլայ կնիքը ոճիրին, եւ նոր կեանքի, «օտար» վայրերու վախին –վերարտադրած– կըրկնած ըլլայ անցեալի զգայնութիւն, պատկերացման եւ արտայայտութեան կաղապարներ: Որ՝ աւանդութեան հետ իր կապը եղած ըլլայ սոսկական «աւանդապահութիւն մը», աւանդութիւն պահել մը: Եւ ոչ՝ էական ճանաչում մը աւանդութեան, առողջ յարաբերութիւն մը անոր հետ, համարկում եւ ստեղծում:

Ինքն իր վրայ այս կծկումը յաճախ հագած է նաեւ «գործօն», յարձակողական ոճ: Դուրսէն գալիք կարելի հարստութիւններու դէմ պատնէշ կանգնեցնել, «օտար ազդեցութիւններու» դէմ սուր ճօճել՝ բացայայտ կամ քողածածուկ մերժումով...

ՓԱԿԱԳԻԾ՝ ՕՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սփիւռքեան այս իրադրութեան մէջ, նաեւ կը հասկցուի, որ եղած ըլլան օտարագիր հայ հեղինակներ: Հոս նկատի չունիմ անոնք, որոնք իրենց գործով չեն առընչուիր հայութեան: Հանդէպ Մայքըլ Առլէններու, Անրի Թրուայաններու՝ ծանօթ է Վազգէն Շուշանեանի մը կտրուկ ու անդարձ տեսակէտը, իր «Օրագիր»ին մէջ.

«Յատկանշական պարագայ՝ օտարացած հայ գրագէտներու մօտ: Անոնցմէ ոչ ոք կեանքի լայն հորիզոն ունի: Թրուայայի ինչպէս Մայքըլ Առլէնի մօտ, կեանքը կ'երեւի գձուձ, պզտիկ, անհորիզոն: Այդ ողբալի վէպերը, ուր ծեկելի մարդկութիւն մը կը խլրտի առանց հեռանկարի, առանց գեղեցկութեան... Անելին կարելի՞ է յուսալ մարդոցմէ, որոնց հոգւոյն ներքին աստառը ուրացում է ու ամօթ...»:

Ինչ ալ մտածենք այս կարգի գրագէտներու մասին, պարզ է որ հայ գրականութիւնը անոնց հանդէպ անտարբեր է այնքան, որքան իրենք՝ հայ գրականութեան: Խօսքը այնպիսիներու մասին է, որոնք կը գործածեն «ազգային» թեմաներ՝ միանգամայն դրսեւորելով հայկական որոշ զգայնութիւն: Ինչպէ՞ս ընկալել մանաւանդ՝ անոնց ինքնահռչակումը՝ իբր «հայ գրագէտ»:

Անկասկած՝ հոգիով հայ օտարագիրներու հետ սերտ շփումն ու փոխանակութիւնները յանձնարարելի են –Առլէն-Կրտսերներէ մինչեւ Պալաքեաններ, Տէր Յովհաննէսեաններ, Կիրակոսեաններ, Շիրինեաններ, Ժան-Ժագ Վարուժաններ, Տօնիկեաններ...: Արեւելեան Սփիւռքի ե՛ւ հայրենի գրական մամուլի բացութիւնը, հետաքրքրութիւնը անոնց հանդէպ, նոյնիսկ երբեմն կէս-գրական գործերու պարագային, կը մնան ողջունելի: Օտարագիր հայ հեղինակ մը կրնանք չափով մը նկատել հայեցի զգայնութեան ներկայացուցիչը տուեալ օտար գրականութեան մը մէջ: Սակայն հոս, ներկայ հարցի ծիրին մէջ, իրենց անդրադառնալը՝ պիտի ըլլայ պարզապէս ըսելու համար, որ հայ գրականութիւնը անոնցմով չէ որ պիտի ներկայացուի համաշխարհային հրապարակ, այլ միմիայն՝ հայերէ՛ն գրուած, հայերէնէ՛ թարգմանուած գործերով:

Օտարալեզու հեղինակներու փակագիծը փակելու համար, յիշեմ նշանակալի ու միանգամայն անհանգստացնող փաստը՝ անոնց մեծ մասի անտեղեակութեան՝ մայրենի լեզուէ..: Այսինքն՝ իրենց միջեւ գրեթէ բացակայ են ոչ միայն միաժամանակ երկու լեզուներով արտադրող գրագէտներ, այլեւ՝ հայ գրականութենէն գործեր հայերէնով կարդալու, անոնցմով ուղղակի լիցքաւորուելու ատակ դէմքեր: Մտահերձական այս վերջին երեւոյթը մանաւանդ ուսանելի է, վերլուծումի արժանի...

Տակաւին՝ պիտի արժէր օտարագիրներու կողմնակի առընչակից այս հարցը քիչ մը խորացնել՝ ծանօթ պարագաներու արագ քննարկումով մը: Շահնուր – Լիւպէնի մը ֆրանսագիր քերթողական վաստակը այլապէս բարձրորակ է, որքան իր հայագիր արձակը, եթէ ոչ՝ աւելի: Տարագիր մարդու զգայնութիւնը, մեզ իբր հայ, իբր Սփիւռքի բնակիչ, նոյնքան կը յուզէ, որքան՝ յարալէզներէ դաւաճանուած Հայու իր տագնապը: Բայց ի՞նչ է վաստակին կապը հա՛յ գրականութեան հետ, եթէ ոչ ծագումով հայ մարդու Շահնուրի տագնապը – միա՛յն...:

Ջաւէն Սիւրմէլեան մը, իր «Լոյս Զըւարթ»ով ու անոր հետեւող ամերիկեան հրապարակին բացուած արտադրութիւններով՝ կը հանդիսանայ այլապէս բնորոշ օրինակ մը: Շահեկանը՝ հոս, մեզի համար, հայագիր իր ժողովածուն չէ (պատանեկան նախընծայ մը). ոչ ալ՝ հետեւող օտարագիր արտադրութիւնները՝ գրական-հրապարակագրական երկեր ու թարգմանութիւններ՝ մեծ մասամբ, թո՛ղ ըլլան՝ հայանիւթ ու հայանպաստ: Այլ՝ գաղափարախօսական այն դիրքերը, որոնցմէ արտայայտուած է Սիւրմէլեան, կամ որոնց վրայ, անսպասելիօրէն, առաջացած է գնահատանքներ՝ Վ. Թէքէեանի եւ Յակոբ Օշականի տարողութեամբ դէմքերէ:

Ցիշեցնեմ, որ Սիւրմէլեան ուղղակի կը յայտարարէ իր հրաժարումը հայագիր գրականութենէ, «հայ գրողի թշուառ ճակատագիրէն» *եւ* «հայերէն լեզուի պըզտիկ կաղապարէն». *բանաստեղծութիւնը կը նկատէ* «անելորդ պանուանք մը՝ մեզի համար», *որովհետեւ* «այն Հայը որ յամառօրէն կը կառչի հայ գիրին, իր կեանքն է որ կը դատապարտէ թշուառութեան եւ հոգեկան մենութեան...»: *Այլ տեղ՝* «բանաստեղծ ըլլալու մտածումն իսկ՝ ամօթի զգացումով կը լեցնէ» *զինք... Եւ տակաւին՝ առանց լրիւ հակասող այլ պնդումներ, թէ՝* «երբեք [չէ] դադրած հայ գրող մը ըլլալէ». *թէ՝* «ոչ ոք [իրմէն] չափ կը սիրէ հայ լեզուն...», *եւ թէ՝* «հայ գրողին առջեւ շատ խոնարհ» *կը զգայ ինքզինք: («Վ. Թէքէեանի նամակները եւ Լոյս Զուարթ», Բ. հրատարակութիւն, Փարիզ,* 1950, *Նախաբան – անգլերէնէ թարգմանութիւնը՝ հրատարակիչներէն):*

Ազգային գրականութեան հանդէպ կեցուածքի մը այս ներքին հակասութիւնները, որոնք կը դրսեւորուին 1950ի շուրջ՝ ա՛լ չափահաս գրագէտի մը մօտ, առիթ պիտի տան զանոնք մատնանշող Ն. Սարաֆեանին՝ պնդելու, որ «ժողովուրդի մը լեզուն մասնաւոր իր հոգեբանութիւնը ունի եւ կը կրէ իր մէջ սերունդներու ոգին: Ու հայեցի գրականութիւնը հայերէն միայն կրնայ ըլլալ անկասկած, մեսրոպեան տառերով: Աւելի լաւ է մեռնիլ երգել այդ տառերով, քան թէ մեր ջարդը նկարագրել կամ մեր գիւղացիները ներկայացնել անգլերէնով... Վերջապէս, ազգային ճամբով է որ մարդիկ միջազգային կը դառնան, այսինքն շնորհիւ այս "պզտիկ կաղապարին"»*...*

Սարաֆեան դեռ ծանօթ չէր Սիւրմէլեան – Թէքէեան թղթակցութեան աւելի ուշ հրապարակուած մասերուն, որոնք կը բովանդակեն ուրիշ նամակ մը Սիւրմէլեանէն՝ գրականութեան հանդէպ առհասարակ տարակուսելի կեցուածք մը ուրուագծող. – «Վստահ եղիր, *– կը գրէ ան, –* որ ես անգլիական գրականութեան մէջ անուն մը պիտի շինեմ օր մը չէ օր մը. այս մասին նոյնիսկ չեմ կասկածիր: Առայժմ ոչինչ բրած եմ. քանի մը բանաստեղծութիւններ վերածեցի անգլերէնի, ու երկու-երեք հատ կը ներփակեմ: Բանաստեղծութիւն գրելը դիւրին է. դըժուարը ժողովուրդին կեանքէն առնուած պատմութիւններ գրելն է, որ [անգլերէն] մեծ բառապաշար կը պահանջէ», *եւլն.:*

«Անգլերէնի վերածումի» ամէնէն ուշագրաւ գոհը, հոս, «Ասացուածք Ծառ Տնկելու առթիւ»ն է, որ վերածուած է «PLANTING A TREE»*ի: Ըմբռնելու համար, թէ՝ սեփական լեզուի հանդէպ տուեալ կեցուածք ինչպիսի երեւոյթներու առընչակից կ'ըլլայ գրական որակի ոլորտին մէջ՝ կ'արժէ հոս գոնէ մասամբ արտատպել «մեր» Ծառին «քանսասեան» այս տարբերակը...*

Lord, bless this young tree! / I have planted it in the deep dark Kansas soil, / Where my grandfathers are asleep. / I am their grandson, / And the master of this land, / And I grow in the sunshine like a tree / This immortal soil / Does taste like thy flesh, O Lord! / Let me chew it... / This soil does taste like the flash of my grandfathers / Let me kiss it / From this soil my young tree will rise and stand / Like Jesus! / It will open its arms / And its green soul / To embrace the pure air of Kansas... / I have planted this tree as a big and living / cross / In memory of my dead grandfathers, / Pioneers ... *եւայլն:*

Առանց մեկնաբանութեան:

ՅԱՌԱՋԱՊԱՀ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

Սփիւռքեան իրադրութեան մէջ է յատկապէս ուրեմն, որ յառաջապահ գրագէտին դիմագրաւած մարտահրաւէրը լուրջ էր ու չէ դադրած ըլլալէ. – Ստեղծել հայագի՛ր գրականութիւն մը, որ զանցէ եղեռնէն ծնած համբոյթիւնը, «քարացում մը», եւ հայերէնը գերծանելով ծամծըմուած լեզուի իր ճակատագրէն՝ զայն դարձնէ ներկայ աշխարհի, նոր կեանքի պատկերացման նիւթ ու առարկայ միանգամայն: Ահա՝ այս մարտահրաւէրը դիմագրաւող, «բացուող», «օտարը» համարկող առաջին սերունդի քանի մը գրագէտներ հասած են կենսունակ արտադրութեան մը, աւելի մօտ՝ համաշխարհային չափանիշներու ու ճանաչումի: Իրենց օրին ուրացուելու, մերժուելու գնով «աւանդապահ»ներէն: Այս երեւոյթին կ'ակնարկէ երիտասարդ Սարաֆեան 1927ին. «Ազգը այլասերման տանելու մեղքը կը դրուի մեր ճակտին, երբ կ'ըսենք, թէ պէտք չէ խոդառնալ՝ չքարանալու համար Ղովտի կընոջ պէս, մեր բռնկած անցեալին դէմ...» [6]:

Հոս տեղ չունինք քննելու մեր նորագոյն գրական շարժումին հոլովոյթը բուն էութեան այլ միայն՝ ընելու արագ ուրուագծում մը, այն չափով՝ որ ան կ'առընչուի միջազգայնացման խնդրին: 60ականներու սկիզբը, խսկական-սփիւռքեան շարժումը, մինչ այդ որոշ ֆրանսահայ գրագէտներով բնորոշուած, առաջնաբար ինքզինք կը զգացնէ Մերձաւոր Արեւելք, Պոլիս, քիչ մը՝ Իրան, ապա՝ Ամերիկա: Կ'արտադրուին գործեր՝ որոնք տարբեր պատկերացում ունին սփիւռքեան

կացութեան, եւ տարբեր կեցուածք՝ հանդէպ գրականութեան լեզուին ու գրելու արարքին:

Այս խրադրութեան մասին, միշտ մեր թեմայի տեսանկիւնէն, կը յիշեմ Վահէ Օշականի հաստատումը, կատարուած նոյն 60ականներու աւարտին մօտ. «Ներկայիս, նորերու մօտ, հայ միտքը իր պատուհանը կէս մը բացած է աշխարհին. զգալի է որոշ թարմացում մեր գրական զգայնութեան... Պէտք է ընդունինք, որ այս քիչը անգամ յուսատու է: Իրապէս, մեծ բան մը չունինք նուամցնելիք մարդկութեան: Մենք մեզ չխաբենք...»: Աւելի անդին, ակնարկելով փոքր քայլերով յառաջացող գրական շարժումին՝ Մերձաւոր Արեւելք, Պոլիս, Փարիզ եւ մինչեւ Նոր Աշխարհամաս, - ան կը ճշդէ. «Մեր գրականութիւնը դէպի միջազգային գրականութիւն կ'երթայ, որովհետեւ այդ է ճակատագիրը ազգային գրականութիւններուն: Սակայն կը պահէ իր ինքնութիւնը, զանգուածով ու մշակոյթով... Բացառիկ է մեր ժողովուրդը, իր անցեալով ու մանաւանդ իր ներկայով: Մինչ ուրիշներ հազիւ մէկ հայրենիք ունին, մենք ունինք երեք՝ տարբեր փլաններու վրայ, - մեր բուն հայրենիքը, այն երկիրը՝ ուր կ'ապրինք, ու աշխարհը: ...Գալիք գրականութեան ինքնութիւնը միայն ազգային չէ, այլ տեղական ու միջազգային նոյն ատեն, տիրական շեշտը պահելով ազգայինին վրայ: Համադրութիւն մը երեք մշակոյթներու»[7]:

Յառաջապահ գրագէտին էական առաքինութիւնը՝ յատկապէս իր ազգային լեզուն նորովի մշակելու, հոլովոյթի ընթեյու եւ այդ հոլովոյթին մէջ զայն բեղմնաւորելու դժուարին, յեղափոխական հաւատարմութիւնն է: Ընտրանք ու միանգամայն անհրաժեշտութիւն, որովհետեւ իբր աղբիւր ունի՝ ոչ միայն սփիւռքեան մենայատուկ, ծանօթ տագնապը, այլեւ գրական-լեզուական արտայայտութեան ներկայ ընդհանրական տագնապը: Հայ գրագէտը չի կրնար չլսել Ի. դարու սկիզբէն արդէն ձեւաւորուող լեզուամշակութային ու գրական համաշխարհային հոլովոյթի թելադրանքը. - Գրական երկը, զանցելով իմաստային պարզ արտայայտականութիւնը, պարտի դառնալ պատկերումի ուրոյն համակարգ մը, «տարբեր» լեզու մը: Սակայն ուրոյնութիւն եւ «տարբեր»ութիւն՝ զսպուած նոյն հաւատարմութեամբ, այսինքն՝ ներքին կարգապահութեամբ եւ անսակարկ կամեցողութեամբ՝ այդ լեզուն մշակելու, խորացնելու...

Որովհետեւ գրական արտադրութեան եւ գրականութեան լեզուի այս նոր կարգավիճակը կը ստեղծէ իր մասնաւոր հարցերը. - Արժեւորման չափանիշերու յարաբերականացում, ստեղծել նոր, «տարբեր» լեզուի դիւրութեան խաբկանք, եւ ան-ձեւութեան, ան-օրինութեան փորձութիւն: Թակարդներ, որոնք կը բանին յատկապէս -թէեւ ոչ միայն- բանաստեղծութեան մէջ, եւ որոնց առթիւ մտահոգութիւն կ'արտայայտէր, վերջերս, սփիւռքահայ ժամանակակից գրագէտ մը[8]:

«60ական թուականներուն կը սկսի ուրիշ շրջան մը, որուն կեդրոնը Միջին Արեւելքն է այլեւս, եւ որ ըստ երեւոյթին [կը մերժէ աւանդական] ոտանաւորը... առանց անպայման ինքզինք պարտադրելու որոշ դրոյթով մը: Տեսակ մը աշխարհա-բանաստեղծութիւն է ասիկա. բաց աշխարհի բոլոր հովերուն, ինչպէս Սփիւռքի քարտէսը... Այս հոլովոյթին տրամաբանութիւնն [է] տեւական ցանկութիւն մը խուսափելու բանաստեղծական պահպանողականութենէն, առանց յաջողութեան գրաւականին: Հարց է սակայն, թէ ցրուումի կացութեան մը մէջ, ինչպէս է պարագան, կարելի՞ է փոկերը միատարրել, կարկառի մը բերել: Մանաւանդ որ Սփիւռքի մէջ ամէն բանաստեղծ ինքզինք միակ ու վերջին կը նկատէ, չքեղ մերժումով մը կ'արհամարհէ ճանչցած իրմէ առաջ եկողները, եւ կը ծնի սունկի պէս, մէկ գիշերուան մէջ»:

Կը հասկցուի, որ բանաձեւումի այսպիսի յստակ, տեսակարար մտահոգութիւն մը: Բայց ո՛չ՝ երբ «աւանդութեան պահպաններ», գրականութեան տեսակի մը վրայ «նոր» պիտակը կպցնելով՝ միակտուր դատապարտութեան վճիռ կը կարդան անոր դէմ...: Եւ ի վերջոյ՝ «խոտանը» աւանդական, ստերջօտիկ գրականութեան մենաշնո՞րհն է արդեօք...: Բնական չէ՞ որ «նոր» գրականութիւնն ալ ունենայ իրը...:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ սերունդին, սերունդներուն՝ կ'իյնայ շարունակել համարկումի ընթացքը. միակը՝ որ ազգային գրականութիւնը կրնայ օժտել միջազգային լայնուածքով, այսինքն կարելիութեամբը, թերեւս, օր մը տալու ուրի՛շ չափանիշի գործեր: Յառաջ տանիլ հայեցիութեան մնայուն ինքնասահմանումը՝ բոլոր ոլորտներու մէջ - գոյութենական մտածումի, ըղձայնութեան ու արուեստի տեսիլքի: Միանգամայն՝ որովհետեւ այդ ինքնասահմանումը եւ անոր գործարկած համարկումը կեա՛նքն իսկ են: Իբր մշակութային հաւաքականութիւն, բայց եւ իբր գրական շարժումի կրողներ, պիտի տեւենք ու զարգանանք՝ միայն եթէ շարունակենք մնալ բաց, «ազդենք եւ ազդուինք», տեւաբար՝ «ոտքի մատներուն վրայ՝ նետուելու համար միջազգային գրական ամէնէն յառաջապահ քառուղիներուն, մարդկութեան առաջին գիծերուն, որպէսզի չկլլուինք մեծ մշակոյթներէն...»[9]:

Սերունդ մը աւելի հեռուէն՝ արդէն ուրիշ բան չէր ըսեր Նիկողոս Սարաֆեան. «[Սփիւռքի գրագէտները] պէտք է տան այն՝ զոր կը տեսնեն եւ կ'ապրին ցեղին տրամին մէջէն, օտար այս քաղաքներուն մէջ..., ազգային կամ ոչ ազգային նիւթերով...: Ազգապահպանում մըն է աս ալ: Դժուարը, բարձր միտքը, անըմբռնելին, եւ սակայն գերագոյն արտայայտութիւնը ազգի մը, պահապանը, կատարը, որ կը յաւերժացնէ իրեն ծնունդ տուող ազգը՝ բոլոր ազգերու կողքին»[10]:

Ծանօթագրութիւններ.-

(1) «Իմ փնտռածս ձեւի միջազգայնացումն է...: Իմ փնտռածս մանաւանդ օտար հսկայական քաղաքակրթութիւն մը ներմուծել, աւելցնել մեր ունեցածին»: Ն. Սարաֆեան, «Ազգայինն ու Միջազգայինը Գրականութեան մէջ», Զուարթնոց, 1929, թ. 2:

(2) Ն. Սարաֆեան, «Սփիւռքը եւ իր Գրականութիւնը», («Արեւմուտք», 1948 Յունուար 18/25):

(3) Ն. Սարաֆեան, «Փոխուած են դարերը» («Յառաջ», 1927 Դեկտ. 24):

(4) Գր. Պըլտեան, «Հարցազրոյց Արա Օշականի հետ», in «Զրոյցներ Բանաստեղծութեան մասին», Երեւան, 1999:

(5) Ն. Աղբալեան, «Հայ Գրականութեան Պատմութիւն-Ներածութիւն» (հրատ. Պէյրութ, 1947), էջ 49:

(6) Ն. Սարաֆեան, «Ազգայինն ու Միջազգայինը...» վերոնշեալ փորձը:

(7) Վ. Օշական, «Արտասահմանի Գրականութեան Զարգացման Հեռանկարները», «Ահեկան», 1969, թ. 2-3:

(8) Գր. Պըլտեան, «Գրաւոր Զրոյց՝ Մարուշին եւ Իշխան Չիֆթճեանին հետ», տե՛ս. վերոնշեալ գործը:

(9) Վ. Օշական, նոյն տեղը:

(10) Ն. Սարաֆեան, «Սփիւռքը եւ իր Գրականութիւնը» վերոնշեալ փորձը:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

PLUMES D'EXIL

Krikor Beledian a fait le point sur Cinquante ans de littérature arménienne en France.

Une anthologie exhaustive et passionnante qui nous aide à mieux assumer notre héritage.

par Saténig GOSTANIAN

Avec **Cinquante ans de littérature arménienne en France**[1] paru en 2001, Krikor Beledian publie l'œuvre d'une vie. Cet ouvrage a été salué par une critique très élogieuse, à juste titre[2]. Ce livre dresse un historique de la production littéraire et donne quelques éléments biographiques sur les écrivains arméniens réfugiés à Paris, de 1922 jusqu'au début des années 1970, avec de nombreux textes traduits. Toute une vie consacrée à la folie d'écrire dit le poète Sarafian, afin de donner sens à l'exil, afin de cerner quelle vie se cache derrière la souffrance.

Maintes fois, j'ai commencé à le lire, puis je le lâchais : le souvenir de mon père s'imposait à moi, je me remémorais sa bibliothèque, je me demandais lesquels de ces livres avait-il lus ? Comment avait-il vécu cet exil ? Ces questions étaient le fil rouge qui me guidait au long des pages.

Comme ces écrivains qui peuplent ce livre, mon père avait vécu ce destin tragique: être chassé de son pays natal, après avoir échappé à un génocide, vivre l'exil, les premiers temps de la diaspora avec tous les problèmes que cela implique, en particulier **«une crise d'identité provoquée par un choc violent avec un environnement nouveau»**.[1]

Les rescapés étaient, en grande majorité ,des orphelins non éduqués, jetés sur les routes, recueillis dans des orphelinats. Les années s'écoulant, ils seront des adultes confrontés aux difficultés économiques et, encore plus grave, à une crise intellectuelle et spirituelle.

Les écrivains de l'époque déplorent l'indigence intellectuelle des Arméniens : **« la culture est en danger»**[1], la langue est peu enseignée, peu pratiquée... Les livres et revues ne trouvent pas de lecteurs.

Toutefois, les rescapés s'installent, construisent églises, écoles, maisons, ateliers, ils fondent une famille. La première génératon née en France autour des années 1930 à 1945 — la mienne — s'est adaptée assez vite dans ce pays, terre d'accueil pour les parents, terre natale pour nous.

Nous avons grandi aux côtés de nos parents sans vraiment leur parler, sans pouvoir rompre ce lourd silence qui avait succédé au génocide. Nous captions certains détails concernant leur passé qu'ils évoquaient avec des phrases débutant par l'expression rituelle : **au Pays...**

Quel pays ? Nous ne les intérrogions pas. D'ailleurs, eux non plus, ne voulaient pas en parler. Ils sont morts, emmurés dans leur douloureux passé.

Actuellement, la 3ème génération d'Arméniens nés en diaspora a vu le jour. Nous ne sommes pas des Arméniens mais des Français d'origine arménienne, riches de nos deux cultures, à la recherche de nos racines, comme l'indique l'un des premiers ouvrages édités dans la diaspora **Embarquement pour l'Ararat, à la recherche de l'identité arménienne,** de Michael Arlen (Gallimard, Paris, 1977).

Depuis cette date, de nombreux livres ont été écrits concernant les Arméniens, des livres d'histoire, de cartographie, de psychologie, des témoignages au sujet du génocide qui sont des récits de mémoire permettant de faire le travail de deuil.

Afin de me construire une certaine filiation malgré le peu de renseignements que je possédais, j'ai eu recours à un ouvrage extraordinaire : **Les Arméniens dans l'Empire ottoman à la veille du génocide**, de R. H. Kévorkian et P. B. Paboudjian (Edition Arhis, Paris, 1992). Je trouve, dans ce livre, les lieux où ont vécu mes parents — des lieux source —, le pays de nos églises de nos monastères, de nos anciennes capitales... de tous ces monuments que nous continuons d'évoquer alors que leurs ruines sur la terre de nos ancêtres disparaissent peu à peu. En diaspora on se console avec de nombreuses stèles commémoratives. Notre mémoire se pétrifie, se fossilise en de longs cortèges revendicateurs et politiques. Est-ce là le seul héritage que nous allons transmettre à nos enfants ?

En 2001 est apparu un livre qui m'a permis de reonuer le dialogue avec mon père, avec ceux de sa génération, au-delà de la mort. Il s'agit bien sûr de **Cinquante ans de littérature arménienne en France**[1].

Il est l'œuvre d'une vie consacrée à la littérature arménienne sous forme de conférences, de cours[3], de monographies, d'articles de revues littéraires.

L'ouvrage de K. Beledian est une longue étude de la littérature arménienne produite en France pendant cinquante ans, de 1922 à 1972. Il présente une analyse périodique des textes majeurs dans leur rapport à la littérature française contemporaine en intégrant aussi les notions d'étrangeté, d'identité et d'altérité.

Le génocide de 1915 (aghéd en arménien traduit par : catastrophe) n'est pas l'objet de cette étude, il est en partie le centre de gravité de cette littérature : l'auteur montre à quel point celle-ci contourne l'événement catastrophique tout en le suggérant sans cesse. C'est davantage sur le thème de l'exil que se focalise le travail littéraire étudié.

Cet ouvrage nous permet de faire connaissance avec les derniers écrivains qui ont foulé la terre de nos ancêtres, les derniers témoins d'une culture détruite car déracinée. Ils rejoignent l'immense cohorte des peuples chassés de leurs pays ancestraux. Leur œuvres ont une dimension intemporelle, elles rejoignent les œuvres des nombreux exilés de tous les temps et de tous les pays. Le 20ème siecle en surabonde car toutes les conditions requises existent : massacres, déportation, camps de concentration, régimes totalitaires... Il leur a fallu de l'héroïsme pour surmonter ce double traumatisme : traverser un génocide et affronter l'exil en s'accrochant à tout ce qui leur permet de rester arménien. Une métaphore exprime ce combat sans fin :

●►

Un Arménien chez les Simpsons: «ARMIN TAMZARIAN»

par Chakè MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie de la Communication

Tout le monde connaît **The Simpsons**, série célèbrissime diffusée par toutes les télévisions du monde depuis de nombreuses années. Le saxo de Lisa ne marque plus seulement le générique, il s'est transformé en sonnerie de portable et nous l'entendons partout. Des supports multiples, des t-shirts à la vaisselle, servent à imprimer l'effigie des personnages. Une rediffusion des anciens épisodes a souvent lieu et c'est ainsi que j'ai pu voir, il y a deux jours, sur une chaîne néerlandophone, en v.o., vers 19h, l'épisode intitulé : «The Principal and the Pauper» (que nous pouvons traduire par «le directeur d'école et le paumé») dont l'un des personnages principaux s'appelle à la fois Armin Tamzarian (son vrai nom caché) et Seymour Skinner (son nom d'emprunt).

En résumé, l'histoire est celle d'un directeur d'école primaire appelé Seymour Skinner démasqué comme imposteur par le vrai Seymour Skinner qui fait son apparition à Springfield au retour du Viêt-Nam où il a été emprisonné de nombreuses années et vendu ensuite comme esclave aux Chinois. Le faux Seymour Skinner, de son vrai nom Armin Tamzarian, et paumé et voyou délinquant arracheur - de - sacs - des - vieilles - dames, engagé dans l'armée comme soldat, avait rencontré le vrai Seymour Skinner, son sergent, au Viêt-Nam. C'est ainsi qu'il a pu lui dérober son identité et se couler dans sa peau, dans sa vie, au retour de la guerre. Armin Tamzarian,, présenté comme orphelin, habite même avec la mère de Skinner et réalise le rêve de ce dernier en devenant directeur de l'école primaire à Springfield. Au retour du vrai Skinner, le faux Skinner abandonne son poste à l'école et reprend, avec son vrai nom Tamzarian, sa vie de marginal. Comme le vrai Skinner semble insupportable à tout le monde, la famille Simpsons et d'autres, dont la propre mère de Skinner, vont à la recherche de Tamzarian et lui demandent de réintégrer son poste de directeur et sa fonction de fils. Le sergent Skinner est banni de la ville et tout le monde accepte Tamzarian come directeur de l'école. Le juge Snyder accorde à Tamzarian le nom de Skinner et décrète que personne ne pourra dorénavant mentionner son identité réelle sous peine de torture.

Cet épisode, lancé le 28 septembre 1997 aux Etats Unis et le 12 septembre 1998 en France, a été considéré par les «fans» des Simpsons comme l'un des plus mauvais, mais aucun site parmi ceux que nous avons vus, ne dénonce le racisme larvé dans le choix des patronyme et l'histoire de ceux qui les portent. Un site arménien américain fait référence à l'épisode, non pour s'interroger sur le choix du nom d'Armin Tamzarian et tenter une analyse de cette histoire, mais bien pour inclure ce personnage de dessin animé parmi les Arméniens célèbres («Armeniapedia, an online encyclopedia about Armenia that anyone can edit»).

L'épisode contient selon nous une dimension raciste envers les Arméniens, masquée et néanmoins présente. Il convient de souligner que Armin Tamzarian fait partie des personnages sympathiques et que rien dans sa représentaiton physique ne l'abaisse ou tend à donner une caricature d'appartenance «ethnique»; il a la tête et le vocabulaire des Blancs qui circulent dans la série des Simpsons. Le racisme réside dans le choix du nom «Tamzarian», dont l'appartenance à la communauté arménienne se trouve renforcée par le prénom «Armin». Comme à aucun moment le personnage n'invoque ses origines arméniennes, le spectateur peut donc voir l'épisode sans associer ce nom étrange ou étranger à la communauté arménienne, sauf s'il connaît des Arméniens. A la différence des autres communautés, le «ian» de nos patronymes nous signale et, en conséquence, il devient aussi un signal utilisé comme tel par un auteur. L'auteur de l'épisode «The principal and the Pauper» ne peut avoir choisi ce nom au hasard, il sait qu'en nommant le personnage il signale une communauté.

Armin Tamzarian est marqué par le manque de repère : orphelin, ancien voyou («fifties-style greaser and juvenile delinquent»), paumé. A l'armée, il n'est que soldat, à la différence de Seymour Skinner qui détient le grade de sergent. C'est toutefois le passage par l'armée qui lui procure le repère, l'image du sergent. Le vol du nom lui permet d'obtenir une situation sociale valorisée, fixe et stable, un foyer. Il devient le porteur du nom, avec le nom il s'accapare l'être. Le vol du nom apparaît comme le dernier coup de force, la dernière violence en vue d'accéder au droit, à l'espace social. Dès qu'il est démasqué, Skinner/Tamzarian réintègre son patronyme arménien qui le révèle aussi comme imposteur. Ce nom n'est plus seulement celui d'un voyou mais également celui d'un fraudeur. L'auteur de l'épisode ne cesse donc d'associer le nom et la fonction. Tant que Tamzarian s'appelle Skinner, il s'intègre à la société dès que son nom Tamzarian surgit, il retrouve la marginalité. La sociabilité du personnage ne peut s'effectuer que par l'adoption d'un nom éliminant toute connotaton avec sa communauté d'appartenance, d'emblée niée par l'éviction des liens familiaux (orphelin). C'est le point fort —et raciste— de l'épisode, accordant au juge le pouvoir de nommer et produire, par la déclaration, l'association entre le nom et l'appartenance ou non à la société. Le juge nomme Armin Tamzarian «Seymour Skinner» et déclare criminelle l'évocation du nom arménien. La sociabilité acquise légalement par Tamzarian requiert l'annihilation de son nom, elle exige le transfert de son nom arménien dans l'interdit. Tamzarian était criminel, au contraire de Skinner, membre du contrat social, et dire «Tamzarian» pour signifier celui qui s'enveloppe désormais sous le nom de «Skinner», conduit l'énonciateur au crime. L'association entre «Tamzarian» et crime demeure donc du début à la fin de l'épisode.

L'immense popularité des Simpsons dans le monde, leur traduction et sous-titrage dans une multiplicité de langues, la commercialisation de leur image à travers les gadgets entraîne, nécessairement, la circulation des idées contenues dans les différents épisodes La diffusion de «The Principal and the Pauper» a donc produit auprès de millions de spectateurs l'établissement d'un lien, d'une part, entre le nom «Armin Tamzarian» et le crme, et, d'autre part, entre le rachat du criminel et l'effacement des traces que véhicule le nom étranger. L'amércanisation du nom purifie l'individu. Le nom «Tamzarian» ne désigne pas seulement le personnage —le référent— ensuite nommé Seymour Skinner, il fonctionne aussi comme métaphore d'une communauté signalée par la terminaison «ian» que renforce le prénom «Armin». Un nom enveloppe, un nom métaphorique, à ne plus prononcer, «sous peine de torture»...

●►

«Notre patrie nous a échappé, elle a glissé sous nos pieds nous projetant à la mer. Mais c'est la meilleure occasion pour apprendre à nager»[1] écrit Nighoros Sarafian, le plus grand poète arménien de la diaspora. Certains n'ont pas pu affronter ce tragique destin, ils se sont réfugiés dans la maladie ou la folie.

Ce sont les premiers pas en France des rescapés du génocide à la recherche d'un travail, d'un logement Certains ont vite compris le **«sans retour possible»** inscrit sur leur titre de voyage. Mon père, arrivé en France en 1920, ne l'a compris ou ne l'a accepté qu'en 1960, et cela se traduisit par l'achat d'un terrain pour se construire une maison.

Les écrivains de cette époque charnière s'interrogent essentiellement sur leur avenir. Aujourd'hui, des dizaines d'années après, nous réalisons que nous les rejoignons dans leur quête et c'est notre chance car il est indispensable d'être précédé pour, à notre tour, exister et passer le relais.

Le livre de K. Beledian permet une lecture approfondie des œuvres présentées, des personnages décrits qui me renvoient à ceux que j'ai côtoyés; il offre une analyse dans le champ littéraire de concepts que Janine Altounian généralise dans la sphère psychologique. J'ai compris le silence de mes parents, leur **«tendresse empêchée»**[4] qu'ils éprouvaient à notre égard et dont nous avons beaucoup souffert, leur **«fidélité aux traditions»**[4], leur **«courage inépuisable au travail»**[4] l'exemple qu'ils nous donnaient et dont nous avions besoin pour nous construire une patrie et une identité.

Les écrivains rescapés ont procédé à de nombreuses greffes d'une culture à l'autre : **«Le Soi ne devient Soi qu'en passant par l'autre. Sans ce passage, le Soi est menacé de mort. C'est en devenant diasporique, en adoptant l'Autre que l'on devient Soi»**[1].

Ma génération a procédé rapidement à ce travail de greffe, c'est-à-dire ces passages d'une culture à l'autre grâce à nos écrivains, grâce à ces **«passeurs de parole»** qui traduisent, commentent, qui nous expliquent notre patrimoine culturel, notre passé tout en créant des œuvres nouvelles.

J'ai compris que le mutisme de mon père, son aggressivité cachaient sa souffrance à la vue de son peuple accablé par un **«esclavage séculaire»**[1] Certains questions me taraudaient, comme par exemple : combien de temps encore les Arméniens auraient-ils pu supporter cet **«état d'asservissement»**[1] si le génocide n'avait pas eu lieu ?

C'est là que nous réalisons que cet exil nous a aussi libérés de cet asservissement, de la plus effroyable des manières. Cela ne doit pas nous dispenser du travail de deuil et du devoir de mémoire. Combattre l'oubli, c'est préserver et affirmer notre identité.

Faire le travail de deuil, chaque génération le fait à sa manière : certains étudient la langue et la littérature, d'autres prient pour les victimes du génocide tout en évitant d'en faire l'acte de naissance de la diaspora, ce qui serait mortifière...

Notre héritage est lourd à porter. Il nous oblige à devenir de vrais héritiers en nous appropriant les diverses facettes de notre culture, de notre foi. A chaque génération, il faut recevoir et rénover. Le passé ne doit pas nous enchaîner. Mais nous devons le connaître car un avenir ne se construit jamais sans se fonder sur le passé.

Cinquante ans de littérature arménienne en France nous propose de nombreuses pistes de réflexion à propos de notre identité et de notre avenir avec cette certitude pleine d'espoir : si on arrache un homme à son pays, on ne peut arracher le pays du cœur de l'homme.

Satenig GOSTANIAN

---

[1] Krikor Beledian *Cinquante ans de littérature arménienne en France*, Du même à l'autre, Paris, CNRS Edition, 2001, 487 pages.

[2] Haratch — Le Monde — Nouvelles d'Arménie N° 9 — Ailleurs, hier, autrement : connaissance et reconnaissance du génocide des Arméniens, Paris, 2003.

[3] Krikor Beledian est titulaire de la Chaire Gulbenkian d'arménologie à l'Université catholique de Lyon depuis 1987.

[4] Janine Altounian, *L'intraduisible, Deuil mémoire, transmission*, Paris, Dunod, 2005, 206 p.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 4

MARDI
4 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21.489

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.489

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Յունիս 29ին պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի հարցումներուն, մեկնաբանած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման նիւթով Մինսկի խումբին նախագահներուն Յունիս 22ի յայտարարութեամբ բսուածները: Նախ անդրադարձած է Լաչինի ու Քելպաջարի շրջաններուն որոնց մէջ հայկական ուժերուն քաշուելուն համար յատուկ ձեւակերպ նախատեսուած էր: Վ. Օսկանեան բսած է թէ Լաչինը Լեռնային Ղարաբաղը Հայաստանին կապող միջանցքն է եւ պէտք է ունենայ Ղարաբաղի հետ նոյն կարգավիճակը: Ինչ կը վերաբերի Քելպաջարին, ան կրնայ վերադարձուիլ միայն հանրաքուէէն եւ Ղարաբաղի վերջնական կարգավիճակին որոշումէն ետք:

Ինչպէս չէշտուած է հարցումով մը, յայտարարութեան հեղինակները համաձայն են, առանց յստակ բսելու թէ ի՛նչ շրջանի մասին կը խօսին, թէ Ղարաբաղի ապագան որոշող քուէարկողներէն պէտք է ըլլան: Վ. Օսկանեան կը պատասխանէ. «Սկզբունքների վերաբերեալ բուն բանակցային բնագիրը յստակ ձեւակերպում ունի. "վերջնական իրաւական կարգավիճակը կ'որոշուի հանրաքուէի միջոցով Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան կողմից"»:

Յայտարարութեամբ բսուած է թէ որոշ մէկնակէտ համաձայնութիւններ կ'այսօ... Ղարաբաղի շրջանը մէջ միջազգային օժանդակութեան նախատեսութիւն ... նախարարին բանակցային բուն բնագիրին մէջ Ղարաբաղի բնակչութիւնը, կարգավիճակին մասին չատ աւելի մանրամասնօրէն կարգաւորուած համաձայնութիւն մը մասին կը խօսի: Օժանդակութեան հարցը կարելի է, քանի որ Ղարաբաղը միջազգային հանրութեան կողմէ չճանչցուած մըն է եւ միջազգային կազմակերպութիւններն նոյնպէս: Բանակցութեան բնագիրը Ղարաբաղին կը նախատեսէ նաեւ իր ընտանիքը՝ ժողովրդավար կերպով բնտրելու իշխանութիւն, օրէնք հռչակելու եւ ներքին գործերը վարելու լիազօրութիւն:

Հայաստանի ընդհանուր արժեւորումը այն է որ հրապարակուածը կատարեալ փաստաթուղթ չէ, որեւէ կողմի համար: Առով հանդերձ, ինչպէս Վ. Օսկանեան բսած է. «Բաւականաչափ հիմնաւոր եւ հաւասարակշռուած, ճիշդ փոխադարձ զիջումներով կէտեր է պարունակում գըլխաւոր հարցերի՝ կարգավիճակի, տարածքների եւ անվտանգութեան վերաբերեալ, եւ մենք հաւատացած ենք որ կը կարողանանք շարունակել բանակցութիւնները այդ սկզբունքների հիման վրայ»:

Նախարարը ակնարկած է Ատրպէյճանի ռազմատենչ կոչերուն, զարմանալի գտնելով զանոնք. ապա յոյս յայտնած է որ այդ երկիրը կը գիտակցի թէ հակամարտութիւնը կարգաւորելու եւ երկարատեւ խաղաղութեան յանգելու կարելիութիւն կայ:

*
**

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ

Հայաստանի ու ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարները, Ս. Սարգսեան եւ Ս. Օհանեան, պատասխանած են Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման նիւթով Մինսկի խումբին նախագահներուն յայտարարութեամբ բսուածներուն մասին հարցումներու:

Ս. Օհանեան հարկաւոր նկատած է որ Հայաստանի, Ատրպէյճանի, նաեւ ԼՂՀ նախագահին հետ բանակցային գործընթացը վերսկսելու ելքեր գտնուին, հարցը խաղաղ ճամբով լուծելու համար: Ինչ կը վերաբերի Բաքուի կռուարար յայտարարութիւններուն, ան աւելցուցած է. «Հարցը ուժի միջոցով 1994 թ.ին արդէն լուծուել է եւ հիմա պէտք է խաղաղ պայմաններով լուծենք»:

Ան բսած է նաեւ թէ Հայերը պատերազմ չեն ուզեր. ոչ ոք կ'ուզէ. յատկապէս զինուորները, որոնք պատերազմի մը առաջին տուժողները կ'ըլլան: «Մենք չենք վախենում» բսած է ան, աւելցնելով. «ռազմակոչ յայտարարութիւնները երեւի առաջին հերթին իրենց են պէտք, հանրապետութիւնում ներքաղաքական իրավիճակն ու իրենց դիրքերն ամրապնդելու համար»:

Ս. Սարգսեան ճիշդ համարած է որ Մինսկի ամերիկացի նախագահը հրապարակէր նաեւ Քի Ուէսթի մէջ քննարկուած եւ ընդունուած փաստաթուղթերը:

*
**

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԻՆ ՀԵՏԱՄՈՒՏ

ԺԷ-8 կազմող երկիրներուն Արտաքին գործերու նախարարներու Մոսկուայի ժողովին (Յունիս 29) ալ նիւթ եղած է Ղարաբաղի հարցը: Կոչ եղած է Հայաստանի ու Ատրպէյճանի որ այս տարուան ընթացքին Մինսկի խումբին հովանաւորութեամբ բանակցային լուծումի մը յանգին:

Նախորդ օր ալ Եւրոպայի Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարը Թ. Տէյվիս Սթրազպուրկի մէջ անյապաղ լուծումի մը կոչ ուղղած է. լուծում որ յարիր ըլլայ Հայաստանի, Ղարաբաղի, Ատրպէյճանի ու բովանդակ հարաւային Կովկասի շահերուն: Յիշեցուցած է թէ Հայաստան եւ Ատրպէյճան Խորհուրդին անդամ երկիրներ ըլլալով յանձնառու են խաղաղ միջոցներով լուծում բերելու հակամարտութեան: Այսուհանդերձ դիւանագիտական յառաջդիմութեան բացակայութիւնը որ շեշտուեցաւ Ռ. Քոչարեան - Ի. Ալիեւ Պուքրէշի հանդիպումին, յուսախաբ բրած է զինք:

*
**

ՀԱՅԵՐՈՒՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մոսկուայի մէջ Յունիս 29ին Հայաստանի եւ Ռուսաստանի Արտաքին գործերու դերատեսչութիւններուն հանդիպումին նիւթ եղած է Հայերու դէմ բռնութեան, ոճիրներու պարագան: Փոխ նախարար Գ. Ղարիբջանեան շեշտած է թէ Ռուսաստանի մէջ ցեղային բնոյթով յարձակումները, մարդասպանութիւնները լուրջ արձագանգ կը գտնեն Հայաստանի հանրութեան մօտ: Աւելցուցած է թէ անհրաժեշտ է այդ դէպքերուն բացայայտումի քայլերուն տեղեակ պահել հայկական կողմը: Ռուս փոխ նախարար Գ. Կարասին հաւաստած է որ բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են յետագային նման դէպքերը կանխելու համար: Ան տեղեկացուցած է նաեւ չարագործները պատժելու համար ռուս պատկան իշխանութիւններու ձեռնարկած միջոցներուն:

*
**

ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 26ին իր աշխատատեղին մէջ ձերբակալուած է «Ժամանակ - Երեւան» օրաթերթին գլխաւոր խմբագիր Արման Բաբաջանեանը: Յաջորդ օրը դատախազութիւնը հաղորդագրութեամբ մը յայտնած է ձերբակալութեան պատճառը. լրագրողը 2002ին կեղծ փաստաթուղթով խուսափած է զինուորական ծառայութենէն: Կենտրոն-Նորք Մարաշի առաջին ատեանի դատարանն ալ որոշած է զինք բանտարկել:

«Արմէնիանաու»ի (Յունիս 30) տեղեկատուութեան համաձայն, Բաբաջանեանի փաստաբանը բսած է թէ իր պաշտպանեալին ամբաստանութիւնը հիմնաւոր է եւ ինք խոստովանած է յանցանքը: Լրագրողը ամերիկեան կեղծ փաստաթուղթ մը ներկայացուցած է թէ ինք ամուսնացած է եւ երկու զաւակ ունի. իսկ երկու զաւկի հայրերը զինուորական ծառայութենէ զերծ կը կացուցուին: Յետոյ յայտնի եղած է թէ ամուսնացած չէ, նըշուած երախաներէն մէկը գոյութիւն ալ չունի: Այս յանցանքին համար մինչեւ 5 տարուան բանտարկութեան կրնայ դատապարտուիլ:

30ամեայ լրագրողը Երեւան ծնած է. 1998ին մեկնած է Լոս Անճըլըս ուր 2002ին հիմնած է «Ժամաանկ» օրաթերթը, անցեալ Մայիսին ալ Երեւանի մէջ «Ժամանակ - Երեւան»ը: Թերթերը քննադատող կեցուածք ունին Հայաստանի իշխանութիւններուն հանդէպ: Մամուլի շրջանակները կը կարծեն որ ատիկա է Բաբաջանեանի ձերբակալութեան բուն պատճառը:

Յունիս 27ին մամուլի ներկայացուցիչներ եւ պաշտպան փաստաբաններ դատախազութեան շէնքին դէմ իրենց ի նպաստ ցոյց մը բրած են:

«Ժամանակ - Երեւան»ը կը շարունակէ լոյս տեսնել:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կաթողիկէ վարդապետ մը դաշունահարուած է Սամսունի նաւահանգիստը, Կիրակի, Յուլիս 2ին: Ենթական՝ Հայր Փիէր Պրիւնեսէն, որուն կեանքը վտանգուած չէ, կաթողիկէ երրորդ կրօնաւորն է որուն դէմ յարձակում եղած է Թուրքիոյ մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼ սաստկացուցած է իր գործողութիւնները Գազայի մէջ եւ Յուլիս 1ի առաւօտուն ալ հրթիռ մը արձակուած էր Պաղեստինեան իշխանութեան վարչապետին գրասենեակներուն վրայ: Մարդկային զոհ չկայ, բայց Իսմայիլ Հանիհէյի գրասենեակները քարուքանդ են: Իսրայէլ ոչ ոքի կը խնայէ եւ յայտարարած է նաեւ թէ պիտի գտնէ ձերբակալած ինը նախարարները: Այս ամբողջին պատճառը Իսրայէլացի առեւանգուած տասնապետին փնտռտուքն է: Օրէ օր, Պաղեստինցիներու վիճակը կը վատթարանայ, նաեւ տնտեսական եւ սնունդի գետնին վրայ: Ապարդիւն կոչ կ'ընէ միջազգային հասարակութեան, որ լուռ կը դիտէ Ուաշինկթընին Եւրոպա: Յուլիս 3ին, առեւանգողները 24 ժամուան վերջնագիր մը տուած էին Իսրայէլի, ազատ արձակելու համար պաղեստինցի բանտարկեալները:

ՔԻՐՔԻՒՔԻ մէջ, Յունիս 29ին, 5 հոգի մեռած է եւ 25 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են շիի սպայի մը սուգի արարողութեան ընթացքին, անձնասպանական ոճրափորձի մը հետեւանքով: Բայց, ամէնէն մահացու ոճրափորձը կը գործուէր 48 ժամ ետք, այս անգամ Պաղտատի Սատր Սիթիի շիի Թաղամասին շուկային մէջ: 66 մեռեալ կար եւ 60 վիրաւոր: Յաջորդ օրն ալ, Յուլիս 2ին, ոճրափորձերու ուրիշ շարքի մը ընթացքին 11 մեռեալ եւս կային եւ 60 վիրաւոր: Սիւննի երեսփոխանուհի մըն ալ առեւանգուած է Յուլիս 1-ին եւ որպէս բողոք, Խորհրդարանի նիստերուն չի մասնակցիր ենթակային կուսակցութիւնը:

ԱՄՆ-ու Գերագոյն Ատեանը չեղեալ համարեցաւ, Յունիս 29ին, Պուշի կառավարութեան գլխաւոր կարգադրութիւններէն մէկը (2001ի վերջ), որ թոյլ կու տար դատել այն օտարականները, որոնք կասկածելի են որպէս ահաբեկիչ եւ արգելափակուած են Կուանթանամօ: Որոշումը խնդրոյ առարկայ չըներ սակայն բանտին գոյութիւնը: Հոն են միշտ 440 բանտարկեալներ, որոնցմէ ոչ մէկը դատուած է, ոչ ալ անշուշտ դատապարտուած: Գերագոյն ատեանը աւանդութեամբ զօրավիգ է գործադիր իշխանութեան որոշումներուն: Նոր որոշումը կը փաստէ դատաւորներու անհամբերութիւնը, ի տես Սպիտակ Տան իշխանութեան ձեռք ձգած ծաւալուն լիազօրութիւններուն 2001էն ի վեր, առանց տեղեկացնելու Գոնկրէսին (Խորհրդարան):

ԷՍՏՕ-ի (օդանաւորդային ֆրանքեւգերմանական խումբ) համանախագահի իր պաշտօնէն հեռացաւ Նոէլ Ֆորժար իր տեղը տալով ԷՍ. ԷՆ. ՍԷ. ԷՖ.ի տնօրէնին՝ Լուի Կալուայի: Հրաժարած է նաեւ էօպիւս մասնաճիւղին նախագահը Կուսթաւ Հօյմպէր: Ատոնց պատճառը նախ էռպիւսներու ապսպրանքներու յանձնումի զգալի յապաղումն է, բայց ինչ կը վերաբերի Ֆորժարի կայ նաեւ այլ պարագայ մը: Մարտին ծախած է իր եւ զաւակներուն բաժնեթուղթերը, որոնք արժեզրկուեցան 26% համեմատութեամբ երեք ամիս յետոյ:

ՏՕԹԸ, վերջին օրերուն տարածուեցաւ Ֆրանսայի մէջ եւ Յուլիս 3ին, ութ նահանգներ, որոնց կարգին Փարիզեան շրջանը ամէնէն աւելի տաք վայրերն էին, ջերմաչափը 35ի բարձրացած ըլլալով:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, գործօն հինգ Թուրքեր ձերբակալուած են, այն մեղադրանքով

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ցեղասպանութեան մասին բսածներով Գարեգին Բ.ի Թրքութիւնը նախատած ըլլալուն ամբաստանութեան մասին Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը յայտարարած է. «Գործադիր ու դատական իշխանութիւնները իրարմէ անկախ ըլլալով հանդերձ, շատ տարօրինակ հակասութեան մը պատկերը կու տան: Վարչապետարանը եւ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը մինչ մէկ կողմէն "Հայաստանի հետ ենթնք ու 1915ի ողբերգութիւնը միասնաբար ուսումնասիրենք" կ'ըսեն, դատական իշխանութիւնները հակառակ մտածումին ոչ մէկ հանդուրժողութիւն ցոյց կու տան: Այս կացութեան մէջ, ի՞նչպէս կը բանին առաջարկուած միասնական աշխատանքն ու երկխօսութեան հոլովոյթը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ ՀԵՏ

– Ասում էք՝ «երգի արժէքը քո ընկալումներն ու զգացողութիւնները ցոյց տալու մէջ է»: Իսկ երգից «դուրս» ի՞նչ զգացողութիւններ ունի մեր իրականութեան մէջ ապրող քաղաքացի Ռուբէն Հախվերդեանը: Շուրջն ի՞նչ է տեսնում:

– Զարկելի եւ զզուելի երեւոյթներ միշտ եւ բոլոր ժամանակներում եղել են, հիմա էլ կան: Զարկելի ու զզուելի երեւոյթներից մէկը, կարծեմ, ունի հազարամեակների պատմութիւն: Դա հայ ազգի դարաւոր տգիտութիւնն է, որն արդէն գենետիկ բնոյթ ունի: Նման երեւոյթներից մէկն էլ իր ինքնութիւնը պահպանելու ձեւն է: Սա մի ազգ է, որն արդէն դադարել է իր լեզուով խօսել, որովհետեւ հոմանիշներ չի օգտագործում:

Հայերէնն այնքան գեղեցիկ ու նուրբ լեզու է, բայց շատ քչերն են, որ կարողանում են բառերն օգտագործել իրենց բուն իմաստով: Կամ՝ քիչ բառերով արտայայտել շատ բան: Դա խօսելու լաւագոյն ձեւն է (այսինքն՝ հռետորական արուեստը եւ այն, ամէն ինչ դրա վրայ է հիմնուած):

Ասում եմ տգիտութիւն, քանի որ հայ ազգը կորցրել է նաեւ իր ազգային խոհանոցը՝ վաղուց օղի է խմում, երբ որ դարեր շարունակ ինքը միշտ գինի է խմել: Թէ երբուանի՞ց անցաւ օղու... այն էլ այս անորակ օղուն:

Հայ ազգը կորցրել է շատ-շատ բաներ՝ համայնական ապրելու միմեանց հետ նորմալ, մարդկայնօրէն վերաբերելու յատկութիւնը: Մանաւանդ այս վերջին տասնըհինգ տարիներին, երբ որ այդ քարանձաւային կապիտալիզմը բոլորովին յանկարծակի ներխուժեց մեր տներն ու փողոցները: Ամէն տեղ՝ բարդականման «քյաբաբանոցների», քյաբաբանոցանըման բաղնիքների եւ այլնի տեսքով:

– Հայ մարդն իրո՞ք շատ է փոխուել, ի՞նչ նոր յատկանիշներ է ձեռք բերել, որոնք մերժելի են մեզ համար:

– Անխական քծնողական կեցուածքը, ստորաքարշութիւնը եւ ամբարտաւանութիւնը: Այս է յատկանշականը, դրանք են այսօր գերակշռող: Ոչ միայն վերնախաւում, այլեւ, ինչու չէ, ներքնախաւում էլ է սա նկատելի: Հայաստանում շատ տեղեր կան, որ համարեայ թէ ճորտատիրական կարգեր են հաստատուել: Մասնաւորապէս Արարատեան դաշտում, ի՞նչ է, չենք տեսնում, թէ ինչ է կատարւում: Իրարից օբյեկտներ խլելը, գիւղացիներին ահ ու սարսափի մէջ պահելը, ի՞նչ է, դա ճորտատիրական կարգեր չէ՞ն:

Եւ յետոյ. Հայաստանը երբեւէ այսքան կախեալ չի եղել, որքան հիմա է:

– Ումի՞ց:

– Նրանցից, ովքեր փող են դրել մեր յետոյքի վրայ կամ մեր հոգի վրայ (եթէ կարելի է այդպէս արտայայտուել):

Գոնէ լաւ է, որ մեր արտաքին քաղաքականութիւնը ճիշդ է իրականցւում, եւ ես համաձայն եմ դրան: Արտաքին քաղաքականութիւնը շատ լաւ եւ շատ պինդ է պահւում թէ՛ նախագահի, թէ՛ արտաքին գործերի նախարարի կողմից, որոնցից էդ իմաստով գոհ եմ:

Գիտէք, հիմա այնպիսի ժամանակներում ենք ապրում, որ եթէ կառավարութեան մասին մի լաւ բան ասես, բոլորը կը յարձակուեն քեզ վրայ: Կարծում են, թէ դու շողոքորթում ես նրանց: Բայց չէ՞ որ լաւ բան էլ են արել այդ մարդիկ: Այս ճանապարհները, որ կառուցեցին, ջրանցքները կառուցեցին եւ հիմա կամաց կամաց գիւղերը ջուր են ստանում: Չէ, իհարկէ, կան, լաւ բաներ կան այս ընդհանուր գործչութեան մէջ: Կան բաներ, որ գալիս են մեր ընդհանուր վիճակից, կան բաներ էլ, որ առանձին պաշտօնեաների տգիտութիւնից է գալիս:

– Ձեզ համար նորմա՞լ է, որ ձեր բնակարանի, շէնքի տեղը բացատրելիս ասում էք՝ «Սկարլետ» ռեստորանի կողքի մուտքը:

– Մի անգամ Հրազդանում, մի ճանճոտ քյաբաբանոցում էի, տեսայ, որ դրա զուգարանի դռան վրայ գրուած է Open*: Դա կոչւում է գլոբալացում: Մի անգամ ինձ հարցրին՝ ինչո՞ւ ես սիրում հայրենիքը: Ասացի՝ պոմիդորի պատճառով: Բայց այս պոմիդորն էլ փճացրին: Դա էլ է կոչւում գլոբալացում:*

Ընդհանրապէս շատ կ'ուզենայի, որ չուտով գար դիկտատոր մէկը եւ ծեծելով ու ջարդելով փոխել տար էս ռեստորանների ու ճաշարանների անունները: Որովհետեւ ոչ միայն հայերէն չեն գրում, այլեւ մարդիկ չեն էլ հասկանում, թէ ինչ է նշանակում այս կամ այն բառը: Այսօր էլ մի տեղ կարդացի «Շաթօ»: «Շաթօ»-ն ֆրանսերէն նշանակում է «ամրոց»: Այ անասուն, «Շաթօ»յի փոխարէն «ամրոց» գրի: Սրանք լեզու են մոռացել:

Օլիգարխներից ոմանք անասունների կը նմանին: Ինչպէս Ժագ Պրէլն է ասում՝ «բուրժուաները խոզերի են նման»: Նորահարուստները, նոր բուրժուաները բոլոր ժամանակներում եւ բոլոր երկրներում էլ (գիտէք, Մոլիէրի «Քաղքենին ազնուական»-ը) միշտ ամենաանճաշակը, գռեհիկը ու տգէտն է լինում: Կեղտը միշտ ջրի երես է, չէ՞, բարձրանում: Հիմա էլ տեսնում ենք, որ ջրի երեսին... լողում է:

– Իրօք, կո՞ղմ էք բռնապետութեանը:

– Դեռ սովետի ժամանակ, ինձ համար Չէ Կեվարան միշտ էլ եղել է ազգային մարդ: Ցիշո՞ւմ էք, «Կնքահայրը» ֆիլմը, երբ մաֆիոզները գնում են Կուբա, որպէսզի այնտեղ իրենց խաղատները սարքեն (իսկ խաղատնից հանրատուն մի քայլ է), տեսնում են, որ մարդիկ Ֆիդելի համար մեռնում են, նրա անունով են երդւում: Ասում են՝ մենք այստեղ կազինոներ չենք կարող սարքել, որովհետեւ մարդիկ հաւատում են մէկին: Եւ ապրի Կաստրոն, որ այսքան ժամանակ կարողացաւ իր ազգին ամերիկեան ստրկութիւնից ազատել: Այդ գլոբալացումից եւ այլնից: Կարողացաւ իր տեսակը, ապրելու իր ձեւը պաշտպանել:

ԿԻՄԱ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

«Հայոց Աշխարհ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԳՈՆԻԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՅԸ

Հոգիիս խորը յանկարծ ինչպիսի կրակ մը բռնկեցաւ երբ անցեալ օր կարդացի ու Թարգմանեցի ձան Տիւնտարի յօդուածը. «Գոնիայի վերջին հայն ալ հողին յանձնուեցաւ»:

Գոնիայի վերջին հայը:

Այս երեք բառերը քով քովի գալով ողբերգութեան մը ազդանշանը կը դառնային, անգամ մը եւս ինծի յիշեցնելու համար թէ գաւառի կեանքի մեր մօտիկ անցեալի պատմութեան պարունակը ինչպէս կը պարպուի մէկ օրէն միւսը: Գոնիայի վերջին հայը՝ Գրիգոր Խօզարարատ մեռած էր Գոնիայի մէջ: Ան ամբողջ կեանքին մէջ վճռած էր ապրիլ ու Թաղուիլ Գոնիայի մէջ: Իսթանպուլը չէր հմայած զինքը: Եւ հիմա ան կ'արժանանար պատիւի մը: Սեւ պատիւի մը: Գոնիայի մէջ Թաղուիլ որպէս Գոնիայի վերջին հայը:

Դեռ քանի մը օր առաջ, երբ Պատրիարքարան գացած էի ներկայ գտնուելու համար «Կոլոտ» Թանգարանի բացման, բաշեկամներէս մէկը ինծի ներկայացուց գաւառացի հայ մը, որ իր քովէն կը քալէր: Ըսաւ.

– Թոքատի վերջին հայը:

Եւ աւելցուց.

– ... որ փախաւ եկաւ, որովհետեւ բնպատնալիքներ ըրած էին իրեն եւ ստիպած էին որ հեռանար Թոքատէն:

Թոքատի վերջին հայը:

Գոնիայի վերջին հայը:

Ուրիշ ո՞ւրտեղի վերջին հայը:

Ո՛վ գիտէ քանի քաղաքներու անուններ կրնանք շարել սա «վերջին հայը» բառերուն առջեւ: Գոնիայի մէջ առնուազ 5000 հայեր կ'ապրին եղեր: Հիմա անոնցմէ վերջինը հողին կը յանձնուէր: Ասոր փոխարէն, ո՛վ գիտէ աշխարհի ո՞ր հեռաւոր ափերուն վրայ, մեզի անծանօթ ո՞ր քաղաքներուն մէջ կը յայտնուէին «առաջին հայեր», որոնք հեռանալով իրենց ծննդավայրէն, կը հաստատուէին այդ քաղաքներուն մէջ:

Հայ մարդուն ճակատագրին մաս կը կազմեն սա երկու խորհրդաւոր բառերը. «վերջին» եւ «առաջին»: Հայ մարդը տեղ մը վերջին հայն է, ուրիշ տեղ մըն ալ առաջին հայը: Վերջին հայը պատմութեան գիրքին մէջ էջ մը պիտի փակէ: Առաջին հայն ալ պատմութեան գիրքին մէջ նոր էջ մը պիտի բանայ: Եւ ասիկա կեանքի ամէնէն սովորական ու անյեղլի օրէնքներէն մէկը պիտի յիշեցնէ մեզի:

Այդ օրէնքը կ'ուզէ որ տեղ մը մահ պատահի, տեղ մըն ալ ծնունդ: Ո՛չ մահը վերջինն է, ո՛չ ալ ծնունդը: Հոս ծառ մը պիտի կործուի, հոն նոր ծառ մը պիտի բուսնի: Բայց որքա՛ն շատ բան պիտի փոխուի մէկէն մինչեւ միւսը, մարդու մը, կամ ազգի մը ճակատագիրը ինչպիսի նոր ուղղութիւններ պիտի ստանայ այստեղ փակուած էջի մը եւ այնտեղ բացուած էջի մը պատճառաւ: Որքան շատ բան պիտի փոխուի մանաւանդ երբ այստեղ պատահած մահուան քով այստեղ պատահած ծնունդ պիտի չգտնուի: Որքա՛ն շատ բան պիտի փոխուի մանաւանդ եթէ «Գոնիայի վերջին հայ»ու յուղարկաւորութենէն ու Թաղումէն վերջ աշխարհ պիտի չըգայ «Գոնիայի առաջին հայը»: Եթէ չըղթան իր փրթած տեղէն չէ որ պիտի կապուի նոր օղակի մը:

Լոյսերու մէջ ննջէ՛ Գրիգոր Խօզարարատ, Գոնիայի վերջին հայը, դո՛ւն, որ նախընտրեցիր հանգչիլ այն հողերուն մէջ, ուր կը հանգչին նաեւ պապդ ու մամդ:

Անշուշտ որ դամբարանիդ վրայ պիտի չգրուի թէ Գոնիայի վերջին հայն էիր: Քեզմէ պարպուած բնակարանին ճակտին վրայ ալ պիտի չգրուի որ հոն բնակած էր Գոնիայի վերջին հայը: Բայց պատմութեան էջերուն մէկուն համեստ մէկ անկիւնը քու անունը արձանագրուեցաւ այս կոչումով. «Գոնիայի վերջին հայը»:

Լոյսերու մէջ ննջէ՛:

Բ. Հ.

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

ՄՕՏԷՆ ՃԱՆՉՆԱՆՔ
ՄԵՐ ԱՐԵԳԱԿ-ԱՍՏՂԸ՝
Ա Ր Ե Ւ Ը

Նախ յիշեցնենք կարգ մը հիմնական տուեալներ. Արեւը որ պարզ աստղ մըն է, ինչպէս իր նմանները, փայլուն, հսկայ գունդ մըն է, միաժամանակ բաղկացած գլխաւորաբար ջրածինէ: Մեր երկրի մոլորակէն 149 միլիոն քմ. հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, ինչ որ կը նշանակէ թէ իր լոյսը մեզի հասնելու համար մօտաւորապէս ութ վայրկեանի կը կարօտի: Անոր ուժանիւթի աղբիւրը իր կորիզն է որուն ջերմաստիճանը կը հասնի մինչեւ 15 միլիոն աստիճանի: Այս արտասովոր ջերմութեան կնդասեղի մեծութեամբ մէկ մասնիկը կրնայ բռնկեցնել 100 քմ. շառաւիղով տարածութիւն մը: Իր միջուկը կարելի է նմանցնել կորիզային ռումբի մը ուր պայթիւններ կ'արձանագրուին շարունակ, եւ ուր երկվայրկեանի մը մէջ 4 միլիոն թոն ջրածինը դուտ լոյսի եւ ջերմութեան կը փոխակերպուի: Կորիզին շուրջը գտնուող կազն է որ կը ներծծէ այս հսկայական ուժանիւթը, որ արեւի մակերեսին վրայ յորդելով, գոյացած ահաւոր ջերմութիւնն ու լոյսը դէպի անջրպետ կ'արձակէ:

Արեգակնային պսակը

Պսակը Արեւի բարակ մթնոլորտի խաւը կը կազմէ. կը տարածուի միլիոնաւոր քիլոմեթրներ, անջրպետին մէջ: Արեւի մակերեսը պսակէն մէկ միլիոն անգամ աւելի փայլուն է, իսկ պսակը մակերեսէն քանի մը միլիոն աստիճան աւելի տաք է, առանց գիտնալու թէ ինչո՞ւ: Պսակին վրայ գոյացած խոռոչներէն կազեր խոյս կու տան դէպի անջրպետ, ժամական 3 միլիոն քմ. արագութեամբ:

Արեգակնային փոթորիկներ

Գիտնականները «փլազմա» կոչած են, արեւէն արձակուած կազերը: Փոթորիկի մը պահուն, հսկայական պղպջակներ կ'արտանետուին պսակէն դուրս: Երբեմն, արեգակնային փոթորիկի յեղահոգմի (ռաֆալ) ալիքները ուղղակի դէպի երկրագունտ կ'ուղղուին: Բարեբախտաբար մեր մթնոլորտը մեզ կը պաշտպանէ այս երեւոյթներուն յոռեգոյն հետեւանքներէն, թէպէտեւ կարգ մը արեգակնային փոթորիկներ կրնան ոչնչացնել արուեստական արբանեակները կամ ծանրաբեռնել ելեկտրական գիծերը, հոսանքի հատումներու պատճառ դառնալով:

Բոցի կամարներ

Արեւէն դէպի հարիւր հազարաւոր քմ. հեռու՝ ահաւոր փլազմայի կամարներ կը ժայթքեն, որոնք անջրպետին մէջ առկախ կը մնան երկար ամիսներու ընթացքին: Ցարդ արձանագրուած մեծագոյն բոցի կամարը՝ իր տրամագծով, Երկիր-Լուսին հեռաւորութիւնը կը գերազանցէ: Արեգակնային ուռուցք ալ կոչուած այս կամարները Արեւի մագնիսական դաշտին կը հետեւին:

Հիւսիսայգերը (Aurores boréales)

Ո՞ւրկէ կու գայ հիւսիսայգերու կարեւորութիւնը: Աստղաշատ երկնքի մը մէջ, խիստ չահեկան եւ այլապէս տեսարժան այս երեւոյթները լաւագոյնս դիտարկուած են Գանատացի աստղագէտներու կողմէ: Այս պարագան անշուշտ պատահական չէ: Մագնիսական հիւսիսի նկատմամբ Գանատայի աշխարհագրական մերձաւոր դիրքն է որ իրեն լայն առիթ կ'ընծայէ դիտարկելու բնութեան այս տարօրինակ յայտնութիւնները, նոյն պահուն անոր վերապահելով առանձնաշնորհեալ դիրք մը: Ի՞նչ է հիւսիսայգը: Երկրին մագնիսական դաշտը հսկայական մագնիսի մը դերը կատարելով, ելեկտրականացած մասնիկները երկիր մոլորակին դէպի հիւսիսը եւ հարաւը կը քաշէ: Այս է պատճառը որ կողմնացոյցին ասեղը միշտ հիւսիս-հարաւ ուղղութեամբ կը դիրքաւորուի: Հիւսիսայգը ելեկտրականացած մասնիկներէ կազմուած, Երկրին մագնիսական դաշտին քաշողութեան ուժին ենթակայ է: Երբ այս մասնիկները մթնոլորտին վերի խաւերը տեղաւորուին, խայտաբղէտ հրավառութիւնը յիշեցնող տեսարան մը կը ներկայացնեն: Նմանօրինակ երեւոյթ կարելի է դիտարկել հարաւային բեւեռի մերձաւոր երկնքի վրայ, երեւոյթ որ կարելի է անուանել հարաւայգ (aurore australe):

Բայց ի՞նչ է պատճառը որ գիտնականները առաջին հերթին մթնոլորտի բարձր խաւերով հետաքրքրուած են: Ըստ իրենց, հիւսիսայգերու փոփոխականութիւնը երկրագունտին վրայ մեծ տարողութեամբ ելեկտրական խզումներու պատճառ կրնան հանդիսանալ, ինչպէս նաեւ արուեստական արբանեակներու աշխատութեան խանգարման մէջ մեծ դեր կը խաղան: Այս պատճառաւ է որ գանատացի գիտնականները բարձր մթնոլորտը կ'ուսումնասիրեն, ուր առհասարակ հիւսիսայգերը տեղի կ'ունենան, պարզապէս Երկրին մագնիսական դաշտին վերիվայրումներէն ծագած երեւոյթները աւելի լաւ հասկնալու նպատակաւ: Այսպէսով երկրագունտի բարձր մթնոլորտին ուսումնասիրութիւնը տիեզերքին մնացեալ մասին նմանօրինակ երեւոյթներուն մեկնաբանութեան կրնայ օգնել, քանի որ նման երեւոյթներ դիտարկուած են ուրիշ մոլորակներու վրայ ալ: Ո՞ւրկէ կու գան հիւսիսայգի գեղեցիկ գոյները. մթնոլորտին մէջ գտնուող բորակածինն է որ կարմիր եւ կապոյտ գոյներով հիւսիսայգին պատճառ կը դառնայ, իսկ թթուածինն ալ կարմիր եւ կանանչ գոյներով հիւսիսայգի ծնունդ կու տայ:

Թթուածինի հիւլէներուն հետ բախման ենթարկուող ելեկտրոնները, վառ կանանչ գոյնը կ'արտադրեն: Իսկ մթնոլորտի աւելի ցած խաւերը առատօրէն գտնուող

ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ԱՍՄԱՐԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Համերգային անընդմէջ գործունէութեամբ է աչքի ընկնում պարիթոն Մկրտիչ Մկրտչեանը: 2005–06 համերգաշրջանի սկզբից մինչեւ այսօր բազմաթիւ համերգների է մասնակցել տարբեր երգացանկերով, Արեւմտաեւրոպական եւ հայ յօրինողների ստեղծագործութիւններով: Հարուստ երգացանկի պաշար ունենալով երգիչը համերգից–համերգ հաւասարաչափ տեղաբաշխում է համաշխարհային օփերային եւ համերգային երգացանկի գլուխ գործոցները: Մեկնաբանման նոր երանգներ է փնտռում: Համերգից համերգ երգացանկի իր պաշարը աւելացնում:

Փարիզի կաթողիկէ Ս. Խաչ մայր եկեղեցում Յունիս 14ին տեղի ունեցած համերգը դրա ապացոյցն էր: Երգիչը եւ տաղանդաւոր դաշնակահար Գրիգոր Ասմարեան, ունկնդրի խստապահանջ քննութեանը ներկայացրին համաշխարհային երգացանկի հանրայայտ ստեղծագործութիւններ, դաշնամուրի եւ երգարուեստի հետաքրքիր համադրութիւն ստեղծելով: Համերգի առաջին բաժնում դաշնակահար Գրիգոր Ասմարեանը Պախի, Հայտընի, Լիսթի եւ Ռախմանինովի ստեղծագործութիւնները նուագեց:

Ի՞նչն է իւրայատուկ Գրիգոր Ասմարեանի կատարումներին:

Մեկնաբանների ինքնօրինակ ձեռագիր ունենալու մասնագիտական խանդոտ ձգտումը: Յօրինողների ոճական իւրայատկութեանը հաւատարիմ մնալու, բայց եւ միաժամանակ սեփական մեկնաբանութիւն գտնելու անդիմադրելի ցանկութիւնը:

Եթէ Պախի «Սիսիլիէն»ը նուագելիս դաշնակահարը խոր յուզական ապրումով է համակում ունկնդրին, ապա Լիսթի «Թարանթելլա»ն նուագելիս արհեստավարժ նրբութիւնն է գերակշռում նրա նուագում: Արհեստավարժ կատարողութեան կարողականութիւնը Ասմարեանը «Թաքցրել» էր Խաչատրեանի «Թոքաթթա»յի համար: Կրքոտ, անկաշկանդ թեթեւութեամբ սահում էին դաշնակահարի մատները ստեղնաշարի վրայով: Արհեստավարժութիւնն ու մեկնաբանման յանպատրաստից երանգները երկնում ու ծնւում էին ենթագիտակցական մոլուցքով:

Մկրտիչ Մկրտչեանի երգացանկում էին Չայքովսքի, Ռախմանինով, Վերտի, Փուչչինի, Մենոթթի, Շանթալ Օպեր եւ Ռուպինշթայն: Բարդ երգացանկ: Օփերային դժուարին մեներգեր: Չայքովսքի՝ «Տոն Ժուանի» սերենադը: Ռախմանինով՝ Ալեքոյի Քաւաթինը «Ալեքօ» օփերայից: Վերտի՝ Ռիկոլէթթօն համանուն օփերայից:

Սակայն հնչող երկու մեներգ՝ Ռուպինշթայնի «Տէմոն» եւ «Ներոն» օփերաներից: Առաւել սակաւ հնչող ստեղծագործութիւն է նաեւ Փուչչինիի Ճիանի Սքիչչի մեներգը, համանուն օփերայից: Երգչի ձայնը կատարելապէս հասունացած է նման դժուարին մեներգերի համար: Բայց համատեղումը մի համերգի ընթացքում ուժերի լարում է պահանջում: Մկրտիչ Մկրտչեանը յատկապէս ռուս յօրինողների ստեղծագործութիւնները մասնագիտական նուրբ թեթեւութեամբ ներկայացրեց: Երգչի կատարումների իւրայատկութիւնը կերպարայնացումն է եւ ո՛չ միայն երաժշտականութեան, ո՛չ միայն կատարման ներուժ: Տարբեր դարաշրջանների կերպարները երգիչը վերամարմնաւորում է: Մէկ երկու աննշան նրբերանգն անգամ կերպարը տեսանելի է դարձնում: Համերգային կատարումը մօտում է թատերային արահետ: Համերգային կատարման կաղապարներից աղատուելու հնարամիտ ձեւ է:

Համերգի ժամանակ հնչեց երգիչ Սուրէն Շահիջանեանի յօրինողական առաջին ստեղծագործութիւնները խոհա–իմաստասիրական քառեակների հիման վրայ գրուած: Չորս քառեակ էր ընտրել երգիչը, աւելի ճիշդ արդէն յօրինողը: Մեկնաբանեց Մկրտիչ Մկրտչեանը: Յատկապէս առաջինը չատ նուրբ, բազմաշերտ հոգեկան ապրումների գումար էր:

13 տարի առաջ Սուրէնը մուտք գործեց Փարիզի համերգասրահների բեմերը: Առաջին ելոյթը 1993 Նոյեմբերին էր, Սորպոնի ամֆիթատրոնում, Կիլիկեան Թագաւորութեան 600ամեակի նուիրուած համերգն էր Գարեգին Ա. կաթողիկոսի ներկայութեամբ: Այսօր ներկայանում է որպէս յօրինող:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

բորակածինի մոլեքիւլները գլխաւորաբար կարմիր գոյնը կ՚արտադրեն: Լոյսի այս կարգի ցոլքերն են որ երկինքի մէջ բոցավառութեան զխտարկումի տպաւորութիւնը կը թողուն: Հիւսիսայգը, ինչպէս նաեւ հարաւայգը հաւկթաձեւ տարածութիւն մըն է որ կը ծածկէ հիւսիսային եւ հարաւային մագնիսական բեւեռները: Հիւսիսայգի պարագային, ծածկուած մակերեսը կը ներառնէ Գանատայի եւ Ալասքայի կարեւոր մէկ մասը: Հիւսիսային ամենացած սահմանը 96 քմ. բարձրութեան վրայ կը գտնուի, իսկ ամենաբարձր սահմանը 386 քմ. բարձրութեան վրայ:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

ՆԻՍԻ ՀԱՐՈՒՍՏ ԵՒ ԱՂՔԱՏ ՌՈՒՍԵՐԸ

Յատկապէս ֆրանսական մամուլը պարբերաբար նիւթ կ՚ընէ Գոթ տ՚Ազիւրի վըրայ մեծամեծ հարստութիւններ մսխող Ռուսերու ներկայութիւնը, չաայլ կեանքը: Բայց Ռուսերուն բոլորն ալ նոյն դասակարգին մաս կազմելու բախտը չունին, ինչպէս կը վկայէ երիտասարդուհի մը որ փորձած է այդ հարուստներու շրջանակին մէջ գործ մը ճարել:

Երեք ամիս անցուցած է Նիս: Առասպելականացած հարստութիւններու տէր Ռուսերը գտնելու համար նախ գացած է ռուսական եկեղեցին. բայց ոչ մէկ չքեղ կառքի հանդիպած է հոն, եզրակացնելով որ ճիշդ հասցէին չէ դիմած:

Անկէ գացած է ռէֆորմէ եկեղեցին ուր հինգշաբթի օրերը ձրի ճաշ կը բաժնեն: Հոն վերջապէս էլեք ռուս կիներու հանդիպած է, որոնց ամէն մէկը իր թշուառութիւնը պատմած է իրեն: Քիչ ետք հասած են Ղազախներ, Հայեր, Վրացիներ եւ ուրիշ Ռուսեր ալ: Բոլորն ալ խօսած են առօրեայ բազմաթիւ դժուարութիւններու մասին. բայց ոչ մէկը վերադարձի տրամադրութիւն յայտնած է: Բոլորն ալ որպէս ապաստանեալ ընդունուելու յոյս յայտնած են, յետոյ չաբաթական ուտեստեղէնի պաշարը, երախաներու համար փոշի կաթը, չորերը առած ու մեկնած:

«Յուսաքուելու չէ երբեք: Երեք տարի է որ հոս եմ. Նիսը Եւրոպայի լաւագոյն կլիման ունի: Ամառը զաւակներս ու թոռներս քովս կու գան Օտեսայէն» կ՚ըսէ անոնցմէ մէկը: Յոյց կու տայ հանրապարտէզ մը ուր չաբաթը անգամ մը Կարմիր խաչը կու գայ բժիշկի մը հետ եւ ուտելիքի բաժնեչափերով: Հոն կարելի է թէյ մը, կամ սուրճ մը խմել, չաղակրատել բախտակիցներու հետ եւ ջանալ աշխատանք մը գտնել որ ամէնէն դժուար բանն է:

Նիսի մէջ կա՚ն հարուստ Ռուսեր, անշուշտ: Հոն հաստատուած են չատ հինէն, 1917ի յեղափոխութենէն ետք: Անոնցմէ մէկն էր Գուրնովօ դուքսը որ ցարին վերջին արտաքին գործերու նախարարն էր: Թոռը գրավաճառ է. ամուսնացած է ֆրանսուհիի մը հետ, միայն քանի մը բառ ռուսերէն գիտէ:

Ատոր քով կայ Իննային պէս մեծահարուստն ալ. մեծ պերճանքի մէջ ապրող այդ ռուս կինը Փարքինսընի հիւանդութենէ կը տառապի: Եւ հակառակ գինք շրջապատող չքեղանքին անդադար կը կրկնէ Մոսկուա կամ Սիպիրիա մեկնելու, հօրենական տունը վերագտնելու փափաքը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԿԱՐՊԻՍ ՏԸՎԱՐ

Ֆիկառօ – Մատամ (Յունիս 24/25) ամբողջ էջ մը նուիրած է Կարպիս Տըվարի, որ քանի տարի է կաշիով ինքնատիպ բացառիկ հագուստեղէններ կը պատրաստէ:

Ծնած է Պոլիս, 1979էն ընտանիքին հետ Լիոն հաստատուած, ուր ունի իր աշխատանոցը: Թերթը հրատարակած է իր ստեղծագործութիւններէն, երեք նմոյշ, պլուզոն մը 300 հազար Եւրօ, ալիկաթորէ վերարկու մը Սմալթոյի համար՝ 400 հազար Եւրօ եւ ուրիշ պլուզոն մը բոլոր ադամանդներու մորթերով պատրաստուած՝ 200 հազար Եւրօ: Իրեն կ՚օժանդակէ եղբայրը՝ Ժիրայր: Յօդուածագիրը՝ Ֆիլիփ Տայեան, կը գրէ թէ երկու աշխատանոց ալ բացած է Փարիզ եւ իր ստեղծագործութիւնները կը փնտռուին լիւքսի ամէնէն մեծ անուններէն:

ԴՈՂԱՑԻԹԷ ԴՈՂԱՑԻԹ

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ Դպրեվանքի շրջափակին մէջ, Յունիս 23ին, տեղի ունեցած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի 76րդ ուսումնական տարեշրջանի հանդիսութիւնը, հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Արամ Ա. կաթողիկոսին: Աւետարանէն եւ "Նարեկ" աղօթամատեանէն կատարուած ընթերցումէն ետք, Դպրեվանքի երգչախումբը ներկայացուցած է "Հայ դպրոցի տարուան" աւիթով պատրաստուած խմբային արտասանութիւն մը: Յանուն շըրջանաւարտներուն, շնորհակալութեան խօսք ուղղած է Սահակ Աբղ. Եմիշեան: Տեսչական տեղեկագրով Գրիգոր Ծ. Վրդ. Չիֆթճեան անդրադարձած է անցնող տարեշրջանին կատարուած ուսումնական – կրթական աշխատանքին: Ապա, հրաւիրած է կաթողիկոսը իր խօսքը ըսելու: Ան գնահատանքով արտայայտուած է տարուած աշխատանքին մասին, աւելցնելով թէ «մենք մեր ըրածին մասին չենք խօսիր, թող ազգը ինք դատէ»: Հանդիսութիւնը փակուած է ընդունելութեամբ մը:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Գարակէօմրիւկի եկեղեցին՝ կամ Պզտի Արմաշը կը գտնուի Պալաթի թաղին բարձրութեանը վրայ. շոգենաւէն դուրս ելլալէ յետոյ տապանակ ուխտի քալելով, քալելով, երբեմն ալ հոն ու հոն քիչիկ մը յոգնութիւն առնելու համար նիստ ու կաց ընելով, հասանք վերջապէս ուխտի եկեղեցին:

***

Մայրս եւ հօրաքոյրը խկոյն մեզ առաջնորդեցին Աստուածամօր հրաշագործ պատկերին, որուն ստորոտը կը յիշեմ որ խոշոր գիրերով կը կարդացուէր՝ «Խընդրեցէ՛ք եւ տացի ձեզ» վերտառութիւնը. պատկերին մօտը դրուած ճրագակիր աղեղնաձեւ աշտանակին քով, կը կենար եկեղեցւոյ լուսարարը շապկազգեստ, ճըրագներուն կը հսկէր, եւ գանձանակ մ՚ալ ձեռքը, կը կրկնէր շարունակ, կ՚երեքնէր ու կը չորեքնէր՝ «Ընծացէ՛ք եւ ուրախ լերուք, Աստուած չէն ու պայծառ ընէ» խօսքը:

Բաւական բազմութիւն կար, մեծ մասամբ կիներէ բաղկացած, հաստափոր, պխտակամօրուս քահանայ մը խաչահանգիստ ըրաւ, չգիտեմ քանի՞երորդն էր, զի այդ ուխտի օրը քանի մը անգամ խաչահանգիստ կ՚ըլլայ եղեր նորեկ ուխտաւորները գոհացնելու համար: Տիրացու լուսարարին հետ քահանան երգեց՝ «Զօրութիւն սուրբ խաչ քո Քրիստոս»ը. օրհնեց ջուրը իր ձեռքի խաչը մէջը երիցս ընկղմելով. եւ երբ այս արարողութիւնը աւարտեցաւ, մայրս զիս ու եղբայրս առաջ անցուց, եւ Տէր պապային աջհամբոյր մը տալով, խնդրեց որ մեր երկուքին վրայ «Փարատեա՛ զցաւս» եւ «Պահապանիչ» ըսէր:

Գլխահակ մօտեցանք քահանային, որ ի խորոց սրտի արտասանեց մեր վրայ իր «Պահպանիչ»ն ու «Փարատեա»ն. մոմիկներ վառեցինք Աստուածամօր պատկերին առաջ եւ մեկնեցանք եկեղեցիէն ուխտերնիս կատարած. եւ այդ վայրկեանին Մարգրիտ հօրաքոյրը չմոռցաւ քանիցս կրկնելու, «Աստուած շնորհք տայ ձեզի, խուլերնիդ խուսերնիդ հոս մնայ. տունին մէջ խելօք նստիք, ելլաք»:

***

Ո՜րչափ իմաստալից ու խորհրդաւոր է այն խօսքը, որ կ՚ըսէ «Ամենայն իրաց վախճանն է գովելի»: Եւ մեր ուխտագնացութեան վախճանը, ո՛չ թէ «գովելի» բառին արժանի եղաւ, այլեւ՝ պսակուեցաւ այնպիսի անակնկալ պատահարով, զոր ներուի ինծ որակել «Հրաշք» յորջորջումով: Պատմեմ:

Ուխտերնիս կատարելէ յետոյ, սկսանք վերատին ոտնաչափել Գարակէօմրիւկէն մինչեւ Պալաթ երկարող խորտուբորտ ճանապարհը, եւ շունչերնիս առնել այդ տեղին ամենախայտառակ, աղտոտ, ցեխոտ նաւամատոյցը, ուր մօտակայ սիմիթճիի (փոկեղավաճառ) մը խանութէն մայրս քանի մը հատ փոկեղ գնեց, զի չատ անօթեցած էինք:

Փոկեղները ճաշակելէ յետոյ դացինք շոգենաւին, բայց ըսին թէ դադարի ժամանակն է, պէտք է սպասել, որովհետեւ Ռամազանի առթիւ այդպէս կարգադրըւած է եղեր. սպասել հարկ էր այո՛, բայց ո՞ւր սպասելու էինք. անհամբերիլ սկըսանք, եւ Մարգարիտ հօրաքոյրը ըսաւ. «խայըխ մը նստինք, որպէսզի ուշին չըմնանք եւ կ՚ելլանք կամուրջ» եւ ասկէ վերջն է մեր ուխտագնացութեան բուն ցայտուն եւ փայլուն հետեւութիւնը:

***

Մարգարիտ տուտուին այս խորհուրդին անսալով, ես ելայ դուրս իսկէլէին (նաւամատոյց) վրայ ու բացէն անցնող քայըք (նաւակ) մը կանչեցի. նաւավարը իր նաւակը կը մօտեցնէ իսկէլէին տախտակամածին. ես կը ցատքեմ մէջը, որպէս զի հետզհետէ վար իջեցնեմ մայրս եղբայրս եւ միւսները:

Նախ եւ առաջ Մարգարիտ հօրաքոյրը ներկայացաւ, ձեռքէն բռնելով վար իջեցուցի զինքը, որ ճախողաբար նաւակին եզերքին կոխեց, երբ իր մէկ ոտքս նաւակին մէջ, միւս ոտքս նաւամատոյցին վրայ էր. նաւակն է բացուիլ սկսաւ հակառակ նաւավարին թիավարիչ ճիգերուն եւ ի քթթել ական Մարգարիտ տուտունիս ծովը ինկաւ, մինչեւ վիզը ընկղմեցաւ ջուրին մէջ:

Պոռալներ, կանչելներ սկսան մեկնիլ մեր բերաններէն, եւ չգիտեմ, ինչպէ՞ս գերբնական ուժ մ՚եկաւ վրաս ու նաւակին մէջէն ես ամէն վտանգ աչքս առնելով իսկոյն Տիկին Մարգարիտին մազերէն բռնեցի, զինքը վեր քաշեցի, երբ նոյն պահուն ուրիշ մարդիկ ալ վրայ հասան եւ խեղճ Մարգարիտ տուտուն վեր հանեցին թաց ու խխում. տարինք զինքը մօտակայ փուռը եւ անոր վրայի տենեակը տաք տեղը նստեցուցինք: Եւ մենք ամէնքս մինչեւ երեկոյ մնացինք հոն, որպէս զի Մարգարիտ տուտուին շապիկը եւ միւս հագուստները չորնային: Բարեբախտաբար ջուր կլլած չէր հօրաքոյրը, շնորհիւ իմ կարողութիւնէս չա՛տ վեր ուժիս, որով ես կրցայ բռնել մազերէն ու վեր զինքը քաշել: Ուզեցինք շուտ դառնալ, եւ բոլորովին հակառակը եղաւ:

(Շար. 29)

(Շար. Ա. էջէՆ)

որ իրենց մասնակցութիւնը բերած են Թուրք մարքս – լենինեան համայնավար կուսակցութեան ֆինանսաւորման, Պրդ. Թաղամասի մշակութային միութեան մը համբով։

ԹԷՆԻՍ

Անգլիոյ Ուիմպըլտընի մրցաշարքին Գ. հրջանին, սպանացի Վերտասքօ 7 – 6 (11/9), 7 – 6 (11/9), 6 – 2 պարտութեան մատնեց Նալպանտեանը, որ այլեւս դուրս մնաց։ Նոյն ճակատագիրը վիճակեցաւ նաեւ Աղասիի որ պարտուեցաւ Նատալէն 7 – 6 (7/5), 6 – 2, 6 – 4։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ 2006

ՔԱՌՈՐԴ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ 1 – 0 ՅԱՂԹԵՑ ՊՐԱԶԻԼԻ ՍՏԵՂԾԵԼՈՎ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Շաբաթավերջին տեղի կ'ունենային քառորդ աւարտականի մրցումները։

ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 30ի առաջին ճակատումին, Պէրլինի մէջ, Գերմանիա եւ Արժանթին 1–1 հաւասար մնացին։ Երկարաձգումն ալ բաւարար եղած չըլլալով յաղթականի մը նշանակման, հարկ եղաւ դիմել դէպի դարպաս հարուածներու, որոնցմէ ի վերջոյ յաղթական դուրս եկաւ կազմակերպիչ երկիր Գերմանիան՝ 4 – 2 արդիւնքով։

Նոյն օրուան երկրորդ քառորդ աւարտականը Համպուրկի մէջ, Իտալիոյ եւ Ուկրանիոյ միջեւ, նուազ հաւասարակշռուած խաղի մը առիթ տուաւ։ Նոյնիսկ եթէ մտահոգիչ որոշ պահեր ապրեցաւ, Իտալիա ընդհանուր առմամբ յարաբերաբար դիւրին յաղթանակ մը տարաւ Ուկրանիոյ դէմ՝ 3 – 0 եւ որակուեցաւ կէս աւարտականներուն, ինչպէս Գերմանիա։

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒԼԻՍ 1ին տեղի կ'ունենային միւս երկու քառորդ աւարտականները։ Նախ դէմ դիմաց ելան Փորթուկալ եւ Անգլիա։ Հոս եւս երկու խումբերէն ոչ մէկը յաջողեցաւ առաւելութիւն ձեռք ձգել իր մրցակիցին վրայ, ոչ խաղին երկայնքին, ոչ ալ հետեւող երկարաձգումին ու 0 – 0 արդիւնքով հասան մինչեւ դէպի դարպաս հարուածներու։ Հոս, ուրախացող կողմը եղաւ փորթուկալականը քանի անգլիացի մեծագոյն վարպետները ձախողեցան իրենց հարուածներուն մէջ եւ ի վերջոյ Փորթուկալ որակուեցաւ 3 – 1 արդիւնքով, անսահման ցնծութիւն պատճառելով Փորթուկալցիներուն, նոյնքան յուսախաբութիւն ալ՝ Անգլիացիներուն։

Այս մրցումէն ետք, գիշերը վերջապէս հասաւ այնքան սպասուած այն պահը որ Ֆրանքֆուրթի մէջ Պրազիլ – Ֆրանսա մրցումին պահն էր։ Սխալ պիտի ըլլար ըսել թէ ֆրանսական կողմը բնաւ չէր հաւատար յաջողութեան, քանի ամէն ոք ամէն մրցումի դաշտ կ'ելլէ յուսալով, սակայն համայն աշխարհ միաբերան համաձայն էր թէ Պրազիլը այս մրցումին նախատեսուած յաղթականն էր. շատեր կ'ըսէին նոյնիսկ թէ ֆութպոլի այդ երկրին պատմութեան ամէնէն զօրաւոր հաւաքականն էր այս մէկը եւ գրեթէստոյգ կը նկատուէր անոր ախոյենութիւնը այս մրցաշարքին։ Սակայն դէպքերը այդպէս չընթացան. Ֆրանսա լուրջ, գեղեցիկ ու համոզիչ խաղարկութեամբ մը եւ անգամ մը եւս Թիէրի Հանրիի նշանակած կոլով յաջողեցաւ ստեղծել զգայացունց այդ անակնկալը։ Ի վերջոյ Ֆրանսա 1 – 0 յաղթեց Պրազիլի եւ որակուեցաւ կէս աւարտականներուն։

Կէս աւարտականները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 4, ժամը 21– Տորթմունտի մէջ, կ'առճակատին Գերմանիա եւ Իտալիա։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5, ժամը 21ին, Միւնիխի մէջ դէմ դիմաց կու գան Փորթուկալ եւ Ֆրանսա։

*
**

Ֆրանսայի այս յաղթանակը այնպիսի ոգեւորութիւն մը ստեղծեց, որ Շան զ'Էլիզէ հաւաքուած բազմութիւնը անխուսափելի թալանի մըն ալ ձեռնարկեց։ Հինգ ցուցափեղկեր ջարդուփշուր եղան, երկու կառքեր կրակի տրուեցան։ Միջադէպեր եղան նաեւ Մարսէյլի նաւահանգիստը (Վիէօ–Փոռ)։ Աւելի ծանր ողբերգութիւն մը պատահեցաւ Գափ – տ'Ալ, ուր երկու Փորթուկալցիներ, որոնք նոյնպէս չէին կրցած զսպել իրենց պոռչտուքները, ծանրօրէն վիրաւորուեցան բնակիչի մը կողմէ, որ ազմուկի չէր հանդուրժեր։ Երբ ոստիկանութիւնը եկաւ, ինք ալ զոհ գընաց ոստիկանին փամփուշտին։

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'Eglise **Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— — — — — — — — — — — —

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յուլիս 6
Ժամերգութեամբ (սկիզբ ժամը 9ին) եւ պատարագով

Եկայք տօնեսցուք
Յիշատակն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ

ՇԱԲԱԹ, Յուլիս 8
Առաւօտեան ժամերգութեամբ ժամը 9.30ին

Եկայք տօնեսցուք
Յիշատակն Սրբոցն
Տրդատայ Թագաւորին Մերոյ,
Աշխէնի Տիկնոջն եւ Խոսրովիդխտոյն

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Au service des Arméniens depuis 1890

Siège Social :
77 rue La Fayette — 75009 PARIS
Tél. : 01 48 78 02 99
Fax : 01 42 80 61 45
E-mail : aaas.paris@free.fr

Maisons de retraite médicalisées :
— Montmorency (Val d'Oise) :
01 39 83 20 67
— Gonesse (Val d'Oise) :
01 39 85 24 24
— Saint-Raphaël (Var) :
04 94 19 51 50

En Arménie :
FONDATION FRANCO-ARMENIENNE POUR LE DEVELOPPEMENT
13/3 Khandjian, Erevan
frenchfund@web.am

A.A.A.S.

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche

DIRECTEUR(TRICE)

DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի "Էլէն Բիւզանդ" մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Տալիթա Գարապալմաւեանէ 50 Եւրօ՝ Յակոբ Օգեանին մահուան առիթով, եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն։

□

ISSY

Journée du 9 juillet

avec
LA CROIX BLEUE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
Programme :
Musée Rodin de Paris
déjeuner au restaurant
Maison de Retraite de Gonesse
suivi
d'un goûter musical.
Départ 9h30 MCA :
rue de la Défense
Réservations :

— **Alice : 01. 46. 42. 90. 68;**
— **Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33**

□

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006
- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : **01 53 34 12 13**

Հ.Մ.Ը.Մ.–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր»՝

Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19
Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ
փանֆարի ընկերակցութեամբ։
Խարուկահանդէս

Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ .–
Centre de Formation
des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

COLONIE DE VACANCES «LA SOURCE»
à THOLLON-LES-MEMISES (près d'Evian)
— Altitude: 1000 m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne. Organisée par l'Eglise Evangélique Arménienne.

POUR LES ENFANTS, garçons et filles de 6 à 12 ans.

DATES : du 7 au 27 juillet

PRIX : 515 Euros (Réductions familles nombreuses)
(Voyage organisé en sus)

CONTACT :
Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. : 01. 47. 36. 02. 50.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.
— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍ 5
MERCREDI 5 JUILLET 2006

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·490 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21·490

ԱՄՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ ԱՒԵԼԻ ԶԳՈՅՇ Է ԻՐ ՆԱԽՈՐԴԷՆ

ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութիւնը Ռիչըրտ Հոակլանտը նշանակած է որպէս Երեւանի նոր դեսպանը, փոխարինելու համար Ճ. Էվըրսը: Ծանօթ է որ այս վերջինին պաշտօնավարութեան վերջ տրուած էր, երբ ան արհամարհելով նախագահ Ճորճ Պուշի Թրքանկատ քաղաքականութեան անգիր օրէնքը, իր անունով հաստատած էր Ցեղասպանութիւնը, 2005 Փետրուարին: Ճ. Էվըրս երեք տարուան պաշտօնավարութեան երկու տարին միայն կատարած էր երբ ետ կանչուեցաւ Ուաշինկթըն: Այս անակնկալ որոշումը բաւական խիստ հակազդեցութեան մղեց Քոնկրէսի անդամներ, որոնք զանազան առիթներով բացատրութիւն պահանջեցին Ճ. Էվընսի պաշտօնազրկումին մասին: Ներկայացուցչական ժողովի 60 անդամներ ալ նամակով մը դիմեցին նախարարուհի Գ. Ռայսին: Անկէ պատասխանին մասին բացատրութիւն պահանջեցին ծերակուտականներ Ճ. Քէրի եւ Է. Քէնըտի: Հանրապետական ծերակուտական Ճ. Էլըն որ նախագահն է Ծերակոյտին արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին, Յունիս 28ի ճառի մը մէջ կ'ոգեկոչէր Հիթլէրի ծանօթ խօսքը:

Նոր դեսպանը անդրադառնալով հարցին, ըսած է թէ ինք կատարելապէս գիտակից է 1915ին եւ յաջորդած տարիներուն պատահածներուն պատմական կարեւորութեան ու սարսափելի բնոյթին: Ան գործածած է "անտարակուսելի ողբերգութիւն" սահմանումը, հաւանօրէն խրատուած՝ իր նախորդին վիճակած վերաբերումէն:

Ռ. ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ ՖԻԼՄԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Թրքական լրատուները կը հաղորդէին թէ մեծ հաւանականութեամբ Ռ. Կէտիկեանի "Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան" ֆիլմը կը ցուցադրուի Անթալիա քաղաքին Ոսկէ Նարինջ փառատօնին: Այդ առթիւ թերթեր, կայքէջեր կու տան ժապաւէնին նիւթը, չեշտելով թէ ան հակաթուրք միջուկով գործ չէ: Կը չեշտուի նաեւ Ա. Եղոյեանի "Արարատ"ին հետ հակոտնեայ բնոյթը:

ՊՈԼԻՍ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Զողրաֆեան յունական վարժարանի սանուց միութիւնը Յունական առաջին համագումար մը կազմակերպած է որուն մասնակցած են բազմաթիւ երկիրներէ Յոյներ: Պոլսեցի շուրջ հազար Յոյներ ներկայ գտնուած են, նաեւ ԱՄՆ-ու հիւպատոսը:

Ելոյթ ունեցած է Պարթողոմէոս Պատրիարքը. ըսած է թէ Թուրքիա Եւրոպայի անդամակցութեան ճամբուն վրայ բարդ հանգրուանէ մը կ'անցնի: Ապա չեշտած է թէ ինք չի կրնար հրաժարիլ «Տիեզերական Պատրիարք»ի տիտղոսէն: «Մեր Պատրիարքարանին գործունէութիւնը Թուրքիայով սահմանափակուած չէ. ան աշխարհի բոլոր օրթոտոքսներուն կեդրոնն է: Մենք այս երկրին մէջ հիւր չենք, գաղթական կամ օտարական ալ չենք, մենք շատ լաւ գիտենք թէ ինչպիսի ժառանգութեան մը տէրն ենք» ըսած է ան:

Համագումարին դէմ բողոքի ցոյց մըն ալ կատարուած է Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն զօրակցութեան միութեան նախկին նախագահին կողմէ. ան թրքական դրօշով մը սրահէն ներս մտած ու

ԲԱՔՈՒԻ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԸ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿԱՐԳԱՒՈՐՈՒՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ

Ատրպէյճանի Արտաքին գործերու փոխ նախարար Ա. Ազիմով Յուլիս 3ին անդրադառնալով Մինսկի խումբին նախագահներուն Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումին համար ներկայացուցած վերջին առաջարկներուն, պարզած է իր երկրին տեսակէտը: Ըսած է թէ Ղարաբաղի օրինավիճակը որոշելու համար հանրաքուէի կազմակերպումին, Քելպաճարի եւ Լաչինի յատուկ օրինավիճակին մասին Երեւանէն կատարուած յայտարարութիւնները շահարկումի բնոյթ ունին եւ անհիմն են: Շեշտած է թէ հանրաքուէն միայն կրնայ տեղի ունենալ ամբողջ Ատրպէյճանի տարածքին վրայ, ինչպէս քանիցս կրկնած է Պաքու: Այս կէտը ատրպէյճանական սահմանադրութեան մէջ ներգրաւուած է եւ երկրին իշխանութիւնները ոչ մէկ նպատակ ունին յետքայլի:

Ատրպէյճանի փոխ նախարարը կրկնած է նաեւ թէ Ղարաբաղի Հայերը ոչ թէ առանձին, այլ Ատրպէյճանցիներուն հետ կրնան իրենց գոյութիւնը շարունակել. առ այդ, որպէս ժողովրդավարական կեցուածք, հարկ է շրջանին ժողովրդագրական նախկին վիճակին վերադառնալ. իսկ ատոր համար պայման կը նկատուի խաղաղութեան հաստատումը եւ հայկական ուժերու գրաւեալ հողերէն նահանջը:

Ազիմով Քելպաճարի ու Լաչինի հայկական վերահսկողութեան մասին Երեւանէն ըսուածները անհիմն որակելով ըսած է թէ ոչ ոք կ'արտօնէ որ Հայերը ուրիշին պատկանող հողերուն տիրեն: Իր տեսակէտը այն է որ Լաչինի հարցը կրնայ կարգադրուիլ որպէս ճամբայ Հայաստանի, Ատրպէյճանի, Լեռնային Ղարաբաղի, նաեւ Նախիջեւանի կողմէ օգտագործելի ըլլալու ձեւով: Յիշեցուցած է թէ իրենք այս ուղղութեամբ առաջարկ տարած են «Փրակայի հոլովոյթ»ին շրջանակին մէջ տարուող բանակցութիւններուն. ըսած են որ երկկողմանի գործածութեան բացուի Աղդամ – Ստեփանակերտ – Շուշի – Լաչին – Գորիս ճամբան, սակայն Հայերը դրական արձագանգ չեն տուած առաջարկին:

Ինչ կը վերաբերի Քելպաճարին, ատրպէյճանցի փոխ նախարարը ըսած է թէ Լեռնային Ղարաբաղի ու Հայաստանի միջեւ որպէս ճամբայ կրնայ գործածուիլ այդ գօտին, զետեղուելով յատուկ հսկողութեան եւ միջազգային խաղաղապահ ուժերու հակակշռին տակ:

Ատրպէյճանական մամուլին «525րդ թերթ»ին (Յուլիս 4) համաձայն, Ազիմով կրկնած է Ղարաբաղի հայութեան ամենալայն ինքնավարութիւնը տալու իր երկրին պատրաստակամութիւնը, ատոր համար ալ նախապայման համարելով գրաւեալ տարածքներէ հայկական ուժերու նահանջը, որ Բաքուի անհրաժարելի պահանջն է:

Իր համոզումով Հայաստանի իշխանութիւնները ներկայիս միջազգային լուրջ ճնշումի ենթակայ են ու Բաքուին առաքելութիւնը անոնց անհիմն յայտարարութիւններուն պատասխանել չէ, այլ շարունակել բանակցային հոլովոյթը:

ըսած է. «Հոս Թուրքիա է, ինչո՞ւ թրքական դրօշակ մը կախուած չէ»: Ոստիկանները դուրս հանած են զինք:

Յոյներուն Պոլսոյ ներկայի թիւը 4750 է: Մօտ կէսին տարիքը 65էն վեր է: Համայնքը հետզհետէ կը պզտիկնայ. մնացողներուն մէջ մեծամասնութիւնը կը կազմեն Անթաքիոյ շրջանի Յոյները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱԿԱՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ ՀԱԿՈՒՄԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Վերոնշեալ խորագիրը Ֆիկառօյի կը պատկանի (Յուլիս 4) որ յօդուած մը նուիրած է հարցին, կաթողիկէ վարդապետի մը դէմ նոր յարձակման առթիւ: Վիրաւորուած կրօնաւորը, 76 տարեկան, յարձակման ենթարկուած է 47 տարեկան Թուրքի մը կողմէ, որ սքիզոֆրէնիէ կը տառապի եղեր: Նոյն բացատրութիւնը տրուած էր նախորդ յարձակման առեն, ինչ որ մտածել կու տայ որ Թուրքիոյ մէջ մտային խանգարումէ տառապողները բազմացած են: Հայր Պրիւնխաէն, Փետրուարին Թուրքիա ղրկուած էր Հ. Անտրէա Սանթորոյի սպանութենէն ետք (Տրապիզոն) եւ միշտ կը կրկնէր որ նման բան միտքէն չէր անցներ: Այս անգամ Սեւ ծովու նաւահանգիստին մէջ է որ դաշունահարուած է, բայց բաւական արիւն կորսնցնելէ ետք հիւանդանոցէն կրցած է ելլել:

Ֆիկառօյի թղթակիցը Լօռ Մարշան կը գրէ թէ վերջին շրջանին կրօնաւորներու դէմ յարձակումները զգալի յաւելում կրած են: Անգարայի համար, շատ փափուկ կացութիւն մըն է: Յայտնի չէ թէ ո՞վ կայ այս յարձակումներուն ետին, իսլամապաշտնե՞րը թէ ծայրայեղ աջը: Այդ իսկ պատճառաւ, Ա. Կիւլ կը ջանայ համոզել որ «առանձին պարագայ մըն է», Պապին այցելութենէն քանի մը ամիս առաջ (Նոյեմբեր): Թերթին աշխատակիցը կը թուէ վերջին շրջանի այլ պարագաներ ալ, ինչպէս հակայոյն ցոյցը, երբ Ծնունդին, Յոյներու համախմբուած փոքրիկ համայնքը Ոսկեղջիւրի աւանդական արարողութիւնը կ'ընէր խաչը ծովէն հանելով եւ ծայրայեղ Թուրքեր կը բացագանչէին՝ «Հոս, Թուրքիա՛ է, սիրեցէ՛ք զայն, կամ ելէ՛ք գացէք»: Տիյանէթ (Թուրքիոյ կրօնական հարցերու տնօրէնութիւնը) երկար կոչ մը ըրած է աւետարանիչներուն դէմ, որոնք կ'ամբաստանուին Թուրքերը քրիստոնէացնելու աշխատանքին լծուած ըլլալով:

Յօդուածին կողքին, քանի մը տող ալ նուիրուած է քրիստոնեաներու սահմանափակ իրաւունքներուն: Լուիճի Փատովեզէ եպիսկոպոսը կ'ըսէ թէ կրօնական ամբողջական ազատութիւն մը կ'ուզեն, ոչ միայն պաշտամունքի ազատութիւն: Եկեղեցւոյ կարգավիճակը միշտ ճանչցուած չէ, ինչ որ արգելք է դպրեվանքեր բանալու: Թուրքիոյ Սահմանադրութիւնը կ'երաշխաւորէ կրօնական ազատութիւնը ոչ մահմետական քաղաքացիներուն եւ Լօզանի դաշնագիրը (1923) կը պաշտպանէ փոքրամասնութիւնները: Բայց, գործնական գետնի վրայ, Թուրքիոյ քրիստոնեաները խտրական վերաբերումի ենթարկուած են: Ի. դարուն, Պետութիւնը բազմաթիւ կալուածներ գրաւած է, որոնք կը պատկանէին զանազան համայնքներու: Եւրոպական Միութեան ճնշումին տակ, կարգ մը եկեղեցիներ վերադարձուած են, բայց հարցը չէ լուծուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ամերիկահայ միլիառատէրը, 89 տարեկան, կրկին կը գրաւէ մամուլի էջերը: Լիպէրասիոն կը խորագրէ որ Ճէներըլ Մոթորզի գլխաւոր բաժնետէրը շատ խիստ է գործի մէջ եւ աննախատեսելի: Թերթը կը յիշէ Գրիգորեանի կենսագրականը: Ծնած է Գալիֆորնիա միայն հայերէն խօսող ընտանիքի մը ծոցը: Աղքատ էր, շատ աղքատ: Այսօր 10 միլիառ տոլարի տէր է եւ հարազատ պատկերը սէլֆ-մէյտ մէնին: Կանուխ սկսած է աշխատիլ, ինը տարեկանին թերթ ծախելով: Այսօր, կ'առաջարկէ Ռընօ-Նիսանի զինակցութիւն մը եւ առաջարկը ընդունուած է: Նիսանի վարչական խորհուրդը լիազօրութիւն տուած է Գարլոս Կոնի որ բանակցութիւններուն մասնակցի: Լիպէրասիոն կը հաստատէ նաեւ որ Գ. Գրիգորեան (որ անունը ամերիկանացուցած է Քըրքի) դեռ ինք կը վարէ իր կառքը (մեծ Ջիփ մը) ամէն առտու գրասենեակը երթալու համար ժամը ճիշդ 10·30ին:

ՎԱԼԵՆՍԻԱՅԻ (Սպանիա) մէջ, Յուլիս 3ին մեթրօն գիծէն ելած է եւ բախած փապուղիի պատին, ահաւոր արկածի մը պատճառ ըլլալով: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 41 մեռեալ կար եւ 39 վիրաւոր, որոնց մէջ կային ծանր վիճակի մէջ եղողներ: Կը թուի որ արկածը հետեւանք էր մեթրոյին արագութեան: Դէպքը կը պատահէր Պապին այցելութենէն հազիւ շաբաթ մը առաջ. արդարեւ 1,5 միլիոն այցելուի կը սպասուի «Ընտանիքի Համաշխարհային Հանդիպման» առթիւ, որու փակումը պիտի ըլլայ շաբաթավեր-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԻՒՄՐԻՆ ՈՒՆԵՑԱՒ ՆՈՐ, ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՕԴԱԿԱՅԱՆ

Գիւմրիի «Շիրակ» օդակայանի խորհրդային օրերէն մնացած սարքաւորումներն ու կիսաքանդ շէնքը նորոգուած են, ղեկավարման աշտարակով նոր մասնաշէնք կառուցուած: Բոլոր սարքերը նոր են եւ ժամանակակից: Պայմանագիր կնքուած է չեխական ընկերութեան մը հետ որ լեռնային օդակայաններու համար անհրաժեշտ համակարգով օժտէ «Շիրակ»ը: Շնորհիւ այդ համակարգին ռատարներու ապահովածէն աւելի լայն տեսանելիութիւն կ'ապահովուի, նաեւ կարելի կ'ըլլայ հսկել Հայաստանի օդային ամբողջ տարածքին:

***

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ԼՈՒՐՋ ՎՏԱՆԳ ԱՆՑՈՒՑԱԾ

Լեհաստանի Կտանսկ նաւահանգիստէն ելքին երբ հարկ էր շարժիչով առաջնորդել նաւը, «Կիլիկիա»յի նաւաստիները անդրադարձած են որ շարժիչը խանգարում ունի. ստուգած են որ անոր պտուտակին արագութիւնը փոփոխող սարքը աւրուած է: Լուր տրուած է Հայաստանի Վարշաւայի դեսպանին որ երկու լեհ մասնագէտի հետ նաւահանգիստ եկած է: Մասնագէտները նորոգած են խանգարուած մեքենան, բայց պտուտակին լրիւ ուսումնասիրութեան համար Պալթեան ծով մտնել անհրաժեշտ ըլլալով նաւը հասած է հոն: Նաւաստիներէն երկուքը տակաւին ամբողջովին պաղ ջուրը մտնելով տեսած են որ նաւուն պտուտակը ձկնորսական ցանցով եւ հաստ պարաններով պատուած է: Ենթադրած են որ ջուրի հոսանքը զանոնք բերած պտուտակին փաթթած է Կտանսկի նաւահանգիստը:

Նաւաստիները ստիպուած, այդ պաղ ջուրին մէջ դանակներով կտրատած են ցանցն ու պարանները, պտուտակը ազատած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Ես շատ սիրում եմ «Կնքահայրը» Ֆիլմը: Բայց այն աւելի սոցիալական ուսումնասիրութիւն եմ դիտում: Մեր օլիգարխները, կարծում եմ, առաջին դրւագը տեսել են, բայց վերջինները չեն տեսել: Էնքան անգրագէտ են, որ էդ վերջին դրուագները չեն տեսել:

Գիտէք, եթէ մեր վիճակը բարւօք լինէր, եւ Ղարաբաղեան հարց չունենայինք, ես առաջինը քաղաքացիական պատերազմի կողմնակիցներից մէկը կը լինէի: Այո՛: Ջարդել ցուցափեղկերը, ջարդուփշուր անել նրանց եւ դուրս քշել այստեղից: Դա լաւագոյն ձեւը կը լինէր:

Ուղղակի դրանք, որ այդքան կուտակել, կուտակել ու կուտակել են, ժողովրդի փողերն են կուտակել, որովհետեւ ժամանակին հարկային համակարգը չի գործել: Այլապէս չի կարող պատահել, որ մի խող ունենայ մէկ միլիարդ կամ տասնեակ միլիոններ, իսկ ինչ-որ պառաւներ փողոցում նստած, մշտապէս վարունգ ու սմբուկ ծախեն:

Ցաւօք սրտի, 1995ին գրած իմ «Նախագահական ընտրութիւններ» երգը դեռ չի կորցրել իր հրատապութիւնը: Բայց դէ երբեք չի լինում յոյսը կտրած կամ յոյսը չկտրած մարդ: Մարդ է, այսօր կարող է էսպէս մտածել, վաղը էնպէս: Ես վերջին անգամ ընտրութիւնների գնացի եւ ընտրեցի Ռոպէր Քոչարեանին, որովհետեւ վախենում էի, որ ՀՀՇ-ից մարդ կը գար:

– Իսկ յառաջիկայ ընտրութիւննեի՞ն...

– Այս անգամ ուղղակի չեմ գնայ ընտրութիւնների: Որովհետեւ համակարգը այնքան գարշելի է, ՀՀՇ-ն այն ժամանակ այնպիսի սահմանադրութիւն ընդունեց որ այդ անհեթեթ հիմքի վրայ չի կարելի երկիր կառուցել: Հիմնական փոփոխութիւններ են պէտք անել մեր սահմանադրութեան մէջ: Ոչ թէ այն ձեւական բարեփոխումները, որ արւեցին: Աւելին՝ մեզ բոլորովին ուրիշ սահմանադրութիւն է պէտք, քանի որ բացառիկ ազգ ենք մեր ճակատագրով (ոչ թէ գենետիկայով կամ տեսակով): Գոնէ պէտք է մտածենք, որ էսքան մեր գլխին հասցրել են, մեր յիմարութեան պատճառով նաեւ: Մի քիչ էլ մեղքը մեզ վրայ վերցնենք: Այսպէս համոզուած եմ, որ մեզ միանգամայն տարբեր սահմանադրութիւն է պէտք:

Ռուսին ամէն սահմանադրութիւն էլ կը սազի, որովհետեւ նրա տարածքը այնքան մեծ է, Աստուած տուել է անհելի անտառներ, ամենաշատ ջուրն ու խոտը, ամենագեղեցիկ կանայք, ռվկիանոսներ... դրանից յետոյ նրանց մնում է միայն խմել: Նրանց ազգային բնաւորութիւնը կերտուել է անհելի միապետութեան մէջ, եւ ինքը սանձարձակ ազգ չէ: Բայց այդ բանը թոյլատրուած չէ մեզ: Ինչպէս ասում են՝ այն, ինչ կարելի է կեսարին, չի կարելի սլեսարին: Որովհետեւ մենք քարերի վրայ ենք ապրում: Դրա համար մեզ բոլորովին ուրիշ սահմանադրութիւն է պէտք:

– Իսկ օրհներգը ինչպիսի՞ն պէտք է լինի:

– Գիտէք ինչ, թող մի հատ սխալ օրհներգ լինի, բայց ժողովուրդը բարեկեցիկ կեանքով ապրի: Էդ ժամանակ օրհներգի մասին շատ չեն մտածի: Կամ՝ եթէ բարեկեցիկ ապրեն, նաեւ կարող են օրհներգի մասին մտածել: Սկզբից պէտք է մեր հիւանդութիւնը բուժենք. նոր մտածենք, թէ ինչ ենք հագնելու:

Բայց էս օրհներգը կայ ու կարծես թուղթուգիր է արուած էս օրհներգի վրայ: Կարծում եմ՝ սա էլ կը մնայ:

– Ազգային գաղափարախօսութիւն մեզ պէ՞տք է:

– Ազգային գաղափարախօսութեան պահանջը զգացւում է այն ժամանակ, երբ մարմինը հիւանդ է, ազգը առողջ չէ: Առողջ ազգը արդէն ինքնաբուխ է եւ այդքան ազգային գաղափարախօսութեան պահանջ չունի: Ցեխէք, նոյնիսկ Փաշիստական Գերմանիան, որ էլի իւրովի ազգային գաղափարախօսութիւն ունէր, նա արդէն գնալու տեղ չունէր, որովհետեւ գործազրկութիւնը սարսափելի չափերի էր հասել եւ այլն.:

Ազգային գաղափարախօսութիւն Նժդեհի ժամանակ էր պէտք, Ղարաբաղեան պատերազմը որ սկսուեց, այն ժամանակ էր պէտք: Եւ, ցաւօք, իսկական գեներալները, գաղափարախօս գեներալները գնացին՝ Լէոնիդ Ազգալդեան, Դուշման Վարդան, Մոնթէ Մելքոնեան եւ հարիւրաւոր այդպիսի տղերք, որոնք ոչ միայն հերոս էին, փրոֆեսիոնալ մարտիկ, այլ նաեւ գաղափարախօս: Այստեղ է, որ մարդկանց մէջ կասկած է յառաջանում՝ արդեօք նրանք զոհուեցին մարտի՞ դաշտում, թէ սպաննուեցին: Նրանք վտանգաւոր էին սիստեմի համար: Նրանք հօ սրանց նման չէին քծնի: Կ'ասէին այն, ինչ մտածում են:

Տեսէք մեր չախմատի հաւաքականը: Կարծում եմ, որ մեր ազգի տեսակարար կշիռը ամենածանրն է որեւէ ազգի տեսակարար կշռից: Մեր ազգը փոքր է, բայց տեսակարար կշիռն է շատ: Դա ապացուցեցին թէ՛ մեր չախմատիստները, թէ՛ մեր հրաշալի արուեստագէտները, որոնք դրսում են: Ի հարկէ ներսում էլ ունենք հրաշալի արուեստագէտներ: Կարծում եմ մեր նախագահն ու կառավարութիւնը որքան շուտ ազատուեն իրենց քծնողներից, այնքան շուտ էս երկիրը կ'ուղղուի:

ԿԻՄԱ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

«Հայոց Աշխարհ»

ԷԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՄԸ ՀԵՏԱՁԳՈՒՄԸ ԱՐԳԵ՞ԼՔ Է ԱՅԼ ԳՈՐԾԵՐՈՒ

Ակադեմիկոս ըլլալու բախտէն զրկուած իրաւունքով պիտի արձագանգեմ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վարագդատ Յարութիւնեանի Հայաստանի Գրական Թերթի 2006 Ապրիլ 14ի թիւին մէջ լոյս տեսած յօդուածին, որուն փոխառնուած խորագիրն է՝ «Ուրիշ բան ու գործ չունէ՞ք...»: Ինչպէս ինք կ'ըսէ, «Ազգ» թերթին մէջ, ողբացեալ ակադեմիկոս Լեւոն Հախվերդեան նոյն խորագիրը գործածած է հայերէնի ուղղագրութեան նուիրուած իր յօդուածին համար: Ոչ մէկ անպատեհութիւն կը տեսնեմ որ «մասնագիտութեամբ ճարտարապետ» ակադեմիկոսը մասնակցի «տարէց տարի տեւող վէճերին»: Ազգային հիմնահարցերու պարագային, ոչ ոք յաւելեալ իրաւունք ունի, բայց բոլորս ունինք յաւելեալ պարտականութիւններ, որոնք կ'ընդգրկեն մեր ինքնութիւնը, ժառանգութիւնը, հաւատարմութիւնը, վաւերականութիւնը:

Ակադեմիկոսը հանդէս կու գայ «մեր լեզուաբանների հասցէին հնչող անպարկեշտ մեղադրանքներ»ու դէմ պաշտպանի դերով: Ինչ որ լաւ է, քանի որ մտաւորականը պէտք չէ խծբծել եւ կարծիքի ազատութիւնը չխաբանել: Ըստ երեւոյթին տեղեակ չէ որ խումբ մը ակադեմիկոսներ եւ ուրիշներ յայտարարութիւն մը հրապարակեցին, ուր կ'ըսուէր որ հայերէնի ուղղագրութեան վերականգնման հարցը հետապնդողներ ներշնչուած էին «հայատեաց կենտրոններից»: Այս ամբաստանութիւնը «անպարկեշտ մեղադրանքներ»է աւելի է... Այս լուտանքի թիրախ Հայեր եւս պէտք է արժանանան ակադեմիկոսի պաշտպանութեան: Ուղղագրութեան հարցը ներկայացուածէն աւելի խոր է, ան կ'առընչուի պատմութեան, հարազատութեան, ազգային ինքնութեան, եւ տասնըվեց դարերու ժառանգութեան:

Ցարգելի ակադեմիկոսը միամիտ չէ, երբ 1922ին «դեկրետ»ով պարտադրուած ուղղագրութեան համար կ'ըսէ «ընդունուած»: Ընդունուած՝ որո՞ւ կողմէ: Ամէն քայլափոխի եւ սիրով յիշուած բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի կարծիքին դիմա՞ծ է, կը խորհի՞ որ ան «ընդունած» էր: Կը զարմանայ որ կ'ըսեն թէ այդ «ընդունուած» ուղղագրութիւնը «խոչընդոտում է Հայրենիք – Սփիւռք կապերի սերտացմանը»: Հայաստան լոյս տեսնող գրքերէն չեն օգտուիր Սփիւռքի դպրոցներու աշակերտները եւ ընդհանրապէս հայ ընթերցողները: Այս կացութիւնը նպա՞ստ է սերտացման: Քայլ մըն ալ առաջ երթալով, կը գրէ. «Այդ մոլեռանդը Փարիզի Յառաջ թերթն է... Ցաւալին այն է, որ հայրենիքում ձայնակցողներ կան...»: Վարժութեան հարց է: Ցաւալի կը համարուի տարբեր կարծիք ունենալ... Ինչո՞ւ «մոլեռանդ» համարիլ երբ հարազատութիւն կը պաշտպանեն: Եւ դեռ այլ բաներ:

Շրջելէ ետք հպանցիկ փաստարկներու աշխարհին մէջ, այլ տուեալներու չահարկումներու ճնշման տակ փորձ կ'ըլլայ էական հարցը դնել մոռացման դարակները եւ կոչ՝ «զսպելու մոլուցքը»: Կը կարդանք ամբոխավարական հետեւեալ տողերը. «Արդիական (աբեղեանական) ուղղագրութեան դէմ Սփիւռքում եւ մեզանում բարձրացած վարկաբեկիչ գնահատական տուողներին հարկ է հարցնել՝ խնկապէս դուք ուրիշ բան գործ չունէք, ժամանակը չէ՞ զսպէք ձեր մոլուցքը, հաշուի նստէք թէկուզ ներկայ իրավիճակի հետ: Անկախութեան տարիներին հայրենիքը յայտնուել է ծանր կացութեան մէջ, բարելաւումներն առայժմ չօշափելի չեն, բնակչութեան զգալի մասը յայտնըւել է նիւթական ծանր վիճակում, տեղի է ունեցել մեծաքանակ արտագաղթ»: Դրական վիճարկումի համար հարկ է զանց առնել «անպարկեշտ վերագրումները», բայց այդ պէտք է ընեն խօսակիցները, երկուստեք: Ցառաջէն ետք կ'ըսուի թէ «մոլեռանդ» է նաեւ Հիլտա Գալֆայեան – Փանոսեան: Ինչո՞ւ չըսել «ընդունուած-պարտադրուած»էն տարբեր տեսակէտ ունին: Ինչ կը վերաբերի Մանուկ Աբեղեանի ուսումնասիրութիւններուն, ըստ էութեան քննադատելի չեն միտումները, բայց անոնք չյղկուեցան, ընդունելի դառնալու համար, եւ պարտադրուեցան «դեկրետ»ով: Փաստը այն է որ յետագային մասնակի կերպով «բարեփոխման» ենթարկուեցաւ «բարեկարգում»ը...

Վարագդատ Յարութիւնեան ինչո՞ւ չի խօսիր նոր ստեղծուող խորհրդային աշխարհի «կենտրոն»ի լեզուամշակութային քաղաքականութեան եւ «դեկրետ»ի հեղինակ Պօղոս Մակինցեանի «խոստովանութիւն»ներուն մասին: Նպատակն էր հրաժարիլ հայերէնի այբուբենէն եւ «ընդունիլ» լատինական տառերը: Պօղոս Մակինցեան գրեց որ եթէ գիտնար թէ հոն պիտի չհասնէին, չէր փոխեր ուղղագրութիւնը: Նոյնիսկ լատինատառ հայերէնով գիրքեր լոյս տեսան: Ինչո՞ւ կը յիշէ միայն Լեւոն Միրիջանեանը եւ կ'անգիտանայ Հայաստանի միւս մտաւորականները որոնք ջատագով են դասական ուղղագրութեան վերականգնման: Միութիւն ալ ստեղծած են:

Քանի մը խօսք ալ ըսենք յուզում ստեղծելու կոչուած փաստարկներու մասին:

Հայաստանէն արտագաղթը նոր երեւոյթ չէ, բայց ան չեչտուեցաւ երբ երկաթէ վարագոյրը վերցուեցաւ: Ի՞նչ իմաստ ունի ուղղագրութեան հարցը կապել արտագաղթի: Թէ «դրա շնորհիւ Հայաստանի բնակչութիւնը համատարած գրագէտ դարձաւ», աժան հաստատում մըն է, քանի որ, նոյն ժամանակաշրջանին ուրիշ ժողովուրդներ ալ «գրագէտ» դարձան, առանց իրենց ուղղագրութիւնը փոխելու, եթէ այդ «բարեկարգում»ը տեղի չունենար, Հայաստանի ժողովուրդը պիտի շարունակէ՞ր անգրագէտ մնալ: Այս ամբոխավարական ենթադրութիւն է: Ինչ կը վերաբերի դժուարութեան, եթէ Սփիւռքի անցանկալի պայմաններուն մէջ հայ տղաք եւ հայ աղջիկներ կը յաջողին իւրացնել Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը, մէկ հատիկ պատճառ պէտք է տալ որ հայրենաբնակ սերունդը պիտի չկարենար եւ պիտի չկարենայ այդ ընել: Արդար չէ բազմադարեան ուղղագրութիւնը «բարդ» կոչել, զայն վանողական դարձնելու համար: Միթէ՞ պարզ են արաբերէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի ուղղագրութիւնները...

Ամբոխավարութիւնը կը շարունակուի, երբ կ'ըսուի թէ փոփոխութիւնը «ինչպիսի հոգսերի ու ծախսերի գնով կարող է իրականանալ»: Բնական է որ հարազատութեան վերադարձը կացինի հարուածով պիտի չըլլայ, ինչպէս ըրաւ «դեկրետ»ը, պիտի ըլլայ աստիճանական, համախոհութեամբ:

Ըստ երեւոյթին, խորհրդային ճոմանքլաթուրայի մաս կազմած Վարագդատ Յարութիւնեան, հաշիւ կը մաքրէ «ներկայ իրավիճակի հետ»: Կ'ըսէ. «Անկախութեան տարիներին հայրենիքը յայտնուել է ծանր կացութեան մէջ, բարելաւումներն առայժմ չօշափելի չեն, բնակչութեան զգալի մասը յայտնուել է նիւթական ծանր վիճակում, տեղի է ունեցել մեծաքանակ արտագաղթ»: Բարելաւումներ կա՞ն թէ չկան, իրաւասու անձեր թող պատասխանեն: Բայց անոնք ի՞նչ առընչութիւն ունին ուղղագրութեան հարցին հետ, մանաւանդ որ, իր բառերով իսկ, «քանզի վիճայարոյց հարցը համազգային հիմնախնդիրների թւին է պատկանում»: Եթէ այդպէս է, ի՞նչպէս կարելի է դաս տալ եւ ըսել՝ «ուրիշ բան ու գործ չունէ՞ք»...: Հիմնահարցը վաղուան հարցը չէ:

Ինչ կը վերաբերի այն հաստատումին որ «Ֆրանսայի երիտասարդութեան 80 տոկոսն այլեւս չի խօսում մայրենի լեզուով: Կազմակերպուած շաբաթօրեայ դպրոցները ի վիճակի չեն դրա դիմացն առնել», կրկին ապատեղեկատուութեան փորձ է: Ինչո՞ւ չըսեր որ Ֆրանսայի մէջ բացուեցան հայկական ամէնօրեայ վարժարաններ, թէեւ անբաւարար, Արեւելեան Լեզուներու Կաճառին մէջ կայ հայագիտութիւն...:

Շնորհակալ ենք Վարագդատ Յարութիւնեանին որ կը յիշեցնէ թէ ուղղագրութեան հարցը «համազգային հիմնախնդիրների թւին է պատկանում», հետեւաբար ազգին համար ան եւս «բան ու գործ» է, եւ մեղանչում է հանրային կարծիքը մոլորութեան առաջնորդել:

ՅԱԿՈԲ ԳԱԼԵԱՆ

Յուլիս 25

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՀԵՌՈՒՆԵՐԸ ՓՆՏՌԵԼ ՁԵՐԹԱՆՔ

Հայաստանի իշխանութիւնները մտածեր են "Մեր հայրենիք"ը փոխել այլ փառերգով մը: Պիտի ըսենք՝ աշխարհիս վրայ ոչինչ կայ յաւիտենական: 1944 Մայիս 27ի Մարսէյլի ահաւոր ռմբակոծութենէն (որ մեր բնակարանն ալ քանդեց) հրաշքով ազատած առարկաներէն կար երգարան մը որ հայրս 1922ին իր հետ Պոլիսէն բերած էր: Անոր մէկ երգը "Իտալացի աղջկան երգը" խորագրուած, կը սկսէր "Մեր հայրենիք թշուառ անտէր" բառերով, եւ չես գիտեր ինչո՛ւ եւ ի՛նչպէս, դարձաւ Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան փառերգը: Բառեր որոնք խակապէս կը պատշաճէին Հայաստանի 1918ի վիճակին, որ Յովհաննէս Թումանեանի բառերովն իսկ, "Ողբի հայրենիք, ողբի հայրենիք" էր այն ատեն:

Երրորդ Հանրապետութիւնը որ ուզեց շատ բանով առաջինին ժառանգորդը ըլլալ, ազգային դրօշին՝ եռագոյնին հետ որդեգրեց այդ փառերգն ալ, բարեփոխուած քանի մը բառերով: Զգացականը մէկդի թողելով, զանք խոստովանիլ որ անոր տափակ, լալագին – եւ օտարի կողմէ յօրինուած եղանակը – եռանդաւորող, խանդավառող բան մը չունի: Եւ այսօր կը մտածեն զայն նորով մը փոխարինել:

Տարիներ առաջ, ակնարկելով Հայտար Ալիեւի յանդուգն որոշումին՝ Ազրբէջանի կիւրեղեան այբուբենը մէկ օրէն միւսը լատինատառ թրքերէնով փոխարինելուն, "Յառաջ" իր առաջին էջի վրայի մէկ յօդուածը կը խորագրէր՝ "Ազրբէջան մէկ, Հայաստան զէրօ": Երբ խորհրդային կարգերը փլան, Ռուսաստան եւս պէտքը տեսաւ նոր փառերգի մը, քանի անկարելի էր ցարականը կրկին գործածել: Ու Սերգէյ Փրոքոֆիեւի յօրինած՝ նախկին Խորհրդային միութեան առնական քայլերգը – որուն ունկնդրութիւնը ե՛ւ հաճոյք է, ե՛ւ վայելք – խօսքը բոլորովին փոխելով, դարձաւ նոր Ռուսաստանի քայլերգը: Խորհրդային վարչակարգի ժամանակ Հայաստանի մէջ տասնամեակներով հնչեց Արամ Խաչատրեանի յօրինած աքանչելի մեղեդին որպէս օրուան փառերգ: Առնական, խրոխտ ելեւէջներով, աշխարհահռչակ եւ ՀԱՅ երգահանի մը կողմէ գրուած: Ինչո՞ւ այսօր խօսքը, բառերը փոխելով կրկին գործածութեան չդնել զայն: Ինչ որ նիւթական կողմը մէկդի դնելով, վստահ ալ չենք թէ այլ գործ մը նոյնքան յաջող կ'ըլլայ:

Պարոնայք, ինչո՞ւ հեռուները փնտռել այն ինչը որ արդէն կայ մեզ մօտ:

Թէ ոչ ելլենք մենք ալ ըսե՞նք, գրե՞նք: "Պուտին մէկ, Տէր-Պետրոսեան – Քոչարեան զէրօ":

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

25 Յունիս 2006

ՄԱՔՐՈՊԻՑՈԹԻՔ ՈՒՍՄՈՒՆՔԻ ԵՒ ՍՆՆԴԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քսանմէկերորդ դարու սկիզբը կը յատկանշուի սննդառական գիտութիւններու եւ տեսութիւններու այլազանութեամբ եւ ծաղկումով: Անոնց մեծ մասը կը հետապնդէ զուտ գեղագիտական–գեղեցկագիտական նպատակներ: Այլ խօսքով՝ նիհարութիւնն է անոնց գլխաւոր թիրախն ու նպատակակէտը. իսկ նիհարութիւնը անպայման առողջութեան ցուցանիշ եւ չափանիշ չէ: Ընդհակառակն. անոնցմէ շատերը անհիմն եւ երկարատեւ կիրարկումը կրնայ ծանր եւ երբեմն ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ մարդուն առողջութեան վրայ:

Սակայն անոնցմէ կարելի է առանձնացնել մաքրոպիյոթիք կոչուած սննդականոնը, որուն միակ եւ հիմնական մտահոգութիւնը մարդուն առողջութիւնն է, իսկ նիհարութիւնը՝ անոր անբաժան սատարը. Այսինքն՝ զայն կիրարկողը իր առողջութիւնը պահպանելու կողքին, անպայման եւ անխուսափելիօրէն կը նիհարնայ՝ առանց կողմնակի բացասական ախտանշաններու. ժողովրդային մակարդակին վըրայ ընդհանրացած նորաբանութեամբ՝ «մէկ գնէ, իսկ երկրորդը անվճար կը ստանաս» («buy one, get one free»):

Դժբախտաբար առողջական այդ գերազանց ուսմունքին մասին թիւր եւ թերի կարծիքներ գոյացած են՝ նիւթին չուսումնասիրուած(?) թեան եւ խորքին անծանօթ հակաճառողներուն կողմէ:

Մեր այս համադրական ակնարկին նպատակն է գործնական որոշ թելադրանքներ փոխանցելու կողքին, կարճ եւ պարզ կէտերու մէջ անհրաժեշտ եւ հիմնական յստակացումներ կատարել՝ մտքերը լուսաբանելու եւ գոյացած շփոթը փարատելու մտադրութեամբ:

Ի՞ՆՉ Է ՄԱՔՐՈՊԻՑՈԹԻՔԸ

– Մաքրոպիյոթիքը բազմամակարդակ, բազմաբովանդակ եւ համապարփակ ուսմունք է:

– Մաքրոպիյոթիք տեսութեան համաձայն, մարդ արարածը անբաժանելի մէկ մասնիկն է կեանքի, տիեզերքի ու բնութեան եւ ենթակայ՝ անոնց յարատեւ եւ յարափոփոխ փոխազդեցութեան:

– Մաքրոպիյոթիքը գերազանցօրէն յարաբերական եւ խիստ ենթակայական կիրարկում ունեցող տեսութիւն է:

– Մաքրոպիյոթիքը մտածելակերպ, ուտելու ձեւ եւ ապրելակերպ է:

– Զբացառելով հանդերձ այլ ազդեցութիւններու պարագան, մաքրոպիյոթիքի համար ուտելիքն է ամէնէն հիմնական եւ կենսական գործօնը մարդուն առողջութեան...: «Ուտելիքդ թող ըլլայ դեղդ, դեղդ թող ըլլայ ուտելիքդ» (Հիպպոկրատ):

– Այն ես, ինչ որ կ'ուտես:

– Մաքրոպիյոթիք ուտելու ձեւը հիմնուած է կենսաբանական, կազմախօսական եւ տիեզերական յաւիտենական եւ անխախտ օրէնքներուն եւ սկզբունքներուն վրայ:

– Մաքրոպիյոթիք տեսութեան համաձայն, «անբուժելի հիւանդութիւն գոյութիւն չունի այս աշխարհի վրայ»:

– Մաքրոպիյոթիքը հիւանդութիւնները կը բաժնէ երեք դասակարգերու՝

– «Եին»ի չափազանցութենէն յառաջացած հիւանդութիւններ:

– «Եանկ»ի չափազանցութենէն յառաջացած հիւանդութիւններ:

– «Եին»ի եւ «Եանկ»ի չափազանցութենէն յառաջացած հիւանդութիւններ:

Դարմանումը կը կայանայ խախտած հաւասարակշռութիւնը վերականգնելու մէջ՝ բնական եւ հաւասարակշռուած սննդականոնի ճամբով:

– Մաքրոպիյոթիք սննդականոնը՝ իբրեւ «դրկանք», ուղղակի համեմատական է հիւանդութեան յառաջացումին հետ. իսկ իբրեւ կանխարգիլող միջոց՝ ան շատ աւելի այլազան եւ առաձգական է՝ «ժամանակակից քիմքեր»ու եւ «որկրամոլներ»ու համար:

– Մաքրոպիյոթիքը սկզբունքով անյոյս եւ դատապարտուած պարագայ չի ճանչնար:

– Մաքրոպիյոթիք ուսմունքի համաձայն, մօր արգանդին մէջ կ'ուրուագծուի մարդուն առողջական ապագան. յղութեան շրջանին մօր ուտելու ոճը կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ մարդուն առողջութեան վրայ:

– Մաքրոպիյոթիքը ուսմունքին համաձայն, աւելի լաւ է կանխելը, քան բուժելը:

– Այդ իմաստով՝ ան կանխատեսումի եւ կանխարգելումի բնական բազմակի կարելիութիւններով օժտուած ուսմունքն է:

– Մաքրոպիյոթիքը դրական եւ լաւատես ուսմունք է. ժամանակակից հիւանդ մարդկութեան համար մտածուած փրկարար, ուղեցոյց եւ կողմնացոյց է միասնաբար:

Ի՞ՆՉ ՉԷ ՄԱՔՐՈՊԻՑՈԹԻՔԸ

– Մաքրոպիյոթիքը պատահական կամ պարտադրական սննդակարգ մը չէ:

– Մաքրոպիյոթիքը նիհարնալու եւ նըրբանալու սննդականոն մը չէ. բնական նիհարութիւնը մաքրոպիյոթիք սննդականոնի հետեւողներուն մօտ անխուսափելի եւ տրամաբանական արդիւնք մըն է՝ առանց տկարութեան որեւէ ախտանշանի եւ հիւանդագին վիճակներու:

– Մաքրոպիյոթիքը բանջարակերութիւն չէ:

– Մաքրոպիյոթիքը միայն լման բրինձ ուտել եւ «միզօ» խմել չէ:

– Ամէն մարդ պարտաւոր չէ հարիւր առ հարիւր տոկոսով մաքրոպիյոթիք սննդականոնին հետեւելու:

– Հակառակ տարածուած եւ ընդհանրացած թիւրիմացութեան՝ մաքրոպիյոթիքը սուղ սննդականոն մը չէ:

– Մաքրոպիյոթիքը չինական եւ ճապոնական ուտելիքներու քարոզչութիւնը չէ:

– Մաքրոպիյոթիքը հէքեաթներու մոգական գաւազանը չէ:

– Մաքրոպիյոթիք ուսմունքի համաձայն, եթէ հիւանդը չի բուժուիր, անկարելի է բուժել հիւանդութիւնը:

– Մաքրոպիյոթիքը կրօն չէ. առաւել եւս՝ ան աղանդ կամ աղանդանման ուսմունք չէ. անոր օրէնքներն ու սկզբունքները հիմնուած են կեանքի, բնութեան եւ տիեզերքի օրինաչափական զարգացումին վրայ:

Մաքրոպիյոթիք հասկացողութեամբ, խոհանոցն է աշխարհի մեծագոյն եւ ամէնէն կենսական տարրալուծարանը, իսկ տանտիկինը՝ ընտանիքի երջանկութեան առաջին եւ կարեւորագոյն գործօնը: Հետեւաբար հայ մայրերու պատասխանատու ձեռքերուն մէջն է հայ ընտանիքին, մեր զաւակներուն եւ հայ նորահաս սերունդին առողջական ապագան:

«Սուրբ Փրկիչ»

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆՏԻ ՋՈՒՐԻՆ ՄՌԱՅԼ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Հանրախանութներէ երբ արեւոտ երկիրներու պտուղներ ու բանջարեղէններ կը գնենք, ո՞վ կը մտածէ թէ արտածումի այդ ապրանքները ինչ կ'արժեն այդ երկիրներուն բնապահութեան: Եւրոպացին Քէնիայի, Եգիպտոսի կանաչեղէն, բանջարեղէններ, ծաղիկներ կը գնէ, չի մտածեր բնականաբար այդ բոլորին համար գործածուած ջուրին մասին: Կանաչ ադցան մը որ շուրջ 50 կրամ կը կշռէ, աւելի քան 300 լիթր ջուրի կը կարօտի հասուննալու համար: Իսկ երկրագունտի այդ գօտիներուն մէջ ջուրը հազուադէպ բարիքի վերածուած է:

Իրենց բնականոն եղանակէն դուրս միջազգային շուկաներու վրայ վաճառուած բանջարեղէններդ ճիշդ է որ աշխատանք կը հայթայթեն մարդոց, փոքր խումբի մըն ալ հարստութիւն: Բայց ատիկա կ'ըլլայ ի գին նոյն երկրին գիւղացիներուն առանց ջուրի մնալու սպառնալիքին:

«Առանց ջուրի աշխարհ մը» փաստագրական ֆիլմ մը պատրաստուած է որ կը շեշտէ ջուրի պակասին հետեւանքները եւ զանոնք դարմանելու համար հարկաւոր պայքարը: Հոն ցոյց կը տրուի որ ջուրը օրէ օր սակարկութեան ապրանք կը նկատուի, շահու աղբիւր մը եւ որ ամէնէն աղքատները կը զրկուին կենսական բանէ մը:

Եգիպտոսի մէջ բանջարեղէնները արտածումի շատ յարգի ապրանք են. այնքան որ կառավարութիւնը զինուորական փոխադարձութեամբ սպառնացած է բոլոր այն երկիրներուն որոնք Նեղոսի կամ անոր թեւերուն ափին ամբարտակ շինելու ծրագիր կը մշակեն: Բրիտանական շուկաներուն վրայ ծախուած ծաղիկներուն կէսը Քէնիայէն ներածուած է. վարդերն ու մեխակները Նաիվաշա լիճին շրջակայքին մասնայատուկ արտադրութիւնն են. բայց շատ հեռու չէ օրը երբ լիճը պիտի չկարենայ ջուրի լման պահանջը գոհացնել: Արդէն լիճը ցամքելու ընթացքին մէջ կը գտնուի:

Բնապահները որոնք կը հետեւին զարգացումին, կ'ըսեն թէ օր մը ան ճահիճի մը պիտի վերածուի որուն շուրջի թըշուառ բնակչութիւնները պիտի ճգնին վերապրիլ:

Ուրիշ մասնագէտներ ցնցող գուշակութիւններ կ'ընեն. Ֆ. Փիրս «Երբ կը մեռնին մեծ գետերը» հատորին մէջ կ'ըսէ թէ աշխարհը այսօր նախորդ սերունդին ժամանակին կրկինը սննդեղէն կ'արտադրէ, բայց ատոր համար եռապատիկ ջուր կը գործածէ: Բնութենէն առնուած ջուրին երկու երրորդը ոռոգումի կը գործածուի: Այս կացութիւնը չի կրնար յաւիտեան շարունակուիլ. հետեւաբար, աղէտը կանխուած չէ, այլ միայն յետաձգուած:

Ոչ–կառավարական կազմակերպութիւնները համոզուած են որ եթէ անցեալի բախումներուն կռուախնձորը քարիւղն էր, վաղուաններունը ջուրը պիտի ըլլայ: Արդէն ջլամարտեր կը մղուին ջուրին պատճառով: Բոլորն ալ կը շեշտեն թէ մարդկութիւնը ներկայիս կը մսխէ բարիք մը որ փոխարինելի չէ: Կացութեան բարւոքումը կախում ունի այսօրուընէ առնուելիք միջոցներէն: Առաջին ընելիքը, ըստ անոնց, նախընտրելն է բանջարեղէնի այն տեսակները որոնք ջուրի տեսակէտէ ժուժկալ են ու մեծ քանակութեամբ ջուր չեն պահանջեր հասուննալու համար: Անշուշտ կացութեան գիտակցելու պարտք մըն ալ կը վիճակի սպառողին որ պարտի գնածին մասին գինէն տարբեր մէկ–երկու բանի ալ տեղեակ ըլլալու:

ՔԱՂՀԱՆ

ՅԱՄՐԻԿ ՍԻՐՄԷԼԵԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՏԱՐԵՓԱԿԸ

Ֆրէնի երաժշտանոցին մէջ Յամրիկ Սիրմէլեանի ստեղծագործական դասարանի ելոյթները միշտ էլ առանձնակի հետաքրքրութիւն են առաջացնում: Դաշնակահարուհին իր ստեղծագործական կարողութիւնները փոխանցում է դաշնամուրային արուեստի դժուարին ուղին բռնած մատաղ սերնդի ներկայացուցիչներին:

Երեքշաբթի, Յունիս 27ի ունկնդրութեան մասնակցեցին մանուկից մինչեւ պատանի 20 նուագողներ: Իրենց նուագի անթերիութեամբ ուսուցչին պոհացնելու ձգտողներից էին չորրորդ տարուայ ուսուցման շրջանի սանուհիներ Մանոն Սուլթանեանը եւ Լիլիթ Ոսկանեանը: Իրենց անկեղծ ու անմիջական նուագով նըրանք շահեցին ունկնդրի համակրանքը:

Ուսուցիչը գոհ էր...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՌՈՒՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մինչեւ մէկ սատիճան ես էի յանցաւոր այս արկածը պատահելուն մէջ: Մարգարիտ տուտուն կատակասէր, կատակախօսկին մ'էր, հետը ես շատ անգամ կատակներ կ'ընէի. չար եղայ եւ երբ զինքը նաւամատոյցէն կ'իջեցնէի նաւակին մէջ, թեւը բռնած պահուս, «Մարգրիտ տուտու ծովը իյնայէր տէ քիչ մը խնդայինք» ըսի. այս խօսքը արտասանելս ու իրեն ալ՝ «Ծօ սուս, խե՞նթ ես, ի՞նչ ես» պատասխանելն ու ծովը իյնալը մէկ եղաւ. չափազանցօրէն զղջացի այդ խօսքիս վրայ, բայց նշանակուած է եղեր՝ որ այդ արկածը տեղի ունենար. կրնար ամենաչար հետեւութիւններով վերջանալ. աներեւոյթ ձեռք մը փրկեց մեզ:

Տրտում տխուր անցուցինք օրը, փուռին սենեակին մէջ. բարի պատահումով փռապանները Հայ էին, եւ մեզի իրենց ծառայութիւնը մարդասիրաբար բնա'ւ չխնայեցին:

Մայրս, հօրաքոյրը եւ աղջիկը շարունակ իրարու կ'ըսէին՝ «իրաւ որ ուխտերնիս ընդունական եղաւ. Աստուածամայրը մեզ պահեց, զօրքին մեռնեմ. ան ազատեց. հա'պա ծովին բացերը ըլլայինք նէ, ի՞նչ ձուներ պիտի գար գլուխնուս. ի՞նչ պիտի ըլլայինք. Աստուած ողորմեցաւ» եւ արդարեւ, բառին կատարեալ առումով, հրաշք մ'էր մեր անվտանգ ազատիլը:

***

Մեր այս վիճակին մէջ, միաձայնութեամբ որոշեցինք, որ այս արկածը գաղտնի մնար, բայց կարելի չեղաւ: Երբ հօրաքոյր Մարգարիտ տուտուն ծովէն կը հանէին, հոն՝ նաւամատոյցին վրայ խըռնըուած բազմութեան մէջ յա՛նկարծ տնկըւեցաւ իմ Պօղոս անուն մեծ հօրեղբայրս, արհեստով դերձակ, որ կը բնակէր Խասգիւղ եւ այդ օրը, այդ միջոցին, գործով Պալաթ անցած է եղեր եւ բազմութիւնը տեսնալով հետաքրքրուեր է գիտնալու թէ ի՞նչ կար:

Մեզ այդ վիճակին մէջ տեսնալուն, յուզուած դէմքով քովերնիս եկաւ, ու «Հոս ի՞նչ գործ ունիք, ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ պատահեցաւ» ըսաւ օգնեց մեզի. մայրս պատմեց եղելութիւնը, յետոյ «Անցած ըլլայ, անցած ըլլայ» ըսելով բաժնուեցաւ մեզմէ: Սակայն մայրս աճապարանքով մոռցաւ իրեն յանձնարարելու, որ չելլար մինչեւ Սկիւտարները գար, եղածը չեղածը հօրս պատմելու:

Ինչպէս արդէն յիշեցի, հայրս հակառակ եղաւ մեր այդ օրուան ուխտագնացութեան, առարկելով՝ որ Ռամազանի մէջ էինք եւ կրնայինք ցածօրդի ծոմապահ տաճիկներու հանդիպիլ. բայց մայրս մտիկ չըրաւ եւ հօրաքրոջը խօսքը չկոտրելու համար, տարաւ մեզ Պզտի Արմաշի ուխտին:

***

Սա ալ չմոռնամ գրել, որ երբ շատ փոքր էինք, կը տեսնայինք որ քրիստոնեայ հայ կիները, ինչպէս եւ մայրս ու մօրաքոյրս, դուրս կ'ելլային փէրաճէ – եաշմայով, որպէսզի թրքուհիներ կարծուին, եւ տաճկի շանլակոտներէն չհալածուին, չքարկոծուին: Այդ մեր ուխտի տարիները քրիստոնեայ կիները արդէն երեսնին բաց կը շրջէին, փէրաճէ – եաշմաճ թողած էին. գլխարկ կը դնէին, եւ եթէ տաճկի թաղէն կամ փողոցէն անցնելու ըլլային, թուրքի լակոտները կը սկսէին հաչել՝ «ֆօֆօճա՛ա՛, ֆօֆօճա՛ա՛, ճէօբէկ սըչարճ եաճաճա» պոռալով եւ կեղտոտ գնդակներ նետելով: Հայրս այս սրիկայական արարքները լսած ըլլալուն, չէր ուզեր որ մինչեւ Գարակէօմրիւկները ուխտի երթայինք, մանաւանդ որ Ռամազանի ատեն այդ շուները աւելի կը կատղէին: Բայց եղածը եղած էր. երեկոյին ամենայն անտարբերութեամբ տուն մըտանք, հօրաքոյրը իր տունը գնաց, մենք ալ մեծ մօրս գացինք, ձեռքը համբուրեցինք «ուխտերնիդ ընդունակ» ըսաւ. բայց մեծ մօրաքոյրս՝ բնաւորութեամբը կասկածոտ, խկոյն՝ «ինչո՞ւ ուշ մնացիք, աչքերնիս դուռը մնաց» ըսաւ. «բա՞ն մը պատահեցաւ» կրկնեց. իսկ մենք, կատարելապէս սրբանալով, «ի՞նչ պիտի պատահէր, շոգենաւներ ուշ–ուշ կու գային, անոր համար ուշ եկանք» պատասխանեցինք:

***

Երեկոյին հայրս եկաւ եւ ճաշին ժամանակը սկսաւ հարցափորձել, թէ ի՞նչպէս գացած եկած էինք. մայրս պերճախօս կտրեցաւ, եւ առանց այլեւայլի պատմեց Խաչահանգիստը, եկեղեցւոյն բազմութիւնը եւ մեր հանգիստ ուխտագնացութիւնը. հայրս մտիկ ըրաւ ու ըրաւ. եւ երբ ուրիշ հարցումներ ուղղելու կը պատրաստուէր, դուռը զարնուեցաւ. հայրս բացաւ «Հրամմեցէ՛ք» ըսելով, ներս ընդունեց դրացի Կոտանեան քոյրերն ու եղբայրնին որոնք այցելութեան կու գային:

(Տար. 30)

(Շար. Ա. էջէն)

ջին երկու հսկայ պաստառաչներով, զորս պիտի մատուցանէ Բենեդիկտոս ԺԶ.

ՄԻՋԿԻՊՐԱԿԱՆ խօսակցութիւնները վերսկսած են երկու տարիներու դադարէ ետք: Յուլիս 3ին, Կիպրոսի Նախագահ Թասոս Փափատոփուլոսի եւ Մեհմէթ-Ալի Թալաթի միջեւ հանդիպում մը տեղի ունեցած է, բայց խօսակցութեան նիւթը կը վերաբերէր միայն 2000 անհետացածներուն կղզիներու ընթացքին, թէեւ ի վերջոյ կղզիին վերամիացումն ալ նիւթ եղած է: Որոշուած է որ կրկին հանդիպին:

ՍԱՐՔՈԶԻ ճշդած է, Յուլիս 3ի մամուլի ասուլիսին ընթացքին, որ Թուղթ չունեցող բոլոր օտարականներու կացութիւնը օրինաւոր պիտի չդառնայ: Իւրաքանչիւր պարագայ պիտի քննուի առանձին: Շեշտած է որ Լը Փէն կ'ուզէ բոլորն ալ արտաքսել, ընկերվարականները կանոնաւորեցին եւ ոչ մէկը հարցը կը լուծէ:

ԿՐԱՆ Տ'ՕՐԻԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ «ՀԱՅԵՐԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ ԵՆ»

Կրան տ'Օրիանի Փարիզի կեդրոնին մէջ «Ցիչողութեան փոխանցումը. հաշուեփակ եւ հեռանկարներ» թեմայով Յունիս 28ին կազմակերպուած բանավիճային ասուլիսին Ժ.-Մ. Քիյարտէ յայտարարած է. «Հայերը ցեղասպանութեան զոհ են. տեղի ունեցածը ցեղասպանական ոճիր է: Հարցը պատմութեան մասին վճիռ արձակելու չի վերաբերիր. ցեղասպանութիւնը, հակահրէութիւնը եւ ոտարատեացութիւնը յանցանքներ են եւ ոճիրներ: Երբ օրէնսդիրը ձեռք կ'առնէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը և հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ոճիրները եւ կ'ըսէ թէ եղածը ցեղասպանական ոճիր է, իր դերին մէջ կը գտնուի»:

Անապա շեշտած է նաեւ թէ Թուրքիոյ իրենց եղբայրներուն հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակելով հանդերձ, ըսած է անոնց. «Միակ հարցականը այն է թէ Թուրքիա կը համապատասխանէ՞ մեր մարդասիրական ծրագրին. թէ Թուրքիա կ'ընդունի՞ ցեղասպանութեան ոճիրին մէջ իր պատասխանատուութիւնը: Եթէ Թուրք ժողովուրդը կ'ընդունի այս պատասխանատուութիւնը, մաս կը կազմէ եւրոպական այս ծրագրին հիմնադրութեան»:

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդին եւ «Ցիչողութեան Եւրոպան»ի նախագահ Ա. Կէօվճեանի եւ ընդհանուր պատուիրակ Ա. Քրէմէնէցքիի կողմէ կազմակերպուած երեկոյթին ելոյթ ունեցած էր նաեւ Ա. Թորանեան:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրո:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՌՈՒՍՆԵՐԸ ԿՈՒԶԵՆ ԳՆԵԼ ՀԱՅԵԻԻՐԱՆԵԱՆ ԿԱԶԱՏԱՐԸ

Կազպրոմի փոխ նախագահը Ալ. Ռեազանով յայտնած է թէ Ռուսաստան կ'ուզէ ձեռք առնել Իրանէն Հայաստան բնական կազ փոխադրող խողովակաշարը որուն շինութիւնը տակաւին չէ աւարտած: Նպատակն է այդ ճամբով աւելի վստահելի ընել դէպի Հայաստան կազի իր փոխադրութիւնը որ ներկայիս Վրաստանի ճամբով տեղի կ'ունենայ:

Կազատարին մասին Երեւանի հետ բանակցութիւններու լուրը նախապէս հերքուած էր ռուսական ընկերութեան եւ հայ պաշտօնատարներու կողմէ: Իսկ իրանցի դիւանագէտ մը յայտնած էր թէ Երեւան պարտի Թեհրանի համաձայնութիւնը ունենալ, եթէ որոշէ կազատարը Ռուսերուն ծախել:

Մ Ո Ս Կ Ո Ւ Ա

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ԶՈՀ

Յուլիս 1ին Մոսկուայի մեթրոյին մէջ երկու հայ պատանիներ յարձակումի ենթարկուած, դաշունահարուած են: Յարձակողները աւելի քան տասնեակ մը եղած են, սափրուած գլուխներով եւ սեւ շապիկներով: Եօթը հոգի ձերբակալուած է: Ոստիկանութիւնը որ սովորաբար խուլիգանութիւն կը կոչէր այս կարգի դէպքերը, «Ազգային խըրայատկութիւններու հիման վրայ ատելութեան հրահրում» տարազը գործածած է:

Նախարար Վ. Օսկանեան որ նոր-նոր արծարծած էր հարցը, յաջորդ օրը կըրկնած է թէ հայեւռուս բոլոր հանդիպումներուն, հակահայ յարձակումները, ըսպանութիւնները օրակարգի նիւթ կ'ըլլան եւ թէ ռուսական կողմն ալ վրդոված է:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յուլիս 6
Ժամերգութեամբ (սկիզբ ժամը 9ին) եւ պատարագով
Եկայք տօնեսցուք
Ցիշատակն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ

ՇԱԲԱԹ, Յուլիս 8
Առաւօտեան ժամերգութեամբ ժամը 9.30ին
Եկայք տօնեսցուք
Ցիշատակն Սրբոցն
Տրդատայ Թագաւորին Մերոյ,
Աշխէնի Տիկնոջն եւ Խոսրովիդխտոյն

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Au service des Arméniens depuis 1890

Siège Social :
77 rue La Fayette — 75009 PARIS
Tél. : 01 48 78 02 99
Fax : 01 42 80 61 45
E-mail : aaas.paris@free.fr

Maisons de retraite médicalisées :
— Montmorency (Val d'Oise) : 01 39 83 20 67
— Gonesse (Val d'Oise) : 01 39 85 24 24
— Saint-Raphaël (Var) : 04 94 19 51 50

En Arménie :
FONDATION FRANCO-ARMENIENNE POUR LE DEVELOPPEMENT
13/3 Khandjian, Erevan
frenchfund@web.am

A.A.A.S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Reconnue d'utilité publique
par décret du 8 juin 1956
recherche

DIRECTEUR(TRICE)
DE MAISON DE RETRAITE

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur (trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante:
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue La Fayette
75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր Դաւթեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Գարաօղլանեանէ 50 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանէ 200 Եւրօ եւ 20 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Ժերար Քիւլչէեանէ Տիկին Արուսեակ Նուրիճանեանի մահուան առթիւ:

***

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սեդա Ուստուլիկեանէն 50 Եւրօ եւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պառաւեանէն 100 Եւրօ, Տիկին Ժանէթ Տէր Գրիգորեանի (ծնեալ Խաչիկեան) մահուան քառասունքին առթիւ:

□

ISSY
Journée du 9 juillet
avec
LA CROIX BLEUE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
Programme :
Musée Rodin de Paris
déjeuner au restaurant
Maison de Retraite de Gonesse
suivi
d'un goûter musical.
Départ 9h30 MCA :
rue de la Défense
Réservations :

— **Alice :** 01. 46. 42. 90. 68;
— **Jacqueline :** 01. 40. 95. 81. 33

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր»՝
Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19
Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս:
Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ
Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ
ֆանֆարի ընկերակցութեամբ:
Խարուկահանդէս
Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de Formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

COLONIE DE VACANCES «LA SOURCE» à THOLLON-LES-MEMISES (près d'Evian)
— Altitude: 1000 m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne. Organisée par l'Eglise Evangélique Arménienne.

POUR LES ENFANTS, garçons et filles de 6 à 12 ans.

DATES : du 7 au 27 juillet

PRIX : 515 Euros (Réductions familles nombreuses)
(Voyage organisé en sus)

CONTACT :
Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. : 01. 47. 36. 02. 50.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.

— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 6
JEUDI
6 JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·491 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·491

Պ Ո Լ Ի Ս

Հ. ՏԻՆՔԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱՂՄԿԱԼԻ ՆԻՍՏԸ

"Ակօս" շաբաթաթերթի տնօրէն Հ. Տինք եւ երեք այլ ամբաստանեալի դէմ "արդարադատութիւնը ազդեցութեան ենթարկելու փորձ"ի մեղադրանքով բացուած դատը շարունակուած է. Թերթին խմբագրութենէն Սարգիս Սերոբեան միայն ներկայ գտնուած է, միւսները ներկայացուած են իրենց պաշտպան փաստաբաններով: Ս. Սերոբեան ըսած է թէ Հ. Տինքի նախորդ դատավարութեամբ տրուած պատիժը հակազդեցութեան մըղած էր համայնքը, իրենք ալ որպէս թերթ, տուած էին այդ լուրը. այլապէս իրենց նպատակը արդարադատ իշխանութեան վրայ ազդեցութիւն թանեցընելը չէր: Ապա պահանջած է որ անպարտ հռչակուին:

Բողոքարկու կողմէն ապայմամոլ փաստաբան Ք. Քէրինչսիզ որուն մասնագիտութիւնն են անհիմն, այլ ծանրակշիռ նման ամբաստանութիւնները, պախարակութիւնները, յատկապէս ոչ Թուրքերու ուղղուած, պնդած է որ ամբաստանեալները Թուրքիան քանդելու եւ արդարադատ համակարգը անզօրացնելու նպատակը կը հետապնդէին: Դատաւորը նիստը յետաձգած է:

Այս նիստին եւս պաշտպան փաստաբանները յարձակումներու ենթարկուած են, ցուցարարներ ամբաստանեալներն ու իրենց փաստաբանները թիրախ առնող լոզունգներ արձակած են:

"Արդարադատութեան վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու փորձ"ով մեղադրուողը կրնայ վեց ամիսէն երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԿՐՕՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄԻՆ

Վատիկանի կից քրիստոնեաներու համաշխարհային խորհուրդի նախագահ կարդինալ Վալթէր Գասփէր իտալական "Գոռիէռէ տէլլա Սէրա" թերթին յայտարարած է թէ Թուրքիա պէտք չէ Եւրոպական Միութիւն ընդունուի, այնքան ատեն որ կը խոչընդոտէ կրօնական ազատութիւնը: Յայտարարութիւնը կատարուած է որպէս հակազդեցութիւն Սամսոնի մէջ կաթողիկէ կրօնաւոր Փ. Պրինինէնի վրայ գործուած յարձակումին:

Նոյն կարդինալը ըսած է նաեւ. "Կը կարծենք որ Թուրքիա տակաւին Եւրոպայի հետ համարկումի պատրաստ չէ: Եթէ իսկական աշխարհական երկիր մը ըլլար, կրնար կրօնական ազատութիւնը երաշխաւորել: Ներկայիս երկրին մթնոլորտը շատ լարուած է ու փոքրամասնութիւններու դէմ թշնամական կեցուածք կը պարզէ": Աւելցուցած ալ է թէ Թուրքիոյ մէջ կրօնական ազատութիւնը արմատական ազգայնականութեամբ եւ կրօնամոլութեամբ խոչընդոտուած է, թէ ինք անձերու ուղղուած արարք չի նկատեր քրիստոնեայ կրօնաւորներու դէմ գործուած յարձակումները, այլ անոնց ներկայացուցած ոլորտին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՎԱԼԵՆՍԻԱՅԻ (Սպանիա) մեթրոյի արկածը հետեւանք էր կառախումբին արագութեան (ժամական 80 քմ. 40ի տեղ) ինչպէս հաստատուած կը թուէր սկիզբէն: Այդ արագութիւնն ալ հետեւանքը եղած է վարորդին նուաղումին (ինք ալ մեռեալներուն մաս կը կազմէ): Յուլիս 4ին, Խուան Գարլոս թագաւորը, կինը, վարչապետ Զափաթերօ (որ Հնդկաստանէն հապճեպ վերադարձած է) ներկայ եղած են սուգի արարողութեան մը: Կառավարութիւնը եռօրեայ ազգային սուգ հռչակած է երկրին մէջ: Ջնջուած են նաեւ այն տօնակատարութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենային "Ընտանիքի համաշխարհային Ե. հանդիպումներ"ու առթիւ: Ծանօթ է որ Պապը, այս առթիւ Վալենսիա կու գայ շաբաթավերջին:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահ ընտրուեցաւ, ի վերջոյ, երկար բանակցեր եւք, Ֆելիփէ Գալտէրոն ձայներու 36,38%ով, մինչ ձախի իր մրցակիցը ստացած էր ձայներու 35,34%ը: Այս վերջինը սակայն չընդունիր արդիւնքները եւ կ'ուզէ որ անգամ մը եւս գումարումներ ըլլան: Ամիոյի (ձախի թեկնածուն) համար քուէներու գողութիւն կայ: Հակառակ այս կացութեան, Եւրոպական Միութեան ֆինլանտական հերթական նախագահութիւնը ողջունած է քուէարկութեան «ազատ եւ ժողովրդավար» ընթացքը:

ՊԱՐՍԻԿ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆԸ՝ Ռամին Ժահանպեկլու ամիսէ մը ի վեր էվինի բանտն է, կը մեղադրուի որպէս ամերիկեան գործակալ մը, որ կը ջանայ «թաւշային յեղափոխութիւն մը մղել» իսլամական հանրապետութեան մէջ: Այս յայտարարութիւնը ըրած է Տեղեկատուութեան պարսիկ նախարարը Յուլիս 2ին, աւելցնելով թէ ենթական կարեւոր միջոցներ վայելած է, ակնարկելով նիւթական միջոցներու: Ամբաստանութիւնը դեռ բացէ ի բաց չէ եղած, քանի յայտնի չէ թէ նկատի առնուած փաստերը պիտի յայտնաբերուի՞ն թէ ոչ, ինչ որ կարծել կու տայ որ նման փաստեր թերեւս գոյութիւն չունին: Ենթական սակայն ըւնաւ չի համապատասխաներ ներկայացուած տիպարին: Քաղաքական ոչ մէկ հակում ունի: Իր ամբողջ ասպարէզը միայն համալսարանական բնոյթ ունեցած է Իրան թէ Գանատա (նաեւ գանատական հպատակութիւն ունի): Միւս կողմէ, Էլհամ Աֆրութան, լրագրողուհին, այլեւս իր արհեստը շարունակելու իրաւունք չունի հինգ տարուան համար, որովհետեւ հրապարակաւ խօսած է սիտայի մասին, ինչ որ «մոլութեան հրաւէր մը» նկատուած է: Գրած յօդուածը խորագրուած էր՝ «Հրապարակենք սիտայի հարցը»: Շաբաթաթերթն ալ որու կ'աշխատակցէր արգիլուած է:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ իշխանութեան վարչապետը՝ Իսմայիլ Հանիյէ կոչ ըրած է որպէսզի խնայուի խրայէլցի զինուորին կեանքին, քանի առեւանգողներուն վերջնագիրը մերժուած էր Իսրայէլի կողմէ: Անոնք կը պահանջէին կիներու, անչափահասներու եւ հազար բանտարկեալներու ազատ արձակումը, բայց Օլմերթ մերժումէն եւք, կը շարունակէր զինուորական գործողութիւնները:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ Թուրք լրագրող մը, Ալփէրէն Չէլիք, տարուան մը ուսումնասիրութիւններէ եւք «Հայ ժողովուրդին ողբերգութիւնը -1915-1918» խորագիրով գերմաներէն հատոր մը հրատարակած է: Կը պնդէ որ նպատակը մերկ իրականութիւնը պարզել է գերմանացի ընթերցողին որ կը կարծէ թէ տեղեակ է այդ թուականներու անցքերուն, կարդացած ըլլալով «կողմնակալ Լեփսիուսի սխալ հատորները»: Գերմանական հըրատարակիչները մերժած են լոյս ընծայել հատորը զոր կարելի է ունենալ համացանցի միջոցով: Աշխատասիրութեան մասին Թրքական աղբիւրներու գլխաւոր ըսածը այն է թէ ան դժգոհութիւն պատճառած է թէ՛ Հայերու, թէ՛ Թուրքերու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ ԱՄՆ մեկնած է, գըլխաւորաբար Գ. Ռայսի հետ «Մարտավարական թիրախներու փաստաթուղթ» մը ստորագրելու նպատակով: Փաստաթուղթը պատրաստուած է երկու երկիրներուն գործակցութիւնը սերտացնելու, անոր շրջանակը ընդլայնելու նախատեսութեամբ: Հոն նշուած առաջնային կէտերը կը վերաբերին ահաբեկչութեան, յատկապէս ՓՔՔ-ի դէմ պայքարին, զանգուածային բնաջնջումի զէնքերուն, հիւլէական զէնքերուն գործածութեան արգելքին, միջին արեւելեան, իրաքեան, իրանեան, կովկասեան, կիպրական եւ յոյնեւթրքական յարաբերութիւններուն առընչուած մարզերուն, ժողովրդավարական արժէքներուն իւրացումին ու Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան ԱՄՆ-ու կողմէ աւելի չեշտուած նեցուկին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քաղաքական դէմքերը իրենց ամբողջ յոյսը դրած են Ֆութպոլի խումբին յաջողութիւններուն վրայ, բարելաւելու համար իշխանութեան վարկաբեկուած դիմագիծը: Տ. տը Վիլփէնի ամբողջ յոյսը հիմ ունի «Կապոյտ»ներու վերջնական յաղթանակը (Յուլիս 9) պայմանաւ որ նախապէս յաղթած ըլլան Փորթուկալի (Յուլիս 5ին): Ընդդիմութիւնն ալ ետ չի մնար: Ընկերվարական թեկնածուներու հրմշտուքի «փիղ»երէն Ժեք Լանկ ըսած է Ֆութպոլ խաղացողներու «փորձառութիւնը» չեշտելով. – «Շատ դասեր կան քաղելիք Ֆրանսայի խումբէն նախագահական ընտրութեան համար»: Հակառակ իր ջատագոված «փորձառութեան», անդին Սեկոլէն Ռուայալ կը շարունակէ իր ճամբան: Վերջին օրերուն Շուէտ գացած էր եւ ըստ շուէտացի ընկերվարականներուն Սեկոլէն Ռուայալ 2007ին Ֆրանսայի նախագահուհին է: Վերջին հարցախոյզի մը համաձայն (ԻՖՈՓ – «Փարի Մաչ») ընտրութեան Բ. շրջանին Ս. Ռուայալ ձայներու 51%ով կը յաղթէ Սարքոզիի (49%):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ԴԷՄ ԵՆ ԱՄԷՆ ԶԻՋՈՒՄԻ

Մինսկի խումբին նախագահներուն վերջին առաջարկները եւ յատկապէս Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի յայտնած համամտութիւնը հակազդելու մղած է Ղարաբաղի պատերազմին հրամանատարներն ու մարտիկները: Անոնք Յուլիս 4ին հաւաք մը կազմակերպած, ապա յայտարարած են. «Մենք՝ Հայերս մեծ զոհերի գնով ազատագրել ենք մեր կորուսեալ հայրենիքի մի փոքր մասը, որ բացարձակ արժէք է: Պարզւում է որ այն տալիս են թշնամուն: Յայտարարում ենք որ նա ով ձեռք կը բարձրացնի մեր հայրենիքի թէկուզ ամենափոքր մասի վրայ, մեխանիկօրէն իրեն դնում է թուրք զաւթիչի կարգավիճակում, դրանից բխող բոլոր հետեւանքներով»:

"Ազգ"ը (Յուլիս 5) զրոյց ունենալով օրուան բանախօսներէն Արկադի Կարապետեանի հետ, կը գրէր թէ ան շեշտած է. «Մենք տարբեր քաղաքական հայեացքներ ունենք, բայց այս հարցում բոլորս համամիտ ենք ու համախումբ եւ իրար կողքից չենք հեռանում: ...ժամանակը եւ իրավիճակը ցոյց կը տայ մեր անելիքը, հաստատ է որ չի կրկնուելու Ղարսի պատմութիւնը»: Ան ամէն զիջումի դէմ արտայայտուած է, ըսելով թէ Ազրպէյճանի մէջ կան հայկական այլ վայրեր, ինչպէս Գարդմանը, Ուտիքը, Քուռի աջափնեակը ու ներկայիս արդէն զիջում է պատմական այդ տարածքները չպահանջելը:

Արցախի մարտիկները դէմ արտայայտուած են նաեւ խաղաղապահ զօրքերու շրջան մուտքին, ատիկա նկատելով Արցախը խաղաղ ճամբով առանց Հայու ձըգելու միջոց:

Նիւթ եղած է նաեւ մարտիկներու ընկերային աւելի վիճակը թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Արցախի մէջ. նաեւ պետական շրջանակներէ անոնց վիճակած արհամարհանքը: Հակառակ այս կացութեան անոնք վճռականութիւն յայտնած են եթէ հարկը ներկայանայ, ոտքի կանգնելու եւ կրկին զէնք վերցնելու:

***

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Թրքական, նաեւ ազրպէյճանական լրասփիւռներ վերջին օրերուն կը տեղեկացընէին թէ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբեր Ն. Թան անդրադարձած է Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները կարգաւորելու կոչուած նոր փուլի մը աշխատանքներուն. անոնց, ըստ նոյն աղբիւրին, նախաձեռնած են երկու երկիրներու Արտաքին գործերու գերատեսչութիւնները: Ն. Թան նախորդ փուլերուն ապարդիւն մնալուն պատասխանատուութիւնն ալ վերագրած է Հայաստանին, քանի որ այդ կողմը կը պնդէ «յերիւրածոյ» ցեղասպանութեան վրայ: Աւելցուցած է թէ Հայաստան Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններէն զատ շրջանային այլ լուրջ հարցերու տէր է, թէ աւելի շինիչ կեցուածք պէտք է ունենայ: Կրկնած ալ է ցեղասպանութեան խնդիրը ուսումնասիրելու համար հայ եւ թուրք պատմաբաններու խումբ ստեղծելու հարկը:

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի քարտուղարը Վլատիմիր Կարապետեան Յուլիս 4ին յայտարարած է թէ Հայաստան չի պատրաստուիր Թուրքիոյ հետ բանակցութեան նոր փուլի: Ըսած է նաեւ թէ Հայաստանի նախագահը ատենին պատասխանած է Թուրքիոյ վարչապետին նամակին եւ թէ բանակցութեան նախորդ փուլերը ոչ մէկ արդիւնք տուած են:

***

Այս շրջանակին մէջ կը զետեղուի Թուրքիոյ Ազգային ապահովութեան հիմնարկին ընդհանուր քարտուղար Ե. Ալփօկանի հոլանտական թերթի մը ըրած յայտարարութիւնը թէ Հայաստան պէտք է հրաժարի ցեղասպանութեան պնդումներէն եւ վերջ տայ իր ժողովուրդը խաբելու ընթացքին: Ըսած է նաեւ թէ Հայաստան երկու երկիրներու սահմանները գծող 1921ի համաձայնագիրը չի ճանչնար ու Անատոլուի արեւելեան շրջանէն հողային պահանջ կը ներկայացնէ:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ 2006

ԿԷՍ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ
ԳԵՐՄԱՆԻԱ - ԻՏԱԼԻԱ 0 - 2

Երեքշաբթի, Յուլիս 4ին, Տորթմունտի մէջ տեղի ունեցաւ կէս աւարտականներու մրցումներուն առաջինը որ դէմ դի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆՈՅՆ ՕՐՈՒԱՆ ԵՐԿՈՒ ԹԵՐԹԻ ԱՌԱՋԻՆ ԷՋԵՐՈՎ

Քիչ անգամ կը պատահի որ նոյն մամուլի մը երկու անուններ իրենց մէկ նոյն օրուան թիւով ու այդ թիւերուն առաջին էջերով նոյն ոլորտին երկու բեւեռ ներկայացնեն: Ընդհանրապէս հակառակ պատկերը կ'ըլլայ գրեթէ միշտ. երկիր մը մամուլին բոլոր օրկաններն ալ ատենալ թուականի մը իրենց թիւերուն մէջ վեր ի վարոյ նոյն կարեւորները, միեւնոյն կարեւորները եւ անկարեւորները կը հիւրընկալեն: Տարբերութիւնները կը յայտնուին մեկնաբանութեան յատկանիշներով. լուրը տալու կերպը, շարադրանքը, մեկնաբանութիւնները, եւն.: Եւ այս յատկանիշներով է որ ընթերցողը թերթը կը զետեղէ իր նախասիրութեան դասակարգումին մէջ:

Հայաստանեան մամուլն ալ չի զարտուղիր ընդհանուր այս պատկերէն: Ամէնէն զգայացունց, կամ կարեւոր նկատուածով կը բացուին էջերը, փակուելու համար երբեմն մարզական, երբեմն խոհանոցի էջերու կամ յայտարարութիւններու ցանկերու վրայ: Վստահաբար շատ հազուադէպ է որ Յունիս 6ի "Հայկական ժամանակ"ին եւ "Առաւօտ"ին առաջին էջերով տրուածին նման հակադրութիւն մը պարզուի այդ մամուլին մէջ ալ: Եւ պէտք է ըսել որ մամուլի ուշադրաւ դիպուած մը ըլլալէ զատ, երեւոյթը հետաքրքրական է այլ բնոյթով մըն ալ. այդ հակադրութիւնը հայաստանեան իրականութիւնը կը խտացնէ իր դրականով ու ժխտականով:

Նախ դրականը. "Հայկական ժամանակ"ի առաջին էջին վրայ Օփերայի լուսաւորուած շէնքին ճակատի նկարն է, ճիշդ մէջտեղը պարզուած եռագոյնով մը: Անմիջապէս վարը, հրապարակը լեցուած է ակներեւօրէն ուրախ, խանդավառ, բազմութիւն մը, մեծ մասամբ երկսեռ երիտասարդութենէ մը բաղկացած: Վեր բարձրացած բազուկներ, ծափահարող ձեռքեր կան ու յայտնի է թէ բազմութիւնը սպասումի վիճակին մէջ է, քանի որ բեմի վերածուած դարպասին վրայ երգող, կամ ճառ խօսող չկայ:

1988ի յուսատու օրերէն "Ազատութեան հրապարակ" մկրտուած այդ հրապարակը այդ ու յաջորդ քանի մը տարիներուն ամբողջ ժողովուրդին ներշնչուած յոյսին պէս կրճատուած է չուրջբոլորը ծաղկած բացօթեայ սրճարաններով: Սակայն ատիկա արգելք չէ եղած որ մարդիկ յիշեն այդ հրապարակին հասցէն, ինչպէս զայրոյթի, նոյնպէս ալ խանդավառութեան պոռթկումի պահերու: Մանաւանդ երկրորդին, քանի որ մինչ քանի մը հարիւրով կը խօսուէր քաղաքական ընդդիմութեան ցոյցերու ներկաներուն մասին, Յունիս 5ի գիշերուան համար "Հայկական ժամանակ"ը կ'ըսէ թէ ժամը 21էն "հրապարակը լեփ լեցուն էր":

Այդ իրիկունն էր որ Իտալիոյ Թորինօ քաղաքին մէջ աւարտած ճատրակի համաշխարհային ողիմպիականին յաղթականները տուն կը վերադառնային: Այլ խօսքով՝ Հայաստանի հաւաքականը: Անոնց յաջողութիւնը արդարօրէն մոռցուցած էր առօրեային բոլոր դժուարութիւնները, յոգնութիւնները, յուսախաբութիւնները, զայրոյթները ու բազմութիւնը ուղղած՝ աղուոր զգացումներու հրապարակը:

«Մարդիկ ըմբոշխնում էին իսկական, անվերապահ, անճախադէպ յաղթանակի բերկրանքը: Հրապարակում հաւաքուածները խումբ-խումբ սպար էին բռնել: Արդէն յայտնի էր որ մեր շախմատիստներին Երեւան բերող ինքնաթիռը մի քանի ժամ ուշանալու է եւ յաղթանակած մեր հաւաքականը հրապարակ կը հասնի միայն ուշ գիշեր: Սակայն մարդիկ չէին ցրւում եւ երգուպարը գնալով աւելի էր թէժանում: Շատերի աչքերին արցունքներ էին երեւում: Յատկապէս տարեց մարդիկ յիշում էին այն օրը, երբ շախմատի աշխարհի ախոյեան դարձաւ Տիգրան Պետրոսեանը, երբ "Արարատ-73"ը նուաճեց գաւաթը: Բայց այս յաղթանակը աւելին է, քան վերը նշուածները: Սա Հայաստանի հանրապետութեան յաղթանակն է: Այս յաղթանակի արդիւնքում բարձրացւում է Հայաստանի հանրապետութեան դրօշը: Խորհրդային միութիւնում նման բան չէր կարող լինել: Եւ դեռ քանի՛ անգամ եւ ինչ յանախականութեամբ այդ դրօշը կը բարձրանայ, կախուած է մեզանից. բացառապէս մեզանից: Սա իսկական յաղթանակ է. սա մեր՝ բոլորիս յաղթանակն է»: Այս տողերով թերթը կը բացատրէր Ազատութեան հրապարակին վրայի բազմութիւնը: Ներսի էջերէն մէկն ալ ամբողջութեամբ յատկացուած էր հրաշալի վեցեակին յաղթանակին, "Հայաստանը շախմատային գերտէրութիւն" խորագիրով ու յաղթականներուն նկարներով:

Լեւոն Արոնեանի, Վլադիմիր Յակոբեանի, Գաբրիէլ Սարգսեանի, Արտաշէս Մինասեանի, Սմբատ Լպուտեանի եւ Կարէն Ասրեանի ձեռք ձգած արդիւնքը ոչինչով անսպասելի կը նկատուէր, քանի որ այդ նոյն խումբը արդէն նախապէս 3 անգամ տիրացած է պրոնզէ մետալի, Եւրոպայի ախոյեանի կոչումին. իսկ Լ. Արոնեան նոր նոր, տակաւին տարեվերջին էր, ճատրակի համաշխարհային ախոյեանի բաժակը նուաճեց: Այսուհանդերձ, ճիշդ է ըսուածը որ տրամաբանական եւ հասունցած յաղթանակներ յաճախ չեն արձանագրուիր, սա կամ նա պատճառով:

Ինչպէս կ'ըսուի գրութեան մէջ, հայկական հաւաքականին ամէնէն փայլունը յայտնուած է Գաբրիէլ Սարգսեան, ապահոված 10 կէտերով. ան եօթը խաղ յաղթանակով աւարտած է, հինգ հատը հաւասար մնացած է: Իրեն կը յաջորդէ 9 կէտով Վլադիմիր Յակոբեանը որ վեց յաղթանակ, վեց հաւասարութիւն ունեցած է: Լեւոն Արոնեան (եօթը կէտ) Կարէն Ասրեանի հետ վիճակացոյցին մէջ պարտութիւն ունեցող երկուքէն մէկն է: Չորս խաղի յաղթած է, վեցին հաւասար մնացած: Կարէն Ասրեան մէկ պարտութեան հետ մէկ յաղթանակ տարած է, ութ խաղի ալ հաւասար մնացած. խումբը իրեն շնորհիւ ունեցած է 5 կէտ: Սմբատ Լպուտեանի եւ Արտաշէս Մինասեանի արդիւնքները համահաւասար են. երկուական յաղթանակ, մէյմէկ հաւասարութիւն եւ 2.5ական կէտ:

Հայաստանին հետեւած են Չինաստանը (34 կէտով) եւ ԱՄՆ-ը (33 կէտով): Իսրայէլ չորրորդ դիրքը գրաւած է, Հունգարիան՝ հինգերորդ: Ֆրանսայի խումբը եօթներորդ եղած է, փակ նախորդ ողիմպիականին ախոյեան Ուկրանիան՝ ութերորդ:

Արթնցուցած հպարտութեան, խանդավառութեան զգացումներուն հետ այս արդիւնքը շատ կարեւոր եզրակացութիւն մը կը թելադրէ. այն թէ առանց խորհրդային նեցուկին ալ դրական զարգացումներ կրնան արձանագրուիլ Հայաստանի մէջ ու արդար չէ բոլոր չեղածները, ժխտականները անցելապաշտ արդարացումներով ներկայացնել: Ոչ միայն ճատրակի վեց վարպետները, այլեւ այդ ոլորտին բոլոր դերակատարները, մարզիչը, կազմակերպիչը, բոլոր միւսները իրենց բաժինը ունեցած են այդ շատ կարեւոր եզրակացութեան մէջ: Մաղթելի ու ակնկալելի է որ ճատրակը այդ առումով առանձին չմնայ ու այլ մարզեր ալ ունենան նոյնքան գիտակից, պատասխանատու վարիչներ, աշխատողներ: Երբ կարելի կ'ըլլայ աշխարհի մեծագոյններուն, հզօրագոյններուն հետ մրցիլ ու եւեւ ձգել բոլորը ճատրակի մէջ, պատճառ չկայ որ ուրիշակ չկրկնուի: Երաժշտական մարզն ալ նոյն զուգահեռին վրայ է արդէն: Օտար շատ շրջանակներ ու դէմքեր զարմանք ու հիացում կ'արտայայտեն Հայաստանի նման փոքր, փոքրաթիւ ու շատ համեստ պայմաններով երկրի մը միջազգային բեմերու տուած այնքան մեծ թիւով ու որակով երգիչներուն-երգչուհիներուն, նուագողներուն: Երեւոյթը այնքան տարածուն բնոյթ ունի որ այլեւս գրեթէ բնական կը նկատենք երաժշտութեան ոլորտին մէջ Հայաստանցիի անուններու կապուած յաջողութիւնները, գնահատականները:

Գալով Յունիս 6ի մետալին միւս երեսին, որ մեծղի լուսանկարով մը ու անոր ընկերացած քանի մը տասնեակ կարճուկ տողերով տրուած է առաջին էջէն, ա'ն ալ այլեւս գրեթէ բնական կը նկատենք... լուսանկարը որ ցոյց կու տայ հագուած - շքուած պարոն մը, զետեղուած է "Աւանդական կաշառակերը" խորագրին տակ. քովի տողերը նիւթ կ'ընեն Ռուսաստանի Դումային դաշնակցային խորհուրդի անդամ Լեւոն Զախմախչեանի առընչուած գայթակղութիւնը. ան զրկուած է ծերակուտականի լիազօրութիւններէն, 300 հազար տոլար կաշառք առնելու պահուն բռնուած ըլլալով: Պատահարը տեղի ունեցած է ճատրակի յաղթանակէն երեք օր առաջ, Մոսկուայի մէջ: Եւ տակաւին կ'ըսուի որ անոր առած 300 հազար տոլարը միայն մէկ կանխավճարն է ամբողջին որ մէկուկէս միլիոն տոլար պէտք է ըլլար:

"Առաւօտ"ի այդ տեղեկատուութեամբ ու յետագայ օրերու այլ աղբիւրներու ըսածին պէս ենթական "սադրանք" համարած է եղածը, պնդելով որ ռուսական օդային երթեւեկի ընկերութեան մը նախագահը իր դէմ դաւ մը պատրաստած է: Իրեն հետ փեսան ալ ձերբակալուած է, որ նոյն ժողովին հաշուիչ պալատին հաշւեքննիչին օգնականն էր: "Առաւօտ"ի վերջին նշումն ալ կ'ըսէ թէ Լ. Զախմախչեանը երկար տարիներ աշխատած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին մէջ. Հայաստանեան լրատուիչները յաջորդող օրերուն պարբերաբար անդրադարձան այս խայտառակ եղելութեան, տեղ տալով ենթակային ժխտումներուն, բայց տակաւին ոչ մէկ տեղ գրուեցաւ որ անոնք արդարացի նկատուած եւ վերադարձուած են Լ. Զախմախչեանի ծերակուտականի լիազօրութիւնները:

Նոյն հողէն ծլած վարդին ու փուշին պատկերը կը յիշեցնեն այս երկու բեւեռները: Մնացածն ալ մարդկային "արդարութիւնը". ճատրակի ախոյեանները բարոյական ու նիւթական պարգեւներ ստացան, մեծարուեցան, բայց պարտին նոր յաղթանակներ ապահովել, պահելու համար իրենց համբաւը, անոր կապուած բոլոր լաւ բաները: Մինչդեռ Զախմախչեանները թքած ունին համբաւին ալ, խայտառակութեան ալ վրան. մինչեւ Յունիս 2ին բռնուիլը, նախընթաց գործունէութեամբ պէտք է ամբարած ըլլան քանի մը սերունդ վարդի պէս ապրեցնելու հարկաւոր միջոցները:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ՝ ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ԿԷՍԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԱՆՇՔԱՑՈՒՄԸ

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Զմիւռնահայ համայնքը, մշակութային եւ բարեսիրական բեղուն գործունէութեան կողքին, զարկ տուաւ նաեւ հրատարակչական գործին: Արդարեւ, յատկապէս 1860ական տարիներէն սկսեալ եւ մինչեւ համայնքին անշքացումը՝ 1922, Իզմիրի մէջ հայկական տպարաններէն լոյս տեսան տասնեակներով թերթեր, պարբերականներ, հանդէսներ ու մատենաշարներ, որոնք իրենց կարեւոր դերը ունեցան հայ մշակոյթի զարգացման ու տարածման մէջ:

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ՈՒ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐ՝ 1860ԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Զմիւռնահայ կեանքին մէջ մշակութային ուրոյն երեւոյթ էր Գ. Կոստանդեանի նախաձեռնութեամբ «Թանգարան հասարակաց» խորագիրով մատենաշարի հրատարակութիւնը: Մատենաշարը նուիրուած էր տարբեր գիտութիւններու, գլխաւորաբար՝ գանկաբանութեան, երկրաբանութեան եւ ձգողաբանութեան, եւ հրատարակեց տասնվեց գրքոյկ:

Կոստանդեան Իզմիրի մէջ առաջին անձը եղաւ, որ փորձեց ժողովրդականացնել գիտութիւնը եւ դիւրըմբռնելի ձեւով մատչելի դարձնել զայն ժողովրդային լայն խաւերուն: Ան յետագային գրեց «Մետոթին վրայ» փիլիսոփայական աշխատութիւնը, որ գիտական բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ եւ եզակի երեւոյթ է հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութեան մէջ:

Հաշտենից ընկերութեան «Միութիւն» պարբերականը սկսաւ հրատարակուիլ 1860ին եւ որոշ ընդմիջումներով գոյատեւեց մինչեւ 1862:

«Ծաղիկ» հանդէսը սկսաւ հրատարակուիլ 1861ին, Գրիգոր Չիլինկիրեանի եւ Ա. Հայկունիի խմբագրութեամբ: 1862էն սկսեալ Չիլինկիրեան առանձինն ստանձնեց խմբագրական աշխատանքները: «Ծաղիկ» կարեւոր դեր ունեցաւ հայ մտքի զարգացման եւ եւրոպական ու ազատական գաղափարներու տարածման մէջ: «Ծաղիկ»ի շնորհիւ եւրոպական վիպապաշտական գրականութիւնը արագօրէն սկսաւ տարածուիլ հայ կեանքին մէջ: Չիլինկիրեան թարգմանեց Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ» գլուխ գործոց վէպը եւ «Ծաղիկ»ի մէջ հրատարակեց՝ հմայելով եւ աննախընթաց խանդավառութիւն ստեղծելով ընթերցասէր հասարակութեան մէջ: Չիլինկիրեանի աս թարգմանութիւնը լեզուի մաքրութեան ու հարազատութեան տեսակէտով մինչեւ այսօր ալ կը նկատուի «Թշուառներ»ու հայերէն լաւագոյն թարգմանութիւնը: Յետագային Չիլինկիրեան զայն առանձին հատորներով հրատարակեց:

Զմիւռնիոյ մէջ 1862ին սկսան հրատարակուիլ «Դիմակ», «Գարուն Հայաստանի» եւ «Ցաւերժահարս» պարբերականները: «Դիմակ» փորձեց զարգացնել երգիծական գրականութիւնը եւ տպեց նաեւ Շէյքսփիրի «Համլէթ»էն թարգմանուած հատուածներ: «Ցաւերժահարս»ի մէջ թարգմանաբար լոյս տեսան Շէյքսփիրի «Վենետիկի վաճառականը»: Իսկ «Գարուն Հայաստանի»ն ընթերցողը ծանօթացուց լորտ Պայրընի «Հրէական մեղեդիներ»ուն:

«Արեւելեան մամուլ» սկսաւ հրատարակուիլ 1871ին, Մատթէոս Մամուրեանի խմբագրութեամբ (անոր մասին խօսած ենք նախապէս, առանձնաբար):

«Իզմիր» շաբաթաթերթը սկսաւ հրատարակուիլ 1897ին, Ն. Ներսէսեանի խմբագրութեամբ, որ սակայն երկար չըգոյատեւեց եւ փակուեցաւ:

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ՝ Ի. ԴԱՐՈՒ ՍԿԻԶԲԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԱՆՇՔԱՑՈՒՄԸ

Իզմիրի մէջ Ի. դարուն սկիզբը սկսան հրատարակուիլ նորանոր թերթեր եւ պարբերականներ, մինչեւ համայնքին անշքացումը՝ 1922ին:

«Արշալոյս» օրաթերթը սկսաւ հրատարակուիլ 1907ին, Բ. Քէչիչեանի խմբագրութեամբ: Անիկա ազատական - յառաջդիմական ուղղութիւն ունէր եւ իր էջերուն մէջ լայն տեղ յատկացուց մտաւորականութեան տեսակէտներուն, միաժամանակ սուր քննադատութեան ենթարկելով պոլսահայ վերնախաւը: Իր ազատական ուղղութեան պատճառով թերթին դէմ բուռն հալածանք սկսաւ, եւ ի վերջոյ յաջորդ տարի՝ 1908ին «Արշալոյս» փակուեցաւ:

Նոյն տարին՝ 1908ին սկսաւ հրատարակուիլ «Միմոս» շաբաթաթերթը՝ Ռ. Ղազիկեանի խմբագրութեամբ, որ սակայն երկար չգոյատեւեց:

«Արեւելեան մամուլ» շաբաթաթերթը 1909ին վերածուեցաւ օրաթերթի՝ «Դաշինք» անունով. 1919ին անիկա կրկին վերանուանուեցաւ «Արեւելեան մամուլ»:

«Մունետիկ» շաբաթաթերթը սկսաւ հրատարակուիլ 1909ին, Ս. Պապիկեանի

ԱՄՆ-ՈՒ ԻՐԱՔԵԱՆ ՊԱԼԱՏԸ

Նախագահ Ճ. Պուշի Իրաքի մէջ երկար ժամանակ չմնալու տրամադրութեան հակասող ապացոյց կը նկատուի ԱՄՆ-ու Պաղտատի նոր դեսպանատունը որ կը կառուցուի 56 հեկտարի վրայ, մօտ 600 միլիոն տոլարի պիւտճէով եւ 4,5 մեթր հաստութեամբ պատերով:

Շինութիւնը յանձնուած է Հալիպըրթըն ընկերութեան որուն տնօրէնն էր մինչեւ 2000 թուականը, ներկայի փոխ նախագահ Տ. Ճէնէ: Ընկերութիւնը գործը յանձնած է քուէյթցի կապալառուի մը որուն գործի լծած 900ի մօտ բանուորները մեծ մասով ասիացիներ են:

Ենթակառոյցները որոնք պիտի կրնան մինչեւ ութ հազար ամերիկացի ընդունիլ աշխատելու համար, ժամանակին, յաջորդ տարի, պատրաստ պիտի ըլլան: Համալիրը պիտի բաղկանայ 21 շէնքէ 619 յարկաբաժինէ որոնք ժամանակակից բոլոր յարմարութիւններով օժտուած պիտի ըլլան, ճաշարաններէ, վաճառատուներէ, մարզասրահներէ, աւազանէ մը, գեղեցկութեան սրահէ մը, շարժանկարէ մը եւ երեկոյթներու ակումբէ մը: Այդ համալիրը որ գետեղուած է Տիգրիսի ափերուն վրայ, ամբողջովին ինքնաբաւ պիտի ըլլայ, ոչինչով կապ ունենալով իրաքեան հանրային արդէն ոչ շատ վստահելի սպասարկութիւններու հետ: Հազարաւոր Ամերիկացիները որոնք պիտի աշխատին այդ համալիրին մէջ, որ Փութպոլի ութսուն դաշտի չափ ընդարձակ է, ոչ մէկ առիթ պիտի ունենան Իրաքցիներու առօրեան բաժնելու, նոյնիսկ անոնց հանդիպելու:

Արդէն դեսպանատունը չօշափելի ժխտումը կը նկատուի Իրաքի մէջ տեւական կերպով չմնալու ԱՄՆ-ու յայտարարութեան: Ութ հազարնոց անձնակազմի տէր դեսպանատուն մը որուն վրայ հարկ է աւելցնել անոր պաշտպանութիւնը ապահովելու կոչուած հազարաւոր զինուորներ, շատ չի նմանիր դիւանագիտական յառաջապահ դիրքի մը, այլ իսկական խարիսխի մը. խարիսխ մը որուն գոյութիւնը անցողիկ ալ չի համարուիր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Chapeau, Mr. Guediguian !

«LE VOYAGE EN ARMENIE»ԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ռոպէր Կէտիկեանի ֆիլմը ունի երկու տեսակ հանդիսատեսներ՝ ֆրանսահայեր կամ "Ծագումով հայ" Ֆրանսացիներ եւ ոչ-Հայեր: Հետաքրքրականը, անշուշտ, այս երկրորդ դասակարգին հակազդեցութիւնն է եւ միայն խոր պոհունակութիւն կրնանք ունենալ ի տես այն անվերապահ գնահատական տողերուն, որոնք լոյս տեսան դրաւոր մամուլին մէջ թէ այլ մեդիաներէ (ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ): "Ծագումով Հայը" չի կրնար, որքան ալ ուզէ, զուտ առարկայական տպաւորութիւն մը ունենալ, քանի բոլորին սրտին մէջ տեղ մը Արարատ մը կայ: Այդ իսկ, պատճառով, յաճախ վերապահութիւն մը կայ, չըսելու համար մտավախութիւն մը, երբ ֆիլմի մը հեղինակը, թէկուզ 50% Հայ է միայն: Անցեալի օրինակները, ներառեալ Վէրնէօյի "Մայրիկ"ը չեն կրնար չարդարացնել այդ մտավախութիւնը:

Ուրեմն՝ շափօ', Պ. Կէտիկեան: Կրցած է, հարազատ պատկեր մը տալ Հայաստանի եւ Հայաստանի այսօրուան հայութեան, իր լաւ ու դէշ կողմերով, ծուռն ու շիտակով եւ կը խորհինք որ հարազատ ածականը լաւագոյնս կը բնորոշէ ինչ որ իրագործած է:

Նիւթը ծանօթ է, քանի օրերէ ի վեր կը հոլովուի ֆիլմին ցուցադրութենէն առաջ իսկ: Ֆրանսահայ սրտաբան բժշկուհի մը, մտահոգ է հօրը սրտի տագնապին պատճառաւ եւ երբ կը նկատէ որ անհետացած է, հետքը կը փնտռէ: Այդ փնտռտուքն է որ զինք Հայաստան պիտի տանի, քանի անդրադարձած է որ հայրը, գիտակից իր վիճակին, ուզած է իր արմատներուն վերադառնալ, այն թաքուն յոյսով նաեւ որ աղջիկը նոյն ճամբան պիտի ընտրէ, զինք գտնելու համար:

Աղջկան, Աննայի, այդ եօթնօրեայ այցելութիւնը փառաւոր պատրուակն է, մեկի ներկայացնելու այսօրուան Հայաստանը, իր պերճանքով, գայլնօներով, չքեղ կառքով, մաֆիայով, որոնց հովքին են ժողովուրդի մը թշուառութիւնը, երիտասարդութեան արտագաղթի փափաքը, լաւ օրեր փնտռելու տենչը դէպի արեւմտեան աշխարհը: Կէտիկեան ոչինչ խնայած է, ցոյց տալով հանդերձ փոքրիկ հայրենիքի մը տեսարժան վայրերը եւ հեռուն՝ Արարատը: Փառաւոր իրագործում մը, ուր, բեմադրիչէն զատ, մեծ վաստակ ունին նիւթին հեղինակներու կողքին, դերակատարներ, որոնց գլխաւորն է Արիան Ասքարիտ, բայց, նաեւ Ռոման Ավինեան (խաղացած էր Վոտկա լեմոնի մէջ), Ժերար Մէյլան, Սիմոն Աբգարեան, Սերժ Աւետիքեան, Շողիկ Գրիգորեան, Ժան-Փիէր Տարուսէն, Ժէյլ Լեսփէր, Մարսէլ Պիւվալ:

Աննայի շրջապտոյտը Երեւանի թաղերուն, շուրջի գիւղերուն մէջ տպաւորիչ պատկերը կու տայ երկրի մը, որ խորհրդային բռնատիրութեան տարիներէն ետք անկախութեան դառնութիւնը կը ներկայացնէ, որ կրնայ նոյնիսկ անցեալի կարօտ մը պարգել: Ճիշդ է, 15 տարիները մեծ բան չեն անկախ պետութիւն մը կառուցանելու համար եւ հարկ է համբերել, պայմանաւ որ անհամբերութիւնը արտագաղթի չտանի:

Ֆիլմը վերջ կը գտնէ խորհրդանշական պատկերով: Աննա, հայրը գտնելէն ետք, բոլորովին փոխուած անձ մըն է եւ դէպի օդակայան վերադարձի ճամբուն վրայ, յանկարծ կը պարզուի իր վարորդին՝ Մանուկի դիմագիծը: Անոր նայուածքը այնքան խօսուն է, կարօտն ունի Արարատին, որ առայժմ սրտին մէջ է, բայց համոզուած է որ, օր մը, պիտի ըլլայ նաեւ երկրին մէջ:

Ա. Մ.

ԳՈՂՑՈՒԹԻՒՆ ԳՈՂՑՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանի շէնքին մէջ, Յունիս 9ին, բացումը կատարուած է «Կոլոտ Պատրիարք» թանգարանին, որ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ բացուած «Պետրոս Շիրինօղլու» թանգարանէն ետք, երկրորդն է Պոլսոյ մէջ: Պատրիարքարանին պարտէզին մէջ սարքուած ընդունելութենէն առաջ, Մեսրոպ Պատրիարք կտրած է նորակերտ թանգարանին ժապաւէնը, մաղթելով որ ան բախտաբեր ըլլայ ժողովուրդին համար: Ապա, հրաւիրեալները մուտք գործած են եւ դիտած բոլոր ղանձերը: Թանգարանը բացուած է Պատրիարքարանի գետնայարկին վրայ, նեղ մուտքով մը, որ սակայն խորհրդաւոր մթնոլորտ մը կը ստեղծէ: Թանգարանը նուիրուած է Կոլոտ Պատրիարքի, քանի որ հոն պատուոյ տեղ տրուած է Պատրիարքին գործածած շուրջառներուն, եկեղեցական հագուստներուն եւ սպասներուն: Բացումը կատարելէ առաջ, Պատրիարքը իր ուրախութիւնը յայտնած է եւ երախտագիտութիւնը՝ բարերարներուն եւ իրականացման սատարողներուն:

խմբագրութեամբ: Անիկա իր էջերուն մէջ միայն հրատարակուեցաւ, որմէ ետք փակուեցաւ:

«Աշխատանք» շաբաթաթերթը սկսաւ հրատարակուիլ 1910ին, Ս. Թոքաճեանի խմբագրութեամբ: Անիկա իր էջերուն մէջ լայն տեղ յատկացուց արեւմտահայ եւ յատկապէս պոլսահայ կեանքին, ինչպէս նաեւ՝ հայկական գաղթօճախներուն: Իսկ զմիւռնահայ կեանքին վերաբերեալ իր տեղեկութիւնները, որոնց հեղինակները զմիւռնահայ եւ պոլսահայ անուանի լրագրողներ ու հրապարակախօսներ են, անփոխարինելի աղբիւր են զմիւռնահայ կեանքի ուսումնասիրութեան իմաստով: Անիկա նաեւ հայկական գաւառներու տնտեսութեան վերաբերեալ վերլուծական նիւթեր եւ վիճակագրական տեղեկութիւններ հրատարակեց: «Աշխատանք» փակուեցաւ 1914ին:

Ա. Մ.

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊՈՒՇ ՊՈՒՏԱՓԷՇՏ ԱՅՑԵԼԵՑ

Խորհրդային վարչակարգին դէմ Պուտափէշտի 1956ի ապստամբութեան 50-ամեակի նշումներուն նախագահ Պուշի ներկայութիւնը հակազդեցութիւններու տեղի տուած էր. պահանջողներ գտնուած էին որ ան յանուն իր երկրին ներողութիւն խնդրէ հունգար ժողովուրդէն զոր ապստամբելու մղած էր, զօրակցութեան պատրանքը տալով,- ապա լքած էր իր ճակատագրին:

Տխուր այդ տարեդարձին առթիւ պատմաբան, նախկին նախարար ու Հունգարիոյ ԱՄՆ-ու նախկին դեսպան Ճ. Եէցէնցքի Պուտափէշտի թերթերէն մէկուն մէջ յօդուած մը ստորագրած է: Ճ. Պուշի այցը յար եւ նման կը նկատէ անոր հօրը 17 տարի առաջուան այցին: Վարչաձեւի փոփոխութիւնը տակաւին հիմնական չէր այդ օրերուն եւ ԱՄՆ-ու նախագահի մը Հունգարիա առաջին այցը ջերմ ընդունելութեան, խանդավառ մթնոլորտի մը, յոյսերու պատճառ եղած էր. այսօր այդ բաները անցեալի կը պատկանին: Ճ. Պուշի արտասանած ճառն ալ Հունգարացիներու 1956ի հերոսական ընթացքին գովաբանութենէն աւելին չէր:

Պատմաբանը կ'ըսէ թէ կարելի է 1948–56 իշխանութիւնը վարած Ռաքոսիի, որ «Հունգարացի Ստալինը» յորջորջուած էր, եւ Ս. Հիւսէյնի միջեւ զուգահեռ մը տանիլ, բայց համեմատութիւնը հոն կանգ կ'առնէ: ԱՄՆ-ը Իրաքի ժողովուրդը ազատագրեցին, այս անգամ յարգելով իրենց խոստումը զոր ըրած էին 1956ին խորհրդային բռնապետութեան ենթակայ ժողովուրդներուն. բայց այդ յարգանքը եղաւ հիւլէական պատերազմի մը յարուցած վախէն: 1956ին հունգարացի ժողովուրդը ժողովրդավարութիւն եւ խորհրդարանական համակարգ կը տենչար, բացի մուսկուացի ափ մը դաւաճանէ: Իրաքի, Աֆղանիստանի օրինակները ցոյց տուին թէ ցեղային ու կրօնական պառակտումներով յագեցած երկիրներու մէջ որքա՜ն դժուար է այդ բաները դուրսէն պարտադրել:

Ճ. Պուշի այցը լուրջ յուսախաբութիւն պատճառեց: Ճիշդ է որ բողոքի ցոյցեր տեղի չունեցան, բայց անոնք որոնք 1945ին եւ 1956ին Կրեմլինի Հունգարիոյ մէջ ունեցած ընթացքին դէմ պահուածքութեան համար ներողութիւն կ'ակընկալէին, յուսախաբ եղան: Նոյնիսկ եթէ պատահարներուն պատասխանատուները Ստալինը, անոր զինուորականներն ու յաջորդներն էին, Ճ. Պուշ կրնար երկու խօսք աւելին ըսել, քան՝ «Ձեր օրինակին հետեւանքները չափեցինք»ը:

Այցին դրդապատճառը յատկապէս ըլլալով 1956ի ապստամբութեան յարգանք մատուցանելու արարքը, փափաքելի պիտի ըլլար որ Ճ. Պուշ հանդիպում ունենար ականատես վկաներու եւ գլխաւոր դերակատարներու հետ: Յետոյ քանի մը տեղին նախադասութեամբ ան կրնար դարման բերել երկրին աջակողմեաններուն հակամերիկեան կեցուածքին:

Ճ. Եէցէնցքի այսուհանդերձ դրական կը գտնէ որ Ճ. Պուշի այցը երկրին դեղեցկութիւններն ու արժանիքները աշխարհին ծանօթացնելու առիթ եղաւ: Մանաւանդ որ ԱՄՆ-ու նախագահը Հունգարիան որակեց բարեկամ եւ դաշնակից: Զօրակցութիւն որ կարեւոր է ռուս նախագահին այցին նախօրեակին ու Կազպրոմի նախագահին այցին վաղորդայնին:

Թ.Ա.Թ.

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Բարեբախտութիւն մ'էր ասոնց գալը, որով ճաշերնիս հազիւ աւարտած մենք գացինք իյնալ մեր անկողիններնիս գիրկը, զի շատ յոգնած էինք, մանաւանդ ես թեւերս ցաւիլ սկսած էին: Դիւրին բան չէր Մարգարիտ տուտուն ջուրէն վեր քաշելը, գէր կին մ'էր, թրջած հագուստներովը բոլորովին ծանրակշիռ եղած էր:

***

Անցան քանի մը օրեր, Պօղոս հօրեղբայրս, Սկիւտար կու գայ ու շիտակ հօրս խանութը երթալով, բարեւէն առաջ կը հարցնէ մեր լուրերը. կը պատմէ մեր ծովալողանքի պատմութիւնը. հայրս բոլորովին անտեղեակ մեր գլխէն անցած դաշտերուն, ապշահար մտիկ կ'ընէ եղբօրը, եւ երեկոյին երբ տուն եկաւ, հայրս զորս դու պատուիրեցիր, սկսաւ մօրս դէմ զայրանալով խօսիլ, յանդիմանեց թէ ի՞նչու համար իրեն հակառակ վարուած ըլլայինք եւայլն, եւայլն: Մայրս «իրաւունք ունիս, շա'տ իրաւունք, ունիս» պատասխանեց: «Բայց ի՞նչ ընենք եղաւ, փառք տանք Աստուծոյ, որ ողջ առողջ տեղերնիս եկանք» յարեց: Հօրեղբայրս ալ միջնորդեց եւ վիճաբանութիւնը չշարունակուեցաւ, հակառակ, որ հայրս տխուր եւ անուրախ էր սեղանին վրայ:

Ճաշերնիս հա'զիւ աւարտած էր, երբ դուռերնիս զարնուեցաւ եւ ահա Մարգարիտ տուտուն եւ աղջիկը ներս մտան: Մարգարիտ տուտուն հօրեղբօրս «օ'օ', բարի ես եկեր, ինչպէ՞ս ես» եւայլն, ըսաւ ու չըսաւ, հայրս իր խօսքը անոր ուղղելով. «Սա ըրածիդ հանեցա՞ր, աղուո՞ր էր պանեօդ, օ՛խ ըլլայ, անգամ մ'ալ մեծի խօսք մտիկ ըրէք» ըսաւ «հապա ծովը ամէնքդ ալ խեղդուելու ըլլայիքնէ, ի՞նչ պիտի ըլլար աս տունին վիճակը» կրկնեց ու կրկնեց, եւ երբ վերջաբան, «Անգամ մ'ալ ատանկ հեռու տեղեր, ծովով մովով ուխտ մուխտ չպիտի ըլլայ» ըսաւ ու լռեց:

***

Մարգարիտ տուտուն սակայն իր սովորական զուարճախօսութեամբ պատասխան տուաւ, ըսելով՝ «Հա'խ ունիս Արթին աղա, բարկանալդ ի՞նչ օգուտ, եղածը եղաւ, ըլլալիք էր, փառք Աստուծոյ որ ողջ առողջ տեղերնիս դարձանք, ամմա իմ վիճակս տեսնալու էիր, ան փուռունին սենեակին մէջ ես մօրէ մերկ, փուռունին մարդերը ծակերէն կը նային, խնդա՞ս մի լաս մի. ալ ո՞ր մէկը ըսեմ, լաքին Աստուած աս Վահրիկս ամուր ձեռքով պահէ. ան հաշանքի մազերէս բռնելով գլս վեր կը քաշէր, գիտցայ քի նոր աշխարհ կու գայի. Աստուած իրեն ուժ տուաւ, ան գլխ ազատեց, Աստուծու օրհնէնքը վրան ըլլայ, շատ ապրի, խերիկը տեսնայ» եւ այլ նման շատ մը օրհնութիւններ ընելէն յետոյ. «Իրա՛ւ որ ուխտերնիս ընդունական եղաւ» յարեց «Աստուածամայրը մեզ պահեց» ըսաւ:

Հայրս անմռունչ այս խօսքերը ունկնդրելէն յետոյ, բերանը բացաւ, ու «Անգամ մ'ալ ատանկ հեռու տեղեր ուխտի համար պիտի չերթցուի. այսչափ կ'ըսեմ» կրկնեց ու կրկնեց եւ խնդիրը փակուեցաւ Պօղոս հօրեղբօրս խօսքովը, որ էր «Ճանըմ, օլտու օլանք, հեռաւոր ուրբը զօրաւոր է, շատ չեն առներ անցնիր»: Բայց Սկիւտարի մէջ մեծ համբաւ հանեց մեր այս ուխտագնացութեան արկածը, ազգականներու եւ բարեկամներու այլընդայլոյ խօսակցութեան նիւթ եղաւ, եւ օրերով՝ «Աչքի լոյս»ի եկողներու թիւը բազմացաւ տունին:

(Շար. 31)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
Ժամանակակիցների յուշերում
եւ վկայութիւններում

Աշխատասիրութեամբ՝
ԱԼՊԷՐ ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ-ի

Երեւանի համալսարանի
Հրատարակչութիւն

Երեւան 2006

(Շար. Ա. էջէն)

մաց հանեց Գերմանիան եւ Իտալիան: Խաղը, սովորական 90 վայրկեաններու երկայնքին բաւական տժգոյն էր, քանի երկու կողմերն ալ հասկնալի վախով կը խաղային, ինչ որ յանգեցուց 0–0 արդիւնքի եւ հարկ եղաւ ձեռնարկել երկարաձգումի: Հոս սակայն, կարելի է ըսել որ նոր մրցում մը սկսաւ, բոլորովին տարբեր դիմագիծ պարզելով, ուր Իտալիա կրցաւ աստիճան մը բարձրացնել իր խաղարկութեան որակը եւ յաճախակի յարձակումներով աւելի վտանգաւոր ըլլալ. չուշացաւ վարձատրութիւնն ալ ու նախ Կրոսսոյի յետոյ տէլ Փիերոյի նշանակած կոլերով 2 – 0 յաղթական դուրս եկաւ դաշտէն, ձեռք ձգելով Համաշխարհային բաժակի աւարտականներու իր վեցերորդ անցագիրը (արդէն երեք անգամ ախոյեան):

Մինչ, ինչպէս կարելի է երեւակայել, յուսախաբութիւնը աւելի քան մեծ էր Գերմանիոյ մէջ, ցնծութեան մթնոլորտը աննկարագրելի էր Իտալիոյ մէջ: Իտալացիները անգամ մը եւս ցոյց տուին թէ ինչ որ ալ ըլլան պայմանները, իրենց ազգային հաւաքականին զօրավիգ են: Մինչդեռ այդ պայմանները այս օրերուն աւելի քան տաղնապալի են քանի երբ մէկ կողմէն ազգային հաւաքականը իր աւելի քան յաջող երթը կը շարունակէ դէպի ախոյեանութիւն, որու միայն մէկ հանգրուան մնաց, միւս կողմէ ֆութպոլի իտալական ախոյեանութիւնը կ'ապրի իր պատմութեան ամէնէն սեւ օրերը: Արդարեւ, մրցումներու արդիւնքներու համատարած խարդախութիւն մը յայտնաբերուած է, տակնուվրայ ընելով ամբողջ երկիրը: Ցաւելեալ, տխուր զուգադիպութեամբ՝ ազգային հաւաքականին (որու բազմաթիւ խաղացողները ներգրաւուած են գայթակղութեան մէջ) համար այս ճակատագրական օրերուն է որ հարող իր դատաքննութեան հասած է դատական փուլին յանգած ըլլալով: Այսպէս, ճիշդ այն օրը երբ Իտալիա պիտի մրցէր Գերմանիոյ հետ, դատախազը պայթումի համազօր պատիժներ պահանջած էր ամբաստանեալ խումբերուն հանդէպ, այսինքն կը թելադրէր Թորինոյի Ժուվէնթուսի երկու դասակարգ նահանջելով Գ. դասակարգ ուղարկումը, իսկ Ֆիորենթինայի, Միլանոյի Ա. Սէ.ին եւ Հռոմի Լացիոյին Բ. դասակարգ ուղարկումը:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յուլիս 6

Ժամերգութեամբ (սկիզբ ժամը 9ին) եւ պատարագով

Եկայք տօնեցուք
Յիշատակն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ

ՇԱԲԱԹ, Յուլիս 8

Առաւօտեան ժամերգութեամբ ժամը 9.30ին

Եկայք տօնեցուք
Յիշատակն Սրբոցն
Տրդատայ Թագաւորին Մերոյ,
Աշխէնի Տիկնոջն եւ Խոսրովիդխտոյն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

Journée du 9 juillet

avec
LA CROIX BLEUE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX

Programme :
Musée Rodin de Paris
déjeuner au restaurant
Maison de Retraite de Gonesse
suivi
d'un goûter musical.
Départ 9h30 MCA :
rue de la Défense

Réservations :

— **Alice :** 01. 46. 42. 90. 68;
— **Jacqueline :** 01. 40. 95. 81. 33

MANIFESTATION
organisée dans le cadre

d'"Arménie, mon amie",

ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

M. Jacques CHIRAC, Président de la République Française et M. Robert KOTCHARIAN, Président de la République d'Arménie, ont convenu d'une «ANNEE DE L'ARMENIE» qui s'étendra du 21 septembre 2006 au 14 juillet 2007.

Dans ce cadre,
la MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
et
la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organisent :
dimanche 29 octobre à 17 heures
au Dôme de Marseille —
48 avenue Saint Just —
13004 MARSEILLE
(Métro Saint Just)
un grand spectacle de musique et de danse, dont la vedette est Ara GEVORGIAN aux commandes d'un synthétiseur. **Ce spectacle est labellisé «Arménie mon amie».**

Après ses tournées triomphales aux Etats-Unis, au Canada, en Australie et bien d'autres pays du Moyen Orient, cet artiste se produira pour la première fois en France, avec ses orchestres moderne et traditionnel arménien composés d'une quinzaine de musiciens, ainsi que de l'Orchestre Philharmonique de l'Opéra de Marseille dirigé par Karen DURGARYAN, chef d'orchestre arménien, diplômé du Conservatoire national d'Erevan. Ce dernier a dirigé plusieurs orchestres d'Italie, de Russie (Moscou, St Petersbourg), de Grande Bretagne, etc... Les danses seront assurées par la Troupe ANI de Marseille.

Les places numérotées sont aux prix de :
- 40 Euros pour le carré d'or
- 30 Euros et 25 Euros.

ԱՐՑԱԽԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առթիւ:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.
Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes
— Nombre de places limité —
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 18€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Տաղկահաղ 50-ամեայ
հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍ 7
VENDREDI 7 JUILLET 2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.492 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.492

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ԷԼՊԱՐԱՏԷՅ, Հիւլէական ուժանիւթի միջազգային գործակալութեան ընդհանուր տնօրէնը Թուրքիա գացած է, ուր կ'ուզէ երկու հարցեր շօշափել Անգարայի իշխանութիւններուն հետ: Առաջին հարցը կը վերաբերի Թեհրանի մերժումին դադրեցնելու իւրանիումի հարստացումը ինչպէս Գործակալութիւնը կը պահանջէ, միւսը աւելի փափուկ հարց է: Թուրքիա կը ծրագրէ երեք հիւլէակայաններ շինել մինչեւ 2015 Սինոփի մէջ, Սեւ ծովու ափին: Առաջին կէտին մասին Էլպարատէյ կ'ակնկալէ որ Ա. Կիւլ "բարի միջնորդութիւն" մը ընէ համոզելու համար Իրանը որ ընդունի Յունիս 6ի առաջարկը (Ապահովութեան Խորհուրդի 5 մնայուն անդամները առաւել Գերմանիա): Այս առաջարկը [illegible]

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, միայն Յունիս ամսուան ընթացքին 1595 հոգի մեռած է, զոհ դառնալով [illegible] Յուլիս 5ին 18 մեռեալ կար եւ 50 վիրաւոր, հակառակ [illegible] ուժերուն, (50 հազար զինուոր) և 7.000 ամերիկեան զինուորներու: Վարչապետը կը ջանայ ազգային հաշտութիւն մը հաստատել եւ այդ նպատակաւ [illegible]

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱ, [illegible] Յուլիս 5ին, [illegible] ՍՄՆ եւ աշխարհը կը խորհին որ [illegible]

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահական [illegible] չէ լուծուած, հակառակ տրուած արդիւնքներուն, ըստ որոնց աջի թեկնածու՝ Գալտերոն ընտրուած էր: Ձախի առարկութիւնները պատճառ եղած են որ քուէահամարը կրկին ըլլայ եւ նոր արդիւնքները պիտի հաղորդուին մինչեւ Կիրակի, Յուլիս 9:

ԱԼՖՐԷՏ ՏՐԷՅՖԻՒՍԻ պատուին վերականգնման հարիւրամեակին առթիւ Յուլիս 12ին "ազգային արարողութիւն" մը տեղի կ'ունենայ Զինուորական վարժարանը, ժագ Շիրաքի ներկայութեան: Այս կարգադրութիւնը կը նշանակէ թէ Տրէյֆիւսի աճիւնները Պանթէոն պիտի չփոխադրուին հակառակ ձէք Լանկի, նախկին նախարար Օլիվիէ Շթերնի ըրած գրաւոր դիմումին ժագ Շիրաքի: Պատմաբան Վէնսան Տիւքլէր ալ ցաւ յայտնած է, ողջունելով հանդերձ Յուլիս 12ի արարողութիւնը: Ելիզէէն ճշդած են որ նախագահը պիտի մեծարէ մարդը, զինուորականը, հայրենասէրը՝ զոհ իրաւական ահաւոր սխալի մը: Արդարութեան նախկին նախարար Ռոպէր Պատէնթէրի համար որեւէ ձեւով Պանթէոն փոխադրելու հարց չկայ, Տրէյֆիւս, ճիշդ, զոհ մըն է, արտակարգ քաջութեան տէր, բայց զոհ մըն է: Տրէյֆիւսի հարցին հերոսը Զոլան է եւ Զոլա Պանթէոնն է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բանակի ուժերուն եւ քրտական զինեալ կեռիլլային բախումները տարածուած են Մուշի ու Պինկէօլի շրջաններն ալ. վերջին երեք օրուան ընթացքին հինգ զինուոր սպաննուած է: Շրջանի քրտական բնակավայրերը ռմբակոծութիւններու թիրախ են:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարձակառքերը (թաքսի) Յուլիս 5ին ալ շարունակեցին իրենց գործադուլը ճամբաները փակելով Հռոմ, Միլանօ, Նափոլի եւ Թորինօ: Պատճառը անակնկալ հրովարտակ մըն է որ զգալի յաւելում մը կը նախատեսէ թաքսիներու արտօնութիւններուն եւ վարորդները կը

(Շար.ը Գ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

ԹՐՔՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՐԳԵԼՈՒ ՆՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ Է. ՇԱՖԱՔԻ ԴԷՄ

Պոլսոյ Փաստաբաններու կաճառին անգամ, ազգայնամոլ փաստաբանը Քէմալ Քէրինչսիզ այս անգամ ալ պատճառ եղած է որ կրկին հարցաքննուի Թուրք վիպագիր Էլիֆ Շաֆաքը, իր "Հայրը եւ ապօրինի զաւակը" հատորին մէջ Թրքութիւնը անարգած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Հարցաքննուած են թարգմանիչն ու հրատարակիչն ալ: Պէյօղլուի դատարանը աւելի առաջ նոյն ամբաստանութիւնը անհիմն գտած էր, բայց Պոլսոյ ծանր յանցանքներու ատեանը նոր դիմումին վրայ նոր հարցաքննութեան ձեռնարկած է:

Ամբաստանութեան հիմ ծառայած են վէպէն դիմումնագրին մէջ առնուած հետեւեալ տողերը. "Ես 1915ի ցեղասպանութեան բոլոր հարազատները կորսնցուցած վերապրող մըն եմ", "Դուն Միջին Ասիայէն եկուր ու հոս ցեղային մաքրագործումի ձեռնարկէ: Ի՞նչ եղան միլիոնաւոր այն Հայերը որոնք Անատոլուի մէջ կ'ապրէին: Բոլորն ալ ձուլուեցան": "Ի՞նչ կրնաս ըսել սովորական Թուրքին մասին. ամէնէն զարգացածն անգամ կամ ազգայնամոլ է, կամ տգէտ", եւլն.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

2015 ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԱՐԻՆ, ԿԱՄ՝ «ԵՐԱԶ ՄԸ ՈՒՆԻՄ»

Պոլսոյ վերջին դէպքերը կու գան ապացուցելու որ Թուրքիա դեռ կտրելիք երկար ճամբայ մը ունի դիւանագիտութեան միջազգային բարքերը եւ չափանիշերը իւրացնելէ առաջ: Հոն հասնելու համար չի բաւեր փէսէն հրաժարիլ, եւրոպական զգեստ հագուիլ եւ փողկապ կապել, չի բաւեր եւրոպական կամ ամերիկեան վաճառանիշով ապրանքներ արտադրել կամ կեղծել: Եւրոպացին կապկելով մարդ անպայման եւրոպացի չի դառնար եւ ատիկա ըսելով՝ ո՛չ Եւրոպացին գերադասած կ'ըլլանք, ո՛չ ալ Ասիացին կամ Ափրիկեցին արհամարհած: Սակայն իրականութիւն մը կայ անժխտելի, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցելութեան առթիւ պատահած անյարգալից ցոյցերը, թէեւ փոքրածաւալ, կը փաստեն որ թրքական հասարակութեան որոշ շերտեր եւ պետական շրջանակներ տակաւին չեն յաջողիր իրենց զգացական, եւ ինչո՞ւ բառերը ծամծմել, "նախնական" դիրքորոշումներէն ազատիլ երբ մանաւանդ խնդիրը կը վերաբերի հայկական հարցին: Ատոր ամէնէն խօսուն արտայայտութիւնն է անցեալ շաբաթ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին դէմ բացուած հարցաքննութիւնը: Ան ոչ միայն անբարոյականութեան և ամբարտաւանութեան նշան եղաւ, այլեւ անզօրութեան եւ քաղաքական համամարդկային սկզբունքները յարգելու անընդունակութեան արտայայտութիւնը: Աւելի՛ն, իրենց միջամտութեամբ, Պոլսոյ ընդհանուր դատախազը եւ զինքը դրդողները ապացուցած եղան թէ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւնը դիւրաբեկ է տակաւին, քանի որ գործադիր իշխանութիւնը չապահովեր ու չի յարգեր օրէնսդիր իշխանութեան չէզոքութիւնը: Հարցը չի վերաբերիր միայն Հայոց Կաթողիկոսին կամ Հրանդ Տինքի մը, բայց նաեւ ամբողջ երկրի մը եւ ընկերութեան մը: Այդ նոյն երկիրը որ մէկ կողմէն ցեղասպանութիւն մը ուրանալու համար կ'առաջարկէ հեղինակաւոր պատմաբաններուն կողմէ արդէն իսկ հաստատուած իրողութիւնը այլ պատմաբաններու վիճարկման յանձնել, միւս կողմէն օրէնքին ուժով կ'ուզէ արգիլել ճշմարտութեան, ամէն տեսակի արտայայտութիւն: Եւ այս պարագային, դէպքը ո՛չ պատահական է եւ ո՛չ ալ աննշան: Ամենայն Հայոց Հայրապետը հոգեւոր առաջնորդն է իր հանգամանքէն անդին, համայն հայ ժողովուրդին ներկայացուցիչը կը նկատուի, ինչպէս կը փաստէ իր տիտղոսը: Արդարեւ, զինք լռեցնելու փորձը, որպէս զոհերու ներկայացուցիչ, ցեղասպանութիւնը շարունակելու մէկ ձեւն է ինչպէս որ կը հաստատէ պատմաբան Իվ Թերնոն. ուրացումը պարտադրելով զոհին, դահիճը ցեղասպանութիւնը իր լրումին հասցուցած կ'ըլլայ: "Թուրքիոյ իրաւաբաններու միութեան" նախագահը որ այս անհաւատալի եւ աննախընթաց քայլին դիմած է, յայտարարած է որ թուրք ժողովուրդին պատիւը անարգող իւրաքանչիւր անձ, անկախ իր հպատակութենէն, պիտի արժանանայ նոյն ճակատագրին եւ ինք պատրաստակամութիւն յայտնած է ամէն մէկուն դէմ դատ բանալու: Իրեն յաջողութիւն եւ համբերութիւն կը մաղթենք տեսնելով Հայոց Ցեղասպանութիւնը ճանչցող նոր խորհրդարաններուն եւ երկիրներու ղեկավարներուն օրէ օր երկարող ցանկը: Անհամբերութեամբ կը սպասենք մանաւանդ իր միջամտութեան աշնան՝ Հռոմի Պապին այցելութեան առթիւ, քանի որ ան ալ, թէ՛ որպէս "պարզ" ծիրանաւոր, թէ՛ որպէս Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ քահանայապետ, չէր զլացած ոգեկոչելու Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը: Երկրի մը մէջ ուր դատարանները արդէն այնքան ծանրաբեռնուած են, կասկած չկայ որ արդարադատութեան ամբողջ վարչամեքենան այսպէսով քանի մը տարուան գործ հայթայթած պիտի ըլլայ իր բոլոր պաշտօնեաներուն: Մինչ այդ, երկրին ղեկավարները Հայկական Ցեղասպանութեան իրողութիւնը ընդունած կ'ըլլան եւ բոլորս միասին Թուրքիոյ տարին կը տօնենք 2015ին: Ասիկա երազ մըն է անշուշտ, սակայն երազը օրէնքով չարգիլուիր ինչպէս բոլորիս յայտնի է:

ԿՈՐԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԻՐԱՆ ԱՅՑԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան երկօրեայ աշխատանքի այցով մը Յուլիս 5ին հասած է Թեհրան: Իրեն կ'ընկերանայ պատուիրակութիւն մը, կազմուած Արտաքին գործերու, Ուժանիւթի նախարարներէն, Արտաքին գործերու փոխ նախարար Ա. Կիրակոսեանէ, նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Ա. Գէորգեանէ, Հայաստանի Թեհրանի դեսպան Կ. Նազարեանէ: Նոյն օրը նախագահ Ռ. Քոչարեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Մ. Ահմետինեժատի հետ, յետոյ տեղի ունեցած է ընդլայնուած կազմով հանդիպում: Կ'ակնկալուէր որ գործակցութեան հինգ փաստաթուղթ ստորագրուի այցին ընթացքին: Անոնք կը վերաբերէին մաքսային համաձայնութեան, կապի փոխադրութեան, ճամբաներու շինութեան, գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի եւ բնապահութեան մարզերուն: Ռ. Քոչարեան հանդիպում կ'ունենար նաեւ հայ համայնքին հետ:

***

ՉՈՐՍ ԴԻՄՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ

Յուլիս 1էն Հայաստանի քաղաքացիները կրնան դատարանական վճիռներու օրինականութիւնը խնդրականացնող դիմումներ ներկայացնել Սահմանադրական ատեանին: Յուլիս 4ին նոյն ատեանին նախագահը Գագիկ Յարութիւնեան սահմանադրութեան օրուան առթիւ յայտնած է թէ արդէն չորս դիմում արձանագրուած է: Մշակուած ընթացակարգին համաձայն դիմումի տէր քաղաքացիին հետ պէտք է խորհրդակցութիւն տեղի ունենայ: Եթէ ան տրուած բոլոր բացատրութիւններով հանդերձ պնդէ իր դիմումին վրայ, դիմումը պէտք է արձանագրուի, զեկուցագիր պատրաստուի, ներկայացուի դատարանի նախագահին. դիմումին ճակատագրին մասին հարկ է գրաւոր տեղեկացնել անոր տէրը:

***

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ ՀԱՍԱԾ Է

"Կիլիկիա" առագաստանաւը մեծ ոգեւորութեամբ դիմաւորուած է Կլայպետա նաւահանգիստը, տեղւոյն հայ համայնքին կողմէ: Մանաւանդ որ համայնքին նախագահը նախկին նաւապետ մըն է. Գառնիկ Ղազարեան: Համայնքը շուրջ երեք հազար անդամ ունի. ունի կիրակնօրեայ դպրոց, երերօգնութեան կազմակերպութիւն, Հայաստանի օժանդակութեան մարմին: Լիթուանիայէն նաւը բռնած է Շուէտի ուղղութիւնը:

Շուէտի մէջ "Կիլիկիա"յի անձնակազմը այց մը տուած է միսիոնարուհի Ալմա Եոհանսոնի շիրմին: Անոնք յարգանք մատուցանած են 1915ի ականատես ու հայ տարագիրներու մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուած այդ կնոջ որ 1930ին եւ 1931ին ալ երկու հատոր հրատարակած է Հայերու ապրած ողբերգութեան նիւթով: Նաւաստիները տեղւոյն համայնքէն երկու հոգիի ընկերակցութեամբ այց տուած են շիրմին ու ծաղկեպսակ մը զետեղած:

***

ԼՂՀ

ՃԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԸ ՄԵԾԱՐՈՒԱԾ

Ճատրակի համաշխարհային 37րդ ողիմպիականին յաղթական Հայաստանի խումբին անդամները Յուլիս 4ին մեծարուած են Ստեփանակերտի մէջ ալ, հանդիսաւոր երեկոյթով մը: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Կրթութեան, մշակոյթի եւ մարմնամարզութեան նախարար Կամօ Աթայեան, յետոյ նախագահ Ա. Ղուկասեան երախտագիտութեան մետալներով պարգեւատրած է ախոյեանները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՃԻՇԴ ՁԵՒԻՆ ԵՒ ՀՈՍՀՈՍՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԸՆՏՐԱՆՔԸ

Մարտ 20ին Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական բաժնին կողմէ տրուած յայտարարութիւն մը լոյս տեսաւ "Ազգ" օրաթերթին մէջ: Բաժնին տնօրէնը Զաւէն Եկաւեան ստորագրած էր զայն: Շարադրանքէն, ոճէն յայտնի կ'ըլլար որ համբերութեան այլեւս յորդած բաժակ մը կար այդ յայտարարութեան ետին: Ընթերցողին առաջին հակազդեցութիւնը՝ սառնակոյտի մը ջուրէն դուրս մնացած փոքր մասին դէմ յանդիման գտնուողինն էր: Նման Հիմնարկութիւն որ ամէն օր իր ըրածով ու տուածով ներկայ մը չէ Հայկ. լրասփիւռներու մէջ, ո՛վ գիտէ ընդվզումի որ աստիճանին հասած պէտք էր ըլլար, այդպէս մէկէն հակազդելու համար անընդունելիներու շարքի մը: Լաւ ծրագրուած, լաւ կիրարկուած շարք մը որ հայաստանեան դասաւորումով փետտուելիքներու կարգին դրած էր Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նման նուիրատու: Եւ ըսել որ Յայտարարութեան ամբաստանութիւններու թիրախը Գիտութեան ակադեմիան է. Հայաստանի ամէնէն լուրջ, ամէնէն վարկի տէր, յարգանքի արժանի նկատուած հաստատութիւնը: Այս մատնանշումը միս մինակը կը շեշտէ եղելութեան ծանրակշիռ բնոյթը, իրաւացիօրէն մտածել տալով թէ եթէ այդ ոլորտին մէջ գործերը այս բնոյթը ունին, ի՞նչ կարելի չէ մտածել մնացածին մասին:

Կիւլպէնկեանի Յայտարարութիւնը նախ կը յիշեցնէ թէ իր կանոնադրութեամբ եւ օրէնքներով՝ իր բարեսիրական միջոցներէ օգտուող որեւէ հաստատութիւն, մարմին, պէտք է գործէ առանց շահու ակնկալութեան եւ չի կրնար սեփականաշնորհուիլ: Եւ ճի՛շդ այս կէտերուն զլացուած յարգանքն է որ տուն տուած է յայտարարութեան:

Ըսուածը այն է որ «Իրենց կոչմանը չեն ծառայում Հայաստանի գիտութիւնների ազգային ակադեմիայի գունաւոր սալաբանը, համակարգչային կեդրոնը, գիտահետազօտական աշխատանքների նպատակային ֆինանսաւորումը...»: Ասոնցմէ զատ կայ տակաւին նոյն ակադեմիային բժշկական ծնաբանութեան կեդրոնին լուծարման հարցը: Այս մէկն ալ «խիստ մտահոգիչ» որակուած է: Հիմնարկութիւնը մամուլէն տեղեկացած է որ այդ կեդրոնը լուծարուելէ ետք չնչին գումարներով վաճառուած է, կամ որոշուած է վաճառել կեդրոնի տնօրէն, ակադեմիայի նախկին նախագահ Ֆադէյ Սարգսեանի աղջկան՝ Թամար Սարգսեանին: Կիւլպէնկեանը աւելի քան 128 հազար տոլարնոց գործիք, սարքաւորում տրամադրած է այդ կեդրոնին. ատոնց փոխարէն պիտի վերադարձուի ընդամէնը 7.5 հազար տոլար, ըստ կատարուած արժեւորումին...

Զ. Եկաւեան տակաւին "լուրջ կասկածներ" կը յայտնէ որ հիւանդանոցներու, առողջապահական այլ հիմնարկներու մէջ ալ սահմանուած օրէնքները ոտնակոխուած են. անշուշտ, խօսքը Կիւլպէնկեանի միջոցներով կազմածներու տիրացածներու մասին է: «Որոշ հիւանդանոցներում անգամ այդ սարքաւորումները սեփականաշնորհուել են»:

Յայտարարութեամբ վերջին ըսուածը այն է որ «մի քանի անգամ» կացութեան տեղեակ պահուած են Հայաստանի իշխանութիւնները եւ կը յուսան որ վերահսկողութեան մարմինները անհրաժեշտ միջոցներու կը ձեռնարկեն, եւլն.:

Մօտ ամիս մը ետք, երբ մինչ այդ վերահսկողութեան մարմինները, կամ իշխանութիւնները ոչինչով արդարացուցած էին Կիւլպէնկեանցիներուն յոյսերը, նիւթը այժմէականացաւ "Հայկական ժամանակ" (Յունիս 15) եւ "Առաւօտ" (Յունիս 17) օրաթերթերուն հրապարակումներով: Առաջինը կը շեշտէ թէ Կիւլպէնկեանի տնօրէնին յայտարարութեան վրայ «Որոշ սփիւռքահայեր սկսել են բարձրաձայն խօսել Հայաստանին տրամադրուող բարեգործական գումարների ոչ նպատակային օգտագործման կապակցութեամբ իրենց մտահոգութիւնների մասին»: Ապա տեղ կու տայ երեւոյթին մասին Շուէտի արքունի թեքնիք հիմնարկութեան կողմէն փրոֆ. Արամայիս Միրզախանեանի,– որ նոյնպէս բարեսիրական գործով կը զբաղի,– իսկական պոռթկումին: Ինչպէս Սփիւռքէն շատեր ինք եւս տեղեակ է որ ղրկուած բարեսիրական միջոցները Հայաստանի մէջ իրենց նպատակին չեն ծառայեր. այս առաջին խայտառակութեան վրայ կ'աւելնայ նաեւ այն որ ջանք կ'ըլլայ աղբը գորգի տակ պահելու: «Թող բոլորը տեսնեն, եթէ պէտք է ամերիկացին, կամ ֆրանսացին իմանան որ մենք գողութիւն ենք անում, եւ կարծում եմ՝ գիտեն, որ գողութիւն ու աւարառութիւն ենք անում, թող իմանան» կ'ըսէ ան, թարգման հանդիսանալով շատ մը սփիւռքահայերու զգացումներուն: Անոնց որոնք կը մերժեն "աղտոտ լաթերը ներքին շրջանակի մէջ լուալու եւ օտարին ալ խայտառակ չըլլալու" խայծը կլլել, քանի որ "իմաստութիւն" դիմակով ներկայացուած այդ մեղսակցութիւնը ոչ մէկ հարց լուծած է մինչեւ այսօր, թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ:

Յօդուածագիրը՝ Լուսինէ Բարսեղեան եւս կ'անդրադառնայ Գիտութեան ակադեմիային նախկին նախագահին եւ աղջըկան «մի քանի դրուագով Կիւլպէնկեանը կողոպտել»ուն. կ'աւելցնէ թէ ատով ալ չգոհանալով «որոշել են իսկապէս հոսհոսի տեղ դնել հիմնադրամի տնօրէնին»: Կ'ըսէ սարսափելի մատնանշումն ալ թէ «Այս ամէնից յետոյ Ֆ. Սարգսեանը փաստօրէն նշանակուեց վարչապետի խորհրդական եւ Ծնաբանական կեդրոնը վաճառելու որոշումը կայացուեց դրանից յետոյ». երբ այս մասին կը յայտնեն Ա. Միրզախանեանին, ան կ'ըսէ ամէնէն բնական հետեւութիւնը. «Շատ պարզ է որ այս կծիկը շատ ծայրեր ունի, եւ մէկը միւսին օգնելով գործ են անում»:

"Առաւօտ"ի էջին մէջ Յասմիկ Բուդաղեան այլ ծալքեր կը բանայ. բոլորին ալ խարիսխը նոյն ակադեմիան է. պատասխանելով Ֆ. Սարգսեանի դիմումներուն, Կիւլպէնկեանը 1997ին օդանաւով մը 250 հազար տոլարի թեքնիք միջոցներ կը ղրկէ Երեւան, 50 հազար ալ օդանաւի վարձք վճարելով: Նոյն տարուան Դեկտեմբերին նախագահը անդորրագիր մը կը ղրկէ Հիմնադրամի հոգաբարձու Միքայէլ Եսայեանին թէ համակարգիչները զետեղուած են հիմնարկներու եւ համալսարանական դասարաններուն մէջ ու կ'ապահովեն հետազօտողներու, ուսանողներու գիտական աշխատանքը եւ տեղեկատուական միջավայրը: Սակայն ակադեմիայի հիմնարար գրադարանի տնօրէն ակադ. Հ. Ներսիսեան եւ այլ աղբիւրներ կը վկայեն թէ այդ անդորրագիրը խաբէութիւն է. նման գիտակրթական ցանց չկայ, ղրկուած 17 համակարգիչները տրուած են ակադեմիայի քանի մը հիմնարկներուն եւ կազմակերպութիւններուն, մեծ մասով ալ ակադեմիայի նախագահութեան բաժիններուն: «Փաստօրէն, յատկացուող միջոցները ոչ միայն չեն օգտագործուել նպատակային ձեւով, այլեւ "հաշուետուութիւնը" կեղծ է»:

Կայ տակաւին հետազօտողներուն օժանդակելու համար երկու անգամով Ֆ. Սարգսեանի հաշուին ղրկուած 99 հազար տոլարին պարագան. առաջին ուղարկումին (54 հազար) մասին տեղեկութիւն չկայ. երկրորդը բաշխուած է ակադեմիային գրասենեակի անդամներուն, հիմնարկի տնօրէններուն, եւլն.: Բայց մի՛ հարցնէք թէ ո՛ւր են այն աշխատութիւնները, որոնց վրայ պէտք է ծախսուէին այդ գումարները...

Իրաւագուրկ գիտնականներուն, հետազօտողներուն լռութիւնը կը բացատրուի վախով. Ֆ. Սարգսեան այլեւս վերջապէս ակադեմիայի նախագահ չէ, բայց է «Վարչապետի խորհրդական, կաթողիկոսի հոգեւոր խորհրդի անդամ, Երեւանի պետական համալսարանի խորհրդի անդամ, ճարտարագիտականի խորհրդի նախագահ է, առաւել՝ կապերը որ նա ունի»:

Որքան ալ Սփիւռքի յատկացումները, նուէրները, օժանդակութիւնները չեղեցընողներ վարժ ըլլան կոպէկ մը չտալու դուրսի "հոսհոսներէն" երբեմն արտայայտուած ընդվզումին, տխուր է սա բաւական մանրամասն հրապարակումը Ֆ. Սարգսեանի համար: Առանց անոր Ակադեմիայի վաստակաշատ նախագահի կոչումին կրնար աւելցնել Հայաստանի քաղաքական, հոգեւոր, գիտական, թեքնիք մարզերուն ամուր սիւներէն մէկուն յատկանիշը, առանց հաշուելու տակաւին "կապերը որ նա ունի": Բայց այս կողմը հարցին իրեն վերաբերող կալուածն է որ վստահաբար ո՛չ պիտի տուժէ, ոչ ալ նոյնիսկ ազդուի եղածէն: Ինչ կը վերաբերի մնացածին, մինչեւ Կիւլպէնկեանի նման հիմնարկութեան մը առընչուած զեղծումի, արհամարհանքի ու կեղծիքի յաւելեալ փաստն է որուն լոյսին տակ Սփիւռքի Հայուն կը մնայ յստակացնել դիրքը. կամ լրջօրէն մտածել ու ձեւը գտնել օժանդակութեան ճիշդ մարզ որոշելու, կամ իւրացնել հոսհոսի հայաստանեան արժեւորումը, այսօր եւ միշտ յաւիտեան:

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը գտած է յարմարագոյն ձեւը. փոխանակ Ֆ. Սարգսեաններէ ղեկավարուած հիմնարկներու, այլեւս օժանդակութիւնը կ'ուղղէ հրատարակչական մարզին, մըտաւորականներու, տարեկան 550 հազար տոլարի պիւտճէով մը: Այդ քաղաքականութեան շնորհիւ, շուրջ 400 ընտանիքի օրապահիկ կ'ապահովուի:

Ինչ որ ալ ըլլայ Սփիւռքի Հայուն օժանդակութեան ընտրանքը, մէկ բան յստակ է այլեւս. յոյս պէտք չէ կապել պետական իշխանութիւններու, վերահսկիչ մարմիններու դարմանի քայլերուն, նոյնիսկ լուսաբանութիւններուն, նկատի առած՝ "կծիկին շատ ծայրերը" եւ Ֆ. Սարգսեաններու "կապերը":

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՀԵՑԿԵՑԿԵՆ ԴՈՂՈՒԹՆԵՐ

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ՝ ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ԿԷՍԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԱՆՃՔԱՑՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Հտպիտ», «Մոծակ» եւ «Փեթակ» շաբաթաթերթերը սկսան հրատարակուիլ 1910ին: «Հտպիտ» եւ «Մոծակ» երգիծական ուղղութիւն ունէին: Երեք շաբաթաթերթերն ալ կարճ ժամանակ ետք դադրեցան տարբեր պատճառներով:

«Հայ Գրականութիւն» գրական, գեղարուեստական ու գիտական հանդէսը սկսաւ հրատարակուիլ 1911ին, Զ. Գազազեանի խմբագրութեամբ: Անոր աշխատակցեցան անուանի մտաւորականներ ու հրապարակախօսներ: Հոն լոյս տեսան գրական եւ հայագիտական նիւթերու շուրջ լուրջ յօդուածներ ու ուսումնասիրութիւններ եւ վերլուծութիւններ, որոնք կարեւոր ներդրում ունեցան հայ մշակոյթի զարգացման մէջ: «Հայ Գրականութիւն» գոյատեւեց երեք տարի եւ փակուեցաւ 1914ին:

Նոյն Զ. Գազազեանի խմբագրութեամբ 1919ին սկսաւ հրատարակուիլ «Միմոս» երգիծական շաբաթաթերթը, որ գոյատեւեց մինչեւ 1921:

«Ատրուշան» կիսամեայ հանդէսը սկըսաւ հրատարակուիլ 1919ին, Մ. Բարթիկեանի խմբագրութեամբ: Անիկա իր էջերուն մէջ լայն տեղ յատկացուց յատկապէս 1915էն 1918ին, Մեծ Եղեռնի արհաւիրքներ դիմակալած զմիւռնահայ կեանքին, ինչպէս նաեւ՝ ցեղասպանութիւնը ճաշակած եւ վերապրած հայ բեկորներուն ողբերգական պատմութիւններուն: Այս իմաստով «Ատրուշան» կարեւոր աղբիւր է այդ ժամանակաշրջանի պատմութեան եւ հայութեան հոգեվիճակին ու տրամադրութիւններուն ուսումնասիրութեան տեսակէտով: Անիկա իր էջերուն մէջ կարեւոր տեղ յատկացուց նաեւ զմիւռնահայ համայնքի հին ժամանակաշրջանի պատմութեան վերաբերեալ նիւթերու:

«Իրաւունք» օրաթերթը սկսաւ հրատարակուիլ 1919ին: Առօրեայ լրատուութեան կողքին անիկա ներկայացուց նաեւ պատմական եւ հասարակական կեանքին նըւիրուած բազմապիսի նիւթեր, յատկապէս՝ զմիւռնահայ կեանքի հին ժամանակաշրջանին վերաբերեալ յօդուածներ: Հետաքրքրական են նաեւ զմիւռնահայ կեանքի վերջին ժամանակաշրջանին վերաբերեալ նիւթերը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ եւ Մ. Սարեանի, Վ. Գէորգեանի ու Կազէլի խմբագրութեամբ 1920ին սկսաւ հրատարակուիլ «Գոյամարտ» պարբերականը, որ սակայն երկար չգոյատեւեց գլխաւորաբար քաղաքական աննըպաստ պայմաններուն բերումով:

Նոյն տարին՝ 1920ին սկսաւ հրատարակուիլ «Մամուլ» ամսագիրը, որ գոյատեւեց մինչեւ 1921:

«Պատրաստ» կիսամեայ հանդէսը եւս սկսաւ հրատարակուիլ 1920ին, Զ. Յաբէթեանի խմբագրութեամբ: Անիկա ըսկաուտներու պաշտօնաթերթն էր եւ գոյատեւեց մինչեւ 1922, Իզմիրի աղէտի օրերը:

«Դափնի» կիսամսեան սկսաւ հրատարակուիլ 1921ին, Յ. Ճիւանշիր - Ղ. Դուրեանի խմբագրութեամբ: Անոր նիւթերը հետաքրքրական են յատկապէս այն իմաստով, որ կը ներկայացնեն զմիւռնահայ կեանքի վերջին ժամանակաշրջանի իրադարձութիւնները, ժողովուրդին ապրած վերիվայրումները, հոգեվիճակը եւ այլն: «Դափնի»ի մէջ նաեւ լոյս տեսան պատմական ու կրօնական բնոյթով յօդուածներ, ինչպէս նաեւ զմիւռնահայ համայնքի կրթական կեանքին նուիրուած հրատարակութիւններ: Հոն տպուեցան նաեւ պատմական արժէք ներկայացնող վաւերագիրներ, որոնք կարեւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն ԺԷ.-ԺԸ. դարերու հայկական գաւառներէն դէպի Զմիւռնիա եւ շրջակայ գիւղեր ու քաղաքներ գաղթերուն ու զմիւռնահայ համայնքի պատմութեան, ինչպէս նաեւ եկեղեցական կեանքին ու թեմական կազմակերպութեան վերաբերեալ: «Դափնի» հրատարակուեցաւ մինչեւ 1922, Իզմիրի աղէտի օրերը, երբ ամէն ինչ տակնուվրայ եղաւ եւ հայութիւնն ալ խուճապահար հեռացաւ իր դարաւոր բնակավայրերէն:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ԴՈՂՈՒԹԻՒ ԴՈՂԻՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքա - Թէքնիք համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ, Յունիս 2-ին, Գարին Եասթանկաշքոլ իր երկրորդ անձնական համերգը տուած է ընտիր յայտագրով մը: Կարգ մը երգերու մէջ Գարինի ընկերացած է թենոր Խօմէր Սերքան Պաքըր:

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ԵՐԿՐԻ ՄԸ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Ուաշինկթընը ընտրուած է Նիւ Եորքի փոխարէն, Փարիզը՝ Լիոնի... Այս որոշումները արդիւնքն են դիւանագիտութեան, ռազմագիտութեան եւ երբեմն ալ՝ պատահականութեան:

***

Զարգացման մրցումի մը ընթացքին խաղացող մը կը հարցնէ. "Ո՞րն է Աւստրալիոյ մայրաքաղաքը": Դուք ինքնավստահ կը յայտարարէք. "Սիտնի": "Ո՛չ, Քանպերա", կ'ուրախանայ ձեր հակառակորդը: Մենք այս ծուղակին մէջ յաճախ կ'իյնանք: Ո՞վ կրնայ երեւակայել, թէ տասնինը միլիոն բնակիչ ունեցող Աւստրալիան կրնար ունենալ երեք հարիւր հազար բնակիչով մայրաքաղաք մը: Մենք կ'ենթադրենք, թէ երկրի մը մայրաքաղաքը բնականաբար երկրին ամէնէն մեծ քաղաքը պէտք է ըլլայ...

Երկրի մը մայրաքաղաքը նախ եւ առաջ այն վայրն է, ուր կը գտնուին պետութեան հաստատութիւնները, ինչպէս՝ կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը: Եւրոպայի մէջ ան յաճախ երկրին ամէնէն շատ բնակուած քաղաքն է, ինչպէս Փարիզ՝ Ֆրանսայի մէջ, Լոնտոն՝ Անգլիոյ մէջ... Այս պետութիւններուն մէջ այս մայրաքաղաքները ժամանակի ընթացքին իրենք զիրենք պարտադրած են: Ֆրանսայի մէջ Փարիզ (Լիւթեսիա) հիմնուած է Քրիստոսէ առաջ՝ շնորհիւ Սէն գետին եւ անոր կղզիներուն, որոնք դիւրութեամբ կը պաշտպանուէին: Ք.Ե. 987 Թուականին Թագաւորները հոն կը հաստատուին եւ կը սկսին շինելու անոր կարեւոր վայրերը, ինչպէս՝ Լուվրը, Նոթր Տամը,... Փարիզ կամաց-կամաց կը հաստատուի իբրեւ մայրաքաղաք: Մինչ կարգ մը երկիրներ, որոնք հզօր ինքնավար շրջաններէ կազմուած են, դժուարութիւններու կը հանդիպին մայրաքաղաքի մը ընտրութեան պարագային:

1787 Թուականին Նիւ Եորքի եւ Ֆիլատելֆիոյ միջեւ վէճ մը դադրեցնելու համար նախագահ Ճորճ Ուաշինկթըն նոր քաղաք մը հիմնեց: Ան վայր մը կը նշանակէ, ո՛չ շատ դէպի հիւսիս, ո՛չ շատ դէպի հարաւ, եւ ծովէն ո՛չ շատ հեռու: Ապա ճարտարապետէ մը կը պահանջէ յատակագիծերը պատրաստել: Այս ձեւով կը ծնի Ուաշինկթընը:

Նոյն պատմութիւնը տեղի կ'ունենայ երկրագունդին միւս կողմը, Աւստրալիոյ մէջ: 1909 Թուականին Մելպուռն եւ Սիտնի իրարու հետ կը մրցէին դառնալու համար երկրին մայրաքաղաքը: Պետութիւնը կը գնէ ընդարձակ տարածութիւն մը երկու քաղաքներուն միջեւ: Քանպերան կը ծնի պուշին (անտառ) մէջ: Շատ կարճ ժամանակ ետք լիճ մը կը փորուի, ծառեր կը տնկուին եւ հազար հոգի կը հաստատուի հոն:

Երբեմն մայրաքաղաքները կը փոխուին քաղաքական պայմաններու պատճառաւ: 1945ին, երբ Գերմանիան կ պարտուի Բ. Համաշխարհային պատերազմին, ան երկու երկիրներու կը բաժնուի: Պոն կը դառնայ Արեւմտեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքը, մինչ Պէրլին՝ Նախկին մայրաքաղաքը, կը դառնայ Արեւելեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքը: Երբ 1989ին երկիրը երկուքի բաժնող Պէրլինի պատը կը քանդուի եւ երկիրը դարձեալ կը միանայ, Պէրլինը կը դառնայ վերամիացած երկրին մայրաքաղաքը:

Պրազիլի մէջ Պրազիլիա մայրաքաղաքը կը ծագի 1960 Թուականին, անապատին մէջ, քաղաքական պարզ որոշումէ մը ետք:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀԱԼԷՊԻ Քարէն Եփփէ Ազգ. ճեմարանի բակին մէջ, Մայիս 28ին հաւաքուած են չորս հազար երիտասարդներ տօնելու համար Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 88րդ տարեդարձը: Հանդիսութիւնը կազմակերպած է Հ.Ե.Միութիւնը եւ վայելած է Բերիոյ Թեմին առաջնորդին հովանաւորութիւնը: Արաբերէնով բացման խօսքը արտասանած է Պայքար Թովմասեան, որ անդրադարձած է Մայիս 28ի խորհուրդին եւ անկախութեան համար զոհուած նահատակներուն, որոնք արհամարհելով մահը, պայքարեցան եւ զոհուեցան կտակելով ազատ եւ անկախ Հանրապետութիւն մը: Այնուհետեւ, Մարիա Սարգիսեան արտասանած է ողջոյնի խօսքը եւ կոչ ուղղած է հայ ժողովուրդին մէկ սիրտ, մէկ հոգի դարձած՝ ուժ ու աջակցութիւն չխնայելու ազատ, անկախ եւ միացեալ հայրենիքի տեսլականը մարմնաւորելու ի խնդիր: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, կարգը եկած է օրուան բանախօս Կարօ Ասլանեանին, որ լուսարձակի տակ առած է Մեծ Եղեռնէն հազիւ երեք տարի անց Մայիսեան յաղթանակի կերտումը: Բանախօսը անդրադարձած է նաեւ հայութեան, քաղաքական ներկայ կացութեան, երկխօսութեան եւ միասնականութեան անհրաժեշտութեան, հաստատելով՝ «Մենք պիտի շարունակենք մեր յաղթական երթը, անվարան զարկ տալով Հայ դատի հետապնդման աշխատանքներուն, միշտ քաջ գիտնալով, որ ԻԱ. դարը պիտի ըլլայ արդիւնաւէտ հայ մարդուն համար, որ միշտ կամրջըւած մնալով իր ազգային եկեղեցւոյն եւ գիր ու գրականութիւն ջամբող դպրոցին, պիտի յաղթահարէ ամէն խոչընդոտ, ի գին ազատ, անկախ միացեալ Հայաստանի կերտումին»: Հուսկ, Թեմին առաջնորդ Շահան Եպիսկ. Սարգիսեան արտասանած է իր սրտի խօսքը եւ բեմ հրաւիրած Հայաստանի հիւպատոս Արմէն Մելքոնեանը, որ յայտնած է թէ 1918 Մայիս 28ը իր տրամաբանական աւարտին հասած է 1991 Սեպտ. 21ին եւ այս տարի պիտի նշուի Հայաստանի վերանկախացման 15ամեակը:

***

ՀԱԼԷՊԻ "Ահարոնեան" սրահին մէջ, Մայիս 27ին, Սուրիոյ Երիտասարդական Միութիւնը "Փոթորիկ" մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ տօնած է Հայաստանի Ա. հանրապետութեան հռչակման 88րդ տարեդարձը: Սուրիոյ եւ Հայաստանի փառերգներէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է, արաբերէն, Անժելա Սանճեան շնորհակալութիւն ալ յայտնելով Սուրիոյ որ հիւրընկալած է Հայերը: Բացման խօսքը հայերէն արտասանած է Ռազմիկ Պէպէճեան, որ համառօտ կերպով ներկայացուցած է հերոսամարտերը եւ շեշտած թէ պէտք է օրհասական Թուականներուն ազգերու արժեւորումը ընել եւ հայ ժողովուրդը փաստեց իր զօրութիւնն ու ինքնութիւնը Սարդարապատով: Խումբ մը երիտասարդներ ներկայացուցած են Հայաստանի վիճակը 1918ի նախօրեակին, ընդգծելով ղեկավար տարրերուն կարեւոր դերը մինչեւ Գէորգ Ե. Կաթողիկոս եւ լաւագոյն ձեւով բեմականացուցած են հերոսամարտերը: Օրուան բանախօսը եղած է Կարօ Ասատուրեան, որ անդրադարձած է Յեղասպանութենէն ետք Հայաստանի իրավիճակին: Հանդիսութեան հիւրաբար ներկայ եղած Լ. Ղարաբաղէն Արթիւր Մոսոյեան, որ իր կարգին բարեմաղթութիւններ ըրած է մայիսեան անկախութեան ժառանգորդներուն: Հաւաքոյթը վերջ գտած է Զարեհ Քհնյ.ի Պահպանիչով:

ԴԱՐՈՒՍ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ՝ ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսացի բժիշկ Ժան-Լուի Սան Մարքոյի կարծիքով, յոգնութիւնը շատ բնական երեւոյթ է այս դարուս ապրող մարդոց համար: Այսուհանդերձ ան կ'ընդգծէ, որ պէտք է զանազանել իրարմէ հիմնական երկու տեսակի յոգնութիւններ:

Առաջինը այն է, որ մեզի «բնական» կը թուի, քանի որ գիտենք, թէ ֆիզիքական սպառումի մը հետեւանք է:

Երկրորդը մեզի «անբացատրելի» կը թուի, քանի որ ակներեւ պատճառ մը չենք տեսներ: Այս պարագային բժշկական ընդհանուր քննութիւն մը կրնայ շատ հաւանաբար բացատրել զայն: Շատ յաճախ անբաւարար քունը, անհաւասարակշռուած սննդառութիւնը, բայց նաեւ կարգ մը հիւանդութիւններ պահուած կ'ըլլան «անբացատրելի» յոգնութիւններու ետին:

ԿԵԱՆՔԻ ՈՐՈՇ ՇՐՋԱՆՆԵՐ, ԵՐԲ ԿԻՆԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ԵՆԹԱԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՆ ՅՈԳՆՈՒԹԵԱՆ

Ա. Յղութենէն եւ ծննդաբերութենէն ետք

Ինը ամսուան յղութենէ եւ ծննդաբերութենէ ետք, կին մը քանի մը ամիս կ'ուզէ ինքզինք վերագտնելու համար:

Բժիշկներու կարծիքով, այս կացութեան մէջ գտնուող կիները պէտք է զգուշանան անմիջապէս նետուելէ նիհարցնող սննդականոնի մը վրայ: Նախապատուութիւնը պէտք է տան հաւասարակշռուած սննդականոնի մը: Կարեւորութիւն տալ կենսանիւթերուն եւ յետմիջօրէի սիէսթներուն:

Բ. Դաշտանի շրջանին

Կիներուն մեծամասնութիւնը յոգնած եւ սպառած կը զգայ այս շրջանին, ասոր վրայ կու գան աւելնալու գլխու կամ փորի ցաւը, ջղագրգիռ վիճակը եւ այլն...:

Բժիշկներու կարծիքով, այս շրջանին Թելադրելի է մեղմ բժշկութեան (մետըսին տուս) դարմաններու դիմել, վերոյիշեալ անպատեհութիւններուն առաջքը առնելու համար:

Գ. Ձմեռը

Լոյսի պակասը կ'ազդէ մեր հոգեվիճակին վրայ եւ կը նպաստէ ուղեղին կողմէ արտադրուող մելաթոնին կոչուած հորմոնին արտահոսումին, որ թէ՛ յոգնութիւն եւ թէ տրամադրութեան անկում կը պատճառէ:

Մասնագէտներու կարծիքով, այս շրջանին պէտք է յաճախ ոտքով պտոյտներու ձեռնարկել, խուսափիլ փակ սենեակներէն, կարելի եղածին չափ ինքզինք պարզել լոյսին...

Դ. Հիւանդութենէ մը ետք

Հիւանդութեան շրջանին մարմինը կը պայքարի մանրէներուն, բորբոքումներուն դէմ, անոր դիմադրականութիւնը կը տկարանայ եւ յոգնութիւնը բոյն կը դնէ հոն:

Բժիշկներու կարծիքով, ապաքինումի շրջանին մէջ գտնուող կինը նախապատուութիւնը պէտք է տայ զօրացուցիչներու եւ կենսանիւթերու, անշուշտ՝ բժիշկին կարծիքին դիմելէ ետք միայն:

«Սուրբ Փրկիչ»

ԱՆՑՈՒԿԸ — ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Պզտի Արմաշի ուխտագնացութեան առթիւ ունեցած մեր սոյն արկածը, պատանեկան կեանքիս պատմութեան խիստ ակնառու մէկ էջը կը յօրինէ, զի այդ օրը ես ազատարարի դեր մը կատարած եղայ, հակառակ տարիքիս ու իմ տկար ուժերուս. գերընական բան մը նոյն հետայն զգացի մէջս, բոլոր ճիգս թափեցի, մեծ հօրաքրոջս մարմինը ջուրին խորը չմխելու եւ զայն ուրիշներու օգնութեանը յանձնելու համար, ու յաջողեցայ: Բժիշկ վկայուելէս յետոյ, երբ ծնողքիս գիրկը վերադարձայ, Մարգարիտ տուտուն տակաւին ողջ, թէեւ յառաջացած տարիքով, անկողին ինկաւ հիւանդ ու ենթակայ կրկնակ թոքաբորբի (double pneumonie). ամենածանր վիճակ ունեցաւ. գրեթէ յուսահատական. զինքը ես կը դարմանէի եւ գիշեր մը այնպիսի չնչարգելութիւն, հեւք ունեցաւ, որ ստիպուեցայ անքուն մնալ քովը եւ ամէն կէս ժամը մարմնին մէջ ներմուծել զօրեղ կազդուրիչ դեղեր, որպէս զի սիրտը պահէր իր շարժումները. caféineը, huile camphréeն, spartéineը. հետ ընդ հետ կը սրսկէի թեւերուն, եւ բերանն ի վար ալ՝ քիչ քիչ երբեմն կը կաթեցնէի շամբանեայի զուտ գինին: Առտուան դէմ ուրախութեամբ կը դիտէի որ սրտին տրոփիւնները տակաւ առ տակաւ կը կանոնաւորուէին ու շնչարգելութիւնը կը նուազէր, հեւքը կը դադրէր, եւ ես քաջալերուած այս արդիւնքէն շարունակեցի դարմանները ու ութը-ինը օր յետոյ ապաքինումը սկսաւ. հօրաքոյրը փրկուեցաւ: Քանի մը տարի եւս ապրեցաւ, եւ մեռաւ խոր ծերութեան մէջ: Միշտ կ'ըսէր՝ թէ ես զինքը երկու անգամ փրկած եմ ստոյգ մահէ:

***

Հակառակ սոյն սոսկալի արկածին, որ կրնար մահառիթ ըլլալ, մեր ուխտագնացութիւնները վերջ չգտան: Շաբաթ օրերը, մերթ մօրս մայրը (Մեծ տուտուն, Նուհիա տուտուն), մերթ հօրս մայրը (տուտու Խաթունը՝ Հնազանդ տուտուն) զիս ու եղբայրս առնելով կը տանէին Գատըգիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցին. կ'երթայինք տոտիկ-տոտիկ քալելով մեր մեծ մայրերուն հետ. կ'անցնէինք Քարաճա Ահմէտ կոչուած տաճկի տխրագդեցիկ փողոցներէն, կը կորէինք ոտնաչափելով՝ Հայտար-փաշայի երկայնաքարուկ ճամբան, կը քերէինք ծովեզերքը մինչեւ Գատըգիւղ:

Ներկայ կ'ըլլայինք խաչահանգիստին, զոր կը կատարէր Տէր Յարութիւն հաստատիր քահանան իր ըմնէհայեայ կացութեամբը ու որովայնախօսային ձայնովը: Այս քահանան խաչահանգիստը աւարտելէն յետոյ, կը նստէր աթոռին վրայ, բժշկութիւն կ'ընէր: Եւ ի՞նչպէս, Քովը, պզտիկ սեղանի մը վրայ կաղամար մը ունէր, մէջը փետուր գրիչով. կը տեսնայինք որ վիզերնուն վրայ ուռեցք ունեցող տղաքներ եւ աղջիկներ կը ներկայացնէին իրեն, որ քիթին տակէն աղօթքներ մրմռալով, փետուր գրիչը կը թաթխէր մելանին մէջ եւ ուռեցքներուն վրայ զանազան ձեւերով դիծեր կը քաշէր: Կը հարցնէինք մեր մեծ մայրին թէ ի՞նչ էր տէրտէրին ըրածը. կը պատասխանէր, թէ «եազմա»յի (գծագրութիւն) բժշկութիւն էր, ուռեցքները հալեցնելու համար: Եւ կը հաւատայինք ապուշի պէս:

***

Եազմա բժշկութիւն խմա՛ մելանաբանութիւն, որ յետադային ուսայ, թէ միջոց մ'է եղեր դրամաշորթութեան, խաբեպատիր բժշկութիւն մը, այժմ անհետացած:

Ս. Թագաւորէն վերադարձնուս, մեծ մայրերը փոկեղ կ'առնէին եւ ծովեզերքի աղբիւրին վրայի հովանաւոր պարտիզակը նստելով յոգնութիւն կ'առնէինք, գնուած փոկեղները կը ճաշակէինք, եւ յետ այնորիկ եկած ճամբանուս երկայնութիւնը վերստին ոտնաչափելով տուն կը դառնայինք, Ս. Թագաւորէն մեզի պարգեւուած խմաստութեամբ առլցուն:

Գատըգիւղի ուխտագնացութիւններս շատ հաճելի էր մեզի. մեծ զբօսանք էր այն. աչքերնիս բնական գեղեցկութիւններ կը տեսնար, մանաւանդ Հայտար-փաշայի եւ Գատըգիւղի միջեւ եղած ծովածոցը իր հանդարտ թէ յուզեալ ժամերուն խիստ հրապուրիչ կ'երեւնար. կը սիրէինք մօնչող ու ժայռերուն վրայ փշրուող ալիքները դիտել. կը խաղայինք հանդարտութեան ժամանակ ծովին երեսը տափակ քարեր թռցնելով. կը ժողվէինք խճաքարեր եւ ոստրէիկներ, կը բերէինք տուն, կը քննէինք զանոնք ուշի ուշով:

(Շար. 32)

(Շար. Ա. էջէն)

բողոքեն, թէեւ փոխի տեղի չի տար եւ վճռակամ կը մնայ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ հարաւը 35 թալիպան-ներ սպաննուած են ԱՄՆ-ու ղեկավարած համախմբման ուժերուն կողմէ, որոնք յարձակման անցած էին ապստամբա-նութեան հետեւող ոստիկանական մը դէմ: Մայիսէն ի վեր 600 հոգի ըս-պաննուած է:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ուժերը սաստկացու-ցած են իրենց ճնշումը Գազայի վրայ, բայց հակառակ թափուած ճիգերուն կարելի չէ եղած ձեռք դնել խարայէլացի զինուորին վրայ: Մթնոլորտը շատ լար-ուած է եւ նոր ինթիֆատայի մը վախը կայ:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ 2006

ԿԷՍ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ - ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ 1 - 0

Չորեքշաբթի, Յուլիս 5ին, Միւնիխի մէջ տեղի ունեցաւ կէս աւարտականներու միւս մրցումը, որ պիտի ճշդէր Իտալիոյ մրցակիցը, Կիրակի Յուլիս 9ի պայքա-րին համար, որուն յաղթականը պիտի բարձրացնէ Ֆութպոլի համաշխարհային բաժակը:

Ինչպէս, միւս կէս աւարտականի մըր-ցումը, այս մէկը եւս ծայր աստիճան լարուած մթնոլորտի մը մէջ տեղի ու-նեցաւ Ֆրանսայի եւ Փորթուկալի միջեւ, որոնց խաղարկութեան առաջնահերթ նպատակն էր լաւ պաշտպանուիլ, քան յարձակիլ: Սակայն 33րդ վայրկեանին Հանրիի ձեռք ձգած փէնալթիով, զոր կը նշանակէր Զիտան, երբ Ֆրանսա 1 - 0 առաջ անցաւ, խաղին մնացեալ կարեւո-րագոյն մասը յարձակում - պաշտպանու-թեան խաղի մը վերածուեցաւ, որմէ գիտցաւ յաղթական դուրս գալ Ֆրանսա-կան հաւաքականը, իր պաշտպանողա-կան գիծին շատ յաջող ելոյթով: Եւ, ի վերջոյ, Ֆրանսայի խումբը որ այնքան քննադատութիւններու եւ նոյնիսկ ծաղ-րանքներու թիրախ էր դեռ ոչ շատ ժա-մանակ առաջ, հասաւ աւարտական խա-ղալու հանգրուանին, քննադատող ու ծաղրող այն նոյն լեզուներուն ալ ճիշդ հակառակ իմաստ ունեցող բառեր եւ ածականներ արտայայտել տալով:

Ուրեմն, մեծ ժամադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ, Կիրակի, Յուլիս 9, ժամը 20ին, Պէրլինի մէջ: Ֆրանսա ութ տարի յետոյ իր այս երկրորդ աւարտական մրցումէն պիտի փորձէ համաշխարհային ախոյեա-նի տիտղոսի խորհրդանիշ աստղ մը եւս կցել իր ազգային մարզազգեստին վրայ, իսկ Իտալացիները պիտի փորձեն չորսի բարձրացնել անոնց թիւը (արդէն երեք անգամ ախոյեան): Նախորդ օրն ալ, Յուլիս 8ին, Շթութկարթի մէջ տեղի պիտի ունենայ այն ճակատումը որ ա-ւանդաբար կը կոչուի "փոքր աւարտա-կանը", ընտրոշելու համար Գ. եւ Դ. տե-ղերուն տէրերը, Գերմանիոյ եւ Փորթու-կալի մրցումով:

***

Ֆրանսայի այս յաղթանակը ունեցաւ անշուշտ իր անխուսափելի անհամ եւ անտեղի հետեւանքները: Ամբոխը գինով-ցած էր եւ ծանր միջադէպեր պատահե-ցան Շան զ'Էլիզէ, Շարլէթի մարզադաշ-տը, Մարսէյլ, Լիոն եւ այլ մեծ քաղաք-ներ: Փարիզի մէթրոյի Օփերա կայանը, մարդ մը ելած է կառախումբին տանիքին վրայ եւ ինկած միւս կողմի գիծին վրայ ու տեղն ու տեղը մեռած: Լիոնի մէջ, ո-գեւորութիւնը թալանի ալ առիթ տուած է, կառքերու արկղերը բացուած են, գո-ղութիւններ եղած եւ նոյնիսկ յարձա-կումներ: Հինգ վիրաւորներ կային: Լիոնցի մըն ալ ինքզինքը գետը նետած է գրաւի մը պատճառաւ եւ մարմինը չէ գտնուած...:

Անտեղի միջադէպերու կողքին, կան նաեւ չափազանցուած արտայայտու-թիւններ: Ազգ. Ժողովի նախագահ Ժ.-Լ. Տըպրէ չէ վարանած ըսելու "հոյակապ երեկոյթ, աջը եւ ձախն են որ յաղթած

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յուլիս 8

Առաւօտեան ժամերգութեամբ ժամը 9.30ին

Եկայք տօնեսցուք
Յիշատակն Սրբոցն
Տրդատայ Թագաւորին Մերոյ,
Աշխէնի Տիկնոջն եւ Խոսրովիդխտոյն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.- Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելու-թեան Օր»՝

Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19
Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս:

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ
փանֆարի ընկերակցութեամբ:
Խարուկահանդէս

Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de Formation
des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par **YVES TERNON**

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perptrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide,** Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides,** Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement,** Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

են, այսինքն՝ Ֆրանսան": Երկրին հե-ռուն է Զիտան եւ այս մրցումին յաղթա-նակը բաւեց ողողելու մոռցուելին երկրին եւ ժողովուրդին բոլոր հոգերը, ինչպէս կը յուսային ոմանք: Շիրաքի եւ Վիլը-փէնի ժողովրդականութիւնը պիտի ա-ւելնայ շնորհիւ Զիտանի...: Կը բաւէր որ նախագահական թեկնածու ըլլար, այս օրերուն ընտրուած էր...:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդ-ներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍ-ՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de **l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— — — — — — — — — — — — —

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Գաշանի "Հ. Իսահակեան" մասնաճիւղը շնորհակալու-թեամբ ստացած է 57,50 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աճէմեանէ:

□

ISSY
Journée du 9 juillet

avec
LA CROIX BLEUE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX

Programme :
Musée Rodin de Paris
déjeuner au restaurant
Maison de Retraite de Gonesse
suivi
d'un goûter musical.

Départ 9h30 MCA :
rue de la Défense

Réservations :

— **Alice : 01. 46. 42. 90. 68;**
— **Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33**

□

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN

107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL

MARDI 15 AOUT

A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION

Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN

GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne

Pour les réservations **04 94 19 51 50**
01 48 78 02 99

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.

Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes

— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 8-9
SAMEDI-DIMANCHE
8-9 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.493 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.493

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ուժերը սաստկացուցած են իրենց յարձակումներու տարողութիւնը Գազայի վրայ: Յուլիս 6ին, բանակը 24 Պաղեստինցի սպաննած է լայնածաւալ գործողութեան մը ընթացքին: Պաղեստինեան ապահովութեան աղբիւրներու համաձայն, իսրայէլեան հրասայլերը չորս քիլոմեթր յառաջացած են Պէյթ Լահիայի արեւմուտքը եւ մտած են Աթթրայի եւ Սալաթինէի թաղամասերը, որուն բնակչութեան մէկ մասը փախած է: Պաղեստինեան իշխանութեան վարչապետը՝ Իսմայիլ Հանիյէ դատապարտած է "հաւաքական պատիժը" (իսրայէլցիներուն) եւ կոչ ըրած միջազգային հաւաքականութեան եւ արաբական երկիրներուն որ միջամտեն: Ներքին նախարարն ալ հրահանգած է պաղեստինեան ուժերուն որ կռուին իսրայէլեան բանակին դէմ: Բանբերը սահմանադրական վիճակ հռչակած է ապահովութեան ուժերուն համար եւ հրաւիրած է բոլոր անդամները որ կատարեն իրենց կրօնական եւ բարոյական պարտականութիւնը եւ դէմ դնեն իսրայէլեան յարձակման: Համասի զօրագունդերը 3000 հոգիէ բաղկացած են, իսկ պաղեստինեան ամբողջ ուժերը 61 հազարի կը հասնին: Իսրայէլեան կողմը կը պնդէ որ իր միակ նպատակն է ետ բերել իր զինուորը:

ՊԱՂՏԱՏԻ հարաւը՝ Քուֆայի շիի մզկիթի մը մօտ, Յուլիս 6ին, պարսիկ ուխտաւորներ եւ չորս Իրաքցիներ սպաննուած են ռմբահարձի մը ընթացքին, թակարդ մինիպիւսի միջոցաւ գործուած: Արարքը 37 վիրաւորներ ալ պատճառած է, որոնց մէջ 22 Պարսիկ:

ԷԼՊԱՐԱՏԷՅ, որ եռօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Թուրքիա, կը քաջալերէ Թուրքիոյ միջնորդութիւնը Իրանը համոզելու համար: Հիւլէական ուժանիւթի միջազգային գործակալութեան տնօրէնը թրքական հեռատեսիլին հարցազրոյց մը տալով, յայտարարած է. "Թուրքիա կրնայ կարեւոր դեր խաղալ պարսկական հիւլէական ծրագրի հարցին կարգադրութեան համար": Թուրքիոյ աշխարհագրական դրացնութիւնը եւ կրօնական կապերը կրնան օգտակար ըլլալ: Յուլիս 7ին, կը տեսնուէր Կիւլի հետ, որ տեսակցութենէն ետք Թեհրան կը մեկնէր, ուր չարաթավերջին վեհաժողով մը տեղի կ'ունենայ Իրաքի դրացի երկիրներուն հետ: Թուրքիա դիւանագիտական մեծ գործունէութիւն կը տանի չնորհիւ իր դիրքին, որպէս զինակից ԱՄՆ-ու՝ ՕԹԱՆ-ի ծոցը, եւ թեկնածու՝ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան: Կ'ուզէ անպայման բանագնացի դեր խաղալ:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահական ընտրութիւնը, հակառակ նոր արդիւնքներուն դեռ վերջնական բնոյթ չունէր Յուլիս 7-ին, քանի ձախի թեկնածուն Ընտրական Դաշնակցային Դատարանին դիմած էր խնդրոյ առարկայ ընելով Ընտրական Դաշնակցային Հիմնարկին պաշտօնապէս տուած արդիւնքները: Աջի թեկնածուն՝ Ֆելիփէ Գալտերոն 200 հազար ձայնի առաւելութեամբ միայն ընտրուած էր, ինչ որ իր մրցակիցը չընդունիր: Ամէն պարագայի մէջ, նորընտիր նախագահը, եթէ հաստատուի, տժգոյն անձ մըն է, կաթոլիկէ աջի պատուէ, որ քաղաքական չատ համոզումներ չունի:

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ մէջ ընդդիմութիւնը յաղթած է երեսփոխանական ընտրութիւններուն, որոնք տեղի ունեցած են առանց որեւէ միջադէպի, ինչ որ պատճառ եղած է միջազգային հաւաքականութեան չնորհաւորութեան: 120ի վրայ 55 աթոռով ապագայ վարչապետը Ն. Կուէվսկի պիտի կարենայ համախմբումի կառավարութիւն մը կազմել: Ազգայնական շարժումի պարագլուխը կը յաջորդէ ասիալ-դեմոկրատ Պուքովսկիի, որ զոհ գացած է տնտեսական քաղաքականութեան իր ձախողութիւններուն:

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆԻ ԿՐԿՆԱԾՆԵՐԸ

Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողան "Լա Թրիպիւն" (Յուլիս 5) թերթին հարցումներուն պատասխանելով կրկնած է թէ իր երկիրը իր նաւահանգիստներն ու օդակայանները պիտի չբանայ կիպրական նաւերու եւ օդանաւերու, այնքան ատեն որ վերջ չէ տրուած կղզիին թրքական մասին կիրարկուած միջազգային հրաժարումին:

Ինչ կը վերաբերի Հայկական Ցեղասպանութեան ուրացումը, ժխտումը պատժելի արարք հռչակող Ֆրանսական օրինագիծին ու Թուրքիոյ մէջ ֆրանսական "Արեւա"յի ատոմակայական կառոյցներու հաւանականութեան առընչութեան, Էրտողան ըսած է. "Թուրքիա յառաջիկայ 5-10 տարիներուն յաւելեալ ուժանիւթի սուր պահանջ մը պիտի ունենայ: Ֆրանսացիները առանձին չեն այդ մրցակցութեան մէջ":

Խօսելով իր երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան հարցին մասին, Թուրք վարչապետը ըսած է. "Այդ անդամակցութեան նպատակը Միութենէն բան մը խլելու փորձը չէ, այլ անոր բան մը տալու ձգտումը: Կը մտածենք որ Միութիւնը քրիստոնէական ակումբի մը չվերածուի: Մեր ուզածը այն է որ ան ըլլայ քաղաքակրթութիւններու դաշինք մը: Այն օրը երբ յաջողինք ատոր, համաշխարհային աշաբեկչութիւնը իր պատմութեան ամէնէն սուր հարուածը պիտի ստանայ":

ՍԱՆ-ՍԵՊԱՍԹԻԵՆԻ մէկ պանդոկին մէջ, Յուլիս 6ին հանդիպում մը տեղի ունեցած է ընկերվարական երկու ղեկավարներու եւ Պաթասունայի (ԷԹԱ-ի քաղաքական թեւը) ներկայացուցիչներու միջեւ, հակառակ պահպանողական ընդդիմութեան: Հանդիպումէն մեծ յոյս չկայ եւ Զափաթերօ ալ փափուկ կացութեան մէջ է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Յուլիս 2էն 5 հաւաքուած են 150 կրօնական իշխանաւորներ միջ-կրօնական վեհաժողովի մը համար: Ալեքսիս Բ.ի հրաւէրով կողք կողքի էին մահմետական, հրեայ, քրիստոնեայ, պուտտայական եւլն. եւլն. 50 երկիրներու ներկայացուցիչներ: Աւարտին, միանմաբար յայտարարութիւն մը ըրած են, որ կը դատապարտէ ահաբեկչութիւնը եւ ծայրայեղութիւնները եւ այդ յայտարարութիւնը պիտի յանձնուէր Ժէ-8ի պետական ղեկավարներուն, որոնք Յուլիսի կէսերուն պիտի հաւաքուին Ս. Պետերսբուրգ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ "Ընդհանուր Մրցում"ին (Գոնքուռ Ժենէրալ) 17ամեայ Ժիւլիա Վանկ երկրորդ թեկնածուն է 1747էն ի վեր (հիմնադրութեան թուականը) որ 4 պարգեւ կը ստանայ միաժամանակ՝ լատիներէնի եւ յունարէնի (երկկողմանի թարգմանութիւն), ստացած է նաեւ ֆրանսերէն չարադրութեան Բ. մրցանակը: Աշակերտ է Փարիզի Անրի Դ. լիսէի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԵԻՈՅԹԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Յուլիս 5, գիշերուան ժամը 23էն Ֆրանսայի ամբոխները իսկապէս խելագարուած էին: Զինտանի փեւլթիով կէտը, որ ապահովեց Ֆրանսայի յաղթանակը Փորթուկալի դէմ, ֆութպոլի կէս աւարտական խաղին այնպիսի խանդավառութիւն մը ստեղծած էր, որ չափ-սահման չկար արտայայտութիւններուն մէջ: Պատկերն է նաեւ ցաւալի հոգեվիճակի մը:

Փողոցները բազմութիւնները գիրար կը հրմշտկէին, միջադէպերը անխուսափելի դարձած էին, աղմուկը կը խանգարէր անոնք որոնք ֆութպոլով չեն հետաքրքրուիր -եւ կան, թէկուզ փոքրամասնութիւն մը-: Արկածներն ալ անխուսափելի էրն: Մէկը մեթրոյի կառախումբի մը տանիքէն կ'իյնար գիծին վրայ ու տեղն ու տեղը կը մեռնէր, ուրիշ մը, Լիոնի մէջ, գրաւ մը շահած էր ու Սոնը կը նետուէր առ յաւէտ...: Ընդհանուր ձեւով 5 մեռեալ կար: Դեռ կառքեր կրակի կը տրուէին, հօս-հոն վիրաւորներ կային, գողութիւնները կը բազմանային ձեռնտու մթնոլորտին շնորհիւ եւ դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր...:

Ինչ որ չափազանցուած է իմաստ չունի, բաց էր Թալըրան, եւ մանաւանդ այս պարագային, չափազանցութիւնները գլեցին անցան ամէն սահման, անիմաստ դարձնելով ամէն բան: Ետ չմընանք նաեւ քաղաքական ճակատը: Իշխանութիւնը յոյսը այս յաղթանակներուն վրայ դրած էր իր վարկն ու ժողովրդականութիւնը փրկելու համար, ընդդիմութիւնը կը ջանար ֆութպոլի խումբի մը արժանիքները օգտագործել նախագահական թեկնածուներու արժանիքներուն հետ բաղդատականի մը համար, հիմնուած մանաւա՛նդ փորձառութեան վրայ (Ճէք Լանկ), մինչ Ազգ. Ժողովի երեսփոխանները գլխաւորութեամբ նախագահ Ժ.-Լ. Տըպրէի, աջ-ձախ միացած կը յոխորտային: Ֆրանսա յաղթած էր, հասած էր աւարտականին, օրուան հերոսը՝ Զինտան կը կոչուէր, պատմական յաղթանակ էր: Ֆութպոլը փոխարինած էր պատերազմները եւ Ֆրանսա որ անցեալ Դեկտեմբերին ամչցաւ տօնելու Օսթերլիցի նման եզակի յաղթանակի մը երկուհարիւրամեակը, կը հպարտանար ոտնագնդակի յաղթանակով մը, զոր ապահոված էին ճիշդ անոնք որոնց առարկութիւնները պատճառ եղած էին որ շուքի մէջ ձգուի Նափոլէոնը...:

Խորքին մէջ, ընկերութեան մը այս հաւաքական հիսթերին նշանակալից է ժամանակաշրջանի մը համար, որ այս ձեւով կը ջանայ բարձի թող ընել իր հոգերը:

Եզրակացութի՞ւն: Կեցցէ՛ ֆութպոլը:

Ա Ր Փ Ի Կ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՔԵՐԾՈՒԱԾՆԵՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Նիժնի Նովգորոդի դատարանը, Յուլիս 6ին տարբեր պատիժներու դատապարտած է երկու քերծուածներ որոնք ցեղապաշտական յարձակում գործած էին Հայու մը վրայ: 2005 Սեպտ. 17ին, Ալ. Պոյցով եւ Ռոման Լաւրենտեւ (երկուքն ալ 18 տարեկան) հարբած վիճակի մէջ երբ կը շրջէին իրենց ընկերներուն հետ, ծխախոտ պահանջած են կովկասեան արտաքինով երկու այրերէ. երբ անոնք չեն կրցած գոհացում տալ խնդրանքին ու փորձած արագօրէն հեռանալով խուսափիլ իրենցմէ, Լաւրենտով յարձակած է փախչելու ընթացքին գետին ինկած Թոմաս Ամարեանին վրայ եւ ծագած կռիւին ռուս ցեղապաշտը դանակի 19 հարուածով սպաննած է Ամարեանը:

Այդ դատավարութեան գայթակղեցուցիչ կողմը, անգամ մը եւս տրուած պատիժներու մեղմ բնոյթն է: Արդարեւ անոնցմէ Ալ. Պոյցով միայն 45.000 ռուբլի տուգանքի դատապարտուած է իսկ մարդասպան Ռ. Լաւրենտովի տրուած պատիժը միայն վեց տարուան բանտարկութիւն է: Վճիռներ որոնք առնուազն կրնան քաջալերել օտարատեացութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՈՍԿԷ ԾԻՐԱՆ» ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՐԸ

"Ոսկէ ծիրան" փառատօնին շրջանակներուն մէջ, Յուլիս 14ին կը նշուի Ֆրանսայի օրը: Շ. Ազնաւուր հրապարակին վրայ ֆրանսական երաժշտութեան համերգ մը կը տրուի, կը ցուցադրուին ֆրանսական ֆիլմեր: Իսկ աշնան կը յայտարարուի Ֆրանսական չարժանկարի ամիս:

Շնորհիւ Երեւանի բրիտանական խորհուրդին աջակցութեան, օտար բոլոր ֆիլմերը կ'օժտուին հայերէն ենթագրերով, հարազատ տարբերակով:

"Ոսկէ ծիրան" միջազգային փառատօնին երրորդն է այս տարուանը. 56 երկրէ ներկայացուած դիմումէն ընտրուած է շուրջ 50 գործ: Բացումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 10ին, կ'աւարտի Յուլիս 15ին:

***

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾ ՄԸ ՊԱՅԹՈՒՄԻ ԶՈՀ

Յուլիս 5, ժամը 14.30ի շուրջ պայթում մը տեղի ունեցած է Շահումեանի շրջանի հանքերէն մէկուն մէջ: Զոհ գացած է 22ամեայ Կարէն Յարութիւնեան, որ հոն կ'աշխատէր "Տինօ Կոլտ Մայնինկ Գամփընի"ին համար: Դեռ կարելի չէր եղած ճշդել պատահարին դրդապատճառները. Սիւնիքի մարզի դատախազութիւնը նախաքննութեան սկսած է:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՁՈՒՆԻ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՇԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Նախորդ տարիներու նման, այս գարնան կրկին բախտը ունեցանք Հայաստան եւ Արցախ այցելելու եւ ամբողջ տասը օր ապրելու զուտ ազգային մթնոլորտի մը մէջ, թէ հայ ժողովուրդին եւ թէ հին եւ ժամանակակից մեր ազգային յուշակոթողներուն մօտիկ: Այս ճամբորդութիւնը կազմակերպուած էր Ֆրանսայի Հիմնադրամին կողմէ:

Երեւան հասնելուս յաջորդ առաւօտն իսկ, մեր հանրակառքը ճամբայ ելաւ դէպի հիւսիս, ետին ձգելով Արարատը: Ահաւասիկ Աշտարակ հին քաղաքը եւ մեր ձախին՝ Արագածը, իր չորս ձիւնածածկ գագաթներով, որոնք շուրջ ժամ մը մեզի պիտի ընկերանան մեր ճամբուն երկայնքին:

Ապարանի վրայով կը հասնինք Սպիտակ. երկրաշարժին կեդրոնը որ բաւական աւերուած էր: Հիմա աւերակներն գրեթէ անհետացած են եւ քաղաքին կեդրոնական մասը բոլորովին վերաշինուած է, բաց մանիշակագոյն տուֆակերտ գեղեցիկ շէնքերով: Բնութիւնը լեռնային է, արդարեւ քաղաքը կը գտնուի Փամբակ գետի կիրճը, Փամբակի եւ Բազումի լեռնաշղթաներուն միջեւ:

Հիմա կ'ուղղուինք Վանաձոր, Հայաստանի երրորդ մեծ քաղաքը եւ նախկին կարեւոր արդիւնաբերական կեդրոն մը: Քաղաքին մուտքին, շուրջ 3 քմ. ճամբու երկայնքին, իրարու կը յաջորդեն լքուած, կիսաւեր, արդիւնաբերական եւ քիմիական գործարաններ որոնք սովետական շրջանին տնտեսական լաւագոյն հաստատութիւններէն կը համարուէին: Տեսարանը տխուր եւ անմխիթարելի է, քանի մը տասնեակ ծխնելոյզներէն միայն մի քանին տակաւին կը մխան եւ շինութիւնները ամայի են այժմ:

Ճամբանիս կը շարունակենք դէպի Ալավերդի որ մօտ ատենէն պիտի կոչուի: Լալվար: Այս պղնձահանքային քաղաքը չհասած, մեր հանրակառքը կը թեքի աջ եւ կ'առնէ Օձունի ուղղութիւնը:

Օձապտոյտ ճամբան կը բարձրանայ լեռն ի վեր եւ կը հասնի ընդարձակ տափաստան մը, հացահատիկի, զանազան բանջարեղէններու արտերով եւ պտղատու ծառերով հարուստ եւ որոնց կեդրոնը կը գտնուի Օձուն գիւղաքաղաքը: Օձունը հինէն ծանօթ պատմական վայր մը եղած է, հանրածանօթ իր վաղ միջնադարեան տաճարով: Հանրակառքը կ'անշարժանայ Շաւարշ Միսաքեան դպրոցին երկաթեայ դարպասին առջեւ:

Ամէնուս ծանօթ է մեր անուանի հրապարակագիր, լրագրող եւ "Յառաջ"ի հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանը եւ այս դպրոցը իր անունը եւ վաստակը յաւերժացնող միջոցներէն մին է:

Շաւարշ Միսաքեան նորաշէն դպրոցը, շինուած Ֆրանսայի Հայաստանի Հիմնադրամին կողմէ, քաղաքին երկրորդ դպրոցն է եւ կը գտնուի Օձունի բարձրակառոյց թաղերուն կեդրոնը: Երկաթէ ցանկապատով շրջապատուած դպրոցին շէնքը, երկյարկանի, գորշ կէս կոպտատաշ տուֆով, շուրջ 40 մեթր երկարութեամբ գեղեցիկ շինութիւն մըն է, կանաչ պարտէզներով շրջապատուած:

Շէնքին կեդրոնական մասը կը գտնուին մուտքի երեք դռները եւ անոնց վերը, առաջին յարկին՝ դպրոցին ընդունելութեան սրահը որուն 3 պատուհաններուն երկաթները ֆրանսական դրօշի գոյներով ներկուած են: Այս պատուհաններէն մեր աչքերուն առջեւ կը պարզուի գիւղին գեղեցիկ համայնապատկերը եւ ծառերուն ետեւէն հինաւուրց տաճարին թմբուկը, իր վեղարով:

Ներսը, մուտքին, արոյրէ տախտակի վրայ կայ Շաւարշ Միսաքեանի դասական ուղղագրութեամբ փորագրուած անունը: Դասարանները եւ միւս սրահները լուսաւոր, մաքուր եւ լաւ վիճակի մէջ են, գոհացուցիչ կերպով կահաւորուած: Դպրոցին ջերմութեան սարքը լաւ կը բանի եւ խոնաւութեան հետքեր չեն տեսնուիր:

Այսօր Կիրակի է եւ դպրոցը փակ, միայն մի քանի աշակերտներ եւ ուսուցիչներ, ինչպէս նաեւ տնօրէնը ներկայ կը գտնուին եւ հետաքրքրութեամբ մեզի կը նային, մեզի հետ կը խօսին եւ բացատրութիւններ կու տան, պատասխանելով մեր բազմաթիւ հարցումներուն:

Այս միջնակարգ դպրոցը տասը դասարան ունի, 6–7 տարեկանէն մինչեւ 16–17 տարեկան աշակերտներու համար: 2005-2006 տարեշրջանին 252 մանչեր եւ աղջիկներ յաճախեցին այս նորաշէն դպրոցը: Տասնամեայ ուսուցումը աւարտողները քննութիւն մը անցընելով կրնան համալսարան կամ այլ բարձր ուսմանց հետեւիլ:

Մեր խումբին 35 զբօսաշրջիկները հաճոյքով շուրջ ժամ մը շրջագայեցան Շաւարշ Միսաքեան դպրոցը, թէ՛ ներսը եւ թէ՛ դուրսը ուր տակաւին կը գտնուի դպրոցին հին դեղին տուֆակերտ շէնքը, շատ աւելի փոքր եւ աղքատիկ:

Կարելի չէ Օձունէն մեկնիլ առանց այցելելու 500 մ. հեռու գտնուող հայկական ճարտարապետութեան հնագոյն գլուխ գործոցներէն տաճարը, որ կանգուն եւ լաւ պահպանուած, քաղաքին կեդրոնը կը գտնուի, մարգագետիններով շրջապատուած: Այս բազիլիկը հաւանաբար շինուած է 5–6րդ դարուն եւ նորոգուած ու գմբէթաւորուած 7րդ դարու սկիզբը Յովհան Օձնեցի մեր առաջին ռամիկ ծագումով կաթողիկոսին կողմէ, որուն արձանը քաղաքին կեդրոնը զետեղուած է: Վարդագոյն տուֆաքարով շինուած տաճարը իսկապէս հոյակապ է եւ վեհ:

Օձունէն ետք կ'այցելենք մօտակայ երկու հռչակաւոր վանքեր. Սանահինը եւ Հաղբատը. մէկը միւսէ գեղեցիկ եւ վեհաշուք:

Դեբեդ գետի ափին ամերիկահայու մը շինած արդիական հանգստաւէտ պանդոկը գիշերելէ ետք, կը վերադառնանք Երեւան շարունակելով մեր պտոյտները երկրին զանազան տեսարժան վայրերը որոնք բազմաթիւ են, բայց շատերը տակաւին դժուարամատչելի կը մնան, ճամբաները գէշ վիճակի մէջ ըլլալով:

Այս քանի մը տարուան ընթացքին առիթը ունեցանք շրջելու երկրաշարժէն վնասուած շրջանը եւ գոհունակութեամբ տեսանք օրէ օր վերաշինութեան մեծ թափի գործունէութիւնը, ամէն կողմ կը բարձրանան նորակառոյց գեղեցիկ տոկուն բնակութեան շէնքեր, դպրոցներ եւ այլ հաստատութիւններ:

Երեւան թէ Ստեփանակերտ եւ այլուր ամէն կողմ հարիւրաւոր տնաշինութեան բեռնաբարձ մեքենաներ մինչեւ ուշ գիշեր կը գործեն: Շինութիւններուն մեծ մասը հաւատարիմ կը մնայ մեր ազգային ոճին եւ զարդարուեստին, գրեթէ միշտ տուֆակերտ:

Գոնէ Երեւանի մէջ, սրճարանները եւ ճաշարանները միշտ լեցուն են տեղացիներով, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ, բոլորն ալ մաքուր եւ արդիական ձեւով հագուած: Պէտք է ընդունիլ որ, մայրաքաղաքէն դուրս, կացութիւնը նուազ դրական է:

Ահաւասիկ կարճ ակնարկ մը Հայաստանի եւ իր ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին, որ ապագային համար խրախուսիչ կը նկատեմ, Սփիւռքի օժանդակութեամբ անշուշտ, գոնէ այս տարիներս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՐՆ Է ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ ՄԵՂՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐՀՆԵՐԳԻ ՄԱՍԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐՆ ԻՆՁ ՅԻՇԵՑՐԻՆ ՄԻ ԱՆԵԿԴՈՏ, ՈՐ ԿԱՐԾԵՍ ՀԵՆՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԻ:

Պետական միջոցառման ժամանակ նախագահը հարցնում է վարչապետին հիմնի բառերը գիտէ՞ք, որ երգենք: Վարչապետը պատասխանում՝ է ոչ, ու նախագահը կարգադրում է՝ դէ, ուրեմն, էլի պէտք է պարենք: Կանաչեանի մեղքը չէ, որ հայաստանցիները պետական օրհներգ չեն սիրում երգել, պարզապէս պետական խորհրդանիշերի հանդէպ անտարբերութիւնն է, որ այդպէս էլ օրհներգի կատարման մշակոյթ չունեցանք: Ու որքան էլ լաւը լինի հիմնականում իբրեւ այլընտրանք առաջարկուող Արամ Խաչատրեանի ստեղծագործութիւնը, որ եղել է Խորհրդային Հայաստանի հիմնը, այն երաժշտական առումով կատարելն աւելի դժուար է լինելու, քանի որ աւելի բարդ ստեղծագործութիւն է: Եւ թէկուզ ճիշդ են դժգոհութիւնները, որ "Մեր հայրենիք"ի երաժշտութիւնը քնեցնող է ու խեղճ, բայց ամէն դէպքում կարեւորը կատարումն է ու կատարելը: Այ, եթէ մենք էլ գոնէ մի անգամ փորձենք հրապարակում հազարաւոր պիոներների կամ քաղաքացիների կատարմամբ ազդելիս հնչեցնել օրհներգն, ինչպէս անցած Մայիս 9ին Ռուսները արին Կարմիր հրապարակում, գուցէ էդ խեղճութիւնը չերեւար ու մարդիկ ոգեւորուէին ու սկսէին սովորել պետական օրհներգի բառերը: Բայց երաժշտութիւնն ու բառերն այնքան էլ էական չեն: Աւելի կարեւոր է, թէ քանի պաշտօնեայ կարող է օրհներգը՝ երգել կամ գոնէ ձեւ տալ, թէ երգում է՝ բերանը բացել ու փակել եւ մի քիչ էլ խաղալ, թէ յուզւում է: Մեր պաշտօնեաներից շատերի ապրումները կը խանգարի այդ անել: Եթէ պաշտօնեաներից մի քանիսին նոյնիսկ հարցնէք, թէ գոյների ի՞նչ հերթականութիւն ունի մեր դրօշը, միանգամից կը զգաք, որ իմ նախորդ նախադասութիւնը ուտոպիայի շարքին կարելի է դասել: Վատ չէր լինի, որ նախագահը նախարարներ նշանակելիս փոքրիկ քննութիւն անցկացնէր պետական խորհրդանիշների իմացութեան մասով: Իսկ դաստիարակութիւնը պէտք է դպրոցից սկսել: Հաշուե՞նք, թէ քանի՞ դպրոցում են օրը օրհներգով ու պետական դրօշի ներքոյ սկսում: Իզուր ժամանակ չկորցնենք: Դպրոցներում հիմա աւելի շատ ռուսական Օ.Ռ.Թ. հեռուստաալիքով հեռարձակուող «Աստղերի Փաբրիկայի» հիմնը գիտեն, քան Բարսեղ Կանաչեանի ստեղծագործութիւնը: Դպրոցներում Բ. Կանաչեանին էլ չգիտեն: Երաժշտութիւնը քարոզելու ամենամատչելի ձեւի հեռախօսների զանգերի միջոցով հիմնը սիրել ու սովորել տալն էլ դժուար յաջողութիւն ունենայ: Չնայած, եթէ մերոնք Շոփէնի ու Պախի երաժշտութիւնը լսելիս ասում են՝ հեռախօսիս երգն է, գոնէ մէկ-մէկ էլ հիմնի ձայնը լսելիս երաժշտական գրագիտութեան թեթեւակի նշաններ ցոյց կը տան: Բայց հիմնն էլ ինչո՞վ պէտք է լսեն, եթէ ոչ հեռուստացոյցով: Իսկ հիմա ո՞ր հեռուստատեսութիւնն է իր օրը պետական օրհներգով սկսում կամ վերջացնում: Սրա մասին էլ է պէտք մտածել: Ու ընդհանրապէս, հիմնի ձախորդութեան պատճառների մասին պէտք է հիմնովին մտածել:

ԱՐԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

« Հայկական Ժամանակ », Յունիս 10

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԷՇՐԷՖԻԷ (Լիբանան) Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան "Արարատեան" սրահին մէջ, Յունիս 19ին, ոգեկոչուած է հնչակեան քսան կախաղաններու յիշատակը: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Անի Եփրեմեան, անդրադառնալով քսաններու ձգած կտակին 91 տարի առաջ, երբ անոնք կ'ըսէին՝ «Դուք մեր մարմինները միայն կրնաք սպաննել, բայց մեր հայրենասիրութիւնն ու գաղափարը՝ ո՛չ»: Օրուան առաջին բանախօսը եղած է Ս. Դ. Հ. Կուսակցութեան Լիբանանի Շրջանի Վարիչ Մարմնի անդամ տոքթ. Մարտիկ Ժամկոչեան: Ան յիշած է որ հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան ծրագիրը քօղարկուած էր «արդարութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն» կարգախօսին տակ: Բանախօսը անդրադարձած է նաեւ Լիբանանի ներկայ կացութեան: Երկրորդ բանախօսը եղած է Ալեքսան Քէօշկէրեան, որ շեշտած է թէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը իր ծագումի առաջին օրէն եղած է պայքար եւ գոյակռիւ եւ այդ պայքարի փառապանծ էջերէն մէկն էր Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ քսան հնչակեաններու նահատակութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

*

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հ.Բ.Ը.Միութեան «Ալեք Մանուկեան» սրահին մէջ, Յունիս 11ին, ճաշով մը տօնուած է Հայաստանի եւ Ղարաբաղի անկախութիւններու 15-ամեակը, կազմակերպութեամբ Հայաստանի Համահայկական Հիմնադրամի տեղւոյն վարչութեան, պատույ հիւր ունենալով պարոնուհի Գարոլայն Քոքսը, յատկապէս հրաւիրուած Մեծն Բրիտանիայէն: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Վահան Գոլոլեան, որ ձեռնհասօրէն վարած է երեկոյթին յայտագիրը: Հիմնադրամի գանձապահը՝ Արա Պօյաճեան բեմին վրայ զետեղուած մեծ պաստառի մը վրայ հակիրճ տեղեկութիւններ փոխանցած է 1993 – 2006 թուականներու միջեւ Հայաստանի եւ Արցախի մէջ կատարուած 33 մեծ ու փոքր ծրագիրներու մասին, ինչպէս նաեւ Հիմնադրամի Թորոնթոյի վարչութեան կողմէ ներկայիս կառուցուող Մատաղիս գիւղի դպրոցի շինութեան: Հ.Հ.Հ.-ի Թորոնթոյի մասնաճիւղի ատենապետը՝ Մկրտիչ Մկրտիչեան ներկայացուցած է օրուան հիւրը, որ 1991ի ամէնէն դժուարին տարիներէն, աւելի քան վաթսուն անգամ Ղարաբաղ այցելած է: Տիկին Գ. Քոքս, մէկ ժամէ աւելի տեւող իր խօսքին մէջ ծանրացած է Արցախի վերականգնման շարժման մէջ ունեցած փորձառութիւններուն վրայ, միաժամանակ ներկայացնելով սահիկներ: Աւարտին, ձեռամբ Մկրտիչ Մկրտիչեանի և Արա Պօյաճեանի, Գարոլայն Քոքսի յանձնուած է իւղաներկ իր մէկ դիմանկարը, պատրաստուած նկարիչ Ռապըրթ Ամիրոլթիի կողմէ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգային Սուրէն Խանամիրեան վարժարանին մէջ, Յունիս 1-ին, կազմակերպութեամբ վարժարանին աշակերտական խորհուրդին, ներկայացուած է «Ջուղա» ժապաւէնը, զոր պատրաստած էր Տիրան Կարապետեան: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է աշակերտական խորհուրդին կողմէ Նարեկ Օհանեան, որ շեշտած թէ Հին Ջուղայի մէջ տեղի ունեցած մշակութային հարստութիւններու՝ հայկական խաչքարերու քանդում ու աւերում Ազրպէյճանի կողմէ հակահայ քաղաքականութեան նորագոյն դրսեւորումն է, որու նպատակն է ջնջել հայկականութիւնը խորհրդանշող բոլոր հետքերը: Ապա, օրուան զեկուցաբեր՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութեան Երեւանի գրասենեակի պատասխանատու Սամուէլ Կարապետեան խօսք առնելով անդրադարձած է այդ կոթողներուն եւ խաչքարերուն մշակութային արժէքին կողքին հայկականութիւնը հաստատող անոնց դերին: Բայց, իր կարծիքով, այդ քանդումները իրենց նպատակին չեն ծառայեր, այնքան ատեն որ այդ հարստութիւններու մասին տեղեկութիւններ, փաստեր եւ վկայութիւններ կան: Զեկուցումէն ետք, ներկաները դիտած են «Ջուղա» ժապաւէնը:

ՊԱՐԱՏՕՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Քրիստինա Գալստեան – Ակունճեանի «Երազ» պարարուեստի դպրոցի աշակերտական հանդէսը Ալֆորվիլի Վոլթէր սրահին մէջ, Յունիս 25, կիրակի օրը, վերածուեց պարարուեստի տօնի: [illegible] Նելլի Կարապետեանը [illegible] Քրիստինէ Գալստեանի [illegible] տաբար նոր անուններ են Նելլի Կարապետեանը, Քաթրին Դարբինեանը, Արամ Արզումանեանը եւ վերջապէս Քրիստինա Գալստեան-Ակունճեանը: Երկրորդ բաժնում կատարուեցին «Սասուն», «Թիթեռնիկների», «Ելանք սարը», «Սուսերով», «Կաքաւիկ», «Զուռնի դրնչի», «Շուշիկի», «Քնար», «Կապոյտ Թռչուն», «Սիւնիքի հարսնացուն», «Մարտական», «Կարաւան» եւ «Ազգագրական» պարերը: Երկրորդ բաժնի պարերի իւրայատկութիւնը պարերի կշռութային բազմազանութիւնն էր: Մեղմ, հեզանազ կշռոյթներից անցումը դէպի կտրուկ, արագընթաց անցումների: Պարողների արհեստավարժ կարողականութիւնը բաւարարում էր կերպարային նրբերանգները թեթեւ ու երաժշտական մատուցել: Երկնոթիւնն էր: Մեղմ, հեզանազ կշռոյթային զգացողութեամբ ուշադրութեան արժանի էր Կարինէ Կոլոյեանի ինքնատիպ պարելաոճը: Իսկ տղաների կշռութային զգացողութիւնը եւ համաչափ շարժումների ներդաշնակութիւնը հիանալի դրսեւորուեցին «Մարտական» եւ եզրափակիչ «Ազգագրական» պարերում: Հանդիսատեսները յոտնկայս ծափահարում էին պարարուեստում յաջողութեան հասած պատանիներին ու աղջիկներին: Սէրը հայ ինքնութեան հանդէպ արտայայտութիւն էր գտել պարի միջոցով: Ինքնօրինակ ու իւրայատուկ հայկական ինքնութեան ձեւ, որին ձգտում է հասցնել պարուսոյց եւ «Երազ»ի ղեկավար Քրիստինա Գալստեան – Ակունճեանը:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԱՐՑԱԽ

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ

ԼՂՀ ընկերային ապահովութեան նախարարութիւնից ստացուած տեղեկութեան համաձայն [illegible] 2002թ. Նոյեմբերի 26-ի «ԼՂՀ-ում ծնելիութեան եւ բազմազաւակութեան խթանման միջոցառումների մասին» [illegible] 2006թ. [illegible] ներից: Ս.թ. Յունիսի 29ին նման չորս ընտանիքների ներկայացուցիչներ առաջին անգամ հիւրընկալուեցին ԼՂՀ ընկերային ապահովութեան նախարարութիւնում: Հաճելի էր ե՛ւ տանտէրերի, ե՛ւ, մանաւանդ, հիւրերի համար: Շրջանի Գողթանիկ գիւղի բնակչուհի Էմիլիա Պօղոսեանի աչքերում ե՛ւ ուրախութիւն կար, ե՛ւ հպարտութիւն. չէ՞ որ նրա ընտանիքում լոյս աշխարհ էր եկել 15րդ զաւակը: Անչափ ուրախ էին նաեւ բազմազաւակ մայրեր Կարինէ Ներսիսեանը՝ 11րդ, Մարգարիտ Մազոլեանը եւ Սվետլանա Գրիգորեանը՝ 10րդ երեխաների ծննդեան կապակցութեամբ: Եւ ահա, այս երեխաների ծնունդը, ի կատարումն վերոյիշեալ որոշման, առիթ էր՝ հանդիսաւոր պայմաններում բազմազաւակ ընտանիքներին միանուագ դրամական վճարումներ յատկացնելու: Նախարար Վասիլի Աթաջանեանն, անկեղծօրէն ասած, սպասում էր այս հանդիպմանը: «Ես ուրախ եմ ջերմօրէն շնորհաւորելու ձեզ արցախեան հինաւուրց հողում մեծ, ամուր ընտանիքներ ստեղծելու համար: ԼՂՀ իշխանութիւնների անունից մաղթում եմ ձեզ ղարաբաղեան երկարակեցութիւն, բարեկեցութիւն ու երջանկութիւն: Թող ձեզ միշտ ուղեկցեն ուժն ու կորովը երեխաների դաստիարակութեան գործում»: ԼՂՀ ընկերային ապահովութեան նախարար Վ. Աթաջանեանը մի առանձին ոգեւորութեամբ կատարեց հաճելի պարտականութիւնը: Բազմազաւակ ընտանիքների մայրերին անուանելով հերոս մայրեր՝ նախարարը նրանց յանձնեց 5000ական ԱՄՆ տոլարին համարժէք դրամ: Այդ գումարները (իւրաքանչիւր ընտանիքի՝ 2 մլն. 93.300 դրամ, ընդհանուր առմամբ՝ 8 մլն. 373.200 դրամ), որ տրամադրւում են միանուագ ու միայն մէկ անգամ, մեծ յաւելում են այդ ընտանիքների պիւտճէին:

"Ազատ Արցախ"

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգային Եղիշէ Մանուկեան գոլէժի "Սիրան Մանուկեան" սրահին մէջ, Յունիս 4ին, կազմակերպութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքին եւ հովանաւորութեամբ Արամ Ա. Կաթողիկոսի, "Հայ դպրոցի տարուան" առիթով տեղի ունեցած է խմբերգային երաժշտութեան երեկոյթ մը: Իրենց մասնակցութիւնը բերած են Դպրեվանքի սանուց, Համազգայինի "Կարկաչ" եւ Կաթողիկոսարանի "Շնորհալի" երգչախումբերը, որոնց ղեկավարն ու խմբավարն է Զաքար Քէչիչեան, ընկերակցութեամբ դաշնակահար Սիրվարդ Պօյաճեանի: Յայտագրի գործադրութենէն ետք, երեք երգչախումբերը միասնաբար երգած են "Երեւան, Էրեբունի"ն եւ "Կիլիկիա"ն: Հանդիսութեան աւարտին բեմ բարձրացած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը որ ըսած է. "Ի՞նչպէս կարելի է չուրախանալ, ի՞նչպէս կարելի է չհպարտանալ եւ ի՞նչպէս կարելի է չյուզուիլ ի տես այս գեղեցիկ եւ մեր կեանքը գեղեցկացնող տեսարանին": Խմբերգային այս երեկոյթին մասնակցող երեք երգչախումբերը բաղկացած էին 100 երգիչներէ եւ մէկ խմբավարէ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, Յունիս 2ին, կազմակերպութեամբ "Արցախ Փոնտ"ին, տեղի ունեցած է զեկուցում մը, որ կրած է "Արցախի վերաբնակեցման եւ վերաշինութեան ծրագիրները եւ Սփիւռքի երիտասարդութեան դերը" խորագիրը: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է, յանուն "Արցախ Փոնտ"ին Սալբի Քիւրքճեան, որ ըսած է թէ հայութիւնը "Մէկ Հայաստան, Մէկ հայութիւն" բնաբանով յառաջ կ'երթայ, յաճախ արեան գնով, վերատիրանալու համար իր իրաւունքներուն: Խօսքի աւարտին, ան դիտել տուած է որ «Լիբանանահայութիւնը մասնակից եղած է ու մասնակից կը դառնայ Արցախի կամ ընդհանրապէս հայրենիքի "առօրեայ"ին եւ այսօր, անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ իր դերակատարութիւնն ու մասնակցութիւնը ի փառս Հայ Դատի ամբողջական յաղթանակին»: Ապա, ներկայացուցած է օրուան երկու զեկուցաբերները՝ Արցախի Արտաքին նախարար՝ Գէորգի Պետրոսեանը եւ Արցախի վերաբնակեցման հարցերու համակարգող Սերժ Ամիրխանեան, որոնք պարզած են Արցախի այսօրուան պատկերը: Հետեւած է հարցում – պատասխանի բաժին մը:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այս միջոցին նախակրթարանին մէջ Նուբեկի ընթերցանութիւնս վարժապետէն լաւ համարուեցաւ, որով արժանի սեպուեցայ քերականութեան կարգին, ուր սկսայ Զալըխեան քերականութիւնը, զոր կ'աւանդէր մեզ Թուրք բժշկական վարժարանի բարձր կարգի աշակերտներէն Պարտիզակցի Նշան Այվազեան անուն երիտասարդը: Բժշկական դպրոցին համազգեստովը կու գար այս Այվազեանը, Թեւերուն վրայ ունենալով եռանկիւն ժապաւէններու շարք մը, որ քանի՛երորդ շրջանին վերաբերիլը կը յայտնէր:

Շաբաթը երեք անգամ կու գար, Ուղղական բան, սեռական բանի, գործիական բանով, եւայլն կ'ուսուցանէր մեզ. յետոյ անցաւ բայերուն. ունիմ, ունիս, ունի, ունինք, ունիք, ունին, եւայլն: Սիրեմ, սիրես, սիրէ, սիրենք, սիրեն զորս միաբերան եւ բարձրաձայն խոնարհել կու տար մեզի, առանց որեւէ գրութեան: Միայն թէ այս պարոնին դասաւանդութիւնը երկար չտեւեց, որովհետեւ կ'ըսէին թէ տաքթոր ըլլալու քննութիւնները պիտի տար եւ արդէն զիս հանեցին Ուսումնարան, որուն առաջին աշակերտն էր Հմայեակ Սէֆէրեան եւ երկրորդը՝ Նշան Ծիվանեան, այս երկուքն ալ յետոյ եղան պետական կարեւոր պաշտօնեաներ:

***

Ուսումնարանին մէջ ինծի ընկեր ունեցայ Կիւլպէնկեան Պատրիկ, Յովհաննէս եւ Կիւլլապի եղբայրները, որոնց հետ մեր բարեկամութիւնը անայլայլ յարատեւութիւն ունեցաւ եւ միայն հեռաբնակութիւնները կամ մահերը կրցան զայն ընդհատել: Ասոնց հետ ունեցայ նաեւ Գաբրիէլ Նորատունկեանի հօրեղբօրորդիները՝ Միհրան, Յովհաննէս եւ Մկրտիչ պատուական դասակիցներս, որոնց հայրը՝ Սիմոնիկ Նորատունկեան ի ծնէ կաղ, հոգաբարձու էր վարժարաններուս, եւ ունէր Պալլար-Պաչիին եռեւը ընդարձակ այգի, մէջը գեղեցիկ բնակարանով, ուր շատ անգամ կը հրաւիրուէինք երթալ խաղալու եւ խմբովին զբօսնելու...

Դպրոց չերթալ, դպրոցէ փախչիլ, ա՛լ եւս գոյութիւն չունէր. մեծ էր փափաքս դպրոցիս հանդէպ. կանուխ կ'ելլայինք տունէն երկու եղբայր, նախաճաշնիս ըրած ու չըրած կը վազէինք եկեղեցի. ներկայ կ'ըլլայինք ժամերգութիւններուն, մանաւանդ "Այսօր դասի" երգեցողութիւններուն. յետոյ կը մտնայինք վարժարան. եղբայրս կ'ելլար նախակրթարան, իսկ ես Ուսումնարան:

***

Աւելորդ չըլլայ յիշատակել, որ Ուսումնարան մտած ատենիս, խոնարհութիւն պիտի ընէինք, դպրոցին հիմնադիր Յակոբոս պատրիարքին իւղաներկ մեծ պատկերին, որ սրահին ճակատը գեղեցիկ շրջանակով կախուած էր, եւ զոր նկարած էր Աբրահամ Սաղայեան մեծանուն պատկերահանը:

Երբ բոլոր աշակերտները եկած կ'ըլլային, կառավարիչը իր զանգակը հնչեցնելով, աղօթքի մեզ կը հրաւիրէր. ոտքի կ'ելլայինք ու միաձայն կ'երգէինք՝ «Ո՛ որ զլոյս ծագեաց արեւ» երգը, յետոյ մենէ մէկը «Իմաստութիւն հօր Յիսուս, տո՛ւր ինձ իմաստութիւն»ը կ'ըսէր, ի վերջոյ կառավարիչնիս ալ՝ «Զգործս ձեռաց մերոց»ը արտասանելով, նորէն կը հնչեցնէր իր զանգակը, որպէսզի տիտիկ ընենք ու սերտողութեան սկսինք:

Ժամ մը յետոյ դասատուները կու գային, եւ կառավարիչին ազդարարութեանը համաձայն, կարգերը կը մեկնէին դասարանները:

12 տարեկան էի, երբ Ուսումնարան հոն կառավարիչ ունէինք Ուլը Պօղոս վարժապետը: Ուլը անունով կ'որակուէր մեր այս դաստիարակը, որովհետեւ բնականէն ուռ մը ունէր իր ճակտին վրայ յօնքերուն ճիշդ մէջտեղը:

***

Ընկոյզի մեծութեամբ էր այդ ուռը. որ պայթելու աստիճան կը խոշորնար երբ ինքը կառավարիչ ըլլար եւ բարկանար, կամ «Ծօ՛, սուս եղէք» պոռար:

Հագած էր միշտ Օսմանլը սէթրէսի կոչուած սեւ վերարկուն որուն վիզի մօտիկ կոճակը միշտ կոճկուած էր. լաքեին կալօշ ունէին ոտքերը, իսկ ձեռքն ալ չարունակ կը կրէր օրհնեալ փայտը ծեծի, նման նախակրթարանի վարժապետին:

Կը ծեծէր յանցաւոր կարծուած աշակերտը, և աւելի ըլլալով, զայն ծունկ կը չոքեցնէր, ու ձեռքերը վեր բարձրացնել հրամայելով, կրել կու տար ծանր ճաշոյ կամ Յայսմաւուրք գիրքերը ծանրակշիռ զորս եկեղեցիէն բերել կու տար:

Բացի այս զարշելի պատիժներէն, սովորութիւն ունէր նաեւ փոխանակ ծեծի կամ ծնկաչոքութեան, ընդօրինակութիւններ ընել տալ, Նարեկէն, Սաղմոսէն կամ ուրիշ գիրքէ, հինգ, վեց երես, զորս յետ աւարտման կարդացնել կու տար յանցաւորին, եւ ուշի ուշով կը հետեւէր ընթերցումին, գիտնալու համար թէ ամբողջապէս կատարուա՞ծ էր ընդօրինակութիւնը. վա՜յ էր աշակերտին թէ որ փախցուցած, պակաս մասեր գտնուէին..

Դասերու հետ, դաստիարակութեան այս կերպ բարբարոսական դրութիւնը տիրական էր, ո՛չ միայն «ընդ հովանեաւ Ս. Խաչին» այլ եւ ամէն վարժարաններու մէջ: Վարժապետներու բերանէն ոչ մէկ քաղցր խօսք չէր թռեր. անոնց դէմքին վրայ չէր տեսնուեր եւ ոչ մէկ գիծ համակրութեան, է՜հ, Ազգ. Սահմանադրութիւն կար, չէ՞...

Ուսումնարանին մէջ աչքս բացի ու չըբացի, հայկաբանութեան դասատու ունեցանք Մալէզեան Յովսէփ պատուելին, 1870ին. զայն առաջին ակնարկովս կարծեցի Ուլըու վարժապետին եղբայրը տեսնալ. զի անոր պէս հագած էր Օսմանլը սէթրէսին, երկայն քղանցքով. ոտքերը լաքեին կալօճ, խոշոր քիթին վրայ ակնոց, դէմք մը դժնէհայեաց անժպիտ, իր գլխին ունենալով ամիրայական կարմիր ֆէսը, որ ականջներու պարոյրը կը համբուրէր: Ոտքի կրկնակօշիկները տնտեսին քովը թողլով, անկրունկ կօշիկներով կամաց կամաց վեր կ'ելլար, անմռունչ կը մտնար Ուսումնարան իր գալուստը կամ ներկայութիւնը ազդ առնելու համար, կը քաշուէր դասարանը, որ արդէն Պօղոս վարժապետնիս իր զանգակը ճնկլոռ ճնկլոռ հնչեցնելով՝ «Հայկաբանութեան դասը թող ըլլայ» կը պատգամէր եւ մենք ալ ի քթթել ական՝ կը փութայինք Մալէզեան պատուելիին քով. կարգաւ ձեռքը նախ կը համբուրէինք, ա՛պա կը նստէինք:

Վաթսունին բարեւ տուող մ'էր պատուելին, բարկութեան չեչտով միշտ խօսող, բարբառող, որ երբեմն ալ կ'արտասանէր բուրումնաւէտ բառեր: Ցիցիքապէս կը նմանէր Պօղոս վարժապետին:

(Շար. 33)

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

Inauguration d'un Centre d'Accueil et de Formation destiné aux demandeurs d'asile de nationalité arménienne

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés a inauguré le 15 novembre 2005 son centre d'accueil et de formation destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Avec ses partenaires, l'AAAS accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement contactez-nous à l'adresse suivante :
AAAS - Centre d'Accueil et de Formation
5, rue du Marché Ordener
75018 Paris
Tél. : 01. 42. 63. 32. 45
Fax : 01. 42. 63. 32. 81
E-mail : aaas.retour@free.fr

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն։

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ'արժէ 10 Եւրօ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par **YVES TERNON**

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perpétrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide**, Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel**, **Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes**, **Au siècle des génocides**, Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement**, Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր»՝

Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19

ժամպվիլի բանակավայրէն ներս։

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանֆարի ընկերակցութեամբ։
Խարուկահանդէս

Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de Formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Culturelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — **Marseille**

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Culturelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 — **Lyon** 04 78 60 13 66 — **Marseille** 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr — sevan@selectour.com — marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 1998.
Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes
— Nombre de places limité —
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01 53 34 18 18.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	18€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

եւ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Տաղկափառ 50-ամեայ հատորածոյքն)	19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ։

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 11
MARDI
11 JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·494 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21·494

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՑՈՅՑԸ

Եւրոպական Խորհրդարանին Արտաքին գործերու յանձնաժողովը Յուլիս 12ին պիտի քուէարկէ «Անդամակցութեան ճամբուն վրայ Թուրքիոյ յառաջդիմութիւնները» խորագրուած բանաձեւ մը: Նախապէս պէտք է քննուին այդ մասին հոլանտացի երեսփոխան Գ. Էօրլինկսի տեղեկագրին առընչուած 343 սրբագրութեան պահանջները: Անոնց մէջ են Ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ Հայաստանի դէմ շրջափակումին ջնջումը անդամակցութեան նախապայման նկատելու դիմումներ: Խորհրդարանի քաղաքական գլխաւոր խմբակցութիւններուն պատկանող երեսփոխաններ միաձայնութեամբ կատարած են այդ դիմումները:

Էօրլինկսի տեղեկագիրը ընդհանուր առմամբ կը հաստատէ Թուրքիոյ բազմաթիւ թերացումները Կիպրոսի հարցին, փոքրամասնութեան իրաւունքներու, արտայայտութեան ազատութեան մարզերուն մէջ. կը շեշտէ թէ 2006ի ընթացքին գրեթէ ոչ մէկ յառաջդիմութիւն նկատուած է:

Այս վերջին կէտը հաւանօրէն անուղղակի կերպով առընչուած է ամերիկեան հարցախոյզի կեդրոնի մը մէկ հետազօտութեան արդիւնքներուն. ըստ անոնց, Թուրք հասարակութեան մէջ Եւրոպայի անդամակցութեան ուղղութեամբ արտայայտուած միտումը վերջին շրջանին լուրջ անկում արձանագրած է, 60%էն իջնելով 43%ի:

Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ մեկնաբանելով տուեալը, ըսած է թէ Եւրոպական Միութեան պատասխանատուները մեծ ուշադրութեամբ հարկ է արժեւորեն երեւոյթը. ան մասամբ իրենց կարգ մը ժխտական յայտարարութիւններուն, անտեղի չափազանցութիւններուն, անխորհուրդ արտայայտութիւններուն, մասամբ ալ ներքին քաղաքականութեան կարգ մը զարգացումներուն հետեւանք է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՈՂԵՐԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Հայաստանեան լրատուիչները տեղեկացուցած էին թէ «Արդշինինվեստպանք»ի Մալաթիայի մասնաճիւղին պահեստանոցէն կարեւոր քանակութեամբ դրամ, տոլար եւ գրաւի դրուած ոսկեղէն գողցուած էր: Ոստիկանութիւնը երեւան հանած է որ գողութիւնը կատարուած էր հինգ հոգինոց խմբակի մը կողմէ, բաղկացած՝ նախապէս դատապարտուածներէ և պահպանութեան բաժնի ոստիկանէ մը: Երեքը ձերբակալուած են, երկուքը կը փնտռուին: Գտնուած է գողօնին մէկ մասն ալ:

***

ԼՂՀ

«ՆԱԽ ՄԵՐ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ» Կ'ԸՍԷ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Օհանեան Յուլիս 7ին կիսամեայի աւարտին առթիւ մամուլի ասուլիս մը տուած է արցախեան լրատուներու ներկայացուցիչներուն: Անոնց հարցումներուն պատասխանելու ընթացքին, անդրադառնալով փոխադարձ զիջումով լուծումի վերջերս աշխուժացած շփումներուն, ըսած է. «Այս պատերազմը մեզ պարտադրուել է: Ի սկզբանէ մենք կողմնակից էինք հարցի խաղաղ լուծմանը: Ինքնանպատակ չէր անվտանգութեան գօտու ստեղծումը. այն լաւագոյն նախադրեալներ ստեղծեց, որպէսզի յետագայում մեր ժողովուրդը կարողանայ արարել, իր խաղաղ, ստեղծագործ կեանքով ապրել: Բայց հարցի լուծման մէջ փոխզիջումները կարող են ճեւաւորուել բանակցութիւնների ընթացքում, եւ դա վերջին տարրն է մեր բանաձեւի: Եթէ չկայ բանաձեւի առաջին տարրը՝ այն որ պէտք է ճանաչուի մեր ինքնորոշումը, մնացած հարցերի մասին խօսելն անիմաստ է»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ հարաւ-արեւելքը՝ Իրկուցկի օդակայանը էջք կատարելէ ետք էրպիւս Ա–310 օդանաւ մը կրկին ճամբայ ելած է, բախում մըն ալ ունենալէ ետք կրակ առած է: 200 ճամբորդներէն 140ը մեռած են հրդեհին զոհ, ահաւոր խուճապ մը ստեղծուած է, բայց շուրջ 60 հոգի վերապրած են: Օդանաւը Մոսկուա – Իրկուցկ գիծը կ'ապահովէր, հին էր, բայց փորձառու երկու օդաչուներ կը վարէին զայն: Ազգային սուգ հռչակուած էր երկրին մէջ, Յուլիս 10ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլի ԱՄՆ–ու պաշտօնակիցին հետ տեսակցութեան կարեւոր կէտերէն եղած է Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթը: Կիւլ Գ. Պուշի շնորհակալութիւն յայտնած է որ մինչեւ այսօր արգելք եղած են Գոնկրէսին Թուրքիոյ դէմ որոշում մը քուէարկելուն: Նաեւ պահանջած է որ ասկէ ետք ալ նոյն ուղղութեամբ ջանքերը շարունակուին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահը Վլ. Պուտին Յուլիս 6ին պատասխանելով համացանցի խորհրդաժողովի մը ՊԻ.ՊԻ.ՍԻ.ի մասնակիցին, առաջարկած է որ Աբխազիոյ եւ Հարաւային Օսէթիոյ Վրաստանի կազմին մէջ մնալուն նիւթով հանրաքուէ մը կազմակերպուի: «Մենք կը յարգենք պետութիւններու տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքը: Սակայն կարելի չէ չյարգել այս, կամ այն տարածքին վրայ ապրող բնակչութեան մը իր կեանքին առընչուած կարծիքը» ըսած է ան, ապա զգուշացուցած որ նախկին խորհրդային ոլորտին չճանչցուած պետութիւններու խնդիրներուն լուծումին մէջ երկակի չափանիշեր չկիրարկուին:

ՎԱԼԵՆՍԻԱՅԻ (Սպանիա) մէջ, Պապը Յուլիս 9ին վերջացուց իր այցելութիւնը խուսափելով բանվէճ մը ստեղծելէ Զափաթերոյի նոր կարգադրութիւններուն շուրջ, ինչ կը վերաբերի միասեռականներու ամուսնութեան եւ վիժումին: Սպանիոյ վարչապետը արդէն ներկայ իսկ չէր եղած Ընտանիքին նուիրուած երկօրեայ արարողութիւններուն: 50 ծէրանաւորներու եւ 350 եպիսկոպոսներու առջեւ արտասանած ելոյթին ատեն շեշտը դրած է միայն աւանդական ընտանիքին վրայ հիմնուած այր մարդու մը եւ կնոջ մը միջեւ «հակառակ բազմաթիւ ծուղակներու որոնք կը խախտեն կայունութիւնը»: Հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղած է պատարագին ալ, որու գլուխը կը գտնուէին Խուան Գարլոս Թագաւորը եւ Թագուհին:

ՊԱԼՏԱՏԻ մէջ ռմբափորձերը կը շարունակուին նոյն թափով եւ Յուլիս 9ին ալ կրկնակի ռմբափորձի մը զոհ գացած են 19 հոգի, 59 հոգի ալ վիրաւորուած են: Արարքը գործուած է շիի աղօթավայրի մը մօտ եւ կը թուի որ հակազդեցութիւն մըն է շիիներու վերագրուած բռնութիւններու, որոնց հետեւանքով 42 հոգի մեռած է: Իրաքեան բանակն ալ վստահեցուցած է, որ ձերբակալած է իսլամական բանակին թիւ 2ը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՉԻԻ ԱՐԿԱԾԻՆ ՀԵՏԱՔՆՆԻՉ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Հայկական օդային գիծերու էրպիւսին Սոչիի արկածէն անմիջապէս ետք ըսուեցաւ թէ Ֆրանսա վայրկենաբար պատասխանած էր մասնագիտական օժանդակութեան կոչին եւ կարող ուժեր փութացուցած տեղւոյն վրայ: Յուլիս 7ին, Ռուսաստանի Փոխադրութեան նախարարը Գ. Լեւիցին Փարիզի ռուսական դեսպանատան կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը մասնակցելով շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսացի մասնագէտներուն, պարգեւատրեց զանոնք:

Նախքան պարգեւատրումը, նախարարը բաւական մանրամասն ծանրացաւ արկածեալ օդանաւին բեկորներուն, յատկապէս արձանագրիչ սեւ արկղերուն եւ զոհերուն մարմիններուն որոնումի աշխատանքներուն վրայ: Իր ելոյթին ամէնէն հետաքրքրական մասը պիտի ըլլար, բնականաբար, արկածին պատճառներուն մասին տեղեկութիւնը, երբ արդէն աւելի քան երկու ամիս անցած էր պատահարէն, սեւ արկղերը գտնուած էին ու զանազան վարկածներ, տեսակէտներ տրուած մամուլով: Սակայն նախարարը բաւականացաւ ըսելով որ հայ, ֆրանսացի եւ ռուս մասնագէտներուն աշխատանքին արդիւնքը պիտի հրապարակուէր:

Հաւաքոյթին ներկայ էր նաեւ Հայաստանի Փարիզի դեսպանը Է. Նալպանտեան որ իր կարգին շնորհակալութիւն յայտնեց ռուս եւ ֆրանսացի բարեկամներուն որոնք արդարացուցած էին ասացուածքը թէ բարեկամը նեղ օրին յայտնի կ'ըլլայ:

Հաւաքոյթին հրաւիրուած էր դաշնակահար Սերգէյ Մարգարեան (Մարգարով) որ հանդէս եկաւ Շումանէն, Չայքովսքիէն եւ Ռախմանինովէն երեք կտորներու յայտագրով մը:

Կէսօրուան մօտ ռուս նախարարը տուաւ մամուլի ասուլիս մըն ալ, ընդարձակ տեղեկատուութիւն մը ընելով օդային, ցամաքային իրենց ծրագիրներուն մասին: Հարցումներու բաժնին մէջ պատասխանելով Սոչիի արկածին առընչուած հարցումներու, Գ. Լեւիցին ըսաւ թէ երկու օր առաջ ռուս եւ ֆրանսացի օդաչուներու մասնակցութեամբ արկածին պարագաները վերապատկերացուցած էին, աւելի լաւ հասկնալու համար պատահարը: Այսուհանդերձ, տակաւին հաղորդելիք յաւելեալ տուեալ չունէր: Սակէ զատ նախարարը կրկնեց թէ օդի պայմանները շատ աննպաստ էին ու քննութիւնները վճռապէս բացառած՝ խափանարարութեան, կամ ահաբեկչութեան վարկածները:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ 2006

ԻՏԱԼԻԱ ՏԻՐԱՑԱՒ ԻՐ ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՍՏՂԻՆ

Կիրակի, Յուլիս 9ին, Պերլինի մէջ վերջակէտը դրուեցաւ ֆութպոլի 2006ի համաշխարհայինին: Փակման կարճ արարողութենէ մը ետք տեղի ունեցաւ աւարտական մրցումը որ դէմ դիմաց կը հանէր Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հաւաքականները:

Խաղը սկսաւ Իտալիոյ ճնշումով սակայն 7րդ վայրկեանին Ֆրանսա անսպասելի փէնալթի մը ձեռք ձգեց, պէտք է ըսել խրաւարարին "առատաձեռն" որոշումով, զոր կոլի վերածեց Զիտան, 1–0 առաջ անցընելով Ֆրանսայի խումբը: Սակայն հազիւ քանի մը վայրկեան յետոյ անկիւնային հարուածով մը Իտալիա հաւասարեցուց հաշիւը, շնորհիւ յետսապահ Մաթերացիի: Ապա, խաղին մնացեալ մասը ունեցաւ երկու կողմերուն ալ ի նպաստ շրջաններ, սակայն ոչ ոք կըրցաւ առաւելութիւն ձեռք ձգել ու հարկ եղաւ դիմել կէս ժամուան երկարաձգման: Այդ ժամանակահատուածին մէջ է որ պատահեցաւ «ծանր» միջադէպը որ Զիտանի արտաքսումին պատճառ եղաւ: Արդարեւ ան գլխու հարուած մը տուաւ իտալացի նոյն Մաթերացիին, առայժմ անյայտ պատճառով մը: Ֆրանսական խումբը տասը հոգի մնալով հանդերձ յաջողեցաւ դիմադրել մինչեւ երկարաձգումի աւարտը, ինչ որ յանգեցուց անխուսափելի եւ այնքան անձկալից դէպի զարպաս հարուածներու շարքին, քանի յաղթական մը անհրաժեշտ էր: Այդ վարժութենէն վարպետ դուրս եկան Իտալացիները որոնք առանց բացառութեան հինգ հարուածներէն հինգն ալ յաջողելով (մինչ Ֆրանսայէն Թրէզէկէ կը ձախողէր) դարձան աշխարհի ախոյեան, շահելով նաեւ այդ տիտղոսին խորհրդանիշ չորրորդ աստղը:

Մինչ Իտալիա մոռնալով վերջին շըրջանին երկրին ֆութպոլը արատաւորած գայթակղութիւնները, գինովցած կը տօնէր այս մեծ յաղթանակը, անդին Ֆրանսայի մէջ առնուազն նոյնքան խօսակցութեան նիւթ էր Զիտանի այս անախորժ հրաժեշտը, որքան խումբին պարտութիւնը եւ յուսախաբութիւնը: Տոմէնէք յայտարարած էր որ կը ջնջէր նաեւ խումբին Շան գ'էլիզէ տողանցքի ծրագիրը: Այս բոլորը շատ անհամ մթնոլորտ մը ստեղծած էին ֆրանսական կողմը, վերջին քանի մը օրերու խանդավառութենէն ետք:

***

Յուլիս 8ին ալ, Շթութկարթի մէջ տեղի ունեցաւ "Փոքր աւարտական"ը, ճշդելու համար Գ. եւ Դ. տեղերուն տէրերը: Փորթուկալին յաղթելով 1 – 3 Գերմանիա որոշ վարձատրութեան մը արժանացաւ որ համաշխարհային այս մրցաշարքին կազմակերպիչն է: Կազմակերպութիւն մը որ գնահատուեցաւ առանց բացառութեան բոլորին կողմէ, իսկապէս անթերի՝ սկիզբէն մինչեւ վերջ:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը՝ Թ. Փափատոփուլոս եւ թրքական բաժնի ղեկավարը՝ Մեհմէտ Ալի Թալաթ համաձայնութեան եկած են Յուլիս 8ին շարունակելու իրենց խօսակցութիւնները, հեռանկար ունենալով կղզիին վերամիացումը: ՄԱԿ–ի հովանաւորութեան տակ տեղի ունեցող բա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ուղղութեամբ յառաջացած միջազգային գիրքերու վերջին շրջանին զարգացումներէն այնպէս կը թուի որ հասած կը նկատուի մտային լուծում մը բերելու ժամը: Մինսկի խումբին ԱՄՆ-ու Նոր նշանակւած նախագահին գործունէութեան ալ կողմէն ցան այս հասուածին ճանքերը ու առաջարկները երբեւ թէ նոր ցանկ մը սեղան դրուեցան: Գլխաւոր երկու կէտերը նոր ու մէկ յանկանդն ունենալով, դժուար է հասկնալ թէ ինչ է յարգանքն բանը նախարարներու, ինչպէս անցեալ առաջարկներու մէջերը, կ'ըսեն թէ Հայերը պէտք է հեռանան իրենց գրաւած դիրքէն յետոյ սիրուն բերոն օրինականակի հարցը: Ատենալի անոն ամբողջ եղած այս առաջարկը որ ամէն անգամ ալ մերժուած Հայկական կողմէն, այսօր մէկ-երկու սատորակէտի փոփոխութեամբ որպէս "նոր" կը մատուցուի: Մինչեւ հիմակուան առարկութիւնը այն էր որ գըրաւեալ գօտին ապահովութեան երաշխիք է Հայկական կողմին համար եւ թէ անոր յանձնումէն ետքի ձգուած օրինավիճակի խնդիրը ոչ մէկ պատճառ կ'ունենայ կարգադրուելու: Ճիշդ է որ այս անգամ աւելի լուրջ տեղ տրուած էր ինքնորոշման հանրաքուէի հեռանկարին. բայց արդէն Բաքու հակազդեց, ըսելու համար թէ իրեն անընդունելի է առաջարկը, նոյնիսկ երբ հանրաքուէն կը հասկնայ "ամբողջ Ազրպէջանի մէջ" կատարուելու ձեւով: Իսկ Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարութիւնը անմիջապէս յայտարարեց թէ իրենք կ'ընդունին Մինսկի խումբին նախագահներուն բանձերը:

Ազրպէջանական կողմին մեկնաբանութիւններուն մէջ ուշագրաւ էր պնդումը թէ հայկական կողմը միջազգային ճնշումի տակ է, որպէսզի լուծումը աւելի երկար չյապաղի: Ատկէ զատ ոչ ոք դիտել տուաւ թէ գրաւեալ գօտիին յանձնումին եւ Ղարաբաղի օրինավիճակը որոշելու ո՛չ համաժամ կարգադրութեամբ ի՛նչպէս կարելի կ'ըլլար "փոխադարձ զիջումով" հաշտութիւն նախատեսել: Պատերազմի նախկին հրամանատարներուն, ազատիկներուն Երեւանի մէջ Յուլիս 4ի յայտարարութիւնը հայկական կողմին երկրորդ հակազդեցութիւնը եղաւ, նախարարին ունեցածէն բոլորովին տարբեր ոգիով: Արցախի ազատագրումին իրենց կեանքը տրամադրածի իրաւունքով անոնք կը մերժեն հողային զիջումի ամէն հեռանկար, ի հարկին կրկին զէնք վերցնելու պատրաստակամութեամբ: Կեցուածք որ կրնայ իշխանութիւններու ընդդիմութենէն մինչեւ մարտավարական հաշիւներով մեկնաբանուիլ. բայց կարեւորը այն է թէ միջին ճամբաներ չեն ներկայացուիր անով. զիջումին չյօժարելու հետեւանքը անմիջապէս կ'արընչուի նոր ճակատումի:

Այս առումով հետաքրքրական է կարդալ ԼՂՀ պաշտպանութեան նախկին նախարար, բանակի նախկին հրամանատար Սամուէլ Բաբայեանի բանձերը, որպէս կատարուածին լաւատեղեակ դէմք: Ան "Առաւօտ"ի (Մայիս 13) հարցումներուն պատասխանած էր, Շուշիի ազատագրման օրուան (Մայիս 9) առթիւ:

Ան նախ կը շեշտէր թէ պատերազմին պատմութիւնը խեղաթիւրուած է. երբեմն ռազմական ամբողջ գործողութեան մը յաջողութիւնը կամ անյաջողութիւնը վերագրուած է մէկ հոգիի, անկէ հերոս մը ստեղծուած, եւլն.: Կան ուրիշներ ալ որոնք "երբեք չեն առել նոյնիսկ վառօդի հոտը", իրենց անունները կը կապեն յաղթանակներուն հետ: Իրականութիւնը պահուած է այն գաղտնի փաստաթուղթերուն մէջ որոնք կը բացուին 25 տարի ետքը: Իր շեշտածը այն է որ յաղթանակը ոչ նախարարին, ոչ հրամանատարին սեփականութիւնն է, այլ ամբողջ ժողովուրդին. զինուորով, անոր ծնողքներով:

Խօսելէ ետք Շուշիի, Քելբաջարի ազատագրումին մարտավարութիւններուն մասին, Ս. Բաբայեան կը պատասխանէ սխալներու մասին հարցումին: Հիմնական սխալը կը նկատէ պետութեան ժամավաճառութիւնը. հայկական պետութեան: Իր համոզումով լուծումը հարկ էր սկսիլ պատերազմի հետեւանքներուն ջընջումով: Այլ խօսքով՝ շուրջ 400 հազար հայ եւ մօտ 300 հազար ազրպէջանցի գաղթականներուն հարցին նախաձեռնելով: Ընդունելով առանց խաղաղութեան դաշինքի այդ խնդրին ամբողջական լուծումին անկարելիութիւնը, կ'ըսէ թէ գոնէ հայ գաղթականներուն խնդիրները հարկ էր լուծել. զանոնք վերաբնակեցնել ազատագրուած շրջաններուն վրայ: Ատոր քով քարոզչական, դիւանագիտական. տնտեսական առումներով ալ ժամանակը տեղին գործածուած չէ:

Ս. Բաբայեան պատերազմական իրավիճակը վերջ գտած չի նկատեր, քանի որ չկայ խաղաղութեան պայմանագիրը: Այդ առումով միշտ պէտք է պատրաստ ըլլալ իրադարձութիւններու անսպասելի կարգացումներուն եւ զինուած ուժերը միշտ պէտք է գտնուին պատշաճ մակարդակի վրայ:

Կարգաւորման իր ձեւը հիմ ունի կողմերուն ժողովրդավարացումը եւ փոխադարձ զիջումը: Կ'ըսէ թէ միջազգային հեղինակաւոր կազմակերպութեան մը հովանիին տակ պէտք է որոշուին Արցախի միջանկեալ գերիշխանութեան, գաղթականներու վերաբնակեցման, Արցախի տնտեսութեան զարգացման նախադրեալներ ստեղծելու, Արցախի կարգավիճակը նոր հանրաքուէով որոշելու խնդիրները: Իսկ աւելի կարեւոր կը նկատէ հայկական կողմին միասնական տեսակէտով հանդէս գալը, քանի որ տարբեր գործիչներու յայտարարութիւնները ցոյց կու տան թէ հակասութիւններ կան Երեւանի ու Ստեփանակերտի միջեւ: «Պէտք է ընդունել մի ճշմարտութիւն, որ առանց Ղարաբաղի ժողովրդի կամքը հաշուի առնելու, հնարաւոր չէ վերջնական հաշտութեան հասնել» կ'ըսէ:

Բաւական մտածել տուող ու քիչ մըն ալ մտահոգիչ է այս մէկը. ճիշդ է որ գրեթէ ամէն անգամ որ միջազգային խմբակ մը, կամ ուրպէս հաշտարար ներկայացող կողմ մը առաջարկ կը բերեն, նախ Երեւանի ընդհանրապէս դրական արժեւորումը լսելի կ'ըլլայ, յետոյ Ստեփանակերտէն ճշդումը թէ բանակցութիւններուն պէտք է մասնակցի Ղարաբաղն ալ: Մտանանշում որ մտածել կու տայ թէ բոլորովին նոյն լարերուն վրայ չեն հայկական երկու մայրաքաղաքները: Եւ ասիկա շրջանի մը երբ երկուքին ալ բարձրագոյն իշխանութեան տէրերը նոյն ծագումին տէր, նոյն ճամբաներէն անցած դէմքեր են:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ նիւթ եղած է Ս. Բաբայեանի քաղաքական գործունէութիւնը որուն ձեռնարկից Երեւան փոխադրուելէն ետք: Հիմնեց "Դաշինք"ը որուն նպատակներէն մէկն է, ինչպէս կ'ըսէ, աւելի գործօն աշխատանք տանիլ ժողովուրդին հետ: Այդ առումով շուրջ վեց տասնեակ շրջանային կազմակերպութիւններ ունի Հայաստանի ամբողջ տարածքին: Կ'ուզէ որ ընտրութեններէն բացառուին խարդախութիւնները. այդ իմաստով կոչ ալ կ'ընէ բոլոր քաղաքական ուժերուն որ պատասխանատուութիւնը եւ քաջութիւնը ունենան տէր կանգնելու իրենց սեփական քուէներուն: Իրենք որոշած են որեւէ ոտնձգութեան հակազդել ու ձեռնածալ չմնալ:

Ս. Բաբայեան գլխաւոր դրդիչը, կամ պատրաստողը նկատուեցաւ նախագահ Ա. Ղուկասեանի դէմ կատարուած մահափորձին. շատ քննադատուած դատավարութենէ մը ետք վիճելի նկատուած վճիռ մը արձակուեցաւ իրեն դէմ. բանտարկուեցաւ, առողջական լուրջ հարցեր ունեցաւ. ի վերջոյ ազատ արձակուեցաւ ու Երեւան փոխադրուեցաւ: Այս անցեալը ի՞նչ կշիռ կ'ունենայ հոն քաղաքական ասպարէզի մղուած այս նախկին նախարարին, հրամանատարին գործունէութեան արժեւորումին վրայ:

Ստոյգ է որ Հայաստանի ժողովուրդը նոյն անտարբերութեամբ կը վերաբերի քաղաքական ոլորտի բոլոր կազմակերպութիւններուն, յատկապէս դէմքերուն: Եւ պէտք է ըսել որ բաւարար պատճառներ կան արդարացնելու համար այդ անտարբերութիւնը: Ս. Բաբայեանի "Դաշինք"ը պիտի յաջողի՞ այս համայնապատկերին մէջ համոզել, վստահութիւն շահիլ ու տեղ մը ունենալ երկրին ճակատագիրը վարելու կոչուածներուն շարքին, մղելով լուրջ վերաբերիլ Ղարաբաղի մասին բանձերուն ալ: Պատասխանը այնքան ալ հաւանական չի թուիր, յատկապէս նկատի առած՝ ղարաբաղցիներու հանդէպ Հայաստանի մէջ օրէ օր ծաւալող մերժողական տրամադրութիւնները: Ճիշդ է որ անոնք մեկնած են Ռ. Քոչարեանի իշխանութեան օրով երկրին կարեւոր շատ մը մարզերուն սանձերուն տիրացած ղարաբաղցիներու նկատելի թիւէն. եւ գաղտնիք ալ չէ թէ անոնցմէ շատեր ազդեցիկ լծակներ ունին իրենց ձեռքը:

Կացութիւնը կասակելով կարելի է որակել Ղարաբաղի կողմէ Հայաստանը կցելու երեւոյթ երբ նոյնիսկ պատերազմով, դաշտերով կարելի չեղաւ սկզբնական տարբերակը յաջողցնել: Բայց լուրջ մօտեցումով՝ ներհայկական պառակտումի ամէնէն վտանգաւոր հեռանկարը կ'ուրուագծուի Ղարաբաղի կնճիռին լուծում պարտադրելու միջազգային ջանքին, մօտալուտ ընտրական շրջանի մը ալեկոծումներուն ու քաղաքական կշիռ տէր ընդդիմութեան մը բացակայութեան պայմաններուն մէջ:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՅՆՃԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԵՐ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

ՅԱԿՈԲ ԱՅՆՃԱՐԵԱՆ

"Մշակներն են մեր գիւղին, դաշտի եզր զաւակներ,
Ակօսներուն մէջ առտու, խինդ կը ցանեն եւ
Աստուած իրենց ճակտին ակօսէն բարութիւններ կը հնձէ":

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Սփիւռքահայ գաղթօճախներուն մէջ հաւանաբար Այնճարը այն եզակի հողատարածքներէն է, ուր շրջանի բնակչութեան զգալի տոկոսը իր կեանքը կապած է հողին: Այստեղ հողի նկատմամբ Խրիմեան Հայրիկի արտայայտած ամբողջ պաշտպանախօսութիւնը լաւագոյնս կը դրսեւորուի խումբ մը Մուսա-լեռցի այնճարցի հողագործներու մօտ, առանց որոնց սրբազան գործին, Այնճարի մէջ հայկական դիմագիծի պահպանման աշխատանքը թերի պիտի մնայ եւ ոչ ալ մեր գեղեցիկ գիւղը պիտի շարունակէ մնալ Լիբանանի ու հայութեան դալարագեղ մէկ հրաշալիքը:

Հողին հանդէպ կապուածութիւնը տարբեր բոյր ու երանգ ունի մեր հողամշակներուն մօտ: Մարդ հողին հետ ամէնօրեայ շփման մէջ ըլլալու է՝ գիտնալու համար այն գաղտնի սէրը, որ գիւղացին կը կապէ հողին: Այլապէս, կարելի չէ ըմբռնել, թէ ինչո՛ւ Փամպղենց Յակոբը, ծառերուն տակերը տակաւին նոր փորած՝ կրկին կը սկսի փորել կամ՝ Զօրենց Մուսխը մաքուր տարազով թրաքթէօրին վրայ նստած՝ Կիրակի օրերը պարտէզներէն կու գայ տակաւին արեւը չծագած, բարեբախտաբար գիտութիւնը նպաստած է եւ ստեղծուած երկրագործական սարքերէն օգտուած են նաեւ մեր գիւղացիները: Այսպէս, օրինակ, Ապանըզենց Հաննէսը իր երեսուն տարուան էշը արդէն քանի մը տարիներէ ի վեր փոխարինած է թրաքթէօրով, բայց ճամբու նթացքին ան տակաւին կը շարունակէ խօսիլ իր իշուն հետ:

Այնճարի պարտէզներուն իշխանը կարելի է նկատել Մուհամէտ Մուսան, որուն անպայման կարելի է հանդիպիլ ամէն տեղ, եւ ան պիտի կանգնի իր յաղթահասակ մարմնով եւ որքան իր անսահման յանքատարածութեամբ ծանօթ, նոյնքան անսահման հիւրասիրութեամբ պիտի առաջարկէ իր արտադրած բերքը ուղեւորին:

Տակաւին ո՞ր մէկը յիշել. ունինք ծառ յօտողներու փաղանգ, որուն պարագլուխը կը նկատուի Վարիշը, որ որքան վարպետ իր գործին մէջ՝ նոյնքան նշանաւոր է իր հետաքրքրական պատմութիւններով: Ունինք մասնագէտ ջրողներ, հերկողներ, դեղողներ...

Քաջալերական երեւոյթ է տարեց մշակներու կողքին տեսնել նորերը՝ Եակոբը, Ամմար Պետիկ, Պօղ Սագօն, եւ դէմքեր – դէմքեր, արեւէն խանձուած պղնձագոյն դէմքեր, որոնց ճակտէն արդարօրէն հոսող քրտինքը եթէ երբեք պիտի ապրեցնէ զիրենք, բայց այդ նոյն քրտինքի կաթիլներով կոչուած են շունչ տալու մեր հողերուն:

Ըսես բժիշկ ու ոսկերիչ,
ուսուցիչներ մոռցան գրիչ,
ըսին ցանենք մենք լըհանայ,
որ ապրուստնիս լաւ ընթանայ:

Ու ժպտադէմ մեր փայփայը
գնաց գտաւ ծիր Տայտայը,
ու ցանեցին շատ լըհանայ,
որ պարտքերնին քիչ թեթեւնայ:

Մակար կոչուած Մկրտիչը
ուսին դրաւ իր փորիչը,
կէս բաց ծգեց գործատեղին,
ան ալ եղաւ հողին գերին:

Աղուոր տեսակ սերմեր գտան,
շահաբեր այս գործին մտան,
անոր կոթը շատ խիստ հաստ էր,
Եսայիին քովը կան շատ փաստեր:

Կը կասկածիմ նաեւ՝ տէրտէր
պիտի մոռնայ ըսել հայր մեր,
ծգէ բուրվառ աւետարան,
ան ալ իյնայ ազգին բերան:

Շատ կը խօսի մեր Թուճճարը,
կ'ըսէ՝ ասոնք են պատճառը,
որ լըհանան չծախուեցաւ,
ա՛լ այս գործը անհամ դարձաւ:

Այո՛, տակաւին ո՞ր մէկը յիշել: Դաշնակցական գիւղի միակ "հնչա՞կ"ը, թէ դաշտերուն մէջ լուցնող գինեմոլ Կոռունը, շարքը երկար է, բայց կարելի չէ չյիշել Թուճճար Պապուկը: Ան ալ մէկն է այն մշակներէն, որոնք պէտք է Այնճարի պարտէզներուն սիրտը գտնուին արեւածագէն առաջ: Թուճճար Պապուկը իր սրամտութիւններով ու խանդավառութեամբ կը տարբերի միւս բոլոր գիւղացիներէն: Հակառակ իր յառաջացած տարիքին՝ ան տակաւին ունի երիտասարդ սիրտ ու հոգի, եւ որուն բարեկամական կապերը ո՛չ տարիք կը ճանչնան եւ ոչ ալ սահման: Երկրագործական ձախողութիւնները միշտ ժպիտով յաղթահարելու իր պարզ բնաւորութեամբ, յաճախ կ'երեւի խմբուած հողագործներու մօտ ու անոնց տրամադրութիւնները բարձրացնելու մտադրութեամբ հմայեղ ձայնով կը սկսի երգել սիրային երգերու փունջ մը եւ կամ արտասանել իր իսկ ոտանա-

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ.Բ.Ը.Միութեան Պօղոս Գ. Կարմիրեան վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 2ին, կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄ - ՀԵԸ համալսարանականներու վարչութեան, տեղի ունեցած է վիճարանական սեմինար մը՝ նիւթ ունենալով.— «Ինչպէ՞ս յառաջացնել աշխուժ, զօրաւոր եւ արդիւնաւէտ մասնակցութիւնը հայ ուսանողին՝ համալսարանական կեանքին մէջ»: Վարչութեան անդամ Խաչիկ Գարամանուկեան ներկայացուցած է օրուան դեկուցաւորը՝ Կարօ Յովհաննէսեան եւ հրաւիրած է զայն որ վարէ սեմինարը: Զրոյցը ունեցած է երեք բաժին.— ա) Հայ ուսանողին դերը համալսարաններու մէջ: բ) Հայկական պատկանելիութիւնը եւ հայ ուսանողը, անոր պարտաւորութիւնները, հայ մշակոյթի ճանաչումը: գ) Լիբանանեան պատկանելիութիւնը եւ հայ ուսանողը՝ մասնակցութիւն համալսարանական եւ ընկերային կեանքին մէջ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ "Ջուարթնոց" կեդրոնին մէջ, Յունիս մէկին սկսած է, նախաձեռնութեամբ հայ համայնքի ընկերային ծառայութիւններու միութեան, Թերաճ հայ մանուկներու աջակցութեան օր - տօնավաճառ մը, հովանաւորութեամբ Ալիծ Պարսումեանի: Ցուցադրած են դաստիարակչական գործեր աշակերտներուն տարեկան աշխատանքներէն, նաեւ ձեռային աշխատանքներ: Տօնավաճառին բացումը կատարուած է, Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներէն ետք, հայր Նարեկ Լուսիգեանի աղօթքով: Ջուարթնոց կեդրոնի տնօրէնը՝ Արաքսի Տալալեան բարի գալուստ մաղթելէ ետք, յայտնած է թէ կեդրոնը մտային պայքար մղող մանուկներու, պատանիներու եւ երիտասարդներու տունն է: Ան շեշտած է.— «Կեդրոնը 19 տարիէ ի վեր կը ծառայէ մեր միջավայրին մէջ, նպատակ ունենալով հանդիսաւոր կեանք մը պարգեւել իր աշակերտներուն՝ կրթական, բժշկական եւ այլ գետիններու վրայ»: Իր կարգին ընկերային ծառայողներու միութեան ատենապետ Անժէլ Մելքոնեան նկատել տուած է որ երբ "սէր" եւ "կամք" միանան անպայման որեւէ աշխատանք կը յաջողի: Կոչ ուղղած է սիրելու, յարգելու, գուրգուրելու այդ մանուկներուն, առանց մեղքնալու կամ խղճալու անոնց վրայ, ինչպէս նաեւ յաճախ այցելել կեդրոնը քաջալերելով եւ գնահատելով իրենց աշխատանքը: Ապա, ամբողջ օրուան ընթացքին գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը կատարողութեամբ կեդրոնի աշակերտներուն:

ՃՈՐՃ ՊՈՒՇԻ ԱՂՕԹՔՆԵՐԸ ԱԶԴՈՒ ՉԵՆ

Ճորճ Պուշ արդէն պատմութեան մէջ ամէնէն նուազ գնահատուած նախագահն է: Այժմ անոր նախկին զօրակիցները զայն կը քննադատեն՝ ազգային հարցերու մէջ աղօթքի «պարզունակ եւ անտեղի» օգնութեան դիմելուն համար:

«Ամէն անգամ, որ նախագահը կը քննադատուի, ան կը շեշտէ, թէ իր երկիրը կը յիշէ իր աղօթքներուն մէջ,— կ՚ըսէ «Տիմըլի Ուեբըր Բառանկըլ»ի ներկայացուցիչը:— Թերեւս ճիշդ է, սակայն հետզհետէ աւելի յստակ կը դառնայ, որ այս աղօթքները յաճախակի չեն, շատ կարճ են կամ զօրաւոր բառեր չեն պարունակեր՝ որեւէ արդիւնք տալու համար»:

«Այս երկիրը աւելին արժանի է, քան՝ նախագահի մը, որ պարզապէս կեղծ խօսքեր կ՚ըսէ աղօթքի մասին: Երկիրը արժանի է նախագահի մը, որ իր աղօթքներէն կը պահանջէ շօշափելի արդիւնքներ»:

Հակառակ նախագահին այն հաւաստիացումներուն, թէ «ամէն օր կ՚աղօթէ» իր երկրին ներքին եւ արտաքին շահերուն համար, վերջին ամիսներուն սրող տագնապները, ինչպէս՝ վառելանիւթի գիներու մագլցումը, Տուպայի նաւահանգիստին անվտանգութեան հարցը, բարոյական գայթակղութիւնները, ինչպէս նաեւ՝ Իրաքի մէջ բազմապատկուող սպանութիւնները շատերը մղած են թերահաւատ դառնալու՝ նախագահին նուիրումին արդիւնաւէտութեան:

Այոայէն մայր մը, որ հաւատարմօրէն եկեղեցի կը յաճախէ, կ՚ըսէ, թէ ինք քուէարկած է նախագահ Պուշի, սակայն այժմ իրեն համար կասկածելի է անոր աղօթքի նուիրումը, մանաւանդ՝ Իրաքի պարագային, ուր իր զաւակը կը ծառայէ 2004ի Յունիսէն ի վեր:

«Պուշ կ՚ըսէ, թէ ինք կ՚աղօթէ զինուորներուն ապահով վերադարձին համար: Սակայն, եթէ այդպէս է, ո՞ւր է զաւակս պարոն նախագահ», հարց կու տայ ան:

Սպիտակ Տան Հաղորդակցութեան Գրասենեակը, որ կը մերժէ ընդունիլ աղօթքի անբաւարարութեան ամբաստանութիւնները, հրապարակած է Ճորճ Պուշի Աստուծոյ հետ ունեցած «ներքին զրոյցները»՝ 12 Մայիսէն 22 Հոկտեմբեր 2005ի միջեւ: Անիկա կը փորձէ նախագահը պատկերել իբրեւ Ամենակարողին «շատ մօտ» անձ մը՝ շեշտելով, որ նախագահը Անոր հետ կը խօսի «յաճախ»:

«Նախագահը ամէն օր ժամեր կ՚անցընէ առանձին՝ լուռ խորհրդածելով,— կ՚ըսէ Սպիտակ Տան մամլոյ քարտուղար Թոնի Սնօ:— Այս աղօթասացութիւնները պաշտօնական անձերէն են: Նախագահը աղօթքի մէջ նոյնքան զօրաւոր է, որքան՝ որեւէ նախագահ, որ ապրած է Սպիտակ Տան մէջ»:

«Թոփ Նիւզ»ի հետ հարցազրոյցի մը ընթացքին Ջէյմս Ջէյնի պաշտպանած է Ճորճ Պուշը՝ ըսելով, թէ ան մեծ ուժ կը ներդրէ իր աղօթքներուն մէջ, ինչպէս՝ Միացեալ Նահանգներու ներքին քաղաքականութեան:

«Ժամանակին կէսը գրեթէ չեմ կրնար իրեն հետ խօսիլ հեռաձայնով, որովհետեւ ան զբաղած է ամերիկացի ժողովուրդին համար աղօթելով. նոյն ժողովուրդին, որ այժմ առիթ չի կորսնցներ քննադատելու զայն,— կ՚ըսէ Ջէյմի:— Եթէ այս աղօթքներուն մէջ սխալ բան մը կայ, հաւանաբար գերբնական բանի մը սխալն է: Սակայն ոչ՝ նախագահին սխալը. ան կը կատարէ իր պարտականութիւնը»:

Թէեւ Սպիտակ Տունէն նոր հրապարակուած աղօթքները ցոյց կու տան, թէ նախագահ Ճորճ Պուշ վերջին ամիսներուն շատ աւելի աղօթած է, սակայն քննադատներ կը սպասեն տեսնել անոնց ամբողջութիւնը՝ աղօթքներուն զօրութիւնը չափելու համար:

Ամէնէն աւելի սուր քննադատութիւնները կու գան նախագահին պահպանողական շրջանակի անդամներէն, որոնք կը շեշտեն, թէ աղօթքի մէջ պէտք է գործածուին պաշտամունքի պատշաճ բառեր:

«Հաւանական է, որ նախագահը ամէն օր Յիսուսին ուժը չոգեկոչեր Ս. Գիրքին խիստ ցուցմունքներուն հետեւողութեամբ,— կ՚ըսէ կրօնական պահպանողական կեդրոնի մը՝ «Իմթրսէչըն Ինսթիթիւթ»ի մէկ անդամը:— Ան ձեռքը բաւական ամուր կը սեղմէ՞: Երկնայինին դիմելու յատուկ դերանուններն ու բայերը ճիշդ ձեւով կը գործածէ՞»:

«Նէշընըլ Փրէյըր Թասք Ֆորս»ի ներկայացուցիչը կ՚ըսէ, թէ իր կազմակերպութիւնը կը ձգտի «ամբողջութեամբ բացայայտել» Ճորճ Պուշի այն բոլոր աղօթքները, զորս ան չէ արտասանած կամ օգտագործած է՝ աւելի ազդու եւ արագանդ թուելու համար, անշուշտ եթէ կան նման աղօթքներ, ինչպէս կ՚ըսէ ան:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ–ՍՐԱՊԵԱՆ

ւորած բանաստեղծութիւնը՝ կաղամբի եւ գիւղացիներու մասին.

"Երկու հազար ու մէկ թուին
պատահեցաւ զարմանալին,
բնաւ մտէդ որ չէր անցներ,
լրիանային բիլօն հազարի հասնէր…

Ցաջորդ տարին պիտի նայիս
դեռ չբացուած Մայիս ամիս,
ամբողջ դաշտը կանաչցուցին,
լրիանայով զայն լեցուցին:

Հազար տեսակ բան կը գրէ,
որով ինքզինք կը մխիթարէ,
բռնած կ՚երթայ այս լայն գիծը,
բանի կերաւ ինքն ալ կիցը…"

Վերջին օրերը արդէն սկսան աւելի պայծառանալ: Դաշտի աշխատանքները կրկին թափ առնելով Այնճարի պարտէզներուն մէջ եռուզեռը սկսաւ եւ ցորենի դաշտերն ու ծաղկած ծառերը նոր յոյս կը ներշնչեն գիւղացիներուն:

Թող Աստուած իւրաքանչիւր ծաղիկ ու հողագործի ճակատէն հոսող ամէն մէկ կաթիլ քրտինք դարձնէ օրհնութիւն մեր գիւղին ու ազգին համար:

Ց. Ա.

"Ազդակ"

ԱՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿԴՈԹՆԵՐԷՆ

Ապարանում մի խոր փոս է լինում, ու բոլորը ընկնում են փոսը, գիւղի մեծերը հաւաքւում են, որ որոշեն, թէ ոնց անեն՝ մարդիկ իրենց չընկնեն:
Մէկ ասում է.
– Եկէք փոսի կողքը հիւանդանոց սարքենք:
Միւսը՝ թէ.
– Չէ, ախպեր, ծախսը շատ ա լինում, շտապ օգնութեան մեքենան միշտ ըստեղ թող մնայ:
Երրորդը, որը ամենախելացին է, ասում է.
– Ոչ մի բան էլ պէտք չի, հիւանդանոցի կողքը փոս կը փորենք:

◆

Ապարանցին գնում է ռեստորան, մատուցողը մօտենում հարցնում է.
– Մենիւն բերե՞մ:
Ապարանցին ասում է.
–Քուր ջան, թէ թարմ ա՝ բեր:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ա.Մ.Վ.Գ.ի (Մատաթիա Գարագաշեան)ի պատրաստած, հատընտիր, մատենագրութեան մէջէն, գրաբարի դաս կու տար մեզի Մալէզեան. իբրեւ թէ քերականութիւնը արդէն կլլած ըլլայինք:

Այս հայկաբան պատուելին գրպանը ունէր տետրակ մը՝ «Որթնաբանութիւն» տիտղոսով, որ կը պարունակէր շարք մը ռամիկական ոճով ասութիւններ, զորս՝ մենք գրաբարի վերածելու պարտաւոր էինք. եթէ յաջողէինք գլուխը գոհացնել, «Հա՛, լակոտներ. հա՛, մարդ պիտի ըլլաք» կ՚ըսէր. բայց եթէ, «Աստուած մի՛ արասցէ» հակառակը պատահէր, օրհնած բերանը կը բանար, եւ ոչ գրաբարեան լեզուով, նոյնիսկ՝ տգեղ սոսկաբանութեամբ, կենդանաբանական բառեր կ՚ուղղէր մեզի:

Այս խրթնաբանութիւնէն մէկ հատիկ պարբերութիւն մը միտքս մնացած է. կը հոլովեմ շարունակ զայն, որ է՝ «Խըլխանձութիւնը կը զայիֆնայ կոր», եւ ինքը գրաբարի թարգմանած էր սապէս. «Ոխհարանայ առ նախանձուն». այս մէկ նմոյշը բաւական է դատելու միւս պարբերութիւնները, որոնք գրաբանութիւններ էին կատարելապէս:

***

Հրապուրիչ չէր բնաւ Մալէզեանին դասաւանդութեան կերպը, հակառակ որ քաջ հայկաբան-գրագէտի համբաւ ունէր: Սիրով եւ ջանադիր աշխատութեամբ կը հետեւէինք իր դասերուն, որպէս զի կարելիութեան չափով գլուխը գոհ թողուինք, բայց հակառակը ճակատագրական էր խեղճ աշակերտներուս: Կը պատահէր որ հարցումներ մը կ՚ուղղէինք իրեն, ահ ու դողի մէջ կը մնայինք ու կ՚ելլայինք: Փոխանակ հայրագութ վերաբերում մը մեզի դէմ ցոյց տալու, նեղսրտութեամբ, բիրտ ու սորին մարդու վայել խօսքերով կը պատասխանէր, օրինակի համար, հետեւեալը. Օր մը համարձակեցայ հարցնել թէ Նարեկը աշխարհաբարի կը թարգմանուէ՞ր. խոկոյն սպառնական դիրք մը առաւ, ակնոցը քիթին վրայէն քիչ մը վար իջեցուց. ծուռ ծուռ երեսս նայելով, եւ երկու ձեռքերը մէջքին վրայ, ոտքի ելաւ եւ սկսաւ «ընկալ քաղցրութեամբ» սքանչելապէս աշխարհաբար արտասանել ու երբ վերջացուց «Նարեկը կը թարգմանուի՞ եղեր, Վահրա՛մ, հա՛, կը թարգմանուի՞ եղեր, տեսա՞ր: Նայիմ որ դուն ալ թարգմանես, հայվանի պէս չմեծնաս». այս խօսքին ի լուր, աչքերս գիրքիս վրայ խոնարհեցուցի, մինչ ինքը կը շարունակէր դեռ ուրիշ անճահ խօսքեր ինծի, իբրեւ թէ իրեն ուղղած սոյն հարցումովս, մեծ մեղք մը գործած ըլլայի:

***

Բաւական ժամանակ անցնելէն յետոյ, ուրիշ օր մ՚ալ դասի միջոցին ամենամեծ անխոհեմութիւնն ունեցայ հարցնել մեր նշանաւոր պատուելիին, երբ "Հարկս հարկանել" խօսքը աշխարհաբարի կը թարգմանէր, թէ "հարկ" բա՞ռն էր որ hարսնիք կը նշանակէր, ի՞նչ պատասխան տայ նէ աղէկ: – Աչքերը լայն լայն բանալով եւ ակնոցն ալ իրմէն առաջ վազող քիթին վրայ վեր վար ընելով. "Տօ՛, անպիտան", պոռաց բարկանալով, "ան շըլըխտի կնիկները, երբ իրենց դրացինին Մարիամ հանըմ, Էլմաս հանըմ, եկող շաբթու հարկ ունինք հրամմեցէք, կ՚ըսեն նէ, ատի hարկիք է hարկ չէ, իմացա՞ր, սորվէ քի հալա տուտուրդ, ետխօտ դըրացիներուդ ալ սորվեցնես տէ, հոս տեղ պարապ հարցումներ չընես" յարեց ու լռեց:

Այսպէս էր ահա մեր Մալէզեան Յովսէփ պատուելիին քաղաքավարութեամբ լի դասաւանդութիւնը, եւ դիւրին է դատել, թէ աշակերտ մը ի՞նչ աստիճան օգուտ կրնար քաղել այդ տարօրինակ մարդէն, որ պաշտօն ունէր Սահակ-Մեսրոպի ոսկեղանձ լեզուին ընտելացնել մատաղատի տղաներ:

***

Բայց Մալէզեան պատուելիին հետ արտադպրոցական խնդիր մ՚ալ ունեցած եմ: Խնդիր անմոռանալի եւ յաւերժարժէշատակ:

Այդ ատենները՝ այսինքն 1870ի գարնանային ամիսներուն, անձրեւ չեկած օրերը, սովորութիւն էր, որ Զամլըճայի ստորոտը ցիրուցան կանգուն Թուրք աւագանիներուն տուներէն աւելցուք կերակուրները եւ անուշեղէնները, խոհարարներ ու ծառաներ կը բերէին ծախել հայաբնակ թաղերուն մէջ: Մեծափարթամ եւ մեծահարուստ պալատականներու ապարանքներով բոլորուած էր Զամլըճան եւ անոնց խոհանոցներուն մէջ եփուած կերակուրները կրնային բազմաթիւ ստամոքսներու յագուրդ տալ. առատութիւնը կը հոսէր ջուրի պէս եւ ծառաներն ալ գիտէին իրենց գրպանին օգուտը քաղել այդ առատութենէն:

Այսպէս՝ առտու մը երբ սոյն խոհարարներէն մէկ երկու հատը ծախու կերակուրներ եւ անուշեղէններ ի տես կը բերեն, կը դնեն Աճիպատէմ կոչուած վայրը, որ մեր դպրոցին ճամբան ալ հոնկէ էր, Մալէզեան պատուելին ինչպէս կ՚ըլլայ, կը հանդիպի այդ ցուցադրուած կերակուրներուն եւ անոնց մէջէն կը գնէ պնակ մը անուշեղէն որ էր ռէվանի ըսուածը: Պնակը ձեռքը, պատուելին կը փնտռէ մէկը, որպէսզի ռէվանին ղրկել տայ իր տունը, որ Ս. Խաչի եկեղեցւոյն ետեւի փողոցներուն մէջն էր: Այդ միջոցին ես գիրքերուս պայուսակը թեւս անցուցած դպրոց կ՚երթայի, պատուելին տեսաւ զիս, եւ եւէթ կանչեց՝ "Վահրամ, հոս եկո՛ւր, սա չանախը ա՛ռ մեր տունը տար ձգէ, ետքը դպրոց գնա" ըսաւ:

(Շար. 34)

(Շար. Ա. էջէն)

նակցութիւնները կը շարունակուին նպատակ ունենալով Կիպրոսի վերամիացումը.– «Հիմնուած երկու գօտիներու, երկդաշնակցային լուծումի մը վրայ, քաղաքական հաւասարութեամբ բոլորին համար»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ իշխանութիւնը ընտանեկան բնոյթ առած է, քանի Լեք Քաչինսքիի նախագահութեան աթոռը գրաւելէ ետք, վարչապետ դարձած է երկուորեակ իր եղբայրը՝ Ժարոսլաւ Քաչինսքի։

ՄԱՐՍԷՅԼ ի վերջոյ իր մզկիթը պիտի ունենայ դարու մը վիճաբանութիւններէ ետք։ Պայմանագիր ստորագրուած է Յուլիս 6ին, քաղաքապետին եւ մահմետական համայնքին միջեւ։ Խնդրոյ առարկայ մզկիթը մեծագոյնը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի եւ պիտի կառուցուի Սէն – Լուիի (15րդ Թաղամաս) մէջ, 2007–2008ի ընթացքին։ Պիտի ընդունի 3000էն 5000 հաւատացեալ։ Քաղաքին մէջ 150 հազար մահմետական կայ, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ 4,5 միլիոն։ 2000 աղօթավայր ունին (1975ի 100ին տեղ) եւ 15 մզկիթ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան ատեն։

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ'արժէ 10 Եւրօ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ.Մ.Ը.Մ.–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր»՝

Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19
Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ
փանփարի ընկերակցութեամբ։
Խարուկահանդէս

Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.–
Centre de Formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par YVES TERNON

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

*
**

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perpétrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide**, Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides**, Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement**, Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թի.Վի.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր անդամները, կը յայտնեն իրենց խորին ցաւակցութիւնները Փափազեան, Գալֆայեան, Նարկիզ ընտանիքներու հարազատներուն ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ բարեկամներուն, ինչպէս նաեւ Տէսինի Կապոյտ Խաչի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն վաստակաւոր ընկերուհի Արաքսի Փափազեանի մահուան առթիւ։

□

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le Révérend **Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.
Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes
— Nombre de places limité —
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle

AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 18€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Մաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 12

MERCREDI
12 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.495 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.495

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Gloria Victis !

ՖՐԱՆՍԱ ՉԷՐ ՅԱՂԹԱԾ, ԲԱՅՑ...

Երկուշաբթի, Յուլիս 10ին, Ֆութպոլի համաշխարհային մրցաշարքին Ֆրանսայի համար ցաւոտ վախճանը կը շարունակէր գրաւել մեկնաբանները: Ֆրանսայի խումբը Ռուասիի կը հասնէր ցերեկին եւ քիչ ետք ճաշի հիւրը կ'ըլլար նախագահ Շիրաքի: Այս վերջինն ալ ածականներ չէր խնայեր ամբողջ խումբին նկատմամբ, ի մասնաւորի Զիտանի: Կը յայտնէր.– «Ձեր ասպարէզին մէկ դժնդակ պահուն, կ'ուզեմ ըսել ձեզի ամբողջ ազգին սէրն ու հիացումը: Վիրթիւոզ մըն էք, Համաշխարհային Ֆութպոլի հանճար մը, սրտցաւ անձ մը. այդ պատճառով է որ Ֆրանսան կը հիանայ ձեր վրայ եւ ձեզ կը սիրէ»:

Նախագահը ջատագոված է նաեւ զտուը՝ Ռեմոն Տոմէնէք՝ հոյակապ ճարտարապետ մը եւ ամէն մէկ խաղացողը: Մէկ խօսքով աւելի բան մը պիտի չըլլար, եթէ Ֆրանսա յաղթած ըլլար: Մէկ կէտ միայն փոխուած էր օրուան յայտագրէն, ան ալ Շան զ'Էլիզէի տողանցքն էր: Ասոր փոխարէն, Գոնգորտի Հրապարակի Գրիյոն պանդոկի պատշգամէն ամբողջ խումբը, ներառեալ Զիտան, կը ներկայանար հրապարակը հաւաքուած տասնեակ հազարաւոր համակիրներուն, որոնք արտակարգ ոգեւորութեամբ կ'ողջունէին խաղացողները:

Օրուան հարցը սակայն, չէր լուծուած: Ի՞նչ ըսած էր իտալացի Մաթերածի Զիտանին, որպէսզի այս վերջինը գլխու հարուածով մը տապալէ Իտալացին, պատժուի ու արտաքսուի: Կը սպասուէր որ "քանի մը օրէն" Զիտան պատմէ ճշմարտութիւնը, մինչ այդ ենթադրութիւնները շատ էին: Մաթերածի "ահաբեկիչ" ըսած էր, մօրը հայհոյած էր, եւլն., եւլն.: Բայց, անմիջապէս հարցախոյզ մը կատարուած էր եւ հաստատուած որ Ֆրանսացիներու 61%ը ներած է Զիտանին եւ 52%ը շատ լաւ հասկցած է զինքը:

Ինչպէս ըսինք, Յուլիս 10ին, Ֆրանսան չահագրգռող հարցը այս էր: Յաջորդ օրն ալ կը շարունակուէր երկարաշունչ յօդուածներով եւ խմբագրականներով: Բուն հարցը այս է, աշխարհի միւս հոգերը Պաղեստինէն Չէչէնիա, կարեւոր չեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՄԻԼ ԲԱՍԱՅԵՒ, Չէչէնիոյ դիմադրութեան թիւ մէկը սպաննուած է Յուլիս 10ին, ինչպէս նաեւ "աւազակներու խումբ մը", հաղորդած է ռուսական հեռատեսիլը, աւելցնելով թէ անոնք կը պատրաստէին ահաբեկչական արարքներ: Ռուսաստանի գաղտնի սպասարկութեանց համաձայն, դէպքը պատահած է Ինգուշիա, բայց Չէչէնները կ'առարկեն որ Բասայեւ սպաննուած չէ այլ զոհ գացած է պայթումի մը: Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերն է, կ'ըսեն Ինգուշիոյ իշխանութիւնները, որ պայթուցիկներով լեցուն բեռնատար կառք մը օդը ելած է եւ Բասայեւ գլխատուած է: Պուտին, անմիջապէս շնորհաւորած է Ռուսաստանի գաղտնի սպասարկութիւնները, շեշտելով՝ «արժանի պատիժն էր այդ աւազակներուն համար, յանուն Բեսլանի մեր զաւակներուն»: Բասայեւ 41 տարեկան էր Չէչէնիոյ "թիւ 1 ահաբեկիչը" կը նկատուէր: Ինք է որ տէր եղած էր Բեսլանի դպրոցին գրաւման (2004, Սեպտեմբեր) ու նաեւ բազմաթիւ այլ արարքներու: 1990ին է, որ Բասայեւ սկսած էր կռուիլ Վրաստանի մէջ աբխազ ռուսամէտ անջատողականներու կողքին, ինչ որ պատճառ եղած էր որ գործակալ մը նկատուի. ին մահը վերջ կը դնէ այդ վարկածին: Տասը միլիոն տոլարի պարգեւ մը խոստացուած էր այն անձին, որ կ'օժանդակէ իր ընաջնջման:

ՊԱՂՏԱՏԻ հարաւը, 10 շիի Իրաքցիներ որոնք հանրակառքով կ'ընկերանային իրենցմէ մէկուն դիակին դէպի Նաճաֆի սուրբ քաղաքը, սպաննուած են զինեալ խումբի մը կողմէ:

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ Ժէ-8երու վեհաժողովէն չորս օր առաջ, Ռուսաստանի իշխանութիւնները ձերբակալութեանց արշաւի մը ձեռնարկած են եւ թիրախ են մասնաւորաբար համաշխարհայնացման ընդդիմադիրները եւ մարդկային իրաւանց ներկայացուցիչները: Գործուած այս ճնշումները կը ծառայեն սակայն "Միւս Ռուսաստանը" կազմակերպութեան, որու մաս կը կազմէ Կարի Գասպարով: Անոնք Յուլիս 11 եւ 12ին ժողով գումարած են պանդոկի մը սրահը:

ԹՐՔԱԿԱՆ հակալրտեսութիւններու թիրախ եղած է ԱՄՆ-ու զինեալ ուժերու թերթին մէջ տեղ գտած Միջին Արեւելքի քարտէս մը: Հոն գետեղուած է անկախ Քիւրտիստան մը, Թուրքիայէն, Իրաքէն, Իրանէն եւ Սուրիայէն առնուած հողերու վրայ: Քիւրտերը, ըստ այդ քարտէսին Սեւ ծովու վրայ նաւահանգիստ մըն ալ կը ստանան: Թրքական առաջին մեկնաբանութիւնները կը նախատեսեն շրջանին մէջ յաւելեալ արիւնայեղութիւն, քանի որ խնդրոյ առարկայ երկիրներէն ոչ մէկը պիտի յօժարի իր հողին վրայ քրտական անկախ պետութեան մը հիմնումին: Հեռանկարը նաեւ Իրանը, Սուրիան եւ Թուրքիան մերձեցնելու ազդակ մը կը նկատուի: Կ'ըսուի թէ Քիւրտերը անգամ մը եւս ԱՄՆ-ու կողմէ կը խաբուին, անկախ պետութիւն ունենալու խայծով:

ԳԱԶԱՅԻ մէջ պաղեստինցի երեք պատանիներ եւս սպաննուած են, չորս ուրիշներ ալ վիրաւորուած իսրայէլեան ռմբակոծութեան մը հետեւանքով: Ըստ ականատեսներու, տղաքը ֆութպոլ կը խաղային մարզադաշտի մը մէջ, որ կից է պաղեստինցի մարտիկներու գործածած վայրին, ուրկէ հրթիռներ կ'արձակեն:

ԹՐՔԱԿԱՆ ուժերը երեք Քիւրտեր ըսպաննած են Յուլիս 10ին Իրաքի սահմանին վրայ, բախումներու ընթացքին: Անոնք փորձած են սահմանը անցնիլ (Իրաքէն Թուրքիա): Անդարա դիմած էր ամերիկեան եւ իրաքեան ուժերուն, որ յաւելեալ ուժեր ղրկեն զսպելու համար Քիւրտերը Իրաքի հիւսիսը:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ պարտուած թեկնածուն (ձախ) չընդունիր այդ պարտութիւնը եւ կը շարունակէ իր առարկութիւնները: Յուլիս 10ին, տեսերիզի մը միջոցաւ ցոյց տուած է անձ մը որ վեց քուէաթուղթ կը նետէ քուէատուփի մը մէջ, ինչ որ բացայայտ փաստ մըն է խարդախութեան:

ԻՐԿՈՒԾԿԻ օդանաւային արկածին մեռեալներու թիւը 128 է ըստ նոր տուեալներու, բայց բոլորին ինքնութիւնը չէ ճշդուած: 75 վերապրող կայ:

ՖՐԱՆՍԱ ապաստանած յիսուն "առանց թուղթի" օտարականներ Յուլիս 7ի երիկունը խուժած են Արնօ Քլարսֆելտի բնակարանը (ռիւ Լա Պոէսի) բողոքելու համար Սարքոզիի որոշումին դէմ: Ծանօթ է որ այս վերջինը Արնօ Քլարսֆելտը նշանակած էր որպէս միջնորդ "առանց թուղթի" օտարականներու կարգավիճակին կարգադրութեան համար՝ պարագայ առ պարագայ:

Ի. ԱԼԻԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՅՑԻՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ազրպէյճանի նախագահը Ի. Ալիեւ Թուրքիա այցին նախօրեակին հարցազրոյց մը տուած է թրքական "Ճումհուրիյէթ" թերթին: Առաջնային տեղը գրաւած են Ղարաբաղի հակամարտութիւնը, կարգաւորման հոլովոյթը, առաջարկները, հեռանկարները:

Ի. Ալիեւի առաջին հաստատումը այն է որ Հայաստան ու Ազրպէյճան բաւական հեռու են հաշտութեան հանդիպումէ մը: Ապա կրկնած է թէ գրաւեալ հողերը պէտք է ազատ արձակուին, գաղթական Ազրպէյճանցիները հոն հաստատուին, իսկ հանրքուէին համար նկատի առնուին Հայ եւ Ազրպէյճանցիներու համայնքները, քանի որ պատերազմէն առաջ թէ՛ Հայեր, թէ՛ Ազրպէյճանցիներ կ'ապրէին հոն: Կրկնած է նաեւ թէ Ղարաբաղը Ազրպէյճանի անբաժանելի մասն է: Յետագային կարելի է անոր կարգավիճակին մասին վիճարկում բանալ: "Մենք երբեք չենք հաւանած ու չենք հաւանիր Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան խախտումին, ուստի ոչ տարին մը, ոչ ալ տասը կամ հարիւր տարիէն կարելի կ'ըլլայ Ղարաբաղի անջատումը: Այս իրականութեան տեղեակ են Մինսկի խումբին նախագահներն ալ, Հայաստանի իշխանութիւններն ալ: Միայն հայկական կողմը կը ջանայ պնդել կէտերու վրայ որոնք իրականութիւն չեն ցոլացներ: Իրականութիւնը այն է որ Ազրպէյճանի ամբողջականութիւնը բանակցութեան նիւթ չէ եւ Լեռնային Ղարաբաղին երբեք անկախութեան կարգավիճակ պիտի չտրուի":

Լրագրողներ հարց տուած են թէ ի՞նչ կը խորհի անկախ պետութիւն ըլլալու ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի յայտարարութիւններուն մասին. Ի. Ալիեւ զինք որակած է "Անօրինական, ոճրային իշխանութեան մը պարագլուխը որ ապօրինաբար կարգավիճակ հռչակած ոճրային խմբակ մը կը գլխաւորէ": Աւելցուցած է թէ անոր արտայայտութիւնները ոչ մէկ կարեւորութիւն ունին եւ ինք ոչինչ կ'ուզէ ըսել անոնց մասին:

Ի. Ալիեւ ըսած է թէ ինչպէս աշխարհի ամէն կողմը, իր երկիրն ալ փոքրամասնութիւններու բնականոն կեանքի պայմաններ ապահովելու փորձառութիւն ունի: Անոնք "շատ հանգիստ, ազատ կ'ապրին, վայելելով բոլոր իրաւունքները": Պատճառ չի տեսներ որ այդ պայմաններուն մէջ Ազրպէյճանէն հողային անջատումով նոր անկախ պետութիւն մը ստեղծուի:

Ի. Ալիեւ չէ բացառած պատերազմի ընտրանքը, եթէ "Հայաստան գրաւած հողերէն չքաշուի": Մանաւանդ, շեշտած է թէ իր երկիրը թէ՛ տնտեսապէս, թէ՛ ռազմական հզօրութեամբ, թէ՛ շրջանին մէջ ունեցած դիրքով աւելի կարեւոր է եւ ժամանակի ընթացքին այդ կարեւորութիւնը պիտի աւելնայ: Իսկ Հայաստան աղքատ է եւ պիտի կրէ ժխտական բոլոր հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

Օ.Է.Ա.Հ.Կ.ի խորհրդարանական վեհաժողովին անլոյծ մնացած հակամարտութիւններուն վերաբերեալ երկու փաստաթուղթ ներկայացուցած են Վրաստանն ու Ազրպէյճանը: Առաջինով առաջարկուած է վիճելի տարածքներու վերադարձով կարգաւորել հակամարտութիւնը, երկրորդով՝ բացառուած է Քոսովոյի նախընթացին ընդհանրացումը:

Առաջին փաստաթուղթին թեր քուէարկած են միայն առաջարկող երկիրները եւ Թուրքիան, իսկ երկրորդին՝ Ռուսաստանի օժանդակութեամբ նոյնպէս միայն նոյն երեքը: Այլ խօսքով՝ Քոսովոյի կարգավիճակը կրնայ որպէս նախընթաց նկատի առնուիլ:

Վեհաժողովին փաստաթուղթին մէջ առաջին անգամ ըլլալով կարելի եղած է, Մոնթէնէկրոյի օրինակով, տեղ տալ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին: Նիստին վէճի նիւթ եղած են մարդկային իրաւունքներու, մարդասիրական հարցերու, ազգային փոքրամասնութիւններու, միջանկեալ՝ Ջաւախքի կացութեան հարցերը:

Վրաստանը, Ազրպէյճանը եւ Թուրքիան առաջարկած են որ քուէարկուած փաստաթուղթին մէջ տեղ տրուի երկրի մը տարածքային ամբողջականութեան ազգ. փոքրամասնութիւններու կողմէ պարտադրաբար յարգուելու պայմանին: Հայկական կողմէն առաջ հակադրած է սպանականը, շեշտելով թէ ազգային փոքրամասնութիւններ տարածքային ամբողջականութիւնը չյարգելու իրաւունք կ'ունենան եթէ իրենց ապրած երկիրը չի յարգեր իրենց իրաւունքները:

Հակահայ նախաձեռնութիւնները խոչընդոտելու եւ հայանպաստ փաստաթուղթի մը ի նպաստ քուէարկութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած է Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ու, Ֆրանսայի հետ տարուած գործակցութիւնը:

***

ԼՂՀ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՐՑԱԽ ԱՅՑԵԼԱԾ

Եռօրեայ այցով Արցախ գացած է հայ կաթողիկէ եկեղեցիին պատրիարքութիւնը, Ներսէս-Պետրոս ԺԹ. պատրիարք կաթողիկոսին գլխաւորութեամբ: Շուշիի մուտքին դիմաւորուած են ԼՂՀ իշխանութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ, յետոյ տեսակցութիւնը ծաւալած է ընկերատնտեսական եւ Շուշիի վերականգնումի նիւթերով: Ներսէս-Պետրոս ԺԹ. բացման ելոյթ մը ունեցած է Ստեփանակերտի համալսարանին մէջ կազմակերպուած "Շուշիի պատմամշակութային ժառանգութեան առաջին արդիւնքներն ու հեռանկարները" ցուցահանդէս-գիտաժողովին:

Պատրիարքութիւնը Յուլիս 7ին Գանձասար այցելած, Յուլիս 9ին բացումը կատարած է Շուշիի մշակութային հետազօտութիւններու եւ վերականգնումի թանգարանին:

ԵՐԲ ՕՐԷՆՔԸ Կ'ԱՐՏՕՆԷ ՀԱՐԿ ՉՎՃԱՐԵԼ

Հայաստանի հարկային կանոնադրութեան մէջ, հաւանօրէն բարի նպատակով, չահու հարկ վճարելէ բոլորովին, կամ կիսով զերծ կացուցուած են կարգ մը ընկերութիւններ: Բարի նպատակը, կ'ենթադրուի որ զանոնք խրախուսելու ջանքն է, քանի որ այդ առանձնաշնորհումը եղած է արտասահմանի ներդրումով կեանքի կոչուած ընկերութիւններուն: Կարգադրութիւնը կը վերաբերի 2004ին եւ 2005ին գործունէութիւն ունեցած եւ չահ յայտարարածներուն: Այդ շրջանակին պատկանող 70 ընկերութիւն կայ Հայաստանի մէջ:

Նիւթը իր չատ ուշագրաւ մանրամասնութիւններով ինկած է Արա Մարտիրոսեանի ("Ազգ", Յուլիս 4) սեւեռուն նայուածքին ու գրիչին տակ: Հարկային կարգադրութեան այս պարագան նչելէ ետք ան կ'աւելցնէ անմիջապէս որ 70նոց ցանկին մէջ են գրեթէ բոլոր քիչ կամ չատ յայտնի եւ որոշակի կշիռի տէր ընկերութիւնները: Այսքանն ալ, ըսե՛նք որ կարելի է բնական երեւոյթ նկատել ու հասնիլ յաջորդ նչումին. 'Պարզւում է որ մի շարք ընկերութիւններ, որոնց պատկանելութիւնը մեր բոլորիս յայտնի օլիգարխներին ոչ ոքի կասկածը չի յարուցում, համարւում են օտարերկրեայ ներդրումներով ընկերութիւններ եւ կիսով չափ կամ ամբողջովին ազատ են եդել շահութահարկի վճարումից": Այսինքն, հարկային առանձնաշնորհում վայելողներու մէջ կան այն ընկերութիւնները որոնք ամէն մարդ գիտէ թէ կը պատկանին Հայաստանի քաղաքական ու տնտեսական - առեւտրական մարզերը իրենց վարպետ ձեռքերուն մէջ միաձուլած մարդոց... Անոնց որոնք աւելի քան անհասկնալի ճամբաներով տիրացած են Հայաստանի նման երկրի մը բնակչութեան 90%ը քամող երջանիկ փոքրամասնութեան դիրքին: Առաջ այս հատուածին կը տրուէր "ճարպիկ առեւտրական" որակումը, վարագուրելու համար չահադիտական իրենց սահմանազանցումները. նոյնիսկ դրական արժեւորումի երանգ մը տալով անոնց գործունէութեան: Ներկայիս այդ ճարպիկները առեւտրական նուաճումներուն վրայ աւելցուցած են քաղաքականն ալ: Կայ հատուած մը որ նաեւ երեսփոխան է, կարեւորագոյն իշխանութիւնները կեդրոնացուցածի բացառիկ դափնիներով:

Այս մարդիկը որոնք յաճախ Հայաստանի հանրութեան ծանօթ են իրենց չատ պատկերալից անուանումներով, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՛նչպէս յաջողած են որպէս "արտասահմանեան ներդրումներով տեղական կազմակերպութիւն" նկատել տալ իրենց նախաձեռնութիւնը: Հետաքրքրութիւնը աւելի ու աւելի սուր բնոյթ կ'առնէ երբ մարդ չարունակէ Արա Մարտիրոսեանի էջին ընթերցումը ու տեղեկանայ որ հարկ չվճարելու, կամ կիսով վճարելու արտօնութիւնը կը տրուի 1 միլիոն տոլարէն աւելի արտասահմանեան դրամագլուխ ունեցող ընկերութիւններուն:

Մինչ տասնըհինգ տարիէ ի վեր հայ մամուլը ներսով ու դուրսով կը ծանրանայ բազմութիւններու տնտեսական անմխիթար վիճակին, դարմանի միջոց գտնելու անհրաժեշտութեան վրայ, յաճախ կացութիւնը աւրնչելով արտագաղթի ծանօթ թափին, բոլորովին անտեսուած է այս մարդոց հանճարը: Անտեսուած է որ այդքան դժուար, ծանր պայմաններու մէջ արտասահմանէն մէկ միլիոն ու աւելի տոլար ապահոված, անով գործ հիմնած տաղանդներ, ունի նոյն երկիրը: Օրէնքը, կ'ըսուի թէ 90ականներուն ընդունուած է, բայց այսօր ժամանակավրէպ դարձած:

Յօդուածագիրը կու տայ օրինակներ ալ այս միլիոննոցներէն. զանոնք առած է հարկային ծառայութեան հրապարակած ցանկէն: Շարքը արտածելու մենաշնորհին տէր ընկերութիւնը, "Կրէյթ Վէլլի"ն, "Ալիա-սերվիս"ը, "Մուլթի կրուփ կոնցեռն"ը, "Արարատ ցեմենտ"ը, "Մուլթի էյր"ը, "Միկա ցեմենտ"ը անոր թուածներէն են. խրաքանչիւրին հետ տուած է սեփականատիրոջ ինքնութիւնն ալ: Նըշուած եօթնէն վեցը կը պատկանին երեք երեսփոխանի. Տիգրան Արզաքանցեանի, Սամուէլ Ալեքսանեանի եւ Գագիկ Ծառուկեանի:

Ա. Մարտիրոսեան կը գրէ թէ հարկային նոյն ցանկը բազմաթիւ այլ ծանօթ ընկերութիւններու անուններ ալ ունի որոնց համար ըսուած է թէ արտասահմանեան դրամագլուխով համատեղ ձեռնարկութիւններ են. սակայն ինք կը չեչտէ թէ ոչ պաշտօնապէս ամէն մարդ գիտէ որ "այդ ընկերութիւններում ներդնողը որպէս օտարերկրեայ ձեւակերպուած տեղական դրամագլուխն է": "Ջերմուկ"ը, "Վալենսիա"ն, "Արսօյլ"ը, Վանաձորի "Մխիթար Գոշ" համալսարանը այդ ցանկին անուններէն են:

Եօթանասուն ընկերութիւններէն տասը, "Կոտայք"ը, "Գոգա-գոլա"ն, "Արմէնթէլ"ը, եւլն. յաջորդ տարի պէտք է հարկ վճարեն, այդ մարզի առանձնաշնորհումով տրուած չորս տարուան արտօնութիւնը գործածած ըլլալով: Աւելի լաւ լուրն ալ այն որ 2007ին այդ արտօնութեան վերջ կը տրուի ու կը փակուի չահու հարկ չվճարելու օրինաւոր ճամբան, ինչպէս կ'ըսէ յօդուածագիրը:

Մէկդի ձգենք հարցումը թէ յատկապէս քաղաքականը եւ առեւտրականը իրենց գործունէութեամբ միացուցածները հարկ չվճարելու, կամ նուազ վճարելու ուրիշ հնար պիտի չունենա՞ն: Բայց հետաքրքրութիւն մը կը յամառի ուղեղ չարչրկել. խորհրդային կարգերէ դուրս եկած Հայաստանի ծանօթ իրականութեան մէջ ո՞ւրկէ այդ ափ մը մարդիկը միլիոն տոլարներու տիրացան, ի՞նչպէս անոնց "արտասահմանեան"ի հագուստ հագցուցին ու առօք-փառօք օգտուեցան իրենց չահէն հարկ իսկ չվճարելու օրինաւոր առիթէն:

Ջէ՛, պատասխանը որ ընդհանրապէս կը տրուի, սատանի գլխու չի նմանիր, այլ աւելի՝ յաւերժահարսի, կամ հրեշտակի. իսկ իրականութիւնը տեղ մը թաղուած ալ չէ, այլ արեւուն տակ կը պտտի ազատ ու համարձակ:

Մուրը հոն է որ Հայաստանի կարեւորագոյն մարզերը կարգաւորող բուն օրէնքները պրայլեան այբուբենով գրուած են...

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՍՈՒՐ ԱՆԿԻՒՆ

ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ՝ ԿԵՆՑԱՂԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կենցաղավարութիւն բառը զիս կը տանի քսանհինգամեակ մը ետ, երբ որպէս նախակրթարանի աշակերտ ստացած էի սեւ կողքով,– թէ ինչո՞ւ սեւ, մի՛ հարցնէք,– կարծեմ վրան պատկերուած կարմիր կակաչով գիրք մը, որ պարգեւած է ինծի հաճելի ընթերցում ամառուան ընթացքին: Եթէ չեմ սխալիր, այդ գիրքին անունն էր «Ծաղիկի պէս համայնք», իսկ հեղինակը կամ կազմողը Հայ Կաթողիկէ վարդապետ մըն էր: Այդ տարիքիս, Մելքոնեան երթալէ առաջ նման գիրք մը բացառիկ նուէր մըն էր ինծի. գոնէ այդ ժամանակ չատ հետաքրքրական գտած էի աշխարհի տարբեր ժողովուրդներու սովորութիւններուն ծանօթանալը, բարեւելը, ճաչելու կարգ ու կանոնը, յարգանքի ու կենցաղագիտութեան այլեւայլ մանրամասնութիւններ:

Գրադարանիս գրպանի փոքրիկ բառարանին մէջ դժբախտաբար քիչ առաջ չգըտայ իմ այդքան սիրած «կենցաղավարութիւն» բառը, սակայն գրեթէ նոյն իմաստով գտայ «կենցաղագիտութիւն» եւ «կենցաղագէտ», որոնք համապատասխանաբար կը նչանակեն «նրբուկացի պատշաճութեանց ծանօթութիւն, բարեկիրթ, քաղաքավարութեան օրէնքներուն ծանօթ»:

Թէ ինչո՞ւ երեք չաբաթէ ի վեր «կենցաղավարութիւն» բառը հոգիս կը մաշեցնէ, պատասխանը պարզ է: Վերջին շրջանին, Յունիս ամիս, արդէն կռահեցիք, այո՛, չատ ճիշդ, ներկայ գտնուեցայ աւելի քան հինգ չրջանաւարտութեան հանդիսութիւններու. մէկը՝ ամերիկեան – հանրային դպրոցի, միւսը՝ պարի դպրոցի մը, իսկ մնացեալը՝ հայկական սեփական վարժարաններու: Եւ ահա, կամայ թէ ակամայ յիշեցի այդ սեւ գիրքը, ուր որքա՛ն հաճելի ձեւով ներկայացուած են ապրելակերպի զանազան երեսները: Իրապէս, լուծումի կարօտ հարց է այս, երբ չրջանաւարտ աշակերտներու ծնողներ, ազգականներ, քոյրեր եւ եղբայրներ հանդիսութեան հանդիսաւոր պահուն հանդի՛սատ խօսակցութեամբ, ժպիտով, կատակներով, տասը րոպէն մէկ աթոռ փոխելով, երթալ գալով, ձեռքի հեռախօսներու զանգին պատասխանելով (ամօթէն կարմրելու եւ անջատելու փոխարէն), չարունակե՞մ... պատասխանատու ուսուցիչներու կոչին չանսալով, ծամելով ու ծամելով՝ բեմին վրայ, սրահին մէջ, քայլերգներու եւ «Հայր Մեր»ի պահուն, նորածին երեխաներու լաց ու կոծին մայրերու անտարբեր եւ անչարժում վարքով, եւ դեռ աւելին, քայլեգներու ունկնդրութեան կիսուն սրահին ետեւի չարքերու մեր սիրասուն ու փափկասուն «զարդարուած» օրիորդներուն եւ տիկիններուն նըստելով՝ իրենց կողակից-ընկերներուն հետ: Տակաւին... դուք կրնաք զարկ տալ ձեր յիշողութեան եւ քիչ մըն ալ երեւակայութեան, եւ պատկերը կ'ըլլայ ամբողջական:

Ե՞րբ պիտի սորվինք յարգել մեր չուրջինները. իսկ այդ հանդիսութիւններու ընթացքին՝ յարգել նաեւ մենք զմեզ եւ մեր զաւակները, մեր երեխաները, որովհետեւ անոնց օրն է, անոնց երազն է որ կ'իրականանար այդ պահուն:

Այո, կենցաղավարութիւն է պէտք՝ քիչ մը ամէն տեղ: Եւ կը մտածեմ, թէ ինչպէս ինծմէ երեք աթոռ անդին նստած տիկինը մեր միջեւ եղող երկու աթոռները գրաւած էր ծաղկեփունջով մը, եւ ոտքի մնացած աւելի քան յիսուն ներկաներէն գոնէ հինգը երբ մօտեցան կենցաղագիտութեամբ հարցնելու համար թէ ազատ աթոռ կայ, «կենցաղագէտ» մեր տիկինը հանդարտօրէն ոչ ըսաւ, թէ՝ գրաւուած է: Իսկ ես անհամբեր կը սպասէի թէ ո՞վ պիտի նստի կողքի աթոռիս վրայ, որուն համար վերապահուած էր ոչ թէ մէկ, այլ երկու աթոռ... բայց այդպէս մինչեւ վերջ ծաղիկներու այդ փունջը բազմած մնաց երկու աթոռներուն վրայ, իսկ ոտքի մնացած հանդիսատեսներուն խօսակցութիւնն ու կրունկներուն դոփիւնը տակաւին կը մրճահարեն ուղեղս:

ՆԵՏ ՈՒ ԱՂԵՂ

«Նոր օր»

ՕԳՆԵՑԷ՛Ք ՍԹԵՆՏԱԼՆ ՈՒ ԱՓՈԼԻՆԵՐԸ ՓՐԿԵԼՈՒ

Իտալական "Սթամփա" թերթին մէջ ֆրանսերէնի ուսուցչուհի մը այս աղաղակը հնչեցուցած է. գինք պոռթկալու ստիպողին բերած է տեսնել ֆրանսերէնին վիճակած անտարբերութիւնը: Ցաւոտ ցաւով կը գրէ թէ իտալական դպրոցներու մէջ ֆրանսերէնը կը մեռնի: Օտար լեզուի ընտրութեան պահուն աշակերտները առանց պահ մը երկմտելու, զանգուածաբար կ'արձանագրուին անգլերէնի բաժնին: Այդպէսով աստիճանաբար ֆրանսերէնը կ'անհետանայ. իսկ այդ ճիւղին ուսուցիչները հետզհետէ իրարմէ աւելի հեռու դպրոցներու մէջ գործ կը գտնեն, կամ կը տեղափոխուին:

Փաոլա Մասթրոզոլա որ յօդուածին հեղինակն է, ամբողջ ուսումը ֆրանսերէն առած է ու անձնական բախտը կը նկատէ 14 տարեկանին Ֆլոպէրի, Ժիտի, Սարթրի, Գամիւի, Վէրլէնի, Պօտլէրի հատորներուն հետ վայելած մտերմութիւնը. անոնցմէ կրած մտաւոր պոհացումը մինչեւ այսօր չէ լքած զինքը:

Հաստատել թէ Թորինոյի պատմական չորս լիսէներէն միայն մէկը ֆրանսերէնի բաժին ունի, ցաւ կը պատճառէ իրեն: Ֆրանսերէնին տրուած տեղի այս նուազումը հաւաքական ծանրակշիռ հարց կը կոչէ, նոյնիսկ իսկական ողբերգութիւն: Աւելորդ կը նկատէ նոյնիսկ յիշեցնել թէ ֆրանսական մշակոյթը ի՛նչ մեծ արժէք ունեցած է եւ մինչեւ այսօր ալ ունի բոլոր եւրոպացիներուն համար: Ֆրանսացի բանաստեղծներն են որ դրոշմած են ամբողջ իտալական բանաստեղծութիւնը Արիոսթէն մինչեւ Ունկարէթթի:

Ուսուցչուհին հարց կու տայ արդարօրէն թէ մինչ այնքան վեհանձնօրէն պայքար կը մղուի ի նպաստ փոկերու, փանտաներու պաշտպանութեան, կարելի չէ՞ փոքր ժեստ մըն ալ ընել վերապրեցնելու համար Սթէնտալը եւ Ափոլինէրը:

Հարց տալէ ետք թէ ինչո՛ւ բոլոր ծընողները անգլերէնը կ'ընտրեն իրենց զաւակներուն համար, եւ թէ ինչո՛ւ դպրոցները կը հնազանդին այդ մեծամասնութեան, կ'ըսէ թէ ներկայի աշխարհի մէջ օգտակարին յաղթանակն է պարտադրըւածը: Ինք ալ կ'ուզէ գիտնալ թէ ընդունելով հանդերձ ֆրանսերէնին անօգուտ բոյթը, չէ՞ն կրնար զայն ընտրել, նոյնիսկ նախընտրել ճիշդ այդ բնոյթին պատճառով: Ինք գեղեցկագոյն լեզուն կը նկատէ ֆրանսերէնը. թէ՛ անոր երաժշտականութեան, թէ՛ ճչգրտութեան պատճառով:

Քաջութիւնը պիտի ունենանք՞, հարց կու տայ, կամ յեղափոխականի կեցուածքը, նոյնիսկ փոքր թիւով մը, հակելու համար ի նպաստ գեղեցկութեան անօգուտ եւ անհեթեթ ընտրանքին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սըրահին մէջ, Յունիս 7ին, կազմակերպութեամբ "Արցախ Ֆոնտ"ին, տեղի ունեցած է զեկուցում – ցրոյց մը նիւթ ունենալով "Արցախը իր մարտահրաւէրներով": Յանուն կազմակերպիչ մարմնին բացման խօսքը արտասանած է Մելքոն Յակոբեան դիտել տալով որ համազգային խնդիրներու լուծման գործընթացին մէջ լիբանահայութիւնը միշտ գտնուած է յառաջապահ դիրքի վրայ: Նչուած է որ լիբանահայութիւնը Լեռնային Ղարաբաղի ազատագրութեան մարտերուն ընթացքին իր մասնակցութիւնը բերած է նահատակներ տալով եւ այսօր ալ չի գլանար տարբեր օժանդակութիւններ տրամադրել: Այսօր ալ ուշ չէ տակաւին որեւէ ներդրումի համար: Իր խօսքէն ետք, ներկաները դիտած են «Մասնակցէ՛ "Նոր կեանք, նոր յոյս" ծրագրին» նիւթով տեսերիզ մը, ուր ներկայացուած էր Արցախի իրավիճակը: Ձեռնարկին առաջին զեկուցաբերը եղած է Արցախի Արտաքին նախարար՝ Գէորգի Պետրոսեան, որ ներկայացուցած է Արցախի հիմնահարցին բանակցային գործընթացը: Իրեն յաջորդած է Արցախի վերաբնակեցման աշխատանքներու համակարգող Սերժ Ամիրխանեան: Վերջին խօսք առնողը եղած է Հայաստանի դեսպանը՝ Վ. Տէր Ղեւոնդեան, իսկ զրուցավարը՝ Զաքար Քէշիշեան ներկայացուցած է "Արցախ Ֆոնտ"ի նոր ծրագիրները: Հարցումներու բաժինէ մը ետք, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարանի դաչտին մէջ:

ՍՆՆԴԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

ՊԱՂՊԱՂԱԿԸ

Մեզմէ ո՞վ, մեծ թէ պզտիկ, չի սիրեր պաղպաղակը, մանաւանդ՝ տաք օրերու ընթացքին: Ան փրաւացիօրէն կը նըկատուի ամրան պտուղը, որովհետեւ կը զովացնէ եւ կ՚աշխուժացնէ մարմինը: Ներկայիս պաղպաղակի կամ այս քրիմի սպառումը օրէ օր սկսաւ աւելնալ, մանաւանդ զանազան տեսակի սառնարաններու տարածումով: Նախորդող դարերու պաղպաղակը կը հրամցուէր տօնական օրերուն եւ կամ առիթներով, մինչ ներկայիս զայն կը սպառեն աշխարհի գըրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, ամառ թէ ձմեռ:

Հակառակ համեղ ու ախորժաբեր ըլլալուն՝ ան քալորիներով հարուստ է եւ կը պարունակէ ճարպեր: Անոր մէջ գըտնըւող քալորիներուն յիսուն առ հարիւրը կու գայ անոր մէջ գտնուող ճարպին:

Զանազան տեսակի պաղպաղակներ գոյութիւն ունին, որոնց մեծ մասը կը պարունակէ կաթ, շաքար, համեմող տարրեր, պահածոյ տարրեր եւ երբեմն՝ հաւկիթին ճերմկուցը կամ դեղնուցը: Պէտք է նկատի ունենանք պաղպաղակին բաղադրութիւնը եւ գիտնանք, թէ բնական նիւթէ՞ պատրաստուած է ան, կամ կեղծ եւ գունաւոր նիւթերէ: Պաղպաղակին սննդական արժանիքները կը տարբերին՝ ըստ անոր բաղադրութեան հիմնական տարրերուն:

Եթէ պաղպաղակը բաղդատենք այլ տեսակի անուշեղէնի հետ, ինչպէս՝ կարկանդակը, փայը եւ այլն, կը նկատենք, որ պաղպաղակին սննդական արժէքը շատ աւելի մեծ է ու հարուստ: Պաղպաղակը կը պարունակէ փրոթէինի տեսակներ, քալսիում, ռայպոֆլաւին եւ կենսանիւթ Պէ. 12:

Եթէ պաղպաղակ կը սիրես եւ սակայն յատուկ սննդականոնի կը հետեւիս, պէտք է սպառես քիչ ճարպ պարունակող պաղպաղակ:

Շուկան զանազան տեսակի պաղպաղակներ կը գտնենք, որոնց վրայ գրուած է «տիէթ» արտայայտութիւնը: Գոյութիւն ունին զանազան հաստատութիւններ, որոնք հետամուտ են զանազան տեսակի անուշեղէններ պատրաստելու, թէեւ ճարպ պարունակող եւ երբեք ճարպ չպարունակող: Այս բոլոր արտայայտութիւնները չեն նշանակեր, թէ «տիէթ» պաղպաղակը քիչ քալորիներ կը պարունակէ. ան երբեմն բնական պաղպաղակին համահաւասար եւ նոյնիսկ աւելի քալորի կը պարունակէ:

Նոյնիսկ եթէ արտադրութիւնը հարիւր առ հարիւր բնական նիւթերէ բաղկացած է եւ կամ անոր բոլոր տարրերը նշուած են անոր պիտակին վրայ, ան տակաւին որոշ չափով ջերմուժ կամ քալորի կը հայթայթէ մարմինին:

Շուկան կը գտնենք պաղպաղակի տեսակներ՝ վրան պարզապէս «տիէթ» բառը արձանագրուած, առանց որեւէ այլ բացատրութեան: Ուեւէ անհատ ի՞նչպէս պիտի գիտնայ այդ արձանագրութեան իսկական իմաստը: Եթէ ենթական շաքարախտ, արեան բարձր քոլեսթերոլ եւ կամ այլ տեսակի հիւանդութիւն ունի, ի՞նչ ձեւով պիտի կարենայ գիտնալ, թէ այդ պաղպաղակը կրնա՞յ ուտել, թէ ոչ: Նոյնն է պարագան նիհարնալու նպատակով յատուկ սննդականոնի հետեւողներուն: Ի՞նչ ձեւով պիտի կարողանան գիտնալ, թէ իրենց սպառածը քանի քալորի կը պարունակէ: Հեռու մնալու համար այս տաղտուկէն, ամէն անգամ որ պաղպաղակ գընելու ըլլանք, պէտք է ուշադրութիւն դարձնենք, թէ բաղադրութեան տարրերու ցուցակը նշուա՞ծ է թէ ոչ, եւ ապա որոշենք գնել զայն: Պաղպաղակի զուարթին կամ ծածկուած թուղթին վրայ նշուած պէտք է ըլլայ նաեւ պատրաստութեան ընթացքին պաղպաղակին վրայ աւելցուած տարրերը, բնական ըլլան անոնք, թէ կեղծ կամ գունաւոր, ինչպէս՝ պահպանող նիւթերը, համեմող եւ կամ ախորժաբեր նիւթերը:

ՔԱՐԼԱ ԵԱՐՏԸՄԵԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ.– Օգոստոս 24-26, հրաւէրով ու նախագահութեամբ Արամ Ա. Կաթողիկոսի, կրթական Բ. համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ: Ինչպէս ծանօթ է մեր ժողովուրդի զաւակներուն, 2004 Օգոստոս 5-7ին տեղի ունեցած էր առաջին համագումարը՝ "Հայեցի դաստիարակութիւնը Սփիւռքի մէջ" թեմային շուրջ: Այդ համագումարին տրուած էին շարք մը որոշումներ, որոնց կարգին մանկապատանեկան գրականութեան զարկ տալու կարեւորութիւնը, եւ Հայ լեզուի, Հայոց Պատմութեան ու Կրօնքի դասաւանդութիւնը հայ դպրոցէն ներս վերակազմակերպելու անհրաժեշտութիւնը: Ինչ կը վերաբերի մանկապատանեկան գրականութեան, ինչպէս մամուլով տեղեակ պահեցինք, Վեհափառ Հայրապետին եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան տնօրէն տոքթ. Զաւէն Եկաւեանի միացեալ ջանքերով, յատուկ յանձնախումբ մը սկսած է գործել:

Ի հետեւումն համասփիւռքեան համաժողովին, յատուկ համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Մայրավանքին մէջ, Հայ լեզուի, Հայոց Պատմութեան ու կրօնագիտական առարկաներու դասաւանդման, դասագիրքերու պատրաստութեան հմտութիւն ու փորձառութիւն ձեռք ձըգած մասնագէտներ, ուսուցիչներ եւ ուսումնական խորհուրդներու ներկայացուցիչներ, շուրջ 40 հոգի, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան զանազան թեմերէն: Համագումարին նպատակը պիտի ըլլայ մասնագիտական արժեւորումի ենթարկել վերոյիշեալ նիւթերու պարզած ներկայ կացութիւնը, ապա յըստակ ուղեգիծ մը ճշդել զանոնք բոլոր երեսներով վերակազմակերպելու միտող: Նախապատրաստական յատուկ յանձնախումբ մը արդէն սկսած է աշխատանքի Վեհափառ Հայրապետին գլխաւորութեամբ: Յանձնախումբի անդամներն են՝ Ոսկերերան Արզումանեան, Երուանդ Փամպուքեան, Պէպօ Սիմոնեան, Գէորգ Գանտահարեան, Ժիրայր Դանիէլեան եւ Սարգիս Կիրակոսեան:

ՃԻՇԴ ԵՒ ՍԽԱԼ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ՔՈԼԵՍԹԵՐՈԼԻ ԵՒ ՍԽՏՈՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՔՈԼԵՍԹԵՐՈԼԸ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆ Է

ՍԽԱԼ. Ճիշդ է, որ 30 տարեկանէն առաջ հազուադէպ է սրտի կաթուած ունենալը, բայց եթէ երիտասարդ տարիքին անձ մը բարձր քոլեսթերոլ ունեցած է, տարիներու ընթացքին երակներուն մէջ հաւաքուած իւղի խաւերը կը թանձրանան եւ զանոնք խցելով՝ 45 տարեկանէն սկսեալ վինք ենթակայ կը դարձնեն սրտի կաթուածի:

Հետեւաբար քոլեսթերոլի առաջին քննութիւն մը թելադրելի է կատարել 30 տարեկանէն առաջ:

2.3 ԿՐԱՄԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԿԱՐԵԼԻ Է ՔՈԼԵՍԹԵՐՈԼԸ ԲԱՐՁՐ ՆԿԱՏԵԼ

ՍԽԱԼ. Երբ արեան մէջ քոլեսթերոլին քանակը 2 կրամը կ՚անցնի, արդէն մտահոգիչ է: Արդարեւ, լաւ քոլեսթերոլին տոկոսը պէտք է 0.35 կրամէն աւելի ըլլայ, իսկ գէշինը 1.60ը պէտք չէ անցնի:

ԵՐԲ ՄԱՐԶԱՆՔ Կ՚ԸՆԵՆՔ ՔՈԼԵՍԹԵՐՈԼԸ ՉԻ ԲԱՐՁՐԱՆԱՐ

ՍԽԱԼ. Մարզանքը օգտակար է, քանի որ կ՚աւելցնէ լաւ քոլեսթերոլին տոկոսը, բայց մարզանքը առանձին բաւարար չէ, եթէ խնդրոյ առարկայ անձը կենդանական իւղ, միս եւ կաթնեղէն շատ կը սպառէ:

ՁԷԹԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆՆ Է

ՃԻՇԴ եւ ՍԽԱԼ. Ձէթը պակսեցնելով հանդերձ, քոլեսթերոլի տոկոսը ունի պզտիկ անպատեհութիւն մը, անիկա քիչ «օմեկա 3» ճարպաթթու կը պարունակէ, իսկ վերջինս շատ գնահատուած է, տրըւած ըլլալով, որ ո՛չ միայն գէշ քոլեսթերոլը կը պակսեցնէ, այլեւ միեւնոյն ժամանակ կ՚արգիլէ երակներուն մէջ իւղի խաւերուն գոյացումն ու երակներուն խցումը:

Հետեւաբար, ձէթը գործածելով եւ գնահատելով հանդերձ, խիստ թելադրելի է քոլզայի, սոյայի եւ ընկոյզի ձէթին գործածութիւնը, տրուած ըլլալով, որ անոնք «օմեկա 3»ով հարուստ ձէթեր են: Մասնագէտներու կարծիքով, օրական առնուազն սպունի դգալ մը աս ձէթերէն պէտք է գործածել:

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿԻ ՁՈՒԿԵՐԸ ԹԵԼԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

ՃԻՇԴ եւ ՍԽԱԼ. Քոլեսթերոլ ունեցողին համար ձուկը միշտ ալ նախընտրելի է միսէն: Շաբաթը առնուազն 2-3 անգամ ձուկ պէտք է ուտել:

Նախապատուութիւնը պէտք է տալ իւղոտ տեսակներուն, ինչպէս՝ ռինկա, թիւնիկ, սարտին, թոն, թրիւթ, սոմոն...

ԲԱՐՁՐ ՔՈԼԵՍԹԵՐՈԼԸ ՄԻԱՅՆ ԴԵՂՈՎ ԿԸ ԴԱՐՄԱՆՈՒԻ

ՍԽԱԼ. Լուրջ սննդականոն մը կրնայ դարմանել քոլեսթերոլը: Սննդականոնը ձախողած կարելի է նկատել, եթէ 3 ամիս ետք բարելաւումը չարձանագրուի: Այդ պարագային եւ բժիշկին հաւանութեամբ կարելի է դիմել դեղահատերուն՝ սննդականոնը չդադրեցնելու պայմանով:

ՍԽՏՈՐԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ՔԱՂՑԿԵՂԷՆ

ՃԻՇԴ. Չինական ուսումնասիրութեան մը համաձայն, այն անձերը, որոնք օրական 20 կրամ սխտոր կը սպառեն, 13 անգամ նուազ ենթակայ են ստամոքսի քաղցկեղ ունենալու:

Ճափոնական եւ ամերիկեան ուսումնասիրութիւններ իրենց կարգին կը հաստատեն, որ սխտորը կը պաշտպանէ ստամոքսի, յամրաղիի եւ շագանակագեղձի (փրոսթաթ) քաղցկեղներէն:

ՍԽՏՈՐԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ՄԵՐ ՍՐՏԱՆՕԹԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՃԻՇԴ. Անիկա ոչ միայն կը նպաստէ արիւնը նօսր պահելուն, այլեւ կը պակսեցնէ արեան մէջ գէշ քոլեսթերոլին եւ թրիկլիսէրիտին համեմատութիւնը: Սխտորը նաեւ կ՚իջեցնէ արեան ճերճնշումը, պայմանով որ անոր սպառումը ըլլայ հետեւողական:

ՍԽՏՈՐԸ ԿԸ ԿԱՆԽԱՐԳԻԼԷ ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՃԻՇԴ. Շնորհիւ իր պարունակած անթիօքսիտաններուն, որոնք կը զօրացնեն մարմնին դիմադրականութիւնը, սխտորի սպառումը, յատկապէս Պէ. 6 կենսանիւթին կողքին, կ՚օգնէ, որ մեր մորթն ու մարմինը կարեւոր տոկոսով պաշտպանուին կանխահաս ծերութենէ:

ԼՄԱՆ ՈՒՏԵԼՈՒ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ԱՒԵԼԻ ԴԻՒՐԻՆ ԿԸ ՄԱՐՍՈՒԻ

ՍԽԱԼ. Անոնք, որոնք մարսողութեան դժուարութիւն ունին, թելադրելի է, որ ճզմուած եւ կամ եփած ուտեն զայն, քանի որ այսպէսով բնաթելերը աւելի կակուղցած եւ դիւրամարս կը դառնան:

ՍԽՏՈՐԸ ՀԱԿԱՆԵԽԻՉ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ

ՃԻՇԴ. Անոր ներկայութիւնը մեր մարմնին մէջ կը պաշտպանէ բորբոքային բնոյթ ունեցող շատ մը հիւանդութիւններէ:

Նաեւ կարգ մը խայթուածքներու պարագային կը թելադրուի կիտուած պճեղ մը սխտորով շփել խայթուածքը դարմանելու համար:

ՍԽՏՈՐԸ ՍԱՌՆԱՐԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ Է ՊԱՀԵԼ

ՍԽԱԼ. Սխտորը չոր եւ օդասուն տեղ պէտք է պահել, որպէսզի չծլի:

Կարելի է պճեղները կեղուել եւ ձէթով լեցուն շիշի մը մէջ լեցնել ու այդ ձեւով սառնարանը պահել երկար ժամանակ:

«Սուրբ Փրկիչ»

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ՊՕ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Պնակով անուշեղէնը առի ձեռքէն եւ ուղղուեցայ դէպի Ս. Խաչ եկեղեցին, որ դէմ դիմաց երկու դուռ ունէր. առաջին դունէն մտայ, միւսէն ելլալով բաւական տեղ առաջ գացած էի, երբ հայրս է դէմս ելաւ. «Ի՞նչ է այդ ձեռքինդ, ո՞ւր կ՚երթաս» ըսաւ. պատասխանեցի թէ «պատուելին առեր էր ու ճամբան զիս տեսնալով կանչեց, որ իր տունը տանիմ»: Հայրս ձեռքէս քաշեց առաւ պնակը. «Շուտ կորսուէ՛ դպրոցդ գնա՛» կրկնեց: Ռուէվանին ինքը տարաւ ձգեց պատուելիին տունը ես ալ դպրոցս գացի:

Վերադարձիս, երբ եկեղեցիին բակէն կ՚անցնէի, պատուելին դէմս ելաւ, «տարի՞ր» հարցուց «ո՛չ պատուելի» ըսի «Հայրս հանդիպեցայ ճամբան, պնակը առաւ ձեռքէս, ինքը զայն ձեր տունը տարաւ» յարեցի: Այս խօսքիս պատասխան չտուաւ եւ ես վազն ի վազ դպրոցս գացի. բայց խնդիրը այս չափով չվերջացաւ. անուշեղէնը դառնահամութիւն մը արտադրեց. կ՚արժէ կանգ առնել անոր վրան:

Պէտք է որ նախ ըսեմ, թէ հայրս Սկիւտարի հայ երեւելիներուն մեծ մասին սափրիչն ըլլալով, ամէն առաւօտ հերթով անոնց տուները կ՚երթար ածիլելու, վասն զի այդ երեւելիները, որոնց հետքն իսկ չէ մնացած այսօր, չէին զիջաներ հօրս խանութը գալ, հասարակ ժողովուրդին հետ խառնուիլ. մեծ մարդիկներ էին. Աստուած զանոնք առանձնապէս տեղծած էր, բոլորն ալ էին «պաշի»ներ (պետ), էքմէքճի պաշի (հացարարապետ), Ամէլէ պաշի (գործաւորներու պետ), Սիլիճի պաշի (ատաղձագործներու պետ), Սըվաճի պաշի (ծեփարարներու պետ), Թաշճի պաշի (քարակոփապետ) եւ այլն, եւ այլն, որոնք Ակնցի կամ Բալուցի համեստ դասակարգի անձեր, եկած են Պոլիս, եւ արքունի նշանաւոր ճարտարապետ Պալեաններու շնորհիւ բախտ ունեցած են սուլթանական պալատներու շինութեան գործերու մէջ մտնալու եւ հետզհետէ բարձրանալու ընչեղ դիրքերու:

Այս «պաշի»ներէն մէկին տունէն դառնալուն էր, որ հայրս ինձ պատահեցաւ եւ ձեռքէս Մալէզեանին Ռուէվանիալի պնակը բարկութեամբ առնելով տարաւ անոր բնակարանը:

Պնակը տանել յանձնելէն վերջը, հայրս երբ կը վերադառնայ իր խանութը երթալու, ճամբան կը տեսնայ որ պատուելի Մալէզեանը գաւազանը երերցնելով եւ աջ ու ձախ տնտնալով, կ՚ուղեւորուի տուն. կ՚երթայ քովը, կը կեցնէ զայն, առանց բարեւ խօսելու, «Աս քու ըրածդ կը վայլէ՞», կը պոռայ երեսն ի վեր. «Քու Ռուէվանիիդ համար, ինչո՞ւ տղաս դպրոցէն ետ կը կեցնես. քու պատուելիութեանդ, քու ուսումնականութեանդ չձգեցի աս, առնելքդ ըլլայ» կ՚ըսէ ու կ՚առնէ կը քալէ:

Հայրս այսչափով ալ չի գոհանար, այլ հետեւեալ օրն ալ թաղականներուն ելլալով կը պատմէ եղելութիւնը, կը բողոքէ, որուն վրայ թաղականի ատենապետը խիստ դիտողագիր մը կ՚ուղղէ պատուելիին, գրելով թէ վարժարանին աշակերտները ուրիշին ծառայելու պաշտօն չունին. եւ պէտք չէ որ գրկուին դասերէ:

Հայրս ուսում առած մարդ չէր, բայց վերջին աստիճանի նախանձախնդիր էր իր զաւակներուն ուսումնառութեանը:

(Շար. 35)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առթիւ:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par **YVES TERNON**

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perpétrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide**, Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides**, Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement**, Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուող Հայերուն համար:

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդունէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը:

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատուելու գործընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն տեղծելու հնարաւորութիւններ:

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ և համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան:

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener — 75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. —
Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23
ՎԱՐԴԱՎԱՌ
Տօն Պայծառակերպութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
ի Թափոր Լերինն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 23
Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
Մեռելոց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

Հ.Մ.Ը.Մ.–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր»՝

Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19
Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ:
Խարուկահանդէս

Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.–
Centre de Formation
des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Culturelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Culturelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Fête de la colonie de Bellefontaine

La fête de la Colonie de Bellefontaine aura lieu
le **Dimanche 16 juillet à partir de 11 heures**

Venez assister au spectacle préparé par les colons.

Entrée libre — Buffet

Les enfants vous attendent nombreux...

Itinéraire : Autoroute A391 sortie Champagnole
puis N5 direction Morez et à gauche D18 jusqu'à Bellefontaine.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.
Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes

— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ — 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — 12€

եւ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Տպագրական 50-ամեայ հատընտրանի) — 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատը գլուխ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 13

JEUDI
13 JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO: 1,20 €

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·496

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·496

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ ՌՃՐԱՓՈՐՁ ՊՈՄՊԷՅԻ ՄԷՋ

184 ՄԵՌԵԱԼ, ՄՕՏ 500 ՎԻՐԱՒՈՐ

Պոմպէյի մէջ յաջորդական եօթը ռճրափորձեր գործուած են միաժամանակ Երեքշաբթի, Յուլիս 11ի իրիկունը, ճիշդ այն ժամուն երբ աշխատանքը վերջացած է եւ բոլորը կը խուժեն երկաթուղիի կամ մեթրոյի կայարանները: Եւ ռումբեր պայթած են այդ կառախումբերուն, կայարաններուն, մեթրոյին մէջ, ահաւոր խուճապ մը ստեղծելով, քաղաքի մը մէջ, ուր 17 միլիոն հոգի կ'ապրի: Կը պարզուի որ արարքը գործուած է մեծ բծախնդրութեամբ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 184 մեռեալ կար եւ մօտ 500 վիրաւոր, բայց Յուլիս 12ի առաւօտուն իսկ կարելի չէր ճշգրիտ թիւեր տալ: Արարքին տէր եղող չէր եղած յաջորդ օրն իսկ, բայց Հնդկաստանի համար Փաքիստան գտնուող Գաշմիրի անկախապաշտ մահմետականներու գործն է: Այս անկախապաշտները մահմետական մեծամասնութիւն ունեցող այդ պետութեան կցումը կ'ուզեն Փաքիստանի եւ 1989էն ի վեր ապստամբական շարժումի մը դիմած են Հնդկաստանի դէմ: Անցեալին ալ բաւական ռճրափորձեր գործած են: Պոմպէյէն առաջ, անջատողական զինուորեալներ ձեռնառումբերով յարձակումներ ըրած են հնդկական Գաշմիրի գլխաւոր քաղաքին՝ Սրինակարի մէջ եւ եօթը հոգի մեռած է, որոնց վեցը՝ զբօսաշրջիկներ: Այս անգամ, Փաքիստան ուզած է առաջքն առնել նոր մեղադրանքներու և ինք որ գլխաւոր նեցուկն է Գաշմիրի անկախապաշտներուն, "վճռականօրէն դատապարտած է ռճրափորձերը", շեշտելով "ահաբեկչութեան արհամարհելի բնոյթը":

Հնդկաստան խորապէս ցնցուած է եւ վարչապետը՝ Մանմոհան Սինկ հանդարտութեան կոչ ըրած է ժողովուրդին որպէսզի վրէժի փորձերու չդիմէ: Ցայտաբար ըսած է. – "Պիտի աշխատինք յաղթելու համար ահաբեկիչներու սատանայական ծրագիրներուն եւ թոյլ պիտի չտանք որ յաջողին":

Պոմպէյ, որ 1996էն ի վեր մկրտուած է Մոմպայ, Հնդկաստանի ելմտական մայրաքաղաքն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ֆրանսայի դեսպանը Ժան Գատէ վարանոտ այցելութիւն մը կատարած է, Յուլիս 11ին, "Միւս Ռուսաստանը" ընդդիմադիր կազմակերպութեան ժողովին, քանի Ֆրանսա չուզեր բացէ ի բաց զօրավիգ ըլլալ շարժումին, զոր կը գլխաւորէ Կարի Գասպարով: Կրեմլին զգուշացուցած էր նախապէս եւ յայտնած թէ "օտար հիւրերու ներկայութիւնը այդ ժողովին ոչ-բարեկամական արարք մը պիտի նկատուի": Ֆրանսայի դեսպանը ելոյթ չէր ունեցած, մինչ Ֆրանսացի դիւանագէտ մը "դայթակղեցուցիչ" գտնուած էր բրիտանացի դեսպանին ճառը: Ռուսերէն խօսած իր ելոյթին մէջ, անգլիացի դեսպանը շեշտած էր սակայն որ չէր եկած միջամուխ ըլլալու ներքին քաղաքականութեան, այլ գոհունակութիւնը կը յայտնէր որ նման հաւաքոյթ մը կարելի եղած է:

ՊՈԼՍՈՅ "Ակօս" շաբաթաթերթի խմբագիր Հ. Տինքի դէմ արդարադատու-

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿԱՅ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

Թուրքիոյ Մշակոյթի եւ զբօսաշրջութեան նախարարութիւնը ԻՒՆԷՍՔՕ-ին հետ պատրաստած է "Մշակութային ժառանգութեան ցանկ"ի մը արարողակարգը: Անոր ստորագրութենէն ետք Թուրքիա պիտի պատրաստէ պետական պահպանութեան ենթակայ պատմական հնութիւններուն ցանկը: Հոն տեղ գտնելու համար կոթողները հարկ է պատասխանեն շարք մը չափանիշերու. ճարտարապետական, պատմական, գեղագիտական կամ գեղարուեստական կարեւոր արժէք ներկայացնեն, ազգային պատմութեան եւ մշակութային առումով կարեւոր դէպքերու վայր ըլլան, կամ նման դէպքերու յիշատակը ոգեկոչեն, պատմական, տեղական, ժամանակի յատկանիշերով իրենց տեսակին կանգուն մնացած վերջին օրինակները ըլլան, ԻՒՆԷՍՔՕ-ի համաշխարհային ժառանգութեան ցանկին վրայ գտնուին, եւլն.:

Հետաքրքրական է տեսնել թէ քանի՛ "Թրքական" հնութիւն պիտի գտնուի "Թուրքիոյ մշակութային ժառանգութեան" ցանկին վրայ:

թեան վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու ամբաստանութեամբ Իրաւաբաններու միութեան նախագահ փաստաբան Ք. Քէրինչսիզի բացած դատին Յուլիս 10ի նիստին նոր միջադէպեր պատահած են: Քէրինչսիզի համախոհ ազգայնական մամուլը կը տեղեկացնէր թէ այս վերջինը թիրախ եղած է յարձակումներու: Անոնց հեղինակները կը նկատուին քանի մը տասնեակ հոգի, որոնք ըստ գրուածին, փաստաբանի պարեգօտով ներկայացած են առեան, ապա թերանացի անարգած Քէրինչսիզը եւ անոր համախոհները ու յարձակում գործած, հարուածած, կիցեր տուած, եւլն.: Միջադէպը պատճառ եղած որ Քէրինչսիզի համախոհները ազգայնամոլ ոգիով լոզունգներ արձակեն, ինք տեղի չտալու վճռակամութիւն արտայայտէ, իսկ դատը յետաձգուի:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը կը պնդէ եւ նոյնիսկ կ'երդնու որ որեւէ բանակցութիւն չի տանիր Համասի հետ, բայց կը թուի որ գաղտնաբար շփումներ կան: Մեծ յոյսեր կան նաեւ Թրքական միջնորդութեան վրայ, եւ Էրտողան բանագնաց մը ղրկած է, որ տեսնուի Համասի քաղաքական բիւրոյի ղեկավարին հետ:

ՌՈՒՍ ՄԱՄՈՒԼԸ իր գոհունակութիւնը յայտնած է Բասայեւի բնաջնջման առթիւ: Մեկնաբաններու մեծամասնութիւնը կասկած չունի պաշտօնական բացատրութեան մասին, բայց քանի մը աղբիւրներ ալ կան, որոնք աւելի արկածի մը կը վերագրեն չէչէն ահաբեկիչին մահը: Բացայայտ է որ Բասայեւ կ'ընկերանար պայթուցիկներով լեցուած բեռնատար կառքի մը: Իզվեստիայի համար Բասայեւ "անիծուած" էր ամէն մէկ տունի մէջ:

ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան նախարարը՝ Տ. Ռըմսֆելտ անակնկալ այցելութիւն մը կատարած է Աֆղանիստան Յուլիս 11-ին: Նախարարին 11րդ այցելութիւնն է եւ այս մէկը կը զուգադիպի համախմբման ուժերու յաջողութիւններուն Թալիպաններու դէմ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը ծրագրէ "համալսարանական մուտքի նպաստ" մը հաս-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ԱՅՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրած էինք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի Պոլիս այցը համայնքին մէջ ստեղծուած մեծ խանդավառութեան քով, լարուած որոշ վիճակի մը պատճառ եղած էր պաշտօնական շրջանակներուն մէջ. նաեւ՝ այցին վերջին օրը Գարեգին Բ.ի Թուրք լրագրողներու տուած մամուլի ասուլիսին Ցեղասպանութեան առնչուած խօսքերը, յետոյ այդ մասին Մեսրոպ Պատրիարքին այլ իմաստով արտայայտութիւնները տեղի տուած էին հակազդեցութիւններու, մեկնաբանութիւններու: Պոլսոյ հայկական թերթերը այն համոզումը կը յայտնէին որ կրնար զանց առնուիլ այդ ասուլիսը, կռահելի ըլլալով Ցեղասպանութեան մասին Թուրք լրագրողներու հետաքրքրութիւնը եւ Գարեգին Բ.ի պատասխանը:

Ստեղծուած էր կացութիւն մը ուր մինչ մէկ կողմէն Թուրքեր Գարեգին Բ.ը կ'ամբաստանէին թրքութիւնը անարգելով ու դատի կը դիմէին իրեր դէմ, համայնքին մէջ ալ վէճի նիւթ կ'ըլլար Մեսրոպ Պատրիարքին ընթացքը:

Պատրիարքութեան Կրօնական Ժողովին առաջարկելով Յուլիս 7ին եկեղեցական համագումար նիստ մը հրաւիրուած է Պատրիարքարանին մէջ ու հրապարակուած երկարաշունչ յայտարարութիւն մը:

Ակնարկելով Ցեղասպանութեան նիւթով Գարեգին Բ.ի եւ Մեսրոպ Պատրիարքի տարբեր մօտեցումով արտայայտութիւններուն, հոն պառակտումի արարք նշմարողներու, կ'ըսուի.

"Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքական Աթոռը, Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան մէջ պահելով հանդերձ իր ինքնավարութիւնը, բնականոն յարաբերութիւն մըշակած է Մայր Աթոռին ու անոր Գահակալներուն հետ: Նորին Ամենապատուութիւնը եւս իր Երանաշնորհ նախորդներուն նման ընթացած է նոյն ուղիով: Մեր Հոգեւոր Պետը կրնայ ունենալ տարակարծութիւններ Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան մէջ, սակայն այդ չի նշանակեր, թէ Նորին Ամենապատուութեան այս կեցուածքը կը ձգտի պառակտիչ դրոյթներ ցանելու: Պէտք չէ մոռնալ, որ Նուիրապետական բոլոր Աթոռներու գահակալներուն նման Պոլսոյ Պատրիարքն ալ եպիսկոպոս մըն է եւ իբր այդ ունի տեսչական պարտականութիւն, որ իրեն կը պարտադրէ տէր կանգնիլ Եկեղեցւոյ կարգ-կանոններուն, որոնք կը ծագին Սուրբ Գիրքէն":

..."Պոլսոյ Պատրիարքական Աթոռի գահակալները ամէն բանէ առաջ իրենց ժողովուրդին նաւը խաղաղութեան նաւահանգիստ առաջնորդելու մտահոգութիւնն ու պարտականութիւնն ունին: Հետեւաբար բնականաբար կը գործեն այդ ուղղութեամբ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետ հակադրուած ըլլալու պնդումը եւս անտեղի ու ամենէն անհիմն է: Երբ այսօր Նորին Ամենապատուութիւնը իր յայտարարութեան պատճառաւ կը ներկայացուի որպէս հակադրուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, ամենայն վստահութեամբ կրնանք ըսել, թէ առաւել չափով պիտի խծբծուէր եթէ լռութիւն պահած ըլլար: Ժողովուրդը միայն ու միայն մտաւորական դասակարգը չէ: Իր ոչ-քրիստոնեայ դրացիին հետ առօրեայ կենաց երկխօսութիւն մշակող ու իր ընտանիքին հանապազօրեայ հացը ճարելու աշխատող արհեստաւորը, բանւորը, խանութպանը, համալսարաններ կամ պաշտօնական վարժարաններ յաճախող մեր ազգին երիտասարդները ու բանակի մէջ ծառայող մեր ազգին զինուորները ալ մեր ժողովուրդին մաս կը կազմեն: Հետեւաբար մեր Պատրիարքութեան գոյութեան նպատակն է մեր ժողովուրդին բարօրութեան ծառայել, մշակելով ու պահելով հարեւանութեան բարի, շինիչ երկխօսութիւն ու փոխյարաբերութիւններ":

Եկեղեցական համագումար ժողովը բացայայտ զօրակցութեամբ իւրացուցած Մեսրոպ Պատրիարքին ընթացքը, կը շեշտէ.

"Մենք կը յարգենք Նորին Սրբութեան արտայայտութիւնը ի սէր գաղափարի ազատութեան: Սակայն մեր խոնարհ ակրնկալութիւնն է նաեւ, որ յարգուին մեր երկրի զգայնութիւնները, որոնց գրգռուիլը ոչ մէկ օգուտ կը բերէ մեր ժողովուրդի առօրեայ կեանքին":

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԿԸ ՓԱԿԷ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԱՆՑԱԿԷՏԸ ԿԸ ՏՈՒԺԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ռուսաստան – Վրաստան հակադրութիւնը անգամ մը եւս կը սպառնայ նոր դժուարութիւններ ստեղծելու Հայաստանին: Շաբաթավերջին ռուսական կողմը վերանորոգութեան պատրուակով փակած է երկու երկիրներուն սահմանային անցքերէն Վերին Լարսի սահմանակէտը: Հասկնալի է որ այդ քայլը ցամաքային փոխադրութեան առումով մեծ դժուարութիւն կը ստեղծէ Հայաստանին: Կ'ըսուի թէ անցքը միայն օրը երկու ժամ բաց պիտի ըլլայ, անոնց համար որոնք Վրաստան մուտքի հարց չունին:

Փակումի ռուսական որոշումը որ տրուած է առանց նախապէս տեղեկացնելու, արդար դժգոհութիւն ստեղծած է Հայաստանի մէջ: Ըստ վարչապետ Ա. Մարգարեանի, բանակցութիւններ կը տարուին Ռուսաստանի հետ որ անցակէտին նորոգութեան գործը կատարուի բերքահաւաքէն ետք միայն. "դրութիւնը խիստ ծանր է" ըսած է ան:

Այդ անցակէտը լուրջ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ յատկապէս Հայաստանի համար, քանի որ արտածումի ու ներածումի ճամբայ է: Վրաստանի վարչապետն ալ շեշտած է այդ պարագան, ըսելով որ իրենք հոնկէ ոչինչ կը փոխադրեն, մանաւանդ որ դիւղատնտեսական արտադրութիւն արտածել արգիլուած է:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԻՒԹՈՎ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Անդամակցութեան ճամբուն վրայ Թուրքիոյ արձանագրած յառաջդիմութեան նիւթով բանաձեւը որ պիտի քուէարկուէր Յուլիս 12ին, յետաձգուած է Սեպտեմբերի նիստին: Տրուած գլխաւոր պատճառը այն է որ արձանագրուած սրբագրութեան, փոփոխութեան բազմաթիւ պահանջներուն թարգմանութիւնը կարելի չէ եղած առենին հասցնել: Քուէարկութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի առաջին շաբթուան նստաշրջանին, Արտաքին գործերու յանձնաժողովին կողմէ եւ կը փոխանցուի լիագումար նիստին, նոյն ամսուան վերջին շաբաթը:

ՄԵՐ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆՆԵՐԷՆ

ԼԵՒ ԿԱՄՍԱՐ

(1888 - 1965)

Շատոնց կը մտածէինք քանի մը էջ մրոտել Լեւ Կամսարի մասին: Քանի շատոնց համոզուած ենք, թէ այս Վանեցին կոչուած էր, մեր մեծանուն երգիծողներուն կողքին, իր բարձրաբերձ աթոռն ունենալու: Եզրիծական գրականութեան դաշտի մէջ: Առարկուի հաւանաբար, թէ ատիկա արդէն իրողութիւն է: Նոյնիսկ բացայայտ: Քանզաբաւոր երգիծաբաններու կողքին է բազմած, ակնյայտի դէմքով: Պարոնեան, Օտեան, Լեւ Կամսար աներկբայ երրորդութիւն մը կը կազմեն իրապէս: Գուցէ ճիշդ: Ասով մէկտեղ տարբերութիւնը նկատելի է՝ գրական արժէքաւորումի չափանիշով: Ո՛չ իր ընդոծին ճիրքին՝ տաղանդին բացակայութեան մեղքով: Կամ՝ հեռու-մօտէ ասոր հայող այս կամ այն պատճառով: Այլ իրերու բերումով: Դժբախտ ճակատագրով բացատրելի, գլխաւորաբար:

Բուն անունը Արամ Տէր Թովմաղեան էր: Քահանայի զաւակ: Յետագային իր մականունը մասնակի փոփոխութեամբ կը դառնայ Թովմասեան: Առաւել բարեհընչիւն: Ականջի հարկաւ: Ծնած Վան, 1888ին, իր նախնական կրթութիւնը կը ստանայ ծննդավայրին ամերիկեան վարժարանը 1902ին, մէկ քանի ընտրովի պատանիներու հետ կը մեկնի Էջմիածին՝ Գէորգեան ճեմարան, որու ընթացքը յաջողութեամբ աւարտելէ ետք, 1909ին կը վերադառնայ ծննդավայր: Կը վարէ ուսուցչական պաշտօն՝ Երամեան միջնակարգին մէջ: Իր առջինեկ գրութիւնները՝ Լեւ Կամսար (լեւ կամ սար) գրչանունով, լոյս կը տեսնեն Վանի Աշխատանք շաբաթաթերթին մէջ: Կը մասնակցի Վանի ապրիլեան միամեայ ինքնապաշտպանական մարտերուն, իր տեփական-ծնողական տան մէջ, որ Վան-Այգեստանի դիմադրական ամէնէն կարեւոր դիրքերէն մին էր, դրացի Սահակ Պէյենց տան հետ: Երկու գիրքերն ալ անհուաճ պատնէշ՝ քար ու քանդ կ'ըլլան Թրքական հրետանիի ռմբակոծութեանց հետեւանքով: Այնուհետեւ գաղթ: Կայք կը հաստատէ Երեւան, ուր կը սկսի աշխատակցիլ Թիֆլիսի Հոռիզոն, Բաքուի Արեւ եւ Երեւանի Աշխատանք թերթերուն:

Ժամանակները յղի են քաղաքական վերիվայրումներով, տխուր-լեղի իրադարձութիւններով: Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան (1917) հետեւանքով՝ հրապարակ կ'ելլէ Դէպի տուն տխրահռչակ նշանախօսը, որուն պատճառով կը քայքայուի ռուս-թրքական ճակատը մեր հողերուն վրայ: Խելացնոր խուճապ ռուս զինուորներու: Ուշաթափ, ուշակորոյս ոտքը՝ երկար Թմբիրէ արթնցած, հրաշքով ուշքի եկած, կը յառաջանայ քայլ առ քայլ, տեղ-տեղ սրընթաց: Կրկին հրոյ ճարակ կը դառնան կիսաւեր քաղաքներ, աւան գիւղ եւ այլ: Իրաց այս վիճակին մէջ փութով կը կազմուին Վանեան ծանօթ գունդերը: Կամաւոր կ'արձանագրուի չորրորդ գունդին: Հրամանատարն է Գնդ. Տիգրան Բաղդասարեան: Մանրամասներ կը գտնենք այս վերջնոյն յուշերուն մէջ, լոյս տեսած Փարիզ, 1937ին: Կը կարդանք, Զինուորներու մեծագոյն մասը կը կազմէին վասպուրականցիները: Ասոնց կորիզը կը կազմէր 1918ին Վանէն (Սանիս) նահանջող զօրամասը, որ պատնէշի վրայ մնաց մինչեւ վերջ, կրելով բոլոր տեսակի զրկանքներ եւ դառնութիւններ, դիմանալով քաղցի, ծարաւի, մերկութեան եւ, Վանէն յետոյ խոշոր բաժին բերելով Արարատեան դաշտի կռիւներուն, բազմաթիւ գերեզմաններ սփռելով բոլոր ճակատներուն վրայ: («Հայաստանի Հանրապետութեան վերջալոյսին», մատենաշար Ռազմիկ):

Տխուր են անկախութեան տարիները: Հայ-Թրքական եւ ներքին Թաթարական անվերջ կռիւները անթիւ զոհեր կը խլեն: Երկրի մէջ կը տիրեն սովի ու համաճարակ հիւանդութիւններու դժոխային պայմաններ, որոնց հետեւանքով կարգաւ կը մեռնին անոր չորս մանչերը: Սիրտ խոցող տրտմեցուցիչ կորուստներ հարկաւ: Ընկճուած՝ քանի մը տարի կը դադրի գրելէ:

Փետրուարեան ապստամբութենէն ետք, 1921 Ապրիլին, կ'ապաստանի Թաւրիզ: Քիչ անց, Խորհ. Հայաստանի անդրանիկ նախագահին՝ Ալ. Միասնիկեանի (Ալ. Մարտունի) «ընդհանուր ներման» դեկրետին (Ապրիլ 23) ընդառաջելով, կը վերադառնայ Երեւան: Պաշտօնի կը կոչուի «Խորհ. Հայաստան» օրաթերթին մէջ:

Մինչեւ 30ական Թուականները, յատկապէս Լուկաշինի եւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի իշխանութեան տարիներուն, վերաբերումը երգիծաբանին հանդէպ, տանելի կը Թուի ըլլալ: Սիրալիր, բայց միշտ ենթակայ գրաքննիչի սուր նշտրակին, վիրաբուժական հատու կտրոցին: Այդ տարիներուն, հաճոյ էր երկրի իշխանաւորներուն լսել դատափետող խօսքեր, խիստ քննադատութիւններ, ծաղր ու ծանակ ասութիւններ՝ երգիծանքի չղարչով պարուրուած իսկ, ընդդէմ «տխրահռչակ» անուններու, ինչպէս Ահարոնեան կամ Պօղոս Նուպար փաշա, ընդդէմ «նացիոնալիստ-աջ օպորտունիստ - բուրժուա» վարդապետութիւններու: Սնամէջ բոլորն ալ: Կա՛ր, սակայն, մետալին միւս երեսը: Երգիծողին դատափետիչ, մորակիչ խօսքերը այս անգամ նորոգ հաստատեալ վարչակարգին յոռի երեսներուն ուղղուելեամբ: Մարսելի, նոյնիսկ քաջալերելի, երբ հեգնական սարքաստիկ (այպանիչ) ասութիւններով խաչ կը հանէս Ահարոնեան եւ Ազգային Պատուիրակութիւն, ծաղրի նշաւակ կը դաձնես ծովէ ծով Հայաստանի թէ՛ գաղափարը, թէ՛ ասոր ջատագովը, միտքը յղացողը: Բոլորովին տարբեր՝ երբ հատու նշտրակդ այս անգամ Թիրախ կ'ունենայ քու կարմիր քղանցքդ, քղամիդդ, խորհրդային անուանեալ: (Ի դէպ, պարտինք ըսել, թէ երգիծաբանին ստորագրած «Ֆելիետոն»ներէն շատեր իբր նիւթ կը շօշափեն միջակորեար մարդոց առօրեայէն քաղուած պատկերներ, օրինակ՝ ընտանեկան, ամուսնական, ըկերական կեանք: «Անմեղ» նիւթեր այսպէս կամ այնպէս: Գլխացաւէ զերծ մնալու միջո՞ց: Ո՛վ գիտէ):

1936

Սեւամած երկինքը իր փոթորկոտ դէմքը ցոյց կու տայ արդէն: Պարզ ի պարզոյ տեսքով, այս անգամ: Գիտենք հիմա, թէ երգիծաբանին մամուլով լոյս ընծայած վերջին գրութեան Թուականն է 1936: Աքսորականի (Սիպերիա) դժոխային կեանքը, ողիսական մը, ի հարկէ՝,- ապահովաբար կը սկսի այդ տարին եւ վերջ կը գտնէ հաստատ 1955ին: Հրէշածին բռնաւորին՝ Ստալինի մահէն (1953 Մարտ 5) քիչ ատեն անց: Այսպէս, ուրեմն, գրեթէ լրիւ երկու տասնամեակ, արդասաւոր գրիչ մը ընդմիշտ կը կտրուի իր երբեմնի հոսուն աղբիւրէն, իր ներշնչման մշտահոս ակէն եւ, գօս ու չոր առուի մը նման այժմ իր ցամքած երեսը միայն կը պարզէ: Անցնող-դարձողին: Ափսո՜ս:

Գիտենք, նոյնպէս, թէ Լեւ Կամսարի եւ, ընդհանրապէս, անոր նմաններուն տուն-դարձի ուղին, իբր եղելութիւն ոչի՛նչ ունի յիշելի, ոչի՛նչ նշելի: Անձայն եւ աննշմարելի վերադարձ մը կ'ըլլայ անորը, անոնցը: Կարծէք ո՛չ մէկ արժէք, ո՛չ մէկ նշանակութիւն ունենար կեանքի մը կորսուեալ երկու տասնեակ տարին: Անասելի տասնամեակները սառնամանիքներու մէջ, հեռու հեռաւոր Սիպերիոյ խորերը...

Բայց դեռ կայ աւելին: Արտասովոր, նոյնիսկ արտառոց: Զափով մը միշտ կը նկատուի աքսորեալ, քանի աքսորէ վերադարձին, երգիծաբանին կը պարտադրուի բնակութիւն հաստատել երկրին լեռնոտ շրջաններէն Բասարգեչարի մէջ: Հո՛ն, միայն հո՛ն եւ, ո՛չ այլուր:

Ակամայ մեկուսի... կը գրաղի մեղուաբուծութեամբ՝ կերպով մը հոգալով իր ապրուստը:

***

Անբախտ գրչին արգասիքը մէկտեղուած կը գտնենք շարք մը հատորներու մէջ: Մինչեւ 1934 լոյս տեսած հաւաքածոներ,- Անվաներ մեռելներ (1924), Ազգային այրբենարան (1926) եւ Վրիպած արցունքներ (1934): Կը բովանդակեն, մեծաւ մասամբ, նախախորհրդային ժամանակներու երգիծական յօդուածներ, արեւտահայերէն:

1959ին, Երեւան, լոյս կը տեսնէ անոր Գրաբար մարդիկ խորագրեալ հատորը: Գիրքին 88 երգիծականներուն մեծ մասը կը կրէ 1915-25 Թուականները: Հրատարակիչները երկու խօսքին մէջ, մեղադրական շեշտով կ'ընդգծուի, ...Ճշմարտութիւնը պահանջում է ասել, որ Լեւ Կամսարը հասու չեղաւ մեր կեանքի ու գրականութեան սկզբունքային ուղղ խնդիրների եւ երեւոյթների խոր ըմբռնմանը, տուրք տուեց օբյեկտիվիստական (առարկայական) մտայնութեանը, որը օտար հնչիւններ բերեց նրա մի քանի ստեղծագործութիւններում եւ ժամանակից շուտ թուլացրեց եւ պասիվացրեց (կրաւորական դարձուց) նրան մեր կեանքում -:

Քանի մը տող ալ լոյս տեսած անոր վերջին (1965) հաւաքածոյին մասին: Մարդը տանու շորերով հատորը՝ 138 երգիծական պատմուածք, գրուած 1955է 1965:

Սահմանում՝ պարզ ու յստակ է: Անհեթեթ եւ ողբերգակ: Ծիծաղելի եւ ողբալի: Հաւասար աստիճանով: «Պատմութիւնը» սա է: Երգիծաբանին այս հատորը լոյս կը տեսնէ երգիծողին ողջութեան: Եւ, մասամբ միայն կը բաժնուի գրատուներուն՝ սպառումի համար: Շաբաթ մը հազիւ անց, հեղինակին անակնկալ յանկարծական մահով (Նոյ. 22) «Հայպետհրատ»ը փութով գրատուներէն կը հաւաքէ ու կը փճացնէ մնացեալ օրինակները: Ինչո՞ւ: Կը տիրէ այն միտքը, թէ ասոր պատճառը պարզ այն էր, որ յիշեալ գիրքին մէջ քանի մը պետական մեծարգոյ պաշտօնեաներ՝ ազդեցիկ հետեւաբար, ինչպէս նաեւ հիմնարկութիւններ, ծաղր ու ծանակի ենթարկուած էին երգիծաբանին գրչով: Ուստի՝ անհանդուրժելի...:

***

Մահագոյժը, ինչպէս կարելի էր ակընկալել, բացառիկ ոչինչ կ'ունենայ մատնանշելի: Քանի մը ընթացիկ տող՝ «Գրական Թերթ»ի մէջ (Նոյեմբեր 26): Համառօտ կենսագրական գիծեր՝ ներկայացուած Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան կողմէ: Անշուշտ ո՛չ մէկ մատնանշում ու բացատրութիւն գրագէտին աքսորեալ տարիներուն մասին, շուրջ երկու տասնամեակ:

Լեւ Կամսարի մահուան առթիւ՝ Գուրգէն Մահարի, բախտակից տաժանելի աքսորի, միաժամանակ Վանեցի մեռնողին պէս, կը յիշեցնէ անցեալի պարզ իրողութիւնը: Կը գրէ.- «1924 թուին, երբ Լեւ Կամսարը յօդուած ունենար "Խորհրդային Հայաստան" օրաթերթում, թերթավաճառները ամբողջ ուժով կանչում էին "Խորհրդային Հայաստա՜ն, Լեւ Կամսա՜ր" եւ բոլոր թերթերը կայծակի արագութեամբ ծախւում էին»:

***

Բարեկամական կապը՝ Ալ. Իսահակեանի եւ Լեւ Կամսարի միջեւ՝ կու գայ հինէն: Կը մնայ մնայուն: Կը դառնայ յարգալիր, յայտնապէս սիրալիր: Արդէն 1935ին, կը հարցաքննուի Չեկայի կողմէ, թէ ի՞նչպէս ճանչցած է Վարպետը, ինչո՞ւ կը Թղթակցի անոր հետ եւ, դեռ ինչե՞ր կը գրեն իրարու: Յառաջի այս տարուան Մարտ 24ի յօդուածը՝ Վանուհի Թոմասեան ստորագրութեամբ, այս ըսուածներուն, հարցում - պատասխաններու վկայութիւնը կը բերէ(*):

Երգիծաբանը ատեն - ատեն գաղտուկ փախուստ կու տայ իր նոր աքսորատեղիէն՝ Բասարգեչարէ, որպէսզի տեսնէ իր ընտանիքին անդամները, Երեւան: Հարկաւ աչքի կը զարնէ ու կ'առաջնորդուի Չեկայի կեդրոնը: Պահանջը յստակ է, - Ձեր քաղաքացիական բոլոր իրաւունքները կը վերահաստատենք (աշխատանքի իրաւունք, արգիլեալ գիրքերու վերստին լոյս ընծայում եւլն.) միայն, ի փոխարէն պէտք է հետեւիք (խմա՝ լրտեսէք) Ալ. Իսահակեանի եւ արձանագրէք անոր խօսած-ըսածը, տեղեկագրէք տեսակցութիւնները, մատնանշէք այցելութիւնները...

Զզուելի պահանջ, անշուշտ: Բարեբախտաբար՝ կտրուկ մերժում. - «Չեմ կարող»:

Լեւ Կամսար իր սրամիտ լեզուով, մանաւանդ սեւին սեւ ու ճերմակին ալ ճերմակ ըսելու իր հատու ոճով եւ անյողդողդ նկարագրով, մեր երգիծական գրականութեան մնայուն, վաւերական սիւներէն մին կրնանք նկատել, անկասկած:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Լեւ Կամսարի հարցաքննութեան արձանագրութիւնը, 1935 թ. 25 Նոյեմբեր», «Գրական Թերթ», Երեւան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԾԱՅՐԱՅԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ղարաբաղի հարցին լուծումին համար Մինսկի խմբակին նախագահներուն վերջին առաջարկներուն առընչութեամբ պատերազմի մասնակից ռազմիկներուն, հրամանատարներուն յայտարարութիւնը բողոքի արտայայտութիւն մըն էր տեղի տալու, զիջումի դիմելու տրամադրութիւններուն դէմ: Անոնք մեկնելով գլխաւորաբար Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի համախոհական կեցուածքէն, կը շեշտէին թէ այդ հարցին մէջ ուժային հարցը 1994ին լուծուած էր արդէն, հայկական կողմը արդէն կատարած իր զիջումը. խօսիլ կը հակառակէին գրաւեալ հողերը յանձնելու հեռանկարին, ի հարկին կրկին զէնք վերցնելու պատրաստակամութիւն յայտնելով:

Երկու օր ետք (Յուլիս 7) հայաստանեան մամուլը արձագանգ կ'ըլլար նոյն բնոյթի այլ հակադրութեան մը. այս անգամ չանթերու Թիրախ էր ՀՀՇ-ի ծանօթ դէմքերէն Աշոտ Բլէեան: Նոյն -ղարաբաղեան հարցին լուծումի- խորքին վրայ ան բանավէճ ունեցած էր Հանրապետական կուսակցութենէն Արմէն Աշոտեանի հետ ու աւելի քան տասնամեակ մը ետք նորոգած իր առնուազն անմարսելի տեսակէտները: Ըսած էր օրինակ, թէ Լեռնային Ղարաբաղէն Ազրբէջանցիներու մեկնումը շահ չի համարիր, թէ պատրաստ է յանուն Ազրբէջանի հետ բարիդրացիութեան յարաբերութիւններու Օ.Է.ՍԷ.Ը.ի մէջ այդ երկրին արտակարգ դէտը ըլլալ եւ կոչ ըրած էր «ցանկասիրութեամբ չխանգարել Ղարաբաղի կամ Ջաւախքի ժողովրդին»: Ան հայկական կողմին շահ նկատած էր արցախցիին իր հողին փարած մնալը, թէեւ աւելցնելով որ մինչեւ 1988 հոն Ղարաբաղցիները աւելի մեծ թիւով կ'ապրէին:

Այս վերայայտնութիւնը որ ուրիշ մէկերկու երեւոյթի հետ նշմարել կու տայ ՀՀՇ-ի շարքերուն մէջ աշխուժացումի տրամադրութիւն մը, չէ վրիպած ուրիշներու հետ Հայ արիական միաբանութեան ուշադրութենէն: Բլէեանի ըսածներուն հետ «Ժամանակ Երեւան» թերթին մէջ (Յուլիս 5) «Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթը Ֆաշիզմ է» վերնագրով յօդուածը հակազդելու մղած է միութիւնը որ Հայութեան ուղղուած բաց նամակ մը հրապարակած է: Հոն, Բլէեանի ըսածին ու «Ժամանակ Երեւան»ի գրածին դէմ հակընալի պոռթկումով ըսուած են բաներ որոնք մօտեցումի նոյն մակարդակը ունին, հակադիր բեւեռէն: Բաց նամակը կը խօսի «մեր տան մէջ գտնուող թշնամի»ին, «օտարի ծառայ»ի, «ամերիկանիզմի եւ սիոնիզմի կալկառուն ներկայացուցիչ»ի, «օտարահպատակ»ներու, եւլն.ի մասին:

Երեւոյթը հայաստանեան մենաշնորհ չէ անշուշտ ու ամէն ընկերութիւն ալ ունի արտառոցը, ծայրայեղութիւնը սիրող անհատներ, նոյնիսկ քաղաքական մարզին մէջ: Այս առումով ամէնէն ճիշդն է թերեւս, շատ կարեւորութիւն չտալ լուսանցքի վրայ մնալու դատապարտուած նման արտայայտութիւններու: Քիչ մը տխրեցնող է այսուհանդերձ որ մերժելիներն ու անոնց արձագանգները ա՛յս աստիճան զգացական-նախնական բանաձեւումներով հրապարակ կը դրուին:

Անկէ անդին թէ Բլէեան կ'ուզէ Ազրբէջանի դէտը, դեսպանը, բանբերը ըլլալ, իր եւ Բաքուի գիտնալիքն է. երրորդ կողմերու կը մնայ շատ-շատ «Բարի վայելում» մը չպրտել իրենց ու անցնիլ, մաղթելով որ քաղաքական իր տեսութիւնները կրթական գործին չմիջամտեն օր մը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՓԻՆՈՇԷՆ ԳՈՂ ԱԼ ԷՐ

Չիլիի նախկին բռնատիրոջ ամէնէն քիչ ծանօթ կողմերէն է պատմական իրերու եւ փաստաթուղթերու նկատմամբ մեծ սէրը: Ու զայթակղութիւնը որ նոր-նոր հրապարակուած է, կը վերաբերի այդ սիրոյն որով Փինոշէ մեծարժէք իրեր գողցած, իւրացուցած է: Այդ գողօնին մէջ կայ Չիլիական անկախութեան հերոս Օ'Հիկինսի Թուրը, Նախագահութեան օ-րը ստացուած [illegible] կասկածներ կան որ այդ իրերը կորսը 1990ական թուականներէն ի վեր հաւաքածոյի մը քով են: [illegible] ազգային Թանգարանին մէջ հին զէնքերու ցուցահանդէսը այցելելու երբ կառած է որ Օ'Հիկինսի պատմական թուրը չէ հոն որպէս այդ ցուցադրութեան: Մամլոյնը որ փնտռած է ցուցադրութիւնը, իւրաւունք տուած է Լապարքայի:

Հետաքննիչի յայտարարի մը ալ պատմութեան Թանգարանին տնօրէնէն հաստատած է թէ Փինոշէ 1973ին, Այէնտէի դէմ պետական հարուածէն օրը իւրացուցած է Թուրը:

Անկէ քանի մը շաբաթ առաջ օրաթերթ մը գրած է թէ ան՝ հետաքննող է հագաթեան ատարը: Բնանարդութիւնը չըլլանէն եաք առաջին նախագահ Փ. Ալիէնի Փինոշէի ձեռքէն կերած աստղ մը ստացած է: Անհետացած են նաեւ նախագահական պատանի պատասխաններէն ոմանք:

Փինոշէ կը հալածուէր, պետելով թէ երկրին մէջ տերեւ մը իսկ չի շարժիր առանց իր հաստատութեան: Այնպէս որ բոլոր պատասխանները կան մասնիկը, թէ բռնատէրը վերջ ազգային այդ հարստութիւններուն զանուած վայրը: Եւ կասկածելին հաստատուած ձեւով Փինոշէ 2005ի վերջաւորութեան, պետութեան վերադարձուցած էր յեղափոխական Ժ-Մ. Կարէրայի Զինուորական օրացոյցը, զոր երեսուն տարիէ ի վեր իր անարին գիրքը բռած էր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս գրութեամբ գալիս ենք յայտարարելու, որ 2006 թուին լրանում է Լոս Անճըլըսի Իրանահայ Միութեան հիմնադրութեան յիսնամեակը:

Կէսդարեայ մեր ազգանուէր ու բազմաբովանդակ գործունէութիւնը (գլխաւորաբար կենտրոնացած Լոս Անճըլըսում, այժմ նաեւ տարածուած Հայաստան ու Արցախ) շարունակաբար հովանաւորուել ու գնահատուել է հայ համայնքի ու մամուլի կողմից:

Միութեան Կենտրոնական Վարչութիւնը ծրագրել է, այս տարուայ ընթացքում, կազմակերպել զանազան ձեռնարկներ՝ ասուր պատշաճի նշելու յիսնամեակը: Այդ առթիւ հրատարակուելու է նաեւ մի հատոր, ուր, ընդհանուր գծերով, ներկայացուելու է միութեան գործունէութիւնը:

Համայնքիս բոլոր ազգային մարմինները, հաստատութիւնները, կազմակերպութիւնները, միութիւններն ու անհատ բարեկամները սիրով հրաւիրւում են մասնակից դառնալու տարուող աշխատանքներին:

Այն միաւորներն ու անհատները, որոնք կը ցանկանան մասնակցութիւն ունենալ ուղերձներով ու գրութիւններով, պարտին այդ յանձնել մեզ, ոչ ուշ քան 15 Սեպտեմբեր 2006 թիւը, ժամանակին գրքում ներառնելու համար:

Մեր հասցէն է՝
Armenian Society of Los Angeles
320 West Wilson Ave. #107
Glendale, CA 91203

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ
ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՈՒԺ ԼԱԼԱՅԵԱՆ, Նախագահ
ՇԱՔԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ, Քարտուղար

2006, Յուլիս 12

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 11ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. "Սողոմոն Թէհլիրեան" կոմիտէին եւ Հ.Օ.Մ.-ի "Ռուբինա" մասնաճիւղին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը նուիրուած Ջաւախքի ժողովուրդին: Հ.Մ.Ը.Մ.ի փողերախումբին նուագած զոյգ փառերգներէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Վ. Տէրվիշեան եւ բեմ հրաւիրած Պոսթընէն ժամանած Իվան Արտհալճեանը, որ սահիկներու ցուցադրութեամբ ներկայացուցած է Ջաւախքի դիմագրաւած կրթական, մշակութային եւ առողջապահական ծանր պայմանները: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Յակոբ Տէր Խաչատուրեան, որ անդրադարձած է Ջաւախքի ներկայ կացութեան: Եղած են Ջաւախքի ի նպաստ նուէրներ եւ խոստումներ:

***

ՔԻՆԿՍԹՈՆԻ (Գանատա) մէջ, Յունիս 28ին, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հայոց Թեմի դաստիարակութեան խորհուրդի ուսուցչական համագումար մը տեղի ունեցած է նիւթ ունենալով.– «Հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը նախակրթարանի, միջնակարգի եւ երկրորդական մակարդակներու մէջ»: Խորհուրդի անդամներէն տիկին Տիրուհի Մանճիկեան բարի գալուստ մաղթած է ներկաներուն եւ անդրադարձած է Հայեցի դաստիարակութեան խորհուրդի ծրագիրներուն եւ ապագայի կատարելիք աշխատանքներուն: Բժ. Կարպիս Հարպոյեան, խորհուրդին ատենապետը հրաւիրած է զանազան ուսուցիչ - ուսուցչուհիները կատարելու իրենց ներկայացումները հայերէն լեզուի դասաւանդութեան ծրագիրներու, մեթոտներու, գործածուած դասագրքերու եւ ամառնային ընթերցումներու մասին: Աւարտին, տեղի ունեցած է մտքերու փոխանակութիւն: Առաջնորդը անդրադարձած է հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան եւ Արամ Ա. կաթողիկոսի կողմէ 2006 տարին "Հայ դպրոցի տարի" յայտարարութեան կոնդակին: Վերջաւորութեան, խօսք առած են նաեւ վարժարաններու տնօրէնները:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՀՕՄ-ի երկրորդական վարժարանի երկրորդ հունձքին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 23ին Հայ երիտասարդական կեդրոնի Համազգայինի Թատերասրահին մէջ: Ներկայ եղած ծնողներ, միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ կրօնական թէ աշխարհական: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է երկրորդականի փոխ տնօրէն՝ Արփի Աճէմեան: Խօսք առած է նաեւ վարժարանի կրթական մարմնի ատենապետ Յարութիւն Շիթիլեան: 12 շրջանաւարտներ ներկայացուցած են անգլերէն "Մեր անքակտելի շղթան" պատրաստութեամբ անգլերէնի ուսուցչուհիին: Ապա, հայերէնի եւ Հայ Դատի ուսուցիչ Մուշեղ Գարագաշեանի պատրաստութեամբ, աշակերտները արտասանած են Վարուժանի "Օրհներգութիւն", "Ջօն" եւ "Անդաստան"ը: Կատարուած է մրցանակաբաշխութիւնը եւ աշակերտները հայերէն եւ անգլերէն ելոյթ ունեցած են: Հուսկ, Յարութիւն Շիթիլեան հակիրճ կենսագրութիւնը տուած է Խաժակ Արք. Յակոբեանի եւ հրաւիրած է Առաջնորդը խօսք առնելու: Ան իր գնահատանքը յայտնած է ի տես հայ գաղութի գնահատկցութեան հայ մշակոյթին հանդէպ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿԵՐ
(Ա.)
Հինգ հատորով

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԴՈՆՑ

Երեւանի Համալսարանի հրատարակչութիւն
Երեւան, 2006

Հովանաւորութեամբ
Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան
Հայկական բաժանմունքի

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Երեկոյեան հայրս երբ տուն եկաւ, սկսաւ զիս յանդիմանել, թէ ինչո՞ւ դըպրոցս թողլով պատուելիին ծառայութիւն ընելու ելեր էի: «Դուն անոր ուշա՞խն ես» ըսաւ: Մայրս զիս պաշտպանեց, հօրս խօսքը կտրեց յարելով՝ «Ի՞նչ ընէր, կըրնա՞ր պատուելիին "չէ՛, չեմ տանիր" ըսել»: «Հապա՛. "Չէ կը ճերէ՛ք" ըսելով, դպրոցը երթալու էր. դպրոցը ամէն բանէ առաջ է» կրկնեց հայրս, եւ նստանք ճաշի:

Սակայն իմ այս ռէվանիատարութեանս դեռ ուրիշ յանդիմանութիւններ կը սպասեն եղեր: Հայկաբանութեան դասին օրը, երբդասարան մտանք, Մալէզեան պատուելին ակնոցին տակէն աչքերը խոշոր-խոշոր բանալով, բոլոր աշակերտներուն ներկայութեանը. «Վահրա՞մ ես, ի՞նչ ես, սա հօրդ ըրածը ի՞նչ պիտի ըլլար. կը վայլէ՞ր որ ինձ սոխախին օռթան կեցնէր ու առակ օրինակ ինձ չափէր հէ՞» ըսաւ բարկութեամբ: «Ինչո՞ւ ռէվանին իր տղուն հետ տունս ղրկել ուզեր եմ» յարեց: «Աշակերտս չէ՞ս. ի՞նչ մարդիկ էք դուք. տուներնիդ գամ նէ հարդ խահվէ՞ մըն ալ չի պիտի խմցունէ. ամօ՛թ իրեն. ասանկ բարեւ կ'ընես իրեն. թո՛ղ նորէն թաղականներուն ելլայ» կրկնեց ու կրկնեց, մինչ ես կասկարմիր կտրած, գլուխս կախ գիրքիս վրայ արցունք կը թափէի, ու քրէական մեծ յանցանք մը գործածի պէս, չէի համարձակեր ընկերներուս երեսը նայիլ:

Լալս տեսնելով, պատուելին գոցեց բերանը եւ վերսկսաւ շարունակել իր «խրթնաբանութեան» դասը:

***

Ամէն աշակերտին թարգմանութիւնը զատ զատ կարդացուց. մէկ քանիներուն հաւնեցաւ, քանի մը հատին ալ իր օրհնա՛ծ լեզուովը դժգոհութիւն յայտնեց. իմ թարգմանութիւնս ձեռքէս առաւ, ինքը կարդաց: «Քո՞ւ գրածդ է այս» հարցուց: Հեծկլտալով «Այո» մը կրցայ արտասանել, և լսել իրմէն «Աֆէրիմ» բառը զոր հազուադէպօրէն կը հանէր բերնէն: Դասերնիս աւարտելէն յետոյ, երբ խոնարհութիւն ընելով դուրս կ'ելլայինք, կանչեց զիս. «Եկո՛ւր սա ձեռքս համբուրէ» ձայն արձակեց ու ես ալ հնազանդելով գացի մօտը ու ձեռքպաքի արարողութիւնը կատարեցի:

Այսպիսի զարմանալի մարդ մ'էր Մալէզեան պատուելին. միշտ բարկաճայթ, երբեք չէր քաղցր, եւ կ'ուզէր, որ մենք՝ նորուս սկսնակներ, իրեն պէս գրէինք, թարգմանէինք. անշուշտ մեր օգտին համար ջանադրութիւն էր իր ընթացքը, բայց եթէ համբոյր բնաւորութիւն ունեցած ըլլար, պիտի սիրէինք զինքը:

Մալէզեան միակը չէր Կ. Պոլսոյ կրթական մարմնին մէջ. շատերը նման էին իրեն եւ այս իսկ սուսեր կ'ածէր իրենց գիտութեանը ու կ'ըլլային՝ անսիրելի, չըսելու համար՝ ատելի՛...

***

Դպրոցէն տուն վերադարձիս, հայրս զիս հարցուփորձեց գիտնալու համար, թէ պատուելին բան մը ըսա՞ծ էր ինձ. «Ո՛չ հայր, բան մ'ալ չըսաւ» պատասխանեցի ու խնդիրը այնպէս մնացական եղաւ, առանց հետեւանքի: Միայն թէ հայրս չկրցաւ մարսել ռէվանին, եւ երբ Մալէզեանի անունը իմանար, չէր քաշուեր զայն այպանելէ, ըսելով թէ. «Մալէզեան պատուելին կրնար չորս - հինգ ղրուշ տալ մէկու մը ու անոր հետ ղրկել ռէվանին, չէ՛ թէ իր զաւակը ղըրկել դպրոցէն»: Իրաւացի էր հօրս դիտողութիւնը, բայց կրնար տարբեր կերպով զայն ըսել, ո՛չ թէ բակութեամբ, որ տեղի տուաւ անհաճ խօսքերու 'ի բերանոյ հայկաբան Մալէզեանի:

Այսօրինակ կրթութիւնները, դասաւանդութիւններն էին պատճառ, որ ըմբռնելիքները մենք դպրոցասէր չէինք. կը վախնայինք թէ ծեծ կ'ուտէինք, կամ ֆալախայի կ'արժանանայինք, յատենի նախակրթարանի, եւ կամ բանտ կը նետուէինք. դպրոցին մէջ տիրական էին այս պատիժները եւ խեղճ անմեղ էակները ամէն օր, ամէն օր ենթակայ էին այս չարչարանքներուն, որոնց համը առած ըլլալուս համար էր, որ երբ Ազգային Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ ընտրուեցայ, առաջին գործս եղաւ վարժարաններուն մէջ ծեծը խստիւ արգիլել, պատիժը ջնջել, ու անոր տեղ «պատիւ»ներ յօրինել, ինչպէս մանրամասն գրած եմ, իմ «Դպրոցական առողջապահութիւն» աշխատութեանս մէջ, հրատարակուած՝ Պոլիս եւ թէ Վենետիկ:

***

Վարժապետներնուս դէմքին վրայ ո՛չ մէկ ժպիտ չէինք նշմարեր, կը վախնայինք իրենց խօսք մը, հարցում մը ուղղելու. կը նախընտրէինք տունը մընալ, կամ փախչիլ դպրոցէն, նստիլ մեր ծերունի մամիկներուն (հօրամայր, մօրամայր) քով եւ լսել անոնց պառաւական ռամիկ պատմութիւններ, որոնք դեռ բազմանցապէս հաճելի մեզ կը թուէին, քան Մարկոս, Թորոս վարժապետներուն բիրտ ու կոշտ վերաբերումները դպրոցին մէջ, աշակերտներուն հանդէպ:

Բարեբախտաբար կրթական այս տըմարդի դրութիւնները, յոռի դաստիարակութիւնը, յանկա՛րծ կրեցին լաւութեան հարուած մը. բարեփոխութեան զեփիւռ մը սկսաւ փչել Ս. Խաչի վարժարանէն ներս. բանիբուն ուսումնական անձեր թաղական ընտրուեցան, ընտիր հոգաբարձութիւն մը ունեցաւ դպրոցը. եւ տիկիններու խնամակալութիւն մ'ալ՝ աղջիկներու կողմին հոգը ստանձնեց:

Մալէզեան պատուելին տունով տեղով ուրիշ թաղ փոխադրուեցաւ. հրաժարեցաւ կամ հրաժարեցուցին վարժարանէն եւ անոր տեղը հայկաբանութեան դասատու նոր 'ի նորոյ որոշուեցաւ Եղիազար Մուրատեանը:

***

1871ի սկիզբներն էինք. եւ տեսանք որ նոր դասատունիս բոլորովին տարբեր էր Մալէզեանէն. անոր հակոտնեան էր. քաղցրալեզու, ժպտադէմ Եղիազար Մուրատեան ունէր խիստ յանկուցիչ եղանակ մը դասաւանդութեան, հակառակ որ կը նեղուէր կոկորդի տկարութենէ և ձայնը քիչ մը մարած էր: Հայերէն լեզուն ու գրականութիւնը առաջին օրէն մեզի սիրցուց. ինքը Հոմերոսի Իլիականէն կը կարդար գրաբար գեղեցիկ կտորներ ու յետոյ կը թարգմանէր աշխարհաբարի, լաւ բացատրութիւններ մանրամասն մեզ տալով:

Հրատարակած էր «Ծաղիկ հայ գրականութեան» վերնագրով հատոր մը, որ հաւաքածոյ էր նոր գրագէտներու գործերէն եւ զոր կը կարդայինք մեծ հաճոյքով: Բացի հայերէնէ, Ե. Մուրատեան կ'աւանդէր մեզ նաեւ ընդհանուր ազգաց պատմութիւն. բերանացի կ'աւանդէր այս դասերը եւ մենք գրի կ'առնէինք իր ըսածները. մէկ հատիկ տետրակ մը պատմութեան դասերէս մնացած է թուղթերուս մէջ. կը պահեմ զայն իբրեւ յիշատակ դպրոցական կեանքիս:

(Շար. 36)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՒԷՐ.– Տիկին Ս. Գույումճեան 50 *Եւրօ։*

[illegible]

ԼԻՏԻ ՊԱՐԳԵՒ – ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ
(դաշնակ)

Արուեստագիտուհին յաջորդական համերգներ կու տայ հետեւեալ վայրերը.–
20 juillet, **Abbaye de Villelongue** (Aude)
23 juillet, **Centre International d'Art,** Poët Laval (Drôme)
25 juillet, Château d'Alba (Ardèche)
26 juillet, **Abbatiale de Cruas** (Ardèche)
28 juillet, **Château-Abbaye de Cassan** (Hérault).

Oeuvres de **Schumann, Tchaïkovsky, Rachmaninov, ...**

(Շար. Ա. էջէն)

տատել 150էն 200 Եւրոյի, որ Հոկտեմբերին խսկ պիտի յանձնուի։ Շուրջ 500 հազար ուսանող կրնայ օգտուիլ։ Նըպաստը կը վերաբերի համեստ միջոցներ ունեցող ընտանիքներու։

ՊԱՊԸ նոր բանբեր մը նշանակած է յանձին յիսուսեան Ֆետերիքօ Լոմպարտիի, որ կը փոխարինէ Յովհ.–Պօղոս Բ.ի մէկ հաւատարիմը, որ ցարդ կը վարէր Վատիկանի մամուլի գրասենեակը։ Նոր բանբերը որ իտալացի է արդէն կը վարէր Վատիկանի ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը։ Քաջ Թուաբանագէտ է եւ աստուածաբան։

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՆ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի, յաջողութիւնները 87%ի հասած ըլլալով, ինչ որ կը յիշեցնէ 1968ի մրցանիշը։ Այն տպաւորութիւնը կայ, որ նման 1968ի, չատ մեծ բարեացակամութիւն տիրած է նիւթերու ընտրութեան եւ քննութիւններու ատեն...։

ՖՐԱՆՍԱ կատարուած նոր հարցախոյզ մը ցոյց կու տայ որ Ֆրանսացիներու 68%ը բոլորովին անտարբեր է Ժագ Շիրաքի Յուլիս 14ի աւանդական արտայայտութիւններուն։ Արդէն Գանար Անշենէ *(Յուլիս 12) դիտել կու տար որ սպասուած եւոյթը Շիրաքին եւոյթը չէր, այլ Զիտանի։ Ի դէպ, այս առընչութեամբ* Ֆրանս–էնֆոյի *հիւրն էր, նոյն օրը, իտալացի մարզական լրագրող մը, որ չեշտեց թէ ամէն մրցումի նման բաներ կը պատահին, բայց միայն Ֆրանսան է որ այդքան աղմուկ կը հանէ այդքան չնչին հարցի մը շուրջ։*

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ Եւրոպական Արդարութեան Ատեանը բարոյական պատիժ մը վճռած է Ֆրանսայի նախկին նախարարուհի՝ Տիկին Էտիթ Գրէսոնի դէմ, այն մեղադրանքով որ իր անձնական ատամնաբոյժը առած էր իր անձնակազմին մէջ, երբ կը պաշտօնավարէր Պրիւսէլ։ Ատեանը կը գոհանայ այս վճիռով, զոր բաւարար կը նկատէ։ 1995էն 1997 է որ Էտիթ Գրէսոն, այն ատեն պատասխանատու Հետազօտութեան եւ Կրթութեան (Եւրոպական Միութեան) "գիտական այցելու"ի պաշտօն մը շնորհած էր "քսան տարուան իր բարեկամին"։

ՆԵՐՍԷՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԹ ԱՆՀԱՆԳՍՏԱՑԱԾ

Հայ Կաթողիկէ կաթողիկոս պատրիարքը Ներսէս–Պետրոս ԺԹ. որ Ստեփանակերտ գացած էր պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ, հոն անհանդըստացած է ու բժշկական քննութեան ենթարկուած։ Ստուգուած է որ սիրտը տըկարացած է ու փոխադրուած է Երեւան։ Եթէ առողջական վիճակը թոյլ չտար Լիբանան փոխադրութեան, սրտի գործողութեան պիտի ենթարկուէր Երեւանի մէջ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE (JURA)
ETE : AOUT 2006

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : **01 53 34 12 13**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարժարանի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Fête de la colonie de Bellefontaine

La fête de la Colonie de Bellefontaine aura lieu
le **Dimanche 16 juillet à partir de 11 heures**

Venez assister au spectacle préparé par les colons.

Entrée libre — Buffet

Les enfants vous attendent nombreux...

Itinéraire : Autoroute A391 sortie Champagnole
puis N5 direction Morez et à gauche D18 jusqu'à Bellefontaine.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour du 28 juillet au 12 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 1998.
Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes
— Nombre de places limité —
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23
ՎԱՐԴԱՎԱՌ
Տօն Պայծառակերպութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Ի Թափոր Լերինն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30*ին։*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 23
Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
Մեռելոց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11*ին։*

Հ.Մ.Ը.Մ.–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի սկաուտական 22րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր»՝
Ուրբաթ, Յուլիս 14
ժամը 11էն 19
Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս։
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ
Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ ֆանֆարի ընկերակցութեամբ։
Խարուկահանդէս

Ուրբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.–
Centre de Formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԱՐՉԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ — 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — 13€
ԿՌԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) — 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատը գլխուն։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 14
VENDREDI
14 JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.497 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.497

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԷ, ԲԱՅՑ...

ՌՈՒՄԲԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

27 ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Յուլիս 12էն ի վեր, Իսրայէլ յարձակման անցած է երկու ճակատի վրայ, այսինքն Գազայէն զատ, նաեւ Լիբանանի: Այս երկրորդ ճակատը բացուած է, երբ Հեզպոլլահ Լիբանանի հարաւը առեւանգած է իսրայէլցի երկու զինուորներ, երբ իսրայէլեան բանակը ներխուժած էր Լիբանան: Այս առեւանգումը դատապարտուած է Ֆրանսայի, Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի կողմէ: ԱՄՆ-ու համար կատարուածին ետին են Սուրիա եւ Իրան եւ Ուաշինկթըն խստօրէն դատապարտելէ ետք, պահանջած է իսրայէլցի զինուորներուն յանձնումը: Իսրայէլեան ուժերը ռմբակոծութիւններու ձեռնարկած են Լիբանանի վրայ, նոյնիսկ Պէյրութի միջազգային օդակայանին, որ Յուլիս 13ի առաւօտուն կը փակուէր եւ օդանաւերը դէպի Կիպրոս կ'առաջնորդուէին: Իսրայէլեան ռումբեր ինկած են նաեւ Պաղեստինեան իշխանութեան Արտաքին նախարարութեան կեդրոնավայրին վրայ, որ քանդուած է, բայց հոդ գոնէ մարդկային կորուստ չկայ: Այլուր, պաղեստինցի զոհերը շատ էին մէկ օրուան համար: 27 մեռեալ կար, բոլորն ալ պարզ բնակիչներ, որոնց մէջ 10 երախայ:

Հասած լուրերու համաձայն, Հեզպոլլահ է որ, Յուլիս 12ի առաւօտուն, անցած է այն սահմանը, զոր ՄԱԿ-ը գծած է (Կապոյտ գիծը) բաժնելու համար Իսրայէլն ու Լիբանանը եւ հրթիռներ արձակած է Իսրայէլի վրայ: Այս գործողութեան ընթացքին է որ իսրայէլեան բանակի երեք զինուորներ սպաննուած են եւ երկու ուրիշներ ալ առեւանգուած, ինչ որ Իսրայէլի համար "պատերազմական արարք մըն է": Իսրայէլի վարչապետին համար կատարուածին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ լիբանանեան իշխանութիւններուն վրայ: "Ահաբեկչական բնոյթ ունեցող արարքներ չեն, ըսած է Օլմերթ, այլ ինքնիշխան պետութեան մը գործն է, որ յարձակեցաւ Իսրայէլի վրայ, առանց պատճառի եւ դրդութեան: Լիբանանի կառավարութիւնը, որու մաս կը կազմէ Հեզպոլլահ, կը ջանայ խախտել շրջանի կայունութիւնը: Ինչ որ պատահեցաւ պատերազմական պարագայ մըն է: Թող յստակ ըլլայ, որ Իսրայէլի պետութիւնը պիտի հակազդէ և այդ հակազդեցութիւնը շատ, շատ ու շատ ցաւոտ պիտի ըլլայ": Նոյնքան խիստ արտայայտութիւններ ունեցած են Պաշտպանութեան եւ Արդարութեան նախարարները: Յիշենք որ Հեզպոլլահ հիմնուած է 1982ին, իսրայէլեան արշաւանքին իբրեւ հետեւանք եւ չիի լիբանանեան քաղաքական կուսակցութեան մը վերածուած է: Կռուած է հարաւային Լիբանանի ազատագրման համար, որ իր զինուորական հակակշռին տակ կը պահէ: Կ'ըսուի թէ Իրանի եւ Սուրիոյ գործակցութիւնը կը վայելէ:

Ամէն բան սկսաւ իսրայէլցի մէկ զինուորի առեւանգումով եւ հասաւ արդէն շատ վտանգաւոր կէտի մը:

Ֆիկառոյի տուած հարցազրոյցի մը մէջ (Յուլիս 13) տիւրզի պարագլուխ՝ Վալիտ Ճումպլաթ կը դատապարտէ Սուրիոյ եւ Իրանի կատարած դերը եւ չի ծածկեր իր մտավախութիւնը զինուորական յարձակման մը հետեւանքներուն մասին Լիբանանի վրայ: Կը խոստովանի որ Լիբանանի վարչապետը՝ Ֆուատ Սինիորա չի կրնար պահանջել որ Հեզպոլլահ ազատ արձակէ իսրայէլցի երկու զինուորները, երբ 10 հազար Պաղեստինցի բանտարկեալ կայ Իսրայէլի մէջ: Ճումպլաթի համար, Սուրիա կ'ուզէ խախտել Լիբանանի կայունութիւնը եւ տապալել տալ իր կառավարութիւնը:

Հինգշաբթի, Յուլիս 13ի առաւօտուն, կացութիւնը շատ ծանր էր եւ Լիբանանի վիճակն ալ մտահոգիչ:

***

Յուլիս 13էն Իսրայէլ օդային, ծովային և ցամաքային շրջափակումի ենթարկած էր Լիբանանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. ՇԻՐԱՔ, Յուլիս 12ին, մեծարեց Ալֆրէտ Տրէյֆիւսի յիշատակը Զինուորական Վարժարանի Պատուոյ բակին մէջ, ճիշդ ու ճիշդ հոն, ուր Տրէյֆիւս աստիճանազրկուած էր 1895ին: 100 տարի առաջ ալ, 1906 Յուլիս 12ին, պատիւը վերականգնուած էր: Շիրաքի համար, Տրէյֆիւսի պատիւին վերահաստատումը Հանրապետութեան յաղթանակն էր, Ֆրանսայի միասնականութեան յաղթանակը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԷՆ ետք, Տ. Ռըմսֆելտ Պաղտատ անցած է Յուլիս 12ին, ապահովութեան մասին խօսելու համար, բայց նոյն ատեն 34 Իրաքցիներ կը սպաննուէին մայրաքաղաքին մէջ: Նոյն ատեն նաեւ, վարչապետ ալ-Մալիքի խօսքն ուղղելով Խորհրդարանին, խոստացած էր յաղթել բռնութեան: Օրուան 34 մեռեալներուն մէջ 22 Արաբներ եւ Քիւրտեր կան, որոնք առեւանգուած էին նոյն առաւօտը, սիւննի մեծամասնութիւն ունեցող Մոքթատիահի հանրակառքի կայանէ մը:

ԶԻՏԱՆ վերջապէս արտայայտուեցաւ Յուլիս 12ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն եւ Գանալ+էն: Ներողութիւն խնդրեց մանաւանդ մանուկներէն, իր ըրածին համար, բայց ցաւ չյայտնեց: Առանց բուն բառերը ըսելու, կ'արդարացնէ իր արարքը իբրեւ հետեւանք Մաթերածիի գրգռիչ խօսքերուն իր մօրը եւ քրոջը հասցէին: Եթէ հակազդած չըլլար, կ'ըսէ, պիտի նշանակէր որ ընդունած է այդ ծանր խօսքերը: Խորապէս վիրաւորուած է այդ խօսքերէն, շատ անձնական բնոյթ ունեցող իր մօր եւ քրոջ հասցէին: Ներկայիս Զիտանը աստուածացնողները լեզու փոխած են, գոնէ մասամբ: Լիպէրասիոնի (Յուլիս 13) մարզական թղթակիցը իր գրութիւնը կ'եզրափակէ սապէս. – "Զիտան մէկ խօսք չըսաւ ուղղուած իր խումբի ընկերներուն, որոնցմէ խլեց թերեւս համաշխարհային բաժակը: Մէկ խօսք չըսաւ Իտալիոյ համար՝ մրցաշարքին լաւագոյն խումբը եւ տրամաբանա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՊԱՏԻԺԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

Վճռաբեկ ատեանին Պատիժներու ընդհանուր յանձնախումբը վաւերացուցած է "Ակօս" շաբաթաթերթի խմբագիր Հ. Տինքի վեց ամիս բանտարկութեան պատիժը, հակառակ նոյն ատեանին հանրապետական գլխաւոր դատախազին դէմ կարծիքին: Այդ վճիռով, ըստ Թրքական պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին, "Թրքութիւնը անարգել"ու յանցանքին համար առաջին անգամ պատիժ կ'արձակուի:

Վճիռը անմիջական հակազդեցութիւն առեղծած է Եւրոպական Միութեան շրջանակներուն մէջ. Միութեան ընդլայնումի հարցերու պատասխանատու Օ. Ռէն ըսած է թէ վճիռը զինք յուսախաբ ըրած է եւ կոչ ուղղած է Թուրք պատասխանատուներու որ փոփոխութեան ենթարկեն թիւ 301 յօդուածը, քանի որ անոր հիմով այս նախընթացը կրնայ նման այլ դատերու եւ դատապարտումներու առաջնորդել:

Եւրոպական յանձնախումբին Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Քրէչմէր եւս շեշտած է թէ Թուրքիոյ մէջ արտայայտութեան ազատութեան առընչուած ամէն զարգացում, թէր կամ դէմ, իր տեղը պիտի ունենայ այդ երկրին անդամակցութեան համար պատրաստուելիք Հոկտեմբերի տեղեկագրին մէջ: Ապա ազդարարութիւն մը ուղղած է Թուրք կառավարութեան, ըսելով թէ շատ սխալ է 301րդ յօդուածը փոփոխութեան ենթարկելու անոր յամառ մերժումը որ շատ ժխտական զարգացում մը կը նկատուի: Կրկնած է խնդրոյ առարկայ յօդուածը փոփոխութեան ենթարկելու անհրաժեշտութիւնը:

Հ. Տինք վճիռին վաւերացումէն ետք յայտարարած է թէ Եւրոպայի մարդկային իրաւունքներու ատեանին դիմելէ ուրիշ ընելիք չէ մնացած իրեն: "Յուզուած եմ, բայց ոչ զարմացած. որովհետեւ Թուրքիոյ մէջ ապրող մէկն եմ և շատ լաւ գիտեմ այս երկրին թէ՛ հակասութիւնները, թէ իրականութիւնները" ըսած: Աւելցուցած է թէ իրեն համար կարեւորը ընկերութեան վճիռն է, թէ ինք Թրքութիւնը վարկաբեկող ոչ մէկ արարք գործած է: Ինք եւս շեշտած է թէ պէտք է ջնջուին Թրքական պատժական օրէնքին 301րդ եւ նման այլ յօդուածները:

Ինչպէս տեղեկացուցած ենք պարբերաբար, սկսած վիպագիր Օ. Փամուքէ, որոշ թիւով մտաւորականներ նոյն ամբաստանութեամբ դատարան առաջնորդուած էին. հետաքրքրական է տեսնել թէ մինչ մինչեւ այսօր միւս բոլորը անպարտ հռչակուած էին, առաջին պատժուողը կ'ըլլայ հայ լրագրողը:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՌՈՒՍ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի Փոխադրութեան նախարարը Երեւանի մէջ հանդիպում մը ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ, ապա ինք, Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան ու ՀԱՊ-ի օդային երթեւեկի կոմիտէի նախագահը մամուլի ասուլիս մը տուած են որուն գլխաւոր նիւթերէն եղած է հայկական օդանաւին Սոչիի արկածին հետաքննութեան արդիւնքը: Այդ արդիւնքը կը հրապարակուի այս ամսուան վերջաւորութեան, քանի որ քննութիւնները աւարտական փուլին հասած են: Օդանաւին երկու արձանագրիչ արկղերը համեմատաբար լաւ վիճակի մէջ եղած են, անոնց պարունակութիւնը ամբողջութեամբ վերծանուած:

Ասուլիսին նիւթ եղած է նաեւ Վրաստանի հետ Լարսի սահմանային անցքին փակումով Հայաստանի ենթարկուած նեղութիւնը: Ռուս նախարարը փորձած է պատճառաբանել թէ անցքը փակած են, խորհելով որ կը գործէ Ներքին Զամարագի անցքը եւ ռուսական կողմը պատրաստ է Հայաստանէն բեռներ ընդունելու անկէ: Սակայն, ինչպէս դիտել տուած են իրեն, Վրաստան այդ անցքէն բեռներու փոխադրութիւն չարտօներ: Այն տպաւորութիւնը գործելով թէ Երեւանի մէջ այդ տուեալին նոր տեղեկացած է, ռուս նախարարը խոստացած է վերադարձին այդ խնդրին անդրադառնալ: Փակուած անցակէտին նորոգութիւնը, ան ըսած է թէ կ'աւարտի աշնան. մինչ այդ լուրջ վնաս կը կրեն Հայաստանէն պտուղ արտածողները որոնց աշխատանքի եղանակը ամառն է ընականաբար: Արդէն ռուսական կողմը անցակէտը փակելու որոշումին ալ նախապէս տեղեակ չէ պահած Երեւանը:

Ասուլիսին նիւթ եղած են նաեւ "Հրազդան" ջերմելեկտրակայանին վաճառքը, երկու երկիրներու միջեւ ապրանքի փոխանակումի ծաւալները որոնք անցեալ տարուան համեմատութեամբ կրկնապատկուած են, հասնելով 130 միլիոն տոլարի:

ԲԱՔՈՒ-ԹԻՖԼԻՍ-ՃԷՅՀԱՆ ՆԱՒԹԱՏԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ադրբէջանական քարիւղը Միջերկրական փոխադրող 1776 քմ. երկարութեամբ նաւթատար խողովակաշարը աւարտած ըլլալով, մեծաշուք բացումը տեղի կ'ունենար Յուլիս 13ին: Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը Ա.-Ն. Սեզէր կը հիւրընկալէր աւելի քան տասը պետութեան նախագահ, մօտ երեք տասնեակ վարչապետ ու բազմաթիւ ուժանիւթի նախարարներ: Հիւրերուն գլխաւոր դէմքը Ադրբէջանի նախագահն էր, որուն հօր՝ նախկին նախագահ Հ. Ալիեւի անունը կը կրէ Ճէյհանի կայանը:

Բացումին համար նախատեսուած էր աննախընթաց տարողութեամբ հանդիսութիւն մը որուն պատրաստութիւնը օրեր տեւած էր:

Բաքու – Թիֆլիս – Ճէյհան խողովակաշարը ուժանիւթի մարզին մէջ ունեցած կարեւորութենէն զատ, ռազմավարական յաւելեալ դիրքով կ'օժտէ Թուրքիան: Ծրագրուած է տարեկան 50 միլիոն թոն քարիւղի փոխադրութիւն Ադրբէջանէն Ճէյհան:

ՅՈՒԼԻՍ 14ի Ազգային տօնին առթիւ, "Յառաջ" լոյս չի տեսներ Ուրբաթ օր (Շաբաթ/Կիրակի, Յուլիս 15/16ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի, Յուլիս 18:

ՀԱԼԷՊԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԲԵՐԻՈՅ ԹԵՄԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ԱՇԽԱՏԱԺՈՂՈՎԸ

ՀԱԼԷՊ (Յառաջ)

Սուրիոյ հայկական վարժարաններէն ներս հայերէն լեզուի եւ կրօնի ուսուցման բարելաւումին ու այդ բնագաւառին մէջ առկայ դժուարութիւններուն շուրջ վարկերու փոխանակում ունենալու նպատակով, Բերիոյ Թեմի Ուսումնական Խորհուրդը միօրեայ համախմբում–աշխատաժողով մը կազմակերպեց Կիրակի, Յուլիս 2ին, մասնակցութեամբ Հալէպի եւ շրջակայ Թեմին տասնամեակներու գործող 19 դպրոցներու:

Աշխատաժողովը կայացաւ Հալէպի Արամ Մանուկեան ժող. Տան «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ, ի ներկայութեան շուրջ 30 կրթական մշակներու կամ պատասխանատուներու, որոնք կը ներկայացնէին Հալէպի Համազգայինի Հայագիտական Դասընթացքի Հիմնարկը, Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանը, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Լ. Նազարեան – Գ. Կիւլպէնկեան Կեդր. Վարժարանը, Կիլիկեան Ճեմարանը, Ազգ. Հայկազեան, Սահակեան, Զաւարեան, Կիւլպէնկեան եւ Մեսրոպեան Նախակրթարանները, Կրթասիրաց Վարժարանը, ինչպէս նաեւ՝ Գամիշլիի Ազգ. Միացեալ միջնակարգ վարժարանը, Եագուպիէի Ազգ. Վերածնունդ եւ Թէլ Ապիատի Ազգ. Խորէնեան վարժարանները:

Կազմակերպիչները յարմար դատած էին իւրաքանչիւր դպրոցէ սոյն աշխատաժողովին հրաւիրել միայն երկուական ներկայացուցիչ, մին՝ վարժարանին տնօրէնը, միւսը՝ հայերէնաւանդ ուսուցիչ մը:

Մինչ Հալէպի մեր վարժարաններուն տնօրէնները, մեծաւ մասամբ, ընդառաջ եկեր էին իրենց ուղղեալ հրաւէրին, Ճէզիրէի եւ շրջաններու հայկական նախակրթարաններու պատասխանատուները կը փայլէին իրենց... բացակայութեամբ: Այսպէս, Դամասկոսի Ազգ. Միացեալ, Բագգայի Ազգ. Նուպարեան, Քեսապի Ազգ. Ուսումնասիրաց, Լաթաքիոյ Ազգ. Նահատակաց, Հասիչէի Ազգ. Մեսրոպեան, Ռաս Իւլ Այնի Ազգ. Նահատակաց եւ Տէրիքի Ազգ. Ազատութիւն վարժարաններէն դժբախտաբար ներկայացուցիչներ չկային, ու ժողովասրահին մէջ անոնց յատկացուած սեղաններն ու աթոռները մնացին տխրօրէն թափուր: Եւ աւելա, հակառակ այն իրողութեան որ աշխատաժողովի գլխաւոր օրակարգերէն մէկը կը նշէր «հայեցի կրթութեան պարզած իրավիճակը՝ Հալէպէն դուրս գտնուող շրջաններու հայկական վարժարաններէն ներս»:

Աշխատաժողովին բացումը կատարեց Ուս. Խորհուրդի ատենապետ Բժ. Մկրտիչ Փանոսեան, որ ի սկզբանէ չատ սրտբաց արտայայտութեամբ մը նկատել տուաւ որ գաղութին վարժարանները կը տառապին տարատեսակ դժուարութիւններէ ու հեռու են վարդագոյն պատկեր մը ներկայացնելէ: Հարկ տեսաւ որ հաւաքին մասնակիցները ամենայն անկեղծութեամբ արտայայտուին առկայ թերութիւններու կամ կաղացումներու մասին: Զմոռցաւ նշել, թէ Բերիոյ Թեմը մի՛շտ ալ ունեցած է մեծ ներոյժ, կրթական մարզի մէջ օժանդակութեան ձեռք երկարելով Սփիւռքի մօտ ու հեռու քոյր գաղութներուն: Այնուհետեւ, ան խօսքը փոխանցեց աշխատաժողովի զրուցավարին՝ Պր. Վահէ ժամագործեանին (Ազգ. Կիւլպէնկեան Վարժարանի նախկին տնօրէն եւ անդամ՝ Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան):

Պր. ժամագործեան սրտախօսիկ արտայայտութիւններով ողջունեց հաւաքին մասնակիցները, անդրադարձաւ «Հայ Դպրոցի Տարի»էն մեր ակնկալիքներուն. մեր վարժարանները նմանցուց ամրոցներու, որոնք կը կռփեն հայութեան տարասփիւռ զանգուածներուն ազգային դիմագիծը: Յատուկ կարեւորութեամբ շեշտը դրաւ արեւմտահայերէնի անաղարտ պահպանման եւ Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեան պաշտպանումին վրայ: Յետոյ ակնարկելով Հայ Ուսուցիչի անփոխարինելի դերին՝ հաւաստիացուց որ, ինչպէս անցեալին, այսօր եւս Ազգ. Իշխանութիւնը իր ամէնէն մեծ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է մեր դպրոցներու վրայ: Այնուհետեւ, վիճարկումի դրաւ օրակարգը, ուր տեղ գտած էին մեր վարժարաններէն ներս հայերէնի, կրօնի եւ Հայոց պատմութեան ուսուցման առընչուող այժմէական հարցեր, ուսուցիչներու պատրաստութեան եւ դաստիարակութեան արդի եղանակներու շուրջ առաջարկներ, եւ առհասարակ մեր դպրոցներուն հիմնական առաքելութեան խթանումին ի նպաստ քննարկումներ:

Օրակարգի անդրանիկ կէտով՝ տեսակէտներ պարզուեցան մեր վարժարաններէն ներս գործածուող հայերէնի դասագիրքերուն մասին: Ի յայտ եկաւ, թէ նախակրթարաններու մէջ կիրարկութեան դրուած դասագիրքերու շարքերը (Յակոբ Ջոլաքեանի «Մայրենի լեզու»ն եւ Կարապետ Ծուհարեանի «Մրգաստան»ը) պատրաստուած են հալէպաբնակ հեղինակներու կողմէ, ընդհանրապէս համահունչ են տեղական պահանջներուն ու ընկալումներուն եւ իրենց ընդհանուր գիծերուն մէջ գոհացուցիչ են եւ արդիւնաւէտ:

Միւս կողմէ սակայն, տնօրէններէն ոմանք ցաւով նկատել կու տային թէ հայերէն լեզուն մեր պատանի աշակերտներու բերնին մէջ լրջօրէն աղաւաղուած է արդէն, մնալով արաբերէնի զօրաւոր ազդեցութեան տակ: Ի՞նչ պէտք էր ընել՝ առաջքն առնելու համար այս վտանգաւոր ու խռովեցնող գնացքին:

Օրակարգի Բ. կէտը կ'առընչուէր հայերէնաւանդ ուսուցիչներ հասցնելու խիստ էական հարցին: Գոհունակութեամբ կը նշուէր, թէ Հալէպի Համազգայինի Հայագիտական Հիմնարկը (որ կը գործէ տասը տարիէ ի վեր՝ քառամեայ ծրագրով), արդէն իսկ բարերար ներկայութիւն դարձեր է գաղութին մէջ ու վերջին 5–6 տարիներուն երիտասարդ որակեալ ուսուցչուհիներու փաղանգով մը օժտած է մեր վարժարանները: Օր. Ցիմի Տէր Յակոբեան, Հիմնարկի վարչական պատասխանատուն, հետաքրքրական տեղեկութիւններ փոխանցեց հաստատութեան ծրագրին եւ խրախուսիչ արդիւնքներուն մասին: Նշուեցաւ, որ Հալէպի Հայագիտական Հիմնարկը իր տեսակին մէջ միակը մնացած է շրջանին մէջ, մանաւանդ՝ Պէյրութի իր քոյր հիմնարկին փակումէն ասդին:

Ուս. Խորհուրդի պատուասիրութեամբ մատուցուած կէսօրուան ճաշէն ետք, կրթական միօրեայ աշխատաժողովը շարունակեց իր քննարկումները՝ այս անգամ Բերիոյ Թեմի Հայոց Առաջնորդ Շահան Եպս. Սարգիսեանի նախագահութեամբ:

Այս նիստին առաջին օրակարգը կը վերաբերէր կրօնի դասաւանդութեան ու պատուհան կը բանար գոյութիւն ունեցող կրօնի դասագիրքերու քննարկումին: Այստեղ, գլխաւոր ցեկուցաբերն եղաւ Շահան Եպս. որ ունեցաւ չատ տպաւորիչ եւ համապարփակ երկարաշունչ ելոյթ մը, մի առ մի կանգ առնելով այն բոլոր հարցերուն վրայ, որոնք կ'աղերսուէին սուրիահայ վարժարաններէ ներս կրօնի արդիւնաւէտ ուսուցման խնդրին:

Մասնագիտական մերձեցումով հպելով հարցերուն, Շահան Եպս. ամէն բանէ առաջ նկատել տուաւ որ «քրիստոնէական դաստիարակութիւնը մեր դպրոցներէն ներս զուտ դասագիրքային է, եւ հետեւաբար՝ ձախող»: Կրօնի դասապահը առիթ մը պէտք է ըլլայ փոխանցելու կրօնական, մարդկային, հայեցի, ինչպէս նաեւ՝ քաղաքացիական վեհ արժէքներ: Կարեւորութեամբ ընդգծեց թէ կրօն դասաւանդող կրթական մշակը ծանօթ պէտք է ըլլայ Ս. Գիրքին, տիրապետէ իր աւանդած նիւթին մանրամասնութիւններուն, կասկածելի մեկնաբանութիւններէ զգուշանայ, բոլորէն առաջ ի՛նք ըլլայ տիպար հաւատացեալ մը, դասապահը աղօթքով սկսի ու աղօթքով փակէ: Կրօնի դասին նպատակը պիտի դառնայ աշակերտին մէջ կերտել բարոյական մարդը:

Շահան Եպս. այնուհետեւ նկատել տուաւ որ Բերիոյ Թեմին մէջ 35 տարիէ գործածուող կրօնի հնաբոյր դասագիրքերը, որոնք միշտ ալ տրտունջի եւ գանգատի թիրախ դարձած են, իսկապէս անբաւարար են այլեւս մեր արդի պահանջներուն եւ ճաշակին դիմաց: Բայց կրօնի դասագիրք պատրաստելը դիւրին գործ չէ: Ան անդրադառնալով վերջերս Հայաստանի Կրթական Նախարարութեան հրատարակած «Հայոց եկեղեցու պատմութիւն» դասագրքի գեղատիպ շարքին (Թիւ 4-10), ըսաւ որ ատիկա բաւական յաջող եւ հրապուրիչ հրատարակութիւն մըն է, մինչ Անթիլիաս տպուած «Աստուծոյ հետ ապրինք» երկհատոր նոր դասագիրքը (2005) այնքան բարդ է որ «8 տարեկան երախաներու հասցէագրուած բլլալով հանդերձ՝ մեծահասակ մարդոց կողմէ իսկ հասկնալի չէ...»:

Շահան Եպս. կրօնի նոր դասագիրքերու շարքի մը անհրաժեշտութիւնը շեշտելու կողքին, կարեւոր նկատեց նաեւ համակարգչային կրօնական ծրագրերու հայացուած տարբերակներու օժանդակութիւնը դասարանէն ներս, ինչպէս նաեւ օգտագործումը արդիւնաշունչ այլ մեթոտներու, որոնք երբեմն կը կիրարկուին արեւմտեան ոստաններու մէջ:

Վերջին Ժեր օրակարգով՝ անդրադարձ եղաւ Հայոց պատմութեան ուսուցման կարեւորութեանց: Ինչպէս յայտնի է, տասնամեակներէ ի վեր սուրիահայ վարժարաններէ ներս այդ կարեւոր նիւթին ուսուցումը տեղ չունի՝ պետական կրթական ծրագրով սահմանուած դասանիւթերէն դուրս ձգուած ըլլալով: Ներկաներուն համար չատ ալ յստակ չէր, թէ այդ մասին պաշտօնական արգելք մը գոյութիւն ունէ՞ր թէ ոչ: Ամէն պարագայի մէջ, բաղձալի էր, որ գէթ կրօնի ապագայ դասագիրքերուն մէջ լայն բաժին յատկացուէր Հայոց պատմութեան այնպիսի դրուագներու, որոնք սերտօրէն առընչուած էին եկեղեցւոյ պատմութեան հետ ու մօտաւոր գաղափարներ կրնային փոխանցել մեր փառաւոր անցեալէն:

Օրակարգի ամենավերջին կէտով ալ ծրագրուած էր քննարկել շրջաններու (Հալէպէն դուրս) հայկական փոքրաթիւ գաղութներուն մէջ հայեցի կրթութեան պարզած անմխիթար վիճակը: Այդ շրջաններու ներկայացուցիչներուն բացակայութիւնը պատճառ դարձաւ որ նիւթը գրեթէ չարծարծուի: Կարճ մատնանշումներ կատարեցին Եագուպիէի վարժարանին (60 աշակերտ, բոլորն ալ արաբախօս) երիտասարդ տնօրէնը՝ Սեւակ Պօղոսեան, Թէլ Ապիատի վարժարանին (30 աշակերտ) տնօրէնը՝ Արմէն Արամեան եւ Գամիշլիէն՝ Քնարիկ Արմենակեան:

Աշխատաժողովին փակման խօսքը արտասանեց Շահան Եպս., որ գնահատեց ձեռնարկին կազմակերպիչները եւ դիտել տուաւ որ հայախօսութիւնը, մեր կամքէն անկախ, մնայուն սահանքի մէջ է: Յայտնեց թէ երբ հովուական առաքելութեամբ Տէրիք կ'այցելէ (Սուրիոյ հիւսիս արեւելեան ծայրամասը), կը ստիպուի եկեղեցւոյ բեմէն արաբերէն քարոզել...: Հայախօսութեան նահանջին իբրեւ գլխաւոր պատճառ՝ ցոյց տուաւ նախ բազմաթիւ ընտանիքներու կղզիացեալ կենցաղը (հեռու՝ իրենց ազգակիցներուն հետ աշխոյժ շփումէ), յետոյ նաեւ՝ հետզհետէ թափ առնող խառն ամուսնութիւնները:

Ձեռնարկը վերջ գտաւ Ուս. Խորհուրդին յղուած շինիչ առաջարկներու ներկայացումով:

Ճիշդ է որ աշխատաժողովին քննարկումները առհասարակ կը մնային տեսական գաղափարներու սահմանին մէջ ու քիչ անգամ կը հպէին գործնապաշտ առաջարկներու, այնուամենայնիւ օգտակար եղած էին վիճարկումները եւ յայտնի դարձուցած՝ թէ Հայ Դպրոցը ի՛նչպէս կարիքը ունէր վերակազմակերպումի ու վերընձիւղման:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԿԱՊ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԵՏ

2000էն Հայաստանում գործում է Ֆրանսիական համալսարանը, որը կոչուած է պատրաստելու բարձրակարգ մասնագէտներ՝ ի նպաստ Հայաստանի բարգաւաճման: Ստեղծման օրից ի վեր, համալսարանը ստանում է Ֆրանսիայի Արտաքին գործերի նախարարութեան ֆինանսական աջակցութիւնը: Համալսարանի հիմնական գործընկերներն են Ժան Մուլէն Լիոն 3 համալսարանը եւ Լիոնի առեւտրաարդիւնաբերական պալատը: ԲՈՒՀ-ի (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն) վարչական եւ ուսումնական կառավարումն իրականացնում է ֆրանսիացի եւ հայ մասնագէտներից կազմուած աշխատակազմը՝ տեսուչ Փօլ Ռուսէի գլխաւորութեամբ: Ըստ տեսուչի, "Ֆրանսիական կառավարութիւնը ուշի ուշով հետեւում է համալսարանի գործունէութեանը: Սա նախադէպ է, երբ ֆրանսիական կառավարութիւնը համալսարան է հիմնել այլ երկրում: Տպաւորութիւնն այս նախադէպից դրական է եւ ծրագիր կայ նմանատիպ համալսարաններ հիմնել այլ երկրներում: Մեզ համար թէեւ այստեղ կան նաեւ դժուարութիւններ, բայց դրանց յաղթահարումը հաւանելի է: Մենք այս միջավայրում նոր իրողութիւններ ենք յայտնաբերում":

"Ֆրանսիական համալսարանի հիմնական նպատակն այն է, որ Հայաստան տեղափոխուեն ֆրանսիական բարձրագոյն կրթական համակարգի մեթոտներն ու փորձառութիւնները: Բայց դա ոչ թէ արտագրւում է, այլ մենք համապատասխանեցնում ենք դրանք հայկական իրականութեանը: Հայկական համալսարանական համակարգը եւ հայ ուսանողները շատ որակներ ունեն՝ ունեն փայլուն յիշողութիւն եւ օտար լեզուներ սովորելու մեծ ձգտում: Ֆրանսիական համակարգը աւելի շատ փորձառութիւն ունի ժամանակակից կառավարման տեխնիկաներին տիրապետող մասնագէտներ պատրաստելու (առեւտրի, միջազգային յարաբերութիւնների, դասաւանդման, հետազօտական աշխատանքների, մեթոտոլոգիաների դասաւանդման) բնագաւառներում: Ֆրանսիական կողմը լաւ փորձ ունի ծրագրերի կառուցման եւ գործարքութեան մէջ: Մեր նպատակն է մեր այդ փորձերը փոխանցել Հայաստանին եւ հիմնուել հայ ուսանողների որակների վրայ, պատրաստել որակեալ կադրեր Հայաստանի ապագայի համար", – ասում է Համալսարանի տեսուչը:

Համալսարանի ուսումնական ծրագրերը [illegible] Լիոն 3 Համալսարանի դասախօսների եւ հայ մասնագէտների համատեղ ջանքերով: Ամէն տարի Լիոն 3 Համալսարանի աւելի քան 50 դասախօս դասախօսութիւն է կարդում: Ուսանողներին գնահատում են հայ եւ ֆրանսիացի դասախօսները համատեղ: Լիոն 3 Համալսարանի հետ կնքուած համաձայնագրի շնորհիւ՝ ուսման աւարտին Համալսարանի ուսանողները միաժամանակ կը ստանան լիսանսի եւ մասթըրի պետական

նոյշի հայկական եւ ֆրանսիական վկայականներ:

– Լինո՞ւմ են դէպքեր, որ ուսման ընթացքում ուսանողների մէջ հետաքրքրութիւն է յառաջանում դէպի ֆրանսիական կրթութիւնը եւ նրանք ցանկութիւն են յայտնում ուսումը շարունակել Ֆրանսիայում, եւ եթէ լինում են, ինչպիսի՞ն է ձեր դիրքորոշումը նրանց նկատմամբ:

– Չենք քաջալերում ուսանողին գնալ Ֆրանսիա: Մենք նրանց այստեղ տալիս ենք այն վկայականները, որոնք Ֆրանսիայում են տրւում՝ միաժամանակ եւ հայկական, եւ ֆրանսիական: Եւ կարծում եմ որ ուսանողները այստեղ ստանում են աւելին, քան դա կարող են Ֆրանսիայում, քանի որ այստեղ ֆրանսիական մնայուկամ ստանալը աւելի դժուար է քան Ֆրանսիայում: Ընդհականակը, մենք ֆրանսիացի ուսանողների ենք քաջալերում՝ գալ այստեղ կրթութիւն ստանալու: Բայց աշխատում ենք ստեղծել բոլոր հնարաւորութիւնները, որպէսզի մեր ուսանողները կիրարկութիւնն անցկացնեն Ֆրանսիայում, – պատասխանեց Փոլ Ռուսէն:

Այս տարի Ֆրանսիայում վարժընթաց անցկացնելու համար արդէն 31 ուսանող մեկնել է, 7ը կը մեկնի յառաջիկայում:

Համալսարանը համաձայնագրեր է կնքել Հայաստանում և Ֆրանսիայում գործող մօտ 400 ձեռնարկութեան հետ: Համալսարանի եւ նրանց համագործակցութիւնը բազմաբնոյթ է՝ վարժընթացի կազմակերպում, մասնագիտական ուսումնասիրութիւններ, այց ձեռնարկութիւն, դասախօսութիւններ: Վարժընթացի ընթացքում ուսանողն ունի երկու ղեկավար: Նրանցից մէկը համալսարանի դասախօս է, միւսը՝ ձեռնարկութեան կողմից նշանակուած ղեկավար: Դասախօսը վերահսկում է վարժընթացի համապատասխանութիւնը ուսանողի կրթական ծրագրին, մասնակցում արդիւնքների ամփոփմանը, ուղղութիւն է տալիս գրաւոր աշխատանքը ճիշդ կազմելու եւ ներկայացնելու համար: Ձեռնարկութեան կողմից նշանակուած ղեկավարը ձեւակերպում է ուսանողի առջեւ դրուած առաջադրանքը, նպատակները, ծանօթացնում աշխատանքային մեթոդներին: Երկու ղեկավարները գնահատում են արդիւնքները եւ մասնակցում գրաւոր աշխատանքի պաշտպանութեանը: Հարկ է նշել, որ Ֆրանսիական համալսարան ընդունուելու համար ֆրանսերէն լեզուի քննութիւնը պարտադիր չէ: Դիմորդին հնարաւորութիւն է տրւում ընտրութիւն կատարել գերմաներէնի, անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի միջեւ: Սակայն ուսանողին տրւում է երկու տարի ժամանակ՝ խըտացեալ դասընթացների արդիւնքում ֆրանսերէնի միջին գիտելիքների տիրապետելու համար, հակառակ դէպքում ուսանողը երրորդ դասարան չի փոխադրուի: Ֆրանսերէնից բացի, ԲՈՒՀ-ում ուսանում են նաեւ անգլերէն եւ ռուսերէն, շեշտադրւում է մասնագիտական բառապաշարի լիարժէք տիրապետումը, որպէսզի ուսման աւարտին շրջանաւարտները ի վիճակի լինեն աշխատել բազմազգ միջավայրում: Ցանկացողների համար գերմաներէն լեզուի ամպիոնը կազմակերպում է գերմաներէնի դասեր:

Համալսարանն ունի համակարգչային սրահներ եւ գրադարան: Այստեղ խրախուսւում է մարզական աշխատութիւնը եւ Ֆրանսիայի Ծերակոյտի ֆինանսաւորմամբ կառուցուել է դահլիճ՝ համապատասխան սարքաւորումներով:

– Իսկ ինչպէ՞ս է ԲՈՒՀ-ում լուծուած, Հայաստանեան միւս ԲՈՒՀ-երին բնորոշ՝ կաշառակերութեան խնդիրը:

– Կաշառակերութիւն մեզ մօտ չկայ: Ես մշտաբերուն եմ այդ հարցում եւ մեր աշխատողներից մի քանիսին աշխատանքից ազատել եմ հէնց այդ պատճառով: Պայքարելու տարբեր միջոցներ կան: Նախ պէտք է դասախօսին լաւ վճարել եւ նա էլ պէտք է լաւ իմանայ, որ նման օրինազանցութեան դէպքում կը հեռացուի աշխատանքից: Մենք պայքարում ենք այն իրողութեան դէմ, որ դասախօսը կարող է ուսանողի նակատագրում՝ ուսման ընթացքին, որեւէ բացասական դեր կատարել՝ կտրել, դուրս թողնել եւ այլն: Ֆրանսիական մի շարք մեթոդներ նպաստում են կաշառակերութեան դէմ պայքարին. քննութիւնները բոլորը գրաւոր են եւ անանուն, բանաւոր քննութիւնների յանձնաժողովի երեք անդամից մէկը ֆրանսիացի է, ուսանողը յաջորդ դասարան փոխադրւում է միջին գնահատականի հիման վրայ: Աւարտական քննութիւնների յանձնաժողովի նախագահները ֆրանսացիներ են՝ նշանակուած ՀՀ կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան կողմից:

ՆԱՅԻՐԱ ՎԱՆԵԱՆ

"Առաւօտ"

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՀԱԿԻ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

Ամերիկեան հետազօտական ընկերութիւն մը "Մահմետականները Եւրոպայի մէջ" նիւթով հարցախոյզ մը կատարած է. Թուրքերուն արտնչուած բաժինը ցոյց տուած է թէ խնդրոյ առարկայ է արեւմուտքէն հեռանալու եւ աւելի դէպի արեւելք դառնալու հակում մը:

Ապրիլի ընթացքին 1013 չափահասի կիրարկուած հարցախոյզին գլխաւոր երկու տուեալները կը վերաբերին կրօնական արդակին շեշտումին եւ եւրոպացիներու ժխտական արժեւորումին: Թուրքերու 51%ը ինքզինք "նախ մահմետական" կը նկատէ. այդ տոկոսը անցեալ տարուընէ ի վեր 8 կէտի յաւելում արձանագրած է: 19%ը միայն ինքզինք կը սահմանէ քաղաքացիական պատկանելիութեամբ, 30%ն ալ երկու ինքնութեան հաւասար տեղ կու տայ: Երկրին մէջ կրօնական արմատականութեան շեշտումը մտահոգիչ կը նկատուի 46%ին կողմէ, մինչ 39%ը ատիկէ չի մտահոգուիր:

Ինչ կը վերաբերի արեւմուտքին, յատկապէս Եւրոպային, 57%ի մեծամասնութիւն մը համոզուած է որ եւրոպացիները թշնամական կեցուածք ունին մահմետականներուն դէմ. 35%ը չի բաժներ նոյն համոզումը: Պատասխանողներու 79%ին համար այս վիճակին պատասխանատուն եւրոպացիներն են: Անոնք 48%ին համար պատասխանատու են, ԱՄՆ-ու հետ, մահմետական երկիրներու բարօրութեան ցած մակարդակէն. Թուրքերու 69%ը արեւմուտքցիները եսասէր, 70%ը ուժի կողմնակից, 67%ն ալ ամբարտաւան կը նկատէ:

Արեւմուտքի դէմ տրամադրութենէն ԱՄՆ-ն ալ իրենց բաժինը առած են. Թուրքերու 76%ը "ժխտական" հայեացքով կը դիտէ այդ երկիրը: Ատոր փոխարէն 53% է համեմատութիւնը անոնց որոնք "Իրան"ի դէմ դրական կարծիք ունին: Պաղեստինի նկատմամբ համակրանք յայտնած է 63%ը, Իսրայէլի՝ միայն 5%ը:

Նոյն հարցախոյզը պարզած է որ Թուրքերուն միայն 16%ը կը հաւատայ որ 2001 Սեպտ. 11ի ահաբեկչական արարքը արաբ օդահէններու գործն է: 26%ն ալ յանուն իսլամական կրօնքին աշխարհականներու դէմ ուժի կիրարկումը իրաւացի կը նկատէ:

Այս տուեալները ուշագրաւ զուգահեռ մը կը տանին համալսարանի երկու Թուրք դասախօսի կողմէ 1846 հոգիի կիրարկուած հարցախոյզի մը տուեալներուն: Այս վերջիններով Թուրքերու 49%ը կը պահանջէր որ Ռամազանի շրջանին ճաշարանները ու սրճարանները ծոմապահութեան ժամերուն փակ պահուին: 61%ը դէմ արտայայտուած էր աղջիկ զաւկի մը ոչ-մահմետականի մը հետ ամուսնութեան: Ինչ կը վերաբերի Եւրոպային, 39%ին կարծիքով այլեւս հասարակաց ոչինչ մնացած էր Եւրոպական միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ:

ԴՈՂԱՆԻՆԵ ԴՈՂԱՆԻ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Սահարոնեան սրահին, մէջ, Յունիս 13ին, կազմակերպութեամբ ՀՕՄի Սօսէ մասնաճիւղի ընկերային յանձնախումբին, տեղի ունեցած է Ուրֆայի տօհմիկ օրը, շուրջ 150 հոգիի ներկայութեամբ: Իր բացման խօսքին մէջ, Սօսէ մասնաճիւղի ատենապետուհին՝ Լուսին Փալանճեան Ուրֆայի բարբառով կատակներ ներմուծելով բարի գալուստ մաղթած է: Ապա, Վ. եւ Ա. Սարաֆեան նախակրթարանի Զ. կարգի աշակերտներ ասացուածքներ ներկայացուցած են Ուրֆայի բարբառով: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Սուրէն Արք. Գաթարոյեան որ շեշտած է հայրենակցական միութիւններու բերած նպաստը հայ դպրոցին եւ ուսանողին, ապա, յիշած է Ուրֆայի հերոսամարտի պէմքերէն՝ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան ու Յակոբ Գէթէնճեանը, որոնց ոգիով, բսած է, պէտք է դաստիարակուի ներկայ սերունդը: Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեանի տօհմիկ ճաշերու օրհնութենէն ետք, աշակերտները սեղան առ սեղան շրջած են ու Ուրֆայի բարբառով օրհնութիւններ տուած ներկաներուն: Ուրֆայի տարազով պարեր ալ տեղի ունեցած են:

Livres reçus

LA CIVILISATION SOVIETIQUE
DE L'URSS A LA RUSSIE
DE 1917 A NOS JOURS

TALINE TER MINASSIAN
JEAN ROBERT RAVIOT
Ed. Ellipses, Paris 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այսպէս՝ Ս. Խաչ վարժարանի կրթական դրութիւնը յանկարծական բարեփոխութիւն մը կրեց, շնորհիւ նորակազմ հոգաբարձութեան մը, որուն ատենապետն էր Գերմանիա կրթուած Յակոբ Արշակ զեղաղէմ մօրուսաւոր անձը, որ շաբաթը մէկ քանի անգամ կ'այցելէր վարժարան. իրեն գործակից, աջակից ունենալով Գոռան Աւետիս, Փեթրակ Խմէրեան, Գէորգ Զօպանեան ուսումնատենչ եւ հայրենասէր երիտասարդները:

Ընտիր դասատուներ որոշուեցան, ինչպէս՝ Սիմոն Միքայէլեանց հեղինակաւոր թուաբանը, Պետրոս Խօճասարեան՝ բաջ տաճկագէտը, եւ Պօղոս Դելփեան ուսումնականը, նաեւ Մկրտիչ Մելքբեանը, Յակոբ Զրաքեանը եւ ուրիշներ զանազան ճիւղերու համար, իսկ Տաճատ Լութֆեանը ֆրանսերէն լեզուի, ու Մովսէս անուն խեւօքիկ անձ մ'ալ պարսկերէնի համար, եւ չգիտեմ թէ ինչ գործ ունէր այս օտար լեզուն, զոր չէինք ուզեր սորվիլ:

***

Եկեղեցին ալ ունեցաւ պատուական անձերէ բաղկացած թաղական խորհուրդ մը, որուն ատենապետն էր Յարութիւն Փափազեան կամ Տէր Բառնաբասեան աղնըւաբարոյ, երեւելի վաճառականը, որուն անդրանիկ աղջկան զաւակը Օր. Հայկինիկը, յետագային իմ ամուսնական բոյնս պիտի յօրինէ եղեր 1890ին:

Այս Փափազեան կամ Տէր Բառնաբասեան Յարութիւն աղային համար մեր տըղայութեանը կը լսէինք միշտ, թէ Սելամիյէի պողոտային վրայ ունեցած իր գեղեցիկ, ընդարձակ տունին մէջ թատերական հայերէն ներկայացումներ սարքել կու տայ եղեր, եւ թէ հայ երիտասարդներ կը կատարեն եղեր դերասանուհիներու դերերը: Հայ թատրոնին սկիզբը առաջին անգամ Սկիւտարի մէջ այդպէս դրուած է եղեր 1856ի ատենները:

Այսպիսի լաւ լուրեր հետզհետէ կը վառէին մեր երեւակայութիւնը, աւելի հաճելի կ'ընծայէին մեզ մեր դպրոցը, որուն դասերուն կը հետեւէինք մեծ եռանդով:

***

Չեմ կրնար մոռնալ Պօղոս Դելփեանը, այն որ Սանասարեան բարերարին կողմէ Լայփցիկ ղրկուեցաւ, մանկավարժական բարձր ուսման շրջան մը հոն բոլորեց եւ եղաւ ապա, խիստ կարող մէկ դասատուն Կարնոյ Սանասարեան վարժարանին, որ ո՛չ գոյ այլ եւս՝ այժմ...:

Պօղոս Դելփեան նախքան Լայփցիկ գնալը, ունէր արդէն սքանչելի եղանակ մը աշխարհագրութեան դասերն աւանդելու. իրագիտութեան կատարեալ դասեր էին խօսածները, զորս շատ շուտ կը սորվէինք շնորհիւ իր աղուոր, քաղցրահընչիւն առոգանութեան, մանաւանդ՝ աշակերտներուն հետ ունեցած եղբայրական, կամ ընկերսիրական տեսակ մը վարուելակերպին. հազար աւա՜ղ, որ վաղամեռիկ անհետացաւ կրթական այս ժիր եւ բազմահմուտ մշակը:

Ֆրանք-բրուսական պատերազմի միջոցին էր մեր դպրոցին կրած բարելաւութեան յեղաշրջումը, եւ կը հետաքրքրուէինք նաեւ պատերազմի լուրերովը: Ամէն գիշեր մեր փոքրիկ տունին մէջ խաւարալորս իւղ մոմի աշտանակին քով մեր դպրոցական դասերը սերտելով, պատրաստելով հանդերձ, կը կարդայինք անյագաբար "Պազէն մարաջախտի դատաստանը" անուն գիրքը, զոր հայերէն կը թարգմանէր, չգիտեմ ո՞վ, եւ կը ծախէին թերթ առ թերթ, ու հայրս ալ կը գնէր մեզի համար:

Մեր դպրոցասիրութեան ու ուսումնասիրութեան հետ հաւասարապէս կ'աճէր մեր եկեղեցասիրութիւնը, ինչպէս քանիցս յիշատակած եմ, ամէն առտու կանուխ կ'երթայինք եկեղեցի. կ'արթննայինք ճիշդ այն պահուն երբ ժամկոչը փողոցի քարերուն իր գաւազանը թա՛ք թա՛ք զարնելով, կ'երգէր՝ «Օրհնեալ է Աստուած, ո՛վ բարի քրիստոնեա՛յք, եկայք ի սուրբ եկեղեցի»:

Սակայն անգամ մը փառաւորապէս խաբուեցանք. ահա թէ ինչպէս: ... Սովորութիւն էր կառավարութեան օրէնքով, որ գիշերները պահապաններ (պէքճի) շրջէին փողոցները, իբրեւ թէ հսկելու համար, որպէս զի գող չմտնայ տեղ մը. այս պահապանները, ընդհանրապէս Թուրք, կը կրէին խոշոր գաւազաններ (սօբա) եւ ժամ գլուխ գետնի քարերուն կը զարնէին, քանի անգամ որ ժամը հընչէր, այս պէքճիներուն սօբային ձայնը բնաւ տարբերութիւն չունէր ժամկոչի գաւազանի ձայնէն, այնքան որ մին միւսին տեղը կարելի էր համարել, ինչպէս պատահեցաւ մեզի:

***

Եղբայրս գիս արթնցուց, «Ելիր ժամկոչը կը պտտի, ուշ չմնանք եկեղեցիէն» ըսաւ: Ելայ, հագուեցանք, մայրս ալ արթնցուցինք, նախաճաշնիս տուաւ, կերանք, եւ երկուքս մէկ փողոց ելանք. լուսնի ամենապայծառ գիշեր մ'էր. ցուրտ կարծուելու աստիճան լուսաւոր. ձեռք ձեռքի բռնած ուղղուեցանք Ս. Խաչ, եւ ի՞նչ տեսնանք հոն. ... դուռները դեռ գոց, լռութիւն ամէն կողմ, ոչ ոք փողոցին մէջ. շուներն իսկ կը քնանային տակաւին: Սկսանք սոսկալ եւ խոյս վերադարձանք մեծ մօրս տունը՝ Ս. Խաչ փողոցին ճիշդ բերանը. դուռը զարկինք, քիչ յետոյ պատուհանը բացաւ մեծ մայրս, «ո՞վ է այն» հարցուց. «մենք ենք մեծ մայր, ելի՛ր բա՛ց դուռը» պատասխանեցինք: Խեղճը ներս առաւ մեզ, դող ելաւ, թէ ի՞նչ էր պատահած, «այսչափ կանուխ ո՞ւրկէ կու գաք» ըսաւ. պատմեցինք մեր խաբուիլը. ըսինք թէ պէքճիին սօբային ձայնը ժամկոչինը կարծելով, ելեր եկեղեցի էինք գացեր, բայց դուռները գոց գտնալով եկանք հոս:

(Շար. 37)

(Շար. Ա. էջէն)

կան անխոյեանը: Կրակին հետ խաղալու տպաւորութիւնը տուաւ":

ԺԱՆ-ՄԱՐԻ ԼԸ ՓԷՆ կրկին պատժական առեան պարտի ներկայանալ 2005 Մարտին իր արտայայտութիւններուն համար աջակողմեան "Ռիվարոլ" շաբաթաթերթին մէջ: Ըսած էր որ "գերմանական գրաւումը մասնաւորաբար անմարդկային չէ եղած": Բողոքը կատարած էր Ֆրանսայի Հրեայ Տեղահանուածներու Տղոց եւ Աղջիկներու Միութիւնը:

ՏՈՔԹ. ՌԱՖԻՔ ՍԱՅԻՏ, որ ընդհանուր հիւանդութեանց բժիշկ է Էսոն նահանգին մէջ, 1999էն ի վեր բաւական մեծ հարստութիւն մը դիզած է ի վնաս Ընկերային Ապահովութեան: 2005ին, արդէն տարեկան մէկ միլիոն Եւրոյի գործառնութիւն մը ունեցած է եւ չահին մէկ կարեւոր մասը Թունուզ ղրկած է մզկիթի մը կառուցման համար: Բժիշկը գլխաւորաբար չինծու դարմանումներ ըրած է եւ ներկայիս որպէս տուժող կողմ կը ներկայանայ նաեւ Ընկերային ապահովութիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: 01 44 59 23 50
— Centre Culturel: 01 40 51 11 90.

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 Lyon ▸ 04 78 60 13 66 Marseille ▸ 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr sevan@selectour.com marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par YVES TERNON

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perpétrés au XXème siècle. Il a publié, entre autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide**, Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides**, Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement**, Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23
ՎԱՐԴԱՎԱՌ
Տօն Պայծառակերպութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
ի Թափօր Լերինն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 23
Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
Մեռելոց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

OFFRE

Le poste de Secrétaire général de l'Université Française en Arménie, à pourvoir pour le 1er janvier 2007, vient d'être publié et va l'être à nouveau avec date limite de dépôt des candidatures fixée début août :
https://www.smae.diplomatie.gouv.fr/transparence/listeemploiat2.asp

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour du 28 juillet au 12 août
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 1998.

Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes

— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01 53 34 18 18.

Fête de la colonie de Bellefontaine

La fête de la Colonie de Bellefontaine aura lieu le **Dimanche 16 juillet à partir de 11 heures**

Venez assister au spectacle préparé par les colons.

Entrée libre — Buffet

Les enfants vous attendent nombreux...

Itinéraire : Autoroute A391 sortie Champagnole puis N5 direction Morez et à gauche D18 jusqu'à Bellefontaine.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 18

MARDI
18 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70

COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ

C.C.P. PARIS 15069-82 E

81րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.498 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21.498

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Մ Ե Ր Ձ Ա Ւ Ո Ր   Ա Ր Ե Ւ Ե Լ Ք Ի   Ճ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր Ը

ԲՈՒՆ ՋՈՀԸ՝ ԼԻԲԱՆԱՆ

Հ Ր Թ Ի Ռ Ն Ե Ր   Հ Ա Յ Ֆ Ա Յ Ի   Վ Ր Ա Յ

Ս. ՓԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻՆ «ՄԵԾԵՐԸ» ԿԸ ԴԻՏԵՆ

Շաբաթավերջը արիւնալի եղաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւ երկու կողմերն ալ զոհեր տուին ոչ անշուշտ նոյն համեմատութեամբ:

Իսրայէլ Հըզպոլլան բնաջնջելու իր որոշումով Լիբանանը կը զոհէ եւ Յուլիս 14ի իր աւանդական հարցազրոյցի ընթացքին Շիրաք այդ կէտին վրայ շեշտը դրաւ, ըսելով.– "Տեւականօրէն անդունդին եզրին ենք: Հարց կը ծագի թէ Լիբանանը քանդելու կամք մը կայ: Բոլորն ալ պատասխանատու են եւ ներկայի հակազդեցութիւնները անհամեմատօրէն շատ են: Հըզպոլլան եւ Համասը չեն կրնար առանձին տուած ըլլալ նման որոշումներ եւ ուրեմն տեղ մը նեցուկը կայ այս կամ այն ազգին": Նոյն հարցազրոյցին ընթացքին Շիրաք յայտնեց թէ իրեն համար հաշուեկշիռ ներկայացնելու ժամը չէ: Ապահովութիւն տուաւ որ Սարքոզիի հետ յարաբերութիւնները լաւ են եւ չմոռցաւ ըսելու նաեւ թէ մեծ յարգանք ունի Զիտանի հանդէպ: Յաջորդ օրը մեկնեցաւ Ս. Պետերսբուրգ, ուր կը հաւաքուէին 8երը (այսինքն՝ 7 մեծահարուստ Պետութիւնները առաւել Ռուսաստան) եւ հեռատեսիլը ցոյց կու տար արդէն բոլորին ժպտադէմ նկարը, մինչ Մերձաւոր Արեւելքը կը բռնկէր: Ութերը, անշուշտ, հանդարտ կոչ մը ըրած էին որպէսզի կրակը դադրի, բայց կը թուի որ ականջ կախող չկայ:

Տեղւոյն վրայ կացութիւնը շատ ծանր է: Կրակի մէջ է Լիբանանը, որ հազիւ սկսած էր շունչ առնել եւ վերակառուցանել երկիր մը, որ 15 տարիներու քաղաքացիական պատերազմի մը դաշտը եղած էր: Ֆրանսա սկսած էր արդէն միջոցներ գտնել, որպէսզի Լիբանան գտնուող 20 հազար Ֆրանսացիները հեռացնէ: Վարձած էր կիպրական զբօսանաւ մը այդ նպատակաւ:

Լիբանան 45 մեռեալ ունեցած էր արդէն Կիրակի, Յուլիս 16ին, որոնց մէջ 7 Գանատացի, 19 մեռեալ ալ կար յաջորդ առաւօտ իսկ, բայց Կիրակի հրթիռներ ինկած էին Հայֆայի վրայ, ինչ որ խուճապի մատնած էր Իսրայէլը: Հոն ալ 8 մեռեալ կար: Բայց կողմերու ուժը ոչ մէկ համեմատութիւն ունի: Իսրայէլ կը ռմբակոծէ ոչ միայն Լիբանանի հարաւը, այլեւ ուր որ կրնայ՝ օդակայանը, Պաալպէք, Թրիփոլին եւ Պէյրութի կարգ մը թաղամասերը: Այս զանգուածային ուժին դիմաց Հըզպոլլան հրթիռ կ'արձակէ ուր որ կրնայ: Սկզբունքով, Իսրայէլ վճռած է վերջ տալ Հըզպոլլայի գոյութեան եւ այդ պատրուակը կը բաւէ քարուքանդ ընելու համար Լիբանանը: Ինչ կը վերաբերի Արեւմուտքի, որ իր անկարողութիւնը կը ցուցաբերէ մինչեւ Ռուսաստան, չի մոռնար շեշտելու Իսրայէլի ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը եւ Հըզպոլլան նկատելու ահաբեկչական դատապարտելի կազմակերպութիւն մը: Այդ կազմակերպութիւնը սակայն 12 երեսփոխան ունի Լիբանանի Խորհրդարանին մէջ եւ երկու նախարար: Ամէնէն ողբալի պատկերը կը մնայ սակայն Ս. Պետերսբուրգ հաւաքուած մեծերու բացարձակ անկարողութիւնը եւ Սոլանայի Պէյրութ երթալը չէ որ կացութիւնը կրնայ փրկել:

***

Իսրայէլ կը հրաւիրէ նաեւ լիբանանեան կարգ մը քաղաքներու բնակիչները, որ հեռանան իրենց շրջաններէն, ինչպէս Թիրէն, ուր 16 մեռեալ կար եւ 56 վիրաւոր: Այս պայթուցիկ վիճակին իտես է որ Ս. Պետերսբուրգի վեհաժողովը իր հասարակաց յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ. "Ամէնէն ստիպողական նախապատուութիւնը այն է որ ստեղծուին բռնութեան տեւական դադար մը ապահովելու պայմանները" ու կը թելադրուի "միջազգային ներկայութիւն" մը ապահովել հարաւային Լիբանան: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ այս պատերազմական վիճակին միակ պատասխանատուն չիի Հըզպոլլայի ղեկավարն է, յանձին իմամ Հասան Նասրալլահի, որ Իսրայէլի համար տապալելիք անձն է: Կը ներկայացուի որպէս պետութեան մը ղեկավարը հարաւային Լիբանանի Պետութեան ծոցը: Բայց, հարկ է չմոռնալ որ ամէն ինչ սկսաւ իսրայէլացի զինուորի մը պատճառաւ որ գերի ինկած էր Պաղեստինցիներու ձեռք, ապա երկու ուրիշներու որոնք ինկած էին, այս անգամ Լիբանանի Հըզպոլլայի ձեռքը: Յուլիս 12ին է որ Իսրայէլ, Գազայէն զատ նոր ճակատ մը կը բանար, մինչ Հըզպոլլան հրթիռ կ'արձակէր ու իսրայէլացի զինուոր մը կը սպաննուէր եւ երկու ուրիշներ ալ կ'առեւանգուէին: Իսրայէլ 167 հազար զինուոր ունի, 3950 հրասայլ, 400 պատերազմական օդանաւ, երեք սուզանաւ եւ շուրջ 100 հիւլէական զէնք: Լիբանանեան Հըզպոլլան 2էն 3000 մարտիկ ունի, 10էն 15 հազար հրթիռ (հայթայթողներն են Սուրիա եւ Իրան) որոնք 75 քիլոմեթրի վրայ կրնան արձակուիլ, շուրջ 100 հատն ալ կրնան 150 քիլոմեթրն ալ անցնիլ: Եւ մինչ Ս. Պետերսբուրգէն միջազգային ներկայութիւն մը կը պահանջուի, պէտք չէ անտեսել, որ 1978էն ի վեր ՖԻՆԻԻԼ մկրտուած ուժեր կան (ՄԱԿ-ի Միջնադիր Ուժեր Լիբանանի համար), որոնք ականատես են ճակատումին եւ ըստ երեւոյթին ոչ մէկ բանի կը ծառայեն: Մնաց որ հրադադարի կոչերն ալ բանի չեն ծառայեր, երբ Իսրայէլ վճռած է վերջ տալ Հըզպոլլայի գոյութեան, որպէսզի փոխարինուի լիբանանեան բանակին կողմէ, բայց "Աստուծոյ կուսակցութիւնը" (Հըզպոլլան), որ Սուրիոյ եւ Իրանի նեցուկը կը վայելէ միտք չունի տեղի տալու եւ ինք ալ վճռած է վերջ չտալ իր յարձակումներուն: Հարցը հոն է նաեւ որ Լիբանանի կառավարութիւնը իր երկրին տէրը չէ եւ վարչապետ Սինիորայի յայտարարութիւնը, թէ վճռած է Լիբանանի իշխանութիւնը տարածել ամբողջ երկրին վրայ, սրտցաւ խօսքերու սահմանը չանցնիր: Լիբանանցիք ալ կրկին, ինչպէս Հարիրիի սպանութեան օրերուն, մէկ սիրտ մէկ հոգիի վերածուած են Իսրայէլի դէմ, եթէ նոյնիսկ Հըզպոլլայի գործողութիւններէն դժգոհ են: Այն համոզումն ունին նաեւ որ միջազգային հաւաքականութիւնը Իսրայէլի կողքին է: Օրիան-լը-ժուռի խմբագիրն ալ չի վարանիր դատապարտելու Իսրայէլի "մահաբեր կատաղութիւնը", աւելցնելով "քանի մը օրուան մէջ մեր բոլոր ճիգերը երկիրը ոտքի հանելու համար, ջնջուեցան":

***

Տոմինիք տը Վիլըփէն Պէյրութ մեկնած է ընդառաջելով Շիրաքի դիմումին, որպէսզի ցոյց տրուի Ֆրանսայի զօրակցութիւնը Լիբանանի:

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Նուայոնի գաղթականներու կեդրոնին առջեւ 42 տարեկան Հայ մը դանակով մահացու կերպով վիրաւորուած է 19 տարեկան Վրացիի մը կողմէ: Այս վերջինին հայրն ալ մեղսակից եղած է ոճիրին: Հայը փորձած է միջամտել կռիւի մը ու իրարմէ բաժնել կռուողները, երբ ծանրօրէն վիրաւորուած է: Յաջողած է հասնիլ իր տունը ուր մահացած է: Վրացի երիտասարդը խոստովանած է թէ ինք էր մահացու հարուածին հեղինակը. հայրը խոյս տուած է, բայց յետոյ ձերբակալուած:

Ք Ա Ն Ի   Մ Ը   Տ Ո Ղ Ո Վ

ԻՐԱՔԻ մէջ 29 Իրաքցիներ սպաննըւած են եւ 30 ուրիշներ ալ վիրաւորուած Յուլիս 16ին, ինչ որ 48ի կը բարձրացընէր մեռեալներու թիւը 24 ժամուան ընթացքին: Գլխաւոր ոճրափորձը գործուած էր Թուզ Խորմաթուի շիիներու յաճախած սրճարան մը:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ պարտուած ձախ թեկնածուին կողմնակիցները կը շարունակեն փողոցները լեցնել եւ Յուլիս 16ին ալ 900 հազարի հասած է անոնց թիւը, ինչ որ կը փաստէ թէ ամէն ինչ վերջնապէս կարգադրուած չէ եւ միշտ կը պահանջուի որ նոր քննութիւն կատարուի:

ՍԱՐՔՈԶԻ հրապարակ իջած է նոր հատորով մը՝ "Վկայութիւն", ուր կը յայտնէ թէ մեծ հիացում ունի Շիրաքի հանդէպ, թէ գաղտնիք չէ որ կը պատրաստուի նախագահական թեկնածութեան, թէ շատ վիրաւորուած է, երբ մետիաները գրաղած են իր անձնական կեանքով եւ այդ մասին կը գրէ. "Ձիրար գտանք իսկապէս, հաւանաբար ընդմիշտ": Գիրքին տպաքանակն է 130 հազար օրինակ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հարաւ-արեւելեան շրջաններու բախումները կը շարունակուին. վարչապետ Էրտողան Ազրըի մէջ յայտարարած է թէ Քիւրտերու դէմ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, մինչ աւելի քան տասնեակ մը զինուոր սպաննուած էր վերջին օրերու բախումներուն:

ԲԱՔՈՒ – ԹԻՖԼԻՍ – ՃԷՅՀԱՆ քարիւղատարը արդէն դատերու նիւթ եղած է Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ: "Քիւրտիստանի մարդկային իրաւունքներու ծրագիր"ին տնօրէնը ադրբէջանական հողին վրայ այդ խողովակաշարէն տուժողներուն անունով կատարած է դիմումները: Ք. Եըլտըզ կը պնդէ որ քարիւղատարը շինուած է առանց ժողովուրդին կարծիքը առնելու, առանց միջազգային սկզբունքները յարգելու: Երկրորդ առարկութիւնն ալ այն է որ շրջանը պատերազմներու շրջան է,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԸ

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարութեամբ մը հրապարակած է Լիբանանի կացութեան առընչութեամբ. կը դատապարտուի ամէն տեսակի բռնութիւն ու անընդունելի կը համարուի անհամաչափ ուժի գործածութիւնը որ կը վնասէ քաղաքացիներու եւ ենթակառոյցներու: "Իսրայէլի նման արարքը դժուար է հասկանալ, յատկապէս հաշուի առնելով այն փաստը որ Լիբանանի կառավարութիւնը յստակ նշել էր որ որեւէ առընչութիւն չունի պատանդ վերցնելու դէպքին հետ" ըսուած է հոն: Նախարարութիւնը յոյս կը յայտնէ որ շրջանին մէջ կիրքերը կը զսպուին եւ անմիջապէս զինադադար կը հաստատուի, որպէսզի խնդիրները բանակցութիւններով կարգադրուին:

***

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան անդամագրութեան խնդրանքով դիմած է Հանրապետական կուսակցութեան խորհուրդին: Հայաստանի մամուլը արդէն գրած էր նման հաւանականութեան մասին, իսկ դիմումէն ետք իրեն հարց տրուած է թէ կուսակցութեան համագումարէն ետք եթէ վարչապետ Ա. Մարգարեան հրաժարի, ինք կը յաջորդէ՝ անոր: Ս. Սարգսեան պատասխանած է թէ մտացածին լուրեր են ատոնք: Այսուհանդերձ, մամուլը նոյնիսկ նիւթ կ'ընէր 2008ի նախագահական ընտրութեան իր թեկնածութեան հեռանկարը:

***

ԼՂՀ

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ 12 ՏԱՐՈՒԱՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Ինչպէս Հայաստանի, Արցախի մէջ եւս յառաջիկայ ուսումնական տարիէն կրթութիւն կը բարձրանայ 12 տարուան: Յայտնելով այս մասին, Կրթութեան եւ Մշակոյթի նախարարը Կ. Աթայեան ըսած է թէ նախապատրաստական աշխատանքներ ծրագրուած են եւ դասագիրքի հարց չեն ունենար, քանի որ անոնք կը ստանան Հայաստանէն: Նախարարըափսոսանք յայտնած է որ Արցախի մէջ նախադպրոցական ցանց գոյութիւն չունի, բայց կան ծրագիրներ թէ՛ պետական, թէ բարեսիրական հիմերով:

ԱԼԻՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ԱՍՊԵՏ

Յուլիս 14ի առթիւ, Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարութեան շնորհումներու կարգին, պատուոյ լեգէոնի ասպետի շքանշանին արժանացած է Ալիս Ասլանեան (ծնեալ Սամուէլեան):

«ՄԷԿ ԱԶԳ» ԵՒ ՔԱՆԻ՞ ԱՅԼ ԲԱՆ

Անկախութեան տարիներու շատ "մօտայիկ" բառերէն եղան "Մէկ ազգ"ով սկսող պիտակները. այդ նախադրեալը զուգորդ ունեցաւ ժողովուրդը, եկեղեցին, մշակոյթը, հայրենիքը, պարբերաբար մկրտելով մէկութիւն դաւանող ձեռնարկներ: Անոնց առաջինները կարելի էր նկատել ամբողջ տասնամեակներ ծանօթ պատճառներով իրարմէ բաժնուած երկու հատուածներու իրար վերագտնելու խանդավառութեան արտայայտութիւնը: Կար Հայաստանը, կար Սփիւռքը ու երկուքը զրկուած էին միասնական գրեթէ ամէն բանէ: Երբ զրկանքը պարտադրող ազդակները վերցան, բնական էր որ հատուածները փորձէին անջատումին վրէժը լուծել:

Բնական պէտք է նկատել նաեւ առաջին տարիներու փորձերը որոնց ցուցափեղկային բնոյթը շատ մտահոգութիւն չպատճառեց. հասկնալի էր որ մէկ օրէն միւսը կարելի չէր պարունակը ճիշդ հունի մէջ դնել եւ աւելի դիւրին էր ապահովել զգացական, երբեմն ամբոխավարական պատեանը. կամաց-կամաց կարգը մնացածին ալ կու գար անշուշտ: Այս մօտեցումով գրեթէ զուարճալի կ'ըլլար տեսնել, կարդալ «Մէկ ազգ, մէկ եկեղեցի», «Մէկ ազգ, մէկ հայրենիք», «Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ», եւն. լոզունգները որոնք պաստառներու վրայ, պաշտօնատարներու բերնին մէջ, կամ մամուլի, հեռատեսիլի միջոցով ակներեւօրէն կը ճգնէին բացակայութիւններ պարտկել:

Ժամանակի ընթացքին պատեանէն ետք միջուկը ապահովելու աշխատանքը բոլորովին մոռցուեցաւ, եթէ նոյնիսկ մտածուած էր այդ մասին: Ո՛չ միայն մեր աղաղակող երկուութիւններուն լոզունգով հակադրուելու երեւոյթը սկսաւ արմատանալ, այլ նաեւ պարբերաբար նախաձեռնուած համախմբումներուն ուղղակի շեշտուեցաւ, քաջալերուեցաւ տարբերութիւնը: Ըսուածին գլխաւոր ու գլուխ-գործոց օրինակը նման "Համահայկական" մէկտեղումի մը ուղղագրութեան վերադարձի նիւթը օրակարգի բերելու փառաւոր արգելքը եղաւ: Ան որոշուեցաւ եւ յայտարարուեցաւ այն անձերուն կողմէ, որոնց «մտաւորական»ի, «գրող»ի, «հայագէտ»ի կոչումը շատ կը յիշեցնէ "Մէկ ազգ..."ով սկսող ու բացակայութիւններ պարտկելու ճգնող լոզունգները: Թէեւ պէտք է ըսել նաեւ որ այդ "մէկ"ութեան իբրեւ թէ անկեղծօրէն հաւատացած, կամ գոնէ ձգտող դուրսէն մասնակիցներուն մեղսակից լռութիւնը արդար քաջալերական էր:

Այսպէս, համաժողովներ, փառատօններ– միշտ "Մէկ ազգ..."ով պիտակուած– վերածուեցան տօնավաճառային ձեռնարկներու. ճառ – կերուխում – երգ – պար – պտոյտ ու վե՛րջ: Կարելի է աւելցնել պետական մակարդակով կազմակերպուած զբօսաշրջականին տարածքն ալ որ ինքնին գէշ բան չէ, ինչպէս երգուպարը, կամ ուտել–խմելը: Հաւանօրէն հասած ենք ժամանակաշրջանի մը երբ հացի ու ջուրի նման խանդավառութեան ու ինքնախաբէութեան ալ պէտք ունինք:

Հարցը այդ բաներուն անօգուտ, աւելորդ ըլլալուն մասին չէ, բնականաբար. այլ՝ այնքան միջոցներու գնով – ներսէն ու դուրսէն –, մնայուն ձեռքբերումի մը ձգտելու անկարողութեան. ատոր գիտակցութեան պակասին: Ո՛չ Հայաստանը այնքան դիւրին մսխելի գումարներու տէր է, ոչ ալ Սփիւռքը, հակառակ անսպառ հարստութեան տէր ըլլալու հայաստանեան համոզումին: Ու առաջին տարիներու փորձերը պէտք է քիչ մը նպատակայարմար կազմակերպութիւններու առաջնորդեն:

Վերջերս, Յունիսի վերջին օրերուն, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ "Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ" փառատօնը: Մամուլը անդրադարձաւ, տեղ տալով գլխաւորաբար երիտասարդական խանդավառութեան, միասնական այցերու, եւլն.: Անդրադարձներուն մէջ աւելի մտածել տուող բաներ ալ տեղ գտան սակայն: "Հայկական ժամանակ"ը Յունիս 30ի թիւով տեղ տուած էր Լուսինէ Բարսեղեանի յօդուածին որ կարգ մը կարեւոր ակնարկութիւններ ունի, կազմակերպչական մօտեցումներուն առընչուած:

Նախ կը յիշէ ոչ յարմարաւէտ հանրակառքերը, որոնցմէ մէկն ալ աւրուեր է Գորիս, ճամբորդները ստիպուեր են հրել, եւլն.: Ատոր քով քիչ մը աւելի նշելի ըլլալու իրաւունք ունին «կեցութեան եւ սննդի հետ կապուած որոշակի անյարմարութիւնները»: Բայց ատիկա ալ չէ էականը. Հայաստանը ոչ Ֆրանսա է, ոչ ալ Գանատա կամ Ամերիկա որ կարենայ դիւրութեամբ յարմարաւէտ պայմաններ տրամադրել իր հիւրերուն. պէտք չէ խաբուիլ շքեղաշուք պանդոկներէն, ցուցափեղկերէն ու ապարանքներէն, որոնք վերի արտօններուն փոքր խաւին առընչուած են եւ ո՛չ երկրին իրականութեան, պայմաններուն: Ցաւելեալ, նման փառատօնի մասնակից սփիւռքցին ալ, յատկապէս երիտասարդը, կրնայ շաբաթ մը, կամ երկու, մոռնալ իր յարմարաւէտ պայմանները, ի գին շատ աւելի անփոխարինելի բաներու:

Բայց ինչ որ մատնանշուած է Աւստրալիայի "Համազգային"ի պատուիրակութեան ղեկավար Լեւոն Տէմիրճեանի ելոյթով, կարեւոր է ու ծանրակշիռ, կը ներկայացնէ խորքի հարց մը: Ան իր ելոյթով որ "սառը ջուր լցրեց կազմակերպիչների գլխին" կը գրէ Լ. Բարսեղեան, նախ խնդրականացուցած է մշակոյթին մէկութիւնը. եւ առանց երկար-բարակ պատմական, ընկերային, եւլն. վերլուծումներու: Ըսած է պարզապէս. «Չէի կարծեր որ հայրենիքի մէջ մշակոյթ ըսելով օտար լեզուներ պիտի լսէի»: Յետոյ անցած է շատ աւելի հասարակ, այլ չափանիշ համարուած երեւոյթի մը. արտաքնոցներու մաքրութեան, առողջապահութեան: Իր գլխաւորած պատուիրակութեան պատանիները այնքան նեղուած են ատոնց պակասէն, որ նոյնիսկ պատահած է որ չկարենան բեմ ելլել: Ու արդարօրէն գանգատած է, ըսելով. «Երբ հրաւէր կ'ուղղուի արտասահմանի, պէտք է գիտնալ արտասահմանի սովորութիւնները, մաքրութիւնն ալ»:

Լեզուական մարզէն սկսած ու արտաքնոցներու մաքրութեան բացակայութեան յանգած անոր մատնանշումները բռնած են մշակոյթ կոչուածին երկու ծայրագոյն կէտերը: Երկուքն ալ նոյնքան անտեսումի ենթարկուած: Դժուա՞ր էր "մէկ"ի շեշտումով կազմակերպուած նախաձեռնութեան մէջ ապահովել գոնէ լեզուականին "մէկ"ը, առանց նկատի առնելու արեւմտահայերէնով ու արեւելահայերէնով արդէն անժխտելի կերպով ինքզինք պարտադրած երկուքը: Կամ կարելի չէ՞ր ապահովել պահանջուած նուազագոյն մաքրութիւնը: Ծայրամասային երկու կէտեր որոնք կարծես խօսք մէկ ըրած են գործնական փաստը տալու թէ լոզունգ ու միջուկ ամբողջովին անկապ բաներ են ու նման ձեռնարկներու հայաստանեան մեծ սէրը կ'ամփոփուի միայն առաջինով, խուլ ու կոյր մնալով երկրորդին հանդէպ: Բան մը կը փոխէ՞ պատկերէն նախագահին օգնականին յայտարարութիւնը թէ փառատօնը շատ լաւ անցած է:

Լ. Բարսեղեան նիւթ կ'ընէ այլ բաներ ալ. հարց կու տայ թէ ի՞նչ եղաւ փառատօնին յատկացուած 117 միլիոն դրամը, երբ գրեթէ բոլոր մասնակիցները, բացի արցախցիներէն ու ջաւախքցիներէն, իրենց ծախքով գացած են, իրենց ծախքով մնացած, բնական է որ որեւէ հոնորար ալ չեն ստացած: Հարցումով դիմած է կազմակերպիչներէն Ռ. Քոչարեանի զարմուհիին ամուսնին՝ Լ. Աբրահամեանի որ պատասխանած է թէ նման ծրագրի համար որեւէ երկրի մէջ պիւտճէն 2-3 միլիոն տոլար կ'ըլլայ, եւլն.: Նախագահի օգնականն ալ բացատրած է որ տրամադրուած պիւտճէով նախատեսուած չէր մարզերու արտաքնոցները նորոգել: «Այնպէս որ սփիւռքահայերը եւս դժգոհելու իրաւունք չունեն նման խնդիրներից» կ'եզրակացնէ յօդուածագիրը:

Ան հակառակ պարզուած պատկերին, "մէկ"ը յարգելու ճարը գտած է իր խորագրով. "Մէկ ազգի տարբեր մշակոյթները": Կարելի է նաեւ նման ձեռնարկները խմբել "Հայաստան՝ յոգնակի մէկերու երկիր" ընդհանուր խորագրին տակ. գոնէ երբ անկարելի է ու անիրական՝ միջուկը պատշաճեցնել խորագրին, խորագիրը միջուկին հաշտեցնելն ալ փոքր առաքինութիւն չէ:

Ա. ԹՈՐՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՀԱՄԵՍՏ ՇԱՏ ՀԱՄԵՍՏ ՓՈՂՈՑ ՄԸ ՈՐ ԱՐԺԱՆԻ ԻՍԿ ՉԷ ՏԱՏԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՄԿՐՏՈՒԵԼՈՒ

Պաքըրգիւղի մէջ հիանալի դպրոց մը ունինք: Տատեան վարժարան: Այս վարժարանը ո՞ւրկէ առած է արդեօք իր անունը: Մենք Հայերս՝ անխտիր գիտենք թէ այս վարժարանը իր անունը առած է նշանաւոր Յովհաննէս Տատեան Փաշայէն, որ այս վարժարանին հիմնադիրն է: Ո՞վ էր Տատեան Փաշա:

Գիտենք որ Տատեան ընտանիքը երեք սերունդ շարունակ կատարեց Օսմանեան շրջանի վառօդապետի պաշտօնը: Ընտանիքին անդամները անգին ծառայութիւններ մատուցանեցին, անոնցմէ Պօղոս Տատեան "Պէյ" յորջորջումին արժանացաւ Ղրիմի պատերազմի ընթացքին իր մատուցած ծառայութեանց համար: Ընտանիքին միւս անդամները զբաղեցան նաեւ նոր մեքենաներու գիւտերով, հիմնեցին օգտաշատ գործատուներ զանազան մարզերէ ներս: Յարութիւն Տատեան Փաշա, որ Սորպոնի մէջ ուսում ստացած էր, Իսթանպուլ վերադառնալէ վերջ Արտաքին նախարարութեան մէջ պաշտօններ ստանձնեց: Ալ խօսքը չենք ըներ այն ծառայութիւններուն, որոնք մատուցուեցան հայ համայնքին համար: Թրքական բազմաթիւ համայնագիտարաններ գովեստով կը խօսին Տատեաններու մասին:

Հայ – Թուրք յարաբերութիւններու այսօրուան ճգնեալ մթնոլորտին մէջ Թրքական մէտիան ու Թուրք պատմաբանները կը սիրեն երկու օրը անգամ մը յիշեցնել թէ Օսմանեան կայսրութեան օրերուն իշխանութիւններ մեծ լայնախոհութիւն ունէին Հայերու նկատմամբ, կ'արտօնէին որ Հայեր բարձրաստիճան պաշտօններ ստանձնէին, դառնային նախարար, երեսփոխան, զանազան կարեւոր հաստատութիւններու ղեկավար ու պատասխանատու, եւայլն: Նորատունկեանի անունը ամէնէն շատ յեղյեղուած անուններէն մէկն է: Բայց Նորատունկեանին քով կան ուրիշ անուններ ալ, ինչպէս Պալեան, Տատեան, Պէզճեան, Տիւզեան, եւ այլն:

Բայց կը թուի թէ երբեմնի այս լայնախոհութիւնը, որ Տատեան Փաշաներուն արտօնած է հասնիլ մինչեւ բարձրագոյն պաշտօններ, այսօր այնպիսի նեղմտութեան մը վերածուած է որ մարդիկ Տատեան Փաշային անունն իսկ չեն ուզեր տեսնել փողոցի մը վրայ(*): Ասիկա յայտնի դարձաւ երբ Իսթանպուլի Մայր քաղաքապետութեան քարտէսի յանձնաժողովը մերժելով մերժեց Տատեան վարժարանի ետեւի փողոցը բարեյիշատակ Տատեանի անունով մկրտելու առաջարկը:

Պաքըրգիւղի քաղաքապետարանը երկու տարի առաջ հիանալի նախաձեռնութեամբ մը որոշած էր Տատեանի անունով կոչել այդ համեստ, շատ համեստ փողոցը եւ նշանատախտակն ալ կախած էր: Բայց այսօր է որ լսենք թէ Մայր Քաղաքապետութեան Քարտէսի Յանձնաժողովը մերժած է եղեր այդ անունը: Անցեալ շաբաթ հրատարակուած այս ցաւալի լուրին մէջ չէ ըսուած թէ Քարտէսի Յանձնաժողովը ի՞նչ պատճառաբանութեամբ է որ մերժած է Տատեան անունը, միայն պնդած է որ փողոցներն անուանակոչելու իրաւունքը Մայր Քաղաքապետութեան կը պատկանի, այլ ո՛չ թէ շրջանային քաղաքապետութիւններու:

Հիմա Պաքըրգիւղի քաղաքապետութիւնը ի՞նչ պիտի ընէ, ցուցատախտակը վա՞ր պիտի առնէ, թէ ոչ պիտի շարունակէ պայքարիլ, չենք գիտեր եւ եթէ մեզի հարցուի, ասիկա այնքան կարեւոր չէ որքան կարեւոր է Տատեան անունին դէմ Քարտէսի Յանձնաժողովին զգացած անհանդուրժողութիւնը: Թուրք բանաստեղծի մը, Թուրք մտաւորականի կամ Թուրք հանրային գործիչի մը անունը ընդունելի է, բայց Օսմանեան շրջանին այս երկրին ծառայութիւններ մատուցած Տատեանի մը անունը անընդունելի է, ականջներու համար անհանգստացուցիչ է: Ո՞ւր մնացին ուրեմն այն ինքնագովութիւնները, որոնց Թուրք քաղաքագէտներն ու պատմաբանները շարունակ կը դիմեն, երբ կը պնդեն թէ Օսմանեան շրջանին Թուրքերն ու Հայերը շատ լաւ յարաբերութիւններ ունէին, Օսմանցիները կ'արտօնէին որ Հայերը բարձրանային մինչեւ ամէնէն բարձր պաշտօններ: Ո՞ւր մնաց այդ լայնախոհութիւնը, եթէ այսօր ոմանք Տատեան Փաշայի անցեալի ծառայութիւնները գովելով հանդերձ, անոր կառուցած վառօդարաններն ու այլատեսակ շէնքերուն վրայ գուրգուրալով հանդերձ, պիտի չհանդուրժեն որ համեստ, շատ համեստ փողոց մը կոչուի Տատեան անունով: Անցեալի մէջ այնքան թանկագին ծառայութիւն մատուցած Հայերու անունները միայն դամբանաքարերո՞ւ վրայ է որ պէտք է քանդակուին: Աշխարհը փո՞ւլ կու գայ արդեօք եթէ Տոլմապահչէի պալատի մերձակայ փողոցներէն մէկը մկրտուի Պալեան անունով, կամ Պատրիարքարանի փողոցը մկրտուի Պէզճեան անունով: Եթէ այս երկրին կամ այս քաղաքին մէջ գոյութիւն ունին պողոտաներ որոնք կոչուած են Քէնըտիներու, Ռուզվէլթներու անուններով, եւ եթէ այս ժողովուրդը վարժուած է այդպիսի անուններու հանդիպելու, պէտք չէ՞ բնական նկատէ նաեւ Տատեաններու կամ Պալեաններու անունները:

Օսմանեան իշխանութիւնները լայնախոհ էին, այո՛, բայց ատիկա միայն լայնախոհութիւն չէր, այլ խելացի գործ, նոյնիսկ տնտեսական ստիպողութիւն, որովհետեւ Հայերը անգին ծառայութիւններ կը մատուցանէին: Եւ բնաւ կասկած չունենանք, որ Հայերը այսօր ալ երկրին անգին ծառայութիւններ կը մատուցանեն եթէ իշխանութիւնները դուռ բանան անոնց առջեւ: Բայց այնպէս կը թուի թէ տակաւին երկար ժամանակ իշխանութիւնները ո՛չ միայն դուռ պիտի չբանան, այլ նաեւ պատերէն վար պիտի առնեն հարիւր տարի առաջուան Հայերու անունը կրող ցուցատախտակները:

Բ. Հ.

Յունիս 19

(*) Տե՛ս "Յառաջ", Յունիս 17/18:

ՕՐԹՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԱԶԱՅԷՆ ՀՆՁԱԾ ԱՀԱԶԱՆԳԸ

Ցուէթպոլի, Թէնիսի, ապա անոնց վրայ աւելցած Ֆրանսայի հրջավազքին ամենայն առատաձեռնութեամբ մատուցուած աւփիոնները տեղ, ժամանակ ու տրամադրութիւն չձգեցին, չեն ձգեր քիչ մը աւելի լուրջ բաներու. Իրա՞քը, Գազայի գօտի՛ն, Գորէայի հնչեցուցած ահազա՞նգը, ցաւ, վախ առթող, մտահոգիչ բաներ պէտք չեն: Ամբողջ աշխարհը գնդակի վերածուած է. ո՛ւր նետուեցաւ, ո՛ր կողմ ինկաւ, ո՛ր գիծէն անցաւ. ահա հետաքրքրութիւններու, մտահոգութիւններու, սպասումներու ամբողջ շրջանակը: Մարզակա՛ն արհամարհա՛նքը, Թէրուգը. նահատումը չէ հարցը, այլ կենսական – կարեւոր – անկարեւորի աստիճանաւորումին զարմանալի վերիվայրումը:

Նուազ կարեւորին փիտակից նախընտրութեան ժխորին մէջ, քանի՞ներ կ'անդրադառնան Գազայի ժողովուրդին մղուած ճգնաժամուն: Ռամալլահէն լրագրող մը միջազգային հանրային կարծիքին դիմած է սրտառուչ տողերով, խնդրելու համար որ մոռնան չլքեն ամբողջ բնակչութիւն մը:

Նախ կը նկարագրէ առօրեայի անապրելի իրականութիւնը. Գազան ամբան հեղձուցիչ տաքին ելեկտրականութենէ զրկըւած, մութի մէջ մնացած է: Մանուկներ կը մեռնին, կը սպաննուին ռումբերու տարափին տակ, տաքէն ու սովէն: Իսրայէլեան հրասայլերը ամէն կողմէ մահ կը պոռթկան: Նախագահ Ապպաս անձնական փորձառութեամբ հասկցած է թէ ի՛նչ ապրեցաւ իր նախորդը: Իսկ իշխանութեան գլուխ եկած Համասը կ'անցնի այն ճամբէն ուրկէ քառասուն տարի քալեց Ցաթահը, թէ՛ քաղաքական, թէ՛ բարոյական առումով:

Լրագրողը կը թելադրէ մէկդի ձգել վերլուծումները ու դիմել միջազգային խղճին որ Գազայի շրջափակումին սպառնալիքներուն անտարբեր կը թուի: Կ'ուղէ չտեսնել, անդիեղէնի պակասը, ելեկտրականութեան, ջուրի, ամէն բանի չգոյութիւնը:

Բայց, հարց կու տայ, ո՛վ մտիկ կ'ընէ մեր ցաւը երբ մենք իրար մտիկ ընելու անկարող ենք. երբ կը չարունակենք իրար ամբաստանել մեր դատը աճուրդի հանելով եւ իրարու դաւելով: Ապա կը թելադրէ սիրել Պաղեստինը եւ ոչ այս հոսանքը, կամ միւս ուժը: Միայն կ'ըսէ, ա՛յս ձեւով կը յարգենք մեզ թէ՛ մեր թըշնամիները, թէ՛ մեր բարեկամները:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ 31ՐԴ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՒ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Լոս Անճըլըսի Պըրպինկհամ երկրորդական վարժարանի մարզադաշտին մէջ, Յուլիս 4ին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի 31րդ Նաւասարդեան խաղերու փակման հանդիսութիւնը, հազարաւոր հանդիսականներու ներկայութեամբ: Հանդիսութիւնը վարած է իրաւաբան Սիմոն Մանուչարեան: Օրուան խօսնակները եղած են Նորա Զաքարեան (հայերէն) եւ Փաթիլ Գասպարեան (անգլերէն): Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շրջանային Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Րաֆֆի Իսբէնճեան: Կեդրոնական Վարչութեան անունով խօսք առնելով Մանուէլ Մարսէյլեան յայտնած է, թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի համաշխարհային ընտանիքը այսօր ունի 99 մասնաճիւղեր եւ աւելի քան երեսուն հազար անդամ-անդամուհիներ: Այս տարի միութիւնը ունեցած է երեք նոր մասնաճիւղեր՝ Սթոքհոլմ, Մարսէյլ եւ Մուսուլ: Դրուատած է այս տարուան "Տիպար Հ.Մ.Ը.Մ.ական" տիտղոսին արժանացած Սամուէլ Մկրտիչեանն ու Նաւասարդեան մարզախաղերու պատուոյ նախագահ Տէր եւ Տիկին Յովսէփ եւ Էլիզապէթ Պոյաճեանը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան: Ապա, փողերախումբի առաջնորդութեամբ տողանցած են շրջանի 18 մասնաճիւղերու սկաուտները, արենոյշները եւ մարզիկները, որմէ ետք կատարուած է յաղթական խումբերու բաժակներու տուչութիւնը:

***

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լոս Անճըլըսի "Եունիվըրսըլ Հիլթըն" պանդոկին մէջ, Յուլիս 1ին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի Նաւասարդեան 31րդ մարզախաղերու յաղթանակի պարահանդէսը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Բացման խօսք արտասանած է Արշօ Պէյլէրեան: Յայտագիրը վարած է Արտաշէս Քասախեան: Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շրջ. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է ատենապետ Րաֆֆի Իսբէնճեան, բնորոշելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի աշխատանքի ընդհանուր գիծերը եւ անոր ստեղծած առողջ միջավայրը: Ապա, ատենապետը յուշատախտակով մը պարգեւատրած է "Տիպար Հ.Մ.Ը.Մ.ական – 2006" պատիւին արժանացած Սամուէլ Մկրտիչեանը: Սրտի խօսքով հանդէս եկած է պարգեւատրեալը: Րաֆֆի Իսբէնճեան, Նաւասարդեան 30րդ մարզախաղերու պատուոյ նախագահ Շանթ եւ Վերժին Հայթայեանի եռագոյն երիզները պաշտօնապէս փոխանցած է 31րդ խաղերու պատուոյ նախագահ Յովսէփ եւ Էլիզապէթ Պոյաճեանի, որ այս առթիւ 50 հազար տոլար նուիրած են Հ.Մ.Ը.Մ.ին: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Յովսէփ Պոյաճեան: Երեկոյթը խանդավառած է Յարութ Փամպուքճեան:

***

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 14ին, տեղի ունեցած է շրջանի հանրային երկրորդական վարժարանները աւարտած հայ աշակերտներու գնահատանքի երեկոյթը, կազմակերպութեամբ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան: Յայտագիրը վարած է Գրիգոր Փանոսեան: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան: Շնորհաւորանքի ջերմ խօսքերով հանդէս եկած է Հոգեբարձութեան ատենապետ Սարգիս Թաթիկեան: Բանախօսած է Գոհար Քէսեան: Կրթաթոշակներ յանձնուած են յաջողակ աշակերտներու:

***

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱԼԱ-ՃԱՇ ՄԸ

Կլէնտէյլի "Հիլթըն" պանդոկին մէջ, Յունիս 10ին, տեղի ունեցած է շրջանին մէջ երիտասարդական կեդրոնի մը հաստատման ի նպաստ կալա-ճաշ մը, որուն ներկայ եղած են թաղապետական խորհուրդի անդամներ եւ բազմաթիւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Յայտագիրը վարած են Ալինա Աղիզեան եւ Արտաշէս Քասախեան: Կեդրոնի հաստատման սատար կանգնելու կոչ ուղղած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան: Խօսք առնելով Հայ Մշակութային Հիմնարկութեան Կլէնտէյլի մասնաճիւղի ատենապետը՝ Նազօ Աբանեան նշած է թէ հիմնարկութեան երիտասարդական կեդրոնը պիտի արժէ շուրջ 2,5 միլիոն տոլար: Բանախօսած են Կլէնտէյլի երկրորդական վարժարանի տնօրէնուհի Քէթի Ֆնտըքեան, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հովիւ Վազգէն Քհնյ. Աթմաճեան եւ Կլէնտէյլի ոստիկանական բաժանմունքէն Ռէյ Իտի, շեշտելով երիտասարդական կեդրոնի կարեւորութիւնը: Եղած նուէրներէն գոյացած է շուրջ 500 հազար տոլար, ի նպաստ կեդրոնին:

***

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի 100ԱՄԵԱԿԻ ՃԱՇԸ

Լոս Անճըլըսի "Եունիվըրսըլ Հիլթըն" պանդոկին մէջ, Յունիս 17ին տեղի ունեցած է Հ.Բ.Ը.Մ.ի 100ամեակին նուիրուած ճաշը, որուն մասնակցած են հազար հոգի: Յայտագիրը վարած են Լոս Անճըլըսի թաղապետական խորհուրդի նախագահ Էրիք Կարսէթի եւ Թորոս Եթենեքեան: Բացման խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետուհի Սթելլա Մալոյեան: Միութեան Գալիֆորնիոյ Շրջանային Յանձնաժողովի ատենապետ Վահէ Իմաստունեան իր խօսքին մէջ (հայերէն եւ անգլերէն) միասնականութեան եւ գործակցութեան կոչ ըրած է բոլորին եւ ներկայացուցած Միութեան նախագահ Պերճ Սեդրակեանը: Նախագահը դրուատած է Ալեք Մանուկեանի արդիւնաւէտ նախագահութիւնը եւ Միութեան Գալիֆորնիոյ շրջանի գործունէութիւնը: Նահանգային ծերակուտական Ջաք Փուչիկեան կարդացած է նախագահ Պուշի նամակը, ուղղուած Բարեգործականին: Դաշնակցային դատաւոր Տիգրան Թեւրիզեան ներկայացուցած է Մանուկեան ընտանիքին նիւթական եւ բարոյական նուիրումը Հ.Բ.Ը.Մ.ին, հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանին: Օրուան նախագահը՝ Ռիչըրտ Մանուկեան, իր խօսքին մէջ գնահատած է իր քրոջ՝ Լուիզ Մանուկեան Սիմոնի՝ Հայաստանի մէջ իրագործումները:

***

"ՄԱՍԻՍ" ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ 26ԱՄԵԱԿԸ

Ս.Դ.Հ.Կուսակցութեան Արեւմեան Ամերիկայի պաշտօնաթերթ "Մասիս" շաբաթաթերթի 26րդ տարեդարձը նշուած է Յունիս 11ին, Տէր եւ Տիկին Պետրոս եւ Լենա Խոտանեանի Լոս Անճըլըսի բնակարանի պարտէզին մէջ: Բացումը կատարած է Վահէ Աջապահեան: Յայտագիրը վարած է Օշին Քէշիշեան: Խօսք առած է "Մասիս"ի խմբագիրը՝ տոքթ. Արշակ Գազանճեան, անդրադառնալով թերթին քաղաքական ուղեգիծին եւ առաքելութեան: Վաչէ Արք. Յովսէփեան գնահատած է "Մասիս"ի եւ զայն հովանաւորող կազմակերպութեան գործունէութիւնը եւ "հաւատաւոր առողջ կեցուածքը հանդէպ նորանկախ հայրենիքին եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին": Եղած նուէրներէն գոյացած է 18 հազար տոլար:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մեծ մայրս փսկոյն անկողին մը պատրաստեց, հանուեցանք, ինկանք մէջը եւ երկու եղբայր խոր քունի գիրկը անցգայացանք. ու երբ աչքերնիս բացինք, մեր քովը տեսանք մեր մայրիկը, որ մեր մեկնելէն չա՛տ ու չա՛տ վերջը եկեղեցւոյ զանգակին ձայնը նոր զարնուիլը լսելով կասկածներու կ'երթայ ու կ'եկայ շունչը մեր մեծ մայրին տունը կ'առնէ մեզ փընտռելու համար եւ հոն մեզ կը գտնայ քունի մէջ:

***

Այս պատահարը խրատ եղաւ մեզի. եւ անգամ մ'ալ այդքան կանուխ եկեղեցի չէինք փութար, մինչեւ որ ժամկոչին առաւօտեան երգը չլսէինք, տունէն դուրս չէինք ելլար: Մեղադրելի ալ չէր մեր այս ատրիճանի եկեղեցասիրութիւնը, որովհետեւ ձայնաւոր էինք, ձայն ունէինք, կ'երգէինք, եւ պատուէր ալ մեզի կ'ըլլար կանուխ եկեղեցին գտնուիլ, ուստի կը հնազանդէինք:

Ձայնաւոր էինք, բա՛րէ, եւ շատ անգամ մեռելի, հարսնիքի տարուած ենք եկեղեցիէն: Միտքս է, որ երգեցողութեան տարուած եմ վերոյիշեալ Տէր Բառնաբասեան Յարութիւն աղային երկրորդ աղջկան ամուսնութեան գիշերը, ուրիշ չորս հինգ ձայնաւոր ընկերներու հետ: Այդ աղջիկը պսակուեցաւ Մանուէլեան Սիմոնիկ յայտնի վաճառականին հետ, որուն անդրանիկ զաւակը Երուանդ, յետագային եղաւ եւ է ցարդ միքրոպաբանութեան ուսուցիչ Փարիզի Փասթէօռեան հաստատութեան մէջ:

***

Այս ամուսնութեան հանդէսին կը նախագահէր Ս. Խաչի քարոզիչ Արիստակէս Եպիսկ.ը, նախկին Պատրիարքական տեղապահը, որ պսակի արարողութեան վերջին պահուն, յանկարծ գետինը ինկաւ կաթուածահար: Հանդիսականներուն մէջ կը գտնուէր Տօքթ. Նշան Այվազեանը, որ փութաց Սրբազանին քով, բայց ի՞նչ կրնար ընել գիշերով: Տունին ծառաները եւ ժամկոչներ, եկան փերցուցին Արիստակէս Սրբազանը եւ տարին զինքը իր բնակարանը, ուր հարկ եղած խնամքները չխնայուեցան անշուշտ, զինքը բուժելու: 1871ի վերջերն էինք. Արիստակէս Սրբազան իր տկարութեամբը ապրեցաւ բաւական ժամանակ, մինչեւ 1875:

Բացի այս հարսանիքին մէջ ըրած ձայնաւորութենէս, լացի գիշեր մ'ալ ժամակոչին հետ եղանք խումբ մը երգեցիկներ եւ փողոցներու մէջ շրջելով երգեցինք՝ "Երկինք ցողան, երկիր սարսի, Տէրն 'ի Խաչին կայ ծարաւի, եկայք 'ի Սուրբ եկեղեցի": Ո՜հ, անցեալ յիշատակնե՛ր... որքա՛ն կենդանի, անմոռաց մնացած էք մտքիս մէջ. որքա՛ն անմեղութիւն կը բուրէիք. ո՛րքան հոգեւին փարեցուցած էիք մեզ մեր սրբասուրբ եկեղեցւոյն...

***

Ամէն Կիրակի առտու, պարտաւոր էինք լատ խստապահանջ կարգապահութեան նորընտիր Հոգաբարձութեան, ներկայ գտնուիլ պատարագի եւ լսել քարոզ: Յոբեկի ճաշերնիս ընելէ յետոյ ալ պէտք էր ժողվուէինք դպրոցը, մեր ուսումնարանին սրահը, ուր դերասան Երանոս Զափրաստճեան պարի դասեր կու տար մեզի, դաշնակի եղանակներու համաձայն. իրմէն սորվեցանք պարել փոլքա, վալս, լանսիէ եւ քանտրիլի հինգ պարերը, որոնց Ֆրանսերէն ասութիւնները հայերէնի վերածած էր իր եղբայրը Գարեգին Զափրաստճեան, առանձնայատուկ եղանակով, որ էր՝ "Դուք մէջէն, ես քովէն":

Հոգաբարձութեան այս կարգադրութիւնը սքանչելի ժամանց մը կ'ըլլար մեզի. շատ կը սիրէինք մանաւանդ "Պիսքալեան" պարը, զոր կը պարէինք ընկերակցութեամբ դաշնակի, որուն համար մասնաւոր դաշնակահար մը վարձուած էր:

Այսպէս, մեր ուսման հետ օգտակար զբօսանքներ խառնուած, ամենահաճելի միջավայր մը եղած էր դպրոցը, ուրկէ հեռանալ չէինք ուզեր բնաւ:

Ամիսը մէկ երկու անգամ ալ, ամառը երբ օդը գեղեցիկ ըլլար բոլոր աշակերտներ զոյգ զոյգ կարգ կազմելով, կը տանէին պտոյտի, Ինճիր-տիպի (ընդ Թզենեաւ) կոչուած դաշտը, կամ Ջամլըճայի բլուրը, ուր մինչեւ երեկոյ բաց օդի մէջ կը խաղայինք եւ ուշ ատեն կը վերադառնայինք ուրախ զուարթ երգելով՝ միսիս Յակոբին (ապա Տէր Սերովբէ) սորվեցուցած երգերը, "Ի բիւր ձայնից"ը, "Դու փափկաթեւ"ը, "Արիք Հայկազունք"ը եւ "Հայաստան"ը:

***

Դպրոցնիս ունէր ընդարձակ ծառազարդ հովանաւոր պարտէզ, որուն մէկ կողմը գրաւած էին հնօրեայ սխոռներ: Արշակ Յակոբ եւ Գօռան Աւետիս ատոնց բոլորն ալ վար առնել տուին եւ պարապ հողին վրայ կանգնել տուին փառաւոր մեծ սրահ մը, թատերական կոկիկ ու սիրուն բեմով, ուր կը յիշեմ որ Կիրակի օր մը Յակոբ Ոսկան (լեզուագէտ բանաստեղծը), Օգսէն Խոճասարեան (Օրագիր թերթին խմբագիրը) հայերէն բանախօսութիւններ ըրին եւ Մանզումէի Էֆքեար լրագրին տէր եւ տնօրէնն ալ՝ Կարապետ Փանոսեան թրքերէն լեզուով ճառաբանեց:

Վերածնունդի շրջան մ'էր Ս. Խաչի թաղին համար, եւ այդ բարեպատեհ ժամանակներուն էր, որ մօրեղբայրս ալ, արդէն դեղագործութեան վկայականը առած, իր դեղարանին մէջ կ'ընդունէր այցելութիւնը հայ դերասաններու, կը բարեկամանար անոնց հետ, կը խօսէր իրենց պատրաստած խաղերուն վրայ, եւ մեր ուշադրութիւնը կը լարէր դէպի հայ թատրոնը:

(Շար. 38)

(Շար. Ա. էջէն)

ամէն օր Թուրքեւքիւրտ բախումներ կան, ինչ որ ապահովութեան լուրջ հարց կը ստեղծէ։ Երրորդ կէտն ալ այն է որ քաղաքացիութեան ապահովութիւնը ամբողջովին չէ երաշխաւորուած։ Քրտական նոյն կազմակերպութիւնը որ գործունէութիւն կը ծաւալէ նաեւ Հայաստանի մէջ, իր նախաձեռնութիւններուն պատճառով հալածանքի ենթարկուած է Բաքուի կողմէ։

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ վեհաժողովին, սկիզբէն իսկ տարակարծութիւնները բացայայտ էին եւ Յուլիս 15ին, Պուտին եւ Պուշ յայտարարած են որ ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացած է Ռուսաստանի անդամակցութեան համար "Առեւտուրի Համաշխարհային Կազմակերպութեան"։ Տրուած պատրուակները ոչ ոք համոզած են եւ կը թուի որ երկու կողմերն ալ փափաք չունին։ Պուտին առիթը օգտագործած է նաեւ ըսելու համար թէ Ռուսաստան ժողովրդավարութեան ոչ մէկ դաս ունի առնելիք իր հիւրերէն եւ մանաւանդ Ռուսաստան Իրաքի մէջ տիրող ժողովրդավարութեան նման ժողովրդավարութիւն չուզեր։

ԳՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻՆ ամբողջ էջ մը նուիրած էր Լը Մոնտ Յուլիս 14ի իր թիւին մէջ, յօդուածը խորագրելով՝ "Գ. Գրիգորեան, բոլոր ճէֆ-փոթերու մարդը"։ Հոն կը տրուէր իր կենսագրականը (ծնած է 1917ին) եւ աշխատանքի առաջին տարիքը, երբ 9 տարեկանին թերթ կը ծախէր փողոցները։

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ

Տօն Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Ի Թափօր Լերինն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 23

Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին։

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
- Divine Liturgie à 11h30
- Repas à partir de 13 heures
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: 01 44 59 23 50
— Centre Culturel: 01 40 51 11 90.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն։

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ'արժէ 10 Եւրօ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

OFFRE

Le poste de Secrétaire général de l'Université Française en Arménie, à pourvoir pour le 1er janvier 2007, vient d'être publié et va l'être à nouveau avec date limite de dépôt des candidatures fixée début août :

https://www.smae.diplomatie.gouv.fr/transparence/listeemploiat2.asp

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Տաղկահաղ 50-ամեայ կաւահածոյին) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ։

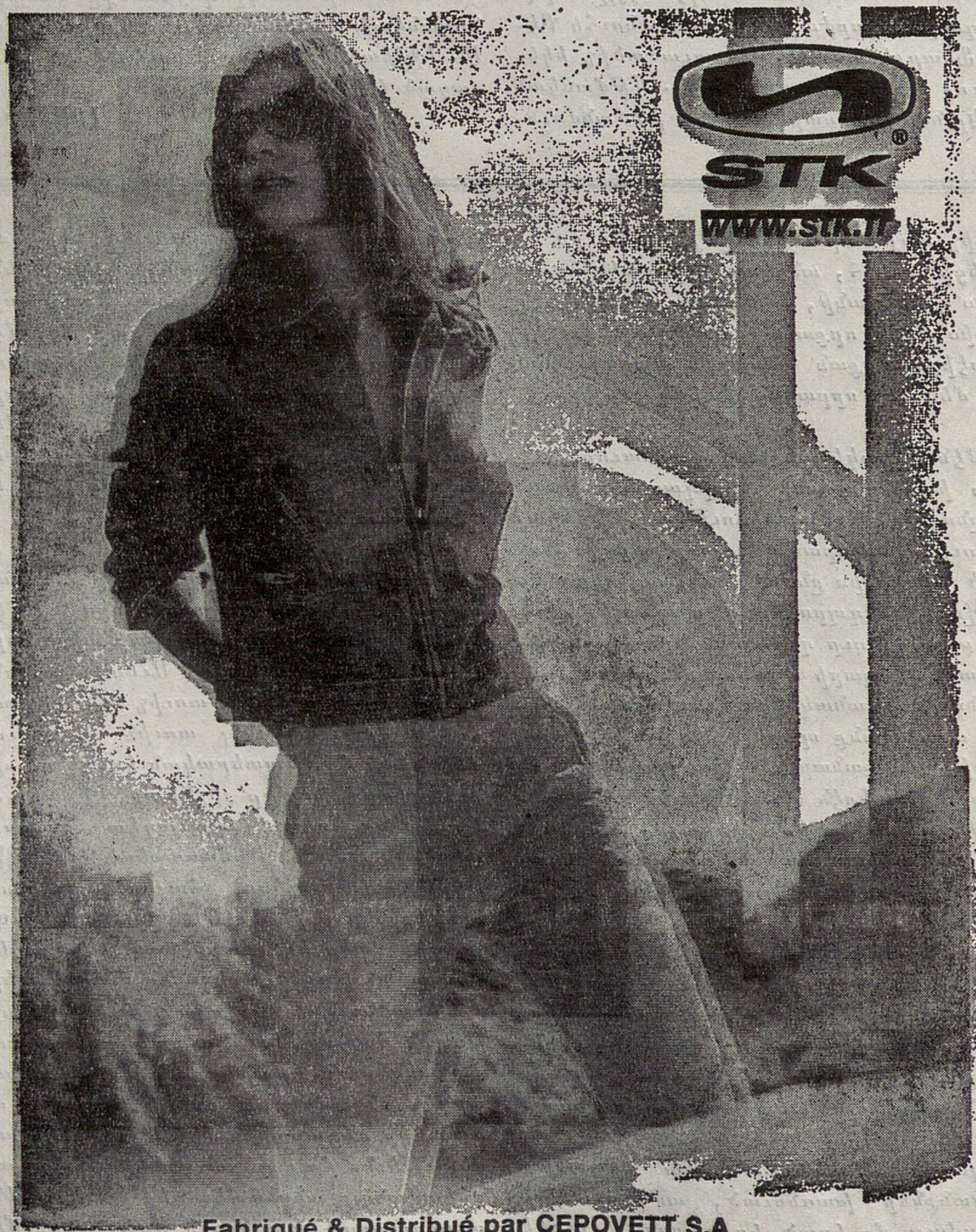

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour du 28 juillet au 12 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 1998.

Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes

— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01 53 34 18 18.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 19
MERCREDI
19 JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·499 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21·499

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 210 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ

ՀՐԹԻՌՆԵՐ ՀԱՅՖԱՅԻ ՎՐԱՅ

Երեքշաբթի, Յուլիս 18ին, իսրայէլեան ռումբերը կը շարունակէին տեղալ Լիբանանի վրայ, ուր յարձակումի այս 7րդ օրը, մեռեալներու թիւը 210էն աւելի էր եւ մեծամասնութիւնը պարզ բնակիչներ էին: Վիլփէն որու կ'ընկերանար Արտաքին Նախարարը՝ Ֆ. Տուսթ-Պլազի Պէյրութ երթուդարձ մը ըրաւ Յուլիս 17ին եւ հրահանգեց, որ յարձակումները դադրին, իսրայէլացի երկու զինուորները վերադարձուին եւ հրադադար մը հաստատուի: Վիլփէն Պէյրութ գացած էր նաեւ եւ մանաւանդ Ֆրանսայի զօրակցութիւնը յայտնելու համար Լիբանանի ժողովուրդին: Տուսթ-Պլազի ալ յայտնեց ձայնասփիւռէն որ ոչինչ կը լուծուի բիրտ ուժով, այլ խօսքով լափալիսեան ճշմարտութիւններ, որոնք բոլորն ալ հոգեշահ խօսքերու սահմանը չեն անցնիր:

***

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Ֆուատ Սինիորա հարցազրոյց մը տուած է Մոնտի թղթակցին, ուր կը շեշտէ, ի մէջ այլոց որ "Իսրայէլ ուրիշները կ'ամբաստանէ ահաբեկչութեամբ, մինչ ինք կը գործէ ահաբեկչութիւնը ամէնէն ծայրայեղ միջոցներով": Սինիորա կ'ուզէ որ Լիբանան փրկուի քանդումի ու դժբախտութեանց այս ծանր կացութենէն: Կ'ուզէ որ խօսուի իսրայէլացի երկու զինուորներու պարագային մասին եւ կարգադրուի Իսրայէլ բանտարկուած Լիբանանցիներու հարցը: Պետութիւնը վճռած է իր մենաշնորհեալ իշխանութիւնը հաստատել Լիբանանի ամբողջ տարածքին վրայ: Լիբանանցի բանտարկեալներու ազատ արձակումը արդար պահանջն է Լիբանանի: Ինչո՞ւ այդ պահանջը միայն Հեզպոլլային կը վերագրուի: Իսրայէլ կանոնաւոր կերպով կը բռնաբարէ Լիբանանի օդային եւ ծովային սահմանները: Կը շարունակէ գրաւեր Շեպաան, 45 քառ. քմ.նոց լիբանանեան տարածք մը: Սինիորի կ'ընդունի որ շփումներ ունի Հեզպոլլային հետ եւ կը շարունակեն աշխատի յստակ հիման մ վրայ ի շահ Լիբանանցիներուն: Թղթակիցը դիտել կու տայ որ ՖԻՆԻՒԼ-ի (ՄԱԿ-ի ուժեր) պատասխանատուութիւնը խնդրոյ առարկայ է, երբ Յուլիս 15ին, մերժած է իր կեդրոնավայրը ընդունիլ Մրուահինի բնակիչները, որոնք կը փախէին եւ անոնք ի վերջոյ սպաննուած են իսրայէլեան ռմբակոծութենէ մը: Սինիորա կ'ըսէ թէ հարցը կը քննուի, բայց կը շեշտէ թէ յանցագործը Իսրայէլն է, Իսրայէլն է որ այդ ոճիրը գործած է, պէտք չէ սխալիլ յանցագործին մասին:

***

Մինչ այդ ռումբերը կը շարունակեն տեղալ եւ արեւմտեան կողմի ոեւէ ղեկավար, նոյնիսկ երբ ամերիկացի չէ, չի մոռնար շեշտելու Իսրայէլի պաշտպանութեան իրաւունքը, ինչ որ հաւանաբար թոյլ կու տայ որ քարուքանդ ընէ Լիբանանը, որ նոր-նոր կը փորձէր վերագտնել անցեալի իր դիմագիծը: Յուլիս 17ին, Հեզպոլլան հրթիռներ ալ արձակած էր մինչեւ Հայֆա, ուր շէնք մը վնասուած էր եւ վեց վիրաւորներ կային:

Օտար պետութիւնները զանազան միջոցներով կը ջանան հեռացնել իրենց քաղաքացիները, Ֆրանսա կրցաւ 950 Ֆրանսացիներու վերադարձը ապահովել Լառնաքայի ճամբով: Տը Վիլփէն ալ այցելեց այս մեկնողներուն, բայց կարգ մը լրագրողներու համար Ֆրանսայի վարչապետին այցելութիւնը Պէյրութ աւելի ցաւակցութիւն յայտնելու բնոյթ ունէր, քան իսկապէս օգտակարութիւն մը ունենալ եւ իր կոչը՝ "մարդասիրական անմիջական հրադադարի մը" համար ոչ մէկ հետեւանք կրնայ ունենալ: Իսրայէլ վճռած է դեռ առնուազն շաբաթ մը ռմբակոծել Լիբանանը: Ի դէպ, լիբանանցի բժիշկի մը համաձայն Սայտայի հանրակառքի մը վրայ ինկած ռումբերէն մեռածները թունաւորման նշաններ ցոյց տուած են, ինչ որ ըսել կու տայ, որ Իսրայէլ քիմիական զէնքեր գործածած է: Իսրայէլ կը հերքէ: Օլմերթ վճռած է շարունակել իր յարձակումը եւ քարուքանդ ընել Լիբանանը: Կը պահանջէ երկու զինուորներու վերադարձը, բայց Հեզպոլլա միայն "առանց որեւէ պայմանի" հրադադար մը կ'ընդունի:

***

Արաբական Լիկայի Արտաքին նախարարները Գահիրէ հաւաքուած են Յուլիս 15ին եւ բանաձեւ մը քուէարկած, ուր իրենց զօրակցութիւնը կը յայտնեն Լիբանանի: Ըստ իրենց, Իսրայէլ պէտք է հատուցանէ Լիբանանի կրած վնասները: Զօրավիգ են նաեւ լիբանանեան հրադադարի կոչին: Ուրիշ բանաձեւի մը մէջ, կը դատապարտեն հրեայ Պետութեան գործած "պատերազմական ոճիրները եւ մարդկութեան դէմ ոճիրները": Հաւաքոյթը ցոյց տուած է նաեւ շարք մը տարակարծութիւններ: Կարգ մը երկիրներ՝ Սաուտի Արաբիա, Յորդանան, Եգիպտոս, Քուէյթ, Պահրէյն, Իրաք և Մարոք խստօրէն քննադատած են Հեզպոլլայի կողմէ երկու իսրայէլացի զինուորներու առեւանգումը: Իրենց հետ համաձայն չեն գտնուած Սուրիա, Սուտան, Ալժերիա, Եմէն եւ Պաղեստին:

***

Յուլիս 17ին, Պրիւսէլ հաւաքուած Եւրոպական Միութեան Արտաքին նախարարները մերժած են դատապարտել իսրայէլեան ռմբակոծութիւնները Լիբանանի վրայ: Ժամերու բանակցութիւններէ ետք, համաձայնած են անգլիական բանաձեւի մը շուրջ, որ կ'արդարացնէ իսրայէլեան յարձակումները: Ոչ մէկ հրադադար կը պահանջուի Իսրայէլէն, բայց "ցաւ կը յայտնուի մարդկային կորուստներուն համար":

***

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԷՆ

Լիբանանի հայ համայնքն ալ իր կեդրոնացման շրջաններով ռմբակոծութիւններու անմիջական թիրախ չըլլալով հանդերձ, կը բաժնէ երկրին բարդ ու անորոշ կացութիւնը: Թէեւ լրասփիւռներ կը տեղեկացնէին թէ իսրայէլեան օդանաւեր ռմբակոծած են Շթորայի քառուղին եւ սուրիական սահմանի անցքի Մասնաայի կէտը. այդ ընթացքին Հայաբնակ Այնճարն ալ մնացած է ռմբակոծուած գօտիին մէջ:

"Ազդակ"ի կայքէջը կը տեղեկացնէր թէ հակառակ ստեղծուած տագնապալի վիճակին, զանգուածային կերպով մեկնելու երեւոյթ չկայ: Միայն Հայաստանի Պէյրութի դեսպանատունը կազմակերպած է իր քաղաքացիներուն Հալէպի ճամբով երկիր վերադարձը:

Յուլիս 17ի երեկոյեան Հայաստանի Պէյրութ գտնուող բոլոր (70) քաղաքացիները Հալէպէն օդային ճամբով հասած էին Երեւան: Դեսպանատունը տեղեկացուցած էր որ կ'օժանդակէ նաեւ Լիբանանի քաղաքացի Հայերու եթէ Հայաստան տեղափոխուելու փափաք յայտնեն: Անոնց մէկ տարուան համար "ժամանակաւոր պաշտպանուած անձի կարգավիճակ" կը տրուի:

ՀՅԴ Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէն Յուլիս 17ին արտակարգ ժողով մը գումարած է, քննարկելու համար վերջին օրերու վտանգաւոր զարգացումները: Ժողովէն ետք հրապարակուած է Յայտարարութիւն մը ուր խստիւ կը դատապարտուի իսրայէլեան յարձակումը եւ կոչ կ'ըլլայ միջազգային հանրութեան ու մարդասիրական կազմակերպութիւններուն որ անմիջապէս միջամտեն, կասեցնելու համար Լիբանանի վրայ իսրայէլեան յարձակումը: Յայտարարութեամբ կոչ կ'ուղղուի նաեւ կուսակցութեան մարդասիրական, ընկերային ու բարեսիրական քոյր կազմակերպութիւններուն որ իրենց կարելիութիւնները տրամադրեն լիբանանցի գաղթականներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ հարաւը՝ Մահմուտիահի շուկայի մը վրայ Յուլիս 17ին թակարդ կառքի մը յարձակումէն 48 հոգի մեռած է եւ 46 հոգի ալ վիրաւորուած են: Արարքը բուռն բարկութիւն ստեղծած է շիիներու մօտ, որոնք նոր յարձակում մը կը նկատեն իրենց համայնքին դէմ: Յաջորդ առտու ալ, Պաղտատի հարաւը՝ Քուֆայի մէջ, կրկին թակարդ կառքի մը պայթումէն 40 հոգի եւս մեռած է եւ 65 հոգի ալ վիրաւորուած:

ՃԱՒԱ (Ինտոնեզիա) 7,2 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի բաց աստիճանաչափին վրայ, երկրաշարժի մը ենթարկուած է Յուլիս 17ին: Յաջորդ օրը մեռեալներու թիւը 300էն աւելի էր եւ կային բազմաթիւ անհետացածներ:

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ վեհաժողովին առթիւ Պուշ եւ Պուտին գլուխ գլխի հանդիպում մը ունեցած են, որու գլխաւոր նիւթը եղած է Վրաստան: Ռուսաստանի եւ Վրաստանի յարաբերութիւնները շատ ջերմ չեն, այն օրէն երբ Սահակաշվիլի վարած է ամերիկամէտ քաղաքականութիւն մը եւ կը վայելէ Ուաշինկթընի նեցուկը: Յուլիս 14 եւ 15ին, ռուսական պատուիրակութիւն մը, ուր կար ռուս բանակի թիւ 2ը եւ դիւանագէտ մը ճամբան մնացած են, երկու անգամ, վրացի զինուորներու արգելքին պատճառաւ. սահմանին մօտ կառքը խուզարկուած է եւ չեն կրցած շարունակել իրենց ճամբան (Հարաւային Օսէթիա կ'երթային): Վրացիները բացատրած են, որ ինքնութեան ստուգումի համար էր, մինչ Ռուսերուն համար գրգռութիւն մըն էր: Մոսկուա դատապարտած է Վրաստանը, որ "զինուորական լուրջ պատրաստութիւն մը" կը տեսնէ: Շաբաթ օր, ռուս զինուոր մըն ալ վիրաւորուած է: Սահակաշվիլի յայտնած է որ Մոսկուա պիտի երթայ ի մօտոյ, վերջնապէս լուծելու համար բոլոր առկախ հարցերը:

ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ

"Ակօս"ի խմբագիր Հ. Տինքի յետաձգումով վեց ամիս բանտարկութեան պատիժին վաւերացումը հակազդեցութեան մղած է "Ռըփորթէր սան Ֆրոնթիէռ"ը որ յայտարարութիւն մը հրապարակած է. հոն կ'ըսուի. «Անսպասելի էր լրագրական ամբողջ ասպարէզին համար ցնցիչ այս դատապարտումը: Ան պիտի զարկ տայ թուրք պետութեան կողմէ զգայուն տարր նկատուած քաղաքացիներուն ինքնագրաքննութեան մթնոլորտին»:

Լրագրողներու այս կազմակերպութիւնն ալ անընդունելի գտնելով կատարուածը կը պահանջէ որ անյապաղ փոփոխութեան ենթարկուի թրքական պատժական օրէնսգիրքը, յատկապէս անոր 301րդ եւ 125րդ յօդուածները, որպէսզի յարգուին եւրոպական չափանիշները:

Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ 2006ի սկիզբէն ի վեր Թուրքիա հինգ դատապարտութիւն կրած է Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին կողմէ:

***

Թուրքիոյ Մարդկային իրաւունքներու միութեան հիմնադրութեան 20ամեակին, նախագահ Ալթաչ ելոյթ մը ունեցած է, շեշտելով թէ դէմ են ամէն տեսակի բռնութեան: Ապա մամուլի ասուլիս մը տրուած է "Թրքութիւնը հրապարակաւ վարկաբեկել"ուն համար Հ. Տինքի տրուած պատիժին վաւերացումին նիւթով: Ինք ու շարք մը միութիւններ, գրողներ հրապարակաւ զօրակցութիւն յայտնած են "Ակօս"ի խմբագրին: Յայտնած են նաեւ թէ ստորագրութեան արշաւ մը ձեռնարկած են, կը պահանջեն որ ջնջուի դատապարտութեան հիմ ծառայած թիւ 301 յօդուածը:

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԻՐԱՔ ՄՏՆԵԼ

Թուրքիոյ նախարարներու խորհուրդը Յուլիս 17ին ժողով գումարած է միջին արեւելեան զարգացումներուն օրակարգով: Նոյն ատեն Արտաքին գործերու նախարարութիւն հրաւիրուած են ԱՄՆ-ու եւ Իրաքի դեսպանները որոնց քանի մը կէտէ բաղկացած ազդարարութիւն մը յղուած է, քրտական հարցին առնչութեամբ: "Քիւրտ զինեալներու հետ շաբաթավերջի բախումներուն Թուրք զինեալ ուժերու կարեւոր կորուստները Թուրքիոյ համբերութեան բաժակը յորդեցուցած են" ըսուած է անոնց եւ պահանջուած որ վերջ տրուի ներկայի կացութեան, Հիւսիսային Իրաքի մէջ միջոցներ ձեռք առնուին, վճռական քայլեր նետուին, գնահատուի Թուրքիոյ բարի կամեցողութիւնը, ժողովներ գումարելու փոխարէն արդիւնք արձանագրուի:

Ազդարարութիւնները հետեւանք կը նկատուին վարչապետ Էրտողանի կողմէ նոյն բախումներուն առնչութեամբ աւելի խիստ կեցուածք որդեգրելու վճռակամութեան:

Անգարայի այս խիստ կեցուածքը կը բաժնէ նաեւ բանակին հրամանատարութիւնը: Յուլիս 18ի մամուլը կը տեղեկացնէր թէ օրակարգի վրայ է միջազգային համաձայնութիւններու տուած իրաւունքներով Հիւսիսային Իրաք մտնելու եւ Իսրայէլի օրինակով, քիւրտ զինեալ ուժերը հալածելու կարելիութիւնը: Այս մասին տեղեակ պահուած էին ԱՄՆ-ու եւ Իրաքի Անգարայի դեսպանները: Առաջինը թէեւ անմիջապէս պատասխանած է որ Իսրայէլ իրաւունք ունի ինքզինք պաշտպանելու, բայց Թուրքիա պէտք չէ

(Շար. ը Դ. էջ)

ՆԱԽԱ-ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

(521 - Ն. Ք. - 301 - Յ. Տ.)

(ՔԱՂՈՒԱԾ «ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ» ՀԱՏՈՐԷՆ)

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՑԵԱՆ

Կենցաղ.– Ն.Ք. երրորդ ու երկրորդ դարերուն՝ Հայերը ունեցան տնտեսական բարգաւաճում: Առեւտրական կապեր հաստատուած էին ո՛չ միայն դրացի արեւելեան կամ հարաւային՝ այլ նաեւ Վոսփորեան ու Ազովեան ժողովուրդներու հետ: Ն.Ք. 95–56ին, Մեծն Տիգրան Բ.ի օրով, բարօրութիւնը հասած էր իր գագաթնակէտին երբ հողային ընդարձակումով ի սպաս ժողովուրդին դրուած էին ամէն ինչ որ կ'արտադրուէր Կուր գետէն ու Կասպից ծովէն մինչեւ Յորդանան ու Միջերկրական, Կիլիկեան Տաւրոսէն մինչեւ Մարաստան: Դիւանագիտական մարզի մէջ անոնք ունեցան որոշ յաջողութիւններ, երբ նոյն Տիգրան Բ.ի ու Պոնտոսի Թագաւոր Միհրդատ Զ. Եւպատորի միջեւ զինուորական ու քաղաքական դաշինք կնքուեցաւ Հռոմի արշաւին դէմ դէպի Արեւելք ու Ն.Ք. 69–68ին Լուկուլլոս զօրավար պարտութեան մատնուեցաւ Արածանիի արեւելքէն: Բարօրութիւն ըստեղծեցին նաեւ Արտաւազդ Բ. (56–34), որ Հռոմէացիները վտարեց, Արտաշէս Բ. (33–20), Տրդատ Ա. որ Յ.Տ. 62ի Ռանդէայի յաղթանակէն վերջ Արշակունեաց Հարստութիւնը հիմնեց, ու Տրդատ Գ., որուն 287–301 տարիները կը պատկանին նախաքրիստոնէութեան:

Աքեմենեաններու օրով անշուշտ պալատական կեանք չկար Հայերու համար. իսկ ժողովուրդը կը յարմարէր պարսկական կենցաղավարութեան: Սակայն Արտաշիսեաններու շրջանին ճոխ էր պալատական կեանքը, սովորութիւններն ալ գրեթէ սելեւկեան: Հարնիքին ոսկի կը տեղար, յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր փառաշուք: Այդ շրջանի Թագաւորը գլխուն ունէր խոյր, կոնաձեւ, կնդաձեւ եւ կամ մէջտեղէն աջէն ձախ ճեղքուած: Յաճախ մօրուսաղերծ էր, բայց երբեմն մօրուսաւոր. ունէր կարճ մազեր, երբեմն ալ ապարօշ: Կը հագնէր քղամիդ, պարանոցին շուրջ շեղջով մը ճարմանդուած, ու ծիրանեգոյն պատմուճան, ինչպէս նաեւ լօդիկ (վերարկու) կը կապէր արքունական կամար, դաշոյնով. սրունքին ունէր զանկապան: Նոյն շրջանի ժողովուրդը իր մազն ու մօրուքը կը պահէր կարճ, կը կրէր կնդաձեւ գլխանոց, նեղ թեզանով ու պճնազարդ պարեգօտ, գօտի, թիկունքէն ի վար կախուած մեկնոց (վերարկու) զանկապան ու կօշիկ: Կանացի զգեստը շատ տարբեր չէր անկէ:

Պարթեւական շրջանին ու Մեծն Տիգրանի ատեն տարազը կը թեքէր դէպի պարսկականը, յետոյ դէպի Հռոմէականը: Թագաւորի վարսայարդարումը ունէր իր մասնաւոր տեղը. առատ ու չափաւոր երկարութեամբ մազեր, որոնք կ'իջնէին մինչեւ ծոծրակին կէսը, առանց գէսի (ճակատի երկար մազ): Շրջանի սկզբնաւորութեան կ'երեւի մօրուսը, բայց յետոյ Հռոմէականին հետեւողութեամբ կը յապաւուի: Ապարօշի տեղ կը գործածուի վարսակալ: Իր թագը յատկորոշ է, խիտ զարդարուն, ու կը կոչուի Տիգրանեան թագ, գլանակերպ, քիչ մը կոնաձեւ, բաւական բարձր, ատամնաձեւ սուր ճառագայթներով, յաճախ կազմուած իրարու վրայ նստող երեք կարգ մարգարիտէ, վարը խոշոր վերը փոքր, ու մինչեւ ծոծրակը իջնող եռճղի վիժակով: Թագը բոլորովին կը տարբերի սելեւկեան ու պարթեւական թագերէն: Թագին հանգոյցը, այսինքն ստորոտը շրջապատող երիզը, կը կախուի ետեւէն: Թագաւորը կը կրէ նաեւ գորշապահանգներ, այսինքն մանեկաձեւ օղեր, ինչպէս նաեւ մարգարտաշար վզանոց: Հագած է ոսկեթել, սպիտակ պատմուճան, ծիրանի կրկնոցով: Մէջքին ունի մարգարտազարդ կամար, ուր հանդրճուած է արքայական սուր: Քղամիդը ճարմանդուած է աջ ուսին վրայ: Վարտիք կոչուող տափատը ծիրանագոյն է ու շատ լայն: Հագած է կարմիր կօշիկ: Թագուհին նուազ պճնազարդ չէր: Մազերը թագին շուրջ պսակ մը կը կազմէին կամ կ'ամփոփուէին անոր ետին: Թագը յար եւ նման էր տիգրանեան արքայական թագին ու կը դրուէր քիչ մը դէպի ետ, վարսի պսակը չաւրելու համար: Թագին հանգոյցը նոյնպէս կապուած էր թագին ետեւը: Թագուհին ալ ունէր գորշապահանգներ, ու նաեւ քայտ որ է մարգարտաշար մանեակ: Պատմուճանը առտնին կեանքի մէջ կը ծածկէր ամբողջ մարմինը, վզէն մինչեւ ոտքերը, իսկ հանդէսներու ատեն ծիրանի էր ու բաց կը ձգէր պարանոցը, ուսերը ու բազուկները: Թագուհին կը կրէր նաեւ կամար, առանց զէնքի, ու վայելուչ կօշիկներ: Թագուհիի համար իսկ այդ ատենէն սկսած էր երբեմն, մանաւանդ ճամբորդութեան ատեն, քօղ, գլխադիր, ու ամբողջ դէմքը ծածկող սաղաւարտ կրելու սովորութիւնը: Ազնուականներուն զգեստները նուազ զարդարուն էին, իսկ ժողովուրդինը բնականաբար շատ աւելի պարզ: Ազնուականն ու ժողովուրդը ունէին չափաւոր երկարութեամբ մազ ու մօրուք: Իբր գլխանոց կը կրէին խոյր: Այրեր ու կիներ կը հագնէին չափաւոր լայնքով վարտիք. ինչպէս նաեւ գօտիով պատմուճան, պարեգօտ ու մեկնոց: Սպառազէն զինուորականները ունէին զրահ ու սաղաւարտ, մեծաւորները զարդմանակաւոր, ինչպէս նաեւ երեսի վահանակ, վարսապանակ կամ լանջապան բազպան, առնապան ու մոյկ. զրահի տեղ երբեմն վերտք (մետաղէ հիւսուած զրահ) կը գործածուէր: Թեթեւաշարժ մերկ (անզրահ) զինուորները չունէին մասնաւոր զինազգեստ. քաղաքացիներէն կը տարբերէին մեկնոց չգործածելով, անշուշտ դիւրաշարժութեան համար: Սովորական զէնքերն էին նետ ու աղեղ իրենց կապարճով, ինչպէս նաեւ նիզակ ու վահան:

Կանանց ներքին զգեստներն էին տաբատ (անդրավարտիք), վտաւակ կամ ստորնակ (շապիկ) պախճաւանդ (լանջակապ), եւ ներքնակ, իսկ արտաքինները՝ մենթան (առանց թեզանիքի կարճ հագուստ), պատմուճան, լանջագեղ կամար (արտաքին լանջակապ) վարտիք ու տեռ (մետաքսէ կրկնոց) գլխուն ալ խոյր, թագհատ (թագարի ձեւով գլխանոց), քօղ կամ գլխադիր, լաչակ կամ տեռակալ: Վարսայարդարութեան մանրամասնութիւններն էին՝ ծամք (զարդարուն մազ ու կեղծամ) խոպոպ, փողոշակ (հիւսք), գէս, վարսակալ, պսակակալ, ապարօշ: Մետաղեայ միւս զարդերն էին քայտմանեակ, մեհեւանդ (մահիկի ձեւով զարդ), գորշապահանգ, գինդ (գնդաձեւ օղ) ճարմանդ, ապարանջան (դաստակի), քօղէք (արմուկի ապարանջան) մատանի, կշտապանակ (զարդի մատանի) ու ոտից զարդ: Տիկիները կը շպարուէին սնգոյրով (երեսի) ու ծարիրով (յօնքի): Զարդի հիւսածեղէն պաստառներն էին՝ բեհեզ (ազնիւ կտաւ) ու կերպաս (մետաքսեայ): Այս վերջինին տեսակներն էին դիպակ (ոսկեհուռ), ճեղանակ (արծաթահիւս), առնաւուխտ (ոսկեհիւս), ճաճանչաւուխտ (գունաւոր) ու ոսկետուն (ստորոտը ոսկեհիւս): Շղարշ կամ տեռ կը կոչուէին կտաւէ կամ մետաքսէ թափանցիկ հիւսածեղէնները: Սնդուսը պարզ մետաքսեղէն մըն էր առանց ոսկիի կամ արծաթի, պարզ կամ գունաւոր: Գունաւոր պաստառները ծանօթ էին որպէս նկարեղէն կամ ճամկաւոր:

Սասանեաններու շրջանին (մեզ համար նախաքրիստոնէական 226–301), բոլորովին կը տեղաւորուին իրանեան սովորութիւնները: Թագաւոր, ազնուական, քաղաքացի ու գիւղացի, բոլորն ալ կը տեսնենք կարճ կամ երկար մօրուքով, երկարամազ ու յաճախ գանգրաւոր: Կարգ մը զգեստներ ու զարդեր կ'առնեն տարբեր ձեւեր ու անուններ. ինչպէս՝ վարսակալը այժմ կը կոչուի պատիւ վարսին. խոյրին գագաթը կ'առնէ գմբէթի ձեւ ու յաճախ կը կոչուի արտախուրակ. հանգոյց թագինը կ'ըլլայ աշխարհաւանդ հանգոյց. գորշապահանգը կը ձեւափոխուի գունդերու ու կը կոչուի գինդ. մարգարտաշար վզանոցը հիմա կ'առնէ գումարտակ անունը, պատմուճանը կ'ըլլայ աւելի մեծ ու լայն, գրեթէ զամբիւղաձեւ ու կ'իջնէ մինչեւ սրունքներուն կէսը. ծիրանի վարտիքն ալ նոյն չափով կը լայննայ ու կ'ըլլայ խիտ ծփուն. (լանջքի զարդերուն վրայ կ'աւելնայ ապիզակը. թագաւորին լայնցած կամարէն կը կախուի սուր ու նրան (դաշոյն), իսկ արքայական արտաքին հանդերձ կը գործածուի սամոյր կոչուող անթեզան թիկնոց մը. օդիկ կամ կօշիկը կ'ըլլայ մոյկ. արքայական մատանիով կը կնքուին արքայական հրովարտակներ, իսկ որպէս զարդի մատանի, կը գործածուի կշտապանակ: Իշխաններուն, ազնուականներուն ու քաղքենիներուն տարազն ալ աստիճանի համեմատ կը հետեւի արքայականին փոփոխութեան: Կ'աւելնան նոր զգեստներ, ինչպէս զրատ՝ որ է ազնիւ ու կարճ մեկնոց. իշխանները կը կրեն սուսեր, նրան ու մանեակ (փոխան գումարտակի որ արքայական է):

Ազատանին կը գործածէ նաեւ սամոյրի, կնգումի, գայլի եւ աղուէսի մորթ կամ մուշտակ: Ազնուական օրիորդը կը հագնէր ստորին մասը ուռուցիկ գնդաձեւ զարդեր ունեցող գունաւոր շապիկ, որ մինչեւ կոճերը իջնելու համար կը կոչուէր կոճկէն, հոմանիշը պճղնաւորին: Օրիորդը պարանոցը կը կախէր ոսկիէ ճիտակ կամ մարգարտէ տակ: Ռամիկը փոխան պատմուճանի կը հագնէր շապիկ, վարտիք, զանոնք կ'ամփոփէր փոկէ գօտիով, ու կը կրէր պարզ կրկնոց. կօշիկները շինուած էին ոչխարի կամ գայլի մորթէ: Ռամկուհիին զգեստները կտաւէ կամ գունաւոր բուրդէ էին: Աղքատը կը թափառէր բրդզգեստ (զգուած բուրդ հագնող) ցըլցոտիով կամ դրդըիքով. Նուապագոյն սփածանելի քօթանակը (քթանէ լաթը) կը կոչուէր պարեհնակ (մարմնի պարզագոյն պահպանակ) կամ թամբատեակ (յետոյքի ու ազդրի պահպանակ):

(Շար. 1)

ԹՈՂ ԿԱՐԻՆԷՆ ՎԵՐՋԻՆ ԶՈՀԸ ԼԻՆԻ

Այս սրտառուչ նամակի հեղինակը Յունիսի 22ին Սեբաստիայի փողոցում Սեդրակ Վահանի Զատիկեանին սպանած կրակոցներից պատահաբար զոհուած անցորդ Կարինէ Մանուկի Սարգսեանի (1969 Թ. Ծն.) ամուսինն է: Նա ոչ միայն ողբում է իր կնոջ եւ երեխաների մօր կորուստը, այլեւ "գայլերի վոհմակի կանոններով ապրող մեր հասարակութեան" կեանքը: Բայց նաեւ ուժ է գտնում իր մէջ պատգամելու՝ "եթէ մենք կարող ենք ներել, ներէք նաեւ դուք իրար, մի սպանէք":

Յունիսի 22ին մեր ընտանիքի համար պարտադրաբար փակուեց մի ամբողջ էջ, որը կիսեց մեր կեանքը Կարինէի կենդանութեան եւ նրա ֆիզիքական չգոյութեան շրջանների: Մեր ընտանիքին պարտադրուեց անդառնալի կորուստ, անափ ցաւ, չսպիացող վէրք կրող կեանք... Թերեւս պատահականութեամբ Կարինէն միակ զոհն էր. կարող էին շատերը լինել... Այդ "երջանիկ" պատահականութիւնը որբացրեց Կարինէի երեք աղջիկներին: Այդ կոյր փամփուշտը մի վայրկեանում եւ չգիտեմ ինչ արագութեամբ մեծացրեց աւագ աղջկաս՝ Լիլիթին, որը 15 տարեկանում պիտի մայրութիւն անի կրտսեր քոյրերին: Մանկութիւնն աւարտուեց նաեւ 10ամեայ Արուսիկի համար, որի ճաչակած ցաւը նրան սովորեցրեց լռակեաց, աչքերում արցունքը քարացած հրաժեշտ տալ մօրը: Որբացաւ նաեւ երկամեայ Ազատին, որը, ճիշդ է, դուցէ դեռ չի հասկանում եղելութիւնը, բայց չարունակ փնտռում է մօրը և այլեւս չի գտնելու: Ես չեմ խօսում իմ մասին, ով կորցրեց ոչ միայն սիրելի կնոջն, այլեւ ամենահաւատարիմ ընկերոջը: Ես չեմ խօսում Կարինէի հօր մասին, ով տեսաւ զաւակի մահը: Ես չեմ խօսում ուրիշ շատ բաների մասին: Ես խօսում եմ մանկահասակ երեք երեխաների մասին, որոնք ամբողջ կեանքում ապրելու են գիտակցութեամբ, որ այս հասարակութեան կեղծ եւ մարդկային կեանք չարժեցող բարքերն իրենցից խլեցին մօրը, զրկեցին մանկութիւնից, պարտադրեցին ճաչակել որբութիւնը: Այդ ո՞ր սկզբունքը, այդ ո՞ր վիրաւորանքը կամ ինքնահաստատումը, այդ ո՞ր հարցի լուծումն արժէր հատուցման այս գինը... Այս անգամ հատուցման գինը վճարեց մեր ընտանիքը, բայց սա վերջը չէ, վաղն անմեղ այլ զոհեր կը վճարեն իրենց հետ ոչ մի առնչութիւն չունեցող "հատուցման գին":

Մեր կորուստը միայն մերը չէ, մեր կորստով գիտակցէք, թէ ինչ էք դո՛ւք կորցնում, թէ ինչ է կորցնում գայլերի վոհմակի կանոններով ապրող այս հասարակութիւնը: Մենք բոլորս կորցնում ենք միմեանց վստահելու, միմեանց աչքերի մէջ ուղիղ նայելու արժանիքն ու կարողութիւնը: Մենք ձեռք ենք բերել ատելութիւն, որն սպանում է, եւ անտարբերութիւն, որը խրախուսում է այդ սպանդը... Մարդը մարդու համար գայլ է մեր հասարակութիւնում... Բայց մենք մի արիւնից ենք, մի ցեղից, մենք մի խմորից ենք ու մի ընտանիքից:

Իմ մէջ ատելութիւն չկայ մեր կեանքը գլխիվայր շրջողների հանդէպ: Ես ատելութիւն չունեմ մեզ զաւակից, կնոջից, մօրից զրկողի հանդէպ: Մենք ապրում ենք անդառնալի կորստի անսահ ցաւի մէջ եւ, այդուհանդերձ, այդ ցաւը մեր ուժ է տալիս դուրս գալ ներողամտութեան սիր ու ասել՝ Թող Կարինէն վերջին զոհը լինի: Մարդ, ով իր կեանքի վերջին վայրկեանին մարդու կեանք փրկեց, մարդ, ով իր կեանքով վճարեց իրեն փրկուելու գինը: Եւ եթէ մենք կարող ենք ներել, ներէք նաեւ դուք իրար, մի սպանէք... Թող դա էլ լինի Կարինէի կեանքը խլելու զղջումի՝ Ձեր վարքագիծը:

ԳԱՐՈՒՇ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

"Ազգ", Յուլիս 11

***

"Առաւօտ"ն ալ (Յունիս 29) անդրադառնալով օր ցերեկով փողոցին մէջտեղը կատարուած ոճիրին, գրած էր թէ պատճառներուն մասին շրջող չշուկներէն մէկը Զատիկեան գրօսապարտէզին մէջ ծրագրուած շինարարութեան առնչուած է: Այդ շինարարութիւնը սկսած է չորս տարի առաջ, ապա կիսատ մնացած է: Կարելի չէ եղած պարզել ալ թէ որո՛ւ կը պատկանի: Թէ՛ գտնուած վայրին՝ Մալաթիա – Սեբաստիա համայնքի թաղապետարանը, թէ՛ քաղաքապետարանի ճարտարապետութեան ու շինարարութեան վարչութիւնը չեն պատասխանած շինութեան տիրոջ մասին հարցումներուն: Ուստի ենթադրուած է որ շինարարութիւնը կապ ունի ազդեցիկ մէկուն հետ: Իսկ այդ շինարարութեան քովը կայ երեսփոխան Յ. Յակոբեանի պատկանող բացօթեայ սրճարան մը:

"Առաւօտ"ի մէջ Է. Մարտիրոսեան կ'ըսէ թէ նկատի առած որ երբեմն "Յակոբեանների ու Զատիկեանների ջուրը մի առուով չի գնացել", կրնայ ըլլալ որ Զատիկեանները իրենց հօրը անունով մկրտուած գրօսապարտէզին մէջ, անոր յուշարձանին մօտ սկսած շինարարութիւնը վիրաւորանք նկատած եւ խոչընդոտել փորձած են:

Եթէ տրուած այս մէկը չէ, վստահաբար նոյն տեսակի բան մըն է ոճիրին պատճառը, ինչպէս ցոյց կու տայ սպանութեան կերպը:

Երեւանի ծառաստանները, պարտէզները դրպանի թաշկինակի վերածած առանձնաշնորհեալներուն անսանձութեան արգելք ըլլալ, կամ գոնէ հաշիւ հարցնել, հասկցա՛նք՝ օրէնիք կամ կանոնի ոլորտին մէջ տեղ չունի: Գոնէ ճար մը փնտռուի, արգելք ըլլալու համար այդ խաւին ընդպանութիւններուն քովընտի անմեղ զոհերուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ
Պաշտօնական ամսագիր
Կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
(Թիւ 4, Ապրիլ եւ Թիւ 5, Մայիս)

Անթիլիաս (Լիբանան)

ՕՐՈՒԱՆ ՆԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՆՕ-ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Յունիս 15ին Սուրիոյ եւ Իրանի Պաշտպանութեան նախարարները հասարակաց պաշտպանութեան դաշինք մը ստորագրեցին ու Պաշտպանութեան գերագոյն յանձնաժողով մը կեանքի կոչեցին, զինուորական երկարատեւ գործակցութիւն մը հիմնելով: Միջազգային լրատուները անմիջապէս երկու եզրակացութեան յանգեցան. առաջինը այն էր որ Իրան յանձնառու կ՚ըլլար հակօդային հրթիռներ տալու Սուրիոյ, նաեւ սովետական հրասայլեր, կարճ հասողութեամբ հրթիռներ. միւս կողմէ կ՚ընդունէր Ռուսաստանի, Չինաստանի, Ուկրանիոյ հետ Սուրիոյ ապագայ համաձայնութիւններուն հարկաւոր գումարը տրամադրել:

Եղան այլ վերլուծումներ ալ. եթէ Իրան թէքնոլոժիի ցած մակարդակով զէնք կու տայ Սուրիոյ, շատ հաւանական չէ որ անոր տրամադրէ կատարելագործուած ռազմանիւթ: Անկէ զատ, Թեհրան գիտէ թէ աւելին յղելու պարագային Իսրայէլի կողմէ գրգռութեամբ պիտի ամբաստանուի, ինչ որ իր նպատակը չէ այս պահուն:

Իրանեւսուրիական դաշինքը կրնար ամերիկեան եւ իսրայէլեան կառավարութիւններուն առարկութեան թիրախ ըլլալ, բայց չեղաւ: Առաջին պատճառը այն է որ Սուրիա բացառած է իր հողին վրայ իրանեան զինուորական խարիսխի մը տեղ տալ: Երկրորդ, երկու երկիրները յարձակումի մը պարագային իրարու պաշտպան կանգնելու յանձնառու չեն եղած: Նոյնիսկ եթէ ենթադրուի որ ՕԹԱՆ-ի նմանող այդ կարգի դաշինք մը ստորագրած են, տակաւին ծիծաղելի բան մը կը մնայ իսրայէլեւամերիկեան ռազմավարական համաձայնութեան քով:

ԱՄՆ-ու քաղաքականութեան մնայուն սկզբունքներէն է այն որ Իսրայէլ միշտ Միջին Արեւելքի զինուորական մեծագոյն ուժը ըլլայ. այդ է պատճառը որ Ուաշինկթընի զինուորական եւ նիւթական օժանդակութեամբ, Իսրայէլ տէր է օդային անհաւասարելի հզօրութեան մը, ցամաքային ամէնէն արդիական ուժերուն եւ ամէն նկրտում արգիլելու կարող ատոմական բացառիկ միջոցներու:

Արդէն իրանեւսուրիական դաշինքը յատկապէս Ուաշինկթընի ուղղուած քաղաքական քայլ մըն է, ցոյց տալու նպատակով թէ Թեհրան եւ Դամասկոս մեկուսացած չեն: Անոնք կը յուսան այն տպաւորութիւնը գործել որ արտաքին, յատկապէս ամերիկեան ոտնձգութիւններուն ջլատելու միջոցներու տէր են: Այսուհանդերձ կան կէտեր որոնց մասին Սուրիա եւ Իրան նոյն կեցուածքը չունին: Օրինակի համար, Իրան Իրաքի շիիներուն զօրավիգ է. իսկ Սուրիա մեծապէս վրդոված է անոնց յաջողութիւններէն: Ատոր հետ Դամասկոսի վախ կը պատճառեն Իրաքի մասնատումին առընչուած հեռանկարները, թէ՛ ցեղային հիմով, թէ՛ կրօնական: Պատճառը այն է որ նոյն սպառնալիքը կրնայ իր ընկերութեան դէմ ալ ցցուիլ, ան ալ կրօնական ու ցեղային մեծ զանազանութիւն ունենալով: Այս պատճառներով, Դամասկոս - Թեհրան նոր դաշինքը կը համարուի վերակենդանացնելու ջանքը ընկերակցութեան մը որմէ միայն երերուն ստուեր մը մնացած է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՈՒՐԱՐՏԱԿԱՆ ՀՆԱՎԱՅՐ ԳՏՆՈՒԱԾ

Ծաղկաձորի Կեչառիս վանքէն 500 մ. հարաւ-արեւմուտք, "Բերդի գլուխ" կոչուած վայրին մօտ ուշ ուրարտական ամրոցի աւերակներ գտնուած են: Անոնց մաս կը կազմեն պազալտէ մեծ քարաբեկորներ, միջնաբերդի պարիսպներ, որոնց մէկ մասը քանդուած է բջջային հեռաձայնի աշտարակ բարձրացնելու ընթացքին: Մասնագէտները ըսած են թէ հնավայրի միջնաբերդը շուրջ 5 հազար քառ. մեթր մակերես ունի: Ժամանակը կ՚ենթադրուի Ք.Ա. 6-5րդ դարերը: Կը կարծուի որ ամրոցը գործածուած է մինչեւ ԺԴ. դարու սկիզբը, Արշակունիներու եւ Բագրատունիներու օրով:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, Յունիս 16ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Սարդարապատ կոմիտէի քարոզչական յանձնախումբին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Սարդարապատ ակումբէն ինկած նահատակներու յիշատակին, լիբանանեան քաղաքացիական պատերազմին ընթացքին: Լիբանանի, Հայաստանի եւ ՀՅԴ-ի քայլերգներէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է յանուն յանձնախումբին Սօսէ Գասպարեան, որ շեշտած է թէ քաղաքացիական պատերազմը ցնցիչ փորձառութիւն մըն էր Լիբանանի համար ու հասարակ, բայց, ի մասնաւորի դաշնակցական մարդուն համար: Ապա, Հ.Յ.Դ. Ա. Շրջանի կեդրոնական մասնաճիւղին խօսքը փոխանցած է Տիգրան Քէնտիրճեան: Օրուան բանախօսը եղած է Հրաչ Վարժապետեան: Ան անդրադառնալով հայկական տարեդարձներու նշումին, աւելցուցած է թէ այդ հոլովոյթին մէջ կայ իւրայատուկ եւ եզակի պարագայ մը որ յատուկ է միայն ու միայն լիբանանահայ գաղութին, որ այլ բան չէ եթէ ոչ Հայութեան քաղաքական թէ ֆիզիքական գոյութեան ի խնդիր զինեալ միջոցառումի երեւոյթը: Եզրակացութեան մէջ, դիտել տուած է որ «Համազգային պարտքի գիտակցութեամբ է, որ այսօր ազգը ամբողջ պիտի խոնարհի Հայութեան ինքնապաշտպանութեան ու Հայոց իրաւունքներու պաշտպանման ճակատներուն վրայ զոհաբերուած նահատակ մեր տղոց անթառամ յիշատակին առջեւ մինչեւ այն օրը, սրբազան օրը հասնի եւ բոլոր նահատակներուն աճիւնները մասունքներու պէս հաւաքուին եւ ամփոփուին իրենց հետապնդած մեծ երազին՝ ամբողջական հայրենիքի սահմաններուն մէջ»: Գործադրուած է գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, Յունիս 18ին, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պուրճ Համուտի մասնաճիւղի վարչութեան եւ նախագահութեամբ Գեղամ Եպիսկոպոսի, նուիրուած մասնաճիւղին 70ամեակին: Բացման խօսքը արտասանած է վարչութեան անդամ Նուպար Իսքիճեան, որ ըսած է թէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը միութիւն մըն է որ լեցուն է հայկականութեամբ, ազգասիրութեամբ, հայրենիքին եւ ժողովուրդին համար զոհուելու պատրաստակամութեամբ եւ ծառայելու ոգիով: Խօսք առած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Յակոբ Քէշիշեան, իսկ կեդրոնական վարչութեան ատենապետը՝ Գառնիկ Մկրտիչեան յարգանքի օր նկատած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մասնաճիւղին 70ամեակը: Եզրակացութեան մէջ, ան նշած է որ «ՀՄԸՄ-ը դարձած է ամբողջ Հայութեան երիտասարդական մեծագոյն կազմակերպութիւնը, համոզուելով որ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կազմակերպ եւ գործօն յարատեւութեամբ կրնանք աւելի եւս սատարել մեր ազատ ու անկախ հայրենիքին վերականգնումին»: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որ կը պատկերացնէր մասնաճիւղին ծնունդը, անցեալը եւ ներկան: Շքանշաններու տուչութենէ մը ետք երկար տարիներ ՀՄԸՄ-ի մէջ գործած անդամներուն, եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Գեղամ եպիսկոպոս:

ԱԳԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿՏՈԹՆԵՐԷՆ

Ապարանցու ձեռքը մնում է ապակէ երեք քկ.նոց բանկայի մէջ, մտածում են՝ ջարդեն՝ ձեռքը կը վնասի, տանում են բժշկի, նայում ասում է.

– Բալիկ ջան, որ դեղձը թողնես, ձեռքդ դուրս կը գայ:

***

Ապարանցու երեխային հարցնում են.

– Ո՞ր դասարանում ես սովորում:

– Զուգարանի դիմացի դասարանում:

***

Երկու ապարանցի էշ են առնում, մէկը միւսին ասում է.

– Ախպեր, բա ո՞նց տարբերենք՝ որը որինն ա:

Սա էլ թէ.

– Դէ ես իմի ականջը կը կտրեմ:

– Հարց չկայ:

Յաջորդ օրը տեսում է էշերի ականջը կտրած է, հարցնում է.

– Ինչի՞ կտրեցիր քոնի ականջը:

– Դէ լաւ, ես իմի պոչը կը կտրեմ, թող ըտենց տարբերուեն, բայց դու քոնինը չկտրես:

– Հարց չկայ:

Յաջորդ օրը տեսնում է սա էշի պոչը կտրել է, գժւում է:

– Գեա, չասի՞ չկտրես:

Ընկերը հանգիստ ասում է.

– Հա լաւ, ի՞նչ ես դարդ անում, մէկա իմը սեւն ա, քոնը՝ սպիտակը:

***

Ապարանցին գնում է խանութ, ասում է.

– Զուգարանի թուղթ տուէք:

Վաճառողը տալիս է:

– Սեւ չունէ՞ք, սպիտակը շուտ ա կեղտոտւում:

ԱՆՑՈՒԿԸ — ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Սկիւտարի Ազգային Գերեզմանատունին հիւսիսային կողմի ճամբուն վրայ, Աթա-պէյ կոչուած կազինոյին (զբօսարան) քովը կար "Ազիզիէ" անուն թատրոնը, ուր ամէն ամառ Յակոբ Վարդովեանի վարչութեան տակ հայերէն ընտիր ներկայացումներ կը տրուէին: Բոլոր դերասանները՝ ինչպէս Մաղաքեան, Պէնլըեան, Մնակեան, Ուշտունի, Թրեանց, Փափազեան, Ֆասուլեաճեան, Սիսակ, Նալեան եւ Զափրաստճեան, Աճէմեան եւ ուրիշներ մի զմիոյ կնի կուգային, կը նստէին դեղարանը, ժամանակ կ՚անցնէին խօսակցելով իրենց կատարած ու կատարելի դերերուն վրայ, ու մենք ալ կը հանդիպէինք ու կը լսէինք այս խօսակցութիւնները երբ երեկոները դպրոցէն ելլալնուս, մօրեղբօրս դեղարանը մտնայինք:

Բնտ այամ՝ թատերասիրական ջերմեւանդ մը ծագեցաւ մեր մէջ եւ փափաք թատրոն երթալու, բայց ո՞վ մեզ պիտի տանէր. ոչ ոք բայց եթէ մօրեղբայրնիս:

***

Եւ արդարեւ՝ մեր մօրեղբայրը նկատելով որ շատ կը հետաքրքրուինք դերասաններուն գրուցատրութիւններէն, սկսաւ մեզ փոխ առ փոխ, անգամ մը զիս, անգամ մը եղբայրս, իր հետը թատրոն տանիլ, որով բախտ ունեցանք տեսնալ շատ մը թատերգութիւններ, զոր օրինակ, «Երկու յիմնապետներ»ը, «Լիոնի Սուրհանդակը», «Կարծեցեալ հոմանուհին», «Զաղացպանին աղջիկը», «Թափառական Հրեայ», «Կոյրն Տիրան» եւ «Մօնթէ Քրիսթօ», որուն ամբողջական ներկայացումը հինգ գիշերուան մէջ տեղի ունեցաւ:

Ազիզիէ թատրոնը կը լեցուէր հայ երկսեռ հոծ բազմութեամբ, ամէն ներկայացումէ վերջն ալ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը կամ խնդացուցիչ երգ մը կը փակէր երեկոյթը: Ուշտունին կամ Թրեանցը կ՚երգէին՝ «Գէշ ատեն»ը, «Կրամբամբուլին այն օղին է» նաեւ՝ «Փանթալօնիս կոճակը» քըջալիր երգերը. երբեմն ալ դերասանական խումբը կը յօրինէր՝ «Պարնաւաստեաց» պարերգը որ շատ սիրուն էր:

***

Երբեմն ալ դերասան եւ դերասանուհի միատեղ երկու հոգի կ՚երգէին: «Հովիւ եւ Հովուհին» Տիգրան Թոսպատեանն ու Օր. Վերգինէ Գարագաշեանը կ՚երգէին. «Շինականք»ը՝ Օր. Հրաչեան եւ Ուշտունին, ինչպէս եւ «Քիթէն դժգոհ աղջիկը» եւ «Թեթեւսոլիկ սիրահարը» կ՚երգուէին առաջնակի: Բոլոր այս երգերուն հեղինակը Ուշտունին ինքը եղած էր, կ՚ըսէին:

Գիշեր մը սակայն, երբ ներկայացումը վերջ գտաւ, ժողովուրդը ծափահարութիւններով «Շինականքը կ՚ուզենք» պոռաց. քիչ յետոյ վարագոյրը բացուեցաւ եւ Ուշտունին՝ կատակերգակը երեւցաւ տեսարանին վրայ, սկսաւ մինակը երգել «Շինականք»ը. ասոր վրայ՝ Գօռան Աւետիսը, որ կրակոտ երիտասարդ մ՚էր, ձայն բարձրացուց ժողովուրդին մէջէն, ընդմիջեց Ուշտունիին երգը. ու «Շինականքը առանձին չ՚երգուիր, ո՞ւր է օրիորդը» գոչեց, իր ձայնային լարերը ուժգնապէս թրթռացնելով: Ուշտունին լռեց, վարագոյրը իջաւ, բայց նորէն բացուեցաւ. Վարդովեանը երեւցաւ ու ժողովուրդէն ներողութիւն խնդրելով, յայտարարեց թէ «Օր. Հրաչեանը հարբուխ ունենալուն համար չպիտի կարենայ երգել»: Գօռան Աւետիս դարձեալ իր ձայնը բարձրացունելով՝ «Սո՛ւտ է, սուտ» պոռաց «կ՚ուզենք որ օրիորդը երգէ. ապա թէ ոչ մենք դուրս չենք ելլար հօսկէ» կրկնեց ու կըրկնեց, բազմաթիւ ձայնակիցներ իրեն հետ ունենալով:

***

Ոչ ոք տեղէն չէր շարժեր. անվերջ ծափահարութիւններ, պոռալներ, կանչելներ թատրոնը կը թնդացնէին. երբ վարագոյրը վերստին բացուեցաւ. Օր. Հրաչեան յառաջացաւ, շնորհակալութեան համար խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ Ուշտունիին հետ երգեց «Շինականք»ը, բայց տեսնուեցաւ, որ օրիորդին ձայնը մարած էր:

Ծափահարութիւններ, կեցցէ՜ներ, պըռավօ՜ներ, խլացուցին թատրոնը, եւ այդ պահուն՝ տեսարանին ճիշդ քովի օթեակէն երիտասարդ պարոն մը, որ իր տիկնոջ հետ հոն նստած էր, ոտքի կանգնեցաւ եւ իր երկայն՝ silindir գլխարկը աջ ու ձախ շարժելով, թուղթի մէջ պլլուած բանիկ մը նետեց դէպի երգչուհին ու երգիչը, որոնք քանիցս խոնարհելով ետ-ետ քաշուեցան, ու վարագոյրը իջաւ: Ականատես էի ես այս իրադարձութիւններուն, եւ երբ թատրոնը կը պարպուէր, դուրս ելլողներուն մէջ կը լսուէր, թէ Փափազեան ամիրային փեսան, Կարապետ Գարակէօզեան է եղեր այդ թուղթի մէջ փաթթուած բան նետողը:

***

Մեր թատերասիրութեան աւելի յագուրդ տալու համար, խնայողութեամբ կը պահէինք հօրերնուս մեզի տուած շաբաթականները եւ բարեկամի մը միջոցաւ գնել կուտայինք հայերէն թատերգութիւններ մեծ մասամբ լոյս տեսած Զմիւռնիոյ Տէտէեան եղբայրներուն տպարանէն եւ թարգմանուած եւրոպական հեղինակներէ:

Գնուած գիրքերը կը կարդայինք գիշերները մը ճրագի լոյսին քովը նստած, եւ անդադար մկրատելով այդ ճրագի մըջուկի պատրոյգը, որպէս զի խաւարի մէջ մեր աչքերը չյոգնէին:

Օրուան մէջ հետամուտ էինք մեր դասերուն, որոնց համը երթալով քաղցր կ՚ըլլար մեր քիմքին: Եղբայրս կը յառաջդիմէր թուրքերէնի եւ թուաբանութեան մէջ. իսկ ես՝ հայերէնի ու ֆրանսերէնի մէջ:

(Շար. 39)

(Շար. Ա. էջէն)

անդրատլանտեան միակողմանի գործողութիւններու ձեռնարկէ Իրաքի մէջ:

Անգարայէն այս ուղղութեամբ կատարուած յայտարարութիւններուն պատասխանելով քրտական զինեալ ուժերու բանբերը յայտնած է թէ իրենք քրտական հարցը ուժի միջոցով լուծելու կողմնակից չեն, բայց եթէ ատիկա պարտադրուի իրենց, պիտի չխուսափին հակազդելէ: "Եթէ բախումները, ինչպէս հաւանական է, տարածուին ամբողջ Թուրքիոյ վրայ, ատոր պատասխանատուն Թուրք կառավարութիւնը պիտի ըլլայ" ըսած է բանբերը:

ՊՐԱԶԻԼ

ԱՊՐԻԼ 24–Ը՝ «ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՕՐ»

Պրազիլի Սիէրա նահանգին օրէնսդիր ժողովը քուէարկած է օրէնք մը որով Ապրիլ 24ը հռչակուած է "Հայ ժողովուրդի օր": Այդ օրը յարգանք կը մատուցուի Ցեղասպանութեան 1,5 միլիոն զոհերուն: Սան Փաւլոյէն ետք Սիէրան երկրորդ պրազիլական քաղաքն է որ օրէնքով կը ճանչնայ Ցեղասպանութիւնը: Երկրին հիւսիս-արեւելեան ամէնէն զարգացած նահանգն է ան որուն մայրաքաղաքին մէջ փոքրաթիւ, այլ լաւ կազմակերպուած հայ համայնք մը կ'ապրի:

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱԽԹԱՄԱՐ ԳԱՑԱԾ

Ախթամարի եկեղեցիին նորոգութեան աշխատանքը աւարտելու մօտեցած ըլլալով, Մեսրոպ Պատրիարքը գացած է տեղւոյն վրայ քննելու կացութիւնը: Այցելելէ ետք Ախթամար կղզին, ան գոհունակութիւն յայտնած է տարուած աշխատանքին, ապա տեսակցութիւն ունեցած քաղաքին կուսակալին հետ. յայտնած է թէ պիտի այցելէ Վանի միւս եկեղեցիներն ալ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐ ԸԼԼԱԼ

Նախագահ Վլ. Պուտին Յուլիս 17ին մամուլի ասուլիսի մը յայտարարած է թէ իր երկիրը պատրաստ է Ղարաբաղի շուրջ Հայաստանի ու Ազրպէյճանի համաձայնութիւնները յարգելուն երաշխաւոր ըլլալու: Յիշեցուցած է նաեւ թէ ուրիշ երկիրներուն մեծ մասը կը փորձէ օգնել հակամարտութեան կարգաւորումին. յատկապէս Ֆրանսան եւ ԱՄՆ-ը: "Շատ կը փափաքէինք որ Հայաստանն ու Ազրպէյճանը ընդունելի լուծում գտնէին: Մենք կողմերէն ոչ մէկուն որեւէ լուծում կը պարտադրենք" ըսած է ան:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN** Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle des Arméniens de Gap Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

OFFRE

Le poste de Secrétaire général de l'Université Française en Arménie, à pourvoir pour le 1er janvier 2007, vient d'être publié et va l'être à nouveau avec date limite de dépôt des candidatures fixée début août : https://www.smae.diplomatie.gouv.fr/transparence/listeemploiat2.asp

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par YVES TERNON

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perpétrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide**, Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides**, Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement**, Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23
ՎԱՐԴԱՎԱՌ
Տօն Պայծառակերպութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Ի Թափոր Լերինն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23
Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
Մեռելոց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 — armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 — sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 — marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour du **28 juillet au 12 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 1998.

Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes

— Nombre de places limité —

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€
ԵՒ	
« ՅԱՌԱՋ – 50 » (Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյին)	19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 20

JEUDI
20 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.500 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.500

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԲԱՆԱԿՆ ԱԼ ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՒ

ՕԼՄԵՐԹԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿՐՆԱՅ ՇԱԲԱԹՆԵՐ ՏԵՒԵԼ

250 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԱԾ

Անակնկալ չէր անշուշտ, բայց Մերձաւոր Արեւելքի վերջին դէպքերը եւ մասնաւորաբար Լիբանանի կրած նոր ողբերգութիւնը, հաստատեցին անգամ մը եւս ՄԱԿ-ի եւ "մեծերու" անկարողութիւնը: Ի՞նչ բանի կը ծառայէ ՄԱԿ-ը, որ պարտի աշխարհի խաղաղութիւնը պաշտպանել, բայց [illegible] միջնորդներու գոյութիւնը, որոնք բոլորովին անելորդ կը մնան: [illegible] Հեզպոլլան Պետութեան մէջ Պետութիւն մը ըլլալու [illegible] Իսրայէլցի երկու զինուորներու ձերբակալութեամբ, [illegible] Իսրայէլի [illegible] կարծես փոխեց: Յուլիս 14ին, նախագահը յայտարարած էր "Հարց կը ծագի թէ Լիբանանը քանդելու կամք մը կայ: Բոլորն ալ պատասխանատու են եւ ներկայի հակազդեցութիւնները անհամեմատորէն շատ են", այսինքն Շիրաք ձեւով մը կը պատասխանէ Իսրայէլի [illegible], բայց տեսնուեցաւ եւ Պուշի հետ (Ս. Պետերբուրգ) կը ծանրանար Հեզպոլլան հրապարակէն վերցնելու անհրաժեշտութեան վրայ, օգնելով Լիբանանի: Ձէր կրկներ որեւէ քննադատութիւն Իսրայէլի հանդէպ:

***

Յուլիս 19ի առաւօտուն կացութիւնը շատ աւելի ծանր էր քան նախորդ օրը: Իսրայէլ, որու վարչապետը յայտնած էր թէ մղած յարձակումները կրնան շաբաթներ տեւել, ընդունած էր որ յարձակումը ցամաքային բնոյթ ալ ունի, իսրայէլեան բանակը Լիբանան մտած ըլլալով: Նոյն առաւօտը, ռմբակոծութիւնները չարունակուած էին եւ բազմաթիւ մեռեալներ կային բնակիչներուն մէջ: Ռումբեր ինկած էին Պաալպէք եւ Թրիֆա, ուր քանի մը տասնեակ մեռեալներ կային. առաւօտեան այս ռմբակոծութիւններուն առաջին հաշուեկշիռը 43 մեռեալներու մասին էր: Անդին դեռ կէս միլիոնէ աւելի բնակիչներ կան, որոնք տեղահան եղած են եւ կը ջանան Պէյրութի արեւելեան քրիստոնեայ շրջանը հասնիլ: Իսկական աքսորի պատկեր մըն է որ կը պարզուի: Դեռ կայ այլ ողբերգութիւն մը, որ մարդասիրական բնոյթ ունի: Այդ ուղղութեամբ ալ Շիրաք կոչ մը ըրած է, որպէսզի անմիջական օգնութիւն հասնի Լիբանանի ժողովուրդին, բայց այդ կոչն ալ որեւէ արդիւնք չէ ունեցած: Հոգեչահ խօսքերը կը մխիթարեն հաւանաբար ըսողները, որպէսզի հանդիստ խիղճով ապրին: Անդին, Իսրայէլ բոլորովին ազատ է իր ուզածը ընելու, քանի ինչպէս Ֆրանսական մամուլն ալ կը խոստովանի (Լիպէրասիոն) Իսրայէլ կը վայելէ արեւմտեան նեցուկը:

***

Հեզպոլլան ալ կը վայելէ Սուրիոյ եւ Իրանի նեցուկը, բայց համեմատութիւնը բոլորովին տարբեր է: Ե. Օլմերթի համար, իսրայէլցի երկու զինուորներու առեւանգում կատարուած է Իրանի հաւանութեամբ: Օլմերթ բոլորովին մերժած է հրադադարի որեւէ գաղափար: Իր պայմանն է երկու զինուորներու յանձնումը եւ հրթիռներ արձակելու դադրեցումը: Արդէն, ազատ է ընելու ինչ որ կ'ուզէ, ԱՄՆ-ու օրհնութեամբ, Հեզպոլլան ալ կ'ընէ ինչ որ կրնայ հրթիռներ արձակելով: Յուլիս 18ին ալ հրթիռ մը արձակուած էր Հայֆա եւ մէկ մեռեալ կար: Ինք ալ պայման ունի հրադադարի մը համար, այն է "առանց պայմանի" հրադադար մը: Թեհրան եւ Դամասկոս իրենց զօրակցութիւնը յայտնած են նաեւ ցոյցերով: Թեհրանի փողոցներու մէջ, Յուլիս 18ին, տողանցք մը տեղի ունեցած է, ուր բազմութիւնը "Հրթիռ հրթիռի դէմ" լոզունգներով իր կատաղութիւնը յայտնած է Իսրայէլի հանդէպ, աւելցնելով՝ "Մահ Իսրայէլի": Պահպանողական երեսփոխան մըն ալ՝ Ղոլամ Ալի Հատտատ Ատէլ բեմ բարձրացած է եւ ըսած.– "Պաղեստինի հիւսիսը այն քաղաքները զորս կառուցանեցիք լիբանանցի քաջորդիներու հասողութեան տակ են: Իսրայէլեան ոչ մէկ շրջան հանդարտ պիտի մնայ":

***

Զանազան պետութիւններ, մանաւանդ Ֆրանսա, ետ կը բերեն այն Ֆրանսացիները որոնք արձակուրդով Լիբանան գացած էին կամ հոն հաստատուած էին: Մաս մը արդէն Փարիզ հասած էր Կիպրոսի ճամբով:

***

350 Եւրոպացիներ ալ հարաւային Լիբանան կը մնան, առանց որեւէ կարելիութեան հեռանալու: Հապուշի ֆրանքեւլիբանանեան լիսէին տնօրէնը ահազանգ հնչեցուցած է, բայց անօգուտ (100ը Ֆրանսացի են): Տնօրէնը կ'ըսէ թէ քառասուն մանուկներ ալ կան լիսէն ապաստանած եւ 250 Գերմանացիներ, որոնք գիւղերը փակուած մնացած են եւ պարպումի կարելիութիւն չկայ, ինչպէս հաստատած է նաեւ Ֆրանսայի դեսպանատունը: Մարդիկ կը վախնան շարժելու, քանի ռումբերը կը տեղան:

***

Վատիկան կը ցաւի միջազգային կրաւորական դիրքին ի տես: Կողմնակից է երկխօսութեան մը Հեզպոլլայի և Համասի հետ: Օսերվաթորէ Ռոմանօ, Ս. Աթոռի պաշտօնաթերթը ամբաստանած է ՄԱԿ-ը իր "անշարժութեան" համար եւ կարդինալ Անճելօ Սոտանօ (Արտաքին նախարար) առաջինը ցաւ յայտնած է իսրայէլեան յարձակման համար "ազատ եւ ինքնիշխան ազգի մը վրայ, որ արդէն այնքան տառապած է իր անկախութեան համար":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԷՆ

Յուլիս 18ին վարչապետ Ա. Մարգարեանի նախագահութեամբ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցած է Լիբանանի կացութենէն տուժած Հայաստանցիներու եւ այլ քաղաքացիութեան տէր եւ Հայաստան փոխադրուիլ ուզող Հայերու օժանդակութիւն ցոյց տալու նիւթով: Ըսուած է թէ Յուլիս 17էն Պէյրութի եւ Դամասկոսի դեսպանատուներուն եւ Հալէպի հիւպատոսարանին մէջ 24 ժամուան հերթապահութիւն հաստատուած է. նաեւ երկու դիւանագէտ Լիբանան ու Սուրիա ղրկուած են գրաղելու համար փափաքողներու Հայաստան փոխադրութեամբ:

Լիբանանցի կամ օտարերկրացի ու հոն գտնուող այն Հայերուն որոնք կ'ուզեն Հայաստան մեկնիլ, անվճար եռամսեայ մուտքի արտօնագիր կը տրուի: Սակայն խնդիրը այն է որ Լիբանան – Սուրիա սահմանին վրայ մեծ կուտակումներ կան, ինչ որ գործը կը դժուարացնէ: Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յատուկ հեռաձայնի գիծ հաստատած է (58.60.17) որպէսզի քաղաքացիներ իրենց ունեցած տեղեկութիւնները փոխանցեն նախարարութեան:

Քաղաքացիական թռիչքներու վարչութեան պետ Ա. Մովսիսեան տեղեկացուցած է թէ կարելի է Սուրիոյ հետ արտակարգ թռիչքներ կազմակերպել: Իրեն յանձնարարուած է այդ նիւթով բանակցութիւն տանիլ "Արմավիա" ընկերութեան հետ: Տարածքային կառավարման նախարարին ալ յանձնարարուած է Առողջապահութեան նախարարին հետ Լիբանանէն Սուրիոյ ճամբով Երեւան հասնողներուն հարկաւոր պարագային բժշկական օգնութիւն, նաեւ հոգեբանական աջակցութիւն ցոյց տալ:

***

"Նոյեան Տապան" լրատու գործակալութիւնը տեղեկացուցած է որ Աւստրալիայէն 70 հայ պատանիներ որոնք Հայաստանէն Պէյրութի ճամբով պիտի վերադառնային, մնացած են հոն: Սիտնիի հայկական պարախումբին անդամներն են անոնք որոնց հրահանգուած է իրենց պանդոկէն դուրս չելլել:

***

"Ազդակ" (Յուլիս 19) կը տեղեկացնէր թէ իսրայէլեան յարձակումներուն պատճառով հարաւային շրջաններէն եւ Պէյրութի հարաւային արուարձաններէն Լիբանանի տարածքին ցրուած գաղթականութիւնը տեղաւորուած է նաեւ հայահոծ շրջաններու մէջ:

Այս հանգրուանին, տրամադրուած են պետական վարժարանները իբրեւ կայք գաղթականներու: Շտապ օգնութեան եւ մարդասիրական օժանդակութիւններու համակարգումի համար Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէն կազմած է յատուկ յանձնախումբ, որ պիտի համակարգէ Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանին եւ բարեսիրական միութիւններուն հետ օժանդակութիւններու ապահովման, ինչպէս նաեւ ի պահանջել հարկին շտապ օգնութեան աշխատանքները:

***

Լիբանանի Ազգային Առաջնորդարանը յայտարարութիւն մը հրապարակած է ուր յանուն համայնքին կը դատապարտէին "իսրայէլեան վայրագութիւնները" եւ միջազգային ատեաններէն կը պահանջուի անյապաղ դադրեցնել զինուորական գործողութիւնները երաշխաւո-

(Շար.ը Դ. էջ)

Հ. ՏԻՆՔԻ ՀԱՍՑԷԻՆ ՆՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ

"Ակօս" շաբաթաթերթին խմբագիր Հ. Տինքի դէմ Ռ. Աքքուշ անուն քաղաքացի մը նոր ամբաստանութեամբ դատարան դիմած է: Տինք անգամ մը եւս թրքութիւնը անարգելով կ'ամբաստանուի, քանի որ հարցազրոյցի մը ընթացքին ձայնակցած է Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումներուն:

Խնդրոյ առարկայ գրոյցին որ կատարուած է "Ռոյթըրս" գործակալութեան կողմէ, Հ. Տինք ըսած է. "Անշուշտ ցեղասպանութիւն էր, կ'ըսեմ: Որովհետեւ հետեւանքը արդէն ինքզինք կը սահմանէ: Կը տեսնէք թէ այդ դէպքերով անյայտացած է ժողովուրդ մը որ չորս հազար տարիէ ի վեր այս հողերուն վրայ կ'ապրէր": Ամբաստանողը այս արտայայտութիւնը թարգմանած է որպէս ցեղասպանութիւնը վաւերացնող, ատով թուրք ազգը ցեղասպան որակող, ուստի զայն անարգող կեցուածք: Դիմումնագրին մէջ նշած է թէ Հ. Տինք սովորութիւն դարձուցած է թուրք ազգին արժէքները ծաղրել. ապա ըսած. "Կասկածելի այս ընթացքով ան գրեթէ հոգեբանական պատերազմ յայտարարած է թուրք ազգին ու անոր արժէքներուն դէմ: Բուն նպատակն է ազգին ու պետութեան կառոյցին քանդումը": Դատախազութիւնը նոր հարցաքննութիւն բացած է լրագրողին դէմ:

***

Հ. Տինքի զօրակցութեան Յայտարարութիւն մը ստորագրած են աւելի քան 400 մտաւորականներ, արուեստագէտներ, լրագրողներ, գործի մարդիկ, քաղաքական դէմքեր, եւլն.: Անոնք ըսած են. «Կը յայտարարենք թէ յանուն գաղափարի ազատութեան պաշտպան կը կանգնինք 301րդ յօդուածով յանցանք նկատուած Հ. Տինքի գրութեան եւ կը մասնակցինք այդ "յանցանքին": Կը պահանջենք որ անյապաղ ջնջուի 301րդ յօդուածը որուն գաղափարի ազատութեան խոչընդոտի բնոյթը այս կիրարկումով անգամ մը եւս փաստուած է»:

ՊՈԼԻՍ

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՓԼՑՈՒՑԱԾ Է Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՊԱՏԸ

Մեսրոպ Պատրիարքը ընդառաջելով Գարթալի Ս. Նշան եկեղեցիի վագըֆին վարչութեան հրաւէրին, գացած է տեղւոյն վրայ տեսնելու տաճարին փլցուած պատը: Վարչութեան անդամները բացատրած են թէ Գարթալի քաղաքապետութիւնը 1995 Դեկտեմբերի որոշումով մը հանրապետական կալուած հռչակած է եկեղեցին ու յարակից տարածքին մէկ մասը: 1996ին վագըֆը քաղաքապետութեան հետ համաձայնութեան մը յանգած է, ապասեփականացուած հողին փոխարէն կարգ մը պարտաւորութիւններ դնելով անոր վրայ: Քաղաքապետութիւնը յանձնառու եղած է փլցուելիք խանութներուն տեղը մէկ յարկով խանութ կառուցանելու, պարտէզին պատերը, դուռը նորոգելու, ջուրի սալքաւորումը վերաշինելու, եւլն.: Ներկայիս եղածը այն է որ քաղաքապետութիւնը իր յանձնառութիւններուն ոչ մէկը յարգելով հանդերձ, Յունիս 30ին սկսած է փլցնել եկեղեցիին պատերը եւ եկամուտի միակ աղբիւր խանութները:

Մեսրոպ Պատրիարք խորհրդակցելէ ետք վագըֆի պատասխանատուներուն հետ, անոնց թելադրած է դիմել արդարութեան եւ մինչեւ վերջ պաշտպանել վագըֆին իրաւունքները. աւելցուցած է թէ Պատրիարքարանն ալ կանոնաւոր կերպով պիտի հետեւի հարցին զարգացումներուն: Իրեն տեղեկացուցած են թէ արդէն դատ բացուած է ու նշանակուած նիստը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբերին:

ՆԱԽԱ-ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

(521 - Ն. Ք. - 301 - Յ. Տ.)

(ՔԱՂՈՒԱԾ «ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ» ՀԱՏՈՐԷՆ)

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

Աքեմենեանները օրով, Ն.Ք. 401ին երբ Քսենեփոն՝ Նահանջ Բիւրուցի ընթացքին Կորդուաց անհամբոյր երկրէն Հայաստան անցաւ՝ հոն բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ գտաւ առատ ուտելիք, ձի, խոզ, նապաստակ, արջառ, արմտիք, հին ու անուշահոտ գինի, չամիչ ու ամէն տեսակէ ընդեղէն: Իւղերէն կար խոզի իւղ, շուշմայ, լեղի նուշի իւղ, բեւեկնի իւղ, ինչպէս նաեւ անուշահոտ օծանելիքներ: Բնակարանները գետնափոր էին. վերէն, հորի բերնի նմանող նեղ բացուածքէ մը սանդուխով վար կ'իջնէին դէպի ընդարձակ սրահ մը, ուր կը բնակէին նաեւ այծեր, ոչխարներ, կովեր, եզներ, հաւազգիներ ու անասնոց ձագեր: Ասոնք վարի դուռնէն կը մտնէին ներս ու հոն կը կերակրուէին յարդով: Հոն ամբարուած էին նաեւ ցորեն, գարի, ընդեղէններ, թակերու մէջ ալ գարեջուր: Գարեջուրին երեսը կը լողային գարիի հատիկներ ու առանց հանգոյցի եղէգներ, որոնցմով սովոր էին խմել գարեջուրը: Ծարաւցողը կ'առնէր եղէգը ու ջուրի տեղ գարեջուր կը խմէր, ինչ որ շատ զօրաւոր էր, եթէ ջուր չխառնուէր: Հայ գիւղապետը Քսենեփոնի զինուորներուն հրամցուց գառնուկի, ուլի, խոճկորի (խոզի ձագ), հորթի ու վառեակի միս, ինչպէս նաեւ ցորենի եւ գարիի հաց: Հայերը չէին գիտեր յունարէն, սակայն կը հասկնային պարսկերէնը: Ձին՝ արեւ չաստուածին նուիրական անասունն էր: Հայաստանի ձիերը՝ պարսկականին բաղդատմամբ փոքր էին, սակայն ժիր ու կրակոտ:

Հայ գիւղական տունը աւելի վերջերն ալ էր այնպէս, ինչպէս Քսենեփոնի ատեն, մի յարկանի, սակայն ոչ միշտ գետնափոր: Գիւղական կատարեալ տուն մը կը բաղկանար ութ մասերէ, 1. սրահ, որ էր առջեւը բաց, ու չարք մը փայտէ սիւներու, երկու քովերն ալ պատերու վրայ հանգչող տափակ տանիքի յառաջամաս՝ ուր կը հանգչէին կենդանիները, ամառներն ալ փայտէ նախնական մահճակալներու վրայ տնեցիք կը քնանային, 2. Բուն տան մէջ մէկ կողմը, առանց մինչեւ խորքը երթալու, վարագոյրով կամ բարակ միջնորմով մը բաժնուած փոքր մաս մը, որուն մէկ անկիւնը շինուած էր հաւնոցը, 3. ասկէ մուտք ունեցող պզտիկ ներքին խուց մը, որ կը ծառայէր իբր մառան, աղջիկներու համար ալ առանձնանալու տեղ երբ օտար հիւրեր գան, 4. Բուն տունը, այսինքն սենեակը, որուն կեդրոնը կար փոս կրակատեղի, ասոր շուրջ է որ գորգերու ու բազմոցներու վրայ կը նստէին տնեցիք. իսկ անկիւնները շինուած էին զանազան շտեմարաններ, ալիւրի ու պարէններու. նոյն սենեակը կը գործածուէր նաեւ որպէս ճաշարան ու ննջարան. գետինը կը պառկէին առանց մահճակալի. տափակ առաստաղ-տանիքը ունէր երկու ծակ. մին՝ բաւական լայն՝ կը ծառայէր որպէս ծըխան ու պատուհան ու կը կոչուէր երդիք. իսկ փոքրը միայն որպէս լուսամուտ, որուն տակ ոստայն կը բանուէր. կեդրոնի կրակը կը վառէր փոսի մը մէջ ուր՝ ազուգայ կոչուող գետնափոր ճամբէ մը օդ կը մտնէր, 5. ախոռ, որ բուն սենեակէն միջնորմով մը բաժնուած էր. մուտքը սրահին երկրորդ դուռնէն էր, 6. հիւրանոց, որ տան կից էր, 7. փուռ, որ սրահէն ցած պատով մը բաժնուած էր եւ որ կը ծառայէր հաց եփելու, գետինը, թոնիր կոչուող բոլորակաձեւ խոր փոսի մը մէջ, 8. մարագ, որ էր ամբարանոց, դարձեալ տան կից կամ անմիջական շըրջապատին մէջ. ունէր զառիթափաւոր տանիք, ու փոքր դուռ մը, առանց պատուհանի: Տան մէջ կային կաւէ կամ մետաղէ կանթեղ կամ ճրագներ, դրուած՝ փայտէ ճրագակալի վրայ, կը վառէր իւղ: Մեծ տուներ կ'ունենային նաեւ բակ ու փարախ: Ամբողջ շէնքը կը հանգչէր գերաններու վրայ: Տափակ տանիքը կը կոչուէր յարկ, շինուած հողէ, խիճէ ու յարդէ, որ անձրեւէ վերջ կ'աւլուէր ու լողքարով կը հաստատուէր: Դռները ու կղպակները կ'ըլլային փայտէ: Ժամանակի ընթացքին է որ երկյարկանի, ու պատուհանաւոր ու սանդուխաւոր տուներ շինուեցան: Առտնին գլխաւոր սպաս ու անօթներէն էին՝ եռոտանի կաթսայ, սան, ական, սկաւառակ, քամոց, պարզուտ, քթաւոր (տապակ), ակիշ, շամփուր, եամ (գաւաթ) բոլորն ալ մետաղեայ. իսկ բրուտեղէններն էին կարաս, բղուկ, կոյժ, սափոր, փարչ, պտուկ, սեռիկ (կարագ պատրաստելու աման), օշնակ (քացախով ու աղջուրով թթուաշի համար) փայտէ թակ, քարէ ձեռքի աղօրիք, առանձնապէս աւել ու մաղ: Արտի գլխաւոր գործիքներն էին գութան, արօր, լուծ, սամի, ցաքան, մղան, թի, մանգաղ, գերանդի, հօրսելի կամ քեմելի (եռժանի), շրջելի (երկժանի), կամն, կերճան, ցախաւել: Հարուստներու տուներուն մէջ կային ուրիշ կարասիներ:

Աւելի վերջի շրջաններուն, այսինքն Արշակունիներու հարստութեան ընթացքին, միջին դասակարգի մէջ եւ կամ անոնց կից խնջոյքներու եւ հարսնիքներու համար մասնաւոր սրահ մը կը շինուէր: Լուսամուտը պատուհանի ձեւով չէր ըլլար. լոյսը ընդհանրապէս առաստաղէն կամ տանիքէն կ'առնուէր. Այս քառակուսի կամ ուղղանկիւն սրահը իր ընդհանուր ձեւով կը նմանէր մեր այժմու եկեղեցիներուն: Երբ դուռնէն մտնէիք, նախ սրահի մաս մը կը տեսնուէր բուն սրահէն բաժնուած: Այս նախասրահը մէջտեղը ունէր ազատ մաս մը, առանց նստարանի, իսկ աջին ու ձախին, գետնէն բաւական բարձր, աւիթի նմանող բաժանումներ, որոնք յատկացուած էին նըւագածուներու ու երգիչներու, իսկ անոնց տակի մասերն ալ կը ծառայէին որպէս զգեստի պահարան:

Հիւրամեծարներն ու սպասաւորները կը գտնուէին գաւիթի կեդրոնական ազատ բաժնին մէջ:

Կամարակապ երկու սիւներու մէջտեղէն, լայն մուտք մը կ'առաջնորդէր դէպի բուն հանդիսասրահը, որ կը համապատասխանէր այժմու եկեղեցիներու ատեանին: Այս սրահին դիմացի ճակատը, որ կը համապատասխանէր բեմին ու սեղանին, կար հսկայ վառարան մը: Ասոր երկու քովերէն կը սկսէին ու երկու կողմով սրահին ամբողջ երկանքն ի վար կը շարունակուէին գորգապատ բազմոցները ու կոնակի բարձերը, գետնէն քանի մը թիզ բարձրացուած փայտեղէն միակտուր նստարաններու վրայ: Պատուոյ տեղեր վառարանին անմիջապէս քովերն էին. միւս տեղերը կ'աստիճանաւորուէին այդ կէտէն մինչեւ գաւիթ:

Մէջտեղի լայն սրահը յատկացուած էր հանդիսութեան ու խրախճանքի: Ճաշէն առաջ մասնաւոր սպասաւորներ կոնքով ու ջրամանով, ինչպէս նաեւ սրբիչ ու անձեռոցով, շրջանը կ'ընէին կոչնականներուն, ձեռնլուայի արարողութեան ընթացքին: Ճաշի համար սրահ կը բերուէր ընդարձակ ու ծխնիներով ծալելի սեղան մը որ պատուանդաններու վրայ կը տարածուէր սրահին մէկ կողմէն միւսը: Սեղանը, բացի վրայի զարդարուն ծածկոցէն, շրջապատի երկարութեամբ ունէր նաեւ դէպի վար կախուող ծփուն ծածկոց մը եւս, զոր կոչնականներ իրենց ծունկերուն վրայ կ'առնէին: Իրենց կը տրուէր նաեւ մասնաւոր անձեռոց: Ճաշին կ'ընկերանար նուագ ու երգ, որմէ վերջ սեղանը կը վերցուէր, ձեռնլուայի արարողութիւնը կը կրկնուէր, ու նահապետի տանուտիրոջ նախագահութեամբ կը շարունակուէին ժամանցն ու զուարճութիւնները:

Ազնուական ու իշխանական դասակարգի խնջոյքները, անշուշտ, անբաղդատելիօրէն ճոխ էին, շռայլութեան դուռը հասնելու աստիճան: Իբր տիպար կը նըկատուին Արշակունիներու խնջոյքները, անշուշտ հեթանոսական: Այդ շրջանին խնջոյքները կը բաժնուէին գլխաւորաբար երկու կարգի. ընտանեկան ու խրախճանաւոր հանդիսական: Ընտանեկանը սովորաբար կը կատարուէր տիկիններու միջեւ ու կը կոչուէր երախանք, ուր երբեմն բացառաբար կը հրաւիրուէին նաեւ այրեր ու զինուորականներ: Ծառատաններով ու ծաղկանոցներով շրջապատուած ապարանքի, դղեակի կամ հովոցի մը մէջ, հայ փափկասուն տիկինը, լոգանքէ վերջ, ամպհովանիով զարդարուն իր շքեղ անկողնին քով, նաժիշտներու ու աղախիններու օգնութեամբ քաղցրաբոյր իւղերով կ'օծանուէր, խնամքով կը սանտրուէին իր վարսերը, կը դրուէր ոսկեզօծ վարսակալ ու ապարօշ, դէմքին ու աչքերուն կը քսուէին սնգոյր ու ծարիր, մարմինն ի վար կը սահէր իր ոսկեթել պատմուճանը, կը պճնուէր գոհարեղէններով, ոտքերուն կ'անցուէին արծաթեայ գամերով գամուած նուրբ կօշիկներ, կը բացուէր դուռը դղեակին ու տիկինը՝ նաժիշտներու օգնութեամբ կը նստէր իր ոսկեզօծ գահաւորակը, բարակ վարագոյրներով զարդարուած, զոր կը կրէին գեղադէմ երիտասարդ ծառաներ: Թեւին վրայ տիկնոջ սամոյրէ մեկնոցը կրող մանկլաւիկ մըն ալ հետեւոն կ'ընկերանար գահաւորակին: Այսպէս էր որ Արշակունի ազնուհին, պատուաններու մէջ գրգեալ ու գգուեալ, որպէս կոչնական կը հասնէր խնջոյքի տաճարը:

Այրերու յատուկ խնջոյքը տեղի կ'ունենար տաճար կոչուող մասնաւոր հանդիսասրահներու կամ տօնասրահներու մէջ, անբաժան մասը ապարանքին ու դղեակին. տիկիններ բացառիկ առիթներու կը մասնակցէին: Ապարանքը ունէր իր շտեմարանը կամ մթերանոցը, ինչպէս նաեւ իր ամբարանոցը: Առանցին բաժին մըն էր խոհակերոցը կամ խոհանոցը: Մառանին մէջ գինիի գլխաւոր անօթներն ու գործիքներն էի կարաս ու կարասաձագ (փոքր կարաս) գուբ, բղուղ, ճառայ (կանթաւոր երկայն ընդունարան), կահոյր (մեծ սափոր), սափոր, կոյժ, փարչ, տիկ հաղաղակ (կաշիէ թեթեւ աման ճամբորդի), դղում (փոքր տիկ), ձագար, պարզուտ ջովլի (գինիի բարակ պարզուտ), դմբիչ (գինին հարելու գործիք), դրգալ (չափող գործիք մը). շտեմարանին մէջ կային նաեւ քանդուկներ (ամբարի կարաս): Խոհանոցին մէջ շարուած էին կրակարան կամ ակութ, թոնիր, թոնդրուկ (գետնափոր եփոց), ունելի, ակիշ (ճանկաւոր գործիք, տաք բան քաշելու), կասկարայ կամ գահաւորակ, կաթսայ, սան, պոյտ, պուտուկ կճիճ (եփելու փոքր աման), մսահան (եռժանի խոշոր պատառաքաղ), շերեփ, տապակ, շամփուր, տաշտ, սանդ, թափուր (փայտեղէն ափսէ), սակառ, զամբիւղ, մորթաղ (աղած մորթէ պարկ՝ ձուկ պահելու համար), քուրձ (խարազէ պարկ, հաց ու պտուղ պահելու համար), մաղ, կոն (աղաման), կահոյր (ջուրի աման):

(Շար. 2)

ԼՂՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Ատրպէյճանի կողմէ ԼՂՀ-եան մասնակցութեան յամառ մերժումով Հայաստանի հետ տարուող բանակցութիւններուն իւրովի պատասխան կարելի է նկատել ամէն անկախ պետութեան նման Սահմանադրութիւն ունենալու Ստեփանակերտի ձգտումը: Ատիկա որոշուած էր եւ Սահմանադրական յանձնաժողով կազմուած 2000 թուականին: Ներկայիս պատրաստ է 11 գլուխէ բաղկացած նախագիծ մը որ քննութեան համար բաժնուած է Ազգային ժողովի երեսփոխաններուն:

Ստեփանակերտէն Քրիստինէ Խանումեան "Սահմանադրութիւն՝ ըստ ԼՂՀ-ի" խորագրուած էջի մը մէջ ("Հայկական ժամանակ", Յուլիս 1) ամփոփած է այդ նախագիծին ամէնէն կարեւոր կէտերը:

Գլուխ 1. – Սահմանադրական կարգի հիմերը– ԼՂՀ գերիշխան, ժողովրդավար, իրաւական, ընկերային պետութիւն է. իշխանութիւնը կը պատկանի ժողովուրդին: Քաղաքական կարգերու հիմը կը կազմեն բազմակարծութիւնը եւ բազմակուսակցութիւնը: Եկեղեցին անջատ է պետութենէն: Տնտեսութիւնը հիմնուած է գործելու ազատութեան եւ ազատ մըրցակցութեան սկզբունքներուն վրայ:

Գլուխ 2. – Մարդկային, քաղաքացիական իրաւունքներ, ազատութիւններ, պարտականութիւններ – Մահապատիժը բացառուած է: Փոքրամասնութիւնները իրենց աւանդութիւնները, լեզուն եւ մըշակոյթը պահպանելու, զարգացնելու ազատութեան տէր են: Ամէն քաղաքացի պարտի օրէնքով սահմանուած կարգով մասնակցիլ երկրին պաշտպանութեան: Պետութեան հիմնական պարտականութիւններէն են ընտանիքի, մայրութեան եւ մանկութեան պաշտպան կանգնիլ, աջակցիլ բազմազաւակ ընտանիքներուն, հոգատար ըլլալ հաշմանդամ մարտիկներու ընտանիքներուն, նպաստել բնակչութեան աշխատանք ունենալուն, բարելաւել աշխատանքի պայմանները, լուծել առողջապահական հարցերը, հաշմանդամներու բուժումի ծրագրեր իրականացնել, խթանել անոնց քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կեանքին մասնակցութիւնը, բարձրագոյն, նաեւ մասնագիտական անվճար ուսումին զարկ տալ, արժանապատիւ կեանքի պայմաններ ապահովել տարեցներու:

Գլուխ 3. – Նախագահը – Հանրապետութեան նախագահը կ'ընտրուի հինգ տարուան համար: Նոյն անձը չի կրնար երկու անգամէն աւելի անընդմէջ ընտրուիլ: Ան Ազգ. Ժողովի նախագահին եւ վարչապետին հետ խորհրդակցելով կրնայ լուծել Ազգ. Ժողովը, կը նշանակէ վարչապետը, կամ վերջ կու տայ անոր պաշտօնին, Ազգ. Ժողովին կ'առաջարկէ Գերագոյն դատարանի նախագահի ու միւս դատաւորներուն թեկնածուները: Նախագահը տակաւին արդարադատութեան խորհուրդի երկու անդամները կը նշանակէ, Ազգ. ապահովութեան խորհուրդը կը կազմէ, միջազգային յարաբերութիւններու մէջ ԼՂՀ-ն կը ներկայացնէ եւ արտաքին քաղաքականութիւն կը վարէ:

Գլուխ 4. – Ազգային ժողովը – Այս ժողովը եւս հինգ տարուան համար կ'ընտրուի: Երեսփոխան մը չի կրնար պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններուն մէջ պաշտօն ունենալ, վճարովի այլ աշխատանք կատարել, բացի գիտական, մանկավարժական եւ ստեղծագործ աշխատանքէ:

Ազգային Ժողովի մնայուն յանձնաժողովներուն թիւը վեցէն աւելի չի կրնար ըլլալ:

Ազգային Ժողովին օրէնսդրական նախաձեռնութեան իրաւունքը կը պատկանի երեսփոխաններուն եւ կառավարութեան:

Գլուխ 5. – Կառավարութիւնը – Կառավարութեան անդամները իրաւունք չունին իրենց պարտականութենէն դուրս պաշտօն ստանձնելու պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններուն, կամ առեւտրական կազմակերպութիւններու մէջ, ձեռնարկատիրական կազմակերպութիւններու մէջ, ձեռնարկատիրական գործունէութիւն տանիլ: Կառավարութիւնը պետական պիւտճէին նախագիծը Ազգային Ժողովին քննարկումին կը ներկայացնէ ելմտական տարին սկսելէ առնուազն 60 օր առաջ եւ կրնայ պահանջել որ ան իր կողմէ ընդունուած սրբագրութիւններով քուէարկութեան դրուի այդ պայմանաժամուն աւարտին:

Գլուխ 6. – Դատարանները – Դատարանները անկախ են: ԼՂՀ դատական համակարգը բաղկացած է առաջին ատեանի, վերաքննիչ եւ գերագոյն դատարան-

ներէն եւ օրէնքով նախատեսուած մասնագիտական դատարաններէն: Արգիլուած է արտակարգ դատարաններու կազմակերպումը:

Գլուխ 7. – Դատախազութիւնը – Գլխաւոր դատախազը վեց տարուան համար կը նշանակէ Ազգ. Ժողովը, Հանրապետութեան նախագահին առաջարկով: Նոյն անձը չի կրնար երկու անգամէն աւելի անընդմէջ գլխաւոր դատախազ նշանակուիլ: Գլխաւոր դատախազը կընայ պաշտօնանկ հռչակուիլ օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն մէջ, նախագահին առաջարկով եւ երեսփոխաններու ընդհանուր թիւին քուէներուն մեծամասնութեամբ:

Գլուխ 8. – Մարդկային իրաւունքներու պաշտպանը – Մարդու իրաւունքներու պաշտպանը անկախ պաշտօնատար մըն է. պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմիններուն եւ պաշտօնատարներու կողմէ մարդկային եւ քաղաքացիական իրաւունքներու եւ ազատութիւններու պաշտպանութեան կը հսկէ:

Գլուխ 9. – Վերահսկիչ պալատը – Անկախ մարմին մըն է որ հսկողութիւն կը կատարէ պիւտճէի միջոցներուն, օտար պետութիւններէ եւ միջազգային կազմակերպութիւններէ ստացուած վարկերուն, փոխառութիւններուն, պետական ու համայնքային սեփականութեան օգտին գործածութեան վրայ: Վերահսկիչ պալատին նախագահը Հանրապետութեան նախագահին առաջարկով կը նշանակուի Ազգային Ժողովին կողմէ, վեց տարուան համար: Նոյն անձը եւս չի կրնար նոյն պաշտօնին անընդմէջ երկու անգամէն աւելի նշանակուիլ:

Գլուխ 10. – Տեղական ինքնակառավարում – Համայնքներու վարչական սահմաններուն մէջ գտնուող հողը, բացի անհատներու, իրաւաբանական անձերու եւ պետութեան պատկանող մասերէն, կը պատկանի համայնքին: Համայնքները իրենք իրենց կը ձեւաւորեն իրենց պիւտճէն:

Ընդհանուր շահը նկատի առնելով, համայնքները կրնան օրէնքով միաւորուիլ, կամ բաժնուիլ: Կրնան միջհամայնքային միաւորումներ ստեղծել:

Գլուխ 11. – Սահմանադրութեան ընդունումը, փոփոխութիւնը եւ հանրաքուէն – Սահմանադրութիւնը կ'ընդունուի, փոփոխութեան կ'ենթարկուի հանրաքուէի միջոցով. Հանրաքուէի որոշումը կու տայ Հանրապետութեան նախագահը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Յովնանեան սրահին մէջ, Յունիս 29ին, ընթրիք մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ անդամ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Զարեհ Ազնաւուրեան Կրտսերաց դպրաց դասի ծնողաց յանձնախումբին, նուիրուած "Ս. Պատարագ" խտասալիկին հրապարակման: Բացման խօսքը արտասանած է ծնողաց յանձնախումբին ատենապետուհին՝ Շողիկ Մագեան, որ անդրադարձած է նախորդ տարուան աշխատանքներուն եւ նշած կարեւորութիւնը այս խտասալիկին յաջողութեան: Ապա, բեմ հրաւիրած է Նրուանդ Շահինեանը, անդամ Գանատայի Հայոց ազգային իշխանութեան, որպէսզի փոխանցէ Խաժակ Արքեպիսկոպոսի ուղերձը, եւ այս առթիւ իր ուրախութիւնը յայտնած է նման նախաձեռնութեան մը առթիւ: Յոյս յայտնած է որ այս խտասալիկի իրագործումը հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ այլ եկեղեցիներու մօտ նմանօրինակ աշխատանքներու ձեռնարկելու համար:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 2ին, տօնուած է Գանատայի հայոց առաջնորդին վերընտրութիւնը եւ ծննդեան 60ամեակը: Այս առթիւ, քարոզէն առաջ ներկայացուած է եպիսկոպոսական Ասան որ իրեն կը նուիրուէր: Յաւարտ պատարագի ներկաները հաւաքուած են եկեղեցւոյ Յովնանեան սրահը, ուր ողջոյնի խօսք արտասանած է Անկլիքան եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հաուըրտ քահանայ: Կազմակերպուած է ընդունելութիւն մը, որ տեղի ունեցած է հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

***

ՊՈԼՍՈՅ Գարակէօզեան վարժարանի յարակից պարտէզին մէջ, Յունիս 30ին, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է քսան շրջանաւարտներու ի պատիւ: Վարժարանի նոր տնօրէնուհին տիկին Ժանէթ Ներկիզ ալ կը բոլորէր տնօրէնութեան իր առաջին տարին: Հանդէսին նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Գործադրուած է գեղարուեստական բաւական երկար յայտագիր մը, որու ընթացքին շրջանաւարտները նուէրներ ստացած են: Տնօրէնուհին շրջանաւարտներու յանձնարարած է երեք բան՝ յարատեւ աշխատանք, կարգապահութիւն եւ համբերութիւն: Հիմնադիր Պետի Ջիվեր երկու ելոյթ ունեցած է, առաջինը ի պատիւ նախկին տնօրէնուհի՝ Արմաւենի Միրօղլուի, ապա, երկրորդ ուղերձով մըն ալ խօսած է շրջանաւարտներուն: Տիկին Միրօղլու, իր կարգին իր սրտի խօսքը արտայայտած է եւ ըսած է թէ իր վարած պաշտօնին 11 տարիներու ընթացքին շատ երջանիկ օրեր ապրած է: Ելոյթ ունեցած է նաեւ փոխ տնօրէնը: Հուսկ բանքին մէջ, պատրիարքը իր գնահատանքը յայտնած է աշակերտներուն, խնամակալութեան, տնօրէնութեան եւ մասնաւորաբար իրենց զաւակներուն համար Գարակէօզեանը ընտրող ծնողներուն:

ՍՈՉԻՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ Է 2014-Ի ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

Յունիսին Ողիմպիականներու միջազգային կոմիտէն որոշեց 2014ի ձմրան խաղերը կազմակերպելու թեկնածու քաղաքներուն ցանկին վրայ առնել Սոչին ալ: Անով ցանկը կ'ունենայ երեք անուն, նախապէս արձանագրուած ըլլալով Սալցպուրկը եւ Հարաւային Գորէայի Փիոնկ Զանկը:

Սոչիի քաղաքապետը Վ. Քոլոտիաճնի խանդավառ է ու վստահ որ կարեւոր գրաւարկներ ունին կոմիտէն համոզելու համար: Կը ծրագրէ այնպէս մը ընել որ հիւրերն ու մարզիկները զբօսանաւերէ կամ նաւերէ հետեւին խաղերուն: Ծրագրուած է 2006–14 տարիներուն շրջանին համար զարգացման ընդհանուր շրջանակ մը պատրաստել, որպէսզի ծովափնեայ քաղաքը միջազգային մարզական կեդրոնի մը վերածուի: Ողիմպիական կոմիտէին վերջնական որոշումէն առաջ որ կը յայտարարուի 2007 Յուլիսին, արդէն ծրագրին ձեռնարկուած պիտի ըլլայ: Կը նախատեսուի մարզական տասնըմէկ կառոյց շինել. անոնցմէ մէկը պիտի ըլլայ արդէն գոյութիւն ունեցող ձմեռնային մարզական կայանը որ Սոչիէն 70 քմ. հեռու է: Գազպրոմը արդէն հոն պանդոկի մը տէր է ու նախաձեռնած է շէնքերու շինութեան ընդարձակ ծրագրի մը: Սոչիի մէջ ալ ընկերութիւնը կը նախատեսէ մեծցնել պանդոկ մը որուն բաժնեթուղթերուն մեծ մասին տէր է:

Ներդրումները կը գնահատուին մօտ 12 միլիառ տոլար: Նկատի կ'առնուի 200 հազար մարզասէր: Ողիմպիականները աւարտելէ ետք, անոնց շնորհիւ շրջանը ամբողջ տարին կը շարունակէ աշխուժութիւնը: Շրջանը եւ Սոչիի քաղաքապետութիւնը 257 միլիոն կը յատկացնեն, բայց քաղաքապետը այդ գումարը կրկնապատկել, եռապատկել կը խոստանայ եթէ թեկնածութիւնը յաջողի: Որոշուած է նոր օդակայանի մը եւ 200 քմ. ճամբու շինութիւն: Հարկ է պանդոկներու անկողիններուն թիւը 25 հազարի հասցնել: Պետական պիւտճէն 7 միլիառ տոլար պիտի յատկացնէ:

Բնապահներու կազմակերպութիւնները արդէն սկսած են հակազդել, շինութիւններու համար կտրուելիք ծառերուն, մացառներուն պահպանութեան պահանջով. եւ պէտք է ըսել որ խնդրոյ առարկայ մացառները շատ հազուագիւտ տեսակի մը կը պատկանին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՏՈՐ ԻԶ.

Պէյրութ, 2006

ԱՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿԴՈՏՆԵՐԸ

Ապարանցու երեխան հօրը հարցնում է.

– Պապ, պապ, էս տարի Ֆրանսիա չե՞նք գնում:

– Ախմախ լակոտ, էդ անցա՛ծ տարի Ֆրանսիա չէինք գնալու, էս տարի Սպանի՛ա չենք գնալու:

***

Ապարանցին դրամապանակ է գտնում, բացում է տեսնում՝ մէջը 1000$ ու վիզիտկա: Զանգում է ռատիօ "Վան" ու ասում.

– Քուրիկ ջան, մի հատ պորտման եմ գտել՝ մէջը 1000$ ու մի հատ էլ վիզիտկա, վրէն գրած ա՝ Գագօ, մի հատ Գագոյի պատուին տխուր երգ դրէք:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ֆրանսերէնի դասատուներս, ինչպէս յիշած եմ արդէն, Տաճատ Լութֆեանն էր, բայց երբեմն ալ այս դասը մեզի կու տար մի ոմն Մարտիրոս Քրիստոստուր Փափազեան, որ տնօրէն եղած էր մեր դպրոցին, եւ էր՝ եղբայրը յիշատակածս բեկարոյժ Քըրքճեան Եսայի աղային:

***

Մեր աս տնօրէնը, զոր Մարտիկ աղա կը կոչէին, գի էֆէնտի պատուանունը դեռ չէր ընդհանրացած, ժպտալից դէմք մը ունէր, եղբօրը պէս գէր էր, եւ կը կրէր կապոյտ ակնոցներ. կուգար մեր դասերը աչքէ կ'անցընէր եւ օր մը ինձ կարդալ տուաւ L'Enfance անուն ֆրանսերէն գրքոյկէն մէկ երկու էջ ու իմ արտասանութեանս կամ ընթերցումիս այնքան հաւնեցաւ, որ գրպանէն հանեց 5 պըրուշնոց մէթալիք կոչուած դրամէն եւ ինձ զայն նուէր տուաւ. չուզեցի առնել, բայց պնդեց ու ես ալ չմերժեցի:

Խիստ լաւ վերաբերում ունէր աշակերտներուն հանդէպ, հայրական ըսեմ թէ՞ եղբայրական, խօսակցութիւն մը կ'ընէր ամէնուն հետ, բայց խօսած ժամանակը բերնին թուքերը կը սրսկէր չուրջ բոլորը, որուն համար զինք մականուանած էինք՝ 'Թքացայտ Մարտիկ աղա':

Զգիտեմ թէ ո՞վ հնարեց այս "Թքացայտ" բառը, որ գոյութիւն չունի մեր բառարաններուն մէջ. անկասկած մեր չարաճճի ընկերներէն մէկին հնարածն էր այն եւ ամէնքս կը հոլովէինք՝ "Թքացայտը եկաւ. Թքացայտը գնաց" խօսքը, իրարու հաղորդելով:

Այսու հանդերձ կ'ակնածէինք իրմէն, զի շա՛տ բարի էր, եւ ջերմապէս հոգածու վարժարանին բարեկարգութեանը. դժբախտաբար երկար չմնաց իր պաշտօնին մէջ եւ մեկնեցաւ՝ մտքիս մէջ անջինջ թողլով "Թքացայտ"ածականը, զոր ես յետոյ "Թքափիւռ"ի փոխեցի:

***

Անջինջ, անմոռաց մնացած է այո՛, այդ բառը մտքիս մէջ եւ շա՛տ ալ գեղեցիկ ինձ երեւցած է: 1881 Թուին՝ ուսանողութեանս ժամանակ, երբ ինձ ուղեկից ու բնակակից ունեցայ Յովհաննէս Շահնազարը, իրաւաբանութեան ուսանող Փարիզի մէջ, յետագային խմբագիր "Հայրենիք" օրաթերթին եւ կարող գրիչ, ես այդ "Թքափիւռ" ածականը իրեն յատկացուցի, որովհետեւ տնօրէն Մարտիկ աղային պէս, Շահնազար ինքն ալ երբ խօսելու սկսէր, իր առատահոսուն թուքերովը, դէմը կեցող, զինքը մտիկ ընող անձին երեսը կ'ողողէր:

Դժբախտաբար շատեր ճանչցած եմ, շատեր որոնք ունէին թքացայտիչ խօսուածք. անվայելուչ թերութիւն մը, զոր կարելի է սրբագրել, եթէ խօսելէ առաջ կուլ տրուին բերնի թուքերը եւ խօսուած միջոցին ալ օրէնք, վարժութիւն ըլլուի ընդհատել խօսքը եւ կուլ տալ թուքը: Բժշկական այս պատուիրանապահութիւնը ջերմապէս յանձնարարելով բոլոր "Թըքացայտ" խօսողներուն, ես կ'երթամ նորէն իմ պատանեկութեանս դպրոցին մէջ թափառիլ:

***

Տնօրէն Մարտիկ աղային մեկնելէն յետոյ, վարժարանէն հանուած էին խստաբարոյ եւ աշակերտները ծեծահար ընող վարժապետներն ալ. եւ ինչպէս գրած եմ արդէն, նոր բարեկարգութեան շրջան մը սկիզբ առած էր: Արշակ Յակոբի, Եղիազար Մուրատեանի բարեբաստիկ շրջանը, որու միջոցին Հայրապետ եւ Կարապետ Ասլանեան եղբայրները կառավարիչ անուանուեցան. առաջինը Ուսումնարանին, երկրորդը նախակրթարանին համար:

Երկուքն ալ սքանչելի գեղագիրներ էին, որով դպրոցին գրավարժութեան, գեղագրութեան դասերը իրենց վրայ առին, փոխանակ Թուղլաճեան Միհրան անձին, որ գիրի դասատուներս էր եւ հրաժարեցաւ:

Ամուրի էին Ասլանեանները, բայց քանի մը ամիսներէ վերջ ամուսնացան. նախ Հայրապետը, ապա Կարապետը եւ կազմեցին ընտանեկան լաւ բոյներ:

Զափազանցօրէն նախանձախնդիր էին աշակերտներու բարոյական կենցաղին եւ ուշադիր անոնց եկեղեցասիրութեան եւ այս նպատակաւ ամէն օր երկար երկար խրատականներ կը կարդային մեզի:

***

Իրենց խրատականներէն երկու հատ միտքս մնացած են եւ լսած եմ Հայրապետ կառավարիչէն. եկեղեցասիրութեան եւ կրօնասիրութեան հրաւիրակ քարոզութիւն մը տուած օրը, պատմեց մեզի թէ Պոլսոյ կողմը, Հրդեհ կը ծագի փողոցի մը մէջ, ուր ծերունի քահանայ մը կը բնակի եղեր. դրացիներ կ'երթան իր տունը, «Տէր պապա, կրակ կայ, պիտի այրիք. դուրս հանենք քեզի» կ'ըսեն. քահանան մտիկ չըներ եւ ծնկաչոք կ'աղօթէ, մինչ հրդեհը միայն մօտակայ տուները այրել ու մոխիր դարձնելէ յետոյ կը մարի. առանց քահանային տունին վնաս հասցնելու:

Հայրապետ Ասլանեան այս օրինակը մեզ պատմելով կ'ուզէր հաւատքի մեծութեան ոյժը ցոյց տալ, եւ մենք հաճութեամբ կ'ունկնդրէինք իր խրատականներուն:

Ուրիշ անգամ մ'ալ, պզտանքի ժամանակ երբ երկու տղայ իրարու քար նետելու կ'ըլլային, Հայրապետ Ասլանեան, որ քիչ հեռու կեցած կը դիտէր, գնաց քովերնին, կանչեց բոլոր աշակերտները եւ պատուիրեց որ քարերու հետ չխաղան, «որովհետեւ քարին մէջը արիւն կայ» ըսաւ. այսինքն թէ, երբոր իրարու քար նետուի կրնայ պատահիլ, որ նետուած քարը մարմնին մէկ կողմը վիրաւորէ եւ արիւն հոսեցնէ:

Այսպիսի գեղեցիկ օրինակներով լի էին Հայրապետ կառավարիչին եւ եղբօրը խօսած խրատականները, որոնցմէ մեծապէս կ'օգտուէինք մենք բոլոր աշակերտներս:

***

Մեր թաղայութեանը՝ Ս. Խաչ եկեղեցին, Գում-գաբուի Մայր Եկեղեցիէն յետոյ երկրորդ պատրիարքանիստ եկեղեցին էր համարուած, պաշտօնական վայր մ'էր, մեծ համբաւ ունէր. բացի նշանաւոր քարոզիչներէն, զորս յիշատակած եմ, կային 12է աւելի քահանաներ, որոնց աւագերէցն էր Տէր Յովհաննէս գիտուն քահանան, զոր անգամ մը միայն կը յիշեմ տեսած ըլլալ իր խոր ծերութեանը մէջ. վախճանեցաւ 1866ի վերջերը: Իր մականունը Փափազեան ըլլալուն, կ'ենթադրեմ թէ որդի էր քահանայի:

(Շար. 40)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le Révérend Père Komitas HOVNANYAN
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — **Marseille**

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեցուք
ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23
Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ
Տօն Պայծառակերպութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
ի Թափոր Լերինն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30*ին:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 23
Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24
Մեռելոց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարդագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

OFFRE

Le poste de Secrétaire général de l'Université Française en Arménie, à pourvoir pour le 1er janvier 2007, vient d'être publié et va l'être à nouveau avec date limite de dépôt des candidatures fixée début août :
https://www.smae.diplomatie.gouv.fr/transparence/listeemploiat2.asp

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle

AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations **04 94 19 51 50**
01 48 78 02 99

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour **du 28 juillet au 12 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.
Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes
— Nombre de places limité —
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

բելու համար Լիբանանի գերիշխանութիւնը, անկախութիւնը եւ քաղաքացիներուն ապահովութիւնը:

Նոյն Յայտարարութեամբ կ'ըսուի նաեւ. "Այս կացութեան մէջ, լիբանանահայութիւնը յարաբերաբար կը մնայ հանդարտ եւ խունապային վիճակէ հեռու, միակամ ոգիով միշտ զօրավիգ մնալով Լիբանանի ազգային միասնականութեան եւ իր կարելիութիւնը սպառ՝ կը դնէ լիբանանցի աղէտահար հայրենակիցներուն կարիքներուն բաւարարման":

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԻՐԱՔԻ մէջ ջարդը չի դադրիր եւ Յուլիս 18ին ալ Քուֆայի ոճրափորձին մեռեալներու թիւը 40 չէր ինչպէս ըսուեցաւ սկիզբը, այլ՝ 60 եւ 130 վիրաւորներ կային: Յուլիս 12էն, երբ ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան Նախարարը Պաղտատ կը հասնէր ապահովութեամբ զբաղելու համար, մեռեալներու թիւը 300էն աւելի էր: Միջին հաշուով, օրական 50 Իրաքցի կը մեռնի:

ՏՕԹԸ կը շարունակուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ եւ Յուլիս 19ին ալ Փարիզի մէջ ջերմութիւնը 38 աստիճանի հասած էր, ինչ որ մրցանիշ մըն է: Գաւառն ալ ութսունամեայ երկու հոգի մեռած է եւ կը կարծուի որ տօթին հետեւանքով է: Եւրոպան ալ նոյն վիճակին մէջ է եւ օրինակ Մեծն Բրիտանիա նման ջերմութեան չէր հասած եւ Յուլիս 18ին, հանրակառքերու մէջ ջերմաստիճանը 57ի բարձրացած էր:

ԿԱՆԱՉՆԵՐԸ յաջողեցան, ի վերջոյ, ընտրել նախագահական իրենց թեկնածուն: Ծանօթ է, բազմաթիւ քուէարկութիւններէ ետք կարելի չէր եղած ճշդել թէ ո՞վ յաղթած է՝ Տոմինիք Վուանէ՞ թէ Իվ Գոշէ: Յուլիս 18ին, Տոմինիք Վուանէ յաղթած է 57 ձայներու առաւելութեամբ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը միաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկած է որ կը պահանջէ ռուսական ուժերու մեկնումը: Անոնք հաստատուած են Հարաւային Օսէթիայէն զատ, նաեւ Աբխազիա: Այս պահանջը նոր չէ եւ այս միջոցին կրնայ ա՛լ աւելի լարել Ռուսաստանի եւ Վրաստանի յարաբերութիւնները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Յուլիս 17ին Մայր Աթոռի Գէորգեան հոգեւոր ճեմարանին մէջ բացումը կատարուած է սփիւռքահայ ուսուցիչներու վերապատրաստութեան դասընթացքին: Անոնց կը մասնակցին ԱՄՆ-էն, Ռուսաստանէն, Իրանէն, Սուրիայէն, Պրազիլէն, Ռումանիայէն, Լիբանանէն, Ուկրանիայէն, Լիթուանիայէն, Վրաստանէն 70 ուսուցիչներ: Ելոյթներ ունեցած են Մայր Աթոռի քրիստոնէական դաստիարակութեան կեդրոնի տնօրէն Ղուկաս Արք. Զաքարեան, Կրթութեան նախարար Լ. Մկրտչեան, Ազգ. Ժողովի կրթութեան, մշակոյթի մշտական յանձնաժողովի նախագահ Հրանոյշ Յակոբեան:

***

ԼՂՀ

ԲԱՔՈՒԻ ՀՐԱՀՐԱԾ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԳՕՏԻԻ ՀՐԴԵՀՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Աւելի քան ամիսէ մը ի վեր ազրպէջանական լրատուամիջոցները բաւական լայն տեղ կը յատկացնեն Ղարաբաղի շուրջի գրաւեալ տարածքներուն Ազրպէջանի սահմանակից գօտիներուն մէջ բռնկած հրդեհներուն: Կը պնդեն թէ Հայերն են հրձիգները եւ անոնց նպատակն է փճացնել "ազրպէջանական" տարածքներ, ծառաստաններ, եւլն.:

Պատասխանելու համար այս կարգի պնդումներու, ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը Յայտարարութիւն մը հրապարակած է: Հոն կ'ըսուի թէ Յունիսի սկիզբէն ծագած հրդեհները լուրջ վտանգ կը սպառնան բնակչութեան: Ստեղծուած է յատուկ յանձնաժողով որուն մէջ ընդգրկուած են ապահովութեան պատասխանատու նախարարութիւններու եւ գերատեսչութիւններու ներկայացուցիչներ: Հրդեհները կարելի չափով սահմանափակելու, անոնց տարածումին արգելք ըլլալու գործին մէջ ներգրաւուած են հակահրդեհային ծառայութեան եւ արտակարգ վիճակներու վարչութեան ստորաբաժանումները, տեղական վարչական կազմերու ղեկավարներ եւ բնակչութիւնը: Բոլոր համայնքներուն մէջ ամբողջ օրուան հերթապահութիւն հաստատուած է: Այդ բոլորով հանդերձ կացութիւնը վատթարացած է, Ղարաբաղի գիւղատնտեսութեան ծանր սպառնալիք ներկայացնելով: Հրդեհներուն զոհ կ'ըլլան յատկապէս հացահատիկի ցանքերը: Յատուկ յանձնաժողովին տարած աշխատանքով ձեռք ձգուած են անհերքելի տուեալներ որոնք կը վկայեն որ հրդեհներուն պատճառը ազրպէջանական կողմէ թշնամական գործողութիւններն են: Բաքու կը ձգտի քայքայելու Ղարաբաղի տնտեսութիւնը եւ արգելք ըլլալու անոր զարգացման: Ատոր զուգահեռ ալ տեղական ու արտասահմանեան լրատուամիջոցներու մէջ աշխոյժ քարոզչութեամբ կը զրպարտեն հայկական կողմը, փորձելով կատարուածին մեղքը ձգել անոր վրայ:

Ազրպէջանցիներու ընթացքը Ղարաբաղի ժողովուրդին դէմ քարոզչական - հոգեբանական պատերազմի շարունակութիւնը եւ Բաքուի յարձակումը քողարկելու անյաջող փորձ նկատելով, ԼՂՀ Արտաքին գործերու Նախարարութիւնը միջազգային հանրութեան, Մինսկի խումբի նախագահներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ կատարուածին վրայ. կը շեշտէ թէ Ազրպէջանի թշնամական գործողութիւններուն դէմ միջոցներու չձեռնարկելու պարագային, հանրապետութեան ապահովութեան նպատակով պաշտօնական Ստեփանակերտ իրեն կը վերապահէ պատասխան համարժէք քայլերու դիմելու իրաւունքը:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 21

VENDREDI
21 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.501 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.501

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԴԱՇՏԸ ԼԻԲԱՆԱՆ

ՌՈՒՄԲԵՐ ՆԱԵՒ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎՐԱՅ

325 ՄԵՌԵԱԼ, 650 ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՒ ԽՈՒՃԱՊ

Ուրիշներու պատերազմական դաշտը դարձած է ամբողջ Լիբանանը եւ Յուլիս 19ին, Պէյրութի կեդրոնն իսկ, քրիստոնեայ թաղամասը, ռումբերու տակ կը մընար: Կը թուի որ Իսրայէլ Հեզպոլլայի մղձաւանջով կ'ապրի եւ ամէն կողմ, ամէն տեղ Հեզպոլլա կը տեսնէ, մինչեւ իսկ Պէյրութի հարաւը ուր պունքըր մը տեսած է եւ 23 թոն ռումբ նետած է, ըստ Մաարիւ օրաթերթին, որովհետեւ այդ պունքըրը ապաստանած էր Հեզպոլլայի ղեկավարը՝ Հասան Նասրալլահ: Յայտնի չէր թէ այդպիսի բան մը կա՞ր:

Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլ որեւէ կարեւորութիւն չի տար հրադադարի «սրտցաւ» կոչերուն եւ Յուլիս 19ին ալ յայտարարած է որ իր մղած պատերազմը ժամանակի սահմանափակում չունի: Յուլիս 19ը ամէնէն արիւնալի օրը նկատուած է եւ այդ օրուան հաշուեկշիռի մը համաձայն, լիբանանեան կողմը մեռեալներու թիւը 325 էր, 650 վիրաւորներ կային եւ կէս միլիոնէ աւելի աքսորական՝ ճամբաներու վրայ: Իսրայէլ կը յարձակի նաեւ Գազայի մէջ, ուր նոյն օրը 40 Պաղեստինցի սպաննուած էր, 100ի հասցնելով այդ ճակատի մեռեալներուն թիւը: Համեմատաբար քիչ զոհ տուած է Իսրայէլ, որու աղբիւրներուն համաձայն 27 մեռեալ կայ (12 զինուորական եւ 15 բընակիչ): Հրթիռներ արձակուած էին նաեւ Նազարէթի վրայ, ուր երկու երախաներ մեռած էին: Պէյրութի քրիստոնեայ թաղամասին ռմբակոծութիւնը կատաղութեան ծնունդ տուած է քրիստոնեաներու մօտ, որոնք ինչպէս կը վկայէ անոնցմէ մէկը (Լիպէրասիոն, Յուլիս 20) ոչ մէկ համակրանք ունին Հեզպոլլայի նկատմամբ եւ զոհ կ'երթան ռումբերու, որոնք կապ չունին իրենց հետ: Ռումբեր ինկած են Էշրաֆիէի վրայ եւ բարեբախտաբար մեծ վնասներ չեն պատճառած: Ուրիշ քրիստոնեայ բնակիչ մը հարց կու տայ՝ «Արդեօ՞ք Իսրայէլացիք կը խորհին թէ չիի քաղաքացորք մը կրնայ իր զէնքերը պահպանել շրջանի մը մէջ, որ 25 տարի լիբանանեան ուժերու բերդը եղած է»: Լիպէրասիոն իր խմբագրականով իսկ կը խոստովանի որ եթէ նոյնիսկ Իսրայէլ միջամտած է Հեզպոլլայի յարձակումէն ետք (Յուլիս 12), իր հակազդեցութիւնը ոչ մէկ համեմատութիւն ունի եւ իր ծաւալով կրնայ ողբերգական հետեւանքներ ունենալ: Պարզ է որ, որուն յանցանքովն ալ սկսած ըլլայ այս անընդունելի պատերազմը, շատ են անոնք որոնք չեն կրնար ըմբռնել իսրայէլեան այս ընթացքը եւ այդ հակազդեցութեան առաջքն առնելու համար է, անկասկած, որ ԳՐԻՖ-ի (Ֆրանսայի Հրէական Կազմակերպութեանց Ներկայացուցչական Խորհուրդ) գլխաւորութեամբ հրէական բոլոր կազմակերպութիւնները հրակայ ծանուցում մը հրատարակած են մամուլին մէջ (Լը Մոնտ, Ֆիկառօ, Լիպէրասիոն, եւլն.) որու խորագիրն է՝ «Հեզպոլլան սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար» եւ ուր ամէն բանի մեղքը կ'իյնայ միայն Հեզպոլլային վրայ, որ կը ծրագրէ Իսրայէլի բնաջնջումը, որու պատճառաւ Իսրայէլ կը դիմէ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան: Կը յիշուի որ Հայֆա զուգորդ քաղաք է Մարսէյլի հետ, եւ հարց կը տրուի՝ Ֆրանսա կրաւորական դիրք կը պահէ՞ր, եթէ Մարսէյլը ռմբակոծուէր եւ զոհեր տար:

Յատկանշական է, որ Եւրոպայի 25երուն մէջ, մէկ պետութիւն գտնուած է, որ համարձակած է քննադատել եւ ամբաստանել Իսրայէլը իր ընթացքին համար, Նորվեկիան է:

ՍԻՆԻՈՐԱՅԻ ԿՈՉԸ

Ռումբերէն, տեղահանութենէն եւ անմիջական ապագայի մտավախութիւններէն զատ, կայ ուրիշ ողբերգութիւն մը, որ մարդասիրական բնոյթ ունի եւ այդ առնչութեամբ Շիրաքի որոշումով իսկ (Յուլիս 19) Ֆրանսա առաջին օժանդակութիւններ ղրկեց Յուլիս 20ին: Լիբանանի վարչապետն ալ՝ Ֆուատ Սինիորա Ֆիկառոյի միջոցաւ (Յուլիս 20) օգնութեան կոչ մը կ'ընէ, որովհետեւ կ'ըսէ՝ «Իսրայէլ մեզ դժոխք կը տանի»: Սինիորա կը գտնէ որ Իսրայէլ եւ Հեզպոլլան հրադադար հաստատեն, թոյլ տալու համար մարդասիրական գօտիի մը ստեղծումին, սնունդ եւ դեղ հասցնելու համար հարաւի բնակչութիւններուն: Հարց կը տրուի իրեն թէ յուսախաբ չէ՞ միջազգային հաւաքականութեան հակազդեցութենէն ու վարչապետը կը կրկնէ թէ պէտք է վերջ տալ սպանդին: Իսրայէլ քարուքանդ կ'ընէ Լիբանանը, կամուրջները, կառոյցները, աներեւակայելի ոճիրներ կը գործէ: Իսրայէլ կ'ըսէ թէ ահաբեկչութեան զոհ է, բայց չաբաթ մըն է ինք է որ պետական ահաբեկչութիւն կը գործէ: Ինչո՞ւ քարուքանդ կ'ընէ կաթի գործատուն մը, հիւանդատար կառքեր: Իսրայէլեան բանակը ամբողջ ժողովուրդ մը կ'ահաբեկէ: Ու Սինիորա կը թուէ Իսրայէլի հետ եղած առկախ հարցերը՝ լիբանանցի բանտարկեալներու վերադարձ, Շեպաայի ագարակներու դրաւումը, Հեզպոլլայի ապազինումը եւ լիբանանեան բանակի հաստատումը հարաւային Լիբանան: Կ'ըսէ թէ Հեզպոլլան փիրենք տեղեակ չէ պահած որ պատանդներ կը բռնէ և Լիբանանի կառավարութիւնը համաձայն չէ այդ արարքին հետ:

***

Երեսուն հազար Լիբանանցի ալ Սուրիա ապաստանած են եւ կառավարութիւնը դպրոցներ եւ մզկիթներ բացած է ապաստան տալու համար: Նախագահ Ասատ որոշած է օժանդակութիւն ալ կատարել Լիբանանի՝ մարդասիրական գետնի վրայ: Սուրիա կ'ուզէ յիշել հին ասացուածքը պաասական վարչակարգին՝ «Մէկ երկիր երկու ժողովուրդի համար»:

***

Կիպրոսի կամ Սուրիոյ ճամբով, բազմաթիւ օտարականներ հեռացած են Լիբանանէն: Ասոնց մէջ կան 1500 Անգլիացի, 3000 Դանիացի, 700 Գերմանացի, 500 Նորվեկիացի, 500 Ռումանացի, 380 Սպանացի, 182 Իտալացի:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Յուլիս 19ին Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր Ղեւոնդեան մամուլի ասուլիսով մը կարգ մը լուսաբանութիւններ տուած է: Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը անմիջականօրէն կը ղեկավարէ դեսպանատան աշխատանքները, իսկ տեղւոյն վրայ դեսպանատունը սերտ գործակցութեան մէջ է Հալէպի հիւպատոսարանին ու Դամասկոսի դեսպանատան հետ: Ներկայի գըլխաւոր հարցը փախաքողներուն Երեւան փոխադրութեան կազմակերպչական, իրաւական, դիւանագիտական, քաղաքական ծառայութիւն ապահովելն է:

Ներկայիս Հալէպէն երկու թռիչքով Երեւան փոխադրուած է 186 հոգի, որոնց մօտ 65%ը Հայաստանի քաղաքացի է. շուրջ 250 հոգի ալ կը սպասէ որ փոխադրութեան կարգը իրեն գայ:

***

Երեւանի մէջ «ժամանակաւոր պաշտպանուած անձի կարգավիճակ» ունենալու համար չորս Լիբանանահայ դիմում կատարած է: Այս կարգավիճակը օրինական բնակութեան իրաւունք կու տայ Հայաստանի մէջ. բայց պետութիւնը այդ անձերուն բնակարան տրամադրելու գործը չի ստանձներ: Եթէ անոնք մնալու տեղ չունին, կրնան Նոր Նորքի կացարանը տեղաւորուիլ. հոն 8–10 ընտանիքի կայք տալու սահմանափակ պայմաններ կան: Հոն ընդունուողները երեք ամիս միայն կրնան մնալ:

Օրէնքով Լիբանանահայերու 15 հազար դրամի միանուագ նպաստ կը տրուի. անոնք Կարմիր Խաչէն ալ ամսական մինչեւ 20 հազար դրամ կրնան ստանալ, եթէ իրենց պայմանները համապատասխան ըլլան ճշդուած չափանիշերուն:

Գաղթի գործակալութիւնը կրնայ օժանդակել նաեւ կրթութեան եւ ձրի բուժման հարցերու մէջ:

***

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային Լիբանանի վտանգուած գիւղերէն ու Պէյրութի հարաւային արուարձաններէն բնակչութեան գաղթը դէպի աւելի հանդարտ շրջաններ, Պուրճ Համուտ հայաշատ թաղն ալ թիրախ դարձուցած է: Հ.Յ.Դ. պատուիրակութիւն մը եւ հայկական բարեսիրական միութիւններու ներկայացուցիչներ Յուլիս 19-ին այցելած են նոյն թաղին գաղթականներու կեդրոնները և ուտեստեղէն, առաջին անհրաժեշտութեան պիտոյքներ բաժնած:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԻՐԱՔԵԱՆ Դ. ԳՈՒՆԴԸ

2005 Յունուարին սկսած Իրաքի խաղաղապահ զօրքերուն մասնակցութեան հայաստանեան ծրագիրը կը շարունակուի: Չորրորդ գունդը կը մեկնի Յուլիս 23ին: Ան բաղկացած է 46 հոգիէ որոնց մէջ կան բժիշկներ, վարորդներ, ականազերծողներ, սպաներ:

***

ԼՂՀ

ՀՐՁԻԳՆԵՐԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐՆ ԵՆ

Յուլիս 19ին Հայաստանի ու Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնները ստացած են Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.-ի նախագահի անձնական ներկայացուցիչ Ա. Կասպրչիկի տեղեկագիրը Ղարաբաղի շուրջի գրաւեալ տարածքներուն Ադրբեջանի սահմանակից գօտիներուն մէջ ծագած հրդեհներուն մասին: Տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ անոնց պատասխանատուները Ադրբեջանցիներն են, որոնք կրակի տալով ցանքեր ու ծառաստաններ, կը ջանան հարուածել ԼՂՀ-ի դիւղատնտեսութիւնը, նեղ կացութեան մատնել զայն:

Վերջին շրջանին նոյն այդ հրդեհները քարոզչական աշխոյժ գործունէութեան մը հիմնատարրը եղած էին ադրբեջանական լրասփիւռներու կողմէ. անոնք աղմուկ-աղաղակով կը փորձէին Ղարաբաղի Հայերը ամբողջ աշխարհին առջեւ պախարակել հրձիգութեան մեղադրանքով:

ՄԱՀ ՆԿԱՐԻՉ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍԼԱՄԱԶԵԱՆԻ

99 տարեկանին մահացած է նկարիչ Մ. Ասլամազեան: Ծնած էր ներկայի Շիրակաւան գիւղը (նախապէս Բաշ-Շիրակ). փոքր տարիքին Լենինականի գեղարկարչական աշխատանոցին մէջ սկսած է նկարչութիւն ուսանիլ, յետոյ հմտացած է Մոսկուայի եւ Ս. Պետերբուրգի մէջ: 1930էն սկսած է ուշադրութիւն գրաւել իր պաստառներով. 1932ին առաջին մըրցանակ շահած է Սոչիի մէկ առողջարանին համար որմնանկարի մրցումին: Յաջորդած են բազմաթիւ ուրիշ մրցանակներ, մետալներ: Տարիներու ընթացքին լայն հորիզոններ նուաճած է անոր արուեստը, ճանաչումի ու գնահատանքի արժանանալով շատ երկիրներու մէջ:

Հայաստանի ազգային պատկերասրահին մէջ կը պահուին անոր 14 նկարները, ձեռագրերը, լուսանկարներ, ուրիշ նիւթեր: Իր «Հերոսի վերադարձը» մեծածաւալ պաստառը մնայուն կերպով կը ցուցադրուի հոն:

ՆԵՐՍԷՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԹ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ներսէս-Պետրոս ԺԹ. Հայ կաթողիկէ Կաթողիկոս Պատրիարքը որ Արցախ այցին ընթացքին առողջական պատճառներով Երեւան փոխադրուած ու բժշկական խնամքի տակ առնուած էր, Յուլիս 19ին իրեն ընկերացող պատուիրակութեան հետ մեկնած է Հալէպ, անկէ Պէյրութ անցնելու համար: Անոնց Արցախ այցին գլխաւոր նպատակը եղած էր Շուշիի մշակ. հետազօտութիւններու «Ժան Պօղոսեան» թանգարանին բացումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Թրքական զօրքին Իրաքի մէջ հակաքիւրտ գործո-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱԽԱ-ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

(521 - Ն. Ք. - 301 - Յ. Տ.)

(ՔԱՂՈՒԱԾ «ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ» ՀԱՏՈՐԷՆ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

Բուն տաճարը կամ ճաշարան-խրախճանութիւնը կրնար ի հարկին խորանի այսինքն վրանի տակ ըլլալ: Նպատակը հաւաքման սրահ մը ըլլան էր: Մեծամեծներու տան մէջ լայնակառոյց ու բարձրաձեղուն էր ան, ոսկեզօծ ու խիստ նկարազարդ: Ընդարձակները կարող էին մինչեւ 900 կոչնական պարփակել: Կոչնականներու համար ան կահաւորուած էր հանգստաւէտ կերպով. հիւրերը կը նստէին տապաստակներու վրայ դրուած զարդարուն ու ոսկեհուռ բարձերու կամ բազմականներու վրայ, ըստ աստիճանի. աթոռ չկար:

Ճաշասեղանը բարձերու մակարդակին յարմարցուած էր ու համեմատաբար ցած. ճաշէն առաջ ծածկուած կ'ըլլար չքեղ օթոցով: Կոչնականները Հռովմէացւոց նման չէին ընկողմաներ, այլ կը նստէին ուղիղ կամ ծալապատիկ: Սեղանը զարդարուած կ'ըլլար ոսկեղէն, արծաթեղէն, փայտեղէն ու քարեղէն անօթներով, սպասներով ու համասպրամ ծաղկալէներով որոնց մէջ զետեղուած կ'ըլլային նախընտրաբար վարդ ու շուշան, ներգիս ու յասմիկ, մեղրուկ ու մանիշակ, ինչպէս նաեւ ապաքան, անիար, սմնեակ, չամպղիտակ, հօրոտ ու մուրոտ: Գլխաւոր սպասներն էին տարգալ կամ դրգալ (հեղուկ կերակուրներու պնակ) պնակ կամ սկաւառակ, սկուտեղ (չոր կերակուրներու պնակ), մաղզըմայ (բոլորչի ու տափարակ պնակ), խան (աղանդերի անօթ), ափսէ (գոգաւոր անօթ), պատառաքաղ կամ մասկալ, դգալ ու դանակ:

Ըմպելիներու ընդունարաններն էին նըւագ կամ նաւակ (լայնաշուրթն գաւաթ), կղթայ (կանթաւոր գաւաթ), տաշտ (թաս), սկահ ու սկահակ (ձէթի ընդունարան), դաշխուրան (մեծ ըմպանակ), բաժակ (պատուանդանաւոր ըմպանակ), կոտինդ (փոքր ըմպանակ), սկիհ (պատուանդանաւոր լայնաշուրթն բաժակ), պատժանակ (մեծ տաշտ), պտճակ (եղջիւրաձեւ ըմպանակ) տոստոքան կամ սարկարան կամ մայծրայ (ձեռքէ ձեռք անցուող մեծ ըմպանակ): Գինին մառանէն թակոյկով կը բերուէր սեղան. ճաշակ կոչուող երկար բռնով գոգաւոր անօթով մը կ'առնուէր անկէ, մատռուակը առաստակ կոչուող ծորակաւոր անօթով մը զայն կը հոսեցնէր կոչնականին տաշտին մէջ. այս անօթին խողովակաւոր մասը կը կոչուէր սկնճափող: Լուացման կոնքերը, դարուն համեմատ կը կոչուէին նգոյր, շանիճ, քախտին ու տաշտագուրան: Գինին կը խմուէր միշտ անապակ:

Կոչունքի համար ափնուականներու դուռը կը ղրկուէր մասնաւոր հրաւիրակ, որ կը կոչուէր նուիրակ: Խնջոյքը տեղի կ'ունենար սովորաբար երեկոյեան, ընթրիքի ձեւին տակ ու կը տեւէր մինչեւ կէս գիշերէ վերջ: Հրաւիրեալները կուգային ձիով կամ հետի, իրենց ծառաներով, որոնք կը կրէին իրենց տիրոջ մեկնոցն ու վերնազգեստը: Կոչնատէրը ջահերու լոյսին տակ ընդառաջ երթալով իր հիւրերը կը դիմաւորէր ապարանքի դրան առջեւ ու եկուորը տանուտէրը կ'ողջունէր աւանդական «ողջո՛յն ընդ քեզ»ով միանգամայն բարձրաձայն տալով կոչնատէրին պատուանունը, որ կը փոխադարձէր «բարի եկիր»ով, ոսմէ վերջ կոչնատէր ու կոչնաւոր կ'ողջագուրուէին:

Տան պատմուճանաց կոչուող մասնաւոր սրահի կամ ներքին դահլիճի մը մէջ վերնազգեստներէ թեթեւնալէ վերջ, բոլորը կը մտնէին տաճարին ընդարձակ սրահը որ լուսաւորուած էր գազամէն, ջահերով, կանթեղներով ու լապտերներով: Սրահին մէջ կային նաեւ աշտանակներ: Մասնաւոր բուրվառներ անուշահոտութիւն կը սփռէին տաճարին մէջ: Կոչնականները կը նստէին բազմականներու վրայ, սեղանին շուրջ, որ ունէր իր պատուոյ տեղը, ուր կը բազմէր աւագագոյն աստիճանաւորը: Ջեռնլուայի արարողութենէն ու սրուակներու կամ կաւշարաններու մէջ մատուցուած անուշահոտ օծանելիքներու կիրարկումէն վերջ՝ ի նշան բարեկամութեան ու հաւատարմութեան, աղուհաց կը կտրուէր, որով կը սկսէր ճաշը: Միեւնոյն ատեն տենդագին աշխատութեան մէջ էին սպասաւորները, չտեմարանապետէն, տակառապետէն, հացատարներէն, խորտկարարներէն, հացարարներէն, ամճաբերներէն, ծաղարարներէն, պղակունագործներէն մինչեւ տաճարապետը, սեղանայարդարները, մատռուակները, բերանապաբիշտները ու յոտնկայս գործակալները: Կոչնականները կը ճաշէին զատ զատ սկաւառակներու մէջ եւ ոչ հաւաքաբար մէկ անօթէ:

Կ'ուտէին պատառաքաղով եւ ոչ մատներով: Սպասեակները կը ծառայէին տաճարապետին կամ հացերէցին հսկողութեան ներքեւ: Կերակուրները կը բերուէին մեծ սկուտեղներու մէջ, կոչնականներու կը մատուցուէին թիկունքէն ու իւրաքանչիւր հիւր կ'առնէր որքան որ փափաքէր: Գինին կը մատուցուէր ճակատէն:

Հացի խմորը կը պատրաստուէր բարակ նաշիհէ եւ ոչ սովորական ալիւրէ, ինչպէս խորակ ու գերմակ: Հացը կ'ըլլար նկանակ կամ գրտակ կոչուող գնդակներու ձեւով: Սովորական ոչխարի, կովու ու հաւու միս չէր մտներ ապարանքներու խոհանոցը. որպէս խորտիկ կը գործածուէին որսական երէներու միս ու զուարակներու (մատաղ հորթուկ) ուղեղ: Իբր ախորժաբեր նախերգանք սեղան կը բերուէր գունագեղ թան, որ էր զանազան ընդեղէններէ պատրաստուած թեթեւ ապուր, ինչպէս նաեւ արգանակ, որ էր աղնիւ մսի ջուր: Որպէս նախամուտ, նուագ անունին տակ, իւրաքանչիւր կոչնականի կը մատռուակուէր գաւաթ մը գինի, ու «ընդ գինիս մտանել»ու ընթացքին կ'արտասանուէին բաժակաճառեր, ձօներ ու ողջոյններ:

Մսեղէններու կարգը սապէս էր. նախ չորքոտանիի միս, յետոյ՝ թռչնեղէն, ձկնեղէն ու կթեղէն: Առաջին դասուն կը պատկանէին երէի, այծեամի ու եղջերուի միս, համեմուած ու խորոված եւ կամ խաշած. մին կը կոչուէր խորովոյք, իսկ միւսը՝ պախ: Որպէս թռչնեղէն կը հրամցուէին կաքաւ, վայրի բադ, սայամբ (կաքաւի նմանող թռչուն), փոր (կարապանման թռչուն), թանձր (պարարտ, ջրի թռչուն) ու ագար (անտառային թռչուն): Ձկնեղէններու համար կը պահուէին ձկնատեսանք կոչուող մասնաւոր բուծարաններ: Սեղան կը բերուէին կարմրախայտ, արքայաձուկ ու զանազան անուշ ջուրի ձուկեր, չամփուրի վրայ խորովուած, տապակի մէջ իւղով յաճախ խմորապատ տապկուած, եւ կամ սանի մէջ խաշուած ու վրան քրքում կամ քացախամեղր անցուած: Որպէս աւարտական կուգային կթեղէնները այսինքն վայրի հաւու ձագ ու հաւկիթ, որոնց երբեմն կ'ընկերանար կոգի, սեր, պանիր ու մածուն: Երբեմն կը կցուէր հինգերորդ կերակուր մը, բանջարեղէն, ինչպէս՝ սպանախ, թաղթ (լայնատերեւ սպանախ) ծներեկ, հազար, որպէս համեմ գործածուելով սամիթ, փեգենայ ու խաւարտ: Կային նաեւ ճակնդեղ, կաղամբ, չողգամ եւլն.: Բայց Հայերը գերազանցապէս մսակեր էին:

Ճաշի ընթացքին նուագը կ'ոգեւորէր կոչնականները: Գուսանները ու վարձակները (կին երաժիշտ) կ'երգէին սրնգի, քնարի, փողի ու թմբուկի ընկերակցութիւնով: Նոյն միջոցին տեղի կ'ունենար նաեւ պար: Ճաշէն վերջն էր որ կը սկըսէր բուն գինարբուքը: Սեղանները կը դատարկուէին, դարձեալ տեղի կ'ունենար ձեռնլուայ ու սեղանը կրկին կը յարդարուէր, այս անգամ դինիի սպասներով: Տակառապետին հետ մէջտեղ կ'ելլէին սպիտակազգեստ գեղեցիկ պատանիներ, որպէս մատռուակ, ինչպէս նաեւ գուսաններ, վարձակներ, հարճեր, բոզ կոչուող պերճաղիճներ, երգեցիկներ, կատակ կոչուող հացկահատիկներ, հեղկատակ միմոսներ, հոպիտներ, կաքաւիչ պարաւորներ: Արբեցումի ընթացքին բաժակներ կը բարձրանային, ճակտէ ճակատ ու «անո՛յշ» կ'ըսուէր իրարու: Արբեցութեան երգերը կը կոչուէին գեղօն, խնճոյական կամ ուրախական երգ:

Գողթան երգիչները կը թուէին Վահագնի ծնունդը. հին թագաւորներու քաջագործութիւնները, Արտաշէսի ու Սաթենիկի սիրահարութիւնը, ու հարսնիքը, Արտաւազդի վիհակորոյս մահը:

Արբեցումի ընթացքին կոչնականներու կը հրամցուէին զանազան աղանդերներ, ինչպէս սեխ, խնձոր, տանձ, վարունգ ու ամիճ, որ էր որսկան մսով պատրաստուած խմորեղէն, ինչպէս նաեւ չոր միրգեր որպէս ընկոյզ, նուշ ու կաղին: Կը հրամցուէին նաեւ զանազան հաստեայ ուտելիք, ծաղ (ծալքերէ բաղկացած խմորեղէն), քաքար (իւղով ու ցորենի ալիւրով եփած խմորեղէն), մանդառ (ձէթով եփած լաւաշ), պղակունտ կամ փոխընդեայ (արմտիքի ալիւրէ շինուած խմորեղէն) լաւաշ, չօթ (թանձր լաւաշ), կարկանդակ ու չամչեղէն կոտապ (անուշ խմորեղէն):

Գինարբուքը, որմէ հեռու կը պահուէին կոչնատիրոջ ու կոչնականներու տիկիններն ու աղջիկները, կը վերջանար կէս գիշերէն վերջ: Հիւրերը՝ ընթրատունին հետ դարձեալ կ'ողջագուրուէին ու «բարեա՛ւ մնաս»ի, «երթ բարեա՛ւ»ի փոխանակումէն վերջ, հեծեալ կամ հետիոտն կը մեկնէին իրենց ծառաներուն հետ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԻԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ ՔԱՐՀԱՆՔԵՐԻ ՊԱՅԹԻՒՆՆԵՐԻ ԴԷՄ

Մշակութային ցեղասպանութիւն ենք համարում եւ սոէպ-սոէպ բողոքի ձայն բարձրացնում, երբ մեր հարեւան երկրների տարածքում ոչնչացւում, քանդւում կամ թալանւում են հայկական եկեղեցիներ, վանքեր, խաչքարեր կամ տապաններ: Ջուղայի հայկական խաչքարերի անտառը զինուորական հրաձգարանի վերածելը համամարդկային մշակութային աղէտ է եւ բազմաթիւ նման երեւոյթները Վրաստանում, Ադրբեջանում, Թուրքիայում: Սակայն այս բողոքներն անօգուտ են, երբ ինքներս մեզ բուժելու փոխարէն նայում ենք ուրիշի հասցրած վէրքերին: Ինչպէ՞ս ենք մեր երկրի ներսում վերաբերւում մեր մշակութային անցեալի ու ներկայի արժէքներին: Խօսուն փաստեր են Զ. Սարգսեանի լուսանկարները, նաեւ որպէս այսօրուայ Անիի պատմութեան վաւերագրեր:

Լուսանկարները, որ արել է 2006ի Յուլիսի 5ին Զաւէն Սարգսեանը, ուշադրութիւն են հրաւիրում մի քանի կարեւոր հանգամանքների: Տարիներ շարունակ՝ դեռեւս 2000ին այս քարհանքերում կատարուող հզօր պայթիւնները ուղղակի վըտանգում էին Հայոց հնամենի մայրաքաղաքի ճարտարապետական սքանչելիքները: Զ. Սարգսեանը պատմում է, որ Անիի Մայր տաճարից ընկած քարերի մասին երբ հարցուփորձ է արել, մի թուրք աշխատող հանգիստ ցոյց է տուել դիմացի (մեր) ափի քարհանքերը՝ թէ տեսէք՝ Հայերը Անին ինչ են անում: Եւ եթէ այսօր քարհանքերի (դեղին տուֆի) աշխատանքների հետեւանքով առաջացած ցընցումները կարող են վտանգ չներկայացնել, միեւնոյնն է՝ սա արդէն հրաշալի առիթ է մեր հարեւանների համար հայկական ճարտարապետական կոթողների հետ պատահող ամէն բան վերագրելու մեզ: Անիի Մայր տաճարի դիմացի երեք չահագործուող այս քարհանքերի համայնապատկերը բնաւ "չանէկան" չէ, ոչ միայն զգացական, յուզական կամ զուտ տեսողական առումներով, այլեւ քարհանքերի նման ձեւով շահագործման տեսակէտից: Աշխատանքները արւում են բարբարոսաբար, անխնայ՝ տրաքացնելով քարի մեծ կտորները հանւում, իսկ մնացածները թափւում են: Թափօնները լցւում են Անիի հին գերեզմանատների տապանաքարերի վրայ, որոնք կարող են վնասուել կամ ժամանակի ընթացքում ծածկուել աչքից:

Հայոց հազարամեայ մայրաքաղաքի՝ Անիի սրբազան լռութիւնը եւ սպասման խորհուրդը՝ մի ափին, միւսին՝ Հայոց այսօրուայ քարհանքային իրականութիւնը՝ դողդողոցների ու հայհոյախառն աղմուկի: Այս երկու պատկերների հակասութիւնը ստեղծում է մի տպաւորութիւն, որ թելադրում է քարհանքերի շահագործումը դադարեցնելու եւ փակելու առաջարկ: Մինչեւ քարհանքերի շահագործման արդիական տեխնոլոգիաների ձեռքբերումը այս հողակտորը հանգիստ կը մնայ ու Անին՝ գոնէ մեր կողմից անվտանգ, մանաւանդ որ տուֆի հանքերով հարուստ Հիւսիսային Հայաստանը շահագործուելին այլ հնարաւորութիւններ նոյնպէս տալիս է:

ՄԵԼԱՆԻԱ ԲԱԴԱԼԵԱՆ

" Ազգ "

ԼԵՀԱԿԱՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

Վարշաւայի արեւելեան ուսումնասիրութիւններու կեդրոնին նախկին տնօրէնը Պ. Սիէնքիեւիչ յօդուած մը ստորագրած է լեհական մամուլին մէջ, դատապարտելու համար Մոսկուայի ընթացքը. ան կը պնդէ թէ իր երկիրը, անոր կենսական շահերը մնայուն սպառնալիքի ենթակայ են Մոսկուայի կողմէ:

Այս վերջինին կիրարկած արտաքին քաղաքականութիւնը շատ կոշտ - կոպիտ կը նկատուի. մանաւանդ որ այդ քաղաքականութիւնը որ ունի երկիրներու ընտրութեան, միջամուխ ըլլալու, տնտեսական շրջափակում կիրարկելու, ուժանիւթային սպառնալիք ընելու նման անընդունելիներ, Արեւմուտքի կողմէ ոչ մէկ լուրջ հակազդեցութեան տեղի տուած է:

Այդ քաղաքականութիւնը սահմանուած չէ միայն ՀԱՊ-ի երկիրներուն. Ռուսաստանը մերժած է Պալթեան երկիրներուն հետ սահմանային համաձայնութիւնը վաւերացնել. իսկ ռուսական օդանաւերը շատ յաճախ կը բռնաբարեն պալթեան երկնային տարածքը: Ասոնք ալ ամբողջովին չէզոք ձգած են Եւրոպական Միութիւնը, այն տպաւորութիւնը ստեղծելով որ Ռուսերուն լռելեայն իրաւունք կը տրուի այդ ձեւով հակազդելու Պալթեան երկիրներուն, ՕԹԱՆ-ին ու եւրոպացի 25երուն մաս կազմելուն:

Վերջին շրջանին Ռուսերը Եւրոպայի երկիրներուն ուժանիւթի մատակարարման սպառնալիքներով ալ հանդէս եկան, բայց պաշտօնական դատապարտումի ոչ մէկ խօսք արտասանուեցաւ: Կրեմլին ներկայիս կը կիրարկէ քաղաքականութիւն մը որուն նպատակն է յիշողութեան ուրացումը: Ատոր շնորհիւ անցեալին ժխտականները մոռցուած են ու մնացած է կորսուած հզօրութեան կարօտը: Ատիկա ժողովուրդը կը մղէ զօրավիգ ըլլալու օրէ օր աւելի յարձակողական բնոյթով քաղաքականութեան մը:

Ինչ կը վերաբերի Լեհաստանի, ան Ուկրանիոյ "նարնջագոյն" յեղաշրջումին նեցուկ եղաւ, հրաւիրելով շանթերը Ռուսաստանի որ այդ յեղաշրջումը կը նկատէր շրջանին մէջ իր շահերուն ուղղուած սպառնալիք մը: Ցետոյ աստիճանաբար փորձեց Արեւմուտքի հակազդեցութիւնը. շրջափակումի ենթարկեց Պալթեան երկիրներէ սննդեղէնի ներածումը.

«ՈՍԿԷ ԾԻՐԱՆ»Ի ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Շարժնակարի այս փառատօնը որ տարուէ տարի աւելի լայն հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ, փակուած է մրցանակներու յանձնումի հանդիսութեամբ մը: Ծանօթ բեմադիր Արտաւազդ Փելեշեանին մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեան յանձնած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հրամանագրով տրուած "Հայաստանի վաստակաւոր արուեստ" կոչումը: Լաւագոյն ֆիլմի ոսկեայ մրցանակը տրուած է բեմադիր Հու Սիաօ-Սիէնի (Թայվան-Ֆրանսա) "Երեք ժամանակ"ին, արծաթէն՝ Սպանիայէն Ի. Լաքուէստայի "Ժամանակի առասպել"ին, եւ Ֆրանսայէն Ռ. Կէտիկեանի "Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան"ին:

Վաւերագրական լաւագոյն գործը նկատուած է աւստրիացի բեմադիր Մ. Կլաուկիրի "Բանուորին վախճանը". արծաթէ մրցանակին արժանացած է Պրազիլէն Մ. Փրատուի "Խատամիրա"ն: "Հայկական համայնապատկեր" խորագրուած մրցումին գլխաւոր մրցանակը առած է բեմադիր Հրանդ Յակոբեան ("Մոռցուած կղզիների բնակիչները"). քաջալերական վկայականներու արժանացած են Գանատայէն, Ռուսաստանէն երիտասարդ արուեստագէտներ:

Ամոնցմէ զատ Հայկական շարժանկարին մէջ ունեցած վաստակին համար յետմահու յատուկ յիշատակութեան արժանացած է Ալլա Վահունի: Իսկ համաշխարհային շարժանկարին մէջ իրենց վաստակին համար պարաճանովեան պարգեւներ ստացած են Իտալիայէն Մ. Պելոկիօ, Թ. Կուէրան, Իրանէն Մ. Մախմալպաֆը, Հայաստանէն Ա. Փելեշեան եւ ԱՄՆ-էն Կ. Ռէճօն:

Հայաստանի շարժանկարի մասնագէտներու եւ քննադատներու ընկերակցութիւնը մրցանակի արժանի համարած է գերմանացի բեմադիր Ա. Զրեզէնը եւ Ֆրանսայէն Ս. Աւետիքեանը:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ Յուլիս 7ին, Սպահանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Բաբգէն Եպսկ. Չարեանի օրհնութիւններով եւ ձեռամբ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանդ Մարգարեանի եւ ազգային գործիչ Թաթուլ Օհանեանի բացումը կատարուած է Հայ Դատի Նոր կեդրոնատեղիի շէնքին: Ապա, Արարատ միութեան սրահին մէջ, տեղի ունեցած է ժողովրդային հանդիպում Հրանդ Մարգարեանի հետ, որու ընթացքին քննարկուած են ՀՅԴ-ի համար օրակարգի վրայ գտնուող Արցախի, Ջաւախքի եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը յուզող խնդիրներ:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունիս 30ին բացումը կատարուած է ՀՕՄ-ի Գանատայի շրջանի 16րդ պատգամաւորական ժողովին եւ ՀՕՄ-ի 86րդ պատգամաւորական ժողովին: Գանատայէն 49 պատգամաւոր մասնակցած են ներկայացնելով 10 մասնաճիւղերուն ուժը: ՀՕՄ-ի Շրջանային վարչութեան խօսքը փոխանցած է Աննա Պուլկարեան: Հ.Յ.Դ. կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Վաղարշ Էհրամճեան խօսք առնելով բարձր գնահատած է Շրջանային վարչութեան տարած աշխատանքը թէ՛ Գանատայի, թէ՛ Հայաստանի մէջ: Յաջորդաբար խօսք առած են Համազգայինի, ՀՄԸՄ-ի ներկայացուցիչները Վիգէն Թիւֆէնքճեան եւ Սեդրակ Պուրսալեան: Յուլիս 1ին, ժողովը շարունակուած է: 2006-2007 տարեշրջանի առաջարկներն ու թելադրանքները պատկերացումը տուած են Հայ Օգնութեան Միութեան կոչումին, առաքելութեան եւ անոր յանձնառու կեցուածքին: Յուլիս 2ին, օրակարգը յատկացուած էր բանաձեւի յանձնախումբին զեկուցումին: Հուսկ կատարուած է նոր վարչութեան ընտրութիւնը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Նախ Վանիէ Գոլէճի հանդիսասրահին մէջ Յունիս 17ին, ապա, Յունիս 23ին Սալ Պրէպէօճի մէջ, ելոյթ ունեցած է Հայաստանի պարային "Մալաթիա" համոյթը, որ Գանատա ժամանած էր տեղւոյն Թէքէեան Մշակութային միութեան հրաւէրով: Ժամանած խումբը կազմուած է 22 երիտասարդ արուեստագէտներէ, մինչ համոյթը 70 անդամ ունի, բայց, միայն 22ը կրցած են գալ, ինչպէս նշած է կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամ՝ Արթօ Մանուկեան: Ցայտագիրը բաղկացած է երկու մասերէ եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է: Փակման խօսքը արտասանած է ԹՄՄ-ի վարչութեան ատենապետ Նուպար Պասլիկեան:

***

ՊՈԼՍՈՅ Խասեան վարժարանի պարտէզին մէջ, Յուլիս 4ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը նշելու համար շրջանաւարտ 26 աշակերտներու օրը: Կարգով ուղերձներ կարդացած են Դալար Քէօսէօղլու (հայերէն), Շաքէ Թիւթէր (թրքերէն) եւ Ժպիտ Էրտողան (անգլերէն): Ապա, կատարուած է վկայականներու յանձնումը: Նախքան մեկնիլը Մեսրոպ պատրիարք յանձնարարած է աշակերտներուն նախ "մարդ" ըլլալ, որովհետեւ այն որ մարդկային հարուստ արժանիքներ ունի, հաճոյ կը թուի Աստուծոյ:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆ

(ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ)

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

2006 – 2007 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան քաղաքացիներ, որոնք ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն եւ զաւակն են Հայաստանեայց Առաքելական Ս. եկեղեցու, եւ որոնք յաջողութեամբ կը յանձնեն ընդունելութեան քննութիւնները հետեւեալ առարկաներից.

1. Հայոց լեզու (գրաւոր հարցարան)
2. Հայ գրականութիւն (բանաւոր)
3. Հայ ժողովրդի պատմութիւն (բանաւոր)
4. Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում)
5. Օտար լեզու (հարցազրոյց)

Դիմումները տրւում են Գէորգեան հոգեւոր ճեմարանի տեսչի անունով ներկայացնելով ներքոյիշեալ փաստաթղթերը.

1. Դիմում
2. Ինքնակենսագրութիւն
3. Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական
4. Քնութագիր
5. Տեղեկանք բնակավայրից
6. Տեղեկանք առողջութեան մասին (086 ձեւ)
7. Տեղեկանք թեմի առաջնորդից կամ շրջանի քահանայից
8. Երկու լուսանկար 3×4 չափի
9. Զինուորական հաշուառման գրքոյկ
10. Անձնագրի պատճէն
11. Մկրտութեան վկայական

Փաստաթղթերը ներկայացնել անձամբ:

Դիմումներն ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 10ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը, ժամը 10-15ը:

Քննութիւնները՝ Օգոստոսի 25ից:

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանը 2005թ. Մայիսի 18ին ՀՀ ԿԳ նախարարութեան N 322 լիցենզիայով ճանաչուել է որպէս աստուածաբանական համալսարան:

Մեր հասցէն՝

Ք. Էջմիածին

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

Հեռ. +374 (231) 51·71·80

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

տեսնելով որ ամէն մարդ լուռ կը մնայ, շրջափակումի շրջանակին մէջ առաւ Լեհաստանը: Նոյն ատեն ալ Եւրոպական Միութեան կարեւոր երկիրները կը հրաւիրէին Ռուսաստանը եւ Գերմանիան միացնող կազատարի մը շինութեան. ան պիտի անցնէր Պալթեան ծովէն:

Յաջորդ քայլը եղաւ Եւրոպայի Նոր անդամները բաժնել լաւերու եւ գէշերու կողմերուն: Վարշաւայի հետ ճակատումէն ետք Պուտինի Փրակա եւ Պուտափէշտ այցերը ատոր լաւագոյն փաստը կը նկատուին: Այդ ընթացքով Մոսկուա յաջողած է Լեհաստանը մեկուսացնել Եւրոպական Միութեան եւ շրջանին մէջ:

Ստալինեան ճնշումներուն մասին Լեհերու յիշեցումները արկածախնդրական ալեկոծումներ համարուած են Մոսկուայի կողմէ, հիւսիսային եւրոպական կազատարին դէմ բողոքները՝ հակառուս մերժողականութեան մը արտայայտութիւնները, Բելառուսիոյ ժողովրդավարական ձգտումին տրուած նեցուկը՝ ԱՄՆ-ու ձորտի մը փութկոտութիւնը:

Ռուսերը բազմաթիւ ձեւերով հասկցուցած են թէ կրնան աւելի մեղմ ընթացք ունենալ Լեհաստանի հանդէպ, եթէ այս վերջինը հրաժարի Բ. աշխարհամարտին իր քաղաքացիներուն ենթարկուած ստալինեան ճնշումներուն հատուցում պահանջելէ: Սիէնքիեւիչ կը թելադրէ որ Ռուսաստանը անհանգիստ ընող այդ մարզին վրայ աշխատին. լեհական կառավարութիւնը միջազգային կարող փաստաբաններու խումբ մը գործի լծէ ու հարցը տանի Միջազգային արդարադատ ատեանին: Ատոր քով ուրիշ կարեւոր ճամբայ մը կ'ըլլայ եւրոպական ապագայ սահմանադրութեան վիճարկումին Լեհաստանի կարեւոր մասնակցութիւնը: Երկրին շահը կը պահանջէ զարկ տալ արտաքին քաղաքականութեան համակարգումը զօրացնելու, սահմանափակելով մեծ երկիրներու եսասիրութիւնը որ գիրենք ամբողջովին անտարբեր կը ձգէ փոքրերուն նկատմամբ:

Այս բոլորը գրելէ ետք Սիէնքիեւիչ չի բացառեր ռուսամերժ նկատուելու հաւանականութիւնը: "Բայց, կ'ըսէ, իմ երկրիս մէջ պատմութիւնը աւելի յաճախ իրաւացի դատած է ռուսամերժները, քան՝ անոնց հակառակորդները":

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այս այն Տէր Յովհաննէսն էր, որ Ս. Խաչի այրած հին դպրոցին բարեջան տնօրէնը եղած է եւ պատճառ՝ աշակերտներուն ուսման յառաջդիմութեանը: Գործակցած է Ազգային Սահմանադրութեան խմբագրիչ յանձնախումբերուն, Խրիմեան Հայրիկի, Սեթեան Յովհաննէս վարդապետի, Բարունակ պէյի եւ ուրիշներու հետ:

Կը յիշեմ նաեւ տեսած ըլլալ ծերունի Տէր Աբրահամ մը, զոր օր մը Թեւերէն մտած Ս. Խաչ բերին եւ տեսայ որ հա՛զիւ քալելու կարող էր ան. քիչ յետոյ սա ալ վախճանեցաւ եւ մեծ հանդէսով կատարեցին անոր յուղարկաւորութիւնը, որուն ներկայ գտնուած եմ մեծ հօրս հետ: Եւ այսպէս, իմ տղայութեանս, երեք քահանայի վախճանումը պատահած է մեր թաղին մէջ. նախ Տէր Բառնաբասին, յետոյ՝ Տէր Յովհաննէսին եւ ապա Տէր Աբրահամին. եւ այս երեքին ալ քահանայաթաղի ու յետին օծումի արարողութիւնները խոր տպաւորուած մնացած են մտքիս մէջ:

***

Տէր Յովհաննէսի մահէն յետոյ, Ս. Խաչի Աւագերէց նշանակուեցաւ Տէր Մարտիրոս Գրիգորեան պարսկազէտ քահանան, որ ծայր աստիճան աւանդապահ ու նախանձախնդիր էր եկեղեցական բարեկարգութեան. ասոր հետ կային Տէր Գրիգոր Արամեան, Տէր Գարեգին Պասմաճեան լուսարարապետները. նաեւ Տէր Խորէն մը խուլ եւ Տէր Աթանաս, Տէր Յակոբ ու խել մ'ալ ուրիշներ, որոնց մէջ բարիծաղիկներ ալ պակաս չէին: Տէր Մարտիրոս վախճանեցաւ 1874ին, եւ միտքս է որ իբրեւ ձայնաւոր ես ալ ներկայ եղայ անոր մահուան անկողնին քով կատարուած կարգին: Տէր Մարտիրոսին յաջորդեց իբր Աւագերէց Տէր Գրիգոր Արամեան, Պանտըրմայէն եկած, խոշորամարմին եւ ահարկու ձայն մէկը, որու մասին ալ գրելու առիթ պիտի ունենամ:

Առ այժմ քահանայական ուրիշ պատմութիւն մը խիստ զուարճալի, որուն հեղինակ եղած է մեծ հայրս (աղա-տէտէս) իր ողջութեանը, եւ ես ականատես մնացած եմ քահքահ խնդալով:

***

Վերոյիշեալ քահանաներէն՝ խուլ Տէր Խորէնը, տուներէցն էր մեծ հօրս, որ շատ կը սիրէր կատակել հետը: Զատկի մը, երբ Տէր Խորէն տնօրհնէքի եկաւ ու սկսաւ երգել "Այսօր յարեաւ"ը, մեծ հայրս քովը գնաց կեցաւ, եւ անոր ճիւպպէին (վերարկու) լայնաբերան գրպանին մէջ կամացուկ մը սահեցուց երեք հատ կարմիր հաւկիթ կարծր խաշուած: Օրհներգութեան աւարտումէն յետոյ, մեծ հայրս տէրտէրին ականջին մօտեցուց բերանը (զի շա՛տ խուլ էր) եւ ըսաւ. "Իմացա՞ր, Տէր Պապա, ձեր մէջէն մէկին գրպանը հաւկիթ են դրեր ու չգիտնալով վրան նստեր ու չորս կողմը աղտոտեր է այդ տէրտէրին. ո՞ր տէրտէրն է այդ": "Ձեմ գիտեր օրհնած" պատասխանեց Տէր Խորէն ու բազմոցին վըրայ նստիլն ու հաւկիթներուն իրարու զարնուիլն ու ձայնարձակ կոտրուիլը մէկ եղաւ:

Մեծ հայրս սկսաւ քահ-քահ խնդալ, ընդ որս եւ մենք ամէնքս, մինչ Տէր Խորէն ձեռքը գրպանը մուծանելով, կոտրտած հաւկիթները դուրս կը հանէր. ու սեղանին վրայ դնելով, "Աս օյինը ինծի ըրի՞ր հա՞, առնելիքդ ըլլայ, Ղուկաս աղա, աղէկ որ տուլու խաշուած չէին ի՛նչ ձուներ պիտի բերէիր գլխուս. առնելիքդ ըլլայ" ըսաւ եւ ոտքի ելաւ ու "Տէր ընդ ձեզ, մնաք բարով" մը արտասանելով, ստացաւ Տնօրհնէքի վարձքը, որուն փայլունութիւնը փայլեցուց իր երեսը, ու մեկնեցաւ խնդալից:

***

Այս խուլ Տէր Խորէնը մեր դպրոցին ընդհանուր խոստովանահայրն էր, ունէր տղայ մը, որ Գուզկունճուքի եկեղեցւոյն լուսարարն էր, ուրիշ տղայ մ'ալ որ Ս. Խաչի շապկապահն էր յետոյ ի՞նչպէս, չգիտեմ, Երուսաղէմ գնաց, հոն վարդապետ ձեռնադրուեցաւ, հակառակ որ տըգիտութեան ամենաչքնաղ օրինակ մ'էր. չնչուն արձան մը կատարեալ:

Ամէն Ծնունդի եւ Զատկի շաբթուն բոլոր աշակերտները երեկոյեան դէմ խումբ-խումբ կը տարուէին եկեղեցւոյն գաւիթը, քանական կը շարուէինք Տէր Խորէնի առջեւը. սա իր խռպոտ ձայնովը կ'արտասանէր՝ "Մեղայ ամենասուրբ"ը, առանց մէկ բառը փոխելու. յետոյ ամէնուս զատ-զատ կը հարցնէր՝ "Ըսէ՛ նայիմ, սուտ խօսք ըրա՞ծ ես, հայհոյութիւն բերնէդ հանա՞ծ ես" կը կրկնէր, կ'երեքնէր միեւնոյն հարցումը եւ կը ստիպէր որ մեզի "Այո" մը ըսել տայ: "Այո"ն իսկ լսելէ յետոյ, փիլոնին մէջէն խոշոր ասեղ մը երկու մատովը կը քաշէր կը հանէր, բարկացայտ ակնարկով՝ "Սա լեզուիդ դուրս հանեցէք, նայիմ" կը գոչէր. "Սուտ խօսող, հայհոյութիւն ընող լեզուն ասղնտելու է" կ'ըսէր, եւ ասեղը մեր բերնին մօտեցնելով՝ "Մէյ մ'ալ սուտ պիտի խօսի՞ք, քիւֆիւր, հայհոյութիւն պիտի ընէ՞ք. ո՛չ ո՛չ ըսէք նայիմ, չո՛տ, ո՛չ ըսէք, մեղայ ըսէ՛ք, նայիմ" կը պոռար, ու մենք ալ սահմռկելով "Ոչ" կ'ըսէինք քանի մը անգամ եւ "մեղա՛յ" բարձր ձայնով, որպէս զի լսէր ինքը:

(Շար. 41)

(Շար. Ա. էջէն)

զուԹիւններու հեռանկարին հակառակող ԱՄՆ-ու դեսպանին հակադարձած է, պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն: Ան ըսած է Թէ նման որոշումներ դեսպանի մը, կամ դեսպաններու կողմէ չեն կրնար տրուիլ: Այդ կարգի որոշումը կու տան Թուրքիոյ Հանրապետութեան կառավարութեան իրաւասու իշխանութիւնները: Ապա շեշտած է. «Անկարելի է որ անտարբեր մնանք մեր երկրին խաղաղութեան սպառնացող տարրերուն հանդէպ»: Մինչ այդ, կառավարութիւնը ապայակոյտին հրահանգած է անդրսահմանեան գործողութիւններու պատրաստութեան սկսիլ: Ստեղծուած կացութիւնը քրտական օրաթերթին խորագրել կու տար. «Թուրքիա կը հետեւի Իսրայէլի օրինակին»:

ՏՕԹԸ կը շարունակուէր Ֆրանսայի մէջ եւ Յուլիս 19ին, Փարիզի մէջ ջերմաստիճանը հասած էր 38ի, բայց մրցանիշը կոտրած է Տէօնքէրք 40 ու կէս աստիճանով: Գիշերուան փոԹորիկը որոշ չափով միայն մեղմացուց մԹնոլորտը: Ինչ մեռեալ կար, բայց, ոչինչ կը հաստատէ որ տօԹի զոհ են: Վարչապետ Տ. տը Վիլըփէն ալ ծերանոցներ այցելեց...: Բայց, զոհերը միայն տարեցները չեն:

ԻՐԱՔ ամէն օր ոճրափորձերու դաշտ է եւ Յուլիս 19ին ալ 23 հոգի եւս մեռած են: Պաղտատի մէջ, Ներքին նախարարութեան իրաւագիտական բաժանմունքի տնօրէնը սպաննուած է Մանսուրի իր բնակարանին մէջ:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ երկրաշարժին զոհերու Թիւը օրէ օր կ'աւելնայ եւ Յուլիս 20ին կ'ըսուէր Թէ մեռեալներու Թիւը հազարէ աւելի է:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարապան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Պ. Կ. Ջրբաշեան 100 Եւրօ առ ի գնահատութիւն "Երեւոյթի մը առթիւ" Յուլիս 8/9ի Օրը Օրինին:

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ

Տօն Պայծառակերպութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
ի Թափօր Լերին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23

Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Այս առԹիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

OFFRE

Le poste de Secrétaire général de l'Université Française en Arménie, à pourvoir pour le 1er janvier 2007, vient d'être publié et va l'être à nouveau avec date limite de dépôt des candidatures fixée début août :
https://www.smae.diplomatie.gouv.fr/transparence/listeemploiat2.asp

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR DE MOIS D'AOUT 2006 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un séjour du 28 juillet au 12 août
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992
et le 31 décembre 1998.
Accueil d'enfants de toutes les communautés arméniennes
— Nombre de places limité —
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration :
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : **01 53 34 18 18.**

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle

AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations **04 94 19 51 50**
01 48 78 02 99

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 **Lyon** ▸ 04 78 60 13 66 **Marseille** ▸ 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr sevan@selectour.com marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 18€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Մաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·502 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21·502

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ԱՒԵԼՈՐԴ ԿՈՉԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ ԸՆԵԼ ԼԻԲԱՆԱՆԸ

ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

Կոչ մըն ալ Քոֆի Անանը ըրաւ Յուլիս 20ին, նոյնքան աւելորդ որքան նախորդները, քանի Ե. Օլմերթ ոչ ոքի մտիկ ընելու տրամադրութիւն ունի: Իր ժողովուրդէն աւելի ԱՄՆ-ու դիրքը լայնօրէն կը բաւէ որպէսզի իր ուզածը ընէ, ինչպէս որ կ'ուզէ եւ Լիբանանը քանդէ, ցաւ ալ յայտնելով զոհերուն եւ զրկանքներուն համար: Եւ այդ առընչութեամբ, Իսրայէլ Յուլիս 20ին իր արտօնութիւնը տուած է որ «մարդասիրական կամուրջ» մը հաստատուի Կիպրոսի եւ Լիբանանի միջեւ: Մարդկային զոհերու պարագան կը բացատրուի Իսրայէլի կողմէ սապէս՝ Հըզպոլլայի մարտիկները բնակիչներու մօտ ապաստանելով հրթիռներ կ'արձակեն, ինչ որ չատ մը ռմբակոծութիւններու արդարացումը չէ, մանաւանդ երբ ռումբերը էչրէֆիա կ'իյնան: Յուլիս 20ին, Օլմերթ կը կրկնէր.- «Արշաւանքը զոր կը մղենք ուղղուած է ահաբեկչական կազմակերպութեանց դէմ, որոնք կը գործեն Լիբանանէն կամ Գազայէն: Այդ կազմակերպութիւնները միայն "ենթականեր" են, որոնք կը գործեն "Չարի առանցք"ին դրդումով եւ արտօնութեամբ, որ Թեհրանէն Դամասկոս կ'երթայ եւ ֆինանսաւորուած է այդ Պետութեանց կողմէ»: "Չարի առանցքը" արդէն Պուշի որակումն է, որու հետեւանքներէն մէկն է Իրաքի "ժողովրդավարացումը": Քոֆի Անան, Յուլիս 20ին կոչ ըրաւ որ «անմիջապէս դադրին կռիւները», բայց առաջին խոչընդոտը Ամերիկան է: Չինայեց կողմերն ալ, չեշտելով որ «Իսրայէլ աւելի մեծ ճիգ մը պէտք է թափէ պաշտպանելու համար բնակիչները եւ ենթակառոյցները»: Կը գտնէ որ Իսրայէլի հակազդեցութիւնը ոչ մէկ համեմատութիւն ունի կատարուածին հետ: Ամէնէն ողբերգական վիճակներէն մէկն ալ կը վերաբերի Լիբանանի հարաւային շրջանի բնակչութեան, որ բոլորովին կտրուած է աշխարհէն: Ճամբայ չկայ, կամուրջները քանդուած են եւ ռումբերն ալ կը տեղան: Կան նաեւ ցամաքային կռիւներ, քանի Իսրայէլեան բանակը կը մտնէ Լիբանան: Կ'ըսուի թէ իսրայէլցի ութ զինուոր մեռած է:

Կոչին մէջ Քոֆի Անան ծրագիր մըն ալ կը ներկայացնէ առժամեայ կարգադրութեան մը համար, որպէսզի հիմ ծառայէ հրադադարի մը: Իսրայէլցի զինուորները վերադարձուին լիբանանեան իշխանութեանց Կարմիր Խաչի հովանիին տակ: Ցեռագային ալ կը նախատեսէ նոր միջոցներ որոնք պիտի օգնեն Լիբանանի յարմարելու ՄԱԿ-ի բանաձեւերուն: Ի դէպ, ինչ կը վերաբերի ՄԱԿ-ի բանաձեւերուն, բաւական մեծ է թիւը անոնց որոնք բարձի թողի եղած են տասնամեակներէ ի վեր Իսրայէլի եւ Թուրքիոյ կողմէ, որոնք, ըստ երեւոյթին "չեն յարմարած"...:

Հըզպոլլայի երեսփոխան՝ Հաճի Հասան Հիւսէյն յայտարարած է Ֆիկառոյի (Յուլիս 21) որ իրենց ուժերը մեծ վնասներ չեն կրած, չեն տկարացած: Տրամադիր են հրադադարի մը, բայց առանց որեւէ պայմանի եւ անկէ ետք կրնան բանակցիլ բանտարկեալներու փոխադարձ յանձնումի մասին, բայց կ'առարկէ որ Իսրայէլ չուզեր խօսիլ եւ կը շարունակէ Լիբանանի բնակիչները սպաննել:

Իսրայէլ ալ իր գարմանքը կը յայտնէ Հըզպոլլայի դիմադրութեան կարողութեան ի տես, երբեք չէր սպասեր որ ան կրնայ այսքան դիմանալ:

Ինչ կը վերաբերի Լիբանանի կրած վընասներուն, Լիպէրասիոն իսկ իր խմբագրականով (Յուլիս 21) "տպաւորիչ" կ'որակէ եղած քանդումները: Մարդկային զոհերն ալ չատ են եւ Հըզպոլլայի անդամներ չեն, մինչ Իսրայէլ չէ հասած տակաւին իր նպատակին, որ Հըզպոլլայի արմատական բնաջնջումն է: Ուրեմն քարուքանդ կ'ընէ ինչ որ Լիբանան ունի՝ ճամբայ, կամուրջ, շէնք, եւլն., եւլն.: Կը պատրաստուի երկար պատերազմի մը եւ պատերազմական ինը օրերէ ետք, այն համոզման հասած է որ իր արշաւանքը արդիւնաւէտ չէ եղած: Ցահալի (իսրայէլեան բանակ) ռազմագէտները թերագնահատած են Հըզպոլլայի զինուորական կարողութիւնը:

Յուլիս 20ի իրիկունը, հեռատեսիլէ ալ-Ճեզիրա կայանէն, Հասան Նասրալլահ (Հըզպոլլայի ղեկավարը) յայտարարած է որ իսրայէլցի երկու զինուորները պիտի կ'արձակուին միայն այն ատեն, երբ «անուղղակի բանակցութիւններ կ'ըլլան փոխանակումի մը համար»: Հըզպոլլայի զինուորական թեւը հաղորդած է Յուլիս 20ին որ կրցած է հրթիռներ արձակել Իսրայէլի Սաֆէտի հրամանատարութեան կեդրոնատեղիին վրայ, ինչ որ Իսրայէլ չէ հաստատած:

***

Գոնտոլեցա Ռայս Մերձաւոր Արեւելք պիտի երթայ գալ շաբթու, Տուսթ-Պլազի այս շաբթու իսկ ճամբայ ելած է: Պիտի երթայ Եգիպտոս, Լիբանան, Իսրայէլ: Բայց որեւէ քաղաքական լուծում չկայ, ցորչափ, -եւ Լիբանանի վարչապետն ալ կրկնած է-, ԱՄՆ "առիթ կուտան հրեայ պետութեան շարունակելու իր յարձակումը":

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԷՐՏՈՂԱՆ ապարէզ կը կարդայ Եւրոպայի» կը խորագրէր Ֆիկառօ (Յուլիս 21) արձագանգելով Թուրքիոյ վարչապետին հիւսիսային Կիպրոս այցելութեան, ուր առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէր «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութեան» ազգ. տօնին: Դէտերու կարծիքով այս այցելութիւնը ուղերձ մըն է, նոյնիսկ գրգռութիւն մը Եւրոպայի հասցէին: Այս առթիւ, ան շեշտած է որ «Հիւսիսային Կիպրոսը պէտք չէ գործ ունենայ անդամակցութեան բանակցութիւններուն մէջ»:

ԺԵՐԱՐ ՈՒՐԻ, Ֆրանսայի շարժանկա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՕՆ

Վարդավառ է այսօր: Իսկ Վարդավառը, առանց Տարօնի, տժգոյն, աղօտ քնչատակ մը միայն:

Բառը ինքնին,- Տարօն - ամբողջ պատկեր մը կը ներկայացնէ: Թերեւս խորհուրդ մը:

Երբ կ'ըսենք Մուշ - կը հասկնանք աշխարհագրական - վարչական բացատրութիւն մը:

Բոլորովին ուրի՛շ բան է Տարօնը: Գոնէ անոնց համար որ տեսեր ու ապրեր են, շնչեր ու անցեր: Ամբողջ հեթանոսութիւն՝ իր սարերովն ու դաշտերովը: Նոյնիսկ եկեղեցիներով ու վանքերով:

- «Հէ՜յ Մշու Սուլթան Սուրբ Կարապետ...»:

Եւ պէտք է տեսած ըլլալ Վարդավառը՝ Ս. Կարապետի սարին վրայ, երբեմն հեթանոսական լեռան մը կատարը, մինչեւ տասը հազար բազմութեամբ: Ս. Կարապետի Վարդավառը՝ իր աւանդական լաբախաղացներով, բայց մանաւանդ իր իսկ եւ իսկ հայկական խանդավառութեամբ,- ծփծփուն, ծփուն եւ անսպառ:

Անահիտի հովանին է - կ'ըսեն - փռուած այդ ամբողջ տարածութեան վրայ, հեռուն, մինչեւ Մեղրագետ ու Արածանին, եւ աւելին, մինչեւ Ինձակնեան լեռները: Այլեւ Վահագնի հոգին:

Եւ կը թուի թէ Գրիգոր Լուսաւորիչը այստեղ միայն պարտուած է, չկարենալով կործել գաղտնիքը Աստղի:

Հեթանոս քրմապետը չէ ուզած յանձնել Թանկագին գաղտնիքը, յանձն առնելով ծառայել վանքին մէջ, փրկելու պարզ մշակ:

«Կաղ Դեւ»ն է այս,- իրեն յատուկ խզիկով եւ գուրով, որուն յատակը,- ո՛վ գիտէ - ապահովաբար կը պահէ մեր հեթանոսական շրջանի անծանօթ, անգնահատելի հարստութիւնները: Թոնիրները կը վառին գիշերը, եւ առտուն կանուխ «Կաղ Դեւ»ը մաքրած կ'ըլլայ ամէն բան: Մաքրած ու իր գուբը քաշուած, առանց մոխիրի հետք մը ձգելու...:

***

Ուրկէ՞ ուր այս միամիտ աւանդութիւնները՝ այս համայնակուլ ափերուն վրայ:

Ան ալ օրուան այս ժամուն, երբ չատ-չատեր մոխիր ցանած իրենց գլուխներուն, կը հառաչեն ու կը յօրանջեն:

Անոր համար որ, ոչ միայն Վարդավառ է այսօր, այլեւ տարեդարձը Տարօն աշխարհի վերջին ջղաձգութեան:

Վարդավառի կիրակի մըն էր - 1915 Յունիս 28 - երբ Տարօնն ալ արիւնլուայ փռուեցաւ գետին, ղաւաղիր «եաթաղան»ը կուրծքին: Կամ ամբողջ բազմութիւններով ողջակէզ՝ բոցերու մէջ: Կամ ջարդուփշուր՝ բահով, բրիչով, կացինով, թընդանօթով ու գնդացիրով...

Մա՜հ կ'ոռնար թշնամին, ամբողջ հայաշխարհին վրայ, դազանային մոլուցքով մը: Եւ գերանդին ձեռքը, ժանիքները ցից, ղանակները սրած՝ շունչը առեր էր Տարօն:

Հայ չմնաց Մուշի մէջ: Բայց Թուրք ալ չմնաց, ինչպէս կը խոստովանէր էնվէրը ինք:

Միշտ արթուն եւ ըմբոստ, սնած՝ Սեբուհներու, Ջավուշներու, Հրայրներու, Մուրատներու, Անդրանիկներու, Տէր Քաջերու, Վահան Մանուէլեաններու եւ դեռ անհամար «անծանօթ զինուորներ»ու շունչով, Տարօն աշխարհը փլաւ ճակատագրական պահուն: Վրիպեցա՜ւ վերջին քառորդ ժամուն...:

***

Փլաւ՝ ֆիզիքական աշխարհը. բայց կ'ապրի հոգեկանը:

Այսօր, ամէնէն հեռաւոր ափերուն վրայ իսկ, ո՞ղջ է Տարօնի ոգին: Ու թերեւս աւելի աշխուժացած, ինչպէս բոլոր այն մնացորդներուն մէջ որ համրանքով փրկըւեցան հայաջինջ սարսափներէն, եւ կ'ապրին վաղուան համար:

Ո՜ղջ է Տարօնը՝ իր գիրովն ու խօսքովն ալ:

Զուշանար առաւօտը, Տարօ՛ն, քանի դուն հաւատարիմ ես քու սարերուդ եւ անոնց փառքերուն, քու դաշտերուդ եւ անոնց արդար վաստակին:

Շ.

12 Յուլիս 1931

ԿՈՉ ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԱՂԷՏԻ ՄԸ ՍԵՄԻՆ

Իրաքահայ գաղութին անստոյգ վիճակը դեռ չբարելաւուած, սփիւռքահայութիւնը դէմ առ դէմ կը գտնուի այսօր նո՛ր աղէտի մը հաւանականութեան՝ որ կը սպառնայ տարագիր հայութեան Միջին Արեւելքի ամենահաստատ սիւներէն մին հանդիսացող ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ գաղութին, որուն ողիսականը Լիբանանի քաղաքացիական երկարատեւ պատերազմին ընթացքին, դեռ թարմ է բոլորիս մտքերուն մէջ:

Ամբողջ աշխարհի առջեւ պարզուող բիրտ յարձակումը Լիբանանի քաղաքներուն ու ժողովուրդին վրայ, իր լայն ու անխտիր ծաւալով, չշմեցուցած է համաշխարհային կարծիքը՝ որ իր պետական ու մտաւորական ընտրանիին բերնով այսօր կը պահանջէ անմիջական դադարումը հետզհետէ տարածուող ռմբակոծումներուն որոնց զոհ կ'երթան անմեղ քաղաքացիներ:

Սիրելի հայրենակիցներ, Պուրճ Համուտի հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը այսօր խճողուած են հարիւրաւոր լիբանանցի գաղթականներով, մինչ Պէյրութի ՀՕՄ-ի հանրածանօթ Պուլղուրճեան Դարմանատան մէջ կը վիրահատուին ու խնամուին այս յարձակումներուն հետեւանքով վիրաւոր համաքաղաքացիներ:

Ինչպէս անցեալին, ա՛յս անգամ եւս Հայ Օգնութեան Միութիւնը կը դիմէ մեր հայրենակիցներուն պատրաստ ըլլալու իրենց օժանդակութիւններով սատարելու մարդասիրական այս յոյժ կարեւոր աշխատանքներուն: Ձեր նուիրատուութիւնները կրնաք ուղարկել տեղւոյդ ՀՕՄ-ի գրասենեակներուն՝ «ARS Lebanese Relief» անունով:

Սիրելինե՛ր, Լիբանանի ապրնջական ժողովուրդին այս դժուարին օրերուն, ցոյց տանք աշխարհին թէ հայութիւնը տէրն է ի՛ր պարտաւորութիւններուն՝ հանդէպ բոլո՛ր անոնց որոնք 91 տարիներ առաջ, տէր կանգնեցան մեր հայրենակորոյս ժողովուրդին:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՆՈՒՆ ՄԱՐԴՈՑ ԹՐՔԱԲԱՐՈՅ ԱՒԵՐԸ

«Հայաստան՝ բաց Թանգարան երկինքի տակ»:

Քանի՞ անգամ լսեր ու կարդացեր ենք այս նախադասութիւնը:

Իսկ «մշակութային ջարդ» արտայայտութի՞ւնը:

Ի՞նչ կը պատահի, ուրեմն, երբ մեր «բաց Թանգարան»ը կը քանդենք մեր իսկ ձեռքով, «մշակութային ջարդ»ի տարբերակ մը կիրարկելով մեր իսկ վրայ:

Ի՞նչ խղճով կ'ընդվզիմանանք ուրիշներու կատարած բարբարոսութեան երբ թերեւս նման բաներ ընէինք, եթէ այլոց ձեռքը եղած գանձերը մեր ձեռքը գտնուէին: Երեւանի պատմական շէնքերու մերօրեայ քանդումը բաւական խօսուն է այդ ուղղութեամբ:

«Խաչքարերը գանձախոյզների եւ օլիգարխների զոհն են դարձել»:

Վերնագիրը կը պատկանի «Ազգ» օրաթերթի լրագրողներէն Կարինէ Դանիէլեանին: Քաղուած է ազգագրագէտ ու պատմաբան Սիմոն Հորոսեանի արտայայտութենէն.–

«Այսօր Հայաստանում մեր աչքի առաջ անհետանում են տասնեակ խաչքարեր: Կամ դրամէ գանձահէնների զոհն են դառնում, կամ յայտնւում են որեւէ օլիգարխի հիւրասենեակի սյատի մէջ»:

Գիտնականը կը Թուի ճռխացուցած ըլլալ մեր լեզուն նոր՝ «գանձահէն» բառով: Ոեւէ ոյժմիտ ընթերցող, սակայն, պիտի չուզէր, որ «ծովահէն»ին ու «օդահէն»ին ազգակից այդ բառը կիրարկուէր նման հայանուն (իբրեւ թէ «հայ») մարդոց համար: Կ. Դանիէլեանի յօդուածը տըպուած է Յունիս 15ին (*), դեռ վեց ամիս չանցած՝ Ջուղայի վերջին խաչքարերուն ջարդէն: Մեր անզօր աչքերուն առջեւ տեղի ունեցաւ ճակատագրական քանդումը, իսկ հիմա տեղի կ'ունենայ քանդումը... մեր «հզօր» աչքերուն առջեւ.

«Դիլիջան – Իջեւանի ճանապարհի՝ անտառով շրջապատուած մի հատուածում 11 – 12րդ դարերի մի փոքրիկ, աւերուած մատուռ կայ: Վերջին պեղումների ժամանակ հնագէտների ու ազգագրագէտների խումբն ականատես եղաւ հերթական գանձախոյզի բարբարոսական արարքի հետեւանքների՝ մատուռի կողքը 12–13րդ դարերի 3–4 խաչքարերի բեկորներ էին ցիրուցան փռուած: Գանձ փնտռելու մոլուցքով տարուած անյայտ անձինք խաչքարերի տակ դինամիտ էին դրել եւ պայթեցրել, կտորները տարածել անտառալանջով»:

Քանի մը «անյայտ անձինք»ով երեւոյթը չենք կրնար ընդհանրացնել: Յաճախ Թուրք կամ ազերի կամ վրացի «անյայտ անձինք» այս կամ այն յուշարձանին աւերումը, քանդումը, դիմազերծումը կ'իրագործեն, իսկ մենք պատրաստակամօրէն երեւոյթը կը դարձնենք համընդհանուր ազմուկի առիթ: Ինչո՞ւ. որովհետեւ այդ անձերը կը վայելեն կառավարական շրջանակներու լռելեայն կամ բացայայտ մեղսակցութիւնը: Հարիւրաւոր թէ հազարաւոր տարիներու մշակոյթի նիւթական մնացորդներ դիտաւորեալ կերպով կ'ոչնչացուին, մեր պատմական ներկայութիւնը քիչ մը աւելի սրբելով: Բայց ի՞նչ պէտք է ընենք մեր ձեռքով կատարուած աւերին դէմ յանդիման: Լռե՞լ եւ վերագրել զայն սոսկ անխիղճ անձերու գործունէութեա՞ն: Արդեօք չկա՞յ նաեւ լռելեայն կամ բացայայտ մեղսակցութեան պարագայ մը:

Իսկ ի՞նչ ըսենք, երբ այդ «անյայտ անձինք» կը դառնան... յայտնի անձինք.–

«Լոռի բերդի դամբարանադաշտը մշակութային մեծ արժէք է նաեւ համաշխարհային չափանիշներով: Այն ընդգրկում է մօտ 500 հա [հեկտար. Վ.Մ.] տարածք՝ Ագարակ, Լոռի բերդ, Լեջան համայնքների մերձակայքում: Այստեղ, Ձորագետի ձախափնեայ հրուանդանի վրայ մի բլրի վրայ պահպանուել են ուշ միջնադարի կամ միջնադարեան սրբավայրի հետքեր: Շրջակայքում բեկորների բաժանուած 10–12 խաչքարեր կային: Ամէն անգամ այս տարածք գալիս հնագէտները խնամքով ի մի էին բերում խաչքարի առանձին հատուածները, յաջորդ անգամ գալիս դրանք կրկին տեսնում ցիրուցան: Այդ խաչքարերի մէջ եղել է նաեւ բազալտէ առանց արձանագրութեան եւ կանգուն մի յուշարձան, որն այցելուներից մէկի ժամանակ էլ չեն տեսնում: Հորոսեանը սկսում է փնտռել ամէնուր եւ ի վերջոյ յայտնաբերում բոլորովին անսպասելի տեղում: Տեղի պաշտօնեաներից մէկը (որի ոչ անունը, ոչ պաշտօնը չենք տալիս) վերցրել եւ դրել էր իր վաղամեռիկ աղջկայ գերեզմանին»:

Պէտք է խղճա՞լ անմխիթար հօր եւ չայպանել, որ փորձած է կեանքէն անժամանակ հեռացած աղջիկը անմահացնել միջնադարեան խաչքարով մը: Ի վերջոյ, խաչքարերուն պաշտօնեաներէն մէկն էր, չէ՞: Բայց ո՞վ իրաւունք տուած է ոեւէ մէկուն, մանաւանդ՝ պետական պաշտօնեայի մը (որու անունը չյիշուիլը պատճառ մը ունենալու է, հարկաւ), իւրացնելու մշակութային առարկայ մը, որ, թերեւս, «պահպանւում է պետութեան կողմից» վերտառութեամբ ալ կրնար հովանաւորուած ըլլալ:

Խաչքարերու Թալանը այսքանով չի վերջանար: «Սիւնիքի մարզում պայթեցումների զոհ են դարձել նաեւ տասնեակ որմնափակ խաչքարեր», կը գրէ Դանիէլեան, մինչ ըստ Ս. Հորոսեանի, «Սիւնիքում գանձախուզութիւնը խայտառակ չափերի է հասնում»:

Պահ մը կը հասնի, երբ այսքանը կարդալէ ետք, անհաւատալի կը Թուի, որ այս արարքներուն հեղինակները հայ անուններ կրեն: Սովոր ենք այլեւս, ցաւալիօրէն, նման երեւոյթներու տակ Թուրք ազերի (վերջերս նաեւ՝ վրացի) «ձեռագիր» տեսնելու: Մենք ալ, ուրեմն, հասեր ենք անոնց մակարդակին...

Աւելէ ետք, ի՞նչ իմաստ ունի աւելորդ անգամ ցոյց տալ խաչքարերուն եզակի բնոյթը կամ ազրբէջանական պատմական նենգափոխումներու ոչինչ արժէքը, երբ չենք գուրգուրար արուեստի այդ հըրաշալի նմոյշներուն վրայ, մեր իսկ պատմութեան վրայ... խա՛չ կը քաշենք:

Գանձախուզութիւնը համաշխարհային երեւոյթ մըն է, որ ունի ընդարձակ շուկայ, հնավայրեր տակնուվրայ ընող բանուորներ, ապօրինի գործարքներով գրաղող գիտնականներ եւ ազգային շահը պահել փորձող կառավարութիւններ: Հայաստանի պարագային, կ'ըսէ յօդուածագիրը, «կայ մարդկանց մի խումբ, որն զբաղւում է հնավայրերի սեփական հետազօտութիւններով: (...) Այդ մարդկանց մի մասն այն օրավարձու բանուորներն են, որոնք ժամանակ առ ժամանակ օգնում են հնագէտներին պեղումներ կատարելիս (...): Նրանցից ոմանք, անկասկած, նաեւ հնագիտութեանը մօտ կանգնած մասնագիտութիւնների մարդիկ են»:

Երեւանի «Վերնիսաժ»ին մէջ պարբերաբար հետաքրքրասէրը կրնայ հանդիպիլ նետասլաքներու, անագապղինձէ (պրոնզ) իրերու, կաւէ ամաններու կամ նիզակներու: Կա՞ն արդեօք «հետաքրքրասէր» պաշտօնատարներ, որոնք աչալուրջ հետեւին նման նիւթերու երեւումին: Կը կասկածինք:

***

Ս. Հորոսեանի դարձեալ կտրուկ արտայայտութեամբ, Արարատեան դաշտին մէջ «ընթանում է տոտալ աւերում»: Հոս միայն խաչքարի աւազակներու հետ չէ գործը, այլ՝ քարահանք շահագործողներու: Գործարարութեան սարսռազդեցիկ ու տգեղ դէմքը կը ցցուի հնագիտութեան ու մշակութային պահպանութեան առջեւ: Թափով ընթացող շինարարական աշխատանքներուն համար քարի պէտք կայ, քարահանքերէն պէտք է հանել: Որո՞ւ հոգը թէ ինչ կայ այդ քարահանքին տակը, կամ վրան, որո՛ւ հոգը թէ այդ ինչ կը քանդուի:

Այսպէս է, որ տարիներով Անիի դիմացը՝ ներկայ Հայաստանի տարածքը գտնըւող քարահանքերուն մէջ կատարուող ուժեղ պայթիւնները ուղղակի կը վտանգէին արդէն աւերակ դարձած հնամենի մայրաքաղաքին սքանչելի յուշարձանները: Ընթերցողը պէտք է յիշէ, որ նոյնինքն Թուրքե՛րը քանի մը անգամ բողոքած էին այդ պայթիւններուն հետեւանքով Անիի Մայր Տաճարէն ինկած քարերուն առիթով: Ինչպէս կը գրէ «Ազգ»ի ուրիշ լըրագրող մը՝ Մելանիա Բադալեանը («Ազգ», Յուլիս 12, 2006), «Եթէ այսօր քարհանքերի (դեղին տուֆի) աշխատանքների հետեւանքով յառաջացած ցնցումները կարող են վտանգ չներկայացնել, միեւնոյնն է՝ սա արդէն հրաշալի առիթ է մեր հարեւանների համար հայկական ճարտարապետական կոթողների հետ պատահող ամէն բան վերագրելու մեզ»:

Վերագրումներէն անդին, կան նաեւ փաստերը: Ըստ Կ. Դանիէլեանի, «Հնագիտական, ազգագրական արժէքների հիմնական մասը ոչնչանում է քարհանքերի շահագործման ժամանակ, որոնց թիւը Աշտարակի Ուջան, Արգաւանդ գիւղերից մինչեւ Թալին տասնեակների է հասնում: Իսկ այստեղ իսկապէս մեծարժէք յուշարձաններ կան: Արգաւանդ գիւղի մօտ մի քանի հարիւր հա տարածքով յուշարձան կայ, որը առանձնակի հետաքրքրական է թէկուզ այն պատճառով, որ հնագէտները դեռ չեն կարողանում պարզել, թէ ինչ է ներկայացնում: Բայց այս յուշարձանին էլ սպառնում է քարհանքի տակ մնալու սպառնալիքը»:

Ինչպէ՞ս կ'աշխատին այդ քարահանքերը: Ինչպէս կը գրէ Մ. Բադալեան, «Աշխատանքները արւում են բարբարոսաբար, անխնայ տրաքացնելով՝ քարի մեծ կտորները հանւում, իսկ մնացածները թափւում են: Թափօնները լցւում են Անիի հին գերեզմանատների տապանաքարերի վրայ, որոնք կարող են վնասուել կամ ժամանակի ընթացքում ծածկուել աչքից»: Ահա թէ ինչու յօդուածագիրը կ'առաջարկէ, որ քարահանքերու շահագործումը դադրի.– «Մինչեւ քարհանքերի շահագործման արդիական տեխնոլոգիաների ձեռքբերումը այս հողակտորը հանգիստ կը մնայ ու Անին՝ գոնէ մեր կողմից անվտանգ(...)»:

Հարցը, սակայն, միայն հողին վրայ գտնուող մնացորդներուն մասին չէ, այլ նաեւ՝ դեռ չպեղուածին, քանի որ յուշարձաններուն ու խաչքարերուն մէկ մասը վնասուած է հողերու առք ու վաճառքի ժամանակ: Այսպէս պատահած է Էջմիածնի Ծաղկալանջ գիւղի շրջակայքը գտնըւող միջին պրոնզի դարաշրջանի դամբարանադաշտին հետ, որ կը ներկայացնէ 159 հեկտար տարածք մը: Հակառակ անոր, որ այդ հողամասը մշակելի չէ, աւերը գործուած է.– «Ծաղկալանջի 159 հա-ից, օրինակ, հիմա մնացել է ընդամէնը 16 հա: Բայց այդ 16 հա-ի վրայ արդէն որեւէ դամբարան չկայ»:

Միջոցին, անխոնջ պատմաբան Արգամ Այվազեան իր հրատարակած ու հրատարակելի բազմաթիւ աշխատութիւններով (վերջինը՝ «Գիւնեյէ Գողթն», Յուլիս 13ին ներկայացուած է Երեւանի մէջ) կը փորձէ գիրի ճամբով վառ պահել ու ի սպառ մոռացութենէ փրկել Նախիջեւանն ու Գողթան գաւառը, որուն համար Սերգէյ Գալոյեան իրաւացիօրէն կը պահանջէ, որ «Այս աշխատութիւնները լրջմիտ վերաբերմունքի դէպքում պէտք է որ տըպուեն պետական պատուէրով, պետութեան հոգածութեամբ: Այս ամէնի իրականացումը սոսկ Արգամ Այվազեանի կամ բարերարների խնդիրը չէ, մշակութային քաղաքականութիւն է, որը վաղուց ի վեր (գոնէ Հայաստանի անկախացումից յետոյ) պէտք է իրականացուէր» ("Ազգ", Յուլիս 12, 2006):

Այդ մշակութային քաղաքականութիւնն է, որ կը պահանջուի, որպէսզի արգելք դրուի ո՛չ միայն Թրքական – ազերիական – վրացական ոտնձգութիւններուն, այլ նաեւ հայանուն մարդոց Թրքաբարոյ գործունէութեան:

Ապա թէ ոչ, վաղը պիտի ստիպուինք ապաւինելու ուրիշ Արգամ Այվազեանի մը, որ, փոխ առնելով Ս. Գալոյեանի խօսքը, հայ մշակոյթը մեղմէ փրկէ պատմութեան համար...:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

(*) "Յառաջ", Յունիս 21, 2006:

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

(ՅՈՒՆԻՍ 21 – 23)

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Յունիս 21էն 23 Ստեփանակերտի համալսարանին մէջ միջազգային գիտաժողով մը տեղի ունեցաւ: Նիւթը «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն. անցեալը, ներկան եւ ապագան» էր: Երեւանի եւ Ստեփանակերտի համալսարանները կազմակերպչական աշխատանքներ տարած ու շուրջ ութսուն գիտականներ խմբած էին: Երեք օրուան համար այս թիւը չափազանց մեծ կը Թուի, սակայն նիւթը արդէն գրեթէ անսպառ էր:

Մասնակցողները երեք խումբի բաժնըւած էին. պատմութիւն – մշակոյթ – քաղաքագիտութիւն, տնտեսութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերաբանութիւն: Ըստ սկզբնական ծրագրին, նիստերը տարբեր վայրերու մէջ տեղի պիտի ունենային. Մարտունի, Մարտակերտ, Գանձասար, Ստեփանակերտ: Պարզուեցաւ որ նման կազմակերպութիւն բաւական ծանր էր, ու վերջապէս գրեթէ բոլոր նիստերը Ստեփանակերտ տեղի ունեցան: Արտասահմանցի մասնակիցները քիչ էին. մէկ Ֆրանսացի (Ա. Մութաֆեան), երկու Գերմանուհիներ (Անտրէա Շմիթ ու Թեսա Հոֆման), երեք Իտալացիներ (Կապրիէլլա Ուլուհոճեան, Ճուսթօ Թրայնա ու Ալտօ Ֆեռարի) եւ քանի մը Ռուսեր:

Երեք խումբի բաժնուելով հանդերձ, ամէն մէկ նիստ շատ մասնակիցներ ունէր, այնպէս որ իւրաքանչիւր բանախօսի շատ սահմանափակ ժամանակ տրամադրուած էր: Ատիկա մեծ անպատեհութիւն մը չէր, քանի որ, ինչպէս բոլորը գիտեն, նման միջոցառման հետաքրքրութիւնը աւելի նիստերէն դուրս շփումներուն մէջ է, քան թէ բուն զեկուցումներուն: Արծարծուած բոլոր նիւթերը հոս ներկայացնելը անկարելի է. պարզապէս քանի մը կարեւոր գլուխներ նըշենք.

– Արցախի պեղումները, մանաւանդ Արցախեան Տիգրանակերտը, որուն դիրքը ճշդուեցաւ,

– Աղուանքի կաթողիկոսութեան առընչուած հարցերը,

– Հոգեւորական կարեւոր կեդրոններու վերանորոգումը,

– Արցախի միջնադարեան ազնուական տոհմերը, յատկապէս Հասան Ջալալեանները,

– Արցախի եւ Ջաւախքի պատմական զուգահեռները,

– Ղարաբաղի մելիքութիւնները,

– Արցախի կերպարուեստը ու կիրառական արուեստը,

– Արցախի դերը Հայոց պատմութեան մէջ,

– Ղարաբաղի բռնի կերպով Ազրբէջանին կցումը ու ազատագրումը,

եւ այլն:

Նիւթերէն զատ, կազմակերպիչները որոշ ծրագիրներ մշակած էին.

– Շուշի այցելութիւնը շատ տպաւո-

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՀԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ բառին սահմանումն է «Փառահեղ վիճակ Յիսուսի Քրիստոսի, երբ երեւցաւ Ան Թաբոր լերան վրայ՝ ի ներկայութեան իր երեք աշակերտաց, Պետրոսի, Յակոբայ եւ Յովհաննու»:

Այլակերպութեան, կամ որ նոյն է՝ Վարդավառի տօնին ժողովրդական անունն է «Կիւլէրճին բանայիրի», որովհետեւ նոյն օր, – առաւօտեան պատարագի մէջօրէն, – տատրակներ կ'արձակէին եկեղեցւոյն բակը. բարեպաշտի՛կ արարողութիւն որ ի Պոլիս գոյութիւն ունէր գեռ վերջին ժամանակներս, ի մասնաւորի Սկիւտարու Ս. Կարապետի ժամը, եւ որ ընդօրինակութիւնն է Ջրհեղեղէն մնացած սովորոյթի մը, երբ Նոյ Նահապետ այդ Վարդավառի առթիւն, –այսինքն Նաւաստրդի–, զոյգ մը աղաւնի Թռցուց իր Տապանէն, ջուրերուն քաշուած ըլլալը ստուգելու համար: Եւ Կաղանդի առթիւն պատրաստուած Թռչունի ձեւով բոկեղներն ալ կը Թուին ըլլալ չարունակութիւնն՝ արեւելեան քրիստոնէից մէկ հին պաշտամունքին որ նորէն աղերս ունի անոր հետ: – Այս օր գիրար պաղ ջուրով Թրջելու կատակները յայտնի սովորութիւն մըն են, մեր հին հեթանոսական ատեններէն մնացած, երբ Քրիստոսէ դարեր առաջ, Քրմապետը գոհի պահուն՝ ոսկեայ անօթով օրհնեալ ջուր կը ցնցղէր ժողովուրդին վրայ, մեղաց քաւութեան համար: Գր. Լուսաւորիչ այս տօնը փոխեց եւ Ս. Փրկչի Այլակերպութեան տօնին բերաւ պատշաճեցուց Թէեւ, բայց Վարդավառեան նախնի սովորութիւնք մնացին: Եւ «Վարդէվառ, – Ջուրը Թափէ մարդէ վառ» ժողովրդական ասութիւնը՝ նոյն սովորոյթը յիշեցնող ծեքենայ մըն է ընԹացիկ: Պատուաշունչը «Վարդէվառին պահքը բռնէր է» ասութիւն մ'ունի որ «Խէայի տղայ է»ի համազօր է, քանզի մամիկներ հաւատքն ունին Թէ նոյն տօնին պահքը յարգող պատանին խմաստուն կ'ըլլայ:

ԹԷՈԴԻԿ
(Բառգիրքէս)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԱՄՊՈՃԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

Փնոմ Փէնի արքունի պալատին մէջ կազմակերպուած արարողութեամբ մը Յուլիս 3ին 17 Գամպոճցի, 10 օտար դատաւորներ երդում ըրին, սկիզբ դնելով Կարմիր խմերներու գործած ցեղասպանութեան կարեւոր պարագլուխներուն դատավարութեան: Կարմիր խմերներու իշխանութեան օրով, 1975-79, երկու միլիոն Գամպոճցի սպաննուեցաւ:

Արարողութիւնը անդրադառնալու առիթ եղաւ որ արդարութիւնը կիրարկելու համար մօտ 30 տարի սպասել հարկ եղաւ. այդ տարիները անցան Թէ՛ ներքին, Թէ՛ արտաքին ճակատի վրայ բազմաԹիւ ջանքերով, որպէսզի կարելի ըլլայ նման դատարան կազմակերպել: Եւ տակաւին երեք տարի համբերել պէտք է տեսնելու համար Թէ ի՛նչ վճիռներ պիտի արձակուին: Վերջին տասը տարին անցաւ Գամպոճի եւ ՄԱԿ-ի միջեւ տարուած բանակցութիւններով որովհետեւ կողմերը չէին համաձայներ դատարանին կազմակերպութեան ձեւին եւ հարկաւոր պիւտճէին հայթայթումին մասին: Նոյն ատեն ոչ միայն Գամպոճցիները, այլեւ ամբողջ միջազգային հանրութիւնը ճնշում բանեցուցին Փնոմ Փէնի կառավարութեան վրայ, որպէսզի Կարմիր խմերներուն պարագլուխները դատուին: Անոնց մաս կը կազմեն քարոզչութեան պատասխանատուն, պետութեան նախկին ղեկավարը, արտաքին գործերու նախկին նախարարը, բանակին հրամանատարը: Եթէ ութ տարի առաջ մեռած չըլլար, գլխաւոր պատասխանատուն Փօլ Փոթ եւս պիտի դատուէր, մարդկութեան դէմ ոճիրի ամբաստանութեամբ:

Դատավարութիւնը որուն մանրամասնութիւնները կը ճշդուին, կը խոստանայ մեծ անակնկալներ. վարչապետը եւ շատ մը բարձրաստիճան այլ ղեկավարներ Կարմիր խմերներու սպայական կազմերուն մէջ գտնուած են: Դժուար է ենԹադրել որ դատավարութիւնը քանի՛ հոգիի դէմ դատապարտութեան վճիռ պիտի արձակէ: Կայ տակաւին այլ երկիրներու պարագան. Չինաստանը եւ Թայլանտը օրինակ, Կարմիր խմերներուն հետ շատ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակած էին: Անոնց մասին առեանը ի՞նչ վճիռ պիտի արձակէ:

Դժուար է անցեալէն դասեր քաղել. յատկապէս երբ միլիոնաւոր մարդոց վերաբերող հարց է խնդրոյ առարկան: Իշխանութիւնները հարկ է համբերատար ըլլան, գործակցելու տրամադրութեամբ չարժին եւ փաստը տան ամբողջովին Թափանցիկ ընԹացքի մը: Առանց այդ բաներուն, անկարելի կ'ըլլայ անցեալի սարսափներուն մասին հանդարտօրէն վճիլ:

ՔԱՂՀԱՆ

բիչ էր: «Ուրուական քաղաք» մը, որ մէկ ու կէս դար առաջ Կովկասի ամէնէն աշխոյժ հայկական մշակութային կեդրոնն էր:

– Ղարաբաղի իշխանութիւններուն կողմէ ընդունելութիւն մըն ալ կար, ուր նախագահ Ա. Ղուկասեան բազմաԹիւ հարցումներու պատասխանեց:

– Պարի ու երաժշտութեան նուիրուած երկու ներկայացումներ ալ տեղի ունեցան:

Բոլորս "Նայիրի" պանդոկին մէջ էինք, շատ յարմար ու մաքուր: Ի միջի այլոց, կը Թուի Թէ մաքրութիւնը Ստեփանակերտի մէկ իւրայատկութիւնն է: Ես վերջին անգամ տասը տարի առաջ այս քաղաքը այցելած էի, ու այս անգամ մեծ զարմանքով աշխոյժ ու հաճելի վայր մը յայտնաբերեցի. Երեւանէն շատ աւելի զով, հակառակ որ բարձրութիւնը անկէ նուազ է:

Շատերուն, մասնաւորապէս արտասահմանցիներուն միակ առարկութիւնը՝ Ղարաբաղէն շատ քիչ վայր տեսած ըլլալն էր: Շուշիէն զատ, միայն ոմանք կրցան Գանձասարը տեսնել: Այդ պատճառով, խնդրեցինք որ ուղղները կարենան ոչ մեծ հանրակառքով, այլ փոքր կառքով մը Երեւան վերադառնալ, որպէսզի առիԹը ունենան Ամարասէն անցնելու: Վարորդին ազնուութենէն օգտուելով, կրցանք նաեւ Լաչինէն յետոյ, կէս ժամ շեղումով մը Ծիծեռնավանք հանդիպիլ. հոյակապ եռանաւ պազիլիկ, որուն յաջող վերանորոգումը 2001ին աւարտեցաւ:

Ընդհանուր առմամբ լաւ կազմակերպուած ու հարուստ նիւթ արծարծող գիտաժողով մըն էր: Համալսարանը յաջողեցաւ ամփոփումներուն, ժողովածուն, մինչեւ առաջին օրը տպել ու բաշխել. շատ հազուադէպ յաջողութիւն մը: Առաջին նման գիտաժողովը Թող այսպէս «մեծածաւալ» եղած ըլլայ: Յետագային կ'արժէ աւելի փոքրաԹիւ մասնակցողներով ու աւելի ճշգրիտ նիւթերու շուրջ նման քանի մը ուրիշ հանդիպումներ ծրագրել: Ղարաբաղի էութիւնը ճանչնալու համար անբաղդատելի ձեւ մըն է:

Ա. Մ.

ԱՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿԴՈՏՆԵՐԷՆ

Ապարանցին գալիս է քաղաք, մի մարմնավաճառ է ճարում, գնում են հիւրանոց: Աղջիկը սկսում է կրքոտ համբուրել: Ապարանցին ասում է.

– Քուր ջան, որ դու ընձի ըտենց սիրում ես, փո՞ղ ընչի ուզիր:

***

Ապարանցին դինամիտը քանդում է, որ տեսնի՝ մէջն ի՞նչ կայ. մի մարդ ասում է.

– Զգոյշ մնա՛, կարող ա պայթի:

Ապարանցին ասում է.

– Ոչինչ, մի հատ էլ ունեմ:

***

Ապարանցին մտնում է եկեղեցի, սկըսում է բոլոր մոմերը փչել: Էն կողմից քահանան գալիս, ասում է.

– Տղայ ջան, էս ի՞նչ ես անում:

– Էսօր ծնունդս ա:

***

Ապարանցին կինօ է նայում, մէկ էլ ռեկլամ են ցոյց տալիս, յետոյ նորից կինօն են ցոյց տալիս, էլի ռեկլամ, էլի կինօ, էս ապարանցին ջղայնացած ասում է.

– Է՛, էս պուչները չեն Թողնում ռեկլամը մինչեւ վերջ նայենք:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մեր "Ոչ"երը եւ "Մեղայ"ները ամենէն յետոյ, Տէր Խորէն պապան, աչքերը դէպի ձեղունը յառած "Աստուած Թողութիւն ձեզ շնորհեսցէ" կ'ըսէր, ապա կ'անցնէր խրատականներ խօսելու, կէս հայերէն, կէս Թուրքերէն խառն'ի խուռն բարբառով եւ երբ վերջաբան՝ ձեռքը համբուրել կու տար զատ զատ ամէնուս, յանձնարարելով որ շաբաթ առտու ծոմ բերնով եկեղեցի գայինք սուրբ հաղորդութիւն առնելու, «Ծոմ բերնով պիտի գաք, հա՛, Թէ որ ծոմ գալու չըլլաք, հաղորդութիւնը կրակ կ'ըլլայ ներսիդիներնիդ» կ'ըսէր ու կը փակէր իր խոստովանութեան նիստը:

Օր մ'ալ լսեցինք որ խեղճ Տէր Խորէնը վախճաներ է. կարծեմ 1867ի մէջերն էր. եւ անոր տեղը մեծ հայրս իրեն տաներէց ըրաւ Տէր Գարեգին Պասմաճեանը, որ եկեղեցւոյ լուսարարապետն էր:

Բարի քահանայ մ'էր, տգէտ՝ բայց ուսումնասէր, որով կրցաւ հասցնել ճարտարապետ զաւակ մը Խաչատուր անուն:

Սկիւտարի մէջ մեծ գովեստով կը խօսէին ճարտարապետ Խաչատուրին վրայ, եւ մեծ հայրս շատ ուրախ կ'ըլլար, լսելով որ Տաներէցին որդին լաւ համբաւ կ'ունենար: Ծնունդի տօնօրհնէնքի երբ եկաւ Տէր Գարեգինը, մեծ հայրս շնորհաւորեց զինքը իր զաւկին յառաջդիմութեանը համար, «Աֆերիմ Տէր պապաս, աղէկ տղայ մը հասուցիր» ըսաւ. որու ի պատասխան՝ Տէր Գարեգին արտասանեց խօսք մը, զոր տղայութենէս ի վեր կը պահեմ ականջներուս մէջ:

***

Այդ խօսքն էր սապէս, «Ամէն մարդ որ զաւկի տէր կ'ըլլայ, պէտք է "հաւէս" ընէ (ջանա՛) իր զաւակը իրմէ մեծ ընելու իրմէ աւելի բարձր տեսնալու» ըսաւ Տէր Գարեգին, եւ յարեց.

«Իմ հայրս "սախա" (ջրկիր) էր, զիս տէրտէր կրցաւ ընել տալ, ես ալ իմ զաւակըս եա՛ վարդապետ, եա՛ եպիսկոպոս ընել աշխատելու էի, բայց ճարտարապետ ըրի, դէ՞շ եղաւ. մարդուս համար ի՛նչ տէօվլէթ (փառք) է, իր զաւակը իրմէ բարձր տեսնալը»:

Արդարեւ ընտիր, ընտրելագոյն սկըզբունք մ'է այս, "Ջանալ որ զաւակ մը գերազանցէ իր հայրը", այս է իսկական յառաջդիմութիւնը. այս է ճշմարիտ մեծութիւնը, որուն նկրտեցայ ես հասնիլ, եւ հասայ. զաւակներս ինձմէ աւելի ուսումնական ընել աշխատեցայ, եւ յաջողեցայ լիովին. այլ անողորմ մահը խլեց զանոնք գրկէս վաղաժամ եւ անակնկալօրէն:

***

Բայց ինչո՞ւ շեղումներ կ'ունենամ, ինչո՞ւ կը մոլորիմ նիւթէս. վերադառնամ դպրոցիս. խօսիմ Ալլահեան եղբայրներու մասին, մտնամ ծնողական յարկս՝ այն տեղ ունեցած մեր քաղցրութիւնները նաեւ տրտմութիւնները դիտելու:

Ընտիր դաստիարակներ էին Ալլահեանները. կուսակից էին Թէեւ ծեծի, ապտակահարութեան, սակայն չունէին իրենց նախորդներուն անգութ տմարդութիւնը. աւելի խրատականներով կը սիրէին ամօԹահար ընել յանցաւորը քան Թէ զայն պատիժներու ենԹարկելով:

Ասոնք էին որ աշակերտները երբեմնակի պտոյտներու տանելու գեղեցիկ սովորութիւնը մտցուցին դպրոցին մէջ. Նաեւ օրէնք ըրին որ Մայիս ամսուան առաջին օրը դասերը դադրէին, ու աշակերտները առաջնորդուէին Ջամլըճա բլուրը, ուր կը զբօսնուինք մինչեւ երեկոյ, հոն կ'ընէինք հետերնիս տարած ճաշերնիս. կը վազէինք, կը վազվռտէինք նորափԹիԹ քաղցրահոտ, բուրումնաւէտ ծաղիկներու մէջ, որոնք այդ բլուրին են յատուկ, եւ կը կոչուին Քառապաշ, կամ հայերէն լեզուով՝ Արեգախոտ, Վարդապետիկ, Հոգետար:

***

Մեծ պահքին անպատճառ եկեղեցի պիտի տանէին մեզ Արեւագալի հոգեզմայլ երգերը լսելու. մանաւանդ Խաչհանգիստի Ուրբաթ օրը, որ ատեն կարգ մը մարդիկ, տարիքնին առած նախկին դըպիրներ, կուգային ճիշդ այդ օրը Արեւագալէն փոխ առ փոխ երգելու: Այս երբեմնի դպիրներէն կը յիշեմ Ջօլաքեան Մանուկ աղան երկայնահասակ չորցած սիւն մը մայր եկեղեցւոյ պատուակալ դպրապետը, ահագնաձայն, որ իր վիզը երկնցնելով դուրս, դէպի երկինք ցցելով, "Ճանապարհ բարի" կամ "Դուռն կենաց" տուները ա՛յնպիսի կերպով կ'երգէր, որ կը կարծուէր, Թէ փողոցներու գիշերապահ, պէքճիներուն Եանկըն վար (հրդեհ կայ)ի, աղաղակն էր:

Մեծ Պահքի Կիրակի երեկոներուն պարտաւոր էինք ներկայ ըլլալ քարոզին, զոր ընդհանրապէս կու տար Արխատակէս սրբազանը, եւ երբեմն ալ պատրիարք Խրիմեան Հայրիկը, որ սովորութիւն ունէր գալ այցելութեան Օտեաններուն տունը, Ս. Խաչի ճիշդ ետեւը:

***

Հարկ կը համարիմ չմոռնալ յիշատակելու Թէ երբ մեծ հայրս ողջ էր եւ քաջառողջ, նա ա՛լ կ'ուզէր՝ որ մեծ պահքին ամբողջ տեւողութեան, ամէն երեկոյ "Եկեսցէ" կարդացուէր. ըստ այսմ՝ ճաշէ յետոյ ամէնքս իր քովը կը շարէր, եւ իր աղջիկներուն փոխն'ի փոխ կարդալ կու տար Ժամագիրքէն ամբողջ "Եկեսցէ"ն, յետոյ "Հաւատով խոստովանիմ"ը, որ կը վերջանար Նարեկացիին "Ընկալ քաղցրութեամբ" հրաշակերտ աղօԹքով:

Ես ու եղբայրս խորին ակնածանքով եւ անշարժ կը կենայինք աղօԹասաց խումբին մէջ, միշտ բարեւ բռնած, յետոյ մեծերուն ձեռքը կարգաւ համբուրելով կը զնայինք անկողին:

Սա ալ ըսեմ, որ Մեծ Պահքի եօԹը շաբաթներուն բնա՛ւ միս չէր ուտուէր տունին մէջ. կերակուրնիս պահածոյ ընդեղէններ էին, կամ եղանակին բանջարեղէններէն, որոնց գլխաւորն էր՝ կաղամբը, նաեւ սոսր թուրշին (ԹԹուաշը) համեղ, զոր մեծ մայրս առատօրէն կը պատրաստէր Դեկտեմբեր ամիսէն սկսած: Հաւկիթ ալ չէինք ուտեր, եւ անհամբերութեամբ մեր աչքերը կը յառէինք ձեղունէն կախուած խոշոր սոխին (խաչաղօնճօլօզ): Որպէսզի անոր վրան մխուած եօԹը փետուրները շուտով կորսուէին եւ տեղի տային կարմիր հաւկիԹներու:

(Շար. 42)

(Շար. Ա. էջէն)

րի ծանօթ բեմադիրներէն, մեռած է Սէն-Թրոփէզի իր տունը, 87 տարեկանին: Հեղինակ էր "ժողովրդական" մկրտուած ֆիլմերուն, գլխաւորաբար Պուրվիլի կամ Լուի տը Ֆինէսի նման դերասաններու հետ: Իր ֆիլմերէն՝ Լա Կրանտ Վատրույլը 17 միլիոն հանդիսական ունեցած է...: Կեանքի ընկերն էր Միշէլ Մորկանի:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԵԿՆԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յուլիս 21ին Մոսկուա մեկնած է, մասնակցելու ՀԱՊ-ի երկիրներու ղեկավարներուն ոչ պաշտօնական վեհաժողովին: Այդ ընթացքին ան հանդիպում կ'ունենայ Ռուսաստանի նախագահին հետ:

***

ՀԱՅԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիոյ մէջ աւելի քան տասնեակ մը Հայաստանցի չարագործներ ձերբակալուած են, սուղնոց ինքնաշարժերու գողութեան, ապօրինի ճամբաներով զանոնք արտասահման տանելու ամբաստանութեամբ: Ռուսական լրատիւները այդ ձերբակալութիւններուն զուգահեռ տըւած են լուրը թէ նոյն երկրին մէջ ձերբակալուած են Մագադանի նահանգապետ Վ. Ցվետկովի սպանութեան մեղսակիցներէն երկուքը որոնք եւս Հայեր են: Այս վերջին լուրը ռուսական հեռատեսիլի կայաններէն բաւական ժխտական արտայայտութիւններու պատճառ եղած է «Հայաստանի ծնունդ» չարագործներու մասին: Շրջանի մը երբ Ռուսաստանի մէջ Հայերու յաջորդական սպանութիւնները արդար ընդվզում ու զայրոյթ կը պատճառեն, նման արարքներ պատճառ կ'ըլլան յաւելեալ զարկ տալու հակահայ տրամադրութիւններու:

***

ՀԱՅԵՐ ՃԱՄԲԱՆ ՄՆԱՑԱԾ

Հայաստանի 35 քաղաքացիներ, որոնցմէ ութը անչափահասներ են, 15ը կիներ, եօթը օրէ ի վեր փակուած մնացած են Վրացեւօսէթական հակամարտութեան գօտիին մէջ: Վրաստանը առանց որեւէ պատճառ ցոյց տալու արգելք կ'ըլլայ անոնց սահմանէն անցքին: Հայ ճամբորդները ութ կառքերու մէջ են: Հայաստանի Արտաքին գործերու Նախարարութենէն յայտնած են որ հարցին կարգաւորմամբ պէտք է զբաղի ՀԱՊ-ի երկիրներու վարչութիւնը:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԻՐԱՔԵԱՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Հակառակ ԱՄՆ-ու դէմ կեցուածքին, Անգարա հաստատակամ կը թուի Իրաք ներթափանցելու, քիւրտ զինեալ խմբաւորումները հալածելու պատրուակով: Մինչ այդ ուղղութեամբ պատրաստութիւն կը տեսնուի, միւս կողմէն Թուրքիոյ Արտաքին գործերու Նախարարութիւնը բանակցութիւններ կը տանի ԱՄՆ-ու, Իրաքի հետ որպէսզի ճնշում բանեցնեն Քիւրտերուն վրայ: Անգարա կ'ակնկալէ ԱՄՆ-ու օժանդակութիւնը ստանալ Իրաքի յանձնուած ՓՔՔ-ի ղեկավարներուն Թուրքիոյ յանձնումին, Հիւսիսային Իրաքի մէջ նոյն կազմակերպութեան բնաւորումին արգելք ըլլալու գործին, անոնց նիւթական աղբիւրներու սառեցումին եւ այդ զումարներուն գրաւումին մէջ: Եթէ Ուաշինկթըն չյաջողի Իրաքը համոզել, եթէ Անգարայի այս պահանջները չյարգուին, Թուրքիա իր շահերուն ուղղութեամբ յարմար դատած քայլերը պիտի առնէ:

Քիւրտիստանի ազգային համաժողովը կոչ մը հրապարակած է ուր քիւրտ ժողովուրդը Թուրք պետութեան սպառնալիքներուն դէմ միասնութեան կը հրաւիրուի: Կ'ըսուի թէ Թրքական բանակը մինչեւ այսօր բազմաթիւ անգամներ Իրաք մըտած է ու զինուորական գործողութիւններ ծաւալած, բայց ոչ մէկ արդիւնք ձեռք ձգած է:

«Հարցին լուծումը զինուորական գործողութիւններով բերելու ձգտումը կ'արտայայտուի: Ատիկա անել մըն է. կը նըշանակէ առաւել արիւնահեղութիւն եւ առաւել արցունք» ըսուած է կոչին մէջ:

OFFRE

Le poste de Secrétaire général de l'Université Française en Arménie, à pourvoir pour le 1er janvier 2007, vient d'être publié et va l'être à nouveau avec date limite de dépôt des candidatures fixée début août :

https://www.smae.diplomatie.gouv.fr/transparence/listeemploiat2.asp

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԽՕ.– Ռոզա Տակառեան 300 Եւրօ Վարդավառի առթիւ:

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 23

Վ Ա Ր Դ Ա Վ Ա Ռ

Տօն Պայծառակերպութեան

Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Ի Թափօր Լերինն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 23

Տօն է ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ

Լիոնի եւ Շրջակայից

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 24

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան ատեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le Révérend Père Komitas HOVNANYAN Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Culturelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 25
MARDI
25 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.503 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.503

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԼԻԲԱՆԱՆ - ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 360 ՄԵՌԵԱԼ
ԻՍՐԱՅԷԼ - 37 ՄԵՌԵԱԼ

ԱՄՆ ԴԻՐՔ ԿԸ ՓՈԽԷՆ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ՅՈՅՍԵՐ

Դէպի Իսրայէլ իր ճամբորդութեան ընթացքին, Երկուշաբթի, Յուլիս 24ի առաւօտուն, Գոնտոլեցա Ռայս նոր յայտարարութիւն մը ըրաւ, որ կը տարբերէր Յուլիս 21ի իր յայտարարութենէն: Ան Յուլիս 21ին անգամ մը եւս դէմ արտայայտուած էր որեւէ հրադադարի եւ խուլ կը մնար բոլոր կոչերուն: Իրեն համար "սխալ խոստում" մըն էր անմիջական հրադադարի այդ կոչը, եթէ տագնապին պատճառները կը տեւեն: ԱՄՆ զօրավիգ են Իսրայէլի եւ կը պահանջեն իսրայէլացի երկու զինուորներուն ազատ արձակումը: Ռայս կը կրկնէ. – ներկայ բռնութիւնը Հեզպոլլայի ապօրինի յարձակման հետեւանք է: Հրադադար մը թոյլ կու տայ ահաբեկիչներուն յարձակումի դիմել երբ որ կ'ուզեն:

Իրլանտա կատարած իր էջքին առեն է որ Գ. Ռայս յետքայլ ըրաւ եւ յայտնեց թէ կողմնակից է հրադադարի մը հարաւային Լիբանան, մղուած մարդասիրական մտահոգութիւններէ եւ որոշ պայմաններու տակ, ինչ որ կը համապատասխանէ Իսրայէլի վարչապետին տեսակէտին, բայց ոչ՝ Եւրոպացիներուն: Այս վերջինները, գլխաւորութեամբ Ֆրանսայի, առանց որեւէ պայմանի հրադադարի մը կողմնակից են:

Տեղւոյն վրայ կացութիւնը օրէ օր աւելի ծանրակշիռ բնոյթ կ'առնէ: Լիբանան աւելի քան 360 մեռեալ ունի եւ շաբաթավերջին 12 մեռեալներուն մէջ կար 23 տարեկան նկարահան լիբանանցի կին մը: Ռումբերը կը տեղային մասնաւորաբար Պաալպէք, որ Հեզպոլլայի բերդը կը նկատուի: Պաալպէք քաղաքը որ ընդհանրապէս 100 հազար բնակիչ ունէր, պարպուած է: Ափ մը բնակիչ մնացած է, այն ալ իսրայէլեան ռումբերուն տակ: Այնքան մեծ եւ տարածուած է քանդումներու ծաւալը, որ յայտնի իսկ չէ թէ ո՞րոնք եղած են թիրախները: Մնաց որ ռումբեր կ'իյնան քիչ մը ամէն տեղ: Ճամբաներու վրայ Կարմիր Խաչի կառքեր ալ թիրախ եղած են եւ չորս հոգի մեռած է:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՀԵԶՊՈԼԼԱՅԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ

Ժիւռնալ տիւ Տիմանշ (Յուլիս 23), որ ինչպէս ամբողջական մամուլը էջեր նուիրած է Լիբանանի ողբերգութեան, հարցազրոյց մըն ալ հրատարակած է Հեզպոլլայի երեսփոխաններէն մէկուն հետ (Հիւսէյն Հաճ Հասան): Այն հարցումին, որ կը վերաբերի իսրայէլացի երկու զինուորներուն, որոնց վերադարձը կը պահանջուի, Հ. Հ. Հասան կը բացատրէ.– «Ինչո՞ւ ձերբակալեցինք այդ երկու զինուորները եւ կը կրկնեմ ձերբակալեցինք եւ ոչ թէ առեւանգեցինք: Իրենց հրասայլերուն մէջ էին, չէին պտըտեր: Լիբանանցի բանտարկեալ չկա՞յ իսրայէլեան բանտերուն մէջ: Ինչ որ ալ ըլլայ, այս ամբողջը կ'արդարացնէ՞ բնակիչներու ջարդը եւ զանգուածային քանդումները: Իսրայէլի հետ խաղաղութեան մէջ չենք: Քանի մը ամիս առաջ, Իսրայէլ լիբանանցի հովիւ մը սպաննեց լիբանանեան հողամասին վրայ եւ ձկնորս մը առեւանգեց. ինչ ըրաւ միջազգային հաւաքականութիւնը: Հայֆան չռմբակոծեցինք ցորչափ Իսրայէլ չէր ռմբակոծած մեր քաղաքներն ու բնակիչներ: Առաջին օրերուն, մեր թիրախները միայն զինուորական կայաններն ու օդակայաններն էին»: Դեռ երեսփոխանը կ'աւելցնէ, իր դառնութիւնը արտայայտելով. – «Իսրայէլի հանդէպ միջազգային հաւաքականութիւն չկայ: Միայն համրեր, կոյրեր ու խուլեր կան: Տրամաբանակա՞ն է որ մեր բանտարկեալները 25 տարի մնան իսրայէլեան բանտերուն մէջ: Արաբ անձը կարեւորութիւն չունի ձեզի համար»:

Հոս, սակայն, երեսփոխանը սխալ մը կը գործէ, անտեսելով որ արաբ անձը կարեւորութիւն կ'ունենայ երբ ան քարիւղ ունի իրեն տրամադրելիք եւ այդ ուղղութեամբ կը բաւէ անդրադառնալ Սաուտի Արաբիոյ դիրքին:

ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Հարաւային շրջանն ալ ոչ միայն ռումբերու տակ է, այլեւ իսրայէլեան բանակը Լիբանան մտած է ու գրաւած Մարուն ալ-Ռաս սահմանային գիւղը, ինչ որ աւելի ծաւալուն գրաւման մը մտավախութեան ծնունդ տուած է: Իսրայէլեան ձայնասփիւռը լուրը հաղորդելով, յայտարարած է որ Հեզպոլլայի երկու մարտիկներ գերի բռնած է: Ֆ. Տուբթ-Պլաժի որ շրջանը կ'այցելէ, հաղորդած է նաեւ որ 15 Ֆրանսացիներ վիրաւորուած են, մէկը՝ ծանրօրէն, իսրայէլեան ռումբերէն: Իսրայէլեան օդանաւերը ռումբեր ալ նետած են պաղեստինեան գաղթակայանի մը վրայ, ուր 6 վիրաւորներ եղած են, որոնց մէջ նորածին մը: ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին կցորդը՝ Եան Էկըլանտ ամբաստանած է Իսրայէլը որ "կը բռնաբարէ մարդասիրական իրաւունքը": Պէյրութ շրջած ատեն, քարտուղարին կցորդը որ կը զբաղի մարդասիրական հարցերով, շեշտած է. – "Քանդումն է, չէնք չէնքէ ետք բնակութեան թաղամասերու: Ուժի չափազանցեալ օգտագործումն է այդքան բնակիչ ունեցող շրջաններու վրայ":

***

Դեռ կայ Գազայի ճակատը եւ հոն մընայուն կերպով հաստատուած է "Աշխարհի բժիշկներ"ու կազմակերպութիւնը: Եւ կազմակերպութեան մէկ պատասխանատուն է որ յայտարարած է թէ դէմ յանդիման են "նոր, շատ զօրաւոր զէնքերու": Իր կարծիքով, հոս ալ "մարդասիրական գօտիներ" անհրաժեշտ են: Իրեն համար ալ Իսրայէլ կը բռնաբարէ "մարդասիրական իրաւունքը":

***

Թիր (Սուր) աշխարհէն կտրուած է եւ մարդասիրական կազմակերպութիւններն ալ դժուարութիւն ունին քաղաք հասնելու: Լիպէրասիոնի թղթակիցն ալ կը հաստատէ որ Լիբանան արիւնաքամ է այլեւս:

***

Հայֆայի մէջ, Տուբթ-Պլաժի ալ պարտաւորուած է ապաստանիլ չէնքի մը սանդուխներուն տակ, մինչ Հեզպոլլան հրթիռներ կ'արձակէր: Իսրայէլ 37 մեռեալ ունեցած է բնակիչներէ եւ զինուորներէ: Լիբանանի Խորհրդարանի նախագահը՝ Նապիհ Պէրի (Ամալ շիի կուսակցութեան ղեկավար) յայտարարած է թէ բանակցութեան մէջ է երկու իսրայէլացի զինուորներու փոխանակման շուրջ երեք լիբանանցի բանտարկեալի հետ:

***

Աշխարհի ամէն կողմերը, ներառեալ Իսրայէլ, ցոյցեր տեղի ունեցած են Իսրայէլի մղած պատերազմին դէմ: Պոլիս գլխաւոր ցոյցը 5.000 հոգի համախմբած է. Գառըգիւղ տողանցողները "Իսրայէլ՝ մարդասպան, ձեռքերդ վա՛ր" լոզունգները բացագանչած են: Ցոյցեր եղած են նաեւ Ինտոնեզիա, Լոնտոն, Իտալիա, Փարիզ, Սթոքհոլմ, Ժընեւ եւ Թել-Ավիվ: Իսրայէլացիներու մէջ ալ կան շատեր, հակառակ հրապարակուած հարցախոյզին, որոնք դէմ են իրենց երկրին մղած պատերազմին:

***

Յուլիս 24ին, յոյսեր կային հրադադարի մը համար եւ յատկանշական կը գտնուէր Գ. Ռայսի նոր դիրքը: Հրադադարի կողմնակից եղած էր, բայց յատուկ պայմաններով, որոնց գլխաւորն էր Հեզպոլլայի ապազինումը: Շեշտած էր որ հրադադար կ'ըլլայ երբ ջնջուին պատերազմին դրդապատճառները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ազատ ասպարէզի վիրաբոյժները, գգայազրկումի մասնագէտները եւ մանկաբարձները գործադուլի շարժումի մը դիմած են Յուլիս 24ին, ինչ որ բաւական ծանրակշիռ պարագայ մըն է երկրին համար, ուր տօթը կը տեւէ (35էն 39 աստիճան) եւ հանրային հիւանդանոցները կրնան չբաւել: Կը բողոքեն իրենց պարտադրուած ապահովութեան սակերուն դէմ, զորս շատ բարձր կը գտնեն եւ կ'ուզեն նաեւ որ 2004ին խոստացուած սակերը գործադրուին:

ԻՐԱՔԻ մէջ շաբաթավերջին (Յուլիս 22/23) 67 հոգի եւս մեռած են Պաղտատէն Քէրքիւք եւ կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ, եթէ նոյնիսկ Լիբանանի վիճակը երկրորդ գետնի վրայ ձգած է Իրաքը: Ս. Հիւսէյն ալ հիւանդանոց փոխադրուած է, Յուլիս 8էն ի վեր հացադուլի դիմած ըլլալով:

ՍԱՐՔՈԶԻ երկար հարցազրոյց մը տըւած է Ֆիկառոյի (Յուլիս 24) ուր կը ծանրանայ գլխաւորաբար "առանց թուղթի" օտարականներու օրինավիճակի կանոնաւորման վրայ: Անոնց թիւը 6էն 7 հազար է, ինչ որ դիմողներու 30%ը կը ներկայացնէ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽՄԵՐՆԵՐՈՒ ոճրագործներու վերջիններէն մէկը՝ Թա Մոք, մեռած է Փնոմ Փէնի զինուորական հիւանդանոցը "բնական մահ"է, 80 տարեկանին: Պիտի դատուէր 2007ի կէսերուն, գամպոճցի եւ միջազգային երեսուն դատաւորներու ատեանի մը կողմէ: Կարմիր Խմերներու շարժումին զինուորական հրամանատարը եղած է (Փոլ Փոթի ղեկավարութեան տակ) եւ չորս տարիներու երկայնքին (1975–1979) սարսափի վարչակարգ մը ստեղծած է, զանգուածային տեղահանութիւններով, չարչարանքներով եւ աշխատանքի արգելափակման կայաններով: Գամպոճ 1,7 միլիոն զոհ տուած է:

ՖԼՈՅՏ ԼԷՆԴԻՍ, ութերորդ Ամերիկացին է որ կը յաղթէ Ֆրանսայի Շրջանին, հեծանիւով: Նախորդ տարիներուն, յաջորդաբար յաղթած էր Արմսթրոնկ: Այս տարի առաջին Ֆրանսացին 7րդ դիրքի վրայ է: Գալ տարի, Ֆրանսայի Շրջանը ճամբայ կ'ելլէ Լոնտոնէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՀԱՊ-Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ ՉԷ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան սուր ցնցղատապի մը պատճառով չէ գացած Մոսկուա Յուլիս 21ին ուր յայտարարուած էր, որ կը մասնակցի ՀԱՊ-ի երկիրներու ղեկավարներուն ոչ-պաշտօնական երկօրեայ վեհաժողովին: Բացակայած են նաեւ Վրաստանի, Թիւրքմէնիստանի, Ուկրանիոյ նախագահները: Առաջինը Մոսկուա մեկնելէն հրաժարած է վերջին պահուն, տեղեկանալով որ ընթացք չի տրուիր նախագահ Պուտինի հետ գլուխ գլխի հանդիպում մը ունենալու իր փափաքին. երկրորդը տրամադիր չէ գտնըւած արձակուրդը ընդհատելու, իսկ Իուշչէնկօ որպէս պատրուակ ցոյց տուած է իր երկրին քաղաքական փափուկ կացութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի Ռ. Քոչարեանի, հիւանդութեան «դիւանագիտական» բնոյթը շեշտողներ քիչ չէին, ինչպէս Յուլիս 22ի Լիպէրասիոնը:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱ՞Ծ Է ԱՐԴԷՆ

Վերջերս Հանրապետական կուսակցութեան անդամագրուելէ ետք, Պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեան շաբաթավերջին ընտրուած է նոյն կուսակցութեան խորհուրդի նախագահ: Ընտրութիւնը տեղի ունեցած է կազմակերպուած համագումարին, որուն ընթացքին կանոնագրային կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուած են եւ հաստատուած է խորհուրդի նախագահութեան պաշտօնը: Խորհուրդը 70 հոգիէ կը բաղկանայ եւ առնուազն ամիսը անգամ մը կը գումարուի: Ս. Սարգսեանի անոր նախագահութեան ընտրութիւնը նախագահական ընտրութեան (2008) յստակ թեկնածութեան իմաստով կ'ընկալուի: Կը խօսուի նաեւ ներկայի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի թեկնածութեան հաւանականութեան մասին:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱՒՈՐ ԸՄԲԻՇՆԵՐԸ

Թիֆլիս տեղի ունեցած ըմբշամարտի միջազգային մրցաշարքէն Հայաստանի մարզիկները վերադարձած են բազմաթիւ մետալներով: Ազատ ոճի մէջ Արմէն Կարապետեան (60 քկ.) եւ Ժիրայր Յովհաննիսեան (66 քկ.) արժանացած են ոսկէ մետալի, Վահագն Սիմինեան (55 քկ.), Հայկ Եղիշեան (60 քկ.) եւ Կարսեւան Վարդանեան (74 քկ.) պրոնզէ մետալ ստացած են:

Յունահռոմէական ոճի մրցումներուն Հայաստանցի մարզիկները ունեցած են եօթը մետալ. Վահան Ծուհարեան (60 քկ.), Արտակ Յարութիւնեան (66 քկ.), Արման Գեղամեան (74 քկ.) եւ Եուրի Պատրիքէեւ (20 քկ.), արծաթէ, իսկ Ռոման Ամոյեան (55 քկ.), Մովսէս Կարապետեան (74 քկ.) եւ Յարութիւն Աթիքեան (66 քկ.) պրոնզէ մետալներ նուաճած են:

ԾՈՎԱՍԱԳԸ ԸՆԴԴԷՄ ՄԱՆՐԱԿԱԿՈՒՂ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

Տարօրինակ այս վերնագիրը արդէն թուղթին վրայ՝ սարսափով կ'անդրադառնամ, որ մէկը արդէն գործածած է զայն յօդուածի մը համար: Հոգ չէ. միւս հեղինակը տարբեր տեսանկիւն մը պարզած է իր գրութեան մէջ:

Բացատրեմ: Մանրակակուղը երգիծական հայացումն է Microsoft անունին: կայսրութիւն մըն է՝ կերտուած մէկ անձի ձեռքով. ո՞վ չի ճանչնար Պիլ Կէյց կոչեցեալը: Gates անունը դարպասներ ըսել է, եւ մարդը իր գերազօյն ձեռակերտը բառախաղով մը պատուհաններ մկրտած է, անգլերէն՝ Windows: Աշխարհիս համակարգիչներուն ութսունհինգ առ հարիւրի վրայ զետեղուած է Պատուհանները գործող համակարգը, որ սերունդներ ունեցած է եւ կը շարունակէ ճագեր հանել:

Աշխարհին մէջ քանի համակարգիչ կայ, կրնաք երեւակայել: Այո, Պիլ Կէյց աշխարհիս ամէնէն հարուստ մարդն է, քանի որ իր ստեղծած համակարգին արտօնատէրն է: Ի հեճուկս համատարած արտօնանենգութեան: Երկիրներ կան ամբողջ, ուր Պատուհաններուն կեղծ խտասալերը կ'արտադրուին կեղծ վկայագրերով եւ իբր թէ խկութիւնը վկայող, սակայն նոյնպէս խարդախուած լսնսկեգոյն կնիքներով: Կը տուժէ՞ Մանրակակուղ կայսրութիւնը այդօրինակ գեղծարարութենէն: Անկասկա՛ծ: Սակայն միայն նիւթապէս: Ջեղծարարները կը մնան հպատակները այդ կայսրութեան ու կ'ամրապնդեն կայսրութեան մենաշնորհը՝ տուրքը չվճարելով անգամ: Զի բոլոր յայտագիրները՝ ուր ալ գրուին, ինչ նպատակով ալ գրուին՝ համատեղելի են ամէնէն առաջ Պատուհաններուն հետ: Ամէն ինքնաշարժ Ֆորտ չէ, ամէն հեռատեսիլ Սոնի չէ, սակայն հատուկենտ համակարգիչներ կան միայն, որոնք անպատուհան մնացած են:

Պիլ Կէյցին ուրիշ axոյենութիւն մըն ալ կը պատկանի: Ամէնէն ատուած մարդն է ան: Ամբաստանութիւնները բազմատեսակ են եւ յաճախ իրերամերժ: Մինչեւ անգամ բանագողութեամբ կը մեղադրեն զինք: Պարսաւի հատորներ գրուած են, մելանի գետեր հոսած, դատեր բացուած ... Ապարդիւ՛ն:

Խոստովանիմ, որ անկեղծօրէն կը յարգեմ Պիլ Կէյցը: Երկրորդական վարժարանը չաւարտած այդ մարդը ի՞նչ պիտի դառնար, եթէ Ամերիկայի փոխարէն՝ Եւրոպայի որեւէ երկրին մէջ ծնած ըլլար: Համակարգիչի խանութի մը մէջ վաճառողի պաշտօնը պիտի վստահուէ՞ր անոր: Թերեւս... Սակայն կը կասկածիմ, որ համակարգիչի խանութ գոյութիւն ունենար երբեւէ, եթէ Պիլ Կէյց աշխարհի գլանար իր գիւտերը:

Միակնակ ցցուող գագաթներուն դիմաց միշտ հուժկու լեռնաշղթաներ կան, որոք թէեւ նոյն բարձրութիւնը չունենալով՝ կը տարածուին սակայն հորիզոնէ հորիզոն:

Անցեալ դարուն ութսունականներուն Լինիւս Թորվալտս անունով չուեստախօս ֆինլանտացի ուսանողը կը ստեղծէ գործողական իր համակարգը, սակայն հեղինակի իրաւունքը հռչակելու փոխարէն՝ նախ բարեկամներուն, ապա անծանօթներու հրաւէր կը կարդայ բարելաւելու իր ստեղծածը: Ոչ միայն առակ մարդոց լեռնաշղթայ մը ծնունդ կ'առնէ, այլեւ անհանդէպր ստեղծագործութեան պայծառաթիւն մըն ալ կը ծնի: Նոր համակարգը կը մկրտուի Լինիւքս: Եւ անոր խորհրդանիշը կը դառնայ անուշիկ ծովասագ մը:

Լինիւքսը երկար ճամբայ մը կտրած է: Անհրապոյր երկգոյն պաստառը՝ ծածկուած ներշնչեալ մասնագէտներուն միայն մատչելի բեւեռագրով այլեւս անցեալին կը պատկանի: Ծովասագը Պատուհաններուն լրջօրէն մրցակիցն է այսօր: Լինիւքսը գոյութիւն ունի տարբեր բաշխատարբերակներու (distribution) ձեւով, որոնք պահելով հանդերձ խնամութիւնը, տեղ-տեղ կը տարբերին:

Լինիւքսի հիմնական յատկանիշը ձրի եւ հեղինակի իրաւունքէն ազատ ըլլալն է: Կրնաք համացանցէն քաշել ձեր նախընտրած բաշխատարբերակը, կրնաք բարեկամէ մը փոխ առնել խտասալը՝ ամենայն օրինականութեամբ (ինչ որ գողութիւն պիտի կոչուէր Պատուհաններուն պարագային):

Ես իմ ունեցածս գնած եմ լրագրավաճառէ մը՝ Լինիւքսին նուիրուած գունաւոր հաստ ամսագրի մը իբրեւ յաւելուած վճարելով 7 կամ 8 եւրօ, ինչ որ միայն ամսագրին գինն է արդէն:

Եթէ մասնագիտական վաճառատունէ մը (Fnac, Surcouf կամ այլ) փափաքիք գնել Պատուհաններուն խտասալը պարունակող տուփը, գինը երկու եւ երեք հարիւր եւրոյի միջեւ պիտի տատանի: «Ես եղածին պէս գնած եմ համակարգիչս եւ ոչինչ վճարած՝ գործող համակարգին համար».- կրնայ առարկել մէկը: Սխա՛լ է. մեքենային գինին մէջ պարունակուած հազիւ մինչեւ հարիւրեւյիսուն եւրոն կ'երթայ չիտա՛կ Պիլ Կէյցին գրպանը:

Հիմա ալ դառնանք ըսածիս, որ Պիլ Կէյց աշխարհիս ամէնէն ատուած անձն է: Իր կայսրութեան դէմ կը մղուի պատերազմ մը, որու չարիքները հպատակները կը քաշեն միայն, մինչ միապետը կարծես թէ շահով կ'ելլէ: Եթէ համակարգիչը կը գործածէք, հազիւ թէ խուսափած ըլլաք վիրուս կոչուած աղէտէն: Հլու գործիքը կը դառնայ յամառ աւանակ մը, որ առջեւ երթալու փոխարէն տեղը կը դոփէ եւ կից մըն ալ կը փորձէ տալ տիրոջը:

Ամէն մէկ վիրուս իր հեղինակը ունի, իսկ վիրուս ստեղծելու շարժառիթները քիչ առաջ նշածներս են. Մանրակակուղը կայսրութիւն մըն է, որ ունի թէ՛ օրինաճանաչ հպատակներ, թէ՛ աւազակներ, թէ՛ անիշխանականներ:

Ամէն տարի քանի մը անգամ Պատուհաններուն այս կամ այն բաղկացուցիչ մասը «ծակ» մը կ'ունենայ: Եւ կայսրութեան ուղեղը կը ստեղծէ կարկտան մը, որ կեդրոնական կայքէջէն կրնայ ձեռք բերուիլ:

Կը բաւէ նաւարկել դէպի այդ կայքէջը որ հոն զետեղուած հզօր գործիքները սկսին զննել ձեր համակարգիչին փորոտիքը: Ոչ միայն ձեր ունեցած Պատուհաններուն իսկական կամ խարդախուած ըլլալը մէջտեղ կ'ելլէ, այլեւ շատ մը անձնական մանրամասներ: Եթէ ձեր արտօնագրին եզակի թիւը մէկէ աւելի անգամ արձանագրուած է ամենագէտ կայսրութեան ուղեղին մէջ, ձեր մեքենան այլեւս թռչունի մը կը վերածուի, որու մազիլին կապուած է լրտես գործիք մը: Համացանցին մէջ ձեր բոլոր դեգերումները կ'արձանագրուին, կ'ամփոփուին, կը վերլուծուին եւ... կը վաճառուին վիճակագրական եւ չուկայագէտ խոշոր ընկերութեանց, չէ՞ որ տեղեկութիւնը մեր օրերուն ոսկին է:

Հա՞րկ է ըսել արդեօք, որ Լինիւքսը կայսրութիւն չըլլալով՝ ոչ հպատակ ունի, ոչ ալ ապստամբ: Մինչեւ օրս ալ յայտնի չէ վիրուս մը, որ վարակած ըլլար Լինիւքս բանեցնող համակարգիչները: Այդ անխոցելիութեան մէկ ուրիշ պատճառը թղթածրարներուն տարբեր կազմախօսութիւնն է երկու համակարգերուն մէջ: Լինիւքսի սիրտը, ծուծը (kernel) պաշտպանուած է գաղտնի թիւովը, եւ իւրաքանչիւր համակարգիչ անառիկ բերդ մըն է՝ համացանցէն խուժած խորթ յայտագիրներուն դիմաց: Եթէ դո՛ւք իսկ փափաքիք կարեւոր գործողութիւն մը կատարել ձեր համակարգիչին ծուծին մէջ, համակարգը պիտի գաղտնի թիւը պահանջէ:

Բացի հեղինակի իրաւունքը չունենալէն՝ Լինիւքսը չի պարտադրեր իր կազմութեան գաղտնիքը: Պատուհանները ձեզ կը ճանչնան իբրեւ գործածող միայն: Իրաւունք չունիք քայքայելով ուսումնասիրելու համակարգին կազմուածքը, ինչ որ "յետադարձ ճարտարագիտութիւն" (reverse engineering) կը կոչուի: Մինչդեռ Լինիւս Թորվալտսին հրաւէրը միշտ ալ ի զօրու է. ազատօրէն պրպտէ՛, իսկ յղացած բարելաւումդ կրնաս կա՛մ կիսել ուրիշներուն հետ, կա՛մ ալ միմիակ քեզի պահել:

Ինչպէս ըսի, Լինիւքսը քանի մը տասնեակի չափ բաշխատարբերակներ ունի: Նշեմ ճանչցածներս: Ինքս գերմանական SuSe կը գործածեմ: Ջոլս համակարգ մըն է, սակայն ունի նաեւ վճարական, այսինքն արտօնագրեալ տարբերակ մը, եւ այդ պատճառաւ կը նախատուի ուղղամիտ գաղափարախօսներէն:

Debian. նոյնչափ վստահելի եւ չարքաշ: Իր թղթածրարները քիչ մը տարբեր կառուցուածք ունին, ատոր համար յայտագիրներու համատեղելիութեան խնդիրը կը ծագի: Կը մշակուի այդ տարբերակին հայկական մակերեսը: Հաւանաբար մեր հայրենակիցները Debian հայու մը մականունը կարծելով՝ անդամագրուեր են այդ բաշխատարբերակին: Առիթով մը այցելեցէք www.debian.am կայքը:

Knoppix. տեղեկաբանութեան աշխարհին մէջ աննախընթաց համակարգ է, ամէնէն առաջ իր փոքր չափով: Ամբողջութեամբ կը տեղաւորուի խտասալի մը վրայ եւ կրնայ բանիլ առանց իսկ համակարգիչին վրայ զետեղուելու: Ըսել է ձեր մեքենային կարծր սկաւառակը կրնայ խորտակուած ըլլալ (ինչ որ կը պատահի գերծանրաբեռնումի պարագային) կամ... ընդհանրապէս բացակայել, սակայն Քնոփիքսին շնորհիւ կրնաք մինչեւ անգամ համացանցին մէջ նաւարկել: Անփոխարինելի է աւրուած համակարգիչի մը փորին մէջ մնացած երկերը փրկելու համար:

Միւսներէն նշեմ Red Hat, Ubuntu, Mandrake եւ Mandriva-ն:

Բաշխատարբերակ մըն ալ կայ, որու ետին ոչ թէ կամաւորներու խումբ մը կեցած է, այլ ամբողջ պետութիւն մը. Ջինաստանը: Անունն ալ համապատասխան է. Red Linux:

Լինիւքսի պարզած առաւելութիւններուն կարգին պէտք է նշել հետեւեալը. հայերէնի աւելի ճկուն եւ ազատ կիրարկումը գրեթէ բոլոր յայտագիրներուն մէջ, ինչ որ պարագան չէ Պատուհաններուն: Ճշդեմ ըսածս. հայերէն գիրերը անդարտութեամբ կը չարուին ոչ միայն գրենական յայտագիրներուն, այլեւ շատ մը այլ օժանդակներուն մէջ: Մինչեւ անգամ թղթածրարներուն անունները հայկական գիրերով կրնաք գրել:

Նախապէս Լինիւքսին համար գրուած որոշ յայտագիրներ հիմա գոյութիւն ունին նաեւ Պատուհաններուն համար: Ամէնէն առաջ Mozilla նաւարկիչը (browser / navigateur): Իւրաքանչիւր հայախօս ցանցանաւորդ ունենալու է զայն, որովհետեւ կը պարունակէ երկու դասիչաւորում (encoding / codage) UTF-8 եւ ARMSCII-8, որոնց շնորհիւ համացանցին հայերէն բոլոր էջերը անխափան կը կարդացուին: Մոզիլլան նաեւ աւելի ապահով է քան Մանրակակուղին Internet Explorer-ը, որ «ծակ» ունենալէ չի դադրիր:

OpenOffice գրենական համալիրը. MS Office-ին անվճար պաշտօնակիցն է՝ չնչին տարբերութիւններով:

Scribus. էջադրութեան յայտագիրը: Անոր առեւտրական հոմանիշները հազարաւոր եւրոներ կ'արժեն:

GIMP. պատկերամշակումի յայտագիրը: Կրտսեր եղբայրն է Photoshop-ին եւ նմաններուն: Կրտսեր, սակայն արագօրէն հասուն նետող:

Ձրի եւ ճկուն Լինիւքսը լաւագոյն լուծումը կը թուի Հայաստանի համար:

Մանրակակուղը շատ լաւ գիտէ, որ Հայաստանի մէջ առաւելաբար խարդախուած Պատուհաններ կը գործածուին: Ուստի բնաւ ալ չի փութար հայերէն մակերես մը լոյս աշխարհ հանելու. ինչ մտք ունի այդ ներդրումը, երբ բնօրինակը վաճառելու փոխարէն արտօնանենգ տարբերակները պիտի շրջին եւ բազմանան:

Լինիւքսը չի յոգնեցներ համակարգիչը այդչափ, որչափ Պատուհանները: Հայաստանի մէջ բազմաթիւ են հին եւ ուժասպառ մեքենաները, որոնք պիտի չհեւան Լինիւքսին թեթեւ բեռին տակ:

Սրտանց փափաքս է, որ ծովասագը համարձակօրէն մտնէ հայ դպրոցը, հայ տունը եւ մանաւանդ՝ բնակութիւնը հաստատէ մեր լեռնաշխարհին մէջ:

Աուկսպուրկ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԴՈՒԺԸ»

ԽԱՉԻԿ ՔԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Աշխարհայնացումի բնորոշ երեւոյթներէն մէկն է նախապէս գաղտնի կամ անմատչելի երեւոյթներու ազատ եւ արագ ցրւումը, անոնց ներկայ մատչելիութիւնը: Գիտենք որ այդպէս է, բայց եւ այնպէս երբեմն կը հանդիպինք պարագաներու, անակնկալներու, որոնք կ'ապշեցնեն մեզ:

«Պօրտըրզ» գրատունն էի այսօր, բարեկամի մը կը սպասէի եւ գիրք ու թերթ կը թղթատէի: Վերցուցի «Ինթէրնէշընըլ էյր Փաուըր Ռիվիու» պարբերաթերթը, թիւ 18, 2005: Եւ առաջին յօդուածը բոլորովին զարմացուց զիս, - լատինատառ «Հայաստանի Օդային Ուժեր» վերնագիրը (տակը՝ «Արմինիըն էյր Ֆորս» թարգմանութիւնը), ապա քսան մեծղի, գունաւոր լուսանկարներ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ: Օդանաւերու պոչին նոյնակեդրոն երեք շրջանակներ գծուած են, ամէնէն փոքրը նարնջագոյն, պայն շրջապատը՝ կապոյտ, եւ դուրսի շրջանակը՝ կարմիր: Օդուժին յատուկ եռագոյն:

Համացանցի զանազան աղբիւրներու մէջ իրարմէ քիչ մը տարբեր տեղեկութիւններ կարդացած եմ Հայաստանի օդուժին մասին, բայց ոչի՛նչ այսքան մանրամասն եւ ճշգրիտ: Կը տրուի Գիւմրիի օդակայանին պատկերը, որ խարիսխն է հարուածող, յարձակող օդուժին, - ան, որ կը թռի ռազմաճակատին վրայ եւ կոչուած է պաշտպանելու հայկական ցամաքային ուժերը (հետեւակ, հրետանի, զրահապատ), վանելով թշնամիին օդուժը եւ, որքան կարելի է, ռմբակոծելով եւ հրթիռներով հարուածելով հակառակորդին բանակը: Այս ինը օդանաւերէն եօթը Սուխոյ-25եր են (միջազգային հասարակաց գինուորական կրճատումով Su-25K), 2 հատն ալ Su-25-UB-ներ: 1992ին շատ յառաջացած եւ բարձրորակ, հիմա արդէն քիչ մը հինցած եւ ոչ հաւասար Արեւմուտքի արտադրած ամէնէն բարձրորակ օդանաւերուն, որոնցմով կը յուսայ օժտուիլ ադրբէջանական օդուժը մօտ ապագային:

Ցոյցուածը կը նշէ, առանց լուսանկարներու, որ Գիւմրիի օդակայանը կը գտնուին ռուսական օդուժի 12 ՄիԿ-29-եր: Այս օդանաւը որ «Ֆուլքրում» կը կոչուի արեւմտեան բանակներու կողմէ, շատ բարձր թէքնոլոժիով օժտուած է: Իր կոչումն է Հայաստանի պաշտպանութիւնը, եթէ ՕԹԱՆ-ի, ըսենք՝ թրքական օդանաւեր փորձեն հարուածել մեր հայրենիքը: Այս ռուսական օդուժի պարտականութիւնը չէ, բնաւ, հայ - ադրբէջանական բախումներու մասնակցիլ իբրեւ օժանդակ:

Ցոյցուածը Իգոր Մարտիրոսեան անունով օդաչուի մը պատկերին ալ տեղ տը-

ՎՈՏԿԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1977ին Լեհաստանի վոտկայի մենաշնորհի տէր ձեռնարկութիւնը առեւտրական միջազգային ատեանի մը դիմած էր, պահանջելով որ միայն լեհական արտադրութեան այդ ըմպելին իրաւունք ունենայ վոտկա կոչուելու, քանի որ ան առաջին անգամ պատրաստուած էր Լեհաստանի մէջ: Խորհրդային Միութեան Արտաքին նախարարութիւնը նախ կարծած էր թէ կատակ է եղածը, քանի որ նման փչոտ հարց ուղղակի ռուսական ոգին կ'առնչուէր:

Ու նոյն նախարարութիւնը հետազօտական աշխատանք մը հրահանգեց. պետական արխիւները մեծ օժանդակութիւն չէին կրնար ընծայել: Գործի լծուեցաւ պատմաբան Ու. Փոխլեպքին ու տարիներ տեւած պրպտումներէ ետք հասաւ այն եզրակացութեան որ վոտկան առաջին անգամ շատ հաւանօրէն 1440-1478ի միջեւ Մոսկովեան վանքի մը մէջ պատրաստուած էր: Այլ խօսքով՝ Լեհաստանի մէջ յայտնուելէն տասնամեակներ առաջ:

Վոտկա կ'նշանակէ փոքր ջուր. ջրիկ. Բուս մը միջին հաշուով տարեկան 20 լիթր կը սպառէ անկէ, ինչ որ համաշխարհային մրցանիշ է: Քանի մը տարի առաջ ֆինլանտացի բժիշկ մը որ Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան ռուսական դրասենեակին ղեկավարն էր, կ'ըսէր թէ այդ թափով խմելու պարագային Ֆինլանտացիներու կէսը տարիէ մը մեռած պիտի ըլլար: Ռուսերն ալ իրեն պատասխանած էին. «Ատիկա մեր ապրելու կերպն է. Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ խմելը դադրեցնենք նման կլիմայով մը: Ժողովուրդը պատրաստ է ձոխ կեանք ապրելու, բայց եթէ խմելը դադրեցնել քարոզէինք, վտանգ կար որ ընկերային խռովութիւններ ծագէին»:

«Ի՞նչ ընել պէտք է» հարց կու տար Լենին. Փոխլեպքին որ պատմաբան ըլլալուն զուգահեռ նաեւ հայրենասէր մըն է, համոզուած է ալքոլամոլութեան աճին ու ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին դիւր մը: Բայց իր առաջարկները շատ խիստ գտնուած են: Կ'ըսէ թէ ալքոլամոլներուն վարորդի արտօնագիրը ետ պէտք է առնել, կամ մոլիները մեղք դարմանուելու: Մարդկային ազատութեան մասին խօսողներն ալ կը պնդեն թէ վոտկան չէ որ մարդիկը կը գինովցնէ, այլ մարդիկը իրենք կը գինովնան:

1982ին միջազգային ատեանը վճռեց. վոտկան ռուսական էր: Այդ եզրակացութեան յաջորդեց Եւրոպայի մէջ համայնավարութեան անկումը. կարելի է միշտ բաժակ մը բարձրացնել անոր ու կոչել. «կենա'ց»:

ՔԱՂՀԱՆ

ւած է, իր հարուածիչ օդանաւին կոթընած:

Ապա իբրեւ նիւթ կը վերցնէ «Վերթուլեթայա Պազա – Էրեբունի» խարիսխը, Երեւանին շատ մօտ: Հոն կը գտնուին հայկական օդուժի ռազմական ուղղաթիռները՝ 7 հատ MI-8MT4 (արեւմտեան բանակները զանոնք կը կոչեն «Հիփ») եւ 11 MI-24 («Հայնտ»): Ասոնք Ռուսերու կողմէ գործածուած են Աֆղանիստանի պատերազմին: Սպառազինուած հրթիռներով եւ գնդացիրներով, սակայն խոցելի ամերիկեան հրթիռներու հանդէպ, զորս Աֆղանիստանի մուճահէտտինները հայթայթեցին Ամերիկացիք:

Վերջապէս, յօդուածը մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ Արզնիի խարիսխը, անոր երեք Անտոնով փոխադրիչ օդանաւերը (զինուորական ծանր բեռներ՝ ռազմաճակատին արագօրէն մատակարարող), – զինուորներուն փաղաքշական անունը այս սաւառնակներուն համար՝ «Անուշքա» է: Եւ վերջապէս, 14 Եակ–52 (Եակ= Եակովլեւ), որոնք կը գործածուին նոր զինուորագրուած օդաչուներու վարժութեան համար: Յօդուածը կու տայ ուրիշ բազմաթիւ մանրամասնութիւններ այս օդանաւերու հրթիռներուն և գնդացիրներուն մասին: Հայաստանի օդուժի մանր համայնագիտարան մը:

Դրականը, այդ օդուժի գոյութիւնը, օդաչուներու բաւական հմտութիւնը, ռուս օդուժի ներկայութիւնն է: Բացասականը ապազան է: Ազրպէջան շատ աւելին ունի, եւ պիտի կարենայ գնել, քարիւղի եկամուտով:

Խ. Թ.

ՀԱՄԵՄՆԵՐ

ՀԱՄԵՄՆԵՐԸ ԱՆՊԱԿԱՍ ԸՆԵՆՔ ՄԵՐ ՏՕՆԵՐԷՆ

Եթէ ձեր տունը լեցուն է համեմներով, դուք լաւ խոհարար կամ խոհարարուհի էք եւ ճիշդ ճամբու վրայ էք: Տեղին եւ չափաւոր օգտագործելու պարագային, անոնք ո՛չ միայն համ ու հոտ կու տան մեր ճաշերուն, այլեւ հիւանդութիւններ կը բուժեն եւ անոնց առաջքը կ'առնեն երբեմն:

Նշենք սակայն, որ համեմները վեց ամիսէն աւելի կարելի չէ պահել, որովհետեւ անոնք ժամանակի ընթացքին կը կորսնցնեն իրենց համն ու բոյրը: Նախընտրելի է, որ քիչ քանակութեամբ համեմ գնենք եւ զանոնք պահենք կափարիչով օժտուած ապակեայ մաքուր շիշերու մէջ՝ խոնաւութենէ եւ արեւէ հեռու:

ԱՆԻՍՈՆ

Հին Հռոմէացիները առաջին համեմ գործածողներն էին: Անոնք բոյսը կը կապէին իրենց գլխուն վերեւ՝ օդը մաքրելու եւ մղձաւանջէ պաշտպանուելու համար:

Ընդունուած է, որ անիսոնը կ'երիտասարդացնէ մեր օրկանիզմը, կը թարմացնէ շնչառութիւնը, ախորժակ կը դըրդէ:

Անիսոնի թուրմը կ'օգնէ ծննդաբերած մայրերուն, որպէսզի անոնք առատ կաթ ունենան:

Քաղցրահամ ու բուրաւէտ անիսոնը կը բուժէ սրտի, լեարդի, մարսողական գործարաններու հիւանդութիւնները, ինչպէս նաեւ՝ պրոնշիթը, հազը եւայլն:

Անիսոնը կ'օգտագործուի աղցաններու, կաթնապուրի, մսեղէններու եւ քաղցրեղէններու պատրաստութեան մէջ:

ՌԵՀԱՆ

Ռեհանին հայրենիքը Հարաւային Ասիան է: Անիկա Եւրոպա հասած է ԺԶ. դարուն եւ ապա տարածուած է մինչեւ Ափրիկէ: Ռեհանին տրուած է «արքայական» տիտղոսը:

Բուրաւէտ ռեհանը կը սպաննէ մանրէները, կը բուժէ սրտի եւ գիրութեան հետ կապուած կարգ մը հիւանդութիւններ:

Ռեհանը կը գործածուի հում՝ աղցաններուն մէջ, բայց նաեւ՝ ճաշերուն մէջ:

Երկրորդ պարագային, զայն պէտք է աւելցնել կրակը մարելէն 5-10 վայրկեան առաջ:

ՎԱՆԻՑԼ

Քրիստոֆըր Գոլոմպոս առաջին Եւրոպացին էր, որ փորձած էր վանիլը: Անոր տուրմ եւ վանիլ հիւրասիրած էր հարաւ-ամերիկացի տիրակալ մը: Վանիլը կը զօրացնէ երակները, կ'օգնէ շաքարախտի, ստամոքսային, լեարդի, միզափամփուշտի հիւանդութիւններու դարմանումին: Վանիլը կ'օգտագործուի խըմիչքներու, անուշներու, սերերու եւ պաղպաղակի պատրաստութեան մէջ:

ՄԵԽԱԿԸ

Խան հարստութեան միապետները, որոնք կ'իշխէին Չինաստանի մէջ, կը սիրէին հաճելի բոյրերը: Անոնց հպատակները համդիստ շնչառութիւն ունենալու համար մեխակի դամ պէտք է ծամէին, համը սուր է եւ այրող, օգտակար է շաքարախտի, լեարդի, աչքի հիւանդութիւններու: Աղացուած մեխակի դամը մասամբ կը կորսնցնէ իր յատկութիւնները, այդ պատճառով ալ թելադրելի է օգտագործել չոր կոկոնները:

Կ'օգտագործուի մսեղէններու պատրաստութեան մէջ, ինչպէս նաեւ՝ ձըկնեղէններու եւ ապուրներու, քաղցրեղէններու պատրաստութեան ընթացքին:

ԾՈԹՐԻՆ

Եգիպտացիները ծոթրինը կ'օգտագործէին օծանելիքի փոխարէն: Եւրոպայի մէջ զայն իբրեւ համեմ սկսան օգտագործել կրօնաւորները: Ծոթրինը կը հանգստացնէ ջիղերը, կը կանխարգիլէ ուղեղի կաթուածները, կը դարմանէ պըրոնշիթի, հազի եւ շաքարախտի որոշ տեսակներ:

Այս բուրաւէտ խոտը կ'օգտագործուի աղցաններու եւ ճաշերու պատրաստութեան մէջ: Ծոթրինը հաճելի բոյր եւ համ կու տայ ճաշերուն, ձկնեղէններուն, մըսեղէններուն եւ հաւով պատրաստուած ճաշերուն:

«ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ»

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՒՐՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Երբ հայրս առանձին տունատեղ եղաւ եւ մեզ հոն փոխադրեց, ինքն ալ իր Աներհօրը օրինակին հետեւիլ սկսաւ. ո՛չ միայն Մեծ Պահքի գիշերները աղօթք կ'ընէր, այլ գրեթէ ամէն երեկոյ անկողին մտնելէ առաջ:

Գոց կ'արտասանէր՝ Նարեկէն "Որդի Աստուծոյ"ն եւ "Աստուած յաւիտենական"ը, որոնք իմ մտքիս ալ անջնջելի են. յետոյ՝ իր մեղմ ձայնովը, կ'երգէր «Տէր ողորմեա', տէր ողորմեա', տուր աշխարհիս խաղաղութիւն, զաւկըներուս իմաստութիւն, գործոց մերոց յաջողութիւն»:

Շատ կամաց կ'երգէր հայրս այս Տէր ողորմեա'ն, որպէսզի քուրիկնուս քունը չխանգարուէր. յետոյ կ'առնէր մեզ միւս սենեակը կը տանէր ու կը սկսէր խրատել. կը պատուիրէր որ ուսումնական ըլլանք. «Ուսումնական չեղողը աս աշխարհիս մէջ անօթի կը մնայ» կ'ըսէր, կ'ըսէր ու կ'ըսէր, եւ այնքան կը կրկնէր միեւնոյն յանկերգը, որ մայրս կ'ելլար կուգար, «Ա'լ հերիք է մարդ աստուծոյ, հերիք խօսիս, թո'ղ տուր որ տղաքը երթան քնանան, ալ քուներնին բերիր» կ'ըսէր. հայրս կը նեղանար մօրս ու կը պատասխանէր. «Գնա' դուն դուրս՝ կարդ կարէ'. մի' խառնուիր այս գործին. ասոնք ետքը հա'յ վա'խ հօրերնուս խօսքը ի՞նչու մտիկ չըրինք կ'ըսեն. ես ուսումնական մարդ չեմ. ուսումնքէ չեմ հասկնար, կ'ուզեմ որ մեր զաւկըները աղէկ ուսմունք սորվին. ուսումնական ըլլան. պէտք է Արթինին տըղաքը մատով ցուցնուելու են, կ'իմանա՞ս, այս է իմ փափաքս»: Կը կարծեմ թէ հօրս այս փափաքը լիովին գոհացում գտաւ, երկու եղբայր մենք ջանադիր եղանք այս մասին. թո'ղ վկայեն ուրիշները:

***

Հայրս մեր ուսումնառութեանը խիստ նախանձախնդիր ըլլալով հանդերձ մեծ գուրգուրանք ունէր մեր վրայ. ինքը ծայր աստիճան մաքրասէր, մեզ ալ մաքուր, միօրինակ կը հագուեցնէր եւ աչալուրջ կը հսկէր մեր բարոյականին եւ մեր ընկերներուն ընթացքին վրայ:

Ամիսը անգամ մը, երբեմն երկու անգամ կը տանէր բաղնիք, ուր Քղեցի հայ բաղնեպաններ սքանչելի խնամքով կը լըւանային յաճախորդները:

Երբ փոքր էինք, մայրս կը տանէր մեզ կիներու բաղնիքը, ուր կը վախնայինք մտնալ, կու լայինք, կը պոռայինք, մինչեւ որ լուացումնիս վերջացնէր մայրս կամ մօրաքոյրս, այն ալ աճապարանօք, զի թուրք կիներ մեր պոռալ ու լալերէն զանգատելով՝ ծեծի սպառնալիք մեզ կ'ընէին, հակառակ որ իրենց բարձրաձայն խօսակցութիւնները, եւ շաքբիները (երգ) բաղնիքը կռատուն կը դարձնէին:

Մեր տուներուն համար, բաղնիք երթալը, մասնաւոր, մեծ արարողութիւն մ'էր: Օրեր առաջ ազգական ու դրացի իբարու հրաւէր կը կարդային, պատրաստութիւններ կը տեսնուէին, մեծ տոպրակ մը մինչեւ բերանը կը լեցուէր կերակուրներով՝ իրենց յատուկ ամաններուն մէջ, նաեւ տեսակ-տեսակ գունագեղ սփածանելիներ, սրբիչներ եւ այլ ամէն ինչ, եւ այդ տոպրակը առտուընէ Աւագ աղբօրը կամ Մելքոն աղբօրը շալակին վրայ կը ղրկուէր Չինիլի ճամիին կամ Թօփհանէ օղլուի բաղնիքը:

***

Տոպրակին ճամբորդութենէն անմիջապէս յետոյ, բաղնեսէրներու խումբը կը կազմուէր, մեզ ալ միատեղ կ'առնէին ու հետիոտն կ'ուղղուէինք բաղնիք, որուն դրան մօտը արդէն կը լսուէին ներսի ժխորը, իմա', կիներու լայնարձակութիւնները, այլանդակ հառաչիւնները բաղնետունին սովորական ջերմութեան ազդեցութեան տակ:

Լուացումէ առաջ, տաքտաշին կեդրոնի մարմարեայ տաք քարերուն վրայ սեղանի լայն սփռոցը կը տարածէին, շուրջը կը բոլորուէին, նստուկ վիճակի մէջ, եւ այդ հեղձուցիչ տաքութեան մթնոլորտը շնչելով կ'ուտէին, մեզի ալ կը կերցընէին պատրաստուած կերակուրները, առանց ուշադրութեան առնելու, թէ առողջապահակա՞ն էր կամ ոչ, այդ ուտեւլակերպը, թէ համաձա՞յն էր օրէնքին առողջապահութեան, որուն գէթ անունը գոյութիւն դեռ չունէր: Հայ կիները շատ բարակը նայող չէին, մինչ այրերու բաղնիքը այդօրինակ սովորութիւն չկար:

***

Հայրս կատակասէր ալ էր եւ աւելի քոյրերուս հետ կը կատակէր քան մեզ հետ: Երբ քոյրերս նոր լեզու ելած, թոշնիկի պէս ճռուողելով կցկտուր բառեր մը կ'արտասանէին, հայրս կը գըրկէր զիրենք անվերջ կը համբուրէր, ա'յնչափ որ մայրս դիտողութիւն կ'ընէր ու «Սա փուչ փուչ պեխերովդ չօճուխներուս երեսները մ'աղտոտեր» կ'ըսէր: Հայրս մտիկ չէր ըներ, կը շարունակէր եւ կը պատասխանէր. «Ձեզ բերող մայրը սիրեմ, լեզուներնուդ ոսկորը կրծեմ»: Իսկ մենք երկու եղբայր հանդիսատես մնալով այս տեսարանին՝ «Լեզուն ոսկոր ունի՞ հայր», կը հարցընէինք եւ ինքը՝ «Հապա', լեզուիս ոսկորի մը փակած է» պատասխանը կու տար մեզի եւ իբրեւ պատգամ կ'ընդունէինք իր խօսքերը, զուարթութեան ու խնդութեան մէջ լողանալով:

Բայց յանկա'րծ սուգ մը եկաւ խանգարել մեր ընտանեկան համեստունակ բոյնին այս զուարթագեղ կենցաղը. հայրս կորսնցուց իր մայրը, որ թէեւ մեզի հետ կը բնակէր, բայց քիչ մը ատենի համար հիւր գացած էր իր աղջկանը՝ հօրաքրոջս որ կը բնակէր Գատըգիւղ:

Հոն կը հիւանդանայ մեր խեղճ մեծ մայրը եւ քանի մը շաբաթ չանցած կը կնքէ իր կեանքը: Ութսուն եւ աւելի տարիք ունէր, բարեպաշտ կին մ'էր. իր ծունկերուն վրայ մեծցուցած էր մեզ, իր խաթունիկ գուրգուրանքներով եւ ռամիկ վիպասութիւններով:

***

Այս մեծ մայրս թաղուեցաւ Գատըգիւղի հին գերեզմանատունը, եւ թաղուեցաւ մնտուկով, իր յանձնարարութեանը համաձայն:

Իր մահէն երկու տարի առաջ, մեծ մայրս սկսած էր ընել այս յանձնարարութիւնը հօրս, եւ ինչո՞ւ համար, ո'չ թէ իր մեռնիլը նախազգալով, այլ զի մի գուցէ' գինքը պատանքով թաղեն:

(Շար. 43)

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par **YVES TERNON**

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perpétrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide**, Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides**, Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement**, Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին:

Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»: Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ *ժամը* 10.30*ին*,
Խաղողօրհնէք՝ *ժամը* 12*ին*:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ *ժամը* 10.30*ին*,
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ *ժամը* 12*ին*:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՏՕՆ Է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի *աւանդական արարողութիւնը:*

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 եւրօ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de **l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — **Marseille**

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— **Participation aux frais** —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ԿՈՉ
ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԱՂԷՏԻ ՄԸ ՍԵՄԻՆ

Իրաքահայ գաղութին անստոյգ վիճակը դեռ չբարելաւուած, սփիւռքահայութիւնը դէմ առ դէմ կը գտնուի այսօր նո՛ր աղէտի մը հաւանականութեան՝ որ կը սպառնայ տարագիր հայութեան Միջին Արեւելքի ամենահաստատ սիւներէն մին հանդիսացող ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ գաղութին, որուն ողիսականը Լիբանանի քաղաքացիական երկարատեւ պատերազմին ընթացքին, դեռ թարմ է բոլորիս մտքերուն մէջ:

Ամբողջ աշխարհի առջեւ պարզուող բիրտ յարձակումը Լիբանանի քաղաքներուն ու ժողովուրդին վրայ, իր լայն ու անխտիր ծաւալով, շշմեցուցած է համաշխարհային կարծիքը՝ որ իր պետական ու մտաւորական ընտրանիին բերնով այսօր կը պահանջէ անմիջական դադարումը հետզհետէ տարածուող ռմբակոծումներուն որոնց զոհ կ'երթան անմեղ քաղաքացիներ:

Սիրելի հայրենակիցներ, Պուրճ Համուտի հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը այսօր խճողուած են հարիւրաւոր լիբանանցի գաղթականներով, մինչ Պէյրութի ՀՕՄ-ի հանրածանօթ Պուլղուրճեան Դարմանատան մէջ կը վիրահատուին ու խնամուին այս յարձակումներուն հետեւանքով վիրաւոր համաքաղաքացիներ:

Ինչպէս անցեալին, ա՛յս անգամ եւս Հայ Օգնութեան Միութիւնը կը դիմէ մեր հայրենակիցներուն պատրաստ ըլլալու իրենց օժանդակութիւններով սատարելու մարդասիրական այս յոյժ կարեւոր աշխատանքներուն: Ձեր նուիրատուութիւնները կրնաք ուղարկել տեղւոյդ ՀՕՄ-ի գրասենեակներուն՝ «ARS Lebanese Relief» *անունով:*

Սիրելինե՛ր, Լիբանանի ասպնջական ժողովուրդին այս դժուարին օրերուն, ցոյց տանք աշխարհին թէ հայութիւնը տէրն է ի՛ր պարտաւորութիւններուն՝ հանդէպ բոլո՛ր անոնց որոնք 91 տարիներ առաջ, տէր կանգնեցան մեր հայրենակորոյս ժողովուրդին:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

OFFRE

Le poste de Secrétaire général de l'Université Française en Arménie, à pourvoir pour le 1er janvier 2007, vient d'être publié et va l'être à nouveau avec date limite de dépôt des candidatures fixée début août : https://www.smae.diplomatie.gouv.fr/transparence/listeemploiat2.asp

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 26

MERCREDI
26 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·504 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21·504

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ՄՕՏԱԼՈՒՏ ՉԷ ԹՈՒԻՐ

ԱՄՆ 30 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԿՈՒ ՏԱՅ ԼԻԲԱՆԱՆԻ, ՉՈՐ ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔԱՆԴԵԼ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ԶՈՀԵՐ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Գ. Րայս իր հրջապտոյտը սկըսաւ Յուլիս 24ին Պէյրութով: Ան յայտարարած է, որ շատ մտահոգ է լիբանանցի ժողովուրդին վիճակին համար եւ «տեւողական» կը գտնէ հրադադար մը Լիբանանի համար: Բայց, (միշտ բայց մը կայ) հրադադարը չի գործադրուիր, ցորչափ որոշ պայմաններ չգործադրուին: Ասոնցմէ գլխաւորը կը վերաբերի Հեզպոլլային որ պարտի 20 քմ. ետ քաշուիլ Իսրայէլի սահմանէն եւ վերադարձնել 2 իսրայէլացի զինուորները: Գ. Րայսի անակնկալ այցելութիւնը Պէյրութ ամերիկացի բարձրաստիճան պատասխանատուի մը համար «բացայայտ ցուցադրութիւնն է ամերիկեան զօրակցութեան լիբանանցի ժողովուրդին եւ կառավարութեան»: ԱՄՆ նաեւ 30 միլիոն տոլար կը տրամադրէ Լիբանանի, դարմանելու համար Իսրայէլի գործած վնասները: Պէյրութէն ետք, Երուսաղէմ հասնելով, Գ. Րայս տեսնուած է իսրայէլացի իր պաշտօնակիցին հետ, նախքան վարչապետին հետ տեսնուիլը: Հոս ալ յայտարարած է. – «Դժուար պահեր են իսրայէլացի ժողովուրդին համար, դժուար պահեր են լիբանանցի ժողովուրդին համար, դժուար պահեր են պաղեստինցի ժողովուրդին համար»:

***

Տեղւոյն վրայ, թէ հարաւային հրջանին եւ թէ ամբողջ Լիբանանի համար կացութիւնը շատ ծանր է: Իսրայէլեան բանակը 5 քմ. ներս մտած է Լիբանան, ուր կռիւները կը սաստկանան: Ռումբեր տեղացած են Նապաթիէի վրայ, ուր եօթը հոգինոց ամբողջ ընտանիք մը զոհ գացած է: Թիրի կացութիւնն ալ շատ ծանր է, մինչ տեղահանուած բնակչութեան թիւը 800 հազարը անցած է եւ Կարմիր Խաչը 150 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը անհրաժեշտ կը գտնէ, միայն մարդասիրական անմիջական կարիքներու համար:

Իսրայէլ անխնայ կը շարունակէ իր գործողութիւնները օդէն թէ ցամաքի վըրայ: Ներկայիս, կը ջանայ ժամանակ շահիլ, մինչ հոս-հոն խօսակցութիւնները կը շարունակուին: Օլմերթ քաջ գիտէ որ Գ. Րայս, այսինքն ԱՄՆ, բնաւ միտք չունի ճնշում բանեցնելու իր վրայ, քանի որ քանիցս շեշտուած է. – «Իսրայէլ ինքնապաշտպանութեան իրաւունք ունի»: Ֆ. Տուսթ-Պլազիի այն հարցումին թէ՝ որքա՞ն ատեն Իսրայէլ պիտի շարունակէ ռմբակոծել Լիբանանը, Իսրայէլի վարչապետը պատասխանած է. – «Այնքան ատեն որ պէտք է բնաջնջելու համար Հեզպոլլան. եթէ պէտք է տարի մը»:

Իսրայէլ կարեւորութիւն ալ չի տար քննադատութիւններու, որոնք թէեւ չեն պակսիր Ուաշինկթընէն դուրս: Իսրայէլի եւ Սպանիոյ յարաբերութիւնները բաւական վատթարացած են, որովհետեւ Սպանիոյ Արտաքին նախարարը ամբաստանած է Իսրայէլը որ «արեան լոգանք» մը ստեղծած է եւ պնդած որ «հրասայլերով եւ օդանաւերով խաղաղութիւն չի հաստատուիր»: Իսրայէլի Սպանիոյ դեսպանին համար «այդ յայտարարութիւնները ոչ հաւասարակշռուած են, ոչ ալ անկողմնակալ»: Ըստ իրեն Միջին Արեւելքի ամէն մէկ խաղաղութիւն պատերազմներէ ետք ձեռք ձգուած է եւ ա՛յս պատերազմով վերջ պիտի տան Հեզպոլլայի եւ Համասի ահաբեկչական ենթակառոյցին: Կիրակի է որ նախարարը այս յայտարարութիւնը ըրած է Ալիքանթ, ուր տեղի կ'ունենար Երիտասարդ Ընկերվարականներու Միջազգային Միութեան համաժողովը: Ասկէ առաջ ալ, բանավէճ մը ծագած էր, երբ վարչապետ Զափաթերօ քննադատած էր Իսրայէլի «զեղծարար ուժը» եւ ցաւ յայտնած հակաիսրայէլեան ցոյցերուն համար Սպանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ: Կառավարութիւնը փորձած էր մեղմացնել իր դիրքը դատապարտելով Հեզպոլլան եւ Համասը, բայց պահանջելով որ Իսրայէլի ալ հակազդեցութիւնը համեմատական ըլլայ:

***

Կիպրոսի խճողումը պատճառ է որ այլ վայրեր ալ գտնուին օտարականներուն մեկնումին համար: Այդ առընչութեամբ շուրջ 2500 հոգի դէպի Թուրքիա փոխադրուած են:

***

Լիբանանեան Հեզպոլլայի ներկայացուցիչը Իրանի մէջ՝ Հուսէյն Սաֆիատէն մամուլի ասուլիս մը տուած է Յուլիս 24-ին պարսիկ պաշտօնական անձնաւորութեանց առջեւ: Յայտարարած է. – «Այնպէս պիտի ընենք որ Իսրայէլ անկարելի վայր մը դառնայ Իսրայէլացիներուն համար: Այս պատերազմը Իսրայէլի վերջաւորութեան սկիզբն է»:

***

Կարմիր Խաչի հիւանդատար կառքերն ալ այլեւս անշարժութեան դատապարտուած են: Թիրի չորս հիւանդատար կառքերը, որոնք օրը քանի անգամ երթուդարձ կ'ընէին, չեն կրնար շարունակել իրենց աշխատանքը, քանի Յուլիս 23ին, 2 կառքեր ջախջախուած են իսրայէլեան կրակոցներէն, հակառակ անոր որ ճանաչելի էին, կը վկայէ պատասխանատու մը:

***

Լիբանանի Խորհրդարանի նախագահին համար քաղաքական ոչ մէկ լուծում կայ առանց հրադադարի: Լիպէրասիոնի (Յուլիս 25) տուած իր հարցազրոյցին մէջ, Նապիհ Պէրի կ'ըսէ թէ Իսրայէլի նպատակը երկու իսրայէլացի զինուորները ազատել կամ Հեզպոլլայի հետ կռուիլ չէ, այլ՝ Լիբանանը եւ իր քաղաքակրթութիւնը կործանել: Հեզպոլլան չէ որ վըտանգուած է, այլ՝ մենք, կ'ըսէ Պէրի: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի հին բարեկամութեան, Պէրի կը ճշդէ. – «Եթէ Ֆրանսախօսութիւնը կը կորսուի Լիբանանի մէջ, այլեւս տեղ չունի Միջին Արեւելքի մէջ: Ծ. տը Կօլի ոգիին պէտք ունինք: որոշումներու որոնք քիչ թէ շատ անկախ ըլլան Ամերիկացիներէն»:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Հայկական քաղաքական երեք կուսակցութիւնները Երկուշաբթի, Յուլիս 24ին Պուրճ Համուտի մէջ ժողով մը գումարած են. անդրադարձած են 13 օրուան ռըմբակոծութեան մարդկային ու նիւթական ծանր վնասին, շրջափակումով ստեղծըւած մարդկային, տնտեսական, ընկերային կորուստներուն: Դատապարտած են Իսրայէլի կողմէ մարդկային տարրական իրաւունքներուն ոտնակոխումը եւ Լիբանանի հանդէպ գործուած ոճիրները, բրտութիւնը: Շեշտած են թէ այս կացութեան մէջ անմիջական հրադադարը եւ արիւնահեղութեան կասեցումը համընդհանուր պահանջ է որուն համար միջազգային հանրութիւնը պէտք է բազմապատկէ իր ճիգերը:

Ներազգային ճակատին վրայ ընդգըծուած է հայ համայնքին միասնականութիւնը որ հիմնական երաշխիքն է գաղութին ապահովութեան ու կայունութեան:

Երեք կուսակցութիւնները որոշած են կանոնաւոր կերպով շարունակել հանդիպումները եւ խորհրդակցութիւնները, մօտէն հետեւիլ զինուորական ու դիւանագիտական զարգացումներուն: Ժողովը հաստատած է թէ հայ համայնքը կը շարունակէ իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ գաղթականներուն օգնելու գործը: Նաեւ ողջունած է Հայաստանի պետութեան ու Սփիւռքի գաղութներուն Լիբանանահայութեան ցոյց տուած հետաքրքրութիւնն ու զօրակցութիւնը:

Հրապարակուած յայտարարութեամբ Հ.Յ.Դ., Ռ.Ա.Կ. եւ Ս.Դ.Հ.Կ. կոչ կ'ուղղեն Լիբանանահայութեան որ համախըմբուի իր կուսակցութիւններուն շուրջ եւ հաւաքական պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ տէր կանգնի իրեն վիճակած պարտաւորութիւններուն, ի խնդիր Լիբանանի վերականգնումին:

***

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՍԱԾՆԵՐ

Իսրայէլի շղթայազերծած ռազմական գործողութիւններու սկիզբէն ի վեր Թել Ավիվէն առաջին խումբ մը Հայեր Յուլիս 23ին մեկնած են Երեւան: Անոնց մեկնումը դիւրացնելու համար Արտաքին գործերու նախարարութեան հիւպատոսական վարչութեան պետ Տ. Սէյրանեան գացած է Իսրայէլ: Իսրայէլի քաղաքացի Հայերուն բոլորին Հայաստան մուտքի ձրի այցագիր տրուած է:

Երեւան հասած 49 հոգինոց խումբին

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ՏՕԹ

Այս ամառ եւս չափազանց տաք յայտնուեցաւ բառին ամենայայն հասկացութեամբ. նոյն ժամանակ ամբողջ Եւրոպան խեղդող տաքութենէ մը կը տառապի, իսկ Միջին Արեւելքը անսպասելի նոր պատերազմէ մը: Քանի մը օր առաջ կը յաջողէի վերջապէս իմակով կապ հաստատել լիբանանցի բարեկամներու հետ իրենցմէ քանի մը լուրեր ստանալու համար: Երկտողիս մէջ մեր առօրեային կ'անդրադառնայի, փորձելով մեր թղթակցութեան սովորական զուարթութիւն մը տալ անոր ծանրակշիռ բնոյթը մեղմացնելու համար: Այս առթիւ չէի վարաներ մեզ յուզող ու կիզող տօթին մասին գրելու: Ընկերոջս պատասխանը կտրուկ եղաւ. *"Մենք այդպիսի դժուարութիւն չունինք որովհետեւ տեղացող իսրայէլեան ռումբերը Պէյրութի վրայ զովացուցիչ մշուշ մը կը տարածեն"*: Միտքս անմիջապէս եկաւ ֆրանսական ժողովրդային ասացուածքը. Il peut faire la pluie et le beau temps (Կրնայ թէ՛ւ անձրեւ տեղացնել թէ՛ւ պայծառ եղանակ ստեղծել): Եթէ կացութիւնը այսքան ծանր չըլլար, կատակով անոր պիտի պատասխանէի "Բախտաւո՛ր Լիբանանցիներ, ի՜նչ ազնիւ ու հոգատար դրացիներ ունիք": Բոլորիս ծանօթ է որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները քանի մը տարիներ առաջ մերժած էին օդին աղտոտութեան դէմ պայքարող "Քիոթոյի համաձայնագիրը" ստորագրել: Աշխարհահռչակ կարգ մը օդաբաններու վկայութեամբ, օդի եւ եղանակներու փոփոխութեան, տասնամեակէ մը ի վեր իրերայաջորդ տօթերուն եւ երաշտներուն գլխաւոր պատճառը մարդոց եւ պետութեանց, անոնցմէ չըսելու համար՝ անփութութիւնը կը համարուին: Նոյն գիտնականներուն համաձայն, այդ պատճառով ալ ամբողջ երկրագունդը լուրջ վտանգի տակ կը գտնուի այսօր: Սակայն կիզիչ ու կործանարար այս տօթը միայն ֆիզիքական չէ. ան նաեւ քաղաքական է: Ամէնուրեք Ամերիկացիներուն վարած քաղաքականութիւնը –եթէ անշուշտ կարելի է այդ ընթացքը "քաղաքականութիւն" որակել– իրենց անմիջական շահերէն կը թուի բխիլ: Ուստի իրենց շահերը առաջ տանելու համար, առանց աջ ու ահեակ նայելու, անոնք բոլոր ցամաքամասերուն վրայ կը փորձեն ու յաճախ կը յաջողին ուժի միջոցաւ իրենց տեսութիւնները պարտադրել: Ամէնուրեք՝ Սերպիայէն մինչեւ Լիբանան, Ափրիկէ, Ասիա եւ մինչեւ Հարաւային բեւեռ, Ամերիկան կ'իշխէ իր ետեւէն քաշելով մեծ ու փոքր բազմաթիւ պետութիւններ: Այսպէս, այս երկիրը եւ իր նախագահը, համոզուած իրենց "ընտրեալ ժողովուրդ"ի հանգամանքին, քմահաճօրէն մերթ 'անձրեւ կը տեղացնեն" եւ մերթ "պայծառ եղանակ" կը հանեն ստեղծել այլոց հաշւոյն: Անոնք "խաչակրեաց արշաւանքներ"ու կը ձեռնարկեն, միջազգային ատեաններ կը պարտադրեն Միլոսեւիչ մը կամ Սատտամ Հիւսէյն մը դատելու համար, ուրիշ պետութիւններու հիւլէական ուժին ձեռքբերման արգելք կը հանդիսանան, կը խոչընդոտեն իրենց մրցակից երկիրներուն "Առեւտուրի միջազգային Կազմակերպութեան" անդամակցութիւնը: Սակայն իրենց համար ո՛չ դատ կայ եւ ոչ ալ Դատաստան: Ամերիկացիները այլեւս ինքզինքնին աշխարհի տէրն ու տիրականը կը համարին եւ իրենց հետ քանի մը առանձնաշնորհեալ "դաշնակից" պետութիւններ, որոնց շարքին Թուրքիա եւ Իսրայէլ: Զարմանք չէ որ Լիբանանի վրայ օրէ օր ծաւալող յարձակումը առանց Ամերիկայի "կանաչ ազդանշան"ին անհնար էր: Ան վտանգաւոր նախընթաց մը կը հանդիսանայ որուն հետեւանքները անկանխատեսելի են: Ինչպէս ուրիշ տեղեր, Ամերիկացիները "Պանդորայի տուփ" մը բացած են որուն կափարիչը անգըտանելի է: Արդէն իսկ, Թուրքիա պատրաստ է առաջին առիթով իր զօրքը Իրաք մտցնելու: Նման քայլի մը պարագային, շրջանին մրցակից միւս պետութիւնները անտարբեր չեն մնար անշուշտ: Հետեւանքը ամէն մարդ կրնայ կռահել… Երկու կողմէն ալ արկածախնդիր տարրերը չեն պակսիր. ուրեմն բացառուած չէ որ ամառը տօթագին ըլլայ: Այդ պարագային բոլորիս կը մնայ միաբերան գոչել՝ God bless Lebanon.

ԿՈՐԻՒՆ

ԵՐԿՈՒ ՉԱՐԵԱՑ ՓՈՔՐԱԳՈՅՆԸ ԸՍՏ Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Վազգէն Մանուկեան մեր պատմութեան Ղարաբաղի պահանջով բացուած ժամանակակից հանգրուանին գլխաւոր դերակատարներէն մէկն է: Ամէնէն գործօն դէմքերէն ըլլալէ ետք "Ղարաբաղ կոմիտէ"ին, անկախութեան առաջին շրջանին ալ իր ստանձնած պետական պաշտօններով անուրանալի ներդրումի տէր է պետականութեան կառուցումին մէջ: Կարեւորագոյն գործը թերեւս հայկական բանակի կազմութեան նախաձեռնութիւնը: Մանաւանդ 1990ական թուականներու սկիզբի յետագայ զարգացումները, այսօր յետադարձ ակնարկով մը, կը շեշտեն այդ կենսական որոշումին տեղին բնոյթը:

Նկատի առած Հայաստանի պայմաններով երկրի մը իրականութիւնը ուր քաղաքական ասպարէզին համընթաց քայլ կը պահէ ամէնէն անմեղ բնորոշումով՝ գործի աշխարհը, դժուար է բացատրել Վ. Մանուկեանի նման պետական մարդու մը "մխոսում"ը: Ճիշդ է որ ան հեռացած չէ քաղաքական ասպարէզէն, բայց ՀՀՇ-էն բաժնուելէ ետք նախաձեռնած ճամբան զինք միշտ աւելի մխրճեց մեկուսացումին մէջ:

Այսուհանդերձ, Վ. Մանուկեան պարբերաբար հանդէս կու գայ քաղաքական մեկնաբանութիւններով, վերլուծումներով: Յուլիս 18ին, օրինակ, խօսած է Ղարաբաղի խնդրին վերջին զարգացումներուն մասին, յայտնելով իր տեսակէտները: Ծանրացած է որպէս լուծում առաջարկուած երկու նախագիծի վրայ. առաջինը 1997ինն է, երկրորդը ներկայինը: Առաջինով ալ Հայերէն կը պահանջուէր գրաւեալ շրջաններէն ելլել, պահելով Լաչինի անցքի գօտին: Նորին մէջ Լաչինին հետ Քելպաջարն ալ նշուած է, քանի որ կը խօսուի այդ երկուքին համար յատուկ ձեւ գտնելու մասին:

Ըսելով թէ ինք բոլոր փաստաթուղթերուն, բանակցութիւններուն պարունակութեան ամբողջութեամբ ծանօթ ըլլալու կարելիութիւն չունի, Վ. Մանուկեան ներկայի առաջարկը մատ մը աւելի լաւ կը նկատէ. թէեւ կ'աւելցնէ թէ երկուքն ալ իր կարծիքով հարցին լուծում չեն կրնար բերել: Ատոր համար անհրաժեշտ կը նկատէ որ ընդունուի հետեւեալ սկզբունքը. Ղարաբաղը պատերազմին յաղթականն է ու ձեռք ձգած իր անկախութիւնը: Այս հիմնականին ընդունուելէն ետք, մնացածը՝ գաղթականներու վերադարձին, տնտեսական խնդիրներու, հաղորդակցութեան միջոցներու, տարածքներու եւլն. վերաբերողները, կրնան կարգաւորուիլ: Էականը այն որ պատերազմական յաղթանակով իր անկախութիւնը ձեռք ձգած ու 15 տարիէ ի վեր անկախ ապրող երկիրը առանց ոչ մէկ թուղթ ստորագրելու չի կրնար մաս կազմել պետութեան մը որուն կազմին մէջ ըլլալ չի փափաքիր:

Վ. Մանուկեան իրականանալի չի նկատեր ադրբեջանական պարբերական սպառնալիքները թէ եթէ այլ հնար չմնայ, պատերազմի կը դիմէ, վերատիրանալու համար Ղարաբաղին: Հարկաւոր է բանակցութիւնները շարունակել, նախապայման մը դնելով. եթէ Բաքու ընդունի որ Ղարաբաղը իր կազմին մէջ չի գտնուիր, մնացածներուն մասին կարելի է համաձայնութիւն գոյացնել: Իսկ այնքան ատեն որ Բաքու կը մերժէ ընդունիլ այդ իրականութիւնը, որքան ալ բանակցութիւն տարւի, ոչ մէկ արդիւնք ձեռք կը ձգուի:

Այս հոլովոյթին մէջ Վ. Մանուկեան եւս կը շեշտէ մրցակցութեան տոկալու, յաջողութեան հասնելու, ժողովուրդին բարեկեցութիւնը ապահովելու, ապա Ղարաբաղի հարցը լուծելու անհրաժեշտութիւնը: Պէտք է զարկ տալ տնտեսութեան, օրէնքի յարգանքին, Սփիւռքին հետ սերտ գործակցութեան եւ ընել այնպէս մը որ ամէն քաղաքացի զգայ թէ այս պետութիւնը իրե՛նն է:

Ներկայի կացութիւնը որքա՛նով կը համապատասխանէ պահանջուածին. Վ. Մանուկեանի արժեւորումը խրախուսիչ չէ: Երկրին մէջ մենաշնորհեալ իշխանութիւն մը կայ, մենաշնորհեալ տնտեսութիւն մը, օրէնքները լաւ չեն կիրարկուիր: Ծանրանալով Սփիւռքին հետ մշակուող կապերուն նիւթին վրայ, Վ. Մանուկեան ըսած է. «Մենք ունենք համագործակցութիւն Սփիւռքի հետ միայն ցեղասպանութեան ճանաչման հարցում. լուրջ տնտեսական – քաղաքական համագործակցութիւն չունենք»: Շեշտելէ ետք այդ գործակցութեան աշխարհի մէջ ունեցած կարեւորութիւնը, Վ. Մանուկեան օրինակներ բերած է Սփիւռք ունեցող ուրիշ երկիրներէ, որոնք այդ ազդակին շնորհիւ յաջողած են, կամ կը յաջողին որոշ հարցեր լուծելու: Այդ մէկն ալ միջազգային մրցակցութեան մարզ է, իսկ մենք յաջողութիւն չունինք:

Հետաքրքրական են Վ. Մանուկեանի ըսածները ժողովուրդին Ղարաբաղի հարցին մօտեցումին, իր խնդիրներու շարքին այդ մէկուն տուած տեղին մասին: Երբեմն կ'ըսուի, կը գրուի թէ ժողովուրդը, գոնէ մէկ մասը, համաձայն կ'ըլլայ Ղարաբաղէն հրաժարելու. առիթ՝ տնտեսապէս զարգանալու, բարգաւաճելու սիրոյն: Ըսածը կը հիմնուի Ղարաբաղի հարցին որպէս հետեւանք մասամբ փակուած ճամբաներու վրայ: Ինք համաձայն չէ այդ պնդումին. ժողովուրդին հարցերուն գլխաւոր տեղը կաշառակերութիւնը կը գրաւէ. յետոյ մենաշնորհեալներու համակարգը: Կը յաջորդէ երկրին փակ կառավարումը: Այս բաներն են որ Հայաստանը ետ կը ձգեն զարգանալէ: Աւելի շօշափելի օրինակով մը, Վ. Մանուկեան կը մէջբերէ հարցախոյզի մը արդիւնքները. վերջերս կատարուած է ան եւ զէրօ կէտ ստացած է Ղարաբաղի Ադրբեջանի կազմին մէջ ձգուելուն մասին հարցումը: Պատասխանողները ծանրացած են ընկերային խնդիրներու վրայ, ինչ որ իրեն համար ցուցանիշ է որ պետութեան զարգացումի, արդար կառավարումի հարցեր կան:

Ասուլիսին հարց տրուած է որ Ղարաբաղի հարցին արծարծումէն ի վեր անցած ժամանակը ո՞ր կողմին նպաստաւոր եղած է: Վ. Մանուկեանի պատասխանը "Ղարաբաղին" է: Անոր համոզումը հիմնուած է հետեւեալին վրայ. երբ արտասահմանցի գործիչներու հետ կը խօսիս, իրենք ալ կը հասկնան որ 15 տարի առանձին ապրած պետութիւն մը այդքան ժամանակ ետք կարելի չէ ուրիշ պետութեան մը կազմին մասնակից ընել: Ինչ կը վերաբերի զարգացման ընթացքին, ո՛չ Հայաստանը, ո՛չ ալ Ադրբեջանը կրցած են բնականոն պետութիւն կառուցանել: Ճիշդ է որ երկրորդը հարուստ կը նկատուի. տէր է նախնիւթերու, հարստութեան աղբիւրներու որոնց գլխաւորը քարիւղն է: Բայց այդ բաները չեն վախցներ Վ. Մանուկեանը: Կ'ըսէ. «Եթէ Հայաստանը նորմալ պետութիւն կառուցի եւ այդ չորս խնդիրը լուծի, ապա նաւթը շատ քիչ առաւելութիւն կուտայ Ադրբեջանին. նոյնիսկ կարող է ինչ-որ տեղ վնասել»:

Որքան ալ առաջին լսելով տարօրինակ հնչէ սա վերջին արտայայտութիւնը, Իրաքի օրինակին անդրադարձ մը իրաւացի կը դարձնէ զայն: Որքան ալ ԱՄՆ, եւ իր դաշնակիցները պնդեն, կրկնեն թէ Ս. Հիւսէյնն էր Իրաքի պատուհասը, ամբողջ աշխարհի համար յստակ է որ քարիւղի հարուստ պաշարներուն գրգռած ախորժակները կրակ թափեցին իրաքցի ժողովուրդին գլխուն: Այլապէս, բռնակալ, վայրագ, ազգադաւ, ազգասպան ղեկավարներ շատ տեսած է աշխարհը ու կը տեսնէ այսօր ալ: Կամպոճի ցեղասպանութեան յանցաւորները դատարան առաջնորդելու համար երեք տասնամեակ հարկ եղաւ, Գորէայի մենատէրը ո՛չ միայն խօսքով, կը սպառնայ արիւնով ներկել իր յարմար դատած անկիւն, Թուրքիա 1974-էն ի վեր կը շարունակէ իր գրաւումին տակ պահել Կիպրոսի կէսը, եւլն.: Շատ-շատ հրահանգներ կ'արձակուին, բանաձեւեր կը քուէարկուին. անոնց ալ ականջ չկախելու փառաւոր նախընթացներէն մէկը տրուած է Իսրայէլի օրինակով: Ինչո՞ւ ժողովրդավարութեան վահանին ետին պահուըտած ԱՄՆ-ը նոյն սկզբունքով չեն շարժած միւսներուն դէմ: Եւ ո՞վ, ի՞նչ բան կրնայ երաշխաւորել որ քարիւղով հարուստ Ադրբեջանը օր մը կրնայ Իրաքի վիճակին մէջ չգտնուիլ, նոյն այդ քարիւղին արթնցուցած ախորժակներու պատճառով: Կայ տակաւին այդ նոյն քարիւղին փոխադրութեան ճամբան որ միջին արեւելեան անհակակշռելի զարգացումներուն մէջ դիւրին թիրախ կրնայ դառնալ ահաբեկչական արարքներու: Այնպէս որ բաւական մակերեսային բան է, մանաւանդ ներկայի պայմաններուն մէջ, քարիւղը նկատել բացարձակ բարիք:

Վ. Մանուկեանի եզրակացութիւնը այն է որ «որքան շուտ լուծուի Ղարաբաղի հարցը, այնքան մեզ ձեռնտու է»: Ատոր համար անհրաժեշտ ըլլալով Ղարաբաղը իր կազմին մէջ չունենալու Ադրբեջանի յօժարութիւնը, միւս կողմէն նման կեցուածքի բացակայութիւն, ան կ'ըսէ թէ կը նախընտրէ ներկայի վիճակին շարունակութիւնը. աւելի նախամեծար է ատիկա, քան՝ ընդառաջումը «արհեստական եւ ազգային-պետական տեսակէտէ վնասակար լուծման մը»:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱԶԱՏ ԽՈՀԵՐ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ Գ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Սեպտեմբերին, Երեւանի մէջ պիտի գումարուի Հայաստան – Սփիւռք Գ. Խորհրդաժողովը: Նախորդ երկու փորձերը կ'ըսեն թէ ինչ որ գումարուեցաւ, –եւ պիտի գումարուի–, խորհրդաժողով չէ, բառը ճիշդ չէ, հաւանօրէն պէտք է ըսել համաժողով, քանի որ տեսակէտներու փոխանակութիւն տեղի չունենար, անձնաւորութիւններ տպաւորիչ եւ հոգեշահ ճառեր կը կարդան, եւ աշխարհի չորս կողմերէն եկած Հայեր, անոնք ըլլան ներկայացուցչական թէ պարզապէս գրօսաշրջիկ, –ընդհանրապէս գրօսաշրջիկ–, ներկայ կ'ըլլան, կը յուզուին, կը ծափահարեն: Օրակարգը որոշուած է. Հայաստանի սահմանամերձ եւ գիւղական շրջաններու զարգացում: Ասկէ առաջ զանազան ձեւերով խօսած եմ այս մասին, որ Հայաստանի զարգացման եւ հզօրութեան համար կենսական է որ զարգանայ հայկական գաւառը, որ մշակոյթ, տնտեսութիւն, ուսումնարաններ, –ոչ միայն նախակրթական–, գործեն ապակեդրոնացեալ դրութեամբ, որ Երեւանը շատ մեծ քաղաք է փոքրիկ Հայաստանի Հանրապետութեան համար: Ի հարկէ, այս ծրագրի իրականացումը կ'ենթադրէ ամբողջական քաղաքականութեան մը հետապնդում, անմիջական կարիքներու բաւարարումէն աւելի. բնակեցում եւ ենթակառոյցներու ստեղծում:

Բաքու – Ճէյհան նաւթատարի բացման առիթով, Հայաստանի մէջ արտայայտուեցաւ խիստ ուշագրաւ միտք մը. Սփիւռքը կը փոխարինէ նաւթատարի հզօրութիւնը: Այս միտքը կ'արժէ բանալ հայկական կացութեան եւ լինելութեան վրայ, առանց ամբոխավարութեան, առանց յուզումներու, առանց հայրենասիրութեան ընթացիկ բարոյախօսութիւն ընելու: Այդ հզօրութիւնը նուաճելու համար, գրօսաշրջային հայրենասիրութենէ տարբեր հանգրուան հարկ է անցնիլ, տարբեր որակի ձգտիլ, ինչ որ ցարդ չենք կրցած ընել, խուսափած ենք այդ ձախողութեան պատճառները արտահանելէ: Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովը, բացատրութեան չկարօտող նշուած օրակարգի կողքին, նոյնքան մեծ կարեւորութեամբ պիտի չուզէ՞ր զբաղիլ մեզ իրարմէ բաժնող, մեզ իրարմէ հեռացնող, իրարու խորթացնող ազդակներու սահմանման եւ չէզոքացման հարցերով, փոխանակ փափուքներով թելադրելու որ այս կամ այն հարցերը չարծարծուին, որ անոնց ալ ժամանակը կու գայ: Իսկ եթէ օր մը կանգնինք պատին դիմաց եւ ստիպուած ըլլանք խոստովանելու որ արդէն ուշ է.. եթէ այդ խոստովանութիւնը ընողներ եւ լսողներ մնացած ըլլան: Այս խորհրդաժողովը կրնա՞յ ընել ինչ որ չըրին երկու նախորդները, եւ ըսել որ պիտի խօսինք մեզ իրարմէ բաժնող ազդակներու մասին, զանոնք յաղթահարելու միտումով, ազդակներ՝ որոնց մասին երբեմն կ'աղմկենք, որոնց մասին հեռանկարային ցանկութեամբ դադրած ենք խօսելէ: Այս կրնա՞նք ընել՝ դուրս գալով բաժակաճառային մաշած ճանապարհներէ:

Քանի որ Սփիւռքը հզօրութեան ազդակի վերածելու միտք կ'արտայայտուի, ինչո՞ւ չենք խօսիր այդ իրականացնելու մասին, առանց բաւարարուելու զգացականով, կարկատաններով եւ մանրուք անմիջականով: Հայաստանի Հանրապետութեան վերանկախացման տասնհնգամեակ պիտի տօնուի, գրօսաշրջիկները պիտի յուզուին ընդունելութեան մը առիթով եւ Հանրապետութեան հրապարակին վրայ տեղի ունենալիք տպաւորիչ զինուորական տողանցքով, եւ երբ մուտքի եւ կեցութեան արտօնուած երկու շաբաթները աւարտին, լուսանկարներով եւ յիշատակի գեղօրներով մարդիկ պիտի վերադառնան, իսկ եթէ ուզեն երկարաձգել իրենց այցելութիւնը, որպէս օտարերկրացի դիմում պիտի ընեն եւ ...պիտի վճարեն: Դժգոհներ անգամ եթէ ըլլան, զգացական հայրենասիրութեան շղարշը պիտի ծածկէ ամէն բան: Անհեթեթ կացութիւն մը՝ որ կը տեւէ, հակառակ կարգախօսներու, ինչպէս՝ մէկ ազգ մէկ մշակոյթ...

Հայաստանի ղեկավարութիւնը, եւ առաջին հերթին Հանրապետութեան նախագահը, չէ՞ն ուզեր ազգակերտ լիցք տալ այս խորհրդաժողովին, որպէսզի Սփիւռքի հզօրութիւնը դառնայ գործնական, յայտարարելով որ բաժնող եւ խորթացնող ազդակները վերցուած են եւ անոնց վերացումը անմիջականօրէն գործադրելի է: Ցարդ ինչ որ ըսուեցաւ, գրուեցաւ, ուղղակի եւ անուղղակի խոստումներով, ընդհանրապէս խուսանաւումներով, ոչ մէկ ձեւով նպաստեցին, եւ կը նպաստեն, մէկութեան եւ յուսալի հզօրութեան: Տասնհինգ տարիներու երկայնքին, հայածնունդ մարդոց Հայաստանի քաղաքացի դառնալու բարոյական անշրջանցելի իրաւունքը, քաղաքական զանազան բնոյթի խմաստակութիւններով, սոփեստութիւններով, կանգ առաւ օտարերկրացիութեան եւ երկքաղաքացիութեան ճահիճին մէջ, ազգի աւելի քան կէսը խորթացնելով հայրենաբնակ ժողովուրդին: Առաջադրուած օրակարգին չափ կարեւոր է այս խնդիրը, որպէսզի Սփիւռքի Հայերը ըլլան աւելի քան գրօսաշրջիկ, ըլլան իրապէս մասնակից, ոչ միայն տնտեսութեան զարգացման, այլեւ ազգի ճակատագրի տնօրինման, որուն առանցքին կը գտնուին ազգային գաղափարախօսութենէ բխող երկու ուժ-գաղափարներ. հողահաւաք եւ հայահաւաք: Այսինքն, Հայաստանի Հանրապետութիւնը Միացեալ եւ Մէկ Ազգի հեռանկար պարտի տալ հայ ժողովուրդին, հայաստանաբնակին եւ Սփիւռքի: Ինչո՞ւ այս հարցերը պիտի չարծարծեն Սփիւռքի սա կամ նա ձեւով ներկայացուցիչները Խորհրդաժողովի մը հպարտալից մասնակցութեան ընձեռած կարելիութենէն օգտուելով:

Ազգակերտ լիցքի նոյն գիծին վրայ, ազգի իրաւ միութեան նուաճումը իրականացնելու համար, մէկ մշակոյթը պէտք է դադրի սոսկ ամբոխավարական ճառ ըլլալէ, եւ խորհրդային մարդ եւ ազգ յառաջացնելու միտումով կատարուած աւերները հարկ է սրբագրել, նոյնիսկ եթէ սովորութիւններ պիտի փոխուին: Հայերէնի ուղղագրութեան հարազատութեան վերականգնումը ազգի միացման ազդակ է, եւ այդ ընելու համար պէտք չէ մեկնիլ յառաջանալիք դժուարութիւններու խրտուիլակի սարսափէն, այլ ազգային հեռանկարէ: Ինչպէս խորհրդայնացման թոհուբոհին մէջ կայացուած էր քաղաքական որոշում, դեկրետով, այսօր եւս հարկ է կայացնել քաղաքական

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՀԱՍԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Լոնտոն հրատարակուող սաուտական "Ալ Հայաթ" օրաթերթը յօդուածով մը թարգման հանդիսացած է պէյրութցիներու զգացումներուն որոնք պատերազմի յաճախանքին անձկութիւնը կը մատնեն: Ամէն մարդ առաջին օրէն գիտակից էր թէ վաղորդայնը աւելի դժուար, աւելի անհանդուրժելի պիտի ըլլայ: Ժողովուրդը հազիւ վարժուած էր խաղաղութեան մէջ ապրելու, երկիրը վերաշինուած տեսնելու, եւ այսօր չի հասկնար թէ ի՛նչ պատահեցաւ յանկարծ: Իրարանցումը մեծ է, ընտանիքներ չորս հովերուն ցանցնուած, վաճառողները կարեւոր կորուստներ կը կրեն, ներդաղթողներ հազիւ հասած, շրջափակումին օղակին մէջ բռնուած են: Եւ երբ մարդ կը տեսնէ զոյգ քաղաքացիութեան տէր Լիբանանցիներու մեծ թիւը, զանոնք առնելու համար հասնող նաւերը, այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ առանձին է որպէս միայն մէկ քաղաքացիութիւն ունեցող: Ապա հարց կու տայ ինքն իրեն. այդ բոլորին մեկնումէն ետք ո՞վ պիտի մնայ երկրին մէջ. ու առանձնութեան, լքումի, վրդովումի զգացումները կը տիրապետեն: Եթէ անոնք մնային, գոնէ որոշ շրջաններ կրնային որոշ ապահովութիւն մը ունենալ:

Տեղացի մը որ ընտանիքը որպէս ապահով վայր լեռնային գիւղ մը տարած է, ինչպէս ուրիշ հազարաւորներ, կը նշմարէ թէ անտղեղէնները արդէն սկսած են պակսիլ. "Հեզպոլլային վրայ ճնշում բանեցնել կ'ուզեն, բայց հարուածը մեզի կը հասնի: Պիտի շրջափակուինք, ուտելիքը հետզհետէ աւելի դժուար պիտի ճարուի, գիները պիտի արշաւեն ու երկիրը փուլ պիտի գայ մեր գլխուն, ներառեալ Հեզպոլլան: Բայց զինուորական գետնի վրայ պիտի թոյլ չտայ որ յաղթանակ տանին իրեն դէմ":

Ոչ ոք տրամադիր է ընդունելու որ Լիբանան արդէն նոր պատերազմի մը մէջ է. թէեւ արդէն չորս օրէն ելեկտրականութեան հարցեր ծագած են, հացի նեղութիւն սկսած է, դպրոցական շէնքերը տեղահան ընտանիքներով լեցուած են, բայց նաեւ գրպանահատներով, սրիկաներով: Դրամատան մէջ մէկը զէնք մը թաքցնելու շարժումներ կ'ընէ եւ տարբեր համայնքներու պատկանող դրացիներ կասկածներով, վախով կը դիտեն զիրար:

Պատերազմը տակաւին Պէյրութ – Դամասկոս 10 տոլարնոց ճամբան 200ի բարձրացուցած է. դրամատուները կը յայտարարեն թէ հնչուն դրամի նեղութիւն ունին եւ պէտք է գոհանալ նուազագոյնով մը: Ռաս Պէյրութի եւ Աշրաֆիէի բնակչութեան թիւը կրկնապատկուած է, մինչ այլ թաղեր, յատկապէս կամուրջներու մօտերը գտնուողներ, կը պարպուին: Ժողովուրդը փորձառութեամբ գիտէ թէ Իսրայէլացիները կ'առնեն կամուրջները: Աւելի բախտաւոր չեն փապուղիները:

Ամէնէն ծանրակշիռը ժողովուրդին հոգեբանութիւնն է. ամէն մարդ իր իսկ ստեղծած տարաձայնութիւններուն հաւատալու պատրաստ է. կը բաւէ որ մէկը մտահոգութիւն մը յայտնէ, ժամ մը ետք ան երրորդի մը բերնով կը վերադառնայ ստոյգ եղելութեան վերածուած: Մանաւանդ որ տարաձայնութիւնները շրջանառութեան մէջ դնելու արարքը հզօր զինակիցներ ունի այսօր. առձեռն հեռաձայնը, համացանցը, արբանեակներով կայանները որոնք ամէն մարդ գիտէ թէ միմիայն հաւաստի լուրեր կը սփռեն...

ՔԱՂՀԱՆ

որոշում, ճշդելով սկզբունք, եւ անոր գործադրութիւնը յանձնել մանկավարժներու, գրողներու եւ լեզուաբաններու խումբի մը: Այս խումբը, կամ այլ խումբ մը, ինչպէս Լեզուի Պետական Վարչութիւնը, կը կոչուի հայերէնը զտելու աշխատանքին, օտար եւ անտեղի բառեր ու ասութիւններ հեռացնելով հայերէնէն, պաշտպանելով հայերէնի ինքնատիպ շարահիւսութիւնը: Իսկ ժամանակին հետ քայլ պահելու համար նոր բառերու ստեղծումով կը զբաղին լեզուաբանները, օգտագործելով հայերէնի արմատներու գանձարանը:

Այս ձեւով, տնտեսութեան վերականգնում եւ վերաթեւակեցում, կը մտնենք ամբողջական տեսիլքի մը մէջ, որ հողահաւաք եւ ազգահաւաք է, զանոնք իմաստաւորող մշակութային հարազատութեամբ: Գ. Խորհրդաժողովը պիտի ըլլա՞յ տարբեր միւսներէն, թէ ինչպէս անցեալին, պիտի մնայ խրած բարեխրութեան եւ զգացական հայրենասիրութեան մէջ:

Արգիլուած չէ երազել:

Յ. Պ.

18 Յուլիս 2006

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՊՈՒԱԾ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ ՍՆՆԴԱԿԱՆՈՆ ՄԸ

Միջերկրականեան սննդականոն մը ոչ միայն կ'օգնէ մարդոց առողջ մնալու, այլեւ նաեւ անիկա կը թուի կեանքը երկարել, ըսած են յոյն հետազօտողներ Ապրիլին:

Վաթսուն տարեկանէն վեր շուրջ 75 հազար Եւրոպացիներու վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւն մը ցոյց տուած է, թէ մեծ համեմատութեամբ պտուղի, բանջարեղէնի, հացահատիկի, ընդեղէնի, ձուկի եւ ձիթապտուղի վրայ հիմնուած սննդականոն մը կապուած է աւելի երկար կեանքի ակնկալութեան:

Աթէնքի համալսարանի մասնագէտներէն Տիմիթրիոս Թրիքոփուլոս յայտնած է, թէ միջերականեան սննդականոնը մահուան համեմատութիւնը կը նուազեցնէ:

Նշեալ սննդականոնին օգուտը, ինչ կը վերաբերի սրտի հիւանդութեան, կարգ մը քաղցկեղներու եւ այլ հիւանդութիւններու կանխարգիլման, լաւ ծանօթ է, սակայն «Պրիթիշ Մետիքըլ Ճըռնըլ»ին մէջ լոյս տեսած նշեալ յայտնաբերումը առաջիններէն է, որ ցոյց կու տայ, թէ անիկա կեանքը կ'երկարէ:

Թէ ճշգրիտ որքա՞ն կ'երկարի կեանքը, կախեալ է անձին տարիքէն: Սակայն 60 տարեկան անձ մը, որ կառչած կը մնայ սննդականոնին կրնայ տարի մը աւելի ապրիլ՝ բաղդատած նոյն տարիքի անձի մը, որ տարբեր սննդականոնի կը հետեւի:

Յստակ չէ, թէ միջերկրականեան սննդականոն մը ի՛նչպէս կը նուազեցնէ մահուան համեմատութիւնը, սակայն Թրիքոփուլոս ըսած է, թէ սննդականոնը հարուստ է անթիօքսիտաններով, ինչպէս՝ Ա. եւ Սէ. կենսանիւթերով, որոնք կը չէզոքացնեն լիցքաւորուած մասնիկներու պատճառով բջիջային վնասը: Կ'ենթադրուի, որ անթիօքսիտանները կ'օգնեն քաղցկեղի եւ սրտի հիւանդութեան դէմ պայքարին:

Սննդականոնը նուազ սաթիւրէ իւղեր, միս եւ կաթնեղէն կը պարունակէ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՍՆՆԴԱԿԱՆՈՆ ՄԸ ԿԱԹՈՒԱԾԻ ՎՏԱՆԳԸ Կ'ԱՒԵԼՑՆԷ

Հետազօտողներու համաձայն, կարելի է կաթուածը աւելցնել կարմիր միսով, ճերմակ ալիւրով, շաքարով հարուստ արեւմտեան սննդականոնի մը պատճառած առողջական հարցերու ցանկին վրայ:

Աւելի քան 71 հազար հիւանդապահներու ուսումնասիրութիւն մը գտած է, թէ անոնք, որոնք կը հետեւին զգոյշ սննդականոնի մը, հարուստ՝ պտուղով, բանջարեղէնով, ձուկով, ընդեղէնով եւ ամբողջական հացահատիկով, նուազ հաւանականութիւն ունին կաթուածի հարց դիմագրաւելու, բաղդատած անոնց, որոնք աւելի արեւմտեան սննդականոն ունին:

Հարվըրտ Սքուլ աֆ Փապլիք Հէլթի խըմբակը «Սթրոք» թերթին մէջ գրած է, թէ ուսումնասիրութիւնը առաջինն է, որ կը քննէ սննդականոնի ընդհանուր սովորութիւններու եւ կաթուածի վտանգի կապը:

«Քանի մը ուտեստեղէններ կապուած են կաթուածի վտանգին, հետեւաբար սննդականոնի փոփոխութիւններ կրնան կարեւոր միջոց մը ըլլալ կաթուածի վտանգը նուազեցնելու համար», ըսած է Թերեզա Ֆունկ, որ գլխաւորած է ուսումնասիրութիւնը: Ո՞ւր գտնել ամբողջական հացահատիկներ: Մասնագէտներու համաձայն, դիւրին չէ ուտելիքի մը նայելով որոշել, թէ անիկա ամբողջական հացահատիկ կը պարունակէ:

Երբ հացը մութ գոյն ունի, օրինակ, կրնայ որոշ նիւթով մը գոյն փոխած ըլլայ:

Անհրաժեշտ է նայիլ բաղադրութեան ցանկին՝ վստահ ըլլալու համար, թէ ուտելիք մը ամբողջական հացահատիկ կը պարունակէ:

Գնելէ ետք, օրական 3 ռնսի համապատասխան քանակութիւն մը պէտք է սպառել: Հետեւեալ չափերը 1 ռնսի կը համապատասխանեն.

– Կէս գաւաթ եփած հացահատիկ, բրինձ կամ փաստա.

– Շերտ մը հաց.

– Մէկ գաւաթ հացահատիկ (օրինակ՝ քոռն ֆլէյքս):

Գիտնականները ճիշդ չեն հասկնար, թէ ամբողջական հացահատիկները ի՛նչպէս եւ ինչո՞ւ օգտակար են:

Նման հատիկներ լեցուն են մանրաթելերով, փրոթէիններով, բնածխաջրատներով, կենսանիւթերով եւ հանքային մարմիններով: Անոնք իրենց օգտակար բաժինը կը կորսնցնեն, երբ կը զտուին:

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐԸ ՕԳՏԱԿԱ՞Ր Է

Գետախնձորը կրնայ շատ սննդարար ուտելիք մը ըլլալ, սակայն անոր ամբողջական օգտակարութիւնը կախեալ է պատրաստուած ձեւէն: Միջին չափի պարզ գետնախնձոր մը, որ կեղեւով կ'ուտուի, օրական չափահասներուն թելադրուած Սէ. եւ Պէ. 6 կենսանիւթերուն շուրջ 50 առ հարիւրը կը հայթայթէ:

Անիկա հարուստ է նաեւ փոթասիոմով եւ կը պարունակէ շուրջ 5 կրամ մանրաթել, միայն 220 ջերմուժ եւ զերօ կրամ իւղ:

Գետնախնձորով ճաշերը սննդարար պահելու համար Թեքսասի բժշկագիտական կեդրոնը հետեւեալը կը թելադրէ.

– Գետնախնձորը կեղեւով եփել.

– Ընտրել քիչ իւղով եփելու ձեւեր, ինչպէս՝ շոգիով, մայքրուէյվով.

– Ջուրը եռացնել՝ նախքան գետնախնձորը աւելցնելը. ասիկա կը պահպանէ Սէ. կենսանիւթը.

– Ճաշերուն իւղի քանակը սահմանափակել. օրինակ՝ ձիթաիւղ գործածել գետնախնձորի աղցանին համար եւ փուռը եփած գետնախնձորին վրայ քիչ իւղով պանիր դնել:

«Սուրբ Փրկիչ»

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Շատ զուարճալի էր իր այս յանձնարարութիւնով. երբ մեռնելի խօսք ըլլար մեր տունին մէջ, եւ ինքը իմանար թէ այս ինչ կամ այն ինչ մեռնողը պատանքով ուղղակի հողը դրեր են յանկարծ հօրս կը դառնար. «Արթին քեզի կ'ըսեմ, իմ մեռելս սնտուկով թաղել պիտի տաս. պատանքով չեմ ուզեր, ան խողերը, քարերը քիթիս բերնիս վրայ չեմ ուզեր որ նետեն» կ'ըսէր, ու կը կրկնէր միշտ այս խօսքը եւ մենք շա՛տ կը խնդայինք ու կը հարցնէինք իրեն. "Նինէ խաթուն, մեռելը ի՞նչ կ'իմանայ". "Տէ՛ր ողորմեա" կը պատասխանէր, "Ի՞նչտար աղտոտ բաներ կան նէ, ինչո՞ւ վրաս թափին" կը յարէր:

Հայրս իր մօրը յանձնարարութիւնը հաւատարմութեամբ կատարեց. գեղեցիկ սնտուկ մը շինել տուաւ Խաչիկ եղբօրը հետ, եւ իր մայրը սնտուկով թաղեց, հակառակ որ դեռ ընդհանրացած չէր այդ դրութիւնը:

***

Հայրս սովորութիւն ըրած էր տարին մէկ անգամ հաղորդութիւն առնել, այն ալ Զատկի երկրորդ օրը:

Օրեր առաջ կ'երթար եկեղեցի կը խոստովանէր, եւ կուգար Սաղմոս քաղել. եւ որոշուած օրը կը դիմէր եկեղեցի, միշտ Ս. Յարութեան պահարանը, հոն կը հաղորդուէր եւ դարձեալ կու գար քաղել իր Սաղմոսը, որ էր 1786ին Վենետիկի մէջ տպուած «'Ի Հայրապետութեան Ղուկասու Հայոց Կաթողիկոսի» խոշորագիր, պատկերազարդ Սաղմոսը, զոր երկիւղած, յարգանքով կը պահեմ ցարդ քովս:

Հաղորդութիւն առած օրը, իր անուան տարեդարձը կը տօնէինք մենք մեզի. յետոյ ինքը մեր երկուքս իր հետը առնելով Զատկի շնորհաւորութեան այցելութիւններու կ'ելլար, ազգականներու եւ բարեկամներու: Կը յիշեմ որ բոլոր գացած տուներուն մէջ իրեն կ'ուղղուէին գովանքի խօսքեր իր զաւակներուն դաստիարակութեանը առթիւ ունեցած ջերմ հոգածութեանը համար:

***

1867ի վերջերն էր. յանկարծ հօրս վրայ անակնկալ կերպով պարտապահանջներ եկան, իբրեւ թէ տոկոսներով բարդուած մեծ պարտք մը ունէր եւ զինքը դատարան քաշեցին:

Մարդ մը ատենօք դրամ փոխ տուեր է ուրիշի մը եւ Յարութիւն (Վէլէտի) որդի Կարապետի անուն անձ մ'ալ երաշխաւոր եղեր է փոխ առնողին, ստորագրութիւն ալ տուեր, պատասխանատուութիւն ստանձնելով վճարումին համար: Անցնամբ ժամանակի, փոխատուն եւ փոխառուն կը մեռնին. ժառանգորդներ մէջտեղ կ'ելլան, դրամը ողջնցնել կ'ուզեն, փնտռտուքներու հետամուտ կ'ըլլան, գտնէ երաշխաւոր ձեռք անցընելու նպատակաւ եւ ահա կը գտնեն հայրս՝ Յարութիւն որդի Կարապետին:

Խեղճ հայրս որ բոլորովին անգիտակ եղելութեան, մանաւանդ՝ պարտքէ վախցող, խորապէս կը յուզուի եւ մեծ հօրս ընկերակցութեամբ կ'երթայ դատարան, ուր կը քննուի խնդիրը երկար բարակ եւ կը հաստատուի որ հայրս երաշխաւոր եղող Յարութիւն որդի Կարապետեանը չէ, զի այդ համանունին երաշխաւորութեան տարին իմ հայրս դեռ նորածին մանուկ է եղեր: Հայրս թէեւ անպարտ, մաքուր դուրս կ'ելլայ դատարանէն, ի սուգ անմխիթար պարտապահանջ ժառանգորդներուն, բայց հայրս այս փորձանքէն ազատուելուն հանդերձ, չկրցաւ չազդուիլ անկէ. հիւանդացաւ, անկողին ինկաւ, աջ ծիծին քով ուռեցք մը գոյացաւ, անքուն գիշերներ անցուց սաստիկ ցաւերու մէջ:

***

Մեծ հայրս գնաց Տօքթ. Ստեփան պէյը (ապա՝ փաշա) բերաւ. այս բժիշկը երկար բարակ քննեց հօրս ուռեցքը, կարգ մը բաներ յանձնարարեց եւ մեկնած միջոցին ամէնուս ներկայութեանը մեծ հօրս ըսաւ, թէ այս ուռեցքը գէշ է, կրնայ ներս զարնել եւ մահ առաջ բերել:

Լաց ու կոծի սկսանք մենք ու մայրս, բայց մեծ հայրս իր բնատուր կորովութեամբը սաստելով սաստեց մեզ եւ իր աւանդական սպեղանին հօրս ուռեցքին վրայ դնելով, յաջողեցաւ փութացնել անոր դէպի դուրս ցցուիլն ու պայթիլը: Հայրս տակաւ առ տակաւ լաւացաւ, քանի մը շաբաթէն վէրքը գոցուեցաւ, բոլորովին բժշկուեցաւ:

Մեծ եղաւ մեր ուրախութիւնը տեսնելով որ հայրս վերսկսած իր զբաղումներուն, ըստ առաջնոյն կը վազէր իր ծուխերուն, նպատակ ունենալով ընտանիքին բարօրութիւնը եւ զաւակներուն դաստիարակութիւնը:

Հօրս ապաքինումը ու կատարելապէս բժշկուիլը ոչ նուազ մեծ բերկրութիւն պատճառեց մեծ հօրս, որ իր փեսան զաւկի պէս կը սիրէր եւ հայրս ալ իբրեւ հայր կը ճանչնար իւր աները, զի շատ փոքր տարիքի մէջ որբ մնացած է եղեր հօրմէ:

(Շար 44)

Գ. Սթեփան Վասէօր,
Անի Օսմանճեան եւ աղջիկը,
Տէր եւ Տիկին Թորոս Օսմանճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժագ Օսմանճեան եւ զաւակները,
Տիկին Փիոթէ-Թաճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թաճեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, հօրաքրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԵԼԻՆԷ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Յուլիս 23ին, 92 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 27, ժամը 15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

"ՅԱՌԱՋ". – Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Գաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զապէլ Տէր Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ 50 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեանէ եւ 100 Եւրօ Տիկին Մարի Պօյաճեանէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

La Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme (FIDH) et la Ligue française des droits de l'Homme (LDH) soutiennent cet appel à rassemblement :

ASSOCIATION DU DIALOGUE INTERCULTUREL ET INTER-RELIGIEUX
A D I C R

Appel à soutenir La population civile libanaise

Depuis dix jours le peuple libanais subit la violence et les bombardements intensifs de l'armée israélienne sur la banlieue sud de la capitale et le sud du pays. L'armée israélienne, tout en s'attaquant aux infrastructures du Hezbollah, bombarde toutes les infrastructures civiles; l'aéroport de Beyrouth, les ports, la centrale électrique, les canalisations, la centrale de communication abritant plusieurs bâtiments des télévisions libanaises, etc... Depuis quelques jours, les bombardements se sont intensifiés sur des quartiers résidentiels faisant plusieurs centaines de morts parmi les civils et au moins 2000 blessés. S'ajoute à cette catastrophe humaine, une catastrophe économique. Cette guerre qui ravage le pays depuis une dizaine de jours a détruit tout ce qui a été reconstruit depuis 1990.

NOUS APPELONS A UN RASSEMBLEMENT JEUDI 27 JUILLET à 18h30 devant le SENAT

(15 rue de Vaugirard 75006 Paris — métro : Odéon)
dans le but de sensibiliser la société civile et obliger la commauté internationale à réagir immédiatement pour le retour de la paix au Liban et au Proche-Orient.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին:
Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»: Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՎԱՌԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամբան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները. –
Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին:
Կիրակի, Օգոստոս 13ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը:
Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՏՕՆ Է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

(Շար. Ա. էջէն)

մեծ մասը բնակիչ է Իսրայէլի հիւսիսային շրջանին որ ռմբակոծութեան թիրախ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ Համաշխարհային Կազմակերպութիւն»ը (Օ. ԷՄ. ՍԷ.) տագնապի մէջ է Միացեալ Նահանգներու պատճառաւ, քանի հինգ տարիներու սակարկութիւններէ ետք, Կազմակերպութեան տնօրէնը՝ Փասքալ Լամի յանձնարարեց 149 անդամ երկիրներուն, որ «առկախեն բանակցութիւնները» առանց նոր թուական մը ճշդելու: Գլխաւոր վեց անդամները՝ ԱՄՆ, Եւրոպական Միութիւն, Ճափոն, Պրազիլ, Աւստրալիա եւ Հնդկաստան, ժընեւ հաւաքուած, չըկրցան աւելի առաջ տանիլ իրենց խօսակցութիւնները համաշխարհային առեւտուրի ազատականացման շուրջ: Ամերիկան է մասնաւորաբար, որ ոչ մէկ զիջում կ'ընէ, գլխաւորաբար գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ եւ կը ձախողեցնէ ամէն բան: «Զարգացման ածանտա»ն գործողութիւնը, ինչպէս մկրտուած էր, նպատակ ունէր մէջտեղ դնել առեւտուր մը, որ աւելի արդար ըլլայ ամէնէն աղքատ երկիրներուն համար:

ԻՐԱՔԻ բանտերուն մէջ ամերիկեան բանակին գործած չարչարանքներն ու պատիժները տարածուած եւ արտօնուած էին, նոյնիսկ Աբու Ղրայիպի գայթակղութենէն ետք, ըստ մարդկային իրաւանց պաշտպան Հիւմըն Ռայթ Ուաչ կազմակերպութեան, որ հրապարակած քննութեան մէջ (Յուլիս 23) կ'ըսէ թէ «ժամանակը եկած է որ ամերիկացի ղեկավարները հաշուետու ըլլան իրենց արարքներուն»: Նոր տեղեկագիրը հին բանտարկեալներու նկարագրութիւնները չէ, որ կը հրատարակէ, այլ Իրաքէն վերադարձած զինուորներու ըսածներն ու Պաշտպանութեան նախարարութեան փաստաթուղթերը: Կը վերաբերի 2003էն 2005ի շրջանին: Մասնանշուած գլխաւոր բանտը կը գտնուի Պաղտատի օդակայանը. Նամա արգելափակման կայանն է: Կիրարկուած չարչարանքներու նկարագրութիւնը սարսափ կը պատճառէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկօրեայ այցով Յուլիս 24ին Երեւան գացած է Եւրոպական Միութեան Հարաւային Կովկասի յատուկ ներկայացուցիչը Փ. Սեմնեբի: Երկրին իշխանութիւններուն հետ ան քննարկած է յառաջիկայ խորհրդարանական ընտրութեան, Հայաստանի ու դրացիներուն յարաբերութիւններուն առնչուող խնդիրներ: Զինք ընդունած են Նախագահ Ռ. Քոչարեան, Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան:

Այս վերջինին հետ հանդիպումէն ետք հրաւիրուած մամուլի ասուլիսին Փ. Սեմնեբի շեշտած է թէ Եւրոպական Միութեան համար անընդունելի է խնդիրը ուժային ճամբով կարգաւորելու ընտրանքը, ո՛ր կողմին որ ալ պատկանի ան: Ըսած է թէ այդ քայլը ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենայ թէ՛ նախաձեռնող պետութեան, թէ հանրութեան վրայ:

Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի խորհրդարանական ընտրութեան, անոնց որակով պիտի պայմանաւորուին Հայաստան – Եւրոպական Միութիւն յարաբերութիւնները: Սեմնեբի յոյս յայտնած է որ ընտրութիւնը արդար ու թափանցիկ կ'ըլլայ:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ ԵՐԿՈՒ ՄԵՏԱԼ

Կռփամարտի Եւրոպայի ախոյեանութեան մասնակից Հայաստանցի մարզիկները վերադարձած են արծաթէ եւ պրոնզէ երկու մետալով: Փլովտիւ տեղի ունեցած մրցաշարքին Հրաչեայ Ջաւախեան (60 քկ.) վերջին փուլին պարտուած է ռուս իր մրցակիցէն եւ աւարտած արծաթէ մետալով. իսկ Յովհաննէս Դանիէլեան բաւարարուած է պրոնզով:

Եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը նուաճած է Ռուսաստանի հաւաքականէն Դաւիթ Հայրապետեան 48 քկ. դասակարգին մէջ: Ան կէս աւարտականին յաղթած էր Յ. Դանիէլեանին:

***

ՋԱՒԱԽՔ

ՏԷՐԵԱՆԱԿԱՆ ՏՕՆԸ

Յուլիս 22-23ին Ջաւախքի մէջ մեծ շուքով նշուած է Վ. Տէրեանի ամէնամեայ տօնը: Յուլիս 22ին Նինոծմինդայի մէջ բացումը կատարուած է բանաստեղծին կիսանդրիին, յաջորդ օրն ալ անոր ծննդավայր Գանձայի մէջ կատարուած է աւանդական դաշտահանդէսը:

Տօնին պաշտօնական մասին մէջ ելոյթ ունեցած են Վրաստանի նախագահին Ջաւախքի ներկայացուցիչը, Նինոծմինդայի փոխ ղեկավարը, «Ջաւախք» հայրենակցական միութեան նախագահը, եւլն.: Դաշտահանդէսին մասնակցութիւն բերած են Հայաստանէն երգիչներ, երգչախումբեր, երաժշտական համոյթներ:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 27
JEUDI
27 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամերիկայ առաքում)
270 Եւրօ (Եւրոպական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 21.505
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
81e ANNEE — N° 21.505

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ԶՈՀ Կ'ԵՐԹԱՆ ՄԱԿ-Ի ՉՈՐՍ ԴԻՏԵՐ

ՔՈՖԻ ԱՆԱՆ ԿԸՍԷ ԹԷ ԴԻՏԱՒՈՐԱԲԱՐ ԵՂԱԾ Է, ԻՍՐԱՅԷԼ "ՑԱՒ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ"

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ ՀՌՈՄԻ ԺՈՂՈՎԸ

Երեքշաբթի, Յուլիս 25ին, իրիկուան դէմ իսրայէլեան ռումբեր ինկած են հարաւային Լիբանանի Խիամ գիւղում ՄԱԿ-ի ուժերու (ՖԻՆԻԼ) երկյարկանի շէնքին վրայ եւ տեղն ու տեղը մեռած են ՄԱԿ-ի չորս դիտեր (գանատացի, չինացի, ֆինլանտացի եւ աւստրիացի): Զորսն ալ ապաստանած էին շէնքին նկուղը, բայց շէնքը հիմնովին քարուքանդ եղած ըլլալով ոչ ոք ազատած է: Չորրորդ դիակը դեռ չէր յայտնաբերուած Յուլիս 26ի առաւօտուն: Բոլորը կը հաստատեն որ շէնքը ճանաչելի էր տարիներէ ի վեր, երբ ՄԱԿ-ի ուժերը Լիբանանի համար (ՖԻՆԻԼ) հաստատուած էին սահմանին մօտ տարիներէ ի վեր եւ բացայայտ է որ բանի մը չէն ծառայեր:

Քոֆի Անան շատ ցնցուած է եւ յայտարարած թէ ռմբակոծութիւնը դիտակցաբար եղած է եւ քննութիւն մը պահանջած է: Իսրայէլ շատ վրդոված է այս մեկնաբանութենէն, զոր անկողմնակալ չի գտներ: Իրեն համար, ինչ որ պատահած է «ողբերգական արկած մըն է» եւ վարչապետն ալ ցաւ կը յայտնէ:

Նոյն օրը, իսրայէլեան բանակը քիչ մը աւելի յառաջացած էր լիբանանեան հողամասին մէջ եւ գրաւած էր Պինթ Ճպէյլը, որ Հեզպոլլայի մէկ բերդը կը նկատուէր:

Այս մթնոլորտին մէջ է, որ Չորեքշաբթի, Յուլիս 26ին կը բացուէր Հռոմի ժողովը, որու օրակարգն է ծագած տագնապը: Կը հաւաքուէին արեւմտեան պետութիւններ, ՄԱԿ-ը, Ռուսաստան, կարգ մը արաբական երկիրներ: Ի՞նչ պիտի ընեն, երբ իրենց մէջ խոր տարակարծութիւններ կը մնան, հրադադարի մը համար մասնաւանդ: Շատեր հրադադարը ստիպողական, անմիջական կը գտնեն եւ առանց պայմանի, որոնց մասին յետագային կը խօսուի: Իսրայէլի եւ Միացեալ Նահանգներու տեսակէտը տարբեր է: Նախ պէտք է հիմնական քանի մը հարցերը լուծել (Հեզպոլլայի նահանջ եւ ապազինում, իսրայէլացի երկու զինուորներու վերադարձ), ապա միայն հրադադար հաստատել: Բայց, ընդունուած ճշմարտութիւն է, որ նման որեւէ պարագայի, մանաւանդ պատերազմի, նախ հրադադար կը հաստատուի: Մնաց որ Հեզպոլլան ապազինելու եւ անմնաս դարձնելու տեսակէտը բաւական երազային կը թուի: ՖԻՆԻԼ-ի ֆրանսացի ներկայ հրամանատարը՝ զօր. Ա. Փելեկրինի կը խոստովանի իր ուժերուն անկարողութիւնը (2000 Հնդիկ եւ Ղանացի են) որեւէ օգտակար գործ տեսնելու: Ինչ կը վերաբերի Հեզպոլլային, լիբանանեան բանակի մէկ գնդապետը կը հաստատէ որ ապազինել Հեզպոլլան, ինչպէս կը պահանջէ Իսրայէլ, կարելիութենէ դուրս է, եթէ բոլոր կողմերը չհամաձայնին:

Ուրեմն շատ կը խօսուի միջնադիր զօրաւոր ուժերու մասին, որոնց ղեկավարութիւնը կրնայ ստանձնել Ֆրանսա կամ Թուրքիա: Բայց, Հռոմի «փրկարարները» ի՞նչպէս պիտի համաձայնին: Մանաւանդ պէտք չէ անտեսել որ կան երկու բացականեր՝ Սուրիա եւ Իսրայէլ (թէեւ այս վերջինին համար ԱՄՆ կը բաւեն): Հրադադարի կոչը պիտի ընէ Քոֆի Անան, որ անմիջական պատճառ ալ ունի դժգոհ ըլլալու Իսրայէլէն:

Ժողովականները պիտի խօսին նաեւ Սուրիոյ եւ Իրանի խաղացած դերին մասին: Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու, Դամասկոս աննախընթաց աստիճանի բարձրացուցած է երկրին ահազանգի վիճակը:

***

Գ. Ռայս հանդիպում ունեցած է նաեւ Մ. Ապպասի հետ եւ իր եզրակացութիւնն ալ այն եղած է որ «ինչ որ կարելի է, պէտք է ընել տեւական խաղաղութեան մը համար շրջանին մէջ»: Աւելի քան լափլիզեան ճշմարտութիւն մը, պայմանաւ որ այդ խաղաղութիւնը ուզուի:

***

Յուլիս 25ին, կողմերուն կորուստներն էին.– 394 մեռեալ լիբանանեան կողմը (335 բնակիչ, 28 զինուորական եւ ոստիկան, Հեզպոլլայի 26 մարտիկ եւ 5 ալ իրեն զինակից՝ Ամալէն), 42 մեռեալ ալ իսրայէլեան կողմը (18 բնակիչ եւ 24 զինուորական): Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու, Հեզպոլլայի բարձր պատասխանատու մը սպաննուած է Յուլիս 25–ին: Իսրայէլի փոխ վարչապետն ալ՝ Շ. Փերէս յայտարարած է՝ «Կամ՝ մենք, կամ Հեզպոլլան. Իսրայէլ վճռած է շարունակել կռուիլ Հեզպոլլային դէմ»:

***

Սաուտի Արաբիոյ թագաւորն ալ մէկուկէս միլիառ տոլարի օժանդակութիւն մը կը տրամադրէ վերաշինելու համար Լիբանանը: Եւրոպական Միութիւնն ալ յաւելեալ 10 միլիոն Եւրօ խոստացած է:

Մարդասիրական օժանդակութիւնն ալ դժուար կը հասնի հոն ուր պէտք է, քանի ճամբաները վտանգաւոր են:

Մարդկային իրաւանց պաշտպան կազմակերպութիւնը (Հիւումըն Ռայթ Ուաչ) կ'ամբաստանէ Իսրայէլը, որ բեկորային ձեռնառումբեր գործածած է լիբանանեան գիւղի մը դէմ: Իսրայէլ օրինաւոր կը գտնէ անոնց օգտագործումը:

***

Դիմում եղած է ԻՒՆԷՍՔՕ-ի Արաբական կազմակերպութեան կողմէ (կրթական, մշակութային եւ գիտական) որ ուշադիր ըլլայ Լիբանանի պատմական հարստութեանց սպառնացող վտանգին (Պալպէք):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ. «ԱՌԱՆՑ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԿԱՐԾԻՔԻՆ, ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ»

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան Մինսկի խումբին ամերիկացի նախագահին մօտ օրէն շրջան կատարելիք այցին առթիւ ըսած է թէ նոր առաջարկի չի սպասեր, բայց նման այց կարելիութիւն կ'ընծայէ ԼՂՀ կեցուածքը ներկայացնելու: Ան կրկնած է թէ Ղարաբաղը ուշ կամ կանուխ կարգաւորման հոլովոյթին անպայման կը մասնակցի, քանի որ առանց անոր կարծիքին անկարելի է լուծում բերել: «Չեմ կարծում, թէ Ադրբեջանն այսօր պատրաստ է Լեռնային Ղարաբաղի հետ երկխօսութեան: Ադրբեջանը խուսափում է մեզ հետ բանակցելուց, քանի որ իր դիրքորոշումը քանդիչ է» ըսած է Ա. Ղուկասեան: Ապա անդրադառնալով հանրաքուէի կազմակերպելու հարցին, աւելցուցած է թէ հանրաքուէ արդէն կատարուած է եւ Ղարաբաղի ժողովուրդը ինքնորոշուած: «Եթէ այսօր երաշխիքներ ունենայինք որ միջազգային հանրութիւնը կ'ընդունի վաղուայ հանրաքուէն, ապա կը մտածէինք այդ մասին» ըսած է ան:

***

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Յուլիս 22ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ. գացած է Արցախ, հիմնարկէքը ընելու Ստեփանակերտի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին: Արարողութեան ներկայ եղած են ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան, Ազգ. Ժողովի նախագահ Ա. Ղուլեան, երեսփոխաններ, նախարարներ, մտաւորականներ ու հրաւիրեալներ: Արարողութեան սկիզբ դըրած է Արցախի թեմի առաջնորդը՝ Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեան:

Տաճարին ճարտարապետն է Գագիկ Երանոսեան. շէնքը կ'ունենայ 30 մեթրնոց տրամագիծ, 35 մեթր բարձրութիւն:

ԲԱՔՈՒ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Մոլդովական լրասփիւռները հաղորդած են թէ Ազրպէյճան երկիր մուտքի արտօնութիւն չէ տուած Քիշնեւի «Զիմպրու» խումբին երկու հայ խաղացողներուն: «Զիպրու»ն Յուլիս 27ին Բաքուի մէջ Ազդամի «Ղարաբաղ»ին դէմ ֆութպոլի Ի.Է.Է.Ֆ.Ա.ի բաժակին փոխվրէժի խաղը պէտք է խաղայ, շնորհիւ ազրպէյճանական կարգադրութեան՝ երկու խաղացողէ -Գալուստ Պետրոսեան եւ Կարէն Ալեքսանեան- զրկուած ըլլալով:

Քիշնեւի մէջ տեղի ունեցած առաջին մրցումին որ հաւասար (1-1) արդիւնքով աւարտած է, Ազրպէյճանցիներուն առաջին կէտէն ետք մոլդովական խումբին կէտը նշանակած է Գ. Պետրոսեան:

***

ԴՐԱՄԱՅԻՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐՈՒ ՎԱՐԿԱՆԻՇ

«Մուտիս Ինվեսթըր Սըրվիս»ը որ տնտեսական, դրամային արժէքներու վարկանիշ տուող երեք մեծագոյն ընկերութիւններէն երկրորդն է, Ba2 վարկանիշը տուած է Հայաստանի արտաքին եւ ներքին արժէքներու համակարգին: Այդ առիթով Տնտեսութեան նախարար Վ. Խաչատրեան եւ Կեդրոնական դրամատան տնօրէն Տ. Սարգսեան մամուլի ասուլիս մը տուած են, շեշտելով նման վարկանիշ ունենալու կարեւորութիւնը, անով բացուած հեռանկարները: Նշուած վարկանիշով երկիր մը տեղ կ'ունենայ միջազգային տնտեսական քարտէսին վրայ եւ այդ վարկանիշը կարողական ներդնողներու երաշխիք մը կ'ըլլայ: Ատկէ զատ, վարկանիշի տէր երկրին դրամատուները կրնան դիմել իրենց համար վարկանիշ ստանալու. ըստ նոյն ասուլիսին տրուած տեղեկութիւններուն, արդէն հայաստանեան հինգ դրամատուներ ըրած են այդ դիմումը:

Հայաստանին տրուածը երկու աստիճան բարձր է Վրաստանի վարկանիշէն, մէկ աստիճան ալ Թուրքիայի ունեցածէն. Ազրպէյճանի տրուած է նոյն վարկանիշը:

***

ԵՐԵՔ ՔՈՅՐԵՐ ԽԵՂԴԱՄԱՀ

Յուլիս 23ին Շիրակի մարզի Վարդաքար գիւղէն երեք քոյրեր 15, 14, եւ 11 տարեկան, ինչպէս նաեւ Քէթի գիւղէն 15 եւ 16 տարեկան պատանուհիներ Վարդաքարի ջրամբարը մտած են, լողալու: Քոյրերէն մէկը լողալ չգիտնալով խեղդուած է, միւս երկուքն ալ նոյն վախճանը ունեցած են, զայն ազատել փորձելով: Այդ պահուն ոստիկան մը տեսած է պատահարը ու ջուրը նետուելով փրկած քէթիցի աղջիկները: Փրկարարները ջրամբարէն հանած են երեք քոյրերուն դիակները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆ 500 զինուորական ղրկած է Աբխազիոյ սահմանը, ալ աւելի լարելով Մոսկուայի հետ իր յարաբերութիւնները:

ՊՈՒՇ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Իրաքի վարչապետին՝ Ն. ալ-Մալիքի հետ, յայտարարած է որ յաւելեալ զօրք պիտի ղրկէ Իրաք, դէմ դնելու համար սաստկացող բռնութեան: Ցարդ ձեռք առնուած բոլոր միջոցները ապարդիւն եղած են:

ԻՐԱՆԻ մէկ յեղափոխական դատարանը մահապատիժի վճիռ տուած է 10 հոգիի (կախաղանի պատիժ), որոնք ամբաստանուած էին «պատերազմ մղած ըլլալով Աստուծոյ դէմ եւ գործած ըլլալով ազգային ապահովութեան դէմ»: Պատասխանատու կը նկատուին այն ռմբափորձերուն, որոնք գործուած էին Ահվազ (Խուզիստան) անցեալ Յունուարին: Ութ հոգի մեռած էր եւ 45 հոգի ալ վիրաւորուած: Նախագահ Ահմատինեժատ պիտի երթար Ահվազ, բայց վերջին պահուն հրաժարած էր այդ այցելութենէն:

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՈՅԵԱՆ

Չորեքշաբթի 29 Մարտ, 2006

Օդանաւը կը մօտենայ Միջերկրականի ափերուն. ժամացոյցս առաջ կը տանիմ 9 ժամ. կը սկսի առաջին ճամբորդութիւնս դէպի Հարաւային Ֆրանսա: ... Միտքս կը թափառի մինչեւ քսանական թուականները, երբ Ֆրանսայի պետութիւնը գրկաբաց կ'ընդունէր Ցեղասպանութենէն վերապրողներ եւ ապաստան կու տար անոնց. աւելի ուշ անոնք պիտի վերադառնէին իրենց կարողականութիւնը եւ կը կազմակերպուէին, ինչպէս կը նկարագրէ Հանրի Վերնէօյ (Աշոտ Մալաքեան), Մարսէյլ գրուած եւ նկարահանուած իր "Մայրիկ"-ին մէջ. քաղաք, որ յոյս ներշնչած է եւ եղած փրկութեան ափ՝ շատ մը Հայերու, որոնց ստուար մասը Նոր Աշխարհ հասած է Անդրատլանտեան նաւերով, տարանցման հանգրուան՝ Մարսէյլ ծնած իրենց զաւակներուն հետ, որոնք հիմա մաս կը կազմեն Գալիֆորնիոյ մեր գաղութին:

Զիս դիմաւորելու համար օդակայան եկած է Զարեհ Մինասեանը, Մարսէյլի Հայկական կազմակերպութիւններու Ներկայացուցչական Խորհուրդէն: Կը խօսակցինք կեցութեանս մասին. ծրագրի վրայ են տեսակցութիւններ, այցելութիւններ եւ ժապաւէնի ցուցադրութիւն:

Երեկոյեան կը ծանօթանանք Խորհուրդի վարչականներուն հետ. նուիրուած, բազմազբաղ երիտասարդներ կը թուին ըլլալ:

Հինգշաբթի 30 Մարտ, 2006

Արեւածագին կը ձգենք Մարսէյլը, մեր դիմաց փռուած միջերկրականեան այս գունագեղ քաղաքը: Մարդաշատ փողոցներ, խճողուած ճամբաներ, բարեխառն կլիմայ եւ կապո՛յտ ծով: Հին Յոյները կառուցած են սկզբնական քաղաքը, որ հիմա կը նկատուի Ֆրանսայի երրորդը՝ մեծութեան առումով: Պոմոնի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Վեր. Ժիլպեռ Լեւոնեանի հետ ճամբայ կ'ելլենք դէպի արեւելք: Կ'անցնինք Տրակինեանի եւ Գաննի մէջէն, հասնելու Գաննէ-Սիւր-Մէր, ուր ժամադրուած ենք նահատակ գրագէտ Ռուբէն Սեւակի եղբօրորդի Յովհաննէս Չիլինկիրեանի հետ: Ան մեզի կը սպասէ Ռ. Սեւակի Թանգարանը, հիմնուած եւ կազմուած իր ջանքերով: Թանգարանի պատշգամէն կը դիտենք Ռընուարի նախասիրած տեսարանը, ներսը՝ ցուցադրուած Այվազովսկիի եւ Մախոխեանի գործերը, Արմիսի ինքնանկարը, Ռուբէն Սեւակի անձնական իրերու եւ հազուագիւտ նկարներու հաւաքածոն:

Մէկ ժամէն կ'ուղեւորուինք դէպի Նիս եւ Մոնթէ-Գառլօ: Մարսէյլի նման, Նիսն ալ կառուցուած է Յոյներու կողմէ, անցած Հռովմէացիներու ձեռքը, պատկանած Իտալիոյ՝ մինչեւ ԺԹ. դարու կէսերը եւ հիմա Ֆրանսա է: Ծովեզերեայ այս քաղաքը գրաւիչ է իր տեսարաններով, կառոյցներով եւ «Անգլիացիներու Ճեմավայր»-ով: Մօտաւորապէս 1 ժամէն կ'երեւայ Միջերկրականի մարգարիտը՝ Կրէյս Քելլիի համբաւին առընչուած Մոնթէ-Գառլօն, հիմնուած Ճենովացիներու կողմէ: Բնութեան հիանալի տեսարաններ, ճոխութիւն եւ կոկուած, մշակուած գեղեցկութիւն ամէն կողմ, ըլլայ ան իշխանական պալատ, աշխարհահռչակ խաղարան, նշանաւոր դրամատուն, պանդոկ, ճաշարան, թէ այլ:

Հաճելի բայց հայրենայ շրջապտոյտէ մը վերջ, երեկոյեան կը վերադառնանք Մարսէյլ: Լեւոնեաններուն տունը մեզի կը սպասեն պատուելիին ծնողները, հօրեղբայրը եւ կինը, բոլորն ալ ճիպլինցիներ: Միասին կը դիտենք ուխտագնացութեան ֆիլմը դէպի Ճիպլին եւ պատմենք հոն ծնած մեր ծնողներուն յիշատակներէն: Հիմա գիտեմ, թէ ուրկէ՛ կու գայ մեր սրտի կապը պատուելիին հետ:

Ուրբաթ, 31 Մարտ, 2006

Այսօր տեսակցութիւններու օր է: Առաջին հերթին.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ՝ ՀՐԱՆԴ ԿԻՒԶԷԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

Առոյգ արտաքինի երեւոյթով եւ արթուն մտքով այս պատկառելի անձնաւորութիւնը, որ կը խօսի ճշգրիտ եւ յղկուած հայերէն մը ու նշանաւոր բեմերէ կ'երգէ դասական, հոգեւոր եւ ազգային երգեր, ծնած է 1921ին, Պոլսոյ հին հայկական թաղերէն Գում Գաբուի մէջ: Ուսումը ըստացած է Կէտիկ Փաշայի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ դպրոցը: Ընտանիքին տնտեսական վիճակը զինք մղած է կանուխէն նետուելու արհեստի ասպարէզ եւ դարձած է խառատ (tourneur): Ան քաջատեղեակ է Հայ Աւետ. շարժման պատմութեան քիչ ծանօթ դրուագներուն, (ինչպէս Հայ Աւետ. եկեղեցիներուն ամէնէն հինին՝ Բերայի եկեղեցիին 1846ին հիմնուիլը, օտար դեսպանատուներու մօտիկութեան շնորհիւ), գրաւեալ կալուածներու պատմականին, հայկական գաւառներուն մէջ մինչեւ վերջերս կանգուն մնացած, բայց գաղտնօրէն ու դիտմամբ աւերուած հայկական կոթողներուն մասին, (օրինակ, Սեբաստիոյ Սուրբ Նշան վանքի պարտէզի աւազանին եզերքներու յստակ եւ ուռուցիկ տառերով հայերէն գրութիւններուն, որոնք փճացած են հիմա. կրկին Սեբաստիոյ հայ աղջիկներու զուիցերական որբանոցի շէնքին, զոր գաղտնաբար նկարած են ինք եւ Արմին Շթայնէլ՝ Հայերու Զուիցերիացի Բարեկամներ (Friends of Armenia) կազմակերպութենէն): Կիւզէլեան տակաւին կը ճանչնայ շատեր՝ անհատնում շարքէն կրօնափոխ եղած Հայերու եւ քրիստոնէացած «Թուրքերու եւ Քիւրտերու»: Ան հազուագիւտ համայնագիտարան է այս նիւթին մասին, ապրած՝ բազմաթիւ փորձառութիւններ, մէկը միւսէն աւելի հետաքրքրական:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, Կիւզէլեան 42 ամիս կը ծառայէ Թրքական բանակին որպէս արհեստաւոր, մինչ ուրիշ ազգակիցներու կը պարտադրուի աղբահաւաքի տարազը...: Երզրումի մէջ կ'իմանայ, որ ճերմակ մօրուսաւոր այդինչ «Տէօնմէ»ն, (այսինքն այլ կրօնքէ իսլամութեան դարձած անձ), զինուորներու ընտանիքներուն կ'ուղարկէ անոնց նամակները առանց գրաքննութեան. ուրեմն օր մը Հրանդ կը մօտենայ անոր, մօրը հասցէագրուած նամակը ձեռքին. «Հայկանոյշը մա՞յրդ է», կը հարցնէ մօրուսաւորը. «Այո՛» կը պատասխանէ Կիւզէլեան հայերէնով եւ կ'աւելցնէ. «Հա՞յ էք». պատասխանը կ'ըլլայ ո՛չ ժխտական, ո՛չ ալ դրական, այլ լռութիւն...: Վստա՛հ, որ հայկական ծագումը ընդունիլ եւ ուրիշին յայտնել՝ պիտի արժէր կեանքը...: Երիտասարդ Հրանդ աւելի ուշ կը տեղեկանայ, որ այդ տարիներուն Երզրումի մէջ կ'ապրէին 200 նման սպիտակ մօրուսաւորներ...:

Խօսելով այդ ժամանակաշրջանին մասին, Կիւզէլեան կը յիշէ, թէ օր մը ձիաքարշ կառքով ճերմակ քարեր կը բերուին զօրանոց, որպէսզի զանոնք թրջելով կիրի վերածէ ինք. ան բնականօրէն կը հետաքրքրուի, թէ ուրկէ՞ կու գային հետաքրքրական այդ քարերը. կառապանը կը պատասխանէ՝ «Հայոց գերեզմանատունէն»...: Երբ Հրանդ կ'ուզէ իմանալ գերեզմանատան վայրը, կառապանը կը յայտնէ՝ «Փալանտէօքէնի ետեւը». ի՛նչ հակասութիւն... Հրանդ կը յիշէ, որ իր վերակացուին համար ամէն շաբաթ քաղաք երթալով գնած պոլսական թերթերէն մէկուն մէջ կարդացած էր, թէ 1918ին Եւրոպայէն քննիչ յանձնախումբ մը եկած է Երզրում, գտնելու համար հայ բնակչութեան հետքեր և տեղական իշխանութիւնները անոնց թելադրած են «խղճամիտ» ըլլալ, որովհետեւ եթէ Հայեր գոյութիւն ունեցած ըլլային, գոնէ հայկական գերեզմանատուն մը պիտի չգտնուէ՞ր Երզրումի մէջ...: Կիւզէլեան ծանօթ է նաեւ տուֆապատ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիի մը, որու խորանին ետին գանկերու կոյտի մը հանդիպած է ուրիշ հայ զինուոր մը: Դեռ ան լսած է այն հայ հօր մասին, որ հայ զինուորներէն խնդրած է ճար մը խորհիլ, իր աղջկան հայ ամուսին գտնելու համար...:

Յիշատակները բազմաթիւ են ու բազմապիսի, բայց կարգը եկած է ամէնէն ուշագրաւին՝ Անատոլուէն Պոլիս բերուած ու հայացած տղոց. ուստի այսպէս կը պատմէ ազգային արտասովոր գործ տեսած. բայց ծայրայեղօրէն համեստ մնացած մեծարեայ այս հերոսը, որ կ'ապրի շուքի մէջ:

«Զինուորական ծառայութեանս օրերուն, Կեսարիոյ եւ Սեբաստիոյ մէջ հանդիպած էի հայախօս Հայերու, որոնց զաւակները հայերէն չէին գիտեր: Ինչպէ՞ս մոռնալ այդպիսիներու կացութիւնը...: 1956ին, երբ արդէն Կէտիկ Փաշայի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ հոգաբարձու էր, Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետ. Եկեղեցիներու Միութեան ընդհանուր ժողովին ներկայացուցի ծրագիր մը եւ իրենցմէ խընդրեցի, որ օգնեն: Արդէն ունէինք եկեղեցի եւ դպրոց. կը մնար կարգադրել ննջարաններու հարցը:

(Շար. 1)

ՇՈՒՇԻՆ ՈՐԵՒԷ ՔԱՂԱՔ ՉԷ

Լեռնային Ղարաբաղի օրէ օր բարեկարգուող, զարգացող իրականութեան մէջ քիչ մը անիրաւուածի տպաւորութիւն կը գործէ Շուշին: Մանաւանդ երբ կայ անոր մշակութային կեդրոնի, ծաղկուն ոստանի համբաւը որ «Կովկասի Փարիզը» կոչել տուած էր զայն, մինչեւ դար մը առաջ: Հայ գրականութիւնը, պատմագիտութիւնը, արուեստները Շուշիէն ծագում առած անուններու ճոխ ցանկեր ունին. քաղաքը ունեցած է համբաւաւոր կրթարաններ, տպարան, մամուլ: Ու այսօրուան վիճակով ան այդ փառաւոր անցեալին անշուք մէկ մնացորդն է, գրեթէ անոր ուրուականը:

Բարեբախտաբար քիչ չեն Շուշին իր համբաւին այսօր եւս արժանի ոստանի մը վերածելու ջանքին տէրերը: Կառուցումի, նորոգութեան, բարեկարգումի աշխատանք կը տարուի տարբեր նախաձեռնութիւններով ու արդէն կարելի եղած է որոշ բաներ ընել: Մեծագոյն հարցը կը մնայ սակայն բնակեցումի ոլորտը որ հեռու է անոր սակաւաբնակ պատկերին վերջ տալու միջոց ներկայացնելէ: Բայց կ'երեւի պէտք է ապաւինիլ Հայաստանցիին «կամաց – կամաց»ի իմաստութեան ու համբերել: Ատիկա կը թելադրեն ԼՂՀ շրջանային վարչակազմի նախագահին ու փոխ նախագահին ըսածները:

Ազատ Արցախի (Յուլիս 21) մէջ Սերբուհի Վանեան բաւական մանրամասնութեամբ արձանագրած է նախագահ Վլ. Կասեանի ու փոխ նախագահ Սամուէլ Յարութիւնեանի Շուշիի բարեկարգումին մասին ըրած տեղեկատուութիւնը:

Առաջինը արդէն իր բոլոր կառոյցներով կայացող եւ զարգացող շրջան կը նըկատէ Շուշին, ըսելով հանդերձ թէ Ղարաբաղի միւս շրջաններուն հետ համեմատելը շատ ճիշդ չէ: Կը շեշտէ անոր առողջարանային կեդրոնի բնոյթը որ արդիւնք է աշխարհագրական դիրքին, կլիմայական պայմաններուն: Ու անպայման Շուշին պէտք է վերածուի այդ կեդրոնին:

Շինարարական մարզին մէջ աւարտած է կեդրոնական՝ Ղազանչեցոց փողոցին կպրապատումը, փոխուած են ջուրի խողովակները, հաղորդակցութեան ճամբաները, ներկայիս աշխատանք կը տարուի Շուշիի կեդրոնական հրապարակը Ստեփանակերտ – Գորիս ճամբուն կապող հատուածին վրայ, նոր պանդոկ կը կառուցուի, հիւանդանոցը եւ մզկիթը կը նորոգուին, ինչպէս առանձին բնակարաններ, շէնքեր: Ասոր քով, եթէ Ազգ. Ժողովը հաւանի, կը կիրարկուի ծրագիր մը որով Շուշին հարկէ ազատ գօտի կը յայտարարուի: Ատիկա զարկ կու տայ գործի կեանքին աշխուժացումին: Կայ Երեւանի քաղաքապետին հովանաւորած «Շուշի» հիմնադրամն ալ որուն գումարներով կը ծրագրուի ըմպելի ջուրի ցանցը շինել եւ Խ. Աբովեան դպրոցի շէնքը Թանգարանի վերածելով նորոգել:

Փոխ նախագահ Ս. Յարութիւնեան կ'ըսէ թէ այսօր մօտ 3300 հոգի կ'ապրի Շուշիի մէջ: Մէկ կարեւոր մասը կ'աշխատի պետական եւ անհատական ձեռնարկներու մէջ. կան նաեւ հողագործութիւն, մեղուաբուծութիւն, անասնապահութիւն ընողներ:

Շուշիի շրջանը վեց համայնք ունի. Եղծահող, Քարին տակ, Քիրսաւան, Լիսագոր, Մեծ շէն եւ Հին շէն: Վերջին տարիներուն թէյի արտադրութիւն եւ ուսկերչական աշխատանոց կազմակերպելու փորձ եղած է, բայց յաջողութիւն չէ արձանագրուած: Այն հարցումին թէ Շուշիի հիմնախնդիրներէն յատկապէս ո՞րը կարելի է առանձնացնել, Ս. Յարութիւնեան կը պատասխանէ թէ միակ հիմնախնդիրը անոր վերականգնումն է. միւս մեծ ու փոքր խնդիրները անկէ սկիզբ կ'առնեն, անոր լուծումով ալ կը կարգադրուին: Վերականգնուած քաղաքը բնակեցնելն ալ դիւրին կ'ըլլայ, աշխատանք ստեղծելն ալ:

Հիմնականներէն ջուրի խնդիրը որոշ չափով կարգադրուած է. քաղաքին 95%ը խմելու ջուր ունի. շաբաթը 2–3 անգամ կը բաշխուի: Բայց համայնքներէն ոչ մէկը ոռոգումի ջուր ունի: Այս մարզը հիմնական նորոգութիւններու կը կարօտի: Ներկայիս քաղաքը երեք ջրագիծէ ջուր կը ստանայ. անոնք ձմեռը կը սառին ու կը վնասուին, տեւականօրէն նորոգութեան գործ պարտադրելով:

Ինչ կը վերաբերի կազին, Շուշիի բընակչութեան 90% կազ ունի: Միայն Քիրսաւանը տակաւին այդ բարիքէն զրկուած է:

Ասոնց հետ կայ մշակութային կեդրոններու, դպրոցներու նորոգութիւնը, մանկապարտէզներու, բուժարաններու նորոգումը, ճամբաներու բարեկարգումը. որոշ համայնքներու մէջ վարչական շէնքերը նորոգելու հարց ալ կայ: Նորոգութեան ցանկերուն մէջ տեղ ունին բոլոր համայնքներուն ճամբաները, ջուրի ցանցերը:

Շուշիի բնակելի տարածքը 1130 բնակարանէ կը բաղկանայ ներկայիս: Մէկ մասը բնակուած է, բնականաբար, ոմանք ալ նորոգութեան մէջ են: Այդ բնակարաններէն 740ը սեփականաշնորհուած է: Բոլոր համայնքներուն մէջ հեռաձայններ զետեղուած են, թէեւ այդ կապին մասին կարելի չէ ըսել թէ իտէալական մակարդակով կը բանի: Բացի Հին շէնէն, միւս համայնքները բջջային ցանց ալ ունին: Այդ համայնքին մէջ հաստատուած հեռարձակումի կայանին շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ Արցախի, նաեւ Հայաստանի հեռատեսիլին որոշ հաղորդումները դիտել:

Շուշիի մէջ արդէն պանդոկ մը կը գործէ, երկրորդ մը շէնքն ալ նորոգութեան ընթացքի մէջ է: Ամէն բան կը ծըրագրուի իր անցեալի բարգաւաճ ու ծաղկուն պատկերին համաձայն. կարեւոր կը նկատուի զբօսաշրջութեան բնոյթը զարգացնել: Բայց ինչպէս ամէն առիթով կը շեշտեն երկու ղեկավարներն ալ, հարկաւոր են գումարներ ու ժամանակ:

Զրոյցին աւարտին Ս. Յարութիւնեան շատ կարեւոր ընդգծում մը կ'ընէ. "Վերափոխուող Շուշին չի կորցնի իր ազգային ճարտարապետական դիմագիծը: Վերականգնուած շէնքերի ճարտարապետական ոճը չի խաթարուել: Շուշի մտնող զբօսաշրջիկը պէտք է զգայ, որ Շուշիում է, եւ Շուշին տարբերւում է ԼՂՀ միւս քաղաքներից":

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՀԵԶՊՈԼԼԱՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Բառացի թարգմանութեամբ՝ «Աստուծոյ կուսակցութիւնը» Լիբանանի մէջ յայտնուած է 1982ի իսրայէլեան ներխուժումէն ետք: Շիիական քաղաքագործ մըն է, այդ թուականին լծուած երկրին ազատագրումին: Թայէֆի 1989ի համաձայնագիրը նախատեսելով հանդերձ քաղաքագործքի բոլոր ուժերուն զինաթափումը, Հեզպոլլան չէ ենթարկըւած: Շարունակած է պայքար մղել Լիբանանի հարաւային գրաւման դէմ, մինչեւ որ 2000ին Իսրայէլացիները մեկնած են: Անոնց մեկնումը զինուորական յաղթանակի մը մեծ վարկը ապահոված է իրեն, լիբանանեան ու շրջանային մակարդակով:

Ժամանակի ընթացքին կազմակերպութեան զինուորական ուժը մեծցած է, նոյնիսկ առաջ անցնելով լիբանանեան օրինաւոր բանակէն: Զինքը զինաթափ ընելու հրաւիրող կոչերը բազմացած են, յանգելով 2004 Սեպտեմբերին ՄԱԿ-ի թիւ 1559 բանաձեւին: Սակայն կազմակերպութիւնը անդրդուելի մնացած է, պատճառաբանելով թէ շուրջ 20 քմ. քառ. տարածքով Շէպաայի ագարակները կը շարունակեն գրաւման տակ մնալ: Իրեն համար Պաղեստինն ալ Իսրայէլի կողմէ գըրաւուած մահմետական հող է: Իսկ այդ պետութեան գոյութեան իրաւունք չի ճանչնար ինք: Կը վայելէ Իրանի ու Սուրիոյ զօրակցութիւնը:

Զինուորական ասպարէզէն դատ, Հեզպոլլան չիի ամէնէն անօգ բնակչութեան տարած ընկերային կարեւոր ծառայութեամբ ալ որոշ համակրանքի թիրախ է: Շիիները Լիբանանի ամէնէն աղքատները կը նկատուին, կը կազմեն երկրին բնակչութեան մէկ երրորդը, իր ընկերային ու առողջապահական ծառայութիւններով, հեռատեսիլով լայն զօրակցութիւն կը վայելէ հարաւի շիի գօտիներէն, նաեւ Պէյրութի հարաւային արուարձաններէն, Պէքաայէն:

2005ին Հեզպոլլան Լիբանանի կառավարութեան մաս կազմեց, երկու նախարար ունենալով:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳՆԱԼԸՐԻ Կազդուրման կայանի աւանդական բացումը կատարուած է Յուլիս 9ին, մեծ շուքով: Արարողութիւններուն նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք, իսկ պատարագած է Կղզեաց հոգեւոր հովիւը՝ Թաթուլ Արք. Անուշեան: Երգեցողութիւնները կատարած է Ֆէրիգիւղի Սրբոց Վարդանանց դպրաց դասի երգչախումբը: Եկեղեցին եւ բակը հաւաքւած է խուռներամ բազմութիւն մը: Քարոզած է Մեսրոպ Պատրիարք եւ անդրադարձած նաեւ երկու անմոռանալի պատրիարքներու՝ յանձինս Գարեգին Ա. Տրապիզոնցիի եւ Շնորհք Գալուստեանի: Առաջինը Պօյաճըգիւղի կազդուրման կայանին, իսկ երկրորդը Գնալըի կազդուրման կայանին հիմնադիրները եղած են: Յաւարտ արարողութեան, կազդուրման կայանի «Ծամպազեան» խաղավայրին մէջ տեղի ունեցած է սիրոյ սեղանը: Օրուան խօսնակը այս տարի եւս Պ. Նազարէթ Պալը եղած է: Արտայայտուած է կազդուրման կայանի խնամատար մարմնի կողմէ Թամար Գարասու, որ հայերէն եւ թրքերէն կարճ պատմականը ըրած է կայանին, որ 1965էն ի վեր երախտաշատ գործ կը տեսնէ, հազարաւոր տղոց վրայ սէր ու գուրգուրանք կեդրոնացնելով: Յայտնած է նաեւ որ տարիներ է յետաձգուած նորոգութեան աշխատանքները իրականացած են եւ այդ առթիւ շնորհակալութիւն յայտնած է նուիրատուներուն: Ելոյթ ունեցած է կազդուրման կայանի տնօրէնուհին՝ Թալին Նայիր, որ ուղերձ մը կարդացած է, ընդգծելով այն ցնծութիւնը, որու մէջ կը գտնուին վարիչներն ու ժողովուրդը այսպիսի ձեռնարկի մը բարեյաջող ընթացքին համար: Ապա, կայանի տղաքը ներկայացուցած են չորս եղանակները խորհրդանշող թատերապատկեր մը: Երգերու եւ արտասանութիւններու բաժինէ մը ետք, փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարք, կրկին շեշտելով որ Շնորհք Պատրիարքի օրով էր որ հիմնուած էր այս կայանը եւ այս ձեռնարկին իր անուրանալի նպաստը բերած էր նաեւ Հայկ Ասլանեան որպէս բարերար:

***

ՀԱԼԷՊԻ «Լեւոն Շան» սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Բերիոյ Թեմի առաջնորդ՝ Շահան Եպիսկ. Սարգիսեանի եւ կազմակերպութեամբ Բերիոյ Հայոց Թեմի ուսումնական խորհուրդին, Յուլիս 2ին տեղի ունեցած է կրթական միօրեայ սեմինար մը, մասնակցութեամբ Սուրիոյ հայկական բոլոր վարժարաններու ներկայացուցիչներուն եւ կրթական ասպարէզէն ներս վաստակ ու փորձառութիւն ունեցող մշակներու: Բացման խօսքին մէջ, ուսումնական խորհուրդի ատենապետ՝ տոքթ. Մկրտիչ Փանոսեան ներկայացուցած է սեմինարին նպատակը, շեշտելով թէ Արամ Կաթողիկոս 2006ը հռչակած էր «Հայ դպրոցի տարի»: Օրակարգի կէտերը վերաբերած են լեզուի եւ կրօնի, ուսուցիչ, մասնագէտ ապահովելու, Հայոց պատմութեան ուսուցումը, հայեցի կրթութեան պարզած իրավիճակը: Սեմինարը քննած է յիշուած կէտերը եւ խմբագրած համապատասխան բանաձեւեր:

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Երիտասարդական կեդրոնի դաւիթին մէջ, Յուլիս 12ին պաշտօնական բացումը կատարուած է ՀՕՄ-ի ամառնային ճամբարին: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է ճամբարի տնօրէնուհին՝ Սիլվա Փայլեան եւ յայտնած թէ ՀՕՄ-ի ամառնային ճամբարը 1970էն ի վեր բոլորած է 36 շրջաններ եւ այն տպաւորութիւնը թողած, որ դարձած է պարտէզի մը մէջ ծլած-աճած մշտադալար ծառ մը, որ իր հովանիին տակ կը մէկտեղէ զանազան վարժարաններէ եկած հայ մանուկներ ու պատանիներ: Ճամբարի այս տարուան անձնակազմը բաղկացած է 14 հոգիէ, որոնք ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ վարժարանի շրջանաւարտներ եղած են: Ճամբարը սկսած է 150 աշակերտով: Խօսք առած է Հ.Յ.Դ. «Սողոմոն Թէհլիրեան» կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Յակոբ Ճանպազեան: Վերջին խօսողը եղած է Մեղրիկ Ծ. Վրդ. Բարիքեան, որ իր մաղթանքները ըրած է:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Վանիէ գոլէճի թատերասրահին մէջ, Յունիս 3ին եւ 4ին, ամիսներու աշխատանքէ ետք, Համազգայինի «Սանահին» մասնաճիւղի «Պետրոս Ադամեան» թատերախումբը, բեմադրութեամբ Սարգիս Զուրիկեանի, ներկայացուցած է Ժիրայր Անանեանի «Թաքսի... Թաքսի...» ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը: Արեւելահայերէնէ արեւմտահայերէնի վերածուած ու մշակուած թատերախաղը յաջողութեամբ ներկայացուած է թատերախումբին կողմէ: Թատերախաղը բաժնուած էր ութ պատկերներու:

***

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ այս տարեշրջանի «Ֆեսթիվալ 2006»ը տեղի ունեցած է Յունիս 30 եւ Յուլիս 1ին եւ 2ին Սէն-Մարթէն եւ Տանիէլ Ճոնսըն պողոտաներու անկիւնը գտնուող ընդարձակ տարածութեան վրայ: Երեք օրերու վրայ երկարող ժողովրդական ձեռնարկը հիւրընկալած է մեծ թիւով քաղաքական, կրօնական ու ազգային հետաքրքրութեանց տէր անհատներ եւ ընտանիքներ: Օրերու ընթացքին գեղարուեստական յայտագրեր գործադրըւած են, երգերով, արտասանութիւններով, պարերով եւ նուագով:

***

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի «Լազարեան» սրահին մէջ, Յունիս 25ին ելոյթ ունեցած է Հ.Յ.Դ. Գ.Պ.Մ. պարախումբը, որ բաղկացած է վեց պատանիներէ: Ներկայացուցած են հայկական տոհմիկ տարազներով երկու խմբապար եւ երեք մենապար: Պարուսոյցները եղած են Հիլտա Թերզեան եւ Սիլվա Մանուկեան: Ապա, ներկայացուած է Վահէ Անտոնեանի համադրած «Հայ անառակ որդի» երեք արարներէ բաղկացած թատերգութիւնը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ
ԹԷՈԴԻԿ
1907, Ա. տարի

Հայկական Մատենաշար
Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան
(50ամեակ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան)

Հալէպ 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ — ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մեծ հայրս հօրս բժշկուելուն առթիւ ընտանեկան խնջոյք մը սարքեց, եւ ի՞նչպէս.

Այգիին ճիշդ քովը ուրիշ սեփական արտ մը կար. մեծ հայրս զայն երկու տարին անգամ մը կը վարձէր, ցորեն ցանել կու տար, քաղուած ցորենը թէ՛ իր տունին համար կը պահէր, եւ թէ անկէ իր հինգ քոյրերուն բաժին կը հանէր. հացերը տուներու մէջ կը շինուէին:

Հօրս բժշկուած տարին նոր ցորեն ամբարել տուած էր, եւ որովհետեւ փոքր քոյրս՝ Նօժէնին, այդ տարի նոր ակռայ հանած էր մեծ հայրս ուզեց տօնել զայն, հօրս ապաքինումին խառնելով:

Բոլորս ժողվեց իր նորակերտ տունին մեծ սրահը. գետինը կապերտներ շարել տուաւ, անոնց վրայ ալ տարածել հրամայեց մեծկակ տաւան մը սպիտակ: Բաւականաչափ ցորեն խաշել տուած էր մեծ մօրս, հատիկ կոչուածը պատրաստուած էր, մէջն ալ գինձով շինուած եւ կուլիկուլի յորջորջուած փոքրիկ կլորիկ շաքարները խառնուած. սովորութիւն էր, յոյժ գեղեցիկ սովորութիւն, որ երբ երախայ մը նորաբուսիկ ատամներ ունենար, անոր համար կը շինէին, որպէս զի միւս ատամներն ալ առանց դժուարութեան բուսնին: Ըստ այսմ՝ քուրիկս նստեցուցին սաւանին կեդրոնը, ամէնքս բոլորուեցանք շուրջը, ձեռքերնիս բռնած հատիկով լի մէկմէկ պնակ. նախ մեծ հայրս, յետոյ հայրս, մայրս սկսան իրենց պնակները պարպել քուրիկիս գլուխն ի վար, յետոյ մենք ալ հետեւեցանք իրենց օրինակին: Քուրիկս շուարած կը խնդար ցորենի անձրեւին տակ. երբ այս գործողութիւնը վերջացաւ, մեծ հայրս «սա կծերդ ցուցուր նայիմ» ըսաւ. քոյրս ալ մատիկները բերանը տանելով ցոյց տուաւ իր ձիւնի պէս ճերմակ չորս մարգարիտները, որոք կը փայլէին վերի եւ վարի կզակներուն վրայ երկուքական: Այդ միջոցին մեծ հայրս ձեռքը գրպանը տանելով, ափ մը արծաթ 20 փարանոցներ սփռեց գլխին վրայ, եւ այսպէս վերջացաւ ցորենասփիւռ անմեղ հանդէսը, որ հայ ընտանիքներու աւանդական, չըսեմ նահապետական, գեղեցիկ եւ սիրուն սովորութիւնն էր երբեմն:

***

Վերոյիշեալ պատմութիւններովս դարձեալ հեռացայ պահ մը դպրոցէս, բայց յիշատակները իմ մանկութեան ա՛յնքան շատ են, եւ ա՛յնպէս մը կուգան մտքիս դուռները բանալ, որ չեմ կրնար զանոնք դուրս թողուլ:

Դպրոցէս ոչ մէկ օր բացակայ չէի ըլլար, եղբայրս ալ հետեւող էր ինծի. մանաւանդ որ Ասլանեանները մեր սրահներուն եւ դասարաններուն մթնոլորտը խիստ բարելաւ վիճակի մը բերած էին:

Եղիազար Մուրատեան եւ իր պաշտօնակիցները կը շարունակէին իրենց զմայլելի դասաւանդութիւնները Ս. Խաչի երկսեռ վարժարանները գգալի յառաջադիմութեան համբաւ կ՚ունենային, երբ յանկարծ թշնամութիւն սկսաւ բունել դպրոցի ներդաշնակ ընթացքին դէմ: Եղիազար Մուրատեանը անկրօն, անհաւատ, անաստուած հռչակուեցաւ, եւ այս՝ 1872ի վերջերը. զինքը հրաժարեցուցին, իրեն հետ բոլոր միւս դասատուները դժբախտաբար ճամբու դրին. եւ Արշակ Յակոբի հոգաբարձութիւնն ալ դադրեցաւ գործելէ: Ասլանեանները թողուցին իրենց պաշտօնը:

***

Եղիազար Մուրատեան խսկոյն գնաց նոր դպրոց մը բացաւ. Սելամիէ թաղին մօտ Թառլա-պաշի կոչուած տեղը Հազարապետեաններուն ընդարձակ տունը վարձեց, Ս. Խաչի բոլոր աշակերտները իրեն քաշեց. մանչերուն վարժարանը գրեթէ ամայացաւ. ամէն ինչ խանգարուեցաւ, տակնուվրայ եղաւ: Ուզեցինք որ մենք ալ երթայինք Մուրատեանին քով, բայց հայրս հակառակեցաւ, «Ազգին դպրոցը ուրիշ է» ըսելով:

Մեր դպրոցին բարեկարգութեանը գըլխաւոր խանգարիչ եղաւ եկեղեցւոյն լուսարարապետ Արամեան Տէր Գրիգորը, զոր յիշած եմ. չգիտցուեցաւ թէ ի՞նչ պատճառաւ հակառակութիւն մը սկսեր էր ունենալ հոգաբարձութեան մէկ երկու անդամներուն դէմ եւ տունէ տուն շրջելով որոմնացանի դեր կը կատարէր:

Իր այս արարքը յոյժ պախարակուեցաւ յետոյ: Սկիւտարի երիտասարդութիւնը այդ միջոցին «Դժոխոց սուրհանդակը» անուն ծաղրաթերթ մը կը հրատարակէր. այս թերթին մէջ անցաւ խառնակիչ տէրտէրը. ծաղրուեցաւ եւ իբրեւ թէ դըժոխքին կրակներովը տանջուողներ, իրեն բաց նամակներ կ՚ուղղէին դժոխքէն, ու կ՚ըսէին՝ թէ ի՞նքն ալ վիճակակից պիտի ըլլայ օր մը իրենց, եթէ շարունակելու ըլլար իր խառնակչութեան գործերը:

Տգէտ քահանայ մ՚էր, երբեմն ծանուցումներ կ՚ընէր զուեհիկ ասութիւններով, որոնց պիտի անդրադառնամ:

***

Մենք մնացինք Ս. Խաչի դպրոցը, որուն ուսումնարանէն մեկնած էր Ասլանեան Հայրապետ կառավարիչը եւ անոր փոխանորդեց՝ Լութուֆեան մականունով լուրջ ու բարեկիրթ անձը, որ կը սիրէր Ֆրանսերէն միշտ խօսիլ հետերնիս, ֆրանսերէն լեզուին մեզ ընտելացնելու համար:

Թէեւ խիստ կառավարիչ մ՚էր, բայց բնա՛ւ եւ բնա՛ւ ծեծի չէ՛ր դիմեր յանցաւոր մը պատժելու առեն. Bon point եւ Mauvais point-ներու դրութիւնը ստեղծած էր, եւ այդ միջոցներով աւելի կրթիչ կը համդիսանար, քան վայրենաբարոյ արարքներու հեղինակ ըլլալով:

Հայկաբանութեան համար դասատու ունեցանք բանաստեղծ ճանչցուած Սիմոն Ֆէլէկեանը, որ նոյն համդամանքով կը պաշտօնավարէր նաեւ Եէնիմահալլէի Ս. Կարապետ թաղին ճեմարան երկսեռ վարժարանը:

Ֆրանսերէնի համար ուրիշ էին Տաճատ Լութուֆեանի եղբայրը՝ Գարեգին Լութուֆեան, քաջ ֆրանսագէտ մը թէեւ, բայց բոլորովին զուրկ բարոյականէ, որուն նմաններ կը գտնուէին ամէն թաղերու մէջ. անմեղ մանուկներու հոգւոյն իբր թունաւորիչ:

***

Գարեգին Լութուֆեան որ շաբաթը երեք անգամ կու գար, այսինքն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, բաւական ատեն օրինաւոր կերպով դասերը շարունակելէն յետոյ, սկսաւ մեր կարգէն մէկ աշակերտին մասնաւոր, առանձին դասեր տալու ելլալ. իր ընդհանուր դասախօսութիւնը աւարտելէն յետոյ, ինքը մեր սոյն ընկերը վար կը ղրկէր մեր բոլորս դուրս կը հանէր, դուռը կը փակէր մեր ետեւէն:

(Շար. 45)

ԿՈՉ

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԱՂԷՏԻ ՄԸ ՍԵՄԻՆ

Իրաքահայ գաղութին անստոյգ վիճակը դեռ չփարատուած, սփիւռքահայութիւնը դէմ առ դէմ կը գտնուի այսօր նո՛ր աղէտի մը հաւանականութեան՝ որ կը սպառնայ տարագիր հայութեան Միջին Արեւելքի ամենահաստատ սիւներէն մին հանդիսացող ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ գաղութին, որուն ողնասիւնը Լիբանանի քաղաքացիական երկարատեւ պատերազմին ընթացքին, դեռ թարմ է բոլորիս մտքերուն մէջ։

Ամբողջ աշխարհի առջեւ պարզուող բիրտ յարձակումը Լիբանանի քաղաքներուն ու ժողովուրդին վրայ, իր լայն ու անխտիր ծաւալով, չշմեցուցած է համաշխարհային կարծիքը՝ որ իր պետական ու մտաւորական ընտրանիին բերնով այսօր կը պահանջէ անմիջական դադարումը հետզհետէ տարածուող ռմբակոծումներուն որոնց զոհ կ՚երթան անմեղ քաղաքացիներ։

Սիրելի հայրենակիցներ, Պուրճ Համուտի հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը այսօր խճողուած են հարիւրաւոր լիբանանցի գաղթականներով, մինչ Պէյրութի ՀՕՄ-ի հանրածանօթ Պուլղուրճեան Դարմանատան մէջ կը վիրահատուին ու խնամուին այս յարձակումներուն հետեւանքով վիրաւոր համաքաղաքացիներ։

Ինչպէս անցեալին, ա՛յս անգամ եւս Հայ Օգնութեան Միութիւնը կը դիմէ մեր հայրենակիցներուն պատրաստ ըլլալու իրենց օժանդակութիւններով սատարելու մարդասիրական այս յոյժ կարեւոր աշխատանքներուն։ Ձեր նուիրատուութիւնները կրնաք ուղարկել տեղւոյն ՀՕՄ-ի գրասենեակներուն՝ «ARS Lebanese Relief» *անունով։*

Սիրելինե՛ր, Լիբանանի ապնջական ժողովուրդին այս դժուարին օրերուն, ցոյց տանք աշխարհին թէ հայութիւնը տէրն է ի՛ր պարտաւորութիւններուն՝ հանդէպ բոլո՛ր անոնց որոնք 91 տարիներ առաջ, տէր կանգնեցան մեր հայրենակորոյս ժողովուրդին։

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն։

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ՚արժէ 10 Եւրօ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par YVES TERNON

Préface de MEIR WAINTRATER (Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perpétrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide,** Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle**, Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides**, Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement**, Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'**Association Culturelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le Révérend Père Komitas HOVNANYAN Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Culturelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 37

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— — — — — — — — — — — — — —

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թի.Վի.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) միւսներուն։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30*ին*։
Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»։ Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10.30*ին*,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12*ին*։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10.30*ին*,
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ *ժամը* 12*ին*։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները. –
Օգոստոս 6, 20 *եւ* 27*ին*։
Կիրակի, Օգոստոս 13*ին*, *Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական* խաղողօրհնէք*ը*։
Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 3*ին*։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՏՕՆ Է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէք*ի աւանդական արարողութիւնը։*
Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը։

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon ▸ 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille ▸ 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle

AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50 / 01 48 78 02 99

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ — 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
(Մաղկախաղ 50-ամեայ հաւախածոյին) — 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլխաւ։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 28
VENDREDI
28 JUILLET
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.506 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21.506

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՀՌՈՄԻ ՁԱԽՈՂ ԺՈՂՈՎԸ

ՌՈՒՄԲԵՐ ԳԱԶԱՅԻ ՎՐԱՅ ՌՈՒՄԲԵՐ ՍՈՒՐԻ ՎՐԱՅ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԴԺԳՈՀ ՉԷ

Բացայայտ է որ Հռոմի Յուլիս 26ի ժողովը ձախողութիւն մըն՚էր, քանի որ ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացաւ եւ ժողովէն առաջ ալ յայտնի էր որ ոչ մէկ համաձայնութիւն պիտի գոյանայ: ԱՄՆ վճռած էին որ հրադադար պիտի չըլլայ, Իսրայէլ պէտք է շարունակէ իր պատերազմը որքան ատեն որ յարմար նկատէ եւ քարուքանդ ընէ Լիբանանը: Գ. Ռայս յաջողած էր եւ ժողովին վաղորդայնին Ուաշինկթըն կը յայտարարէր որ Հռոմի ժողովը ձախողութիւն չէր, ինչպէս կ՚ըսուի: Եւ պարզ է, որ իրաւունք ունի քանի իրեն համար, այլ խօսքով՝ Իսրայէլի, յաջողութիւն մըն էր:

Ժողովը բացուած էր Յուլիս 26, ժամը 10ին եւ նախ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ կը յարգուէր ՄԱԿ-ի չորս դէտերու յիշատակը: Քոֆի Անան, որ յայտարարած էր թէ Իսրայէլ գիտակցաբար ռմբակոծած է ՄԱԿ-ի շէնքը, աւելի ուշ յետքայլ ըրաւ, եւ ի պատասխան Իսրայէլի արտայայտած վրդովումին իր մեկնաբանութեան համար, յայտնեց թէ Իսրայէլի վարչապետին բացատրութիւնները գոհացում տուած են իրեն: ՄԱԿ-ի մօտ Իսրայէլի դեսպանը կ՚ըսէ նոյնիսկ թէ «ոեւէ խելահաս մարդ չի կրնար խորհիլ որ Իսրայէլ կրնայ որպէս թիրախ առնել ՄԱԿ-ի անձնակազմը»: Մնաց որ ՄԱԿ-ի մօտ Ֆրանսայի դեսպանը յայտարարեց Ֆրանս-էնֆոյէն ալ (Յուլիս 27) որ Իսրայէլ գիտակցաբար ռմբակոծած էր շէնքը, որ ճանաչելի էր հինէն (1978) եւ այդ ընելով Իսրայէլ կը հարուածէր միջազգային հաւաքականութիւնը: Ընդհանուր ձեւով, բոլորը խորապէս վրդոված են:

Ինչ կը վերաբերի Հռոմի ժողովին, կը հաստատուի որ պարզ ժամավաճառութիւն մըն էր, հաւանաբար խղճեր հանդարտեցնելու համար եւ բանի մը պիտի չծառայէր: Հաւաքուած բոլոր ժողովականները գլխաւորութեամբ ՄԱԿ-ի, ներկայութեամբ Եւրոպայի, արաբական ու ուրիշ երկիրներու, չկրցան որեւէ բան պարտադրել ԱՄՆ-ու, պազապէս, առնուազն՝ ո՛չ մը ըսել ամերիկեան տեքթաթին: Մէկ կէտ միայն ընդունուեցաւ, այն ալ միջնադիր միջազգային ուժի մը գետեղումն է, որու մասին ալ յստակ ոչինչ կայ: Ե՞րբ, ինչպէ՞ս, ո՞վ, եւլն., եւլն.: ՄԱԿ-ի՞ ուժեր պիտի ըլլան թէ ՕԹԱՆ-ի: Ի՞նչ դեր պիտի ունենայ Եւրոպա (եթէ դեռ կրնայ դեր մը ունենալ): Ի՞նչ պիտի ընէ: Շարք մը հարցումներ որոնք պատասխան չունին: Մինչ այդ, պատերազմը կը շարունակուի անխնայ: Յուլիս 26ին, Գազայի վրայ նետուած ռումբերէն 24 Պաղեստինցի մեռած է, գլխաւորաբար պարզ բնակիչներ:

Մարդկային վնասները մեծ են նաեւ Սուր (Թիր), ուր իսրայէլեան ռումբեր տեղացած են բնակելի շէնքերու վրայ: Նիւթական գետնի վրայ ալ, իսրայէլեան ռմբակոծութիւններու հասցուցած վնասները, առայժմ, 2 միլիառ տոլարի հասած են: Լիբանանեան ճակատի վրայ արդէն 405 մեռեալ կայ, որոնց 339ը բնակիչներ են: Իսրայէլեան կողմը 50 մեռեալ կայ, որոնց մէջ 32 զինուորական: Լիբանանի վարչապետը՝ Ֆ. Սինիորա չի ծածկեր իր վրդովումը եւ կը յայտարարէ որ Լիբանան Իսրայէլէն պիտի պահանջէ հատուցում մը դարմանելու համար իր «բարբարոս քանդումները» ու կ՚աւելցնէ. – «իսրայէլեան մէկ կաթիլ արցունքը աւելի՞ կ՚արժէ քան լիբանանեան մէկ կաթիլ արիւնը»:

Ինչ որ ներկայիս կը կատարուի Լիբանանի մէջ Իսրայէլի կողմէ՝ քանդում եւ ջարդ է, պատրուակ ունենալով Հեզպոլլան, որ ի դէպ, լաւ կը դիմադրէ: Այդ դիմադրութիւնը, մասնաւորաբար Պինթ Ճպէյլ, կատաղի բնոյթ տուած է կռիւներուն եւ պատճառ եղած որ Իսրայէլ ալ ինը զինուոր կորսնցնէ: Իսրայէլ կ՚ուզէ ամբողջովին գրաւել գիւղը որ Հեզպոլլայի բերդը կը նկատուի: Իսրայէլեան բանակի մէկ հարիւրապետին համար՝ «Պինթ Ճպէյլի մէջ, Հեզպոլլայի բոլոր մարտիկները պիտի սպաննուին: Ժամանակի հարց է միայն»:

***

Եւ այս մթնոլորտին մէջ, այլ խօսքով աշխարհի մը որ մէկ ոստիկանի ձեռքն է, նախագահ Շիրաք չի կորսնցներ իր լաւատեսութիւնը եւ համոզուած կը մընայ, որ Ֆրանսա դեռ կրնայ դեր մը խաղալ, մասնաւորաբար Մերձաւոր Արեւելք: Լը Մոնտի էջերէն (Յուլիս 27 – 3 նկարներով Ա. էջը) կը ներկայացնէ երեք հանգրուանէ բաղկացած իր ծրագիրը: Նախ՝ հրադադար, ապա քաղաքական յանձնառութիւն մը եւ այդ կէտէն մեկնելով բազմազգեան ուժ մը տեղւոյն վըրայ: Իրեն համար ՕԹԱՆ-ին կոչումը չէ այդ ուժով գրաղիլը:

***

Գերմանիոյ հրեայ համայնքը բոլորովին դէմ է որ Գերմանացիներ (Պունտըսվերը) մասնակցին միջազգային ուժերու, որովհետեւ բազմաթիւ վերապրողներ կան Շոայէն:

***

Մինչեւ Յուլիս 27, 8000 Ֆրանսացիներ կրցած են Ֆրանսա վերադառնալ: Կիպրոս ահաւոր խճողումի տակ է: Աւելի քան 40 հազար հոգի հասած են Լիբանանէն:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարութեան Յուլիս 26ի նիստին խորհրդակցութեան նիւթ եղած է Լիբանանին մարդասիրական օգնութիւն ցոյց տալու կարելիութիւնը: Կը նախատեսուի յատկապէս դեղօրայք, վրաններ եւ սարքաւորումներ յատկացնել: Եթէ կառավարութիւնը յաջորդ օրուան նիստին վաւերացնէր օգնութեան նախագիծը, ար-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ ՄԵՌԱԾ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐՆ ԵՆ ԵՂԵՐ

Վերջապէս հրապարակուած է օդային երթեւեկի միջազգային կոմիտէին պաշտօնական հաղորդագրութիւնը, հայկական օդային գիծերու Մայիս 3ին Սոչիի վրայ խորտակուած օդանաւին արկածին պատճառներուն մասին: Հոն կ՚ըսուի. օդանաւը գտնուած է վայրէջքի գիծին վրայ երբ 340 մ. բարձրութեան վրայ անձնակազմը ընդհատած է էջքը, դէպի աջ շրջադարձով ու բարձրանալով: Այդ ընթացքին գլխաւոր օդաչուն դադրեցուցած է ինքնավար համակարգը: Օդանաւին հորիզոնական եւ ուղղահայեաց հակումը հսկողութեան տակ առնելու անկարելիութեան առջեւ օդաչուն անցած է էջքի:

Այս գործողութիւններուն ընթացքին բացակայած է երկրորդ օդաչուին անհրաժեշտ հսկողութիւնը եւ իրարու յաջորդած են անկապակից գործողութիւններ: Օդանաւը շարժիչներու հարց չէ ունեցած, իսկ վառելանիւթը բաւարար եղած է բարեյաջող էջքի մը համար:

Այս բացատրութիւնը կ՚արդարացնէ այն վախերը որոնք արդէն ծագած էին Հայաստանի մէջ թէ պատահարին ամբողջ պատասխանատուութիւնը ի վերջոյ կը բարդուի մեռեալներու վրայ: Այսուհանդերձ ակնկալութիւնը այն էր որ «մարդկային գործօն»ով սահմանուած պատասխանատուութեան մէջ կ՚առնուին նաեւ Սոչիի օդակայանին ուղեվարները:

«Արմավիա»յի սեփականատէրը Մ. Պաղտասարով որպէս առաջին հակազդեցութիւն յայտնած է թէ համաձայն չէ Ռուսաստանի փոխադրութեան նախարարին յայտարարութեան թէ մեղաւորները օդանաւին օդաչուներն են. աւելցուցած է թէ կարելի է առարկել ներկայացուած եզրակացութեան դէմ:

Իսկ օդային երթեւեկի լաւագոյն մասնագէտ նկատուած Դ. Ադրաշեան որուն դատումները արդէն ներկայացուցած ենք մեր նախորդ թիւերով, ըսած է, նոյնպէս մերժելով պաշտօնական բացատրութիւնը.

«Ես չեմ հաւատում այն եզրակացութեանը, որը յայտնել է միջազգային ավիացիոն կոմիտէն. գտնում եմ, որ մեր անձնակազմը մեղք չունէր, վթարը պատահել է մի քանի գործօնների համադրմամբ. առաջինն ու ամենակարեւորը՝ Սոչիի օդանաւակայանը պատրաստ չէ այդ տիպի օդանաւեր ընդունելու, որովհետեւ չունի համապատասխան սարքաւորումներ եղանակի վտանգաւոր դրըսեւորումները յայտնաբերելու համար, դրանով խախտում են հէնց Ռուսաստանում գործող թռիչքային օրէնքները. երկրորդ, օդանաւն ունի յատկութիւններ (ոչ թէ թերութիւններ), որոնք այդ օդանաւերն աւելի նուրբ եւ աւելի զգայուն են դարձնում օդում պատահող վտանգաւոր երեւոյթների հանդէպ. երրորդ, այդ գիշեր օդում ստեղծուել էին թռիչքների համար վտանգաւոր պայմաններ, որոնց առկայութեամբ թռիչքը հէնց Ռուսաստանի օրէնքներով արգելուած է» ("Ազգ", Յուլիս 27):

Դ. Ադրաշեան աւելցուցած է թէ որպէս թռիչքներու ազգային միաւորման նախագահ իր ունեցած ուժերով եւ կարելիութիւններով ամէն բան պիտի ընէ որպէսզի յայտնուի ճշմարտութիւնը: Ան չէ մոռցած նաեւ նիւթ ընելու ռուսական շահերու պարագան. Սոչին թեկնածու է միջազգային օդային երթեւեկի մրցակից քաղաք դառնալու եւ նման արկածի պատասխանատուութիւն լըջօրէն կը խոչընդոտէ այդ ձգտումը: Հասկնալի է որ Ռուսերուն ձեռնտու չէ որ աշխարհը տեղեկանայ թէ Սոչիի օդակայանը ոչ միայն միջազգային, այլեւ ռուսական չափանիշերու չի համապատասխաներ:

Հրապարակուած եզրակացութիւնը անհասկնալի է յատկապէս այն պատճառով որ հետաքննութիւնը տանող Ռուսերու եւ Ֆրանսացիներու գործակցած էին նաեւ օդային երթեւեկի Հայաստանի մասնագէտներ:

«ՆՈՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ»Ի ՔԱՐՏԷՍԸ

ԱՄՆ-ու Զինեալ ուժերու թերթը որ աւելի զինուորական դասուն եւ Սպիտակ Տան շրջանակներուն կողմէ կը կարդացուի, հրատարակած է Նոր Միջին Արեւելքի քարտէսը. ան գծուած է նախագահ Գլինթընի նախկին խորհրդականներէն գնդապետ Ռ. Փիթըրզի կողմէ: Պահպանողական շրջանակին յայտնի դէմքերէն այդ անձը ըսած է. «Ժողովրդավարութիւնը տարածելու եւ ահաբեկչութիւնը արմատախիլ ընելու համար հարկ է Միջին Արեւելքի սահմանները վերագծել»: Իր առաջարկած քարտէսը կը նախատեսէ Իրաքի մասնատումը, անոր տարածքին վրայ Սիւննիական Իրաքի մը, անկախ Քիւրտիստանի մը հիմնումով: Այս վերջինը շրջանի մեծագոյն տարածքին տէր երկիրը կ՚ըլլայ, մինչեւ Տիյարպէքիրը ընդգրկող հողերով, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ: Ամերիկացի գնդապետին վարկածը իրականանալու պարագային Արեւմտահայաստանը կը մնայ Քիւրտիստանի սահմաններուն մէջ եւ Հայաստան այլեւս սահման չունենար Թուրքիոյ հետ:

Նոյն քարտէսը կը նախատեսէ տակաւին որ Իսրայէլ քաշուի 1967ի սահմաններուն մէջ: Առկէ զատ կը հիմնուի անկախ Պէլուճիստան մը, Իրանի, Աֆղանիստանի ու Փաքիստանի սահմանակից, Հնդկական ովկէանոսին ափին: Որպէսզի արմատական մահմետականութիւնը կասեցուի, Փիթըրզ կ՚առաջարկէ այդ կըրօնքին սրբազան վայրերը Մէքքէն ու Մէտինան սաուտական հսկողութենէն հանել ու դնել Սրբազան Իսլամ պետութեան մը հակակշռին տակ. այդ պետութիւնը պիտի ղեկավարուի խորհուրդի մը կողմէ. Փիթըրզ ըսած է թէ Միջին Արեւելքի սահմանները նորոգի չգծուելու պարագային, շատ արիւն պիտի հոսի, ներառեալ՝ Ամերիկացիի արիւն:

ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարար Գ. Ռայսի Լիբանանի ու Իսրայէլի ղեկավարներուն հետ հանդիպումին ունեցած արտայայտութիւնը թէ «Այլեւս նոր Միջին Արեւելքի մը ժամանակը հասած է», կ՚ըսուի թէ ներշնչուած է Փիթըրզի գծած քարտէսէն:

տակարդ Թուրքով մը Հալէպ կը զրկուէին նշուած բեռները, անկէ ցամաքի ճամբով Լիբանան փոխադրելու համար:

Արտաքին գործերու փոխ նախարարը եւ գաղթերու գործակալութեան պետը պատերազմի շրջաններէն Հայաստան փոխադրուած Հայերու թիւերն ալ ներկայացուցած են. մինչեւ հիմա Հայաստան փո-

(Տար.ը Դ. էջ)

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՈՅԵԱՆ

«Անսացողը եղաւ Հայերու Բարեկամ Զուիցերիացիներ կազմակերպութենէն պրն. Թէոտոր Վիզըլ, որ Պոլիս եկաւ ու միասին այցելեցինք Անատոլուի զանազան քաղաքներ, Հայ պատանիներ գտնելու համար: Խարբերդի մէջ մեր շուրջ հաւաքեցինք 40 Հայեր ու մեր ծրագիրը ծանօթացուցինք անոնց. աւելի ուշ, անհատ Հայեր մօտեցան մեզի բացատրելով, որ տեղացիներէն եւ իշխանութիւններէն վախցած էին ժողովին մասնակցելու: Հոս Վիզըլ հազիւ ազատեցաւ բանտարկութենէն, որովհետեւ ոստիկանութիւնը ազդարարեց, թէ օտարներու արգիլուած էր անցնիլ Եփրատի միւս ափը: Սրտիս փափաքն էր երթալ Տիվրիկ եւ գտնել Մէհմէտ կոչուած այն մոլլան, որ տարիներ առաջ առեւանգած էր 15 տարեկան քոյրս, ծնած՝ հօրս առաջին ամուսնութենէն: Կրկին այստեղ, երկուքուկէս տարեկանին հօրը նետած էին հօրս առաջին մանչ զաւակը, Հրանդ անունով: Դժբախտաբար կարելի չեղաւ մտնել քաղաք ու նոյն շոգեկառքով հասանք Արաբկիր, ուր կրկին մեզի կը սպասէր վտանգաւոր կացութիւն մը: Սեդօ անունով քրտացած Հայ մը մեզ առաջնորդեց Հայոց նախկին առաջնորդարանը՝ վերածուած պանդոկի, ուր մեզ տեսնողներ յաջորդ օրը մատնեցին ոստիկանութեան. նորէն ճամբայ ինկանք, այս անգամ դէպի Մալաթիա, կարելի եղած առաջին միջոցով. բեռնատար ինքնաշարժի մը վարորդը բարի գտնուեցաւ մեզ ընդունելու իր կառքին մէջ: Ճանապարհին ան ուզեց գիտնալ, թէ ի՛նչ լեզուով կը խօսակցէինք Վիզըլ եւ ես. երբ պատասխանեցինք որ հայերէն էր, սկսաւ լալ, «Այսպէս պէտք չէր ընէին» ըսելով. յետոյ պատմեց, թէ մայրը Հայ էր եւ օր մը փախած էր Հալէպ երթալ, գտնելու համար տարագրուած ազգականները ու չէր վերդարձած...: Ապա հարց տուաւ, թէ ի՞նչ կը նշանակէր «Բերանը բաց». երբ պատասխանեցինք, բացատրեց, որ Մալաթիայէն դուրս գտնուող ժայռերու միջեւ կար նոյնանուն խոռոչ մը, ուր մարդիկ դեռ ուխտի կ'երթային Աստուածածնայ արձանին: Բաժնուելէն առաջ, իրեն նուիրեցինք Աւետարան մը, զոր համբուրեց եւ դրաւ ծոցի գրպանը: Մալաթիոյ մէջ տեսանք քանի մը Հայեր, որոնցմէ մէկը՝ աստուածաբանութիւն ուսանած Սենեքերիմ անունով անձ մըն էր. ասոնք յայտնեցին, որ կը փորձէին եկեղեցի ունենալ, բայց կառավարութիւնը կ'արտօնէր զայն հիմնել միայն քաղաքի ծայրամասերուն մէջ: Լսած էի, որ Մուշի մէջ կար 200 Հայերու խումբ մը. դժբախտաբար չկրցայ այցելել իրենց, քանի որ մեզ իրարու ծանօթացնելիք անձին հետքը կորսնցուցի: Սեբաստիոյ մէջ կային մօտաւորապէս 2000 Հայեր. անոնց յայտնեցինք մեր ծրագիրը եւ Վիզըլ առաւ բազմաթիւ նկարներ՝ դրամահաւաքի արշաւին գործածելու նպատակով:

Աստուած հարթեց բազում խնդիրներ. գործը սկսաւ եւ քայլ առ քայլ յառաջացաւ: 1956ին նորոգեցինք Պոլսոյ մեր եկեղեցւոյ կից սենեակ մը եւ զայն կահաւորեցինք 5 մահճակալով. բայց այդ տարին կար միայն 1 պատանի, զոր նախընտրեցինք տեղաւորել հայ ընտանիքի մը մօտ: Յաջորդ տարին ունեցանք 5 տղաք. մէկ տարի վերջ՝ 10 եւ այսպէս, 1968ին անոնց թիւը հասաւ 120ի: Տղաքը կը մնային Թուզլայի քէմբը ամբողջ տարուան տեւողութեան. երթալիք ուրիշ տեղ չունէին, իրենցմով ուրիշ մարդ չէր հետաքրքրուեր: Տարիներու ընթացքին տղոց ընդհանուր թիւը հասաւ 400ի, անշուշտ առանց հաշուելու Պոլիս գաղթող անոնց ընտանիքները: Ասոնք բոլորը հայացան, քրիստոնեայ եղան, նախակրթարան աւարտեցին, շատեր միջնակարգ ուսում ստացան, ինչպէս "Ակօս" թերթի խմբագիր Հրանդ Տինքը. քանի մը հատը Այնճար ղրկեցինք ուսանելու, եղան այստեղէն չվերադարձողներ, օրինակ Մինաս Թեճեր(եան)ը, որ ցարդ ուսուցիչ է հոն: Ո՛չ ոք աւետարանական դարձաւ մեր խնամքին տակ ըլլալուն պատճառով: Սկիզբը ընդունեցանք քանի մը աքսորի տղաք ալ, յետոյ կեդրոնացանք միայն Հայերու վրայ, որովհետեւ պետութիւնը ագիլեց ներառել ոչ-Հայերը:

Ընդհանրապէս մենք անձամբ կ'երթայինք գաւառները, կը գտնէինք տղաքը եւ կը փոխադրէինք Պոլիս. քիչ անգամ ծնողները իրենք կը բերէին զաւակները եւ կը յանձնէին մեզի: Օր մըն ալ լսեցինք, որ Վանայ լիճին հարաւային կողմը Ճիզրէի կից, Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմաններուն մօտիկ, Սիլոփի կոչուած տեղը՝ կային 300 քրտախօս Հայեր, որոնք չէին իսլամացած: Անմիջապէս ճամբայ ելայ եւ գտայ զանոնք. արձանագրեցի 53 պատանի, որոնցմէ միայն 20ը անձնաթուղթ ունէր: Հասկնալի էր, որ անձնաթուղթ չունեցողները Պոլիս տանիլ կարելի պիտի չըլլար, ուրեմն հարցը կարգադրելու համար Շրնաքէն Ճիզրէ գնաց իրենցմէ մէկը, բայց հոն խնկաւ ոստիկանութեան ձեռքը... օգնելու գացի ես եւ ենթարկուեցայ նոյն ճակատագրին. ոստիկանատան մէջ մեզ հարցաքննեցին մինչեւ կէս գիշեր, բայց տեղւոյն դատաւորը մեզ անպարտ սեպեց. ուստի ազատ արձակուեցանք: Դուրսը հաւաքուած ամբոխը կատղած կը գոռար ու կը նախատէր մեզ. ստոյգ ծեծի պիտի ենթարկուէինք... ես ա՛լ սկսայ պոռալ, որ Հայ ըլլալուս պատճառով սպառնալիքի տակ եմ. ոստիկանապետը հասաւ օգնութեան, ըսելով թէ ինք եւս Թուրք չէ, այլ լազ... ասոր վրայ կիրքերը հանդարտեցան, մենք այլեւս ապահով էինք: Սիլոփիցի միւս տղաքը աւելի ուշ եկան Պոլիս եւ անոնց հետեւեցան ընտանիքները: Շնորհք Պատրիարք Գալուստեան օգնեց անոնց, իւրաքանչիւր ընտանիքի տալով տուն մը գնելու համար բաւարար դրամ: Հիմա Սիլոփիցիները 100 հոգի են. անոնց կէսը հաստատուած է Ֆրանսա, իսկ միւս կէսը՝ Պելժիա:

Ամէն տարուան Օգոստոս 30ին Պատրիարքը այցի կուգար մեր պատանեկան կեդրոնը, Պոլսոյ կուսակալին անկախութեան տօնը շնորհաւորելու ճանապարհին. օր մը ան նկատեց, թէ տղոց մահճակալները երկաթեայ [illegible] են եւ զարմացաւ: Մեր միջոցները չէին ներեր այլ ձեւ ընելու. Պատրիարքը անմիջապէս մեզի տուաւ պէտք եղած գումարը եւ մահճակալները փոխեցինք: Ան հետաքրքրուած էր, թէ ինչպէ՞ս կ'ընէինք այս բոլորը, փափաքելով նոյնպիսի աշխատանք տանիլ, ուրեմն ես սիրով ծանօթացուցի ամէն մանրամասնութիւն. միայն մէ՛կ կէտի վրայ տարակարծիք էինք. ան չէր ուզեր գաղտնի գործ տեսնել, այլ պաշտօնականացնել եղածը: Մեզմէ 10 տարի վերջ պատրիարքարանը սկսաւ հայկական գաւառներէն բերել տալ հայ ընտանիքներ, աշխատելով Գալֆայեան Հաստատութեան, Գարակէօզեան Որբանոցի Սանուց Միութեան եւ Մանկանց Բոյնին ընդմէջէն, մինչդեռ մենք կ'աշխատէինք մեր եկեղեցւոյ անունով եւ նիւթական նեցուկովը Հայերու Զուիցերիացի Բարեկամներուն, որոնք յանձն առին շինութեան եւ նորոգութիւններու ծախքերը, Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Միութեան, որ մեզի կը տրամադրէր տարեկան 15.000 ամերիկեան տոլար, Ճինիչեան Յիշատակի Ձեռնարկին՝ տարեկան 10.000 տոլար եւ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան՝ տարեկան 2500 տոլար: Պատրիարքարանը եւ մենք յաճախ օգնեցինք իրարու, գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, օրինակ օր մը, Պատրիարքարանի կացարանը այցի մը ընթացքին, հանդիպեցանք 70 հոգինոց հայ ընտանիքի մը, որուն նահապետը եւ տղան վայրագօրէն սպաննուած էին Քիւրտերու կողմէ, անոր հարսին հետ ամուսնանալով կալուածներուն տիրանալու նպատակով: Որոշ դժուարութիւններով նկարեցինք զանոնք եւ որպէս արդիւնք՝ պրն. Վիզըլ 10.000 զուիցերական ֆրանք ղրկեց օգնելու անոնց:

Ինչպէս կրնաք երեւակայել, Վազըֆի վարչութիւնը եւ ոստիկանութիւնը անգործ չէին կենար. անոնք յաճախ հետապնդեցին զիս, բռնագրաւեցին Թուզլայի քէմբը եւ ի վերջոյ բանտ ինկայ: Մէկ հոգինոց խուցին մէջ, ուր թիմուած էինք ութ անձ, քնանալու անկարող, օջլոտած ու բարոյական եւ ֆիզիքական ճնշման տակ, յաճախ մտքէս կ'երգէի հոգեւոր-եկեղեցական երգեր եւ շարականներ. իսկ «Վախկոտ Սուրբեր Ո՛հ Քաջ Եղէ՛ք» երգը՝ յոյսի ամէնօրեայ յուշարար էր ինծի, բանտարկութեանս ութուկէս ամիսներուն ընթացքին»: Ու արտասովոր քաջութեան տէր այս արտասովոր մարդը, իր բամբ բայց զգայուն ձայնով կ'երգէ սիրելի երգը...:

*
**

Կէսօրուան մօտ, այցելութիւն ԱՐԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ, որու նախագահը՝ պրն. Կարպիս Արթէն կազմած է հայերէն, նաեւ հայկական հարցին առընչուած ֆրանսերէն գիրքերու գրադարան մը ու հին, ազգային առումով կարեւոր նկարներու հաւաքածոյ մը: Գնահատելի աշխատանք, հետաքրքրական գիրքեր:

Ապա անսպասելի հանդիպում մը ՄՈՒՆԿԱՆՆԵՐու հետ: Երկու եղբայր են անոնք, Աւետիս եւ Սարգիս (որու նախկին անունն է Ճիրճիս): Երէցը՝ Աւետիս կը պատմէ, որ իրենք կու գան Էրմէնի Վարդօ գիւղէն, բայց իրենց մեծ հայրերը աքսորուած են Վանի հին Վարդոյէ, Քէրէլէն եւ Խանասորէն. (ծանօթ են ՀՅԴ-ի մղած արշաւանքին քիւրտերու դէմ...): Մինչեւ Մուսթաֆա Քէմալը՝ բնիկ հողեր վերադարձի կոչը, հայրենի գիւղերէն արտաքսուած եւ թափառական դարձած այս հայ գիւղացիներու մէկ մասը հաստատուած է Իրաք, միւսները ապրած են բնութեան մէջ, նոր Վարդոյի մօտակայքը, քնանալով ծառերու վրայ...: Այդ օրերէն ժառանգուած անհասկացողութիւնը, չուարումը, զսպուած զայրոյթը եւ վախի արտայայտութիւնը դեռ առկայ են անոնց թոռներուն դէմքերուն վրայ. Աւետիս կ'ըսէ, որ իրենց նախնիները կը կոչուէին Մամիկոնեաններ.. որոնց յետնորդները հետզհետէ կորսնցնելով հայերէնի գործածութիւնը դարձած են քրտախօս Մունկաններ...: Հիմա, 21 տարիէ ի վեր Մունկանները ընտանեօք կ'ապրին Ֆրանսա եւ գոհ են, բոլոր անոնցմէ, որ զիրենք հեռացնելով Սիլոփիէն՝ առաջնորդած են դէպի ազգային ինքնութիւն: Անոնց խօսակցութիւնը կը տարուբերի արեւմտահայերէնի, արեւելահայերէնի, ֆրանսերէնի եւ քրտերէնի միջեւ: Քրիստոնեայ մնալու իրենց վճռակամութեան կողքին, կարեւոր դեր կատարած են նախ սուրբ քահանայի մը, ապա Տիգրանակերտէն Թօքաթլեան քահանային այցելութիւնները 1968–1969ին:

Հիմա այլեւս Հայ չկայ Սիլոփի մէջ անոնց պատանիները Պոլիս գացած էին 1964–1965ին, չափահասները՝ 1969ին, Հրանդ Կիւզէլեանի եւ Շնորհք Պատրիարք Գալուստեանի հերոսական ջանքերով: Անոնք հայերէն սորվելու սկսած են նախ Պոլսոյ մէջ, ապա Հայաստան, Ֆրանսա եւ այլուր: Վարդոցիները չեն ծախած իրենց ունեցուածքը. այլեւս պարապ Էրմէնի Վարդոն հաւանաբար ինկած է քիւրտ աղաներու կամ հրոսակներու ձեռքը...:

Մեկնումի պահուն, Աւետիս՝ ակնյայտ զուրգուրանքով կը դառնայ 6-ամեայ թոռան ու կ'ըսէ. «Սէրգիս, նէ՛յի մեր դրօշակին», անոր երկարելով Ապրիլ 24ի առթիւ պատրաստել տուած եռագոյն մեծ դրօշակը...:

*
**

Երեկոյեան, վաւերագրական վերջին ժապաւէնիս՝ ԱՆՀԵՏԱՑՄԱՆ ՎԿԱՆԵՐու ցուցադրութիւնն է Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ հայ առաքելական եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Եկած է մօտաւորապէս 250 հոգի, ՀԿՆԽի հրաւէրով: Ներկայ են քաղաքին կղերական դասը, գլխաւորութեամբ Զատիկ Ծ. Վրդ. Աւետիքեանի եւ մտաւորական, ազգային-հասարակական կեանքի ղեկավար դէմքեր, եւ միութիւններու ներկայացուցիչներ, եւ այլն: Բացումը կը կատարէ եւ զիս կը ծանօթացնէ Սիմոն Մնակեան: Սահիկներու եւ ֆիլմի ցուցադրութեան ընթացքին ու յետոյ կը ծաւալի զրոյց՝ Արեւմտահայաստան այցելութեան եւ իսլամացած Հայերու մասին: Երկու ժամը արդէն սահած է: Սիմոն Մնակեան կ'եզրակացնէ, բայց մարդիկ կը դանդաղին...: Կը բաժնուինք ուշ գիշերին:

(Շար. 2)

ԵՒ ԴՈ՞Ւ... ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պուլկարիոյ Խորհրդարանը Մայիս 10ի նիստին մերժեր է ճանչնալ Հայկական Ցեղասպանութեան վաւերականութիւնը: 240 անդամ ունեցող Խորհրդարանի նիստին մասնակցեր են 170 երեսփոխաններ, որոնցմէ 81ը դէմ քուէարկեր են, 56ը՝ ի նպաստ, իսկ 33ը՝ ձեռնպահ: Մեր ակնոցով դիտելով, յանցաւոր կը նկատենք ոչ միայն դէմ քուէարկողները, այլ նաեւ ձեռնպահները եւ բացակաները: Դէմ քուէարկողները իրենց արարքը արդարացուցած են Թուրքիոյ հետ բարեկամական յարաբերութիւններուն չվնասելու մտահոգութեամբ:

Ի՜նչ փափկանկատ մտահոգութիւն... Ե՞րբ է որ Թուրքիա բարեկամաբար մօտեցեր է Պուլկարիոյ, եթէ նոյնիսկ պուլկար ժողովուրդը ոչխարի հնազանդութեամբ ենթարկուեր է թուրք բռնագրաւիչներուն, ինչպէս հայ ժողովուրդը՝ դարաւոր իր ստրկային կեցութեան ընթացքին: Պուլկար ժողովուրդին կրած տառապանքը, ի հարկէ, կարելի չէ համեմատել Հայկական Ցեղասպանութեան հետ, սակայն օսմանեան տիրապետութեան ընթացքին պուլկար ժողովուրդին ենթարկուած հալածանքին, ջարդերուն, բռնի կրօնափոխութեան, անուանափոխութեան, բռնաբարութեանց եւ բռնի ամուսնութեանց հետքերը տակաւին նկատելի են Պուլկարիոյ մէջ: Հոն կատարած մեր կրկնակի այցելութիւններուն ընթացքին վերոյիշեալ իրականութեանց մասին բազմաթիւ վկայութիւններ ու չօշափելի փաստեր ունեցած ենք: Սկիւպի մահմետական շրջանին մէջ պանդոկ մը մտնելով ընդունելութեան սեղանին առջեւ մեր դիմացը գտանք սլաւական ցեղի տիպար գեղուհի մը, որ սակայն իսլամ էր...: Այս կինը տառապանքով պատմեց իր նախնիքներուն բռնի իսլամացումը, որ մեծ համեմատութիւններու հասեր էր: Այս երեւոյթը նուազ սաստկութեամբ շարունակուեցաւ նաեւ Պուլկարիոյ համայնավար վարչակարգի օրերուն, երբ ազգայինը գէթ երեւութապէս կը ստորադասուէր միջազգայինին: Սակայն համայնավարութեան վերջին շրջանին քիչ մը ամէն տեղ եւ յատկապէս Պուլկարիոյ մէջ, ճնշուած՝ մոխրածածկ կրակի տակ անթեղուած ազգային զգացումները մակերես ելան, եւ կրօնափոխութեան ու անուանափոխութեան պոռթկումով մը պուլկար ժողովուրդը վերադարձաւ իր քրիստոնեայ կրօնքին, կամ պարզապէս թօթափեց թրքական լուծին պարտադրած իսլամութիւնը: Դարերու հալածանքին ու ջարդերուն խօսուն ապացոյցը կը գտնուի Սոֆիայէն ոչ շատ հեռու վայրի մը մէջ, ուր բրգաձեւ բլուր մը կազմած են նահատակներու գանկերն ու ոսկրակոյտը, փոքր չափով յիշեցնելով մեր նահատակներուն յուշարձանները:

Պուլկարիոյ մէջ պարզուած այս նպաստաւոր կացութեան մէջ Հայ Իրաւանց Խորհուրդի կողմէ չիման մէջ մտանք Պէյրութի պուլկարական դեսպանատան հետ, որ հարցին կարեւորութեան անդրադառնալով եւ պետական հանգամանք տալու համար, ինծի եւ մի քանի ուրիշներու Պուլկարիա մեկնելու հրաւէրներ ձեւակերպեց լիազօր պաշտօնատարներու հետ գործակցութեան հիմերը դնելու համար: Այս մասին «Բերքահաւաք»ին մէջ ընդարձակ կերպով գրած ըլլալով, չեմ ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել, շեշտելով միայն որ Պուլկարները հարցը շատ լուրջի առած էին՝ բանակցութիւններուն, մեզի խօսա-

ԲԱՔՈՒԻ ԾԱՒԱԼԱԾ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ

Քարիւղի եկամուտները աւելցած են եւ մարդիկ, պէտք է հասկնալ՝ նոր հարուստները անշուշտ, նոր բնակարաններու պահանջ ունին. այս երկու տուեալը լայնօրէն բաւարար եղած են, որպէսզի Երեւանին պէս Բաքուն ալ շինարարական լայնարձակ հրապարակի վերածուի, ոտքի կոխան ընելով հինին հետ հնութիւնն ալ: Ու ճիշդ Երեւանի պէս, հոն ալ կուսակցութիւններ, մտաւորականներ եւ լրագիրներ սկսած են աւելի ու աւելի խստօրէն քննադատել սանձարձակ այդ գործունէութիւնը որ ո՛չ քաղաքաշինութեան չափանիշ, ոչ ալ ապահովութեան կանոն, կամ ճաշակ-մաշակ կը յարգէ: Կը քննադատուին գլխաւորաբար պատմական արժէքով շէնքերու քանդումները որոնց տեղին կանգնած են շահախնդիր ընկերութիւններ:

Նորակազմ "Ժողովրդավարական յեղաշրջումներ" կուսակցութիւնը վերջերս երկու կարեւոր կլոր սեղան կազմակերպած է նիւթին մասին, հրաւիրելով քաղաքական դէմքեր, տնտեսագէտներ, ճարտարագէտներ, մտաւորականներ: Բոլորն ալ քաղաքին քանդումին խոր մտահոգութիւն յայտնած են, շեշտելով թէ դէմ չեն կառուցումի թափին, սակայն ան ճիշդ ուղղութեան վրայ չէ: Անընդունելի նկատած են պատմական շէնքերու քանդումը, անոնց տեղ երկնաքերեր բարձրացնելու նպատակով: Մանաւանդ որ քանդուածներուն մէջ կը գտնուին ԻՒՆԷՍՔՕ-ի պահպանութեան տակ առնուածներ: Աւելորդ է ըսել որ նոր շէնքերու գիները շատ-շատերու անմատչելի ըլլալու չափ բարձր են:

Այլ հարց մըն է ապահովականը. երկրաշարժի աշխոյժ գօտիի մէջ գտնուող Բաքուի շէնքերը պարտին ամուր հիմեր ունենալ. յատկապէս կարեւոր է շինանիւթերու այդ տուեալին համաձայն ընտրութիւնը: Մինչդեռ շատ մը ընկերութիւններ, անշուշտ շահու նպատակով, կը գործածեն ամէնէն աժան շինանիւթերը: Ըստ Երկրաբանական հետազօտութիւններու հիմնարկի տնօրէնին, Ռիխթէրի 4.5 աստիճան ուժգնութեամբ երկրաշարժ մը կրնայ կործանել քաղաքը:

Ստեղծուած կացութեան գլխաւոր պատասխանատու կը նկատուի քաղաքապետը որ 2000ին քաղաքը նորոգուած փողոցներով, հանրապարտէզներով, աղբիւրներով գեղեցկացնելու խոստումներ ըրած էր:

Վիճակը այնքան ծանրակշիռ է որ ԻՒՆԷՍՔՕ-ն Յուլիսի սկիզբը պաշտօնական նամակով մը դիմած է Բաքուի իշխանութիւններուն. պահանջած է որ միջոցներ ձեռք առուին, կանխելու համար քաղաքին կործանումը:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՔԵՍԱՊԻ (Սուրիա) Ս. Օ. Խաչի կազդուրման կայանէն ներս, Համազգայինի Նիկոլ Աղբալեան մասնաճիւղը կազմակերպած էր "Շուշի" մանկապատանեկան պարախումբի բանակումը Յունիս 23, 24, 25-ին: Բանակողները բաժնուած էին չորս խմբակներու՝ Փոթորիկ, Քեռի, Կայծակ, Քոչարի, որոնք իրենց աշխատանքները կատարած են խմբակային ձեւով, ինչ որ պատճառ եղած է որ իրենց մէջ արթննայ մրցակցութեան ոգին: Բանակումի աւարտին, պարախումբը վերադարձած է Հալէպ:

***

ՔԵՍԱՊԻ մէջ, Յունիս 16ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն Համօ Օհանջանեան եւ Ս.Օ.Խ.-ի Մեղրի մասնաճիւղին ելոյթ ունեցած է "Կիլիկիա" երգչախումբը, խմբավարութեամբ Հայաստանցի Տիկին Գայեանէ Սիմոնեան-Տէրեանի: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքով հանդէս եկած է Տիկին Նայիրի Մելքոնեան, որ անդրադարձած է երգչախումբի անդամներուն զոհողութեան ոգիին, անոնց տարած ամիսներու աշխատանքին: Նոյնիմաստ բացման խօսք մըն ալ արտասանած է Լենա Պէտուրեան, արաբերէն: Կիլիկիա երգչախումբը իր յայտագիրը ներկայացուցած է երկու բաժիններով, առաջինը՝ 11 երգ, երկրորդը՝ 13:

***

ԳԱՄԻՇԼԻԻ (Սուրիա) Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Յունիս 25ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Ա. Ահարոնեան մասնաճիւղին, տեղի ունեցած են Համազգայինի մանկապատանեկան երգչախումբի եւ մանկապատանեկան երաժշտանոցի խումբին տարեկան համերգները, խմբավարութեամբ հայաստանցի արուեստագէտուհի Նայիրա Գրիգորեանի եւ երաժշտական խումբի Ժոզէֆ Սամուէլի: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք Տիկին Արաքսի Արմենակեան ներկայացուցած է վարչութեան խօսքը, ընդգծելով որ մշակոյթը լաւագոյն միջոցն է ազգի մը ինքնութեան ծանօթացման համար: Երգչախումբի երգացանկը ներկայացուած է մէկ բաժինով, որ կ'ընդգրկէր 12 երգեր հայերէն եւ անգլերէն: Երկրորդ բաժինին մէջ, ելոյթ ունեցած է Համազգայինի Երաժշտանոցի համոյթը, որ կը բաղկանայ 22 մեկնաբաններէ (13 ջութակահար եւ 9 դաշնակահար):

կից նշանակելով Արտաքին գործոց փոխնախարար Իվան Կանեւը եւ «Սոֆիափրէս»ի նախագահ Սոլաքովը: Այս իրականութիւնը հաստատող հետեւեալ ապացոյցները բաւարար են.–

1) Անոնք շատ տկար եւ անկազմակերպ էին հակաթուրք պայքարին մէջ եւ չունէին անոր վերաբերեալ մեր հարուստ արխիւները: Իրենց խնդրանքին վրայ հազարաւոր էջերով փաստաթուղթերու պատճէններ տրամադրեցինք, որոնց հիման վրայ անոնք կազմակերպեցին ցուցահանդէսներ Պուլկարիոյ զուգահեռ՝ Աթէնքի եւ Կիպրոսի մէջ, իսկ Պէյրութ ծրագրուածը տեղի չունեցաւ պատերազմի սաստկացումին պատճառով:

2) Ըստ խոստացուածին, ֆիլմի մը պատրաստութեան համար բեմադիր եւ այլ մասնագէտներ Պուլկարիա հրաւիրեցին, ամբողջական ծախքերը իրենց վրայ առնելով, սակայն մեր կողմը թերացաւ իր պարտականութեան մէջ:

Գնահատանքով կ'ուզեմ արձանագրել որ Պուլկարիա կատարած այցելութիւններուս ընթացքին գիս մեծապէս քաջալերեցին պուլկարահայ գրագիտուհի Սեւդա Սեւանն ու իր ամուսինը՝ Վրպաս Սթամաթովը, որ երկար տարիներ պուլկար Գրողներու Միութեան նախագահութիւնը վարելէ ետք, պաշտօնանկ եղեր էր տիրող համայնավար ղեկավարութեան հետ իր տարակարծութեան պատճառով: Շուրջ երկու մեթրնոց այս հսկան հակաթուրք պատնէշ մըն էր կարծես՝ Թուրքիոյ սահմանամերձ Սեւ Ծովի ափին իր տնակէն հսկողութիւն կատարելով: Հակառակ իր մօտ հիմնաւորուած կարծիքին, պուլկար կառավարութեան հակաթուրք կեցուածքը իրեն որքան զարմանք՝ նոյնքան ալ գոհունակութիւն կը պատճառէր: Իսկ Սեւդա Սեւանի խանդավառութիւնը զինք կը մղէր որ ամէն տեղ ինծի ընկերակցէր, ի հարկին, իբր թարգման ծառայելու համար, բացի այն պարագաներէն երբ կը մերժուէր իր ներկայութիւնը:

Կատարուած բանակցութիւններուն եւ իրագործուած համաձայնութիւններուն փաստաթուղթը ժամանակին յանձնած ենք նաեւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէին, որպէսզի, Հայաստանի կառավարութիւնը եթէ յարմար նկատէ, կարենայ շփման մէջ մտնել Պուլկարիոյ հետ: Սակայն, ինչպէս յաճախ պատահած է մեր պատմութեան ճակատագրական պահերուն, Սովետ. Միութեան եւ արբանեակ պետութիւններու մէջ համայնավար վարչաձեւերուն անկումին հետեւանքով այս գործակցութիւնը կասեցաւ եւ անոր վերաբերեալ փաստաթուղթն ալ մտաւ արխիւային թանգարանին մէջ:

Այս բոլորէն յետոյ, անհաւատալի եւ տխուր է իմանալ որ Պուլկարիոյ Խորհրդարանը մերժեր է ճանչնալ Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Բայց, հակառակ այս հակահայ որոշումին պատճառած յուսախաբութեան եւ դառնութեան, կը խորհինք թէ այդ կեցուածքը չարտայայտեր պուլկար ժողովուրդին հարազատ զգացումները հայ ժողովուրդին հանդէպ: Այդ ամօթալի կեցուածքը համաշխարհայնացումին արտադրանքն է, Made in U.S.A. վաճառանիշով:

Հ. Ն.

Մոնրէալ

ԱՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿՏՈՏՆԵՐԷՆ

Ապարանցին Ամերիկայում հրշէջ է աշխատում, մանկապարտէզը վառւում է, երեխէներին վերեւից գցում են, էս ապարանցին նեգրերին չի բռնում: Վերեւից գոռում են.

– Ի՞նչ ես անում, գժուել ե՞ս:

– Էս վառածների՞ն ընչի էք գցում:

***

Ապարանցին ընկերոջ հետ ֆիլմ է նայում, ընկերն ասում է.

– Արի գրազ գանք, որ էս տղէն սարից կ'ընկնի:

Ապարանցին գրազ է գալիս, որ չի ընկնի: Վերջում ընկերը խոստովանում է, որ ինքը տեսել էր ֆիլմը, ապարանցին ասում է:

– Ես էլ էի տեսել, բայց մտածեցի, որ էս անգամ չի ընկնի:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Զարմանալի երեւցաւ մեզի մեր դասատուին այս ընթացքը, որուն համար մեր ընկերն ալ մտերմաբար դժգոհութիւն յայտնեց մեզի. կարգերնուս մէջ ընդ ամէնը հինգ հոգի էինք, չկրցանք համբերել եւ գիր մը ուղղելով կառավարիչ տիար Լութուֆեանի, իր ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք եղածին վրայ:

Լութուֆեան ծածուկ հսկողութիւն կ'ընէ, անբարոյ Լութուֆեանի վրայ, եւ խնդիրը լաւ մը ստուգելէ յետոյ, կ'որոշէ իր ընելիքը, առանց Թաղականի կամ Հոգաբարձութեան կարծիք նախապէս առնելու:

Երբ շաբաթ առաւօտ մը դաղղիաբան Լութուֆեան սրահ մտնելով ուզեց որ նախ այդ աշակերտը դասարան տանէր եւ անոր դասը առանձին նայէր, յետոյ միւսներունը, ընդհանուր կառավարիչ Լութուֆեան, զուսպ դէմքով յառաջացաւ Լութուֆեանին ու ֆրանսերէն լեզուով՝ «Je vous prie de sortir immédiatement de la salle, et de vous en aller même de l'Ecole» ըսաւ, եւ Գարեգին Լութուֆեան բառ մը իսկ պատասխան չըտալով, պոչին վրայ իսկ չնայելով, կորսուեցաւ գնաց: Այս հրէշին անհետանալէն վերջ, բաւական ատեն մեր ընդհանուր կառավարիչը եղաւ մեզ ֆրանսերէնի դասախօս: Թաղական խորհուրդը իմացաւ պատահարը եւ եկաւ իր գոհունակութիւնը յայտնել Լութուֆեան կառավարիչին որ նախանձախնդիր եղած էր աշակերտի մը բարոյական պատիւին:

***

Լութուֆեան քիչ վերջը հրաժարեցաւ, եւ տեղը կառավարիչ բերին չիլակն Գարեգին Շիշմանեանը (յետագային Ղեւոնդ Եպիսկ. Շիշմանեան, Կարնոյ յեղափոխական առաջնորդը): Նոյն ատեն տնօրէն կարգուեցաւ Զամուրճեան Տէրոյենց Յովհաննէս պատուելին, լիազօր իրաւունքով:

Սա առաջին օրէն մեր ունեցած բոլոր գիրքերը աչքէ անցուց, ու մեր ըմբերցումին ու կրթութեանը յարմարագոյն դատածներուն մէջ փետուր գրիչով «Հրամայեալ է» կը գրէր, ներքեւն ալ կը ստորագրէր «Յ. Տէրոյենց»:

Միտքս է որ Տէրոյեանի տնօրէն եղած միջոցին, Բարեկենդանի շաբթուն Ս. Խաչի եկեղեցւոյն մէջ մեծահանդէս տօնուեցաւ «Վարդանանց Զօրավարաց» տարեդարձը, եւ ինքը՝ Տէրոյենց ալ աթոռի մը վրայ բարձրանալով բանախօսութիւն մը ըրաւ, «Վարդանանց» տօնին նշանակութիւնը բացատրեց:

Մէկ անգամ միայն տեղի ունեցաւ այդ փառաշուք հանդէսը, որուն մասնակից էին Ս. Կարապետի, Իճատիէ – Գուզկունճուքի թաղերը. երկսեռ խուռն բազմութիւն մը, շատ թիւով ալ եկեղեցականներ լեցուցած էին Ս. Խաչի ընդարձակ տաճարը, ուր Տէրոյենցէն յետոյ ուրիշներ՝ եկեղեցական եւ աշխարհական դասէն, ճառեր արտասանեցին եւ աշակերտներս ալ երգեր երգեցինք:

***

Տարի մը յետոյ, դարձեալ կատարուեցաւ Վարդանանց տօնի հանդէս, բայց ոչ երեք թաղերու մասնակցութեամբ: Այս անգամինը տեղի ունեցաւ դպրոցին թատերասրահին մէջ, ուր ես ճառ մը խօսեցայ. բայց թէ ի՞նչ էր խօսածս, միտքս չէ. զի գրուած ճառին հեղինակը ես չէի. ձեռքս տուին որ կարդամ, ես ալ հնազանդեցայ:

Նոյն գիշերը, նոյն սրահին մէջ «Վարդան Մամիկոնեան» թատերգութիւնը ներկայացուցին. Վարդան զօրավարի դերը ստանձնած էր համանուն դերասան մը, որուն մականունը չեմ գիտեր:

Այս դերասանը խաղէն վերջը երգեց «Գէշ ատեն»ը եւ ըսաւ՝

«Այսօր անունիս օրն է
Ձգել փախչելու է
Օրացոյց շինողը
Բռնել կախելու է:
Վա՜յ գէշ ատեն,
Իրա՜ւ շատ անպիտա՜ն...»

Եւ հանդիսականները բուռն ծափերով քա՛հ քահ խնդացին եւ նուէրներ նետեցին իրեն դէպի բեմը տեսարանին:

***

Վաղեմի սովորութիւն սակայն եղած էր, որ ամէն տարի Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին տօնին առթիւ կը հրաւիրուէր կարեւոր եպիսկոպոս մը, եւ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ յատուկ պատարագ եւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուէր երկու պատրիարքներու համար, որոնք էին Նալեան Յակոբ նշանաւոր պատրիարքը եւ Սերոբեան Յակոբոս պատրիարքը: Ասոնց առաջինը 18րդ դարու մէջ յաջողած էր իր անձնական ծախքով շատ հեռուներէն բերել տալ ջուր, որ մեծկակ աղբիւրներով կը հոսի ցարդ եկեղեցւոյն երկու քովերը. իսկ երկրորդը իր ծերունազարդ տարիքին մէջ քրտնաթոր աշխատութեամբ, բարերարներու ալ դիմելով եւ մինչեւ իսկ իր եպիսկոպոսական թանկագին մատանին ծախելով, կարողացած էր Թաղին երկսեռ փառաւոր վարժարանը կանգնել 1860ին:

(Շար. 46)

(Շար. Ա. էջէն)

խաղրուած է աւելի քան 550 հոգի, որոնցմէ 54ը Իսրայէլէն։ Կը սպասուէր 120 հոգիի եւս Երեւան ժամանումը Յուլիս 27ին։ Անոնց մեծ մասը Հայաստանցիներ են, կան թէեւ օտարերկրացիներ ալ որոնցմէ 51 հոգի (երկուքը Իսրայէլէն) դիմած են գաղթերու գործակալութեան, ժամանակաւոր պաշտպանուած անձի կարգավիճակ ունենալու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԲԽԱԶԻՈՅ սահմանին մօտ, կրակոցներ պատահած են Յուլիս 25ին, բայց Վրաստանի կառավարութիւնը չէ հաստատած, յայտարարելով հանդերձ որ «ոստիկանական գործողութիւն մը տեղի ունեցած է» քաղաքացորքերու դէմ զորս կը ղեկավարէ Է. Կվիցիանի, նախկին պատասխանատու մը որ այլեւս չենթարկուիր Թիֆլիսի։ Նախագահ Սահակաշվիլի յայտարարած է որ իր ձեռքը պիտի առնէ Աբխազիան, որ Մոսկուայի զօրակցութիւնը կը վայելէ եւ իր միակողմանի անկախութիւնը հռչակած է։ Բախումներու ընթացքին վրացի 4 սպաներ վիրաւորուած են։

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆ իր դատավարութեան վերջին նիստին, որու օրինաւոր բնոյթը չընդունիր, կոչ ըրած է որ դէմ դրուի գրաւողին եւ յայտնած է նաեւ թէ եթէ մահուան դատապարտուի, կը նախընտրէ գնդակահարուիլ։

ՏՕԹԸ վերջ պէտք է գտնէր Յուլիս 27ին, բայց նախորդ գիշերուան բուռն փոթորիկն ալ պատճառ եղած էր որ օդանաւերը չկարենան էջք կատարել Ռուասի եւ Օրլի եւ այլ օդակայաններ գացած էին, ինչպէս Լիլ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԺԽՏՈՒՄԸ ՊԱՏԺԵԼՈՒ ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԻՆ ԴԷՄ

Խորհրդարանի նախագահը Պ. Արընչ նամակ մը ղրկած է Հոլանտայի իր պաշտօնակիցին, առարկելով Ցեղասպանութեան ժխտումին պատիժ սահմանող օրինագիծին դէմ որ Հոլանտայի Ներկայացուցիչներու Ժողովին յղուած է։ Նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Քրիստոնեայ Միութիւն կուսակցութենէն Թ. Հէրինկայի։ Արընչ հոս եւս կրկնած է Թրքական յանկերգը թէ հարցը չատ զգայուն է Թուրք ժողովուրդին համար եւ թէ նման օրէնք ընդունելու պարագային պատմութիւնը ազատօրէն ուսումնասիրելու կարելիութիւն չի մնար, եւն.։ Չէ մոռցուած յիշեցումն ալ թէ նման օրինագիծեր կը վնասեն երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն։ Վերջաբանը աւելի թուած է Հայաստանը մեղադրելու. Արընչ ըսած է թէ Հայաստան չէ ընդառաջած հարցը միասնաբար քննարկելու իրենց առաջարկին։

ԱՄՆ

ԿԱՐՍ–ԹԻՖԼԻՍ–ՊԱՔՈՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ ՊԻՒՏՃԷ ՉԻ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԻՐ

ԱՄՆ Ներկայացուցիչներու Ժողովը վաւերացուցած է այն որոշումը որով կ'ըսուի թէ պիւտճէ չի տրամադրուիր Կարս – Թիֆլիս – Բաքու երկաթուղիին շինութեան։ Տրուած պատճառը այն է որ անոր ծրագիրը կը շրջանցէ Հայաստանը։ Ցայտնուած է այն կարծիքը թէ երկաթուղին պէտք է նպաստէ շրջանին մէջ կայունութեան հաստատումին եւ երկարատեւ հակամարտութիւններու լուծումին։ Ծանօթ է որ հակառակ գոյութիւն ունեցող Կարս – Գիւմրի երկաթուղին գործածելու այդ գիծը վերաշինելու Հայաստանի առաջարկին, Թուրքիա եւ Ազրպէյճան պնդած էին Հայաստանը շրջանցող տարբերակին վրայ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին։
Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»։ Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

ՎԱՌՆՈՒՎԻԼ ՍԱՐՔԵԼԻ Ս. ԽԱՉ

(Heading as printed: ՎԱՌԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները. –
Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին։

Կիրակի, Օգոստոս 13ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը։

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՏՕՆ Է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյս Դիւանատունը։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ կամքէ անկախ պատճառներով «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 21։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն։

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ'արժէ 10 Եւրօ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 87 66.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւախածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ։

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 29-30

SAMEDI-DIMANCHE
29-30 JUILLET
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.507 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.507

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՑՆԷ ԻՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՕԼՄԵՐԹ ՊԱՀԵՍՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԸ ԴԻՄԷ

Ե. Օլմերթ անակնկալի եկած է՝ ի տես Հըզպոլլայի դիմադրութեան եւ իսրայէլեան զինուորական կորուստներուն: Յուլիս 27ին, որոշած էր սաստկացնել յարձակումները եւ 18 հազարէն 30 հազար պահեստի զինուոր կանչել: Մինչ այդ կըռիւները աւելի բուռն են Պինթ Ճպէյլի շուրջ եւ ռումբերն ալ կը շարունակեն տեղալ ամէն կողմ, մանաւանդ Սուրի վըրայ եւ Պեքաայի վրայ: Կացութիւնը պահանջած էր որ Իսրայէլի կառավարութիւնը արտակարգ նիստ գումարէ արտօնելու համար որ նախարարապետը զօրակոչը կ'ընդլայնէ: Ապահովութեան դահլիճը չուզեր սակայն որ ցամաքային կռիւները տարածուին նշանակուած շրջանէն դուրս: Մինչ կը կարծուէր որ Պինթ Ճպէյլ ինկած է իսրայէլացիներու ձեռքը, կը հաստատուի որ ընդհակառակն՝ հոն է որ կռիւները սուր բնոյթ առած են եւ Իսրայէլ կորուստներ արձանագրած է: Ըստ իր աղբիւրներուն, ծանր վնասներ ալ հասցուցած է Հըզպոլլային: Միւս կողմէ, ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին եւ Պեքաայի վրայ բաւական ռումբ ինկած է Յուլիս 27ին: Մարդկային բաւական կորուստներ կան որոնց մէջ մեծ թիւով երախաներ: Կայ նաեւ Գազայի ճակատը, ուր նոյն օրը չորս Պաղեստինցիներ մեռած են:

***

Ձերբակալուած իսրայէլցի երեք զինուորներու ծնողքը Փարիզ եկած են Յուլիս 27ին հրէաֆրանսական Սիոնա կազմակերպութեան հրաւէրով եւ ընդունուած են Արտաքին Նախարար Ֆ. Տուսթ-Պլազիի կողմէ: Ընտանիքները կ'ուզեն որ Ֆրանսա ջանք թափէ ազատ արձակել տալու համար խնդրոյ առարկայ զինուորները: Այս առընչութեամբ, Մ. Ասպաստ ալ յայտարարած է որ յոյս կայ որ Համասի ձերբակալած զինուորը ազատ արձակուի, ինչ որ Համաս հերքած է:

***

Ալ-Քահիրայի թիւ 2ը՝ Այման ալ-Զաւահարի սպառնացած է Իսրայէլի եւ իր զինակիցներուն որ հակազդեցութիւնները բուռն պիտի ըլլան:

***

ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը «խորապէս վրդոված է» իսրայէլեան ռմբակոծութենէն ՖԻՆԻԼ-ի շէնքին վըրայ, ուր չորս դէտեր մեռան, բայց չի դատապարտեր (ամերիկեան ճնշումին տեղի տալով) Իսրայէլը հրապարակած իր յայտարարութեան մէջ (Յուլիս 27ին): Ֆիկարօ ալ (Յուլիս 28) հարց տուած է ՖԻՆԻԼ-ի մէկ սպային այդ մասին եւ ան ալ պատասխանած է որ «գիտակցօրէն գործուած արարք մըն էր» եւ ոչ թէ կը հաւատայ «իսրայէլեան սխալի մը»:

***

Ֆրանսա կ'ուզէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը շաբթուան սկիզբը բանաձեւ մը քուէարկէ հրադադարի մասին: Այդ առընչութեամբ «տագնապէն դուրս ելլելու համար» Ֆրանսա «յուշագիր» մը յանձնած է, որ կը նախատեսէ «չէզոք գօտի»ի մը (պամփոռ) հաստատումը լիբանանա-իսրայէլեան սահմանին վրայ:

Դամասկոս Տեղեկատուութեան իր Նախարարին միջոցաւ բոլորովին դէմ արտայայտուած է որեւէ միջազգային ուժի հաստատման ինչպէս առաջարկած է Շիրաք:

Լիբանանցիներն ալ շատ յոռետես են պատերազմին արագ վախճանին մասին եւ կացութեան վատթարացումն ալ Ամերիկացիներուն կը վերագրեն: Լիբանանեան մամուլը կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները որ «սպաննած» են Հռոմի ժողովը:

***

Մարդասիրական միջազգային օժանդակութիւնը կը հասնի Լիբանան, բայց պէտք է որ իր տեղն ալ հասնի, օգտակար ըլլալու համար այդ 800 հազար տեղահանուած եւ անօթեւան մնացած բնակչութեան, որ մէկ օրէն միւսը գաղթականի վերածուած է: «Աշխարհի Բժիշկներ»ն ալ կը խոստովանին որ անկարելի է հասնիլ անոնց որոնք պէտք ունին, ամէնէն վտանգաւոր գօտիներուն մէջ:

Թ. Պլէր Ուաշինկթըն գացած է աւելի մօտէն արտայայտելու համար իր հաւատարմութիւնը Ճ. Պուշի: Հլու հնազանդ, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը Հռոմի մէջ ալ ցոյց տուած է որ Եւրոպացիներուն հետ չէ, այլ միշտ՝ Ամերիկայի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ մայրաքաղաք Դուշանպէի մէջ Յուլիս 26ին եռակողմ հանդիպումով մը Աֆղանիստանի, Իրանի ու Տաճիկիստանի նախագահները որոշած են միաւորուիլ, տնտեսական, ընկերային-մշակութային հարցերը միասնաբար լուծելու համար: Առեւտրատնտեսական գործակցութեան յանձնաժողով մը կը կազմուի մօտ ատենէն ու առաջին նիստը կը գումարուի Քապուլի մէջ: Երեք նախագահները համաձայնած են նաեւ ուժանիւթի անկախութեան սկզբունքին եւ այդ նպատակով Ջրելեկտրակայանի մը կառուցումին շուրջ որ աշխարհի մեծագոյնը պիտի ըլլայ:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ կրկին նուազած է Ֆրանսայի մէջ Յունիսին եւ հասած է 9%ի, գործօն բնակչութեան համեմատութեամբ: 26.500 հոգի աշխատանք գըտած են եւ վարչապետը չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը եւ որպէս հեռանկար ունի երկու միլիոնէն նուազ գործազուրկ ունենալ 2007ի սկիզբը: Կը թուի որ այս բարելաւումը արդիւնք Ժ.-Լ. Պորլոյի վարած քաղաքականութեան: Ներկայիս վարչապետ եւ նախարար մրցակցութեան մէջ են, ամէն մէկը իրեն կ'ուզէ վերագրել այս փոքրիկ յաջողութիւնը:

ԻՐԱՔԻ մէջ, ահաբեկչութիւնները չեն դադրած, բայց Մերձաւոր Արեւելքը պատճառ եղած է, որ անտեսուին: Յուլիս 27-ին, Թակարդ կառքի մը պայթումէն 31 հոգի մեռած է եւ աւելի քան 100 հոգի ալ վիրաւորուած են ալ-Քարատա Պաղտատի շիի թաղամասին մէջ: Միւս կողմէ, Ս. Հիւսէյնի դատավարութեան վճիռը պիտի տրուի Հոկտեմբեր 16ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ լրասփիւռներու կարեւորագոյն լուրն էր, Յուլիս 27ին, հեծանիւով Ֆրանսայի Շրջանի յաղթականին՝ Ֆլոյտ Լէնտիսի պարագան, քանի յայտնաբերուած էր Յուլիս 20ին, Մորզին կատարուած քննութենէ մը որ խթանիչ նիւթեր գործածած էր, թէեւ ինք կ'ուրանայ: Յուլիս 27ին, հեռատեսիլի Ա. եւ Բ. կայաններու առաջնահերթ լուրն էր այս եւ միայն 20 վայրկեան ետքն էր որ կը խօսուէր ի վերջոյ Իսրայէլի մղած պատերազմին մասին:

ՓՈՒՆՏԻ ՏՈՄՍԻ

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽԱՂ ՀՐԿԻԶՈՒՈՂ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՆԹԱԽՈՐՔՈՎ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ո՞վըսաւ թէ պատմութիւնը անկրկնելի դէպքերու շարք մըն է: Կը բաւէ նայուածքը դարձնել դէպի Լիբանան, հաստատելու համար թէ երէկը կրնայ նմանիլ այսօրուան, եւ թէ աւելի քան քառամեակ մը առաջ պատահած բախտորոշ նկատուած դէպքերը կրնան կրկնուիլ այսօր, այլ երանգաւորումով, բայց եւ նոյնքա՜ն ճակատագրական:

1982ին Իսրայէլ ներխուժեց Լիբանան, ռազմական եւ քաղաքական նպատակներով –հիմնական մաքրագործումը Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան, Եասէր Արաֆաթի գլխաւորութեամբ, որ տէրն ու տիրականն էր Հարաւային Լիբանանի, Պէյրութի արւարձաններէն մինչեւ իսրայէլեան սահման–, և Լիբանանը դարձնել դաշնակից երկիր մը իշխանութեան գլուխ բերելով իրեն զինակից քրիստոնեայ պահակազօրքերու ղեկավար Պէշիր Ժեմայէլը: Ծրագիրը ձախողեցաւ, նման պարագաներու մէջ գտնուող ազգերու պատմութեան օրինակներով:

Լիբանանի Հըզպոլլա կուսակցութիւնը («Աստուծոյ կուսակցութիւնը») հետեւանքն ու պտուղը եղաւ իսրայէլեան գըրաւումին: Իր փախուստը ապահոված Եասէր Արաֆաթի եւ պաղեստինեան օրինազանց այլ կազմակերպութիւններուն յաջորդեց օրինականը եւ կարգապահը: Լիբանանեա՛նը: Հըզպոլլան կազմուած էր երկրին մահմետական շիի հօծ եւ անիրաւեալ համայնքին անդամներէն, եւ անոր գերագոյն նպատակն էր Լիբանանի ազատագրումը գրաւող բանակներէն: Ան արժանի դափնեպսակի արժանացաւ երբ իր մարտիկներուն անձնազոհութեան շընորհիւ իսրայէլեան բանակը նահանջեց եւ 2000 թուականին վերջնականօրէն պարպեց լիբանանեան վերջին գրաւեալ հողաշերտը: Հըզպոլլան բազմեցաւ այդ հողերուն վրայ առանց սահմանային հըսկողութիւնը փոխանցելու լիբանանեան օրինական իշխանութիւններուն եւ բանակին, նոյնիսկ այս տարի սուրիական բանակներու իրենց կարգին հեռացումէն ետք: Ինչպէ՛ս որ ալ բացատրուի այս իրողութիւնը, ի՛նչ քօղընտի արդարացումներ ալ որ տրուին, պետութեան մէջ ուրիշ զինեալ պետութիւն մը դարձաւ կուսակցութիւնը եւ իր օրէնքն ու քաղաքականութիւնը կիրարկեց սահմանին վրայ, առանց որ պետութիւնը իր ձայնը ունենայ: Ծիշդը՝ պետութեան ձայնը զուգահեռ կը հնչէր վերոնշեալ կուսակցութեան, պարտադրաբար դուրսի ուժերէն, քանի այդ կուսակցութիւնը կը վայելէ Իրանի եւ Սուրիոյ բարոյական, նիւթական և ռազմական օժանդակութիւնը: Իր մարտիկներուն սկզբնական մարզումին եւ զինումին մէջ բաժին ունեցած էր Իրանի Յեղափոխական պահակազօրքը:

Ամէն պարագայի մէջ, Լիբանանի սահմանը երբեք մնայուն խաղաղութիւն չըճանչցաւ, երկու կողմերն ալ ունէին իրենց պատճառաբանութիւնները եւ պատրուակները փոխադարձ կրակոցներու, գրգռիչ միջադէպերու, մինչ իսրայէլեան օդանաւեր կը շարունակէին, պարբերաբար բռնաբարել Լիբանանի օդային տարածքը եւ նոյնիսկ ռմբակոծել եւ աւերել նշանակեալ վայրեր, ուժանիւթի կայաններ, միջազգային պետութիւններու յօրանջող անտարբերութեան մէջ: Իսրայէլ անհամբերութեամբ կը սպասէր նոր առիթի եւ պատրուակի, որ կրկնէ 1982ի իր սխրագործութիւնները լիբանանեան հողին վրայ: Այդ պատրուակը սիրայօժար իրեն ընծայեց Հըզպոլլան, երբ

Յուլիս 12ին իսրայէլեան հողի վրայ առեւանգեց երկու զինուորներ: Պատրուակը ոչ միայն իրեն, եւ նաեւ՝ Միացեալ Նահանգներու, որոնք ինչպէս կը պարզուի, կը սպասէին նման առիթի մը: Ամերիկա բազմաթիւ ռազմաքաղաքական պատճառներու կողքին յետնեալ հաշիւ մըն ալ ունէր Հըզպոլլայի հետ, քանի չէր մոռցած Լիբանանի մէջ 1983ին ամերիկեան բանակատեղիին ռմբահարումը, որուն զոհ գացին 241 զինուորներ: Այս օրերուս Ամերիկա Իսրայէլի զինանոցը կը նորոգէ աւելի արագ, քան ան իր հրթիռները կը գործածէ:

***

Ինչպէս որ ալ բացատրուի Հըզպոլլայի այս վերջին գործողութիւնը, ան չի դադրիր ըլլալէ սխալ, մասնաւորաբար՝ անհեռատե՛ս, քանի չկրցաւ կռահել անհաշակշիռ թշնամիին ամենաքանդ ծրագիրը, եւ կամ չունեցաւ անկախ դատում մը: Այսօր Լիբանան կ'այրի լափլիզող բոցերու մէջ, երբ Փիւնիկը հազիւ սկսած էր իր մոխիրներէն կանգնիլ: Իսրայէլեան օդուժը, ծովուժը եւ հրետանին կը քանդեն շարժուն եւ անշարժ ամէն ինչ, առանց նկատի առնելու անոնց անառընչութիւնը Հըզպոլլայի հետ, կամ անոնց քաղաքացիական բնոյթը: Կը քանդէ Լիբանանի ենթակառոյցը, տնտեսութիւնը, սնունդի գործարանները, վառելանիւթի շտեմարանները, կ'անշարժացնէ երթեւեկը, կ'աւերէ ճամբաներ, կամուրջներ, ժողովրդաբնակ թաղամասեր, կը գործածէ ֆոսֆորային ռումբեր, արգիլուած՝ միջազգային դաշնագրութեամբ, այրելով տարածքներ, այն նոյն սկզբունքով որ յատուկ է երկիրներ գրաւող եւ իրենց մոյկերուն տակ ճզմող բանակներուն. ռազմավարութիւն մը որ տարիներէ ի վեր կը գործադրուի արդէն Այսրյորդանանի գրաւեալ հողամասին եւ Գազայի մէջ: Ցարդ անօթեւան կը մնան 750 հազարէ աւելի գաղթականներ –երկրին բընակչութեան քառորդը– թշուառ պայմաններու մէջ: Իսրայէլեան այս վայրագ, այրած հողի քաղաքականութեան այլապէս ծանօթ էր արդէն Լիբանանցին, երբ 1982ին հազիւ Պէյրութը գրաւած, Պաշտպանութեան ահրահռչակ նախարար Արիէլ Շարոնի գիտակցութեամբ գործադրուեցաւ պաղեստինեան երկու գաղթակայաններու բնակչութեանց ճիւաղային ջարդը, մեծով երախայով: Իսրայէլ մէկ կողմէ հարաւի բնակչութեան կ'ազդարարէ, որ իրենց տուներէն հեռանան վասն իրենց կեանքի ապահովութեան, միւս կողմէ կը ռմբակոծէ ճերմակ դրօշակ պարզած փախչող ընտանիքներու ինքնաշարժերը: Նոյնպիսի պարագայի մէջ կը գտնուին Կարմիր Խաչի օգնութեան ինքնաշարժերը, նոյնիսկ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան դէտեր որոնցմէ չորսը մեռան իսրայէլեան հրթիռէ, բացի նախորդ օրերուն սպաննուածներէն եւ վիրաւորներէն: ՄԱԿ-ի Ընդհանուր քարտուղարը նենգաւոր արարք նկատեց վերջին սպանութիւնը: Ամէն պարագայի նման «արկած»ներ իրենց անպատիժ նախընթացները ունին Լիբանանի ՄԱԿ-ի խաղաղարար ուժերու պարագային:

Ինչ որ Իսրայէլի համար անակնկալ է, Հըզպոլլայի մարտիկներուն ամեհի, աննահանջ եւ անձնազոհ դիմադրութիւնն է եւ պատճառած վնասները: Անոնց կողմէ արձակուած անվերջանալի հրթիռներու տարափը նիւթական եւ մարդկային որոշ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՈՅԵԱՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 1, 2006

Առաւօտեան ժամը 9ին կ'առնեմ ճեպընթացը՝ Ֆրանսայի նշանաւոր TGV-ն, որ ժամական կը կտրէ 250 քիլոմեթրէն աւելի: Ամէն ինչ շատ կանոնաւոր է եւ հանգիստ: Լիոն կը հասնիմ ժամը 10:40ին: Շոգեկառքի կայարան եկած է Հիլտա Չոպոյեանը՝ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան տնօրէնուհին, որուն հետ հանդարտ զրուցելով կ'ուղղուինք դէպի Տէսին:

30.000 բնակիչ հաշուող փոքր աւան է սակայն եւ կը գտնուի Լիոնի արեւելեան կողմը: Բնակչութեան մօտաւորապէս 12%ը Հայ է: Ունի հայ առաքելական եւ հայ աւետարանական եկեղեցի, հայկական ձայնասփիւռ, (որուն ալիքները կը հասնին մինչեւ 100 քմ. հեռաւորութիւն եւ որ կը ձայնասփռէ օրական 24 ժամ, շաբաթական 7 օր), միօրեայ հայկական վարժարան, Ցեղասպանութեան պատկառելի յուշարձան, աւանի խոշորագոյնին՝ Ազատութեան հրապարակին վրայ, հնագոյնը Ֆրանսայի նմանօրինակ յուշարձաններուն եւ Արշակ Չամալեանի անունով Հայ Մշակոյթի Տուն մը: Այս Տունը իր տարած մշակութային աշխատանքով՝ գլխաւորներէն է Ֆրանսայի տարածքին գոյութիւն ունեցող հայ մշակոյթի տուներու եւ ըստ երեւոյթին,- ինչպէս կ'արդարացնէ այդ կոչումը: Անձնակազմը կը բաղկանայ 8 մնայուն պաշտօնեայէ, ունի 3 յարկանի շէնք (քիչ մը հնամենի) եւ հարուստ գրադարան: Ան կեդրոնավայրն է 8 կազմակերպութիւններու: Կը պահէ հայկական պարի մանկապատանեկան դպրոց. երաժշտութեան, նկարչութեան, հայկական խոհանոցի եւ մարզանքի՝ չափահասներու դասընթացքներ, պաքալօրէայի մասնակցութեան եւ Ֆրանսախօսներու հայերէն ուսուցանելու դասընթացքներ եւ Ֆրանսա նոր հասնող Հայերու համար ֆրանսերէնի պահեր: Առաւել, կը կազմակերպէ ամսական քանի մը ձեռնարկ, ինչպէս հայ գրքի ցուցահանդէս-վաճառք՝ հեղինակներու ներկայութեամբ, թատերական, երաժշտական, գրական երեկոյթներ՝ հիւր արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, հայ գրականութեան սեմինարներ, հայկական ֆիլմի ցուցադրութիւն, նաեւ տօնմիկ օրերու շարք, վերակենդանացնելու մեր սովորութիւնները, աւանդութիւնները եւ ճաշատեսակները ու արթնցնելու Երկրի սէրը նոր սերունդին մէջ: Հոս, շաբթուան ընթացքին մուտք կը գործեն մօտաւորապէս 200 հայ պատանիներ եւ երիտասարդներ: Մէկ խօսքով, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը կը թուի ըլլալ մղիչ ուժը՝ կեդրոնական Ֆրանսայի հայկական կեանքին:

Կէսօրին կը ճաշենք առաջին յարկի սրահը, որ ճաշարանի կը վերածուի ժամը 12:00 – 15:00, ապա կ'ըլլայ շրջանի տարբեր հոսանքներէ եւ խաւերէ եկող 6-7 տասնեակ տղամարդոց հաւաքավայրը, իրարու հետ գաւաթ մը խմելու եւ թղթախաղով կամ նարտիով զբաղելու համար: Անոնք բոլորը՝ զինմացի պատին վրայ գծուած՝ Հայաստանի գունաւոր եւ հսկայ քարտէսին տիրական հովանիին տակ: Ճաշի սեղանին շուրջ են Սեպտեմբերին Կիլիկիա ճամբորդած խումբէն քանի մը հոգի, Մշակոյթի Տան պաշտօնեաները եւ Հայու իր ինքնութիւնը գտնող Հաճին: Զիրար վերագտնող բարեկամներու հոգեվիճակով կ'ոստոստենք նիւթէ նիւթ. իրարու հարցնելիք եւ ըսելիք բաներ ունինք բոլորս ալ:

Ցեմփիօրէի յայտագիր խիտ է: Ճաշէն անմիջապէս վերջ կը շտապենք "Հայաստան" Ձայնասփիւռի կայանը, որ մեծկակ յարկաբաժին մըն է, տրամադրուած քաղաքապետարանին կողմէ: Կլոր սեղանին շուրջ տեղի կ'ունենայ հարցազրոյցը՝ Հաճիին, Հիլտային եւ իմ միջեւ, հայերէնէ ֆրանսերէն եւ թրքերէնէ հայերէն ու ֆրանսերէն թարգմանութեամբ (քանի որ ֆրանսահայերու ստուար մէկ մասը ֆրանսախօս է, նաեւ որովհետեւ Հաճին կը խօսի միայն թրքերէն): Ունկնդիրներուն կը ծանօթացնենք մենք մեզ, կը խօսինք քանի մը ժամ վերջ տեղի ունենալիք երեկոյթին մասին, ապա էջ առ էջ կը բացայայտենք Հաճիին կեանքի պատմութիւնը, որ դասական օրինակ է Արեւմտահայաստան մնալով կրօնափոխ եղած մեր ազգի զաւակներուն պատմութեան: Մէկ ժամը շատ կարճ կը թուի, բայց ստիպուած ենք շուտով հասնիլ հանդիսասրահ, փորձելու ելեկտրոնիկ գործիքները եւ ծանօթանալու սրահի պատասխանատուներուն հետ: Հազիւ կարճ պահ մը կը գտնեմ պանդոկի սենեակս սրդելու ճամպրուկս պարպելու ու կը սուրանք Տէսինի կից արուարձան՝ Մէյզիէօ, Զօպոյեաններուն տունը, թեթեւ ընթրիքի մը համար:

Իրիկուան ժամը 8:30ին սրահը արդէն լեցուն է: Մարդոց դէմքերուն յստակ են ակնկալութիւնն ու սպասումը. քար լռութիւն կը տիրէ 500 հոգինոց սրահին մէջ: Իսլամացած Հայերու մասին սահիկներուս եւ Անհետացման Վկաներ ֆիլմիս ցուցադրութեան, անոր հետեւող զրոյցին եւ անխուսափելի թարգմանութիւններուն ընթացքին, ներկաները Ա-էն մինչեւ ԵՒ Օ, Ֆ կը հետեւին ու կը մասնակցին զգուշութեամբ եւ տեսակ մը երկիւղածութեամբ: Հաճիին ներկայութիւնն ու պատմածը անուղղակիօրէն կը վաւերացնեն նկարածներս. հետաքրքրական զուգադիպութիւն...: Ան որպէս մոլեռանդ իսլամ ապրած է մինչեւ այն օրը, երբ վէճի մը ընթացքին, սովորական «կեավուր»ով նախատած է իր զարմիկը: Մեծ մայրը տեղնուտեղը ըսած է, որ «կեավուր» է ի'նք ալ... ու Հաճիին ուղեղը խռնուած են տարիներու հարցումներ, որոնց ո՛չ ոք կ'ուզէր պատասխանել մինչեւ այդ վայրկեանը: Ուրեմն բոլոր «Մերիները» Հայ էին ...ցնցուած տղուն նոր, կամ աւելի ճիշդը բո՛ւն ինքնութիւնը կը կարօտի ժամանակի եւ օգնութեան, որպէսզի ամրանայ: Ի վերջոյ, քիւրտ ընկերներ կը քաջալերեն զինք ընդունելու եւ առանց վախի յայտարարելու իր ազգային պատկանելիութիւնը: Հիմա, որ Եւրոպա գաղթած է, այլեւս նոր փուլ է մտած անոր վերադարձը, դէպի հայութիւն: Ա՛լ անվախօրէն Հայաստան ուխտի կ'երթայ զաւակներուն հետ, կը յաճախէ հայկական եկեղեցի, կը փափաքի մտերմանալ իր արենակիցներուն հետ, բայց ճակատագրի ի՛նչ հեգնանք... հիմա ալ կը բախի կասկածի ու մերժման տարբեր պատերու, այս անգամ բարձրացած՝ Հայերու կողմէ: Մինչդեռ ինք կը յուսար գտնել հասկացողութիւն, հանդուրժողութիւն, ազգակցական սէր... որով ապրած էին ու մեռած կարօտարաղձ իր ծնողները: Քիչեր կը հաւատան իր անկեղծութեան...: «Կը խնդրեմ, ընդունեցէ՛ք մեզ, մենք Հա՛յ ենք». վերջին կոչ մը կ'ընէ ան բոլորին...:

Կիսամութ սրահին մէջ, հարիւրաւոր ճերմակ թաշկինակներ կ'երեւին... մարդիկ լուռ կ'արտասուեն ի տես բացայայտուող ազգային ողբերգութեան...:

Կիրակի, Ապրիլ 2, 2006

Տէսինի Հայ Աւետարանական փոքրիկ եկեղեցին աւելի լեցուն է այսօր. հիւրեր կան երկրին չորս կողմէն: Պաշտամունքը աւարտելէն առաջ խօսք կու տան մեզի, որպէսզի ծանօթացնենք դէպի Արեւմտահայաստան ուխտագնացութիւններու մեր ծրագիրը: Անմիջապէս յետոյ ճամբայ կ'ելլենք դէպի Կրընոպլ, Ալպեաններուն միջեւ ծուարած գողտրիկ, ճիւնադնացութեան եւ դահուկի ողիմպիական քաղաք մը: Տեղւոյն Հայ Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է ԱՆՀԵՏԱՑՄԱՆ ՎԿԱՆԵՐ ֆիլմի ցուցադրութիւնը:

Կարճ այցելութիւն մը հին քաղաքի փողոցները, ուր եւ կը ճաշենք. սուրճը կը խմենք ՀՕՄ-ի կեդրոնին մէջ, ուր կը ծանօթանանք ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի քանի մը անդամներու, որոնք կը փորձեն վառ պահել ազգապահպանումի ջահը այս փոքրաթիւ գաղութին մէջ:

Ժամը 4ին, եկեղեցւոյ յարակից սրահը լեցուն է: Եկած է 70 հոգի. նկատառելի թիւ Կրընոպլի հայութեան համար: Մարդիկ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին ֆիլմին. յաջորդող զրոյցը կը ներգրաւէ մօտ տասնեակ մը ներկաներ. որոնք շատ հարցումներ եւ ըսելիքներ ունին...:

Երեկոյեան կը քալենք Իզէր գետի ափով. կը փորձենք լերան կողին թառած Պասթիյի բերդը ելլել, բայց ճոպանուղիի աշխատանքի ժամը աւարտած է. ուստի կ'ընթրենք կայարանին մօտակայքը եւ գիշերով ճամբայ կ'ելլենք դէպի Տէսին:

(Շար. 3)

12 ՀՈԳԱՆՈՑ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՅՈՅՍԻՆ

ՄԱՐԻԱՆՆԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Երբ խօսք է բացւում պետութեան եւ իշխանութիւնների մասին, 43ամեայ մօր աչքերը զայրոյթից բոցավառւում են. իր դժբախտութիւններում նրանց է մեղաւոր համարում:

«Ես Սերժ Սարգսեանին նամակ եմ գրել, որ մտքով չանցնի՝ թէ իմ տղայ երեխեքից մէկնումէկին ուղարկելու եմ բանակ. կը թողնեմ, կը սպանեմ, չեմ թողնի: Պետութիւնն ի՞նչ ալ արել մեր համար, որ մենք էլ պետութեանը երեխայ տանք», – զայրոյթով ասում է Ալվարդ Ծառուկեանը:

Նա 14 երեխայ է լոյս աշխարհ բերել: Նրանցից չորսը մահացել են ծանր սոցիալական պայմաններից, որոնցում ընտանիքը ստիպուած է գոյատեւել. մէկը մահացել է թերսնումից, միւսը՝ ցրտից, երրորդը՝ հիւանդութիւնից, իսկ վերջինը՝ երկու տարեկան Տիգրանը, մահացել է քնած ժամանակ առնէտի կծելուց:

Այսօր Ծառուկեանները չորս տղայ ու վեց աղջիկ ունեն: Նրանք յիշում են, որ երկու անգամ բարեգործական կազմակերպութիւններից օգնութիւն են ստացել օգտագործուած հագուստ:

Բոպիկ ու անվարտիք Մելիքը փայտով խաղում է գետնի վրայ, հնամաշ չորերով Վարդանուշը հետեւում է եղբօրը:

11ամեայ Վարդանուշը միակն է երեխաներից, որ կարողանում է գրել իր անունը: Նա մէկ-մէկ դպրոց է գնում, քանի որ հարեւանների տուած չորերն ու կօշիկները նրա հագով են: Մնացած ինը՝ 1ից 22 տարեկան, տառաճանաչ չեն:

«Սիրտս կտոր-կտոր ա ըլնում, որ չեմ կարողանում մի բան անել, որ երեխէքը գոնէ կուշտ փորով հաց ուտեն, – ասում է Ալվարդը: – Երբ երեխայ էինք ունենում, ամուսինս գործ ունէր, մենք էլ մտածում էինք՝ ինչ էլ լինի, պետութիւնը մեզ օգնական կը լինի ու կը պաշտպանի այսքան երեխայ ունեցող ընտանիքին» (Պետութիւնն օժանդակութիւն է ցոյց տալիս ամէն ծնուած երեխայի համար, սակայն յատուկ նպաստ բազմազաւակ ընտանիքներին չկայ):

Գիւմրիի Ազնոյ թաղամասում կիսաւեր սենեակում բնակուող Ծառուկեանների բազմանդամ ընտանիքը մէկն է Հայաստանի այն ընտանիքներից, որոնք դասւում են ծայրայեղ աղքատների շարքին (բնակչութեան 6 տոկոսը):

(Ըստ վիճակագրական տուեալների՝ Շիրակի մարզի, որտեղ գտնւում է Գիւմրին, բնակչութեան 50 տոկոսն ապրում է աղքատութեան մէջ):

Ծառուկեանների տունը բաղկացած է մի քանի ոտնաչափ նկուղային լուսաւորութիւն ունեցող սենեակից, որի պատերն ամբողջովին սեւացած են՝ ձմրանը փողոցից հաւաքած կերպընկալ իրերն ու հին կօշիկները վառարանում վառելուց:

«Ամսական էս տուն 61 հազար դրամ ա մտնում՝ նպաստ ու թոշակ: Ամուսինս հաշմանդամ ա, սիրտ-թոքային անբաւարարութիւն ունի, – ասում է Ալվարդը: – Էդ փողով էս մեծ ընտանիքին օրական 12-15 հատ հաց առնեմ, օճառ պիտի առնեմ, լոյսի փող տամ: Ոչ մի բան էլ հերիք չի անում, մեր պարտքը արդէն 300-350 հազար դրամ ա դառել: Ի՞նչ անենք»:

«Ի՞նչ անենք»ի պատասխանը գտել են երեք աղջիկները Անին, Տիգրանը (նա կրում է մահացած քրոջ անունը) ու Լիլիթը... [readings per page:] ու Էվելինան:

Տասնհինգամեայ Անին երազում է երգչուհի դառնալ, սակայն երաժշտական դպրոց յաճախելու փոխարէն քոյրերի հետ մուրացկանութիւն է անում Գիւմրիի շուկայում:

«20 դրամ հացի փող կը տա՞ք», – ծոր են տալիս աղջիկները, որոնց շուկայում բոլորն են ճանաչում:

Նրանք մուրացկաններ են, եւ հաւաքած գումարի մի մասը տալիս են Գիւմրիի «զոն նայողներին», իսկ մնացածը բերում են տուն:

«Ամօթից գետինն եմ մտնում, բայց ի՞նչ անեմ: Ինչ էլ անեմ՝ ծեծեմ, ջարդեմ, էլի գնում են շուկայ, որ մի բան էլ իրենք տուն բերեն, – ասում է ընտանիքի մայրը: – Մեր վիճակը տեսնում են, ուզում են մի բան էլ իրենք անեն, բայց մինչեւ ե՞րբ կարա էս վիճակը շարունակուի: Երեխէքը չեն էլ կարողանում գիշերօթիկ դպրոց գնան կամ էլ ցերեկային բարեգործական կենտրոններ, բոլորը ճանաչում են: Գիտեն ինչով են զբաղւում, բայց չգիտեն ինչ են մեր պայմանները»:

Տասներկու հոգուց բաղկացած ընտանիքի ունեցուածքը երեք հին մահճակալ է, մի քանդուած բազմոց, մի հայելի, մի ժամացոյց, խորհրդային արտադրութեան հին ու փճացած հեռուստացոյց, կերպընկալ իրեր, ծխացող սեւ վառարան ու անվերջանալի պարտքեր:

Գետնին՝ հողի վրայ, մոմլաթ է փռուած, որ գրեթէ միշտ խոնաւ է:

«Երեխէքս գետինը կը քնեն, – ասում է Ալվարդը՝ ցոյց տալով գետնի հողն ու մոմլաթները: – Սովետի տարիներին ասում էին "բազմազաւակութիւն" ու բոլորը յարգում էին էդ ընտանիքին, պետութիւնն օգնում էր ամէն ինչով, որ շատ երեխաներ ունենալը խրախուսուի, իսկ հիմա մենք անտէր ենք ու էլ վատ վիճակում ենք: Սովետը քանդուեց, մեր կեանքն էլ հետը»:

Պատասխանելով այն հարցին, թէ ինչու էր շարունակում այդքան երեխայ բերել՝ իմանալով, թէ ինչ դժուար կեանք է նրանց սպասում՝ Ալվարդն ասում է, որ սկզբում կարծում էին, թէ պետութիւնից օգնութիւն կը ստանան, իսկ յետոյ իրեն ասել են, թէ վիժումները (ծնելիութեան վերահսկողութեան թիւ մէկ միջոցը Հայաստանում) կարող են վտանգաւոր լինել իր առողջութեան համար:

Երեքամեայ Կարէնն իր տարիքից փոքր է երեւում, նա չի քայլում: Ալվարդն ասում է, որ Կարէնը փոքր ժամանակ ընկել է, ու դրանից յետոյ նրա զարգացումն ու աճը դանդաղել են:

«Ի՞նչ գիտեմ՝ ինչ ա եղել, որ կարենամ օգնեմ, – ասում է Ալվարդը: – Երեխէքս բժիշկի երես չեն տեսել»:

Ալվարդը մահճակալի վրայ է դասաւորում խնամքով պահուած թղթերը: Դրանք այն նամակների պատասխաններն են, որը նա օգնութեան խնդրանքով գրել է տարբեր ատեանների:

«Բոլորը սաղ-սաղ իրար հետ 15000 դրամ օգնութիւն տուեցին, – բացատրում է Ալվարդը: – Ու հարցը փակուեց: Երեւի հնարաւորութիւնն էդ էր: Տարանք մեր պարտքի մի փոքր մասը տուեցինք ու էլի շարունակեցինք յոյսներս դնել Աստծոյ վրայ: Աստուած մեծ ա, մի դուռ կը բացի»:

«Արմենպրես»

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՑԺՄԷԱԿԱՆ

ԱՐԵՒԷՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆՍ ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Արձակուրդի օրերու թիւին աճը, արեւաշատ հորիզոններու փնտռտուքը, բացօթեայ մարզական ժամանցներու զարգացումը եւ արեւի ճառագայթներուն մեր մորթին վրայ գործած գեղեցկացնող ազդեցութեան գիտակցումը, վերջին տասնամեակներուն «արեւի պաշտամունք»ին հանդէպ մեր ունեցած վերաբերումը լուրջ փոփոխութեանց ենթարկած են։ Առանց մոռնալու, արեւի անդրմանիշակագոյն ճառագայթներէն Պի տարբերակի մէկ մասը մաղելու ծառայող օզոնի ներկայութիւնը։

Ճիշդ է որ, չափաւոր եւ խելացիօրէն ընկալուած արեւի ներկայութիւնը մեր մարմնոյն վրայ օգտակար դեր մը ունի։ Ան մեր հոգեկան հաւասարակշռութեան համար անհրաժեշտ ըլլալէ զատ, մորթի միջոցաւ Տի կենսանիւթի պատրաստութիւնն ալ կը դիւրացնէ։ Այս վերջինը ոսկորներու առողջութեան եւ երախաներու աճին գլխաւոր ազդակն է։ Այսուհանդերձ, ընդհանրապէս ամառը, մեր մարմինը մեր հաւասարակշռութեան տեսակէտէն պէտք ունեցած ճառագայթներու քանակէն շատ աւելին ենթակայ է յաճախ։ Եթէ նոյնիսկ ամէն ոք արեւի նկատմամբ նոյն զգայնութիւնը չունի, անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու երկարատեւ ազդեցութիւնը մէկ կողմէն մորթին վաղահասօրէն ծերանալուն պատճառ կը դառնայ, միւս կողմէ ալ շատ լուրջ մորթային քաղցկեղներու ծնունդ կրնայ տալ։

Այս առընչութեամբ օգտակար է վերյիշել արեւի ճառագայթներուն հիմնական յատկութիւնները.

Արեւի ճառագայթը բազմաթիւ ուժանիւթային շողարձակումներու միասնութիւն մըն է, յատկանշուած իւրաքանչիւրին ալիքային երկայնութեամբ։ Պէտք է զանազանել.

– տեսանելի լոյսը որ գոյներու ձեւով մեր աչքին կողմէ կ'ընկալուի,

– անդրկարմիրները որոնք արեւի տաքութեան պատասխանատուն են եւ քալօրիներու ձեւով կը վերարտադրուին,

– անդրմանիշակագոյնները (ԱՄ) երեքի կը բաժնուին՝ ԱՄ-Ա, ԱՄ-Պի եւ ԱՄ-Սի, որոնք մորթին կողմէ կը ներծծուին, քիմիական հակազդեցութիւններու ծնունդ տալով, որոնց հետեւանքով մորթը գունաւորող մելանինի եւ Տէ կենսանիւթի արտադրութիւնը կ'ապահովեն, իսկ բարձր քանակութեամբ ընդունուելու պարագային վնասակար ազդեցութիւններ կ'ունենան։

ԱՄ-ի Ա տարբերակը ընդհանուր առմամբ անվնաս է, Պի տարբերակը որ մասամբ մթնոլորտի օզոնի խաւին կողմէ կը մաղուի, մորթի գունաւորման կը նպաստէ, այսուհանդերձ արեւահարութեան եւ այլ վտանգաւոր մորթային ախտերու դուռ կրնայ բանալ, որոշ քանակութենէ մը վեր։ Վերջապէս Սի տարբերակը բնականոն պայմաններու տակ մթնոլորտին կողմէ կ'արգելակուի եւ մինչեւ Երկիր չի հասնիր։

Ինչպէս վերը յիշուեցաւ, չափազանցուած շողարձակման ընկալումը մեր մորթին համար վնասակար է։ Եթէ գործընթացը կարճատեւ է, արեւահարում կը պատճառէ որ գլխու ցաւ, մորթի ջրազրկում, գերզգայնութիւն եւ այլ թեթեւ անհանգստութիւններու պատճառ կը հանդիսանայ։ Իսկ եթէ երկարատեւ կամ հնացեալ բնոյթ ունենայ, «մելանոմ» կոչուած մորթային քաղցկեղին դուռ կրնայ բանալ։

2000 թուականին, Ֆրանսայի տարածքին վրայ մելանոմի 7200 նոր երեւոյթ արձանագրուած է։ Մելանոմը գորշ գոյնով այն պիսակն է որ կ'երեւի մորթին վրայ կամ արդէն գոյութիւն ունեցող սրճագոյն կամ սեւ պնդիկն է որուն ծաւալը հետզհետէ կ'աւելնայ, վերեւ յիշուած վնասարար շողարձակման ընթացքին։ Մակերեսային բորբոքումները պարզ վիրահատութեամբ դարմանել կարելի է, եթէ անոնք չեն զարգացած, մինչդեռ 0.8 միլիմեթրէն աւելի հաստերը աւելի վտանգաւոր են եւ լուրջ հետեւանքներ կրնան ունենալ։

Իբրեւ եզրակացութիւն, արեւէն առաւելագոյնս օգտուելու համար հարկ է.

– Իր ճառագայթներուն չենթարկուիլ ժամը 12:00–16:00 շերտին մէջ, որովհետեւ այս ժամանակամիջոցին է որ ճառագայթները ուղղահայեաց կը ներխուժեն մեր մորթէն ներս,

– Կիրարկել արեւի լոգանքի աստիճանաւոր եւ սահմանափակ ժամանակացոյց մը,

– Երախաները կարելի չափով զերծ պահել արեւի լոգանքներէ,

– Մարմինը եւ գլուխը պաշտպանել յարմար թեթեւ հագուստներով եւ գլխարկով։

– Կիրարկել արեւարգել օծանակներ առանց մոռնալու որ անոնց գործածութիւնը մեծ ուշադրութիւն կը պահանջէ պարզ այն պատճառով որ այս արտադրութեանց մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ պաշտպանումը չապահովեր։

– Պէտք է ի մտի ունենալ նաեւ թէ արեւարգել հովանոցները 100 տոկոսով ազդեցիկ չեն, որովհետեւ չեն կրնար արգիլել աւազէն ցոլացած ճառագայթներու ազդեցութիւնը։

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՇ «ՏԻ'ՒԹ» Կ'ԸՆԷ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐՈՒՆ

''Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն''ը գրութեամբ մը միջազգային ամէն պայմանագրի կատարեալ արհամարհանքի տէր նախագահ Պուշի մը պատկերը ներկայացուցած էր։ Կ'ըսուէր թէ 2001 Սեպտ. 11-էն ի վեր ակներեւօրէն ամերիկեան կառավարութիւնը աւելի կը ձգտէր նախագահին իշխանութիւնը ընդարձակելու նպատակին, քան, օրինակ՝ Պէն Լատէնի դէմ պայքարելու։ Երբ պէտք կ'ըլլայ ընտրութիւն մը ընել օրէնքը կիրարկելու եւ գործադիր նոր իշխանութիւն մը ունենալու միջեւ, Սպիտակ Տունը միշտ հակած է երկրորդին, օրինաւոր ամէն պարտաւորութիւն մոռնալով։ Նոյնիսկ երբ Գոնկրէսին հաւանութիւնը ունենալու հարկ ներկայացած է, նախագահը եւ իր վարչակազմը ինքնագլուխ շարժած են։

Այս տգեղ սովորութիւնը շեշտուած է Յունիս 29էն ի վեր երբ Գերագոյն ատեանը վճռած է որ Կուանթանամոյի ճամբարին մէջ հարկ է կիրարկուին Ժընեւի պայմանագիրները եւ ամերիկեան օրէնքները։ Ըսուածը հասկցած ըլլալու կարճատեւ տպաւորութիւն մը ձգելէ ետք Սպիտակ Տունը տեղեկացուցած է թէ նախագահը Գոնկրէսին գործակցութեամբ պատրաստ է արդարութեան ատեան մը հաստատելու որ դատէ ահաբեկիչ նկատուած հարիւրաւորներ որոնք տարիներէ ի վեր արգելափակուած են, առանց արդար դատավարութեան մը յոյսին։

Սակայն շուտով յայտնի եղած է որ գործակցութեան մասին ըսուածը միայն խօսք է. Յուլիսի սկիզբը կառավարութիւնը յստակօրէն հասկցուցած է Ծերակոյտին թէ իրենց սպասածը Գոնկրէսին կողմէ նախագահին ապօրինի ընթացքին վաւերացումն է պարզապէս։

Ահաբեկչութեան դէմ պայքարը նախագահին իշխանութիւնը զօրացնելու ծառայեցնելու կառավարութեան նպատակը երբեք ա՛յս աստիճան ակներեւ չէր եղած, որքան Ազգային ապահովութեան կողմէ հեռաձայններու ունկնդրութեան ձեռնարկուած շրջանին։ Ատիկա եղաւ, մինչ նախագահը կասկածելիներու հեռաձայնները ունկնդրելու եւ նամակները կարդալու օրինական միջոցներ ունէր։ 1978ի օրէնքով մը յատուկ ատեան մըն ալ կազմուած էր, արտօնելու համար որ գործադիրը այդ ունկնդրութիւնները ընէ, բացարձակ գաղտնապահութեամբ։ Սակայն Ճ. Պուշ նախընտրած է ուզածը հրահանգել առանց մէկուն խորհրդակցելու։ Եւ երբ նման ծրագիր քօղազերծուած է, նախագահը անտեսած է բոլոր անոնք որոնք զինք կը հրաւիրէին օրինաւորութեան սահմաններէն չելլելու։ Իր հաւատարիմները անգամ մը եւս մղած են Գոնկրէսը որ քուէարկէ օրէնքի բանաձեւ մը որով Ճ. Պուշ կարենայ ուզածին պէս շարժիլ։

Օրինաւորութեան այս արհամարհանքը սկսած է ծանր հետեւանքներ ունենալ. Ամերիկացիներու տարրական ազատութիւնները ոտնակոխ եղած են, լրջօրէն վնաս կրած է մարդկային իրաւունքներու պաշտպան նկատուած ԱՄՆ-ու պատկերը։ Բանտարկեալներ չարչարուած, սպաննուած են տխրահռչակ բանտերու մէջ։ Ամերիկայի գործակալներ մարդիկ անհետացուցած են եւ զանոնք ղրկած են չարչարանքի արտասահմանեան կեդրոններ։ Հարիւրաւոր անմեղներ բանտարկուած են Կուանթանամոյի մէջ, զրկուած՝ իրենց ամէնէն տարրական իրաւունքներէ։ Եւ Գոնկրէսի անդամները ձեռնպահ մնացած են քուէարկութենէն, այն վախով որ յառաջիկայ ընտրութիւններուն ահաբեկիչներու պաշտպան կը նկատուին։

Նորէն ալ յուսացողներ կան որ Գոնկրէսը պիտի պահանջէ նախագահէն յարգել Կուանթանամոյի մասին Գերագոյն ատեանին վճիռը եւ հեռաձայններու ունկնդրութեան օրէնքը անգիտանալուն հաշիւը տայ։ Թէեւ նախագահը ամենայն յստակութեամբ ցոյց տուած է որ մատ մը իսկ նահանջելու նպատակ չունի։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Եկեղեցական արարողութիւններէն յետոյ, մասնաւոր հանդէսներ կը կատարուէին դպրոցներուն մէջ։ Շուրջառակիր քահանայ եւ վարդապետներ երգեցիկ դպիրներու կրկնակ շարքով եւ բուրվառակիր սարկաւագներու առաջնորդութեամբ մեծ թափոր կը կազմուէր, եւ «Յաղթող եւ զնոր Օրհնութիւն» շարականը միաբերան երգուելով, թափորը կ'երթար Շաբաթ օրը աղջիկներու կողմը եւ Կիրակի օրն ալ մանչերուն կողմը, խաչհանգիստ կը կատարուէր Ս. Յակոբի մասունքով. ապա աշակերտուհիներու եւ աշակերտներու կողմէ ճառեր կը կարդացուէին։

Տարի մը Պրուսայի Առաջնորդ Բարթուղիմէոս Եպ. Զամչեան Պոլիս եկած ըլլալով, պատարագելու հրաւիրուեցաւ Ս. Յակոբի տօնին. իր քարոզին մէջ վերոյիշեալ պատրիարքներուն դրուատիքը հիւսեց. ապա նախագահեց վարժարանին մէջ սարքուած հանդէսին, ուր եղբայրս Գէորգ Թորգոմեան գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց, դրուատելով դրուատեց Սերաբեան Յակոբոս պատրիարքին դպրոցաշէն սրբազնասուրբ գործը, եւ իր ճառը վերջացուց՝ «Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի» խօսքով։

Բարթուղիմէոս Սրբազան շատ հաւնեցաւ եղբօրս ճառին, զոր առաւ ձեռքէն, եւ ինքն ալ կրկնելով «Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»ն, ըսաւ թէ «Յակոբոս պատրիարքին կառուցած այս դպրոցը բարեգործութեան ամենամեծ արձան յիշատակն է, եւ մաղթեց որ գիտութեան այդ յարկը ազգօգուտ, ազգասէր զաւակներ ընծայէ ազգին» եւ իր խօսքերը կնքեց իր զօռ ձայնովը «Պահպանիչ» մը արտասանելով։

***

Ս. Յակոբի տօնին առթիւ սոյն հանդիսութիւնները յիշած պահուս, չեմ կրնար մոռնալ այն ծերունի մուրիկը, որ կը բնակէր եկեղեցւոյ գետնայարկի խուցին մէջ եւ որու «Ամուճա» յորջորջումը յատկացուցած էին քահանաները։

Այս մուրիկը թեւը կոտրիկ մը անցուցած, կը կենար եկեղեցւոյ դրան մօտը եւ խունկ կը ծախէր. բայց Շաբաթ երեկոները կը շրջէր փողոցէ փողոց ձախ թեւին վրայ ունենալով խունկի կողովը, կռթնած իր գաւազանին. եւ նոյն այդ շաբթուան տօնը յիշատակելով կ'երգէր. «Անուշիկ հոտով խունկ առէք, կիրամուտք գիշերով ողորմած Աստուած քէտէրէ փորձանքներէ ձեզ պահէ, մեռելներունդ հոգւոյն լոյս իջնայ. Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետ բարեխօս ըլլայ, շատ տարիներու հասնիք. խունկ առէ՛ք, անուշիկ հոտով խունկ առէք», եւ տուն չկար որ «Ամուճա»յէն խունկ չառնէր, ամէն ոք սիրով կ'առնէր այդ խունկը՝ փոխարէն նուէր մը դնելով Ամուճային խնկակիր կողովիկին խորը եւ կը ծխէր այդ խունկը օճախին մէջ, կիրակնամուտքի գիշերը, որպէսզի անոր մուխը ծխնելոյզէն մեկնէր հասնէր դէպի մեռեալներուն հոգիները։ Ո՜հ ի՜նչ հաւատքի օրեր կ'ապրէինք մեր տղայութեանը. ինչո՞ւ անհետ եղան այդ խնկաբոյր ժամերը. ո՞ր անիծուածները խափան եղան այդ բարեբոյր սովորութիւններուն։

***

Տէրոյենց պատուելի երբ տնօրէն քանի մը շաբաթ եկաւ գնաց, այլեւս չշարունակեց, որովհետեւ իր անդրանիկ որդին կորսնցուց։

Սիմոն Ֆէլէկեանն ալ հրաժարեցուցին մեծ դժգոհութիւն իրեն պատճառելով, որուն համար ինքն ալ նոր դպրոց բացաւ «Մեհանէլէր» (Գինետուններ) կոչուած փողոցին մէջ. սակայն թէ՛ այս նորահաստատ վարժարանը, եւ թէ՛ Մուրատեանինը որ ասկէ առաջ բացուած էր, երկար կեանք չունեցան, փակուեցան եւ իրենց աշակերտները վերստին յաճախել սկսան թաղային վարժարանները։

Եւ նոր կեանքի մը դուռ բացուեցաւ Ս. Խաչի դպրոցին համար. թաղական խորհուրդը դասատու մեզ որոշեց յայտնի գրագէտ Սրապիոն Թղլեանը, որ նաեւ կը դասախօսէր Ծեմարան երկսեռ վարժարանը։

Թղլեան հայերէնի եւ ֆրանսերէնի, եւ այս երկու լեզուներու գրագիտութեան ուսուցիչ էր. իրեն հետ թուաբանութեան դասատու որոշուեցաւ Բարսեղ Տիրկերեան, տաճկերէնի համար Սեպուհ Խմերեան, բայց քիչ ժամանակ յետոյ ասոնց տեղը եկան հռչակաւոր թուագէտ Փասքալ Թիւլեան եւ տաճկաբան Գալըպճեան. բայց ասոնք ալ ժամանակէ մը վերջ տեղի տուին՝ չափագէտ Գաբրիէլ Ներշապուհի եւ տաճկագէտ Պետրոս Խոճասարեանի, որ նախապէս մեզի դասատու եղած էր։

***

Յարափոփոխ էին վարժարանին ուսուցիչները եւ միշտ ալ ենթակայ թաղական աղաներու եւ հոգաբարձութեան այս կամ այն անդամին քմահաճոյքին։

Ասլանեանին եղբայրը՝ Կարապետ Ասլանեան Ուսումնարանին կառավարիչ նշանակուեցաւ։ Գծագրութեան ուսուցիչ մեզ եղաւ Փարիզի Էգոլ տէ Պօ զ'Առէն վկայուած պատկերահան Տելեմաք Էքսէրճեանը, որ սկիզբները աշակերտած է եղեր նկարիչ Աբրահամ Սագայեանի քով. իսկ գրավարժութեան համար որոշուեցաւ նախ սրահնուս կառավարիչը, մինչեւ որ պաշտօնապէս դասատու անուանուեցաւ Միհրան Տէօքմէճեան քաջ գեղագիր պարոնը, որ սակայն հակառակ իր քաջրուեստութեանը, բերանը շարունակ բաց պահելուն պատճառաւ, աշակերտութեան կողմէ արժանացաւ երգի մը՝ որուն սկզբնական տողերը կը յիշեմ թէ էին՝ «Պարոն Միհրան Բացբերա՜ն, / Բիւր ճանճերու բնակարան»...։

(Շար. 47)

(Շար. Ա. էջէն)

կորուստներ կը պատճառեն սահմանէն այս կողմ: Այս պայմաններուն մէջ ո՛չ Իսրայէլ եւ ոչ Նախագահ Պուշի վարչակարգը հրադադար կ'ուզեն, հակառակ աշխարհի եւ ՄԱԿ-ի կոչերուն: Ուաշինկթըն, որ կը տնօրինէ աշխարհի ճակատագիրը, կ'ուզէ որ ժամանակ տրուի Իսրայէլի մաքրագործական գործողութեան յաջողութեան համար: Նկատի չեն առնուիր Լիբանանի ժողովուրդին առօրեայ ողբերգութիւնը եւ երկրին ատրիճանական քանդումը: Ամերիկա կը խոստանայ օգնել երկրին վերաշինութեան...:

Քաղաքական ճակատի սինիք խաղ մըն է որ տեղի կ'ունենայ, ենթախորք ունենալով 14 տարի ետք վերստին հրկիզուող Լիբանան մը խաղին երկու զոյգ մասնակիցներով՝ Իրան – Սուրիա եւ Իսրայէլ – Ամերիկա: Նահատակը կը շարունակէ ըլլալ Լիբանանը:

Հրադադարը երեւութապէս պիտի գայ այն օրը, երբ Իսրայէլ անգամ մը եւս ըստեղծէ իրեն համար ապահովութեան ընդարձակ գօտի մը, միջազգային մարմիններու հովանաւորութեամբ, եթէ ոչ Լիբանանի բանակին: Հրադադարի մը պայմաններուն մաս պիտի կազմէ Հեզպոլլայի զինաթափումը, ըստ ՄԱԿ-ի 1559 որոշումին: Այս պայմանը քիչ մը դժուար գործադրելի պիտի ըլլայ առանց Սուրիոյ եւ Իրանի հաւանութեան, բան մը որ կրնայ ուշացնել հրադադարի կիրարկումը, կամ իսրայէլեան զօրքերու չուտափոյթ տունդարձը, սպասելի ժխտական անդրադարձներով–հայդուկային կռիւներու վերսկսում: Ի վերջոյ իսրայէլեան բանակի Լիբանան ներկայութենէն է որ ծնաւ եւ զօրացաւ Հեզպոլլան, եւ իսրայէլեան ներկայութիւն մը կրնայ յառաջացնել դեռ չատ աւելի արմատական շարժումներ: Զուգահեռաբար, պաղեստինեան հողամասերուն վրայ նոյն ժխտական հոլովոյթին հետեւանքն է Համաս կուսակցութեան յաղթանակը, կամ Իրաքի մէջ գոյացած անճանաչելի քաոսը: Մեծ կամ զօրաւոր պետութիւններ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռաֆֆի-Արա Գրիգորեան 50 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին ի յիշատակ իր մօր՝ Մարի Գրիգորեանի որ հաւատարիմ ընթերցող մըն էր "Յառաջ"ի:

երբ չեն ուզեր բանակցիլ իրենց ընդդիմացող չափաւորական ուժերու հետ, ժամանակի ընթացքին իրենց դէմ կը գտնեն աւելի արմատականները: Պէտք է խնայուի Լիբանանին, առանց աւելի եւս խորացնելու իր ողբերգութիւնը:

Սակայն մեծ պատրանքներ պէտք չէ սնուցանել: Միջին Արեւելքի, մասնաւորաբար Լիբանանի ամբողջական եւ մընայուն կայունութիւնը կախեալ է գլխաւորաբար Սուրիոյ հետ Իսրայէլի յարաբերութիւններու զագացումէն եւ Կոլանի բարձունքներու ճակատագրէն, որ առկախ կը մնայ սուրիական այդ հողամասին իսրայէլեան գրաւումով: Ընդհանուր առմամբ, խաղաղութիւնը կախուած է նաեւ այլ գլխաւոր օղակէ մը, որ Պաղեստինի հարցին լուծումն է: Այնքան ատեն որ արաբեւիսրայէլեան հարցերը կը մնան առկախ, յարաբերութիւնները թշնամական եւ զոհերը անպակաս, չկայ զինուորական ուժ մը որ կարենայ պարտադրել ամբողջական ձեռնթափութիւն երկար շրջանի համար, ներառեալ Լիբանանի մէջ ուր Իրան եւ Սուրիա ըծակներ ունին:

Պէտք է բուժել վէրքը իր արմատէն, եւ ոչ թէ չպարել ախտանշանները:

Գ. Ք.

Փարիզ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին:

Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»: Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14

ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները.–

Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին:

Կիրակի, Օգոստոս 13ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

ՏՕՆ Է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր սպատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 | Lyon 04 78 60 13 66 | Marseille 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr | sevan@selectour.com | marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Association Arménienne d'Aide Sociale
Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Rentrée de l'année scolaire 2006/07
1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)
2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.
3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.